ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV SLOVENSKEJ AKADÉMIE VIED V NITRE

AVANS

ARCHEOLOGICKÉ VÝSKUMY A NÁLEZY NA SLOVENSKU V ROKU 1982

NITRA 1983

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV SLOVENSKEJ AKADÉMIE VIED V NITRE

ARCHEOLOGICKÉ VÝSKUMY A NÁLEZY NA SLOVENSKU V ROKU 1982

NITRA 1983

Na obálke hlinená doštička /príklop/ zo Šarišských Michalian; kultúra s východnou lineárnou keramikou, skupina Tiszadob /kresba P. Škvarekovej/

OBSAH - INHALT - СОДЕРЖАНИЕ

Mapa lokalít - Karte der Fundorte - Карта местонахождений 14

Prehľad lokalít - Übersicht der Fundorte - Обзор местонахождений . . . 15

Ladislav B á n e s z /Archeologický ústav SAV, Nitra/

Výskum mladopaleolitickej lokality v Kašove 25

Ausgrabung der jungpaläolithischen Lokalität in Kašov 25

Исследование позднепалеолитической стоянки в с. Кашов 25

Ladislav B á n e s z - Gabriel N e v i z á n s k y /Archeologický ústav SAV, Nitra/

Archeologický prieskum na dolnom toku Krupinice a Štiavnice 25

Archäologische Begehung des Unterlaufes der Krupinica und Štiavnica 29

Археологические разведки нижнего течения рр. Крупиницы и Штьявницы 29

Juraj B á r t a /Archeologický ústav SAV, Nitra/

Druhý rok výskumu na mladopaleolitickom sídlisku v Trenčianskych Bohuslaviciach 30

Zweites Grabungsjahr auf der jungpaläolithischen Siedlung in Trenčianske Bohuslavice 31

Второй год исследования позднепалеолитического поселения в с. Тренчянске-Богуславице 32

Prieskum paleolitických komunikačných priechodov v Nízkych Beskydách 32

Begehung paläolithischer Kommunikationsübergänge in den Niederen Beskiden 35

Разведки палеолитических переходов в Низких Бескидах 35

Jozef B á t o r a /Archeologický ústav SAV, Nitra/

Nové archeologické lokality a nálezy z Ponitria, Požitavia a Pohronia 36

Neue archäologische Lokalitäten und Funde aus dem Nitra-, Žitava- und Grantal 37

Новые археологические местонахождения и находки из Понитрья, Пожитавья и Погрониья 37

Terénny prieskum zameraný na zistenie sídlisk nitrianskej skupiny 38

Geländebegehung zwecks Feststellung von Siedlungen der Nitra-Gruppe 40

Определительные полевые разведки поселений нитранской группы . . . 40

Záchranný výskum v Jelšovciach 40

Rettungsgrabung in Jelšovce 41

Охранное исследование в с. Ельшовце 42

Výsledky sledovania zemných prác na stavenisku atómovej elektrárne v Mochovciach 43

Ergebnisse der Verfolgung der Erdarbeiten auf dem Bauplatz des Atomkraftwerkes in Mochovce 44

Результаты наблюдений за земляными работами на стройке атомной электростанции в с. Моховце 44

Jozef B á t o r a /Archeologický ústav SAV, Nitra/

Zisťovaco-záchranný výskum v v Ludaniciach-Mýtnej Novej Vsi 44

Feststellende Rettungsgrabung in Ludanice-Mýtna Nová Ves 46

Определительно-охранное исследование в с. Луданице - Митна-Нова-Вес 46

Peter B a x a /Archeologický ústav SAV, Nitra/

Výskum v historickom jadre Bratislavy 47

Grabung im historischen Kern von Bratislava 48

Исследование в историческом ядре Братиславы 49

Peter B a x a /Archeologický ústav SAV, Nitra/ - Viktor F e r u s Mestská správa pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody, Bratislava/

Výskum veže v severozápadnom nároží mestského opevnenia Bratislavy .. 49

Untersuchung eines Turmes in der Nordwestecke der Stadtbefestigung .. von Bratislava 51

Исследование бастиона в северозападном углу городского укрепления Братиславы 51

Július B é r e š /Archeologický ústav SAV, Nitra/

Výsledky záchranného výskumu vo Valalikoch-Všechsvätých 52

Ergebnisse der Rettungsgrabung in Valaliky-Všechsvätých 53

Результаты охранного исследования в с. Валалики-Вшехсветих 53

Darina B i a l e k o v á /Archeologický ústav SAV, Nitra/

Zisťovací výskum na slovanskom pohrebisku vo Vrábloch 53

Feststellungsgrabung auf dem slawischen Gräberfeld in Vráble 56

Определительное исследование славянского могильника в г. Врабле . . . 56

Vojtech B u d i n s k ý - K r i č k a /Archeologický ústav SAV, Nitra/

Nové nálezy na východnom Slovensku 57

Neufunde in der Ostslowakei 62

Новые находки в Восточной Словакии 64

Jozef B u j n a - Mária R e j h o l c o v á /Archeologický ústav SAV, Nitra/

Prvá sezóna záchranného výskumu v Dubníku 66

Erste Saison der Rettungsgrabung in Dubník 67

Первый сезон охранного исследования в с. Дубник 67

Dušan Č a p l o v i č /Archeologický ústav SAV, Nitra/

Záver archeologického výskumu vo Svinici 67

Abschluss der archäologischen Grabung in Svinica 69

Первый сезон охранного исследования в с. Дубник 69

Dušan Č a p l o v i č - František J a v o r s k ý /Archeologický ústav SAV, Nitra/

Archeologický výskum profánnej stredovekej architektúry v Pavlanoch 70

Archäologische Untersuchung profaner mittelalterlicher Architektur in Pavlany 72

Археологическое исследование светской средневековой архитектуры в с. Павляни 72

Dušan Čaplovič - Michal Slivka /Archeologický ústav SAV, Nitra/

Terénny prieskum v oblasti Šariša 73

Begehung des Šariš-Gebietes 76

Полевые разведки в области Шариша 77

Pavol Čaplovič /Oravský Podzámok/

Halštatské sídlisko na Hrádku v Medzibrodí nad Oravou 78

Hallstattzeitliche Siedlung auf Hrádok in Medzibrodie nad Oravou . . . 78

Гальштатское поселение в с. Медзибродье-над-Оравоу в урочище Градок 79

Halštatské sídlisko na Hrádku v Sedliackej Dubovej 79

Hallstattzeitliche Siedlung auf Hrádok in Sedliacka Dubová 79

Гальштатское поселение в урочище Градок в с. Седльяцка-Дубова . . . 79

Soňa Demeterová /Archeologický ústav SAV, Nitra/

Praveké jaskynné nálezy zo Silickej Ľadnice 80

Urzeitliche Funde aus der Höhle Silická Ľadnica 81

Доисторические находки из пещеры Силицка-Лядница 81

Zoltán Drenko /Archeologický ústav SNM, Bratislava/

Zaniknutá stredoveká dedina Bizovo 81

Mittelalterliche Dorfwüstung Bizovo 82

Прекратившее существование средневековое село Бизово 82

Zdeněk Farkaš /Archeologický ústav SNM, Bratislava/

Sídlisko bukovohorskej kultúry v Zemplíne 82

Siedlung der Bükker Kultur in Zemplín 83

Поселение букогорской культуры в с. Земплин 83

Prírastky brúsenej kamennej industrie v Archeologickom ústave SNM 83

Eingänge von geschliffener Steinindustrie im Archäologischen Institut des SNM. 84

Приросты шлифованной каменной индустрии в Институте археологии СНМ 85

Záchranné výskumy Archeologického ústavu SNM v západnej časti Bratislavy 85

Rettungsgrabungen des Archäologischen Institutes des SNM im westlichen Teil von Bratislava 86

Охранные исследования Института археологии СНМ в западной части Братиславы 86

Václav Furmánek /Archeologický ústav SAV, Nitra/ - Iveta Tóthová /Novohradské múzeum, Fiľakovo/

Druhá sezóna záchranného výskumu v Pincinej 87

Zweite Saison der Rettungsgrabung in Pinciná 88

Второй сезон охранного исследования в с. Пинцина 88

Gabriel Fusek /Archeologický ústav SAV, Nitra/

Záchranný výskum v polohe Legionárska v Komjaticiach 88

Rettungsgrabung in der Flur Legionárska in Komjatice 89

Охранное исследование в урочище Легионарска в с. Комьятице 89

Klára F ů r y o v á /Slovenské národné múzeum, Bratislava/

Archeologický výskum v Hrhove 89
Archäologische Grabung in Hrhov 90
Археологическое исследование в с. Гргов 91

Zaniknutá stredoveká osada v Gemerskom Sade 91
Mittelalterliche Siedlungswüstung in Gemerský Sad 91
Прекративший существование средневековый поселок в с. Гемерски-Сад 92

Milan H a n u l i a k /Archeologický ústav SAV, Nitra/

Nové sídliskové nálezy zo Zlatých Moraviec 92
Neue Siedlungsfunde aus Zlaté Moravce 93
Новые селищные находки из г. Злате-Моравце 93

Štefan H o l č í k /Archeologický ústav SNM, Bratislava/

Výskum na Bratislavskom hrade roku 1982 94
Archäologische Grabung auf der Burg Bratislava im Jahre 1982 95
Археологическое исследование Братиславского града в 1982 г. 95

Ivan C h e b e n /Archeologický ústav SAV, Nitra/

Pokračovanie výskumu v Patinciach 95
Fortsetzung der Grabung in Patince 96
Продолжение исследования в с. Патинце 96

Ján C h o v a n e c /Okresné vlastivedné múzeum, Trebišov/

Stredoveké nálezy z metalurgickej pece v Trebišove 97
Mittelalterliche Funde aus dem metallurgischen Ofen in Trebišov . . . 98
Средневековые находки из плавильной печи в г. Требишов 99

František J a v o r s k ý /Archeologický ústav SAV, Nitra/

Výskumy a prieskumy Výskumnej expedície Spiš Archeologického ústavu SAV 99
Grabungen und Geländebegehungen der Forschungsexpedition Zips des Archäologischen Institutes der SAW 113
Исследования и разведки Исследовательской экспедиции Спиш Института археологии САН 119

Ľubomíra K a m i n s k á /Archeologický ústav SAV, Nitra/

Nové nálezy z východoslovenských lokalít 124
Neufunde aus ostslowakischen Lokalitäten 125
Новые находки с восточнословацких местонахождений 126

Prieskum Zádielskej doliny a okolia 126
Begehung des Zádiel-Tales und der Umgebung 126
Разведки Задьелской долины и ее окрестностей 127

Záchranný archeologický výskum v Hrčeli 127
Archäologische Rettungsgrabung in Hrčeľ 127
Охранное археологическое исследование в с. Грчель 128

Ľubomíra K a m i n s k á - Ivan C h e b e n /Archeologický ústav SAV, Nitra/

Výsledky prieskumov na Východoslovenskej nížine 128

Ergebnisse von Begehungen der Ostslowakischen Tiefebene 130

Результаты разведок в Восточнословацкой низменности 130

Eva K o l n í k o v á /Archeologický ústav SAV, Nitra/

Prírastky mincí v Archeologickom ústave SAV v roku 1982 131

Münzzuwachs im Archäologischen Institut der SAW im Jahre 1982 . . . 140

Приросты монет в Институте археологии САН в 1982 г. 140

Štefan B. K o v á c s /Gemerské múzeum, Rimavská Sobota/

Stredoveké nálezy z Rimavskej Soboty 140

Mittelalterliche Funde aus Rimavská Sobota 141

Средневековые находки из г. Римавска-Собота 141

Štefan B. K o v á c s /Gemerské múzeum, Rimavská Sobota/ - Gabriel N e v i z á n s k y /Archeologický ústav SAV, Nitra/

Bronzový nákrčník zo Včeliniec 141

Bronzehalsring aus Včelince 142

Бронзовая шейная гривна из с. Вчелинце 142

Rudolf K u j o v s k ý /Archeologický ústav SAV, Nitra/

Lužické pohrebisko v Zlatých Moravciach 142

Lausitzer Gräberfeld in Zlaté Moravce 143

Лужицкий могильник в г. Злате-Моравце 143

Ivan K u z m a - Ondrej O ž ď á n i - Milan H a n u l i a k /Archeologický ústav SAV, Nitra/

Tretia sezóna výskumu v Mužle-Čenkove 143

Dritte Grabungssaison in Mužla-Čenkov 145

Третий сезон исследования в с. Мужла-Ченков 146

Ivan K u z m a - Ján R a j t á r /Archeologický ústav SAV, Nitra/

Výsledky prieskumu v oblasti stavby vodného diela na Dunaji 148

Ergebnisse der Geländeerkundung im Baugebiet des Donau-Wasserkraftwerkes 149

Результаты разведок в области стройки гидротехнических сооружений на Дунае 149

Klára K u z m o v á - Ján R a j t á r /Archeologický ústav SAV, Nitra/

Piata sezóna revízneho výskumu rímskeho kastela v Iži 150

Fünfte Saison der Revisionsgrabung auf dem römischen Kastell in Iža 154

Пятый сезон ревизного исследования римского кастела в с. Ижа 155

Jozef L a b u d a /Slovenské banské múzeum, Banská Štiavnica/

Systematický archeologický výskum na Starom meste v Banskej Štiavnici 156

Systematische archäologische Grabung in Staré Mesto - Banská Štiavnica 157

Систематическое археологическое исследование местонахождения Старе-Место в г. Банска-Штьявница 157

Mária L a m i o v á - S c h m i e d l o v á /Archeologický ústav SAV, Nitra/

Praveké a včasnohistorické sídlisko v Šarišských Michaľanoch 158

Vor- und frühgeschichtliche Siedlung in Šarišské Michaľany 158

Доисторическое и раннеисторическое поселение в с. Шаришске-Михаляни 159

Jozef L i s z k a /Okresné múzeum, Nové Zámky/

Archeologické prieskumy a záchranné výskumy v okrese Nové Zámky . . . 159

Archäologische Begehungen und Rettungsgrabungen im Bezirk Nové Zámky 161

Археологические разведки и охранные исследования в районе Нове-Замки 161

Hana M a č a l o v á /Múzeum, Hanušovce nad Topľou/

Nález bronzové sekerky z Hermanoviec nad Topľou 162

Bronzeaxtfund aus Hermanovce nad Topľou 162

Находка бронзового топорика в с. Германовце-над-Топльоу 162

Klára M é s z á r o s o v á /Západoslovenské múzeum, Trnava/

Nové stredoveké nálezy v okrese Trnava 162

Neue mittelalterliche Funde im Bezirk Trnava 163

Новые средневековые находки в рай. Трнава 163

Elena M i r o š š a y o v á /Archeologický ústav SAV, Nitra/

Bronzové predmety z Ardova 164

Bronzegegenstände aus Ardovo 164

Бронзовые находки из с. Ардово 165

Zisťovací výskum v Hrabušiciach 165

Feststellungsgrabung in Hrabušice 166

Определительное исследование в с. Грабушице 166

Elena M i r o š š a y o v á - František J a v o r s k ý /Archeologický ústav SAV, Nitra/

Pokračovanie záchranného výskumu výšinnej osady vo Vítkovciach . . . 166

Fortsetzung der Rettungsgrabung auf der Höhensiedlung in Vítkovce . . 167

Продолжение охранного исследования поселка на возвышенности в с. Витковце 167

Jozef M o r a v č í k /Považské múzeum, Žilina/

Prieskumy archeologických lokalít v okolí Žiliny 168

Begehungen archäologischer Lokalitäten in der Umgebung von Žilina 171

Разведки археологических местонахождений в окрестностях г. Жилина 171

Tamara N e š p o r o v á /Trenčianske múzeum, Trenčín/

Nález žiarových hrobov v Chocholnej-Velčiciach 172

Entdeckung von Brandgräbern in Chocholná-Velčice 172

Находка кремационных погребений в с. Хохолна-Велчице 173

Výsledky záchrannej akcie v Novom Meste nad Váhom 173

Ergebnisse der Rettungsgrabung in Nové Mesto nad Váhom 174

Результаты охранного действия в г. Нове-Место-над-Вагом 174

Gabriel N e v i z á n s k y /Archeologický ústav SAV, Nitra/
Slovanské žiarové pohrebisko v Bajči 174
Slawisches Brandgräberfeld in Bajč 175
Славянский могильник с трупосожжениями в с. Вайч 175

Záchranný výskum v Slovenských Ďarmotách 176
Rettungsgrabung in Slovenské Ďarmoty 176
Охранное исследование в с. Словенске-Дярмоти 177

Viera N ě m e j c o v á - P a v ú k o v á /Archeologický ústav SAV, Nitra/
Výsledky archeologického výskumu vo Svodíne 177
Ergebnisse der archäologischen Grabungen in Svodín 180
Результаты археологического исследования в с. Сводин 180

Petr N o v á k /Západoslovenské múzeum, Trnava/
Zjišťovací výzkum v Prašníku 181
Feststellungsgrabung in Prašník 182
Определительное исследование в с. Прашник 182

Bohuslav N o v o t n ý /Katedra všeobecných dejín a archeológie FF UK, Bratislava/
Výskum na Hrachovisku pri Štrbe v roku 1982 183
Grabung in der Flur Hrachovisko bei Štrba im Jahre 1982 183
Исследование урочища Граховиско у с. Штрба в 1982 г. 183

Ladislav O l e x a /Archeologický ústav SAV, Nitra/
Siesta etapa výskumu v Nižnej Myšli 184
Sechste Grabungsetappe in Nižná Myšľa 185
Шестой этап исследования в с. Нижна-Мишля 185

Ondrej O ž ď á n i /Archeologický ústav SAV, Nitra/
Parohová bočnica z Vrábeľ 186
Geweihquerstange aus Vráble 186
Роговой псалий из г. Врабле 186

Ondrej O ž ď á n i - Rudolf K u j o v s k ý /Archeologický ústav SAV, Nitra/
Objav slovanského pohrebiska vo Vrábľoch 186
Entdeckung eines slawischen Gräberfeldes in Vráble 188
Обнаружение славянского могильника в г. Врабле 188

Ondrej O ž ď á n i - Pavel Ž e b r á k /Archeologický ústav SAV, Nitra/
Výsledky terénneho prieskumu v okrese Lučenec 189
Ergebnisse der Geländebegehung im Bezirk Lučenec 192
Результаты полевых разведок в районе Лученец 192

Ivan P a s t o r e k /Okresné múzeum Trnava so sídlom v Hlohovci/
Archeologické výskumy v Hlohovci 193
Archäologische Grabungen in Hlohovec 194
Археологическое исследования в г. Глоговец 194

Jozef P a u l í k /Archeologický ústav SNM, Bratislava/

Doplňovací výskum mohyly v Šuranoch 195
Ergänzungsgrabung im Hügelgrab von Šurany 195
Дополнительное исследование кургана в г. Шурани 195

Druhý rok výskumu opevnenej čačianskej osady v Ipeľskom Sokolci 196
Zweites Grabungsjahr auf der befestigten Čaka-Siedlung in Ipeľský Sokolec 196
Второй год исследования укрепленного поселения чаканской культуры в с. Ипельски-Соколец 196

Nález podkovy v Bratislave 196
Ein Hufeisenfund in Bratislava 197
Находка подковы в Братиславе 197

Osídlenie z mladšej doby bronzovej v Salke 197
Jüngerbronzezeitliche Besiedlung in Salka 197
Поселение младшего периода бронзы в с. Салка 198

Praveké ostrovné osady v Bielovciach 198
Urzeitliche Inselsiedlungen in Bielovce 198
Доисторические поселки на островах в с. Бьеловце 198

Juraj P a v ú k /Archeologický ústav SAV, Nitra/

Tretí rok záchranného výskumu v Žlkovciach 199
Drittes Jahr der Rettungsgrabung in Žlkovce 200
Третий год охранного исследования в с. Жлковце 200

Karol P i e t a /Archeologický ústav SAV, Nitra/

Výskum v Liptovskej Sielnici-Liptovskej Mare v roku 1982 201
Grabung in Liptovská Sielnica-Liptovská Mara im Jahre 1982 202
Исследование в с. Липтовска-Сьельница-Липтовска-Мара в 1982 г. . . 202

Karol P i e t a - Lenka K u l i c h o v á - Jaroslava L o m e n o v á /Archeologický ústav SAV, Nitra

Záchranný výskum v Nitre-Párovských Hájoch 203
Rettungsgrabung in Nitra-Párovské Háje 204
Охранное исследование в г. Нитра-Паровске-Гае 205

Karol P i e t a /Archeologický ústav SAV, Nitra/ - Jozef M o r a v č í k /Považské múzeum, Žilina/

Železiarske objekty z doby rímskej a stredoveká dechtárska výroba vo Varíne 205
Eisenverarbeitungsobjekte aus römischer Zeit und mittelalterliche Teerproduktion in Varín 207
Металлургические объекты римской эпохи и средневековое производство дегтя в с. Варин 207

Magda P i c h l e r o v á /Archeologický ústav SNM, Bratislava/

Pokračovanie výskumu v Bratislave-Rusovciach 208
Fortsetzung der Grabung in Bratislava-Rusovce 210
Продолжение исследования в г. Братислава-Русовце 210

Priska R a t i m o r s k á /Podunajské múzeum, Komárno/

Záchranné výskumy a prieskumy v okrese Komárno 211
Rettungsgrabungen und Begehungen im Bezirk Komárno 213
Охранные исследования и разведки в районе Комарно 213

Záchranný výskum v Opatovskom Sokolci 214
Rettungsgrabung in Opatovský Sokolec 214
Охранное исследование в с. Опатовски-Соколец 215

Mária R e j h o l c o v á /Archeologický ústav SAV, Nitra/

Včasnostredoveké pohrebisko v Čakajovciach 215
Frühmittelalterliches Gräberfeld in Čakajovce 216
Раннесредневековый могильник в с. Чакаевце 217

Marta R e m i á š o v á /Múzeum, Bojnice/

Výskumy na hornom Ponitrí 218
Grabungen im oberen Nitratal 219
Исследование в верхнем Понитрье 220

Alexander R u t t k a y /Archeologický ústav SAV, Nitra/

Výskum na Detvianskej ulici v Piešťanoch 220
Grabung in Piešťany in der Gasse Detvianska ulica 223
Исследование в г. Пьештяни на Детвьянской ул. в 1882 г. 223

Alexander R u t t k a y /Archeologický ústav SAV, Nitra/ - Ivan S t a n í k /Krajské stredisko pamiatkovej starostlivosti, Bratislava/

Zisťovací výskum v Horných Lefantovciach 224
Grabung in Horné Lefantovce 225
Исследование в с. Горне-Лефантовце 225

Michal S l i v k a /Archeologický ústav SAV, Nitra/

Nálezy kachlíc z Prešova 226
Kachelfunde aus Prešov 226
Находки кафель из г. Прешов 227

Michal S l i v k a - Adrián V a l l a š e k /Archeologický ústav SAV, Nitra/

Zaniknutý hrádok nad obcou Skároš 227
Burgwüstung über der Gemeinde Skároš 228
Перкративший существование небольшой замок над с. Скарош 228

Milan S t l o u k a l /Národní muzeum, Praha/

Posudek k římskému žárovému a kostrovému hrobu z Bratislavy-Rusovců 228
Beurteilung zum römischen Brand- und Skelettgrab aus Bratislava-Rusovce 229
Экспертиз кремационного и скелетного погребений римского времени из г. Братислава-Русовце 230

Etela S t u d e n í k o v á /Archeologický ústav SNM, Bratislava/

Archeologický výskum a prieskum v Janíkoch 230
Archäologische Grabung und Geländebegehung in Janíky 231
Археологическое исследование и разведки в с. Яники 231

Etela S t u d e n í k o v á /Archeologický ústav SNM, Bratislava/

Nové nálezy zo Zohora 232

Neufunde aus Zohor 232

Новые находки из с. Зогор 232

Tretia výskumná sezóna na Zámčisku v Uníne 233

Dritte Grabungssaison auf dem Zámčisko in Unín 233

Третий исследовательский сезон на городище Замчиско в с. Унин . . . 233

Peter S a l k o v s k ý - Gabriel N e v i z á n s k y /Archeologický ústav SAV, Nitra/

Záchranný výskum včasnostredovekého sídliska v Kosihách nad Ipľom 234

Rettungsgrabung einer frühmittelalterlichen Siedlung in Kosihy nad Ipľom 235

Охранное исследование раннесредневекового поселения в с. Косиги-над-Ипьем 235

Ondrej S e d o /Muzeum Vyškovska, Vyškov/

Archeologický prieskum a záchranné akcie na Kysuciach 236

Archäologische Flurbegehungen und Rettungsaktionen im Kysuca-Gebiet 238

Археологические разведки и охранные действия в области Кисуце . . . 238

Stanislav Š i š k a /Archeologický ústav SAV, Nitra/

Druhý rok výskumu sídliska z mladšej doby kamennej v Šarišských Michaľanoch 239

Zweites Grabungsjahr auf der jungsteinzeitlichen Siedlung in Šarišské Michaľany 241

Второй год исследования поселения младшего каменного века в с. Шаришске-Михаляни 241

Neolitické, eneolitické a slovanské sídlisko v Novom Tekove 241

Neolithische, äneolithische und slawische Siedlung in Nový Tekov 243

Неолитическое, энеолитическое и славянское поселение в с. Нови-Теков 243

Anton T o č í k /Archeologický ústav SAV, Nitra/

Predbežná správa o výskume hradného kopca v Nitre v rokoch 1930-1931 244

Vorbericht über die Grabung auf dem Burgberg in Nitra in den Jahren 1930-1931 246

Предварительное сообщение об исследовании замкового холма в Нитре в 1930-1931 гг. 246

Nové nálezy z juhozápadného Slovenska 247

Neufunde aus der Südwestslowakei 249

Новые находки из Юго-западной Словакии 249

Katarína T o m č í k o v á /Historický ústav SNM, Bratislava/

Veľkomoravské hradisko v Jure pri Bratislave 250

Grossmährischer Burgwall in Jur pri Bratislave 250

Великоморавское городище в с. Юр-при-Братиславе 250

Gejza T r g i n a /Múzeum mincí a medailí, Kremnica/

Pohrebisko lužickej kultúry v Žiari nad Hronom 251

Gräberfeld der Lausitzer Kultur in Žiar nad Hronom 251

Могильник лужицкой культуры в г. Жяр-над-Гроном 251

Alexander T r u g l y /Oblastné podunajské múzeum, Komárno/

Štvrtá sezóna záchranného výskumu pri lodeniciach v Komárne 252

Vierte Saison der Rettungsgrabung in der Schiffswerft von Komárno . . 252

Четвертый сезон охранного исследования у верфи в г. Комарно 252

Vladimír T u r č a n /Archeologický ústav SAV, Nitra/

Výskum zvyškov románskeho karnera v Bratislave-Jarovciach 253

Untersuchung der Überreste eines romanischen Karners in Bratislava-Jarovce 253

Исследование остатков романского карнера в Братиславе-Яровце 254

Záchranný výskum slovanského sídliska v Moste pri Bratislave 254

Rettungsgrabung in einer slawischen Siedlung in Most pri Bratislave 254

Охранное исследование славянского поселения в с. Мост-при-Братиславе 254

Adrián V a l l a š e k - Michal S l i v k a /Archeologický ústav SAV, Nitra/

Zisťovací výskum zaniknutého stredovekého hrádku v Radvanovciach 254

Feststellungsgrabung einer mittelalterlichen Burgwüstung in Radvanovce 256

Определительное исследование прекратившего существование небольмого замка периода средневековья в с. Радвановце 256

Mária V o n d r á k o v á /Archeologický ústav SAV, Nitra/

Stredoveké kostry z Detvianskej ulice v Piešťanoch 256

Mittelalterliche Skelette aus der Gasse Detvianska ulica in Piešťany 258

Средневековые костяки с Детвьянской ул. в г. Пьештяни 258

Egon W i e d e r m a n n /Okresné múzeum, Topoľčany/

Nové nálezy lužickej kultúry v Topoľčanoch 259

Neufunde der Lausitzer Kultur in Topoľčany 259

Новые находки лужицкой культуры в г. Топольчани 259

Výskum na stavenisku Divadla Andreja Bagara v Nitre 259

Grabung auf der Baustelle des Andrej-Bagar-Theaters in Nitra 260

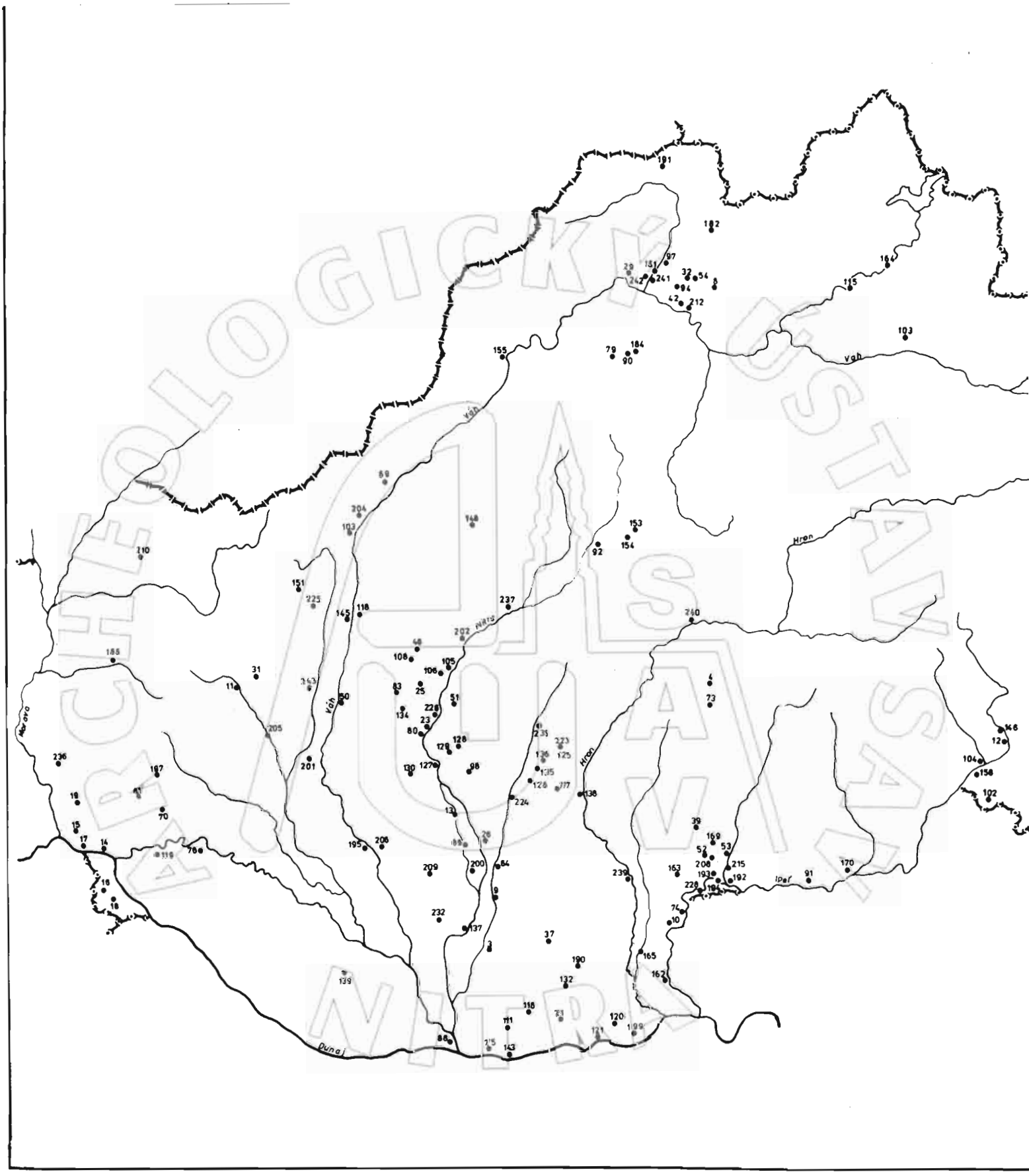
Исследование стройки Театра им. А. Багара в Нитре 260

Egon W i e d e r m a n n /Okresné múzeum, Topoľčany/ - Peter R o m s a u e r /Archeologický ústav SAV, Nitra/

Záchranný výskum sídliska z neskorej doby kamennej a neskorej doby bronzovej v Hajnej Novej Vsi 260

Rettungsgrabung einer Siedlung aus der Spätsteinzeit und der Spätbronzezeit in Hajná Nová Ves 261

Охранное исследование поселения позднего каменного века и поздней бронзы в с. Гайна-Нова-Вес 261

Mapa lokalít k prehľadu archeologických výskumov a nálezov na Slovensku v roku 1982 /číslovanie nále
vedá poradovým číslam na tabuľke - str. 15-23/
Karte der Fundorte zur Übersicht der archäologischen Grabungen und Funde in der Slowakei im J. 1982
mern der Fundsteller entsprechen den laufenden Zahlen in der Tabelle auf S. 15-23/
Карта местонахождений к обзору археологических исследований и находок в Словакии в 1982 г. /нумер
док соответствует порядковым номерам на таблице - с. 15-23/

lovanie nálezísk zodpo-

im J. 1982 /die Num-

2 г. /нумерация нахо-

Jozef Z á b o j n í k /Archeologický ústav SAV, Nitra/

Výskum pohrebiska a sídliska z doby avarskej ríše v Štúrove-Obide 261

Abdeckung von Gräberfeld und Siedlung aus der Awarenzeit in Štúrovo-Obid 262

Исследование могильника и поселения периода аварской державы в г. Штурово-Обид 263

Lev Z a c h a r /Archeologický ústav SNM, Bratislava/

Záchranný výskum v Studienke 264

Rettungsgrabung in Studienka 264

Охранное исследование в с. Студьенка 264

Pavel Z e b r á k /Archeologický ústav SAV, Nitra/

Archeologický výzkum na Sitně roku 1982 265

Archäologische Grabung auf Sitno im Jahre 1982 266

Археологическое исследование Ситно в 1982 г. 266

Výsledky krátkodobého výzkumu v Lapáši 267

Ergebnisse einer kurzfristigen Grabung in Lapáš 267

Результаты кратковременного исследования в с. Лапаш 268

Výsledky průzkumu v Bolkovcích 268

Ergebnisse der Geländebegehung in der Gemeinde Bolkovce 268

Результаты разведок в с. Больковце 268

Obrázky 1-174 - Abbildungen 1-174 - Рисунки 1-174 269

Texte zu den Abbildungen 416

Примечания к рисункам 423

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV SAV NITRA

Prehľad slovenských lokalít, na ktorých sa v roku 1982 uskutočnili výskumy alebo zistili archeologické objekty, nálezy a pod. /Poradové čísla zodpovedajú číslam na mapke./

Poradové číslo	Obec /lokalita/	Okres	Datovanie lokalít, objektov, nálezov												Príspevok na strane
						doba				stredovek					
			paleolit a mezolit	neolit	eneolit	bronzová	halštatská	laténska	rímska a sťahovania národov	6.-8. storočie	9. storočie	10.-12. storočie	13.-16. storočie	novovek	
1	Ardovo	Rožňava				●									164
2	Bačkov	Trebišov			●		●		●	●		●			57
3	Bajč, časť Vlkanovo	Komárno								●					174
4	Banská Štiavnica	Žiar nad Hronom							●			●	●	●	156
5	Bara, časť Malá Bara	Trebišov	●	●											128
6	Bardejov	Bardejov	●												33
7	Batizovce	Poprad											●		99
8	Belá	Žilina										●			168
9	Bešeňov	Nové Zámky								●					247
10	Bielovce	Levice			●	●		●							198
11	Boleráz	Trnava				●						●			247
12	Boľkovce	Lučenec				●									268
13	Branč	Nitra				●									247
14	Bratislava	Bratislava		●	?	?	●	●	●		●	●	●	●	47, 49, 83, 85, 94, 172
15	Bratislava, časť Dúbravka	Bratislava		●		●	●			●					83
16	Bratislava, časť Jarovce	Bratislava										●	●		253
17	Bratislava, časť Karlova Ves	Bratislava		●											83
18	Bratislava, časť Rusovce	Bratislava						●	●			●	●		208, 228
19	Bratislava, časť Záhorská Bystrica	Bratislava		●	●										83
20	Brekov	Humenné									●	●	●		57
21	Búč	Komárno				●			●			●			148
22	Budkovce	Michalovce		●			●		●		●	●			57
23	Čakajovce	Nitra								●	●	●			215
24	Čečejovce	Košice-vidiek		●											124
25	Čermany	Topoľčany			●			●	●						36
26	Černík	Nové Zámky			●	●		●				●			159
27	Čertižné	Humenné	●												33
28	Čičarovce	Trebišov		●	●	●	●		●		●				128
29	Divina	Žilina										●	●		168

Poradové číslo	Obec /lokalita/	Okres	Datovanie lokalít, objektov, nálezov												Príspevok na strane
			paleolit a mezolit	neolit	eneolit	doba bronzová	doba halštatská	doba laténska	doba rímska a sťahovania národov	stredovek 6.-8. storočie	stredovek 9. storočie	stredovek 10.-12. storočie	stredovek 13.-16. storočie	novovek	
30	Dlhé Stráže	Spišská Nová Ves		●											104
31	Dolná Krupá	Trnava											●		162
32	Dolný Vadičov	Čadca					●				●				236, 237
33	Domanovce	Spišská Nová Ves							●						104
34	Drahňov	Trebišov		●		●					●	●	●	●	59
35	Dravce	Spišská Nová Ves							●						104
36	Drienovec	Košice-vidiek		●			●								124
37	Dubník	Nové Zámky		●	●			●				●			66
38	Dúbravka, časť Komanica	Michalovce										●	●		59
39	Dudince	Zvolen			●										27
40	Dvorianky	Trebišov				●	●			●		●	●		59
41	Fintice	Prešov				●					●	●			73
42	Gbeľany	Žilina		●		●		●			●		●		168, 237
43	Gelnica	Spišská Nová Ves											●	●	104
44	Gemerský Sad	Rožňava											●		91
45	Gortva	Rimavská Sobota											●		81
46	Hajná Nová Ves	Topoľčany			●	●									260
47	Hatalov	Michalovce							●						61
48	Hermanovce nad Topľou	Vranov nad Topľou				●									162
49	Hertník?	Bardejov	●												34
50	Hlohovec	Trnava											●	●	193
51	Horné Lefantovce	Nitra											●	●	224
52	Horné Semerovce	Levice		●	●						●				27
53	Horné Turovce	Levice		●	●	●							●		26
54	Horný Vadičov	Čadca				●	●	●							236
55	Hozelec	Poprad							●						99
56	Hôrka	Poprad		?		●			●		●	●	●	●	100
57	Hôrka, časť Kišovce	Poprad				●					●				100
58	Hôrka, časť Primovce	Poprad				●			●		●	●	●		100
59	Hrabkov	Prešov										●	●		73
60	Hrabovec?	Bardejov	●												34
61	Hrabušice	Spišská Nová Ves				●		●	●				●		165

Poradové číslo	Obec /lokalita/	Okres	Datovanie lokalít, objektov, nálezov												Príspevok na strane
						doba				stredovek					
			paleolit a mezolit	neolit	eneolit	bronzová	halštatská	laténska	rímska a sťahovania národov	6.-8. storočie	9. storočie	10.-12. storočie	13.-16. storočie	novovek	
62	Hrčeľ	Trebišov	●	●	●		●								124, 127
63	Hrhov	Rožňava											●		89
64	Hul	Nové Zámky									●				38
65	Hutka?	Bardejov	●												34
66	Chmeľov	Prešov	nedatované												73
67	Chminianska Nová Ves	Prešov									●	●			73
68	Chmiňany	Prešov											●		73
69	Chocholná-Velčice, časť Chocholná	Trenčín				●									172
70	Chorvátsky Grob	Bratislava-vidiek		●											84
71	Ihľany, časť Majerka	Poprad											●		101
72	Iliašovce	Spišská Nová Ves				●									105
73	Ilija	Žiar nad Hronom				●		●			●		●		265
74	Ipeľský Sokolec	Levice				●									196
75	Iža	Komárno				●			●						131, 148, 150
76	Janíky	Dunajská Streda				●	●						●		230
77	Jánovce	Poprad		●		●			●		●	●			101
78	Jánovce, časť Machalovce	Poprad				●			●		●		●		101
79	Jasenové	Žilina						●					●		168
80	Jelšovce	Nitra		●	●	●	●	●			●	●			36, 38, 40
81	Jur pri Bratislave	Bratislava-vidiek									●				250
82	Kalša	Košice-vidiek		●		●					●				128
83	Kapince	Nitra				●									38
84	Kašov	Trebišov	●												25
85	Klenov	Prešov											●		74
86	Kluknava	Spišská Nová Ves											●	●	74
87	Kojatice	Prešov							●	●	●				74
88	Komárno	Komárno				●		●		●	●				211, 252
89	Komjatice	Nové Zámky		●		●						●	●	●	38, 88, 248
90	Konská	Žilina		●	●			●					●		169
91	Kosihy nad Ipľom	Veľký Krtíš								●	●	●	●		234
92	Koš	Prievidza									●	●			218
93	Košická Belá	Košice-vidiek											●		113

Poradové číslo	Obec /lokalita/	Okres	Datovanie lokalít, objektov, nálezov												Príspevok na strane
						doba				stredovek					
			paleolit a mezolit	neolit	eneolit	bronzová	halštatská	laténska	rímska a sťahovania národov	6.-8. storočie	9. storočie	10.-12. storočie	13.-16. storočie	novovek	
94	Kotrčiná Lúčka	Žilina									●				237
95	Krajná Poľana	Svidník	●												33
96	Kurimany	Spišská Nová Ves		●		●				●	●	●			105
97	Kysucké Nové Mesto, časť Dubie	Čadca		●	●	●							●	●	236
98	Lapáš	Nitra				●		●							267
99	Legnava	Stará Ľubovňa											●	●	112
100	Letanovce	Spišská Nová Ves				●			●		●	●	●		105
101	Levoča	Spišská Nová Ves		●		●					●	●	●	●	106
102	Lipovany	Lučenec			●	●							●		189
103	Liptovská Sielnica, časť Liptovská Mara	Liptovský Mikuláš						●	●						133, 201
104	Lučenec, časť Mikušovce	Lučenec				●							●		190
105	Ludanice, časť Dvorany nad Nitrou	Topoľčany				●							●		36
106	Ludanice, časť Mýtna Nová Ves	Topoľčany		●	●	●		●				●			36, 39, 44
107	Lukavica	Bardejov	?												34
108	Lužany	Topoľčany				●					●				39
109	Malčice	Michalovce		●											128
110	Malčice, časť Hradišťská Moľva	Michalovce		●											128
111	Marcelová	Komárno		●		●		●				●			148, 212
112	Marhaň	Bardejov											●		74
113	Markovce	Michalovce							●						129
114	Medzianky	Vranov nad Topľou												●	134
115	Medzibrodie nad Oravou	Dolný Kubín					●								78
116	Modrany	Komárno		●	●							●			213
117	Mochovce	Levice		●	●	●	●		●			●	●	●	43, 44
118	Moravany nad Váhom, časť Ducové	Trnava										●			134
119	Most pri Bratislave	Bratislava-vidiek								●	●				254
120	Mužla	Nové Zámky				●		●	●			●	●		148
121	Mužla, časť Čenkov	Nové Zámky		●	●	●					●	●		●	143
122	Nacina Ves	Michalovce			●	●									61

Poradové číslo	Obec /lokalita/	Okres	Datovanie lokalít, objektov, nálezov: paleolit a mezolit	neolit	eneolit	doba bronzová	doba halštatská	doba laténska	rímska a sťahovania národov	stredovek 6.-8. storočie	stredovek 9. storočie	stredovek 10.-12. storočie	stredovek 13.-16. storočie	novovek	Príspevok na strane
123	Nacina Ves, časť Vybuchanec	Michalovce			●	●						●	●		61
124	Nemcovce, časť Zimná Studňa	Prešov				?							●		74
125	Nemčiňany	Nitra			●										43
126	Nevidzany	Nitra		●						●					36
127	Nitra	Nitra				●		●	●		●	●	●	●	134, 244, 259
128	Nitra, časť Dolné Štitáre	Nitra												●	248
129	Nitra, časť Nitrianske Hrnčiarovce	Nitra				●									39
130	Nitra, časť Párovské Háje	Nitra							●		●	●	●		203
131	Nižná Myšľa	Košice-vidiek				●									184
132	Nová Vieska	Nové Zámky			●							●			159
133	Nové Mesto nad Váhom	Trenčín								●					173
134	Nové Sady, časť Čab	Nitra				●									39
135	Nové Vozokany, časť Červený Hrádok	Nitra				●									37
136	Nové Vozokany, časť Malé Vozokany	Nitra				●									43
137	Nové Zámky	Nové Zámky							●			●			160
138	Nový Tekov	Levice		●	●						●				241
139	Opatovský Sokolec	Dunajská Streda					●			●		●	●		214
140	Ordzoviany	Spišská Nová Ves		●		●						●	●	●	108
141	Orkucany	Prešov	●												34
142	Ostrovany	Prešov			●			●							125
143	Patince	Komárno		●	●		●	●				●			95
144	Pavľany	Spišská Nová Ves											●		70, 134
145	Piešťany	Trnava										●	●	●	220, 256
146	Pinciná	Lučenec											●	●	87, 134
147	Plešany	Trebišov			●				●						129
148	Podlužany	Topoľčany						●							37
149	Poprad, časť Spišská Sobota	Poprad											●		101
150	Poprad, časť Stráže pod Tatrami	Poprad		?		●			●	●	●	●	●		101

Poradové číslo	Obec /lokalita/	Okres	Datovanie lokalít, objektov, nálezov												Príspevok na strane
			paleolit a mezolit	neolit	eneolit	doba bronzová	doba halštatská	doba laténska	doba rímska a sťahovania národov	stredovek 6.-8. storočie	stredovek 9. storočie	stredovek 10.-12. storočie	stredovek 13.-16. storočie	novovek	
151	Prašník	Trnava					●								181
152	Prešov	Prešov											●		226
153	Prievidza, časť Hradec	Prievidza				●	●								218
154	Prievidza, časť Veľká Lehôtka	Prievidza		●									●		219
155	Púchov	Považská Bystrica							●						170
156	Pusté Čemerné	Michalovce				●									61
157	Radvanovce	Vranov nad Topľou										●	●		254
158	Rapovce	Lučenec				●				●					190
159	Rimavská Sobota	Rimavská Sobota				●							●		140
160	Rokytov	Bardejov	●												33
161	Rudinka	Čadca						●							236
	Ružín	pozri Košická Belá													
162	Salka	Nové Zámky				●									197
163	Sazdice	Levice				●									28
164	Sedliacka Dubová	Dolný Kubín					●								79
165	Sikenička	Nové Zámky						●		●					160
166	Silica	Rožňava		●		●									80
167	Sirník	Trebišov				●			●		●	●			61
168	Skároš	Košice-vidiek											●		227
169	Slatina	Levice		●	●	●									27, 28
170	Slovenské Ďarmoty	Veľký Krtíš		●	●		●								176
171	Smižany	Spišská Nová Ves							●		●	●			108
172	Smolník	Spišská Nová Ves											●	●	108
173	Spišská Nová Ves	Spišská Nová Ves		●					●				●	●	108
174	Spišská Teplica	Poprad				●							●		102
175	Spišské Podhradie	Spišská Nová Ves				●						●	●		110
176	Spišské Tomášovce	Spišská Nová Ves				●				●	●		●		111
177	Spišské Tomášovce, časť Hadušovce	Spišská Nová Ves				●						●	●		111
178	Spišské Vlachy	Spišská Nová Ves							●						111
179	Spišský Hrhov	Spišská Nová Ves		?							●	●			111
180	Spišský Štiavnik	Poprad		●		●			●				●		102

Poradové číslo	Obec /lokalita/	Okres	Datovanie lokalít, objektov, nálezov												Príspevok na strane
			paleolit a mezolit	neolit	eneolit	doba bronzová	doba halštatská	doba laténska	rímska a sťahovania národov	stredovek 6.-8. storočie	stredovek 9. storočie	stredovek 10.-12. storočie	stredovek 13.-16. storočie	novovek	
181	Spišský Štvrtok	Spišská Nová Ves				●			●	●	●	●	●		111
182	Stará Bystrica	Čadca						?						●	237
183	Starina	Stará Ľubovňa											●		112
184	Stránske	Žilina						●						●	170
185	Stretavka	Michalovce			●				●						125
186	Studienka	Senica						●							264
187	Sulín	Stará Ľubovňa	nedatované												112
188	Svinia	Prešov										●	●		74
189	Svinica	Košice-vidiek		●								●	●		67, 135
190	Svodín	Nové Zámky		●	●		●				●				177
191	Svrčinovec	Čadca												●	237
192	Šahy	Levice			●				●						26, 28
193	Šahy, časť Hrkovce	Levice	●		●	●		●	●		●	●	●		26
194	Šahy, časť Preseľany nad Ipľom	Levice			●			●							28
195	Šaľa	Galanta				●			●						39
196	Šarišské Michaľany	Prešov		●	●	●			●		●	●			158, 239
197	Šenkvice	Bratislava-vidiek		●											84
198	Štrba	Poprad											●		183
199	Štúrovo, časť Obid	Nové Zámky								●					261
200	Šurany	Nové Zámky												●	195
201	Šúrovce	Trnava											●		163
202	Topoľčany	Topoľčany				●									258
203	Trebišov	Trebišov										●	●		97
204	Trenčianske Bohuslavice	Trenčín	●												30
205	Trnava, časť Hrnčiarovce	Trnava								●					248
206	Trnovec nad Váhom	Galanta				●									39
207	Tŕňa, časť Veľká Tŕňa	Trebišov		●								●			129
208	Tupá, časť Chorvatice	Levice		●	●	●							●		27
209	Tvrdošovce	Nové Zámky				●									40
210	Unín	Senica				●									233

Poradové číslo	Obec /lokalita/	Okres	Datovanie lokalít, objektov, nálezov												Príspevok na strane
						doba				stredovek					
			paleolit a mezolit	neolit	eneolit	bronzová	halštatská	laténska	rímska a sťahovania národov	6.-8. storočie	9. storočie	10.-12. storočie	13.-16. storočie	novovek	
211	Valaliky, časť Všechsvätých	Košice-vidiek								●	●				52
212	Varín	Žilina		?	?				●			●	●		205
213	Včelince	Rimavská Sobota										●			141
214	Veľaty	Trebišov	●		●										129
215	Veľké Turovce, časť Dolné Turovce	Levice				●		●	●	●	●				26
216	Veľký Horeš	Trebišov		●		●				●	●				129
217	Veľký Šariš	Prešov												●	135
218	Veľký Šariš, časť Kanaš	Prešov												●	62
219	Viničky	Trebišov	●	●											129
220	Vítkovce	Spišská Nová Ves				●									166
221	Víťaz	Prešov											●		75
222	Vlková	Poprad		●		●			●	●	●	●	●	●	103
223	Volkovce	Nitra			●										37
224	Vráble	Nitra				●					●				53, 186
225	Vrbové	Trnava												●	135
226	Výčapy-Opatovce	Nitra			●	●						●			40
227	Vydrník	Poprad		?	●	●					●	●	●		104
228	Vyškovce nad Ipľom	Levice				●		●	●			●			28
229	Vyšná Kamenica	Košice-vidiek	●	●											129
230	Zádielske Dvorníky, časť Dvorníky	Košice-vidiek		●											126
231	Zádielske Dvorníky, časť Zádiel	Košice-vidiek		●		●	●	●	●						126
232	Zemné, časť Gúg	Nové Zámky							●		●	●			160
233	Zemplín	Trebišov		●											82
234	Zlatá Baňa	Prešov											●		75
235	Zlaté Moravce	Nitra		●		●		●				●			92, 142
236	Zohor	Bratislava-vidiek				●		●	●		●				232
237	Žabokreky nad Nitrou	Topoľčany							●						37
238	Zbince	Michalovce		●		●							●		62
239	Želiezovce, časť Svodov	Levice		●			●								37

Poradové číslo	Obec /lokalita/	Okres	Datovanie lokalít, objektov, nálezov												Príspevok na strane
			paleolit a mezolit	neolit	eneolit	doba bronzová	doba halštatská	doba laténska	rímska a sťahovania národov	stredovek 6.-8. storočie	stredovek 9. storočie	stredovek 10.-12. storočie	stredovek 13.-16. storočie	novovek	
240	Žiar nad Hronom	Žiar nad Hronom				●									251
241	Žilina, časť Brodno	Žilina		●		●		●			●		●		170
242	Žilina, časť Vranie	Žilina						●							236
243	Žlkovce	Trnava		●			●					●	●		199

VÝSKUM MLADOPALEOLITICKEJ LOKALITY V KAŠOVE

Ladislav B á n e s z

Výskum v polohe Spálenisko v Kašove /okr. Trebišov/ pokračoval na J časti lokality, ktorá v porovnaní so S časťou bola menej bohatá na nálezy, a preto sa tu očakávalo odkrytie celého J okraja sídliska. Napriek tomu, že sa odkryla plocha 48 x 20 m, nálezy, i keď sporadicky, ešte pokračovali J smerom. Podľa priemeru jeden nález na posledné sektory /č. 1000-1040/ sa dá predpokladať, že J okraj sídliska nie je ďaleko, resp. že tu už ide o okrajovú časť /niektoré z posledne odkrytých sektorov neobsahovali nálezy; aj v kontrolných sondách prekopaných J smerom bolo málo nálezov/. Vo výskumnej sezóne 1982 sa za tri mesiace odkrylo 240 sektorov /801-1040/ do priemernej h. 50 cm, čiže miestami skoro po skalné podložie. Nálezy boli v priemernej h. 30-35 cm v žltej sprašovej hline, ktorá spočívala na skalnom podloží tesne pod lesným humusom. Na odkrytej ploche 960 m² bolo vyše 2100 nálezov štiepanej industrie, najmä z obsidiánov, menej z rádiolaritov, rohovcov, pazúrikov, opálov, kremencov a z ďalších surovín. Nástroje predstavovali väčšinou škrabadlá a rydlá a ich kombinácie. Medzi unikátne nálezy na lokalite patrí obojstranne plošne dostredivo opracovaný hrotitý nástroj trojuholníkovitého tvaru /sektor 1011/. Okrem štiepaných nástrojov sa našiel podlhovastý hladidlovito opracovaný predmet z mastenca. Mikrolitických nástrojov bolo v tejto časti sídliska málo.

AUSGRABUNG DER JUNGPALÄOLITHISCHEN LOKALITÄT IN KAŠOV. Die Grabung in Kašov /Bez. Trebišov/ setzte mit der Abdeckung einer Fläche von 48 x 20 m fort; die 240 Sektoren lieferten über 2100 Stück Industrie aus Obsidian, Hornstein, Feuerstein, Radiolarit, weniger aus Opal, Quarzit und anderen Steinrohstoffen. Am häufigsten waren Kratzer, Stichel und ihre gegenseitigen Kombinationen vertreten. Zu Einzelfunden gehört ein bifazial bearbeitetes Werkzeug mit Flächenretusche.

ИССЛЕДОВАНИЕ ПОЗДНЕПАЛЕОЛИТИЧЕСКОЙ СТОЯНКИ В С. КАШОВ. Исследование в с. Кашов продолжалось открытием площади в 48 х 20 м. В 240 секторах было найдено свыше 2100 находок индустрии из видов обсидиана, роговика, кремня, радиолярита, менее из видов опала, кварцита и иного каменного сырья. Чаще всего встречались скребла, резцы и их комбинации. К единичным находкам относитця двусторонне обработанное орудие с плоской ретушью.

ARCHEOLOGICKÝ PRIESKUM NA DOLNOM TOKU KRUPINICE A ŠTIAVNICE

Ladislav B á n e s z - Gabriel N e v i z á n s k y

Komplexným prieskumom JV časti Levického okresu sa zachytilo 29 zväčša neregistrovaných lokalít. Sledovalo sa osídlenie na vyvýšeninách pozdĺž ľavého brehu Krupinice na úseku Plášťovce - Šahy, po terasách Štiavnice od Dudiniec /už okres Zvolen/ po Vyškovce nad Ipľom a na terasách Ipľa v katastri Šiah, Preselian nad Ipľom a Hrkoviec /všetko okr. Levice/. Poradové čísla lokalít zodpovedajú číslovaniu na obr. 1.

1. Š a h y

V polohe Dögtér na ľavom brehu Ipľa 150-200 m na V od železničného mosta na trati Šahy - Zvolen, resp. medzi hradskou zo Šiah do Preselian nad Ipľom a tokom Ipľa /M-34-134-D-d, 1 : 25 000, 210 : 50 mm/ orbou rozrušené sídliskové objekty lengyelskej kultúry /skupina Ludanice/. Niekoľko črepov z doby rímskej /sivá keramika, výzdoba robená ozubeným kolieskom/.

2. Š a h y, časť H r k o v c e

Nad pravým brehom Ipľa na SZ svahu vyvýšeniny medzi kótami 124,2 a 130,2 /M-34-134-D-d, 1 : 25 000, 248 : 24 mm/ intenzívnejšie osídlenie v dobe bronzovej, sporadické boli nálezy z doby rímskej a z 11.-12. stor.

3. Š a h y, časť H r k o v c e

Na vyvýšenine pri kóte 130,2 na pravom brebu Ipľa /M-34-134-D-d, 1: 25 000, 252 : 9 mm/ sídlisko z mladšej doby bronzovej.

4. Š a h y

Sériu mladopaleolitických lokalít v okolí Šiah, známych od r. 1913 /Šahy, Parassa I-III, Hrkovce, Hont-Kutyika/, doplnili nálezy z novej neskoropaleolitickej stanice Nagyberek medzi budovami Strojstavu a bitúnku na pravom brehu Krupinice neďaleko jej sútoku s Ipľom /M-34-134-D-d, 1 : 25 000, 217 : 3 mm/. Medzi 130 exemplármi kamennej industrie len jedno nevýrazné čepeľové škrabadlo, viacej rydiel a čepelí.

5. H o r n é T u r o v c e

Nálezisko v polohe Sós cca 400 m J od kravínov JRD, 200 m Z od hradskej Plášťovce - Šahy a 250 m JV od kóty 134,2 /M-34-134-D-b, 1 : 25 000, 158 : 204 mm/. Prevažná časť črepov patrí do doby bronzovej, stredoveké osídlenie reprezentuje iba niekoľko nálezov /biela keramika/.

6. H o r n é T u r o v c e

Na vyvýšenine vľavo od hradskej Plášťovce - Šahy /poloha Sós/ Z od kóty 134,2 a SZ od kóty 150,3 /M-34-134-D-b, 1 : 25 000, 147 : 212 mm/ rozsiahle sídlisko kultúry s lineárnou keramikou /mladší stupeň/, sporadické nálezy želiezovskej skupiny a niekoľko črepov z mladého eneolitu, resp. zo staršej doby bronzovej /obr. 2: 1-13/.

7. V e ľ k é T u r o v c e, časť D o l n é T u r o v c e

Na JV okraji obce na terase Seleckého potoka v trojuholníku ohraničenom hradskou Plášťovce - Šahy, okrajom obce a Seleckým potokom /M-34-134-D-b, 1 : 25 000, 160 : 310 mm/ sídlisko zo staršej doby bronzovej /hatvanská kultúra/.

8. V e ľ k é T u r o v c e, časť D o l n é T u r o v c e

Asi 150-200 m J od obce na terase Seleckého potoka na Z svahu vyvýšeniny asi 1,1 km V od toku Krupinice /M-34-134-D-b, 1 : 25 000, 168 : 320 mm/ sídlisko karpatskej mohylovej kultúry /obr. 3: 1, 5-8/. Okrem črepov sa našiel i bronzový lievikovitý závesok /d. 6 cm, max. Ø 2,8 cm; obr. 3: 14/. Sporadicky zastúpené nálezy kyjatickej kultúry /obr. 3: 2/. Z mladších období črepy z doby laténskej a rímskej /obr. 3: 15/. Keramika z 8.-9. stor. zdobená obvodovými líniami a vlnovkou /obr. 3: 3, 9/.

9. V e ľ k é T u r o v c e, časť D o l n é T u r o v c e

Na pravobrežnej terase Seleckého potoka cca 200-250 m J, resp. JZ od kóty 135,5 /M-34-134-D-b, 1: 25 000, 168 : 330 mm/ sporadické nálezy lengyelskej kultúry a z doby laténskej. Najintenzívnejšie osídlenie v 9.-10., resp. v 12.-13. stor. /biela keramika/. Zhruba na toto miesto lokalizuje I. Bakács /1971, s. 105/ zaniknutú osadu Damasa, zachytenú v prameňoch z r. 1277, 1283 a 1292.

10. Š a h y

Na vyvýšenine medzi Seleckým potokom a hradskou Šahy - Zvolen V od kóty 129,5 /M-34-134-D-b, 1 : 25 000, 173 : 356 mm/ eneolitické a laténske sídlisko, niekoľko črepov z mladšej doby bronzovej, mladšej doby rímskej a 9.-10. stor.

11. H o r n é S e m e r o v c e

V polohe Körtvélyes našiel E. Rejholec črepy železiezovskej skupiny a badenskej kultúry /nález. správa 4296/68/. Zistilo sa osídlenie z 8.-9. stor. S od obce /cca 1100-1200 m/, Z /300-350 m/ od majera Anna, SZ od kóty 137,2, na Z svahu vyvýšeniny /M-34-134-D-b, 1 : 25 000, 360 : 125 mm/.

12. S l a t i n a

Sporadické osídlenie lengyelskej kultúry /fáza Santovka/ v polohe Kövecs alja /obr. 2: 14/ cca 250 m J od obce vpravo od hradskej Slatina - Chorvatice pri kóte 163,3 S od žriedla minerálnej vody /M-34-134-D-b, 1 : 25 000, 331 : 115 mm/.

13. S l a t i n a

Nálezisko J od obce a Z od kóty 152,4 /M-34-134-D-b, 1 : 25 000, 283 : 145 mm/. Na V svahu výraznej vyvýšeniny v polohe Szarvas sporadické osídlenie z doby bronzovej reprezentujú nálezy najskôr z čačiansko-velatického horizontu.

14. T u p á, časť C h o r v a t i c e

Asi 250-300 m V od hradskej Slatina - Tupá v polohe Rákóczi alja pod vyvýšeninou Rákóczi domb JV od kóty 128,9 /M-34-134-D-b, 1 : 25 000, 295 : 162 mm/ sídlisko kultúry s lineárnou keramikou, ojedinelé črepy z mladšej doby bronzovej.

15. T u p á, časť C h o r v a t i c e

SZ od obce a Z od kóty 158,1 na vyvýšenine Rákóczi domb /M-34-134-D-b, 1 : 25 000, 285 : 170 mm/ sídliskové nálezy z neolitu, zo staršej doby bronzovej /hatvanská kultúra/ a okrajový črep bielej keramiky /stredovek/.

16. T u p á, časť C h o r v a t i c e

Na výraznej terasovitej vyvýšenine v polohe Hosszú alja asi 500 m JZ od kóty 158,1 a 600 m od SV okraja obce /M-34-134-D-b, 1 : 25 000, 292 : 183 mm/ sídlisko badenskej kultúry; okrem črepov niekoľko exemplárov štiepanej industrie.

17. D u d i n c e /okr. Zvolen/

J od obce a 300 m na Z od kóty 178,9 na JZ svahu vyvýšeniny Gestenec /M-34-134-D-b, 1 : 25 000, 370 : 10 mm/ sporadické eneolitické osídlenie /črepy, silexový úštep/, patriace do lengyelskej kultúry.

18. S l a t i n a

Na Z svahu kopcovitej vyvýšeniny asi 20-30 m na V od železničnej trate Zvolen - Šahy a cca 500 m na JZ od kóty 206,2 /M-34-134-D-b, 1 : 25 000, 322 : 60 mm/ rozrušený sídliskový objekt kyjatickej kultúry.

19. S l a t i n a

Na Z svahu vyvýšeniny nad inundačným územím Štiavnice cca 100 m na SV od kóty 133,4 a 10-20 m V od železničnej trate Zvolen - Šahy /M-34-134-D-b, 1 : 25 000, 327 : 75 mm/, v polohe Vasút fölül sídlisko z mladšieho stupňa kultúry s lineárnou keramikou a lengyelskej kultúry /črepy, fragment žarnova/.

20. S l a t i n a

Z lokality na JZ svahu vyvýšeniny Templomi tábla asi 250 m na JV od kóty 133,4 a 20 m V od železničnej trate Šahy - Zvolen /M-34-134-D-b, 1 : 25 000, 315 : 80 mm/ sporadické črepy najskôr z neolitu.

21. S l a t i n a

SZ od obce na vyvýšenine Templomi tábla 300 m SZ od kóty 150,4 /M-34-134-D-b,

1 : 25 000, 310 : 85 mm/ sídlisko pilinskej kultúry /obr. 3: 10-13/.

22. S l a t i n a

Na JZ svahu vyvýšeniny Templomi tábla asi 100 m Z od rím.-kat. kostola pri kóte 150,4 /M-34-134-D-b, 1 : 25 000, 304 : 89 mm/ sídlisko datované nevýraznými črepmi do obdobia lengyelskej kultúry.

23. Š a h y

Lokalita pri SZ okraji mesta za cintorínom pri kóte 156,1 /M-34-134-D-d, 1 : 25 000, 176 : 24 mm/ nad inundačným územím Krupinice a Ipľa; Z svah pomerne strmý, prevýšenie medzi korytom rieky a lokalitou asi 45 m. Zistilo sa niekoľko nálezov badenskej kultúry. Najintenzívnejšie osídlenie v staršej dobe bronzovej /hatvanská kultúra/. Osídlenie v stredoveku reprezentujú črepy sivej keramiky zo 14.-15. stor.

24. Š a h y

V Z časti vyvýšeniny nad inundačným územím Krupinice cca 500 m na SV od kóty 144,2 pod vedením vysokého napätia /M-34-134-D-d, 1 : 25 000, 178 : 5 mm/ sídliskové nálezy kultúry s lineárnou keramikou a okrajový laténsky črep.

25. Š a h y, časť P r e s e ľ a n y n a d I p ľ o m

Východne od Szuhajského jarku /Szuhai árok/ 300 m na Z od železničnej trate Šahy - Zvolen a 10 m J od hradskej Šahy - Preseľany nad Ipľom /M-34-134-D-d, 1 : 25 000, 228 : 9 mm/ atypické praveké črepy /lengyelská kultúra?/ a silexový hrot strely.

26. Š a h y, časť P r e s e ľ a n y n a d I p ľ o m

Na terase Ipľa 300 m V od obce vpravo od hradskej Preseľany nad Ipľom - - Šahy /M-34-134-D-d, 1 : 25 000, 246 : 60 mm/ praveké črepy a črep z okraja laténskej nádoby.

27. S a z d i c e

Na J svahu vyvýšeniny nad inundačným územím potoka Búr, resp. Ipľa pri bývalom hliníku cca 400 m na JZ od kóty 135,5 a asi 250 m S od kóty 122,3 /M-34--134-D-c, 1 : 25 000, 150 : 45 mm/ relatívne intenzívne osídlenie hatvanskej kultúry /obr. 4: 1-11/. Zo Sazdíc uvádzajú nálezy hatvanskej kultúry H. Mitscha-Märheim a R. Pittioni /1934, s. 159, 168, tab. VIII: 2, 3/, ale bez polohy a nálezových okolností.

28. V y š k o v c e n a d I p ľ o m

Na známej lokalite Kisváros /Janšák 1938, s. 81-84/ vpravo od cesty Sazdice - Vyškovce nad Ipľom pred maštaľami JRD /M-34-134-D-c, 1 : 25 000, 78 : 75 mm/ sídliskové nálezy zo staršej a strednej doby bronzovej, čačianskej kultúry, z doby laténskej a črep z doby sťahovania národov.

29. V y š k o v c e n a d I p ľ o m

Na terasovitej vyvýšenine Ipľa 150 m na Z od kóty 127,3 a 100 m od SZ okraja obce /M-34-134-D-c, 1 : 25 000, 45 : 90 mm/ osídlenie z doby bronzovej a zo stredoveku.

L i t e r a t ú r a

BAKÁCS, I. 1971: Hont vármegye Mohács előtt. Budapest.

JANŠÁK, Š. 1938: Staré osídlenie Slovenska. Dolný Hron a Ipeľ v praveku. Turčiansky Sv. Martin.

MITSCHA-MÄRHEIM, H. - PITTIONI, R. 1934: Zur Besiedlungsgeschichte des unteren Grantales. In: Mitt. Anthropol. Gesell. Wien. 64. Wien, s. 147-173.

ARCHÄOLOGISCHE BEGEHUNG DES UNTERLAUFES DER KRUPINICA UND ŠTIAVNICA. Bei der Begehung der Mikroregion des mittleren Eipeltales wurden im SO-Teil des Bezirkes Levice in den Tälern der Wasserläufe Krupinica, Štiavnica, Búr und Eipel 29 Lokalitäten festgestellt. Urzeitliche Besiedlung verfolgte man auf dem Abschnitt Plášťovce - Šahy längs des linken Krupinica-Ufers, auf den Terrassen der Štiavnica von Dudince /Bez. Zvolen/ bis Vyškovce nad Ipľom und im Eipeltal in den Katastern von Šahy, Preseľany nad Ipľom und Hrkovce. Die Nummern der Lokalitäten entsprechen der Numerierung der Fundorte im Beitrag und auf der Karte /Abb. 1/. Auf den einzelnen Lokalitäten fand man Funde aus folgenden Zeitabschnitten: 1 - Lengyel-Kultur, römische Zeit 2 - Bronze- und römische Zeit, 11.-12. Jh., 3 - jüngere Bronzezeit, 4 - Paläolithikum 5 - Bronzezeit, Mittelalter, 6 - Kultur mit Linearkeramik, Želiezovce-Kultur, Äneolithikum, Bronzezeit /Abb. 2: 1-13/, 7 - Hatvan-Kultur, 8 - karpatische Hügelgräberkultur, Kyjatice-Kultur, Latène- und römische Zeit, 8.-9. Jh. /Abb. 3: 1-3; 14-15/, 9 - Lengyel-Kultur, Latènezeit, 12.-13. Jh., 10 - Äneolithikum, Bronze-und römische Zeit, 9.-10. Jh., 11 - Želiezovce- und Badener Kultur, 8.-9. Jh., 12 - Lengyel-Kultur /Abb. 2: 14/, 13 - Bronzezeit, 14 - Kultur mit Linearkeramik, Bronzezeit, 15 - Neolithikum, Hatvan-Kultur, Mittelalter, 16 - Badener Kultur, 17 - Lengyel-Kultur, 18 - Kyjatice-Kultur, 19 - Kultur mit Linearkeramik, Lengyel--Kultur, 20 - Neolithikum, 21 - Pilinyer Kultur /Abb. 3: 10-13/, 22 - Lengyel--Kultur, 23 - Hatvan-Kultur, 14.-15. Jh., 24 - Kultur mit Linearkeramik, Latènezeit, 25 - Lengyel-Kultur, 26 - Latènezeit, 27 - Hatvan-Kultur /Abb. 4/, 28 - Bronzezeit, Latènezeit, Völkerwanderungszeit, 29 - Bronzezeit, Mittelalter.

АРХЕОЛОГИЧЕСКИЕ РАЗВЕДКИ НИЖНЕГО ТЕЧЕНИЯ РР. КРУПИНИЦЫ И ШТЬЯВНИЦЫ. Во время разведок микрорегиона среднего Поипльа в ЮВ части рай. Левице, в бассейнах рек Крупиница, Штьявница, Бур и Ипель было обнаружено 29 местонахождений. Доисторическое заселение наблюдалось на участке Плаштевца-Шаш вдоль левого берега Крупиницы, на террасах Штьявницы с с. Дудинце /рай. Зволен/ до с. Вишковце-над-Иплем и в бассейне Ипля в кадастрах Шаш, Преселяни-над-Иплем и Грковце. Номера местностей соответствуют нумерации местонахождений в статье и на карте /рис. 1/. На отдельных местонахождениях нашлись находки следующих периодов: 1 - лендельская культура, римский период, 2 - бронзовый век, римский период, XI-XII вв., 3 - поздний период бронзы, 4 - палеолит, 5 - бронзовый век, средневековье, 6 - культура линейной керамики, жельезовская культура, энеолитический период, бронзовый век /рис. 2: 1-13/, 7 - гатванская культура, 8 - культура карпатских курганов, киятицкая культура, латенский период, римский период, VIII-IX вв. /рис. 3: 1-9; 14-15/, 9 - лендельская культура, латенский период, XII-XIII вв., 10 - энеолитический период, бронзовый век, римский период, IX-X вв., 11 - жельезовская и баденская культуры, VIII-IX вв., 12 - лендельская культура /рис. 2: 14/, 13 - период бронзы, 14 - культура линейной керамики, период бронзы, 15 - неолитический период, гатванская культура, средневековье, 16 - баденская культура, 17 - лендельская культура, 18 - киятицкая культура, 19 - культура линейной керамики, лендельская культура, 20 - неолит, 21 - пилинская культура /рис. 3: 10-13/, 22 - лендельская культура, 23 - гатванская культура, XIV-XV вв., 24 - культура линейной керамики, латенский период, 27 - гатванская куль-

тура, 28 - периоды бронзы, латена и переселения народов, 29 - период бронзы, средневековье.

DRUHÝ ROK VÝSKUMU NA MLADOPALEOLITICKOM SÍDLISKU V TRENČIANSKYCH BOHUSLAVICIACH

Juraj B á r t a

Na mladopaleolitickom sídlisku v bielokarpatskom predhorí na pravom brehu potoka Bošáčky v polohe Pod Tureckom 500 m Z od Trenčianskych Bohuslavíc v okrese Trenčín /M-33-120-D-a, 1 : 25 000, 60 : 145 mm/ pokračovala plošná odkrývka na J pracovisku /A/ v blízkosti miesta niekdajšieho hliníka, kde buldozér pri rekultivácii pôdy odhrnul do h. 180 cm nadložné eolické sedimenty. Po úspešnej odkrývke v r. 1981 v strede gravettského sídliskového komplexu s nálezmi silexov a paleontologických pozostatkov sa zisťovalo, či rozsah náleziska na pracovisku A pokračuje aj na Z a či bola úplne preskúmaná koncentrácia pozostatkov potravy gravettských lovcov. Rovnako aktuálna bola menšia plošná odkrývka na mieste stratigrafickej sondy z r. 1981 na pracovisku B, na S strane panelovej cesty 70 m SZ od pracoviska A, podstatne vo väčšej hĺbke, aby sa získala predstava o nálezisku prevŕtaných kamenných záveskov a preverilo sa ich datovanie v súvise s gravettskou industriou, medzi ktorou sa našiel aj listovitý hrot z rádiolaritu. Tento hrot koriguje predstavy o datovaní ojedinele nájdených listovitých hrotov, ktoré treba kultúrno-chronologicky zatriediť až po získaní aj stratigrafických poznatkov.

Za predpokladu, že v r. 1981 sa nedoskúmalo hniezdo paleontologických nálezov a silexov na J pracovisku A, štvorcovými sondami 7-12 /4 x 4/ sa odkryla priľahlá plocha Z smerom, celkove 96 m². Na SZ pracovisku B bola pre potrebu expertízy geológov /odobratie vzoriek sedimentov/ opätovne vyhĺbená do h. 7 m stratigrafická sonda /pri rekultivácii pôdy cez zimu do dvoch tretín zahrnutá/. Po odobratí geologických vzoriek sa stratigrafická sonda B zahrnula po úroveň bázy würmu 3, označenej ako vrstva C, do h. 180 cm, kde sa v r. 1981 zistilo ohnisko zasiahnuté soliflukciou a v jeho okruhu gravettoidné artefakty. Na tomto mieste bola v smere S-J vytýčená sonda 7 x 4 m, neskôr v smeroch S a V rozšírená o 1 m /získali sa silexy, žlté a červené farbivo, paleontologický materiál/. Na pracovisku B sa odkrylo 40 m². V porovnaní s bohatstvom nálezov z r. 1981 výskum na pracovisku A zachytil Z perifériu jednej z koncentrácií gravettského osídlenia, keďže v sprašovej vrstve z bázy würmu 3 sa našli len ojedinelé paleontologické pamiatky s gravettskými artefaktmi /oproti r. 1981 o 2/3 menej/. Najvýznamnejší je dvojhrot so strmo retušovanými hranami na celom obvode /tzv. bohuslavický hrot - Bárta 1967, s. 45-46/, vyrobený z pazúrika /obr. 5: 2/. Typologicky je takmer zhodný s hrotom z hnedého rádiolaritu, ktorý našla na neznámom mieste na blízkom vrchu Turecko v čase II. svetovej vojny obyvateľka Mnešíc, dnes časti Nového Mesta nad Váhom /Bárta 1967, s. 45-46/. Tzv. bohuslavický hrot nemal na Slovensku analógiu, a preto jeho datovanie bolo neisté. Tým, že sa našiel jeho pendant v nálezovom celku s ostatnou gravettskou industriou na báze würmu 3, bola dokázaná aj príslušnosť nálezu z vrchu Turecko do gravettienu.

V r. 1982 sa na pracovisku A našli v podložnej interštadiálnej vrstve z würmu 2-3 bez paleontologických nálezov početnejšie menej výrazné mladopaleolitické artefakty z miestneho bielokarpatského rádiolaritu. Prvé indície tejto staršej - pravdepodobne starogravettskej kultúrnej vrstvy, ktorá smerom na V je v mierne sklonenom svahu plytšie, sme zistili už r. 1981 na pracovisku B pri hĺbení stratigrafickej sondy. Najpozitívnejšie boli výsledky na pracovisku B. Na ploche 5 x 5 m sa odkryli dve solifluované ohniská /najmä ohnisko pri SZ strane postihnuté periglaciálnymi javmi/. Okrem geologicko-kvartérnych poznatkov o periglaciálnych javoch v spodnej tretine würmu 3 je v súvise s týmto horizontom významný nález ďalšieho listovitého hrotu z rádiolaritu a najmä reutilizovaného moustérienskeho hrotu, použitého druhotne v mladom paleolite tvorcami gravettskej kultúry /obr. 5: 1/. Pozoruhodný je aj nález rádiolaritového vrtáčika v blízkosti ôsmich prevŕtaných malých plochých vápencových okruhliakov-príveskov, ktoré dokumentujú prvé paleolitické vŕtanie kameňa, datované aj stratigrafickou polohou z bázy würmu 3. Pred ukončením výskumu sme objavili v stene sondy zhluk kostí mamuta, ktorý pokračuje SZ smerom /preskúma sa v nasledujúcej sezóne/. Mladopaleolitické náleziskо v Trenčianskych Bohuslaviciach je neobyčajne dôležitou archeologickou lokalitou, ktorá prevyšuje všetky doterajšie považské náleziská. Jeho význam zvyšujú najmä vzácne paleontologické nálezy /v doterajšom poznaní slovenského paleolitu len piate nálezisko/.

L i t e r a t ú r a

BÁRTA, J. 1967: O kilku "lużnych" znaleziskach paleolitycznych ze Słowacji. Acta Archaeol. Carpath., 9, fasc. 2, s. 39-47.

ZWEITES GRABUNGSJAHR AUF DER JUNGPALÄOLITHISCHEN SIEDLUNG IN TRENČIANSKE BOHUSLAVICE. Die Fundstelle in Trenčianske Bohuslavice /Bez. Trenčín/ im Vorland der Weissen Karpaten ist die fünfte paläolithische Lokalität, auf der neben Silizitartefakten auch paläoontologische Denkmäler vorkommen. Die Grabung begann 1981. Ein Jahr vorher wurde bei landwirtschaftlicher Bodengestaltung vom Bulldozer auf dem Arbeitsplatz A eine 180 cm mächtige Schicht von Lösssedimenten des Würm 3 abgeschürft. In der flächenmässigen Abdeckung auf dem Arbeitsplatz A wurde in Richtung nach W fortgesetzt. Man erfasste nur den Rand einer Gravette-Siedlung mit einer kleineren Zahl von Artefakten, meist aus Feuerstein, und paläoontologische Funde. Am beachtenswertesten ist eine Doppelspitze mit steiler Kantenretusche, eine sog. Bohuslavice-Spitze, zu der ein Pendant zufällig auf dem nahen Berg Turecko gefunden wurde /Bárta 1967, S. 45-46/. Auf dem Arbeitsplatz A konstatierte man auch eine ältere jungpaläolithische Kulturschicht aus dem Interstadial W2-3; die Industrie ist nur aus örtlichem Radiolarit angefertigt. Auf dem im NO liegenden Arbeitsplatz B wurde vor allem die Stratigraphie beglaubigt. Man entdeckte zwei grosse, von periglazialen Erscheinungen gezeichnete Feuerstellen. Auf diesem Arbeitsplatz mit Funden aus dem Würm 3 fand man ausser weiteren gravettoiden Artefakten mit dem Übergewicht aus örtlichem Radiolarit eine weitere schmale, flächig bearbeitete Blattspitze, einen Bohrer und 8 durchbohrte kleine Kalksteinkiesel - Anhänger, die einen Beleg für die erste paläolithische Steinbohrung in der Slowakei bilden. Der beachtenswerteste Fund von der Arbeitsstelle B ist eine reutilisierte Moustier-Spitze, die sekundär von gravettezeitlichen Mammutjägern benützt wurde; paläontologische Reste des Mammuts wurden auch hier gefunden. /Abb. 5./

ВТОРОЙ ГОД ИССЛЕДОВАНИЯ ПОЗДНЕПАЛЕОЛИТИЧЕСКОГО ПОСЕЛЕНИЯ В С. ТРЕНЧЯНСКЕ-БОГУСЛАВИЦЕ. Местонахождение в Тренчянске-Богуславице /рай. Тренчин/ в предгорье Белых Карпат представляет пятую позднепалеолитическую стоянку, на которой помимо артефактов из роговика встречаются также палеонтологические находки. Исследование началось в 1981 г. В 1980 г. во время землеустроительных работ бульдозер снял с сектора А слой лессовых отложений толщиной 180 см, относящийся к вюрму 3. Открытие площади сектора А продолжалось в З направлении. Была затронута только периферия граветьенского поселения, содержавшая небольшое количество преимущественно кремневых артефактов и палеонтологических находок. Самыми интересными являются двойной остроконечник с крутой ретушью по окружности и т.н. богуславицкий остроконечник, дополнение которого было случайно найдено на близком холме Турецко /Bárta 1967, с. 45-46/. В секторе А был обнаружен также старший позднепалеолитический культурный слой, относящийся к интерштадиалу В 2-3; индустрия изготовлена только из местного радиоларита. В секторе В к СВ от сектора А проверялась прежде всего стратиграфия. Были найдены два больших очага со следами периглациальных явлений. В этом секторе, содержавшем находки вюрма 3, были найдены кроме других артефактов граветьенского облика, изготовленных преимущественно из местного радиоларита, также дальнейший узкий наконечник листовидной формы, обработанный по всей поверхности, бурик и 8 небольших просверленных известняков-подвесок, которые являются свидетельством первого в Словакии сверления камня в палеолитический период. Самой интересной находкой из сектора В является вторично использованный мустьерский остроконечник. Его использовали граветьенские охотники мамонтов, палеонтологические остатки которых были найдены также здесь. /Рис. 5./

PRIESKUM PALEOLITICKÝCH KOMUNIKAČNÝCH PRIECHODOV V NÍZKYCH BESKYDÁCH

Juraj B á r t a

V povojnovom období rozšíril všeobecný rozmach bádania o paleolite na V Slovensku poznatky o počte sídlisk najmä v jeho JV časti. Výskyt silicitovej suroviny /pazúrika/ východoeurópskej proveniencie /Ruská rovina/ na výrobu štiepaných nástrojov najmä v staršej fáze gravettských sídlisk v Kašove v Zemplínskych vrchoch /Bárta 1970, s. 212, 213/ nastolil otázku smeru i charakteru presunu tejto suroviny na V Slovensko. Podobne treba vysvetliť nálezy rádiolaritov východoslovenskej proveniencie na mnohých paleolitických sídliskách J Poľska i slovensko-poľského pohraničia a postupne dokazovať existenciu komunikačných priechodov v priestore pramenných častí tokov Ľubovnianskej, Ondavskej a Laboreckej vrchoviny, ktoré sú geomorfologickou súčasťou pohraničných priesmykov a sediel Nízkych či Východných Beskýd. Aby nezostalo len pri hypotéze /Bárta 1965, s. 117, 127, 130, 1970, s. 212/, po prieskume povodia Popradu r. 1979, ktorý dokázal indície paleolitického osídlenia na ôsmich náleziskách /Bárta 1983/, opätovne sa uskutočnil jarný prieskum r. 1980. Žiaľ, sneženie ovplyvnilo jeho trasu i trvanie. Okrem doplnenia počtu artefaktov zo Starej Ľubovne a Plavnice /objavené už r. 1979/ zistilo sa len nálezisko v Poprade-Matejovciach /M-34-101-D-c, 1 : 25 000, 14 : 96 mm/. Napriek problémom s kultúrnym určením nových nálezov prieskumy po-

vodia Popradu po hraničnú čiaru dokázali predpokladaný J-S a opačný komunikačný priechod cez Karpaty V Slovenska.

Pokus o dôkaz paleolitického osídlenia v blízkosti východoslovenských priesmykov r. 1981 /s Ľ. Kaminskou/ nepriniesol okrem objavu prírodného zdroja šedých rádiolaritov vo Vyšnom Komárniku vo vstupe do Dukelského priesmyku nové poznatky. Zistilo sa ohrozenie gravettskej stanice v Komárove výstavbou plynovodu /zaregistrovaná r. 1943 - náleziska mladých mamutov a r. 1951 - ojedinelé škrabadlorydlo/. Komárov bol doteraz jedinou indíciou paleolitického osídlenia v regióne Nízkych Beskýd.

V snahe pokročiť v poznatkoch o paleolitickom osídlení nepoznaného regiónu SV Slovenska uskutočnil sa v r. 1982 najprv prieskum povodia horného toku Tople, motivovaný evidenciou pozostatkov mamuta /Andrejová, Bardejov, Beloveža, Dlhá Lúka, Hrabovec, Komárov, Kurima, Mikulášová, Nemcovce, Nižná Voľa/ i predpokladmi objavu sídlisk. Prieskum za spoluúčasti M. Antalu sa vykonal na 33 katastrálnych územiach Spiša, Šariša a Zemplína. Z uvedeného počtu sa navštívili aj dve známe paleolitické náleziská v Starej Ľubovni /M-34-102-A-b, 1 : 25 000, 155 : 131 mm/ a v Plavnici /M-34-102-B-a, 1 : 25 000, 263 : 308 mm/. Indície paleolitického osídlenia Nízkych Beskýd sa našli v katastroch:

B a r d e j o v Ia

Vysoká pravobrežná terasa potoka Lukavica na J okraji mesta v polohe Šibeň, kóta 365 /M-34-103-B-a, 1: 25 000, 232 : 270 mm/. Nález plochého oválneho, okrajovo retušovaného úštepu z čiastočne patinovaného pazúrika so zvyškom okruhliakovej kôry, pazúrikovej mikročepieľky s okrajovou retušou a plytkými vrubmi na pravej strane a nevýrazného vyčnievajúceho škrabadla na plochom pravostranne retušovanom úštepe zo žltošedého rádiolaritu.

B a r d e j o v Ib

Nižšia ľavobrežná terasa potoka Lukavica na J okraji mesta vedľa cintorína /M-34-103-B-a, 1 : 25 000, 224 : 296 mm/. Nález širšieho hrotnatého úštepu z okraja jadra s tupým uhlom úderu zo zelenohnedého rádiolaritu.

B a r d e j o v II

Vysoká pravobrežná terasa Tople SV od mesta nad sútokom Šibského potoka s Topľou, kóta 369 Kopytovka SZ od trigonometrického bodu /M-34-103-B-a, 1 : 25 000, 150 : 239 mm/. Nález otĺkača z kremenného okruhliaka, patinovaného mikrojadierka a čepele s čiastočne otupeným pravostranným chrbtom a plytkými ľavostrannými vrubmi.

R o k y t o v /okr. Bardejov/

Vysoká ľavobrežná terasa nad sútokom Zlatského potoka a Tople. Poloha Odjaté 1 km JV od kostola /M-34-103-A-b, 1 : 25 000, 83 : 140 mm/. Nález nevýrazného hrotnatého úštepu s pravostranným vrubom na pravej terminálnej časti a so zvyškom kôry na ľavej strane zo šedobieleho silicitu a trojuholníkovitý mikroúštep z hrany jadra zo šedého rádiolaritu.

K r a j n á P o ľ a n a /okr. Svidník/

Nízka pravobrežná terasa na ostrohu medzi Ladomírkou a jej pravobrežným prítokom, vytekajúcim z Krajnej Bystrej pri kóte 312, a V ležiacim potôčikom /M-34-92-C-d, 1 : 25 000, 225 : 215 mm/. Nález dvoch rádiolaritových úštepov; jeden so stopami jadrových negatívov.

Č e r t i ž n é /okr. Humenné/

V ľavobrežnej údolnej pramennej časti Laborca nad vyšným koncom obce na okolí kríža zo S strany cesty 130 m JV od mostíka, kóta 482 /M-34-92-D-c,

1 : 25 000, 251 : 182 mm/. Nález suroviny rádiolaritu vo flyšovom prostredí, medzi ktorou bola terminálna časť strmo retušovaného čepeľového škrabadla a priečne rovné ploché driapadlo s ľavostranným bazálnym vrubom.

O r k u c a n y /okr. Prešov/

V závere prieskumu sme v depozitári Šarišského múzea v Bardejove zistili väčšiu neretušovanú čepeľ z hrany jadra so širokou dvojitou údernou jazvou a so zvyškom ľavostrannej povrchovej kôry v bazálnej časti, odštiepenú z čiastočne patinovaného žltohnedého limnokvarcitu. Tento pravdepodobne mladopaleolitický artefakt, pochádzajúci podľa inventára /1398/906/ z bývalého vojenského cvičiska pri Orkucanoch, daroval múzeu r. 1906 učiteľ v Bardejove K. Turia. Táto indícia bola impulzom na polohopisné preverenie náleziska, inundačnej roviny Torysy medzi železnicou Prešov - Sabinov a ľavobrežnou terasou Torysy na J okraji obce. Pravdepodobnejším miestom nálezu by mohla byť spomenutá terasa Torysy, ktorá je V okrajom niekdajšieho cvičiska. Pri prieskume ľavobrežnej terasy Torysy po oboch stranách terénneho zárezu v blízkosti benzínovej čerpacej stanice /M-34-103-C-a, 1 : 25 000, 365 : 10 mm/ sa získali tri úštepy z rádiolaritu, ktoré sú možnou ďalšou indíciou paleolitického osídlenia. Je preto pravdepodobné, že i čepeľ pochádza z tejto polohy.

H r a b o v e c ? - H u t k a ? /okr. Bardejov/

Najpozoruhodnejším nálezom kolekcie štiepaných kamenných nástrojov Šarišského múzea je malý pästný hrot zo žltošedého limnokvarcitu, získaný v období Rakúsko-Uhorska. Po madarsky archaicky písaný názov lokality, nalepený na artefakte, možno čítať rôzne: najpravdepodobnejšie Rabóc /= dnes Hrabovec/ alebo Hutás /= dnes Hutka/. Dešifrovanie textu je sťažené, prvé písmeno by mohlo byť aj K, tretie písmeno môže byť t, l, b, posledné zasa c, s.

L u k a v i c a /okr. Bardejov/

V depozitári Šarišského múzea sú aj dva nevýrazné štiepané kamenné úštepy z neurčeného rádiolaritu, údajne nájdené okolo r. 1970 v neznámej polohe v Lukavici.

H e r t n í k ? /okr. Bardejov/

Medzi štiepanými kamennými nástrojmi v Šarišskom múzeu je i plochý hrotnatý úštep z okrovohnedého rádiolaritu, nález v r. 1958 v koryte potoka medzi Šibou a Hertníkom.

Prieskum Laboreckej a Ondavskej vrchoviny i Spišsko-šarišského medzihoria sa uskutočnil za ťažkých klimatických podmienok. Aj vysušená ornica sťažovala hľadanie silexov /pozitívne až po daždi/. Sťažené prieskumnícke podmienky boli vo flyšových pôdach, kde eolický odnos len málo odkryl podložné vrstvy s paleolitickými kultúrami, preto objaviť ich je omnoho ťažšie ako v južnejších regiónoch. Mnohé archeologicky nádejné exponované polohy vyšších terás Tople, Ondavy i Laborca i bezprostredná oblasť priesmykov sú t. č. zatrávnené a tým vylúčené z prieskumu. Prieskum Nízkych Beskýd často komplikuje výskyt prírodných ložísk rádiolaritu, ale aj čierneho menilitového rohovca, ktorého primárne ložiská sme zaregistrovali v polohe Kremeňka a Dubová pri Smilne, v okr. Bardejov /Andrusov - Martiny 1961/. Nový výskyt tohto druhu silicitovej suroviny sme zistili na ostrohu nízkej ľavobrežnej terasy Ondavy 1,5 km SZ od Duplína v okr. Svidník. Medzi touto surovinou nie je nemožné nájsť paleolitické artefakty /napr. ako v Čertižnom/.

Prvé nepočetné silexy z lokalít Rokytov, Bardejov I a Bardejov II sú popri známych náleziskách Komárov v povodí Tople, Krajná Poľana v povodí Ondavy

a Čertižného v povodí Laborca prvými indíciami paleolitického osídlenia v priestore východokarpatských hraničných priechodov. Zistilo sa, v akých geomorfologických polohách možno v tomto regióne očakávať paleolitické sídliská. Spomedzi predpokladaných východokarpatských paleolitických priechodov najpozoruhodnejší je pri prameni Laborca v Čertižnom.

L i t e r a t ú r a

ANDRUSOV, D. - MARTINY, E. 1961: Menilitové rohovce Karpát /kritická poznámka/. In: Geol. Zbor. 12. Bratislava, s. 159-164.

BÁRTA, J. 1965: Slovensko v staršej a strednej dobe kamennej. Bratislava.

BÁRTA, J. 1970: Zur Problematik der gravettezeitlichen Besiedlung der Slowakei. Slov. Archeol., 18, s. 207-215.

BÁRTA, J. 1983: Spiš v starej dobe kamennej. Ozveny histórie, 9, príloha Podtatran. novín, 24, č. 13.

BEGEHUNG PALÄOLITHISCHER KOMMUNIKATIONSÜBERGÄNGE IN DEN NIEDEREN BESKIDEN. Das Vorkommen von Silizitrohstoff ukrainischer Provenienz in den jungpaläolithischen Siedlungen des S-Teils der O-Slowakei und umgekehrt von Radiolariten slowakischen Ursprungs in S-Polen kann man nur mit der Existenz von Kommunikationsübergängen durch die Pässe und Sättel in den N-Karpaten erklären. Bisher fehlten Beweise über die Existenz paläolithischer Fundstellen im NO-Teil der O-Slowakei. In den J. 1979-1982 verwirklichte man Begehungen in der breiteren Umgebung vorausgesetzter Kommunikationsübergänge durch die Ostbeskiden. Am klarsten ist die Existenz eines Überganges durch das Popradtal. Erkenntnisse verweisen auf einen Kommunikationsübergang im oberen Topľatal /Bez. Bardejov/, wo 4 Fundstellen festgestellt wurden. Die ersten Indizien über paläolithische Besiedlung in Richtung zum Duklapass konstatierte man bei Krajná Poľana. Den überzeugendsten Beweis eines Weges des Paläolithmenschen durch einen Karpatenpass bildet der Fund bei Čertižné, im Quellgebiet des Laborec.

РАЗВЕДКИ ПАЛЕОЛИТИЧЕСКИХ ПЕРЕХОДОВ В НИЗКИХ БЕСКИДАХ. Наличие роговика украинского происхождения на позднепалеолитических местонахождениях южной части Словакии и радиоларитов словацкого происхождения в Южной Польше можно объяснить только существованием переходов в перевалах и седлах Северных Карпат. До сих пор не были приобретены доказательства существования палеолитических местонахождений в Восточной Словакии. В 1979-1982 гг. осуществились разведки более широкой территории около предполагаемых мест переходов через Восточные Бескиды. Наиболее явным кажется существование перехода через бассейн Попрада. Знания указывают также на переход в бассейне верхнего течения Топли /рай. Бардеев/, где были обнаружены 4 местонахождения. Первые улики палеолитическохо заселения в направлении к Дукельскому перевалу были найдены у с. Крайна-Поляна. Переход палеолитического человека через перевал в Карпатах наиболее убедительно доказывает находки у с. Чертижне в области источника реки Лаборец.

NOVÉ ARCHEOLOGICKÉ LOKALITY A NÁLEZY Z PONITRIA, POŽITAVIA A POHRONIA

Jozef B á t o r a

Do Archeologického ústavu SAV v Nitre boli odovzdané nálezy a hlásenia, ktoré vo viacerých prípadoch dali podnet na terénny prieskum.

Č e r m a n y /okr. Topoľčany/

Na základe písomného upozornenia V. Valenta z Mýtnej Novej Vsi na výskyt črepov uskutočnila sa obhliadka dvoch lokalít. Lokalita 1 asi 1 km SZ od obce, V od cesty z Čermian do Horných Obdokoviec na svahu zvažujúcom sa k potoku /M-34-121-C, 1 : 50 000, 316 : 58 mm/. Črepy dokladajú osídlenie v stupňoch s nemaľovanou keramikou lengyelskej kultúry a v dobe laténskej /obr. 14: 8, 9/. Lokalita 2 približne 200 m od S okraja obce na Z svahu V od potoka /M-34-121-C, 1 : 50 000, 325 : 60 mm/. Sporadické nálezy črepov dokladajú osídlenie v stupňoch s nemaľovanou keramikou lengyelskej kultúry a v dobe rímskej.

J e l š o v c e /okr. Nitra/

V. Valent z Mýtnej Novej Vsi zozbieral J od obce na pravej terase rieky Nitry /M-34-121-C, 1 : 50 000, 285 : 272 mm/ črepy skupiny Brodzany-Nitra a z doby halštatskej.

L u d a n i c e, časť D v o r a n y n a d N i t r o u /okr. Topoľčany/

V. Valent z Mýtnej Novej Vsi zozbieral na S strane cintorína, kde jamy na stĺpy pouličného osvetlenia porušili kultúrnu vrstvu, črepy z mladšej doby bronzovej a zo stredoveku.

L u d a n i c e, časť M ý t n a N o v á V e s /okr. Topoľčany/

Uskutočnil sa podrobný prieskum v intraviláne i v katastri obce. V intraviláne bol zameraný na zistenie širšieho územia skúmaného pohrebiska nitrianskej skupiny /Bátora, v tomto čísle/. V záhradách S. Baráta, D. Gerháta, I. Kapustu, P. Halmu, M. Kasanu a A. Ručkaya sa našli črepy svedčiace o osídlení ludanickej skupiny v mladšej dobe bronzovej a v dobe slovanskej. Zlomky ľudských kostí v záhrade S. Baráta pochádzajú z rozrušených hrobov nitrianskej skupiny. V katastri obce v polohe Zema asi 2 km V od obce v inundácii rieky Nitry na asi 1,5 m vysokej oválnej vyvýšenine /M-34-121-C, 1 : 50 000, 189 : 45 mm/ nájdené črepy železiezovskej skupiny, lengyelskej kultúry a z mladšej doby bronzovej /obr. 14: 1-5/.

N e v i d z a n y /okr. Nitra/

Počas leteckého prieskumu /A. Točík, T. Kolník, I. Kuzma, J. Bátora/ medzi obcami Nevidzany a Tajná zaregistrovaný objekt, ktorý sa javil ako bledé pásy usporiadané takmer do pravidelného obdĺžnika. Autor identifikoval objekt v teréne. Je asi 1250 m J od Nevidzian na ľavom brehu potoka Širočina medzi tzv. Malíkovým mlynom a chotárnou hranicou s obcou Tajná na miernom Z svahu /M-34-121-D, 1 : 50 000, 199 : 135 mm/. Bledé pásy boli pozorovateľné aj napriek vegetácii /d. asi 120 m, š. asi 90 m/. Od okolia sa odlišovali koncentráciou štrku a piesku. Dlhší, Z pás sa rozkladal na miernej terénnej vlne v smere S-J. Na ploche medzi pásmi nepočetné črepy z mladšej doby kamennej a zo slovanského obdobia. Usporiadanie pásov evokuje myšlienku, či nie sú negatívmi dávnejšieho hradiska/?/ opevneného valmi, najskôr slovanského nížinného hradiska typu Majcichov, Pobedim a pod. Závažná je informácia starších obyvateľov, že na miestach pásov boli poľné cesty. Definitívnu odpoveď môže dať zisťovací výskum.

N o v é V o z o k a n y, časť Č e r v e n ý H r á d o k /okr. Nitra/

M. Bátorová z Nevidzian našla v záhrade ZDŠ na pravom brehu potoka Širočina /M-34-121-D, 1 : 50 000, 155 : 63 mm/ polovicu jantárového koráľa červenej farby /Ø 3 cm/. Pri obhliadke okolia miesta nálezu sa našli len atypické črepy. Pre pomerne veľký výskyt jantárových korálikov v staršej dobe bronzovej a na začiatku strednej doby bronzovej možno nález s veľkou pravdepodobnosťou zaradiť rámcovo do tohto obdobia.

P o d l u ž a n y /okr. Topoľčany/

S. Gerhát z Mýtnej Novej Vsi odovzdal črepy, ktoré našiel M. Belan, pracovník Tatry Bánovce nad Bebravou, pri hĺbení vodovodnej ryhy medzi Podlužanmi a Timoradzou pri osade Zlobina. Črepy, medzi nimi aj ucho s reliéfnou výzdobou /obr. 16: 12/, možno zaradiť do neskorej doby laténskej a spojiť s keltsko-dáckym osídlením. Z oblasti Ponitria sú analogické uchá z Malých Krštenian a Výčap-Opatoviec.

V o l k o v c e /okr. Nitra/

P. Bednár z Čiernych Kľačian našiel v polohe Zvandolina medený sekeromlat. Lokalita je asi 750 m Z od obce na pravej vysokej terase potoka Bočovka /M-34--121-D, 1 : 50 000, 88 : 355 mm/. Na sekeromlate sú stopy po odlievaní a chýbajú stopy po používaní; je predpoklad, že to indikuje najskôr miesto jeho odliatia. Po podrobnom prieskume bola na mieste nálezu vyhĺbená zisťovacia sonda 5 x 1 m. Nepodarilo sa zachytiť kovolejársku dielňu, avšak pomerne početné črepy svedčia o osídlení v období skupiny Brodzany-Nitra. Stvárnenie sekeromlatu sa za takéto datovanie prihovára.

Ž a b o k r e k y n a d N i t r o u /okr. Topoľčany/

V. Valent z Mýtnej Novej Vsi zozbieral pri JV okraji obce v blízkosti objektov ŠM /M-34-109-D, 1 : 50 000, 278 : 93 mm/ črepy zo staršej doby rímskej.

Ž e l i e z o v c e, časť S v o d o v /okr. Levice/

M. Buda, študent Gymnázia v Želiezovciach, našiel črepy patriace rámcovo do mladšej doby kamennej a doby halštatskej. Bližšie miesto nálezu neznáme.

NEUE ARCHÄOLOGISCHE LOKALITÄTEN UND FUNDE AUS DEM NITRA-, ŽITAVA- UND GRANTAL. Archäologische Funde und gemeldete Lokalitäten im Nitra-, Žitava- und Grantal bildeten die Anregung zu Geländebegehungen. Im gewonnenen Material sind vertreten: Želiezovce-Gruppe, Brodzany-Nitra-Gruppe, Ludanice-Gruppe, Nitra-Gruppe, Čaka-Kultur, Hallstatt-, Latène-, kelto-dakische, römische und slawische Zeit. /Abb. 14: 1-5, 8, 9, Abb. 16: 12./

НОВЫЕ АРХЕОЛОГИЧЕСКИЕ МЕСТОНАХОЖДЕНИЯ И НАХОДКИ ИЗ ПОНИТРЬЯ, ПОЖИТАВЬЯ И ПОГРОНЬЯ. Археологические находки и сообщения о местонахождениях в Понитрье, Пожитавье и Погронье стали импульсом к полевым разведкам. В приобретенном материале присутствуют: желѣзовская группа, группа Бродзани-Нитра, группа Луданице, нитранская группа, культура Чака, гальштатский, латенский, кельто-дакийский, римский и славянский периоды. /Рис. 14: 1-5, 8, 9, рис. 16: 12./

TERÉNNY PRIESKUM ZAMERANÝ NA ZISTENIE SÍDLISK NITRIANSKEJ SKUPINY

Jozef B á t o r a

Autor a J. Urbanec uskutočnili prieskum zameraný na objavenie sídlisk nitrianskej skupiny predpokladaných v blízkosti známych pohrebísk. Nateraz sídliská nitrianskej skupiny nie sú známe /okrem sídliskovej jamy v Nitre, časť Horné Krškany/. Náročný prieskum predchádzala príprava - fixovanie pohrebísk na mapách, vykreslenie všetkých keramických tvarov nitrianskej skupiny, hoci sídliskový materiál bude zrejme odlišný. Preštudovala sa i literatúra týkajúca sa sídlisk príbuznej mierzanowickej skupiny v Poľsku. Všetky sídliská mierzanowickej skupiny ležali v bezprostrednej blízkosti pohrebísk /zvyčajne oddelené priekopou/, obvykle na tej istej vyvýšenine, najčastejšie na J alebo V svahu. Sídliská sa nachádzali S a J od pohrebiska. Využili sa i poznatky získané analýzou plánov pohrebísk nitrianskej skupiny; horizontálnou stratigrafiou sa zistila najstaršia časť pohrebiska, kde sa začalo pochovávať, a z tejto strany sa hľadalo sídlisko. Na lokalitách sa sledoval charakter a konfigurácia terénu, blízkosť vodného toku a druh pôdy. Z tohto hľadiska sa pristupovalo i k dokumentácii /čierno-biele i farebné fotografie/. Sledovalo sa i osídlenie z ostatných období praveku a včasného stredoveku /obr. 6/.

H u l /okr. Nové Zámky/

Pohrebisko v polohe Štrkáreň pri Mlynčeku 1250 m V od obce na mieste bývalého hliníka na ľavom brehu potoka Liska na pomerne prudkom SZ svahu /M-34-133-D, 1 : 50 000, 319 : 154 mm/. Stopy sídliska nitrianskej skupiny sa nezachytili. Na pravej strane potoka nájdený črep svedčiaci o osídlení v 9.-10. stor. Terén v priestore druhého pohrebiska nitrianskej skupiny pri železničnej stanici /zistené r. 1934/ zastavaný.

J e l š o v c e /okr. Nitra/

Pohrebisko v J časti hospodárskeho dvora JRD na pravej terase rieky Nitry /M-34-121-C, 1 : 50 000, 269 : 257 mm/. V čase prieskumu bola na mieste exploatačná jama, ktorá narušila hrob zrejme z únětico-maďarovského stupňa maďarovskej kultúry a sídliskový objekt z doby laténskej. Vo zvyšku hrobu pri dolnej končatine medená pásová zápona /obr. 9: 2/, nateraz ojedinelá na pohrebiskách únětico-maďarovského horizontu. Od miesta exploatácie na J sú staré silážne jamy. Po očistení ich profilov sa zistili tri rozrušené sídliskové objekty. Objekt 1/82 bohatý na materiál /črepy, kamenná podložka, kostená dýka - obr. 8: 7, štiepané zvieracie kosti/. Kultúrne zaradenie nateraz problematické; s najväčšou pravdepod. sídliskový objekt skupiny Kosihy-Čaka. Objekt 2/82 patrí kultúre ľudu s kanelovanou keramikou /obr. 8: 1-3, 5/, objekt 3/82 pravdepod. ludanickej skupine.

K a p i n c e /okr. Nitra/

Pohrebisko v SV časti areálu JRD na pravej terase potoka Radošina /M-34-132-D, 1 : 50 000, 38 : 106 mm/. Výsledky prieskumu na poliach v blízkosti JRD negatívne. Sídlisko možno predpokladať v priestore medzi pohrebiskom a potokom Radošina.

K o m j a t i c e /okr. Nové Zámky/

Pohrebisko nitrianskej skupiny v polohe Vicena 1200 m SV od okraja dediny v Z časti pieskovej duny 200 x 100 m /M-34-133-A, 1 : 50 000, 100 : 358 mm/.

Sídlisko možno predpokladať na VJV od pohrebiska; existenciu v tomto priestore naznačuje fragment hraneného kamenného sekeromlatu /obr. 16: 10/ i surovina bridlica, používaná na výrobu nátepných doštičiek. Z atypických črepov niektoré môžu patriť i nitrianskej skupine, časť je zo včasného stredoveku.

L u d a n i c e, časť M ý t n a N o v á V e s /okr. Topoľčany/

Pohrebisko v záhrade D. Gerháta v SV časti obce /M-34-121-C, 1 : 50 000, 209 : 58 mm/ je novozistené. Podľa rozptylu kostí po povrchu a nálezu keramiky zdobenej šnúrou tiahne sa i do susedných záhrad /na S do záhrady S. Baráta a na J do záhrady I. Kapustu/, takže bude pomerne rozsiahle. D. Gerhát, ktorý s mimoriadnym pochopením vychádzal v ústrety, označil miesto porušenia hrobu pri výkope odpadovej ryhy asi v r. 1970. Na mieste sa sondou 150 x 200 cm zachytil hrob ženy, patriaci nitrianskej skupine. D. Gerhát odovzdal nálezy vo výkope ryhy - fragment vŕbového listu a parohový korálik /obr. 18: 8, 9/, okrem toho i bronzový prsteň zo stredoveku, prípadne novoveku. Z okolitých záhrad sa získali pomerne početné atypické črepy. Sídlisko nitrianskej skupiny je pravdepod. S od pohrebiska /na mieste objektov JRD/.

L u ž a n y /okr. Topoľčany/

Pohrebisko v areáli JRD na JV okraji obce na miernom JZ svahu /M-34-121-A, 1 : 50 000, 337 : 339 mm/. Zistilo sa opätovné porušovanie hrobov výstavbou objektov JRD. Zachránil sa kostrový materiál so stopami medenky a kostené šidlo. Vychádzajúc z konfigurácie terénu, možno sídlisko predpokladať V, prípadne J od pohrebiska. Pri S okraji objektov JRD sa našiel železný nožík /obr. 18: 7/; analógie má vo včasnom stredoveku.

N i t r a, časť N i t r i a n s k e H r n č i a r o v c e

Pohrebisko v polohe Hrnčiarovské vinohrady v J časti /pri sútoku potokov, ktoré ohraničujú vinohrady v J časti; M-34-121-C, 1 : 50 000, 269 : 257 mm/. Podľa konfigurácie terénu sídlisko je pravdepod. SV od pohrebiska.

N o v é S a d y, časť Č a b /okr. Nitra/

Pohrebisko v JZ časti areálu JRD na ľavom brehu potoka Radošina na miernom svahu zvažujúcom sa na JZ /M-33-132-D, 1 : 50 000, 11 : 212 mm/. Výsledky prieskumu na poliach susediacich s areálom JRD negatívne. Sídlisko možno podľa konfigurácie terénu predpokladať Z od pohrebiska, t. j. medzi pohrebiskom a potokom Radošina.

Š a ľ a /okr. Galanta/

Pohrebisko v polohe Hidas v katastri býv. obce Veča na pieskovej dune /kóta 119,4 m/ 1 km na Z od obce /M-33-144-D, 1 : 50 000, 121 : 2 mm/. Sídlisko je pravdepod. Z od pohrebiska. Pri prieskume sa našiel kančí kel patriaci asi nitrianskej skupine a črepy z doby rímskej. Druhé pohrebisko je v polohe Kačalova roľa v katastri Veča asi 200 m JZ od polohy Hidas /M-33-144-D, 1 : 50 000, 130 : 12 mm/. Poloha sídliska sa vzhľadom na nevýraznú konfiguráciu nedá bližšie určiť.

T r n o v e c n a d V á h o m /okr. Galanta/

Pohrebisko na parcele 34 ca 450 m JV od sušiarne obilia na ľavej strane cesty z Nitry do Trnovca tesne pred obcou, lokalizované na pieskovej dune, prečnievajúcej okolie o 100-150 cm /M-33-144-B, 1 : 50 000, 70 : 368 mm/. Sídlisko je pravdepod. na SV strane pieskovej duny, v minulosti obtekanej v týchto častiach vodou.

T v r d o š o v c e /okr. Nové Zámky/

Pohrebisko v polohe Kerektó na pieskovej dune neďaleko chotárnej hranice Tvrdošoviec a Dolného Jatova 300-350 m od železničnej zastávky Dolný Jatov na Z strane pieskovej duny /M-34-133-C, 1 : 50 000, 352 : 113 mm/. Sídlisko je asi na SV strane duny. Zistilo sa i osídlenie v dobe laténskej a v stredoveku.

V ý č a p y - O p a t o v c e /okr. Nitra/

Pohrebisko na S okraji obce vpravo od cesty do Koniaroviec /M-34-121-C, 1 : 50 000, 233 : 174 mm/. Sídlisko pravdepod. na výraznej vyvýšenine asi 200 m SV od pohrebiska. V týchto miestach sa okrem atypických črepov našli črepy z obdobia kultúry s kanelovanou keramikou a zo stredoveku.

Počas prieskumu sa uskutočnila rekognoskácia bezprostredného okolia jedenástich z minulosti známych pohrebísk nitrianskej skupiny /päť S a šesť J od Nitry/ a jedného novoobjaveného pohrebiska /Ludanice, časť Mýtna Nová Ves/. Najnádejnejšie na pozitívne zistenie sídliska sú Jelšovce, Komjatice, Trnovec nad Váhom a Výčapy-Opatovce.

GELÄNDEBEGEHUNG ZWECKS FESTSTELLUNG VON SIEDLUNGEN DER NITRA-GRUPPE. Es wurde eine Rekognoszierung der unmittelbaren Umgebung von 11 bekannten Gräberfeldern der Nitra-Gruppe und des neuentdeckten Gräberfeldes /Mýtna Nová Ves/ zwecks Feststellung von Siedlungen der Nitra-Gruppe verwirklicht. Von 12 durch Begehung beglaubigten Lokalitäten wurde in keinem einzigen Falle zu dem Gräberfeld eine Siedlung konstatiert. Am hoffnungsvollsten skizzieren sich: Jelšovce, Komjatice, Trnovec nad Váhom und Výčapy-Opatovce. /Abb. 6, Abb. 8: 1, 3, 5, 7, Abb. 9: 2, Abb. 16: 10, Abb. 18: 7-9/.

ОПРЕДЕЛИТЕЛЬНЫЕ ПОЛЕВЫЕ РАЗВЕДКИ ПОСЕЛЕНИЙ НИТРАНСКОЙ ГРУППЫ. Была осуществлена рекогносцировка непосредственной местности вокруг 11 известных могильников нитранской группы и нового могильника /Митна-Нова-Вес/ с целью определить поселения нитранской группы. Из 12 разведками проверенных местонахождений ни в одном случае не было определено прилегающее к могильнику поселение. Наиболее надежными в этом отношении являются: Ельшовце, Комьятице, Трновец-над-Вагом и Вичапи-Опатовце. /Рис. 6, рис. 8: 1, 3, 5, 7, рис. 9: 2, рис. 16: 10, рис. 18: 7-9./

ZÁCHRANNÝ VÝSKUM V JELŠOVCIACH

Jozef B á t o r a

Výskum v objektoch JRD v Jelšovciach /okr. Nitra/ vyvolala plánovaná výstavba objektov mechanizačnej dielne vo V časti hospodárskeho dvora. Lokalita zistená pri prieskume; v profile starých silážnych jám sa zachytili tri objekty lengyelskej kultúry, kultúry s kanelovanou keramikou, skupiny Kosihy-Čaka, hrob z únětico-maďarovského stupňa maďarovskej kultúry a objekt z doby laténskej. Náleziskо je na S okraji obce na pravej, asi 2 m vysokej spraśovej terase rieky Nitry v areáli JRD /M-34-121-C, 1 : 50 000, 269 : 257 mm/. Pre nedostatok mechanizmov na plošnú odkrývku zvolil sa spôsob výskumu sondami. Cieľom bolo zachrániť výplň objektov na ohrozenej ploche a zistiť druh i rozsah osídlenia v jednotlivých obdobiach praveku a včasného stredoveku. Sedem sond ukázalo intenzívne osídlenie

takmer počas celého praveku a až po včasný stredovek. Odkrylo sa 14 hrobov a 22 sídliskových objektov.

Najstaršie stopy osídlenia siahajú do mladšej doby kamennej, do obdobia želiezovskej skupiny /sporadické črepy z vrstiev/. Intenzívnejšie osídlenie registrujeme v období lengyelskej kultúry, predovšetkým v stupni s bielo maľovanou keramikou a v mladých stupňoch s nemaľovanou keramikou /obr. 7: 6/. Zrejme s lengyelským osídlením možno spájať objekt 14/82, pozostávajúci zo žľabov. Za takéto datovanie sa prihovára superpozícia objektov 9/82 z doby laténskej, 1/82 zo skupiny Kosihy-Čaka a 11/82 kultúry s kanelovanou keramikou nad objektom 14/82, ktorý porušili na viacerých miestach. Jednou sídliskovou jamou je zastúpená skupina Bajč-Retz, obsahujúca popri atypických črepoch i charakteristický materiál zdobený brázdeným vpichom /obr. 11: 6/.

Aj skupina Kosihy-Čaka je zastúpená iba jednou sídliskovou jamou, pomerne bohatou na keramický materiál a zvieracie kosti. Pozoruhodná je misa s vruborezovou výzdobou a bielou inkrustáciou na vnútornej strane /obr. 10: 4/. O intenzite a ťažisku osídlenia v staršej dobe bronzovej svedčia početné kostrové hroby. Priestorový a chronologický rozptyl umožňuje predpokladať v Jelšovciach jedno z najväčších pohrebísk zo staršej doby bronzovej na Slovensku. Zo 14 odkrytých hrobov tri patria nitrianskej skupine. Inventár /amforovitá nádoba so šnúrovou výzdobou, parohové koráliky a vrtákovitý nástroj/ dokladá najstarší horizont pohrebiska. Osem hrobov patrí únětico-maďarovskému stupňu maďarovskej kultúry. Inventár, v niekoľkých prípadoch mimoriadne bohatý na keramiku i bronzovú industriu /šperky, zbrane/, svedčí o veľkej diferenciácii spoločnosti /obr. 9: 1, 4, 5/, na ktorú poukazuje i mohylový násyp prekrývajúci hroby 9 a 10. Mohylu dokladá zachovaný poloblúkovitý žľab na JV strane, nateraz prvý doklad mohylových násypov tohto obdobia na JZ Slovensku. Únětico-maďarovské hroby možno považovať za súčasť väčšieho pohrebiska, ktoré zrejme patrilo k osade čiastočne preskúmanej v priestore hydrocentrály asi 500 m na SV. Jeden žiarový hrob dokladá osídlenie v neskoromaďarovskom, resp. predmohylovom období. O osídlení v mladšej dobe bronzovej svedčí objekt 15/82 čačianskej kultúry.

Intenzitu osídlenia v dobe laténskej dokazujú objekty 7 a 9/82. Objekt 7/82 má päťuholníkovitý tvar, uprostred spálenú asi 30 cm vrstvu kostí, najskôr zvieracích, a popola. V jeho Z časti bola kostra novorodenca. Zrejme ide o objekt kultového charakteru. Okrem keramiky sa našlo železné šidlo. Objekt 9/82, typická laténska chata obdĺžnikového tvaru, zahĺbená do podložia, s dvoma masívnymi kolovými jamami na kratších stranách, mierne asymetricky posunutými, popri početnom keramickom materiáli obsahoval železnú sponu a fragmenty ďalšieho železného predmetu /obr. 9: 3/. Oba objekty sú z mladšej doby laténskej /LC/ asi z 2. stor.

Osídlenie v slovanskom období /asi 9. stor./ je doložené obilnou jamou v sonde II/82, včasnostredoveké osídlenie zasa zemnicou /objekt 5/82/ v sonde I/82, ktorá mala v JZ rohu pec. Črepy datujú objekt do 12. stor. /obr. 11: 1-4/.

Pretože lokalita je ohrozená výstavbou objektov JRD, záchranný výskum bude pokračovať.

RETTUNGSGRABUNG IN JELŠOVCE. Die Lokalität im Objekt der LPG in Jelšovce /Bez. Nitra/ war beinahe während der ganzen Urzeit und bis zum Frühmittelalter intensiv besiedelt. Die ältesten Besiedlungsspuren stammen aus der jüngeren Steinzeit, aus der Želiezovce-Gruppe /sporadische Scherben aus

Schichten/, intensivere Besiedlung aus der Zeit der Lengyel-Kultur, vor allem in der Stufe mit weissbemalter Keramik und in den Stufen mit unbemalter Keramik; die späte Steinzeit ist durch Funde der Gruppe Bajč-Retz, der Kultur mit kannelierter Keramik und der Kosihy-Čaka-Gruppe vertreten. Der Besiedlungsschwerpunkt lag in der älteren Bronzezeit. Von seiner Intensität zeugen zahlreiche Skelettgräber, deren räumliche und zeitliche Streuung in Jelšovce eines der grössten Gräberfelder aus der älteren Bronzezeit in der Slowakei andeutet. Von 14 Gräbern gehören 3 zur Nitra-Gruppe, 10 in die Aunjetitz-Madarovce-Stufe der Madarovce-Kultur und 1 in den Spätmadarovce- bzw. vorhügelgräberzeitlichen Horizont. Alle bilden den Bestandteil eines grossen Gräberfeldes /etwa 100 x 130 m/. Das Inventar in einigen Fällen aussergewöhnlich reich an Keramikmaterial, Kupfer- und Bronzeindustrie, in der Schmuck und Waffen dominieren. Die bemerkenswerten Unterschiede in der Grabausstattung sind am ehesten ein Beleg über eine grosse gesellschaftliche Differenzierung. Aus jüngeren Epochen stammt Besiedlung aus der jüngeren Bronze- /Čaka-Kultur/, Hallstatt-, Latène- und slawischen Zeit /9. Jh./ wie auch aus dem 12. Jh. /Abb. 7: 6, Abb. 9: 1, 3-5, Abb. 10: 4, Abb. 11: 1-4, 6./

ОХРАННОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ В С. ЕЛЬШОВЦЕ. Местонахождение в объекте ЕСК в с. Ельшовце /рай. Нитра/ было интенсивно заселено почти на протяжении всей доистории вплоть до раннего средневековья. Самые древние следы заселения относятся к младшему каменному веку, к жельезовской группе /спорадические черепки из слоев/. Более интенсивное заселение встречается в период лендельской культуры, прежде всего в ступени с белораскрашенной керамикой и в ступенях с нераскрашенной керамикой. Поздний каменный век представлен находками группы Байч-Рец, культуры каннелированной керамики и группы Косиги-Чака. Главное заселение относится к старшему периоду бронзы; о его интенсивности свидетельствует количество скелетных погребений, пространственный и хронологический охват которых сигнализирует наличие в Ельшовце одного из самых больших в Словакии могильников старшего периода бронзы. Из 14 погребений 3 относятся к нитранской группе, 10 к унетицко-мадяровской ступени мадяровской культуры и 1 к позднемадяровскому или докурганному горизонту. Все они являются частью большого могильника /площадью около 100 x 130 м/. Инвентарь в нескольких случаях внеочередно богат керамическим материалом, медной и бронзовой индустрией, в которой доминирует украшение и оружие. Значительное различие в содержании погребений доказывает наиболее предположительно высокую степень расслоения общества. К более позднему времени относится заселение в младший период бронзы /культура Чака/, в гальштатский, латенский и славянский периоды /IX в./, и в XII в. /Рис. 7: 6, рис. 9: 1, 3-5, рис. 10: 4, рис. 11: 1-4, 6./

VÝSLEDKY SLEDOVANIA ZEMNÝCH PRÁC NA STAVENISKU ATÓMOVEJ ELEKTRÁRNE V MOCHOVCIACH

Jozef B á t o r a

Priebežne sa sledovali všetky zemné práce súvisiace s výstavbou atómovej elektrárne v Mochovciach /okr. Levice/. Bolo objavených sedem nových lokalít /1-7/ a získal sa materiál z dvoch známych nálezísk /8, 9/ - obr. 15.

1. Asi 1 km S od obce a V od cesty Mochovce - Nemčiňany na miernom J svahu v polohe Pod Dobricou /M-34-133-B, 1 : 50 000, 74 : 136 mm/ pri hĺbení vodovodnej ryhy rozrušené sídliskové objekty kultúry s lineárnou keramikou. V profile ryhy sa črtalo päť objektov s hnedou výplňou, z ktorých sa získali črepy s prímesou organických látok v hline.

2. Asi 500 m SV od obce na ľavom brehu potoka v polohe Nádaska /M-34-133-B, 1 : 50 000, 71 : 148 mm/ na halde černozeme zozbierané črepy z viacerých období praveku a zo včasného stredoveku. Materiál sem presunul buldozér z priľahlého SZ svahu. Zastúpená kultúra s lineárnou keramikou, želiezovská skupina, doba rímska a slovanské nálezy /obr. 16: 1, 3, 4, 7-9, 11/.

3. Asi 500 m J od obce na ľavom brehu potoka na miernom Z svahu v polohe Kispappajta /M-34-133-B, 1 : 50 000, 80 : 179 mm/ pri odhumusúvaní plochy na železničnú vlečku porušený včasnostredoveký objekt /obr. 16: 2, 5, 6/. Na dávnejšie známej pomerne blízkej lokalite Irtások na odhumusovanej ploche na skládku demolačného materiálu zistené lengyelské objekty i objekty z neskorej doby bronzovej až doby halštatskej.

4. V intraviláne obce v záhrade J. Hadobáša /M-34-133-B, 1 : 50 000, 83 : 162 mm/ hĺbením vodovodnej ryhy porušený objekt zo včasného stredoveku, kotlovite zahĺbený, obsahujúci tmavohnedú až čiernu výplň zmiešanú s mazanicou, črepmi a uhlíkmi /d. 170 cm, š. 44 cm, h. 120 cm/, datovaný črepmi do 11.-13. stor. Asi 200 m na J pri hĺbení tej istej ryhy v záhrade L. Jobbika a M. Nagya narušené sídliskové objekty z neskorej doby bronzovej a doby halštatskej.

5. Asi 2250 m od obce, približne 500 m Z od cesty Mochovce - Nemčiňany na JZ svahu v polohe Pálvolgy /M-34-133-B, 1 : 50 000, 80 : 107 mm/ hĺbením vodovodnej ryhy porušené objekty kultúry s lineárnou keramikou; mali tmavohnedú až hnedú výplň a kotlovitý tvar. Jeden objekt datuje okrajový črep do stredoveku. Nie je vylúčené, že dokladá zaniknuté prédium Palwelge, spomínané v r. 1493.

6. Približne 200 m od vinohradov JRD a asi 300 m od samoty Martinec v katastri Nemčinian /M-34-133-B, 1 : 50 000, 115 : 84 mm/ ryha plynovodu porušila sídliskové objekty, resp. komplex jám s tmavohnedou výplňou, miestami zmiešanou s mazanicou. Z objektov sa zachránili nezdobené črepy z piesčitého materiálu, najskôr z mladšej doby bronzovej.

7. Asi 200 m Z od lokality 6 v katastri Nemčinian /M-34-133-B, 1 : 50 000, 122 : 85 mm/ ryha plynovodu narezala objekty bolerázskej skupiny. Sčasti sa podarilo odkryť objekt, ktorý okrem zlomkov veľkej hrncovitej nádoby a iných obsahoval kostené šidlo, parohový sekeromlat a fragmenty dvoch plochých idolov /obr. 17: 3, 4, obr. 18: 1-6/.

8. Na pravej terase potoka Širočina v katastri obce Nové Vozokany /časť Malé Vozokany/ v polohe Diely ryha plynovodu porušila šesť objektov /päť kotlovitého tvaru/. Nálezy: prevažne črepy a mazanica, v objekte 4 väčší kus sklovitej trosky, v objekte 6 fragment bronzového drôtika. Črepy zaraďujú objekty do mladšej doby bronzovej.

9. Zisťovací výskum /M. Hanuliak a autor/ v interiéri reformátskeho kostola v Mochovciach /M-34-133-B, 1 : 50 000, 78 : 164 mm/ nadviazal na výsledky v r. 1981. Zameral sa na potvrdenie staršej sakrálnej stavby, zachytenej čiastočne v r. 1981, na zistenie stavebnej dispozície a datovanie. Sčasti odkryté základy z nasucho kladených lomových kameňov zatiaľ nedatované. Plánuje sa odkrytie základov v celom rozsahu.

Systematické sledovanie zemných prác na výstavbe elektrárne potvrdilo pomerne intenzívne osídlenie Mochoviec a okolia predovšetkým v období kultúry s lineárnou keramikou, v mladšej až neskorej dobe bronzovej a dobe halštatskej. Objekt zo včasného stredoveku v intraviláne obce dokladá osídlenie na miestach terajšej obce už pred r. 1295, keď sa obec Moha prvýkrát spomína. Z toho vyplýva, že poloha obce sa v priebehu storočí nezmenila.

ERGEBNISSE DER VERFOLGUNG DER ERDARBEITEN AUF DEM BAUPLATZ DES ATOMKRAFTWERKES IN MOCHOVCE. Fortlaufend wurden die Erdarbeiten auf dem Bauplatz des Atomkraftwerkes in Mochovce /Bez. Levice/ verfolgt. Man entdeckte 7 Lokalitäten und gewann Material aus 2 bereits bekannten Fundstellen. Die systematische Verfolgung der Erdarbeiten bestätigte relativ intensive Besiedlung von Mochovce und Umgebung vor allem während der Kultur mit Linearkeramik, in der jüngeren und späten Bronzezeit und in der Hallstattzeit. Ein frühmittelalterliches, im Intravilan der Gemeinde abgedecktes Objekt bildet einen Beleg über Besiedlung an Stellen, wo sich die heutige Gemeinde erstreckt, schon vor dem J. 1295, wann sie zum erstenmal in Schriftquellen als Moha erwähnt wird. Daraus geht hervor, dass sich die Lage der Gemeinde im Verlauf der Jahrhunderte nicht geändert hat. /Abb. 15, Abb. 16: 1-9, 11, Abb. 17: 3, 4, Abb. 18: 1-6./

РЕЗУЛЬТАТЫ НАБЛЮДЕНИЙ ЗА ЗЕМЛЯНЫМИ РАБОТАМИ НА СТРОЙКЕ АТОМНОЙ ЭЛЕКТРОСТАНЦИИ В С. МОХОВЦЕ. Наблюдался ход земляных работ на стройке атомной электростанции в с. Моховце /рай. Левице/. Было обнаружено 7 новых местонахождений и приобретен материал с двух известных уже местонахождений. Систематические наблюдения за земляными работами подтвердили сравнительно интенсивное заселение с. Моховце и его окрестностей прежде всего в периоды культуры линейной керамики, поздней и заключительной бронзы и гальштата. Открытый внутри села объект периода раннего средневековья является доказательством заселения еще до 1295 г. тех мест, где сегодня расположено село. В этом году оно впервые упоминается в письменных источниках под названием Мога. Из этого вытекает, что положение села в течение веков не изменилось. /Рис. 15, рис. 16: 1-9, 11, рис. 17: 3, 4, рис. 18: 1-6./

ZISŤOVACO-ZÁCHRANNÝ VÝSKUM V LUDANICIACH-MÝTNEJ NOVEJ VSI

Jozef B á t o r a

Výskum v Ludaniciach, časť Mýtna Nová Ves /okr. Topoľčany/, sa uskutočnil v záhradách S. Baráta, D. Gerháta a I. Kapustu na pravej asi 3 m vysokej terase rieky Nitry /M-34-121-C, 1 : 50 000, 209 : 58 mm/. Na lokalitu upozornil miestny

farár Vojtech Valent, ktorý oznámil, že majiteľ záhrady D. Gerhát v minulosti pri kopaní trativodu porušil kostrové hroby. Pri overovaní situácie sa povrchovým zberom získali črepy so šnúrovou výzdobou a ľudské kosti a menšou sondážou sa zachytil hrob ženy patriaci nitrianskej skupine. Cieľom výskumu bolo zachrániť kultiváciou pôdy rozrušované hroby nitrianskej skupiny, zistiť veľkosť pohrebiska, príp. zachytiť sídliskové objekty nitrianskej skupiny a získať obraz o štruktúre pravekého a včasnohistorického osídlenia. Výskum sa robil ručnou odkrývkou v sondách, iba v závere pri zahŕňaní pôdy mechanizmom značky Bielorus sa uskutočnila sondáž v blízkych objektoch JRD, kde možno predpokladať pokračovanie osídlenia. Ručne vyhĺbených deväť sond sa situovalo tak, aby sa získala predstava o veľkosti pohrebiska a dĺžke jeho trvania.

Lokalita intenzívne osídlená predovšetkým v staršej a mladšej dobe bronzovej. Sporadické črepy dokladajú osídlenie i v dobe laténskej a slovanskej. Odkrylo sa 25 hrobov nitrianskej skupiny a 16 sídliskových objektov prevažne z mladšej doby bronzovej /čačianska kultúra/. Hroby sú súčasťou väčšieho pohrebiska na ploche asi 80 x 80 m. Podľa hustoty pochovávania predpoklad asi 300-400 hrobov. Preskúmané hroby patria k dvom fázam nitrianskej skupiny. Vo V časti pohrebiska je skupina ôsmich hrobov zo staršieho horizontu, ktorý reprezentuje medená industria tvaru vŕbového listu, štiepaná industria a parohové koráliky. Hroby v Z časti patria k mladšiemu horizontu, čo dokumentuje drôtená industria i keramika, ku ktorej sú analógie v materiáli únětickej a wieselburskej kultúry /obr. 14: 6, 7/. Teda pochovávať sa začalo tesne na okraji terasy a pohrebisko sa rozširovalo na Z. Z mladšieho horizontu sú hroby 4 a 6/82, ktoré sa vymykajú z rámca doteraz známych hrobov. Hrob 4/82 mal obdĺžnikovú jamu so štyrmi kolovými jamami v rohoch. Malé kolové jamy, ktoré zväčša vybiehali z hrobovej jamy, mali kruhovitý tvar. Boli zrejme súčasťou drevenej konštrukcie zastrešenia. Nie je vylúčená menšia mohyla. Hrob s podobnou konštrukciou zo staršieho úseku staršej doby bronzovej nie je z oblasti S Karpát známy. Hrob 6/82 obsahoval kostru ovce, rituálne uloženú podľa vtedajších zvyklostí Z-V /hlavou na Z/, s pohľadom na J. Ovca vybavená bohatými milodarmi: bronzovou dýkou /pri krčných stavcoch/, bronzovým prsteňom /medzi sánkou a krčnými stavcami/, bronzovým šidlom /tesne nad pyskom/, cyperskou ihlicou /v priestore chrbta/ a veľkou amforovitou nádobou /za zadnými končatinami/, v ktorej sa našla rádiolaritová strelka zo šípu s krídelkami. Bezpochyby ide o doklad kultu ovce, ktorá zrejme zohrávala dôležitú úlohu v živote vtedajšieho obyvateľstva, a o unikátny nález v stredoeurópskej oblasti. Zvieracie hroby sú známe napr. v mierzanowickej kultúre, ale obsahovali iba niekoľko kostených korálikov, resp. boli bez nálezov.

Pozornosť si zasluhuje i hrob 23/82 z mladšieho horizontu, v zásype ktorého sa našiel črep so šnúrovým ornamentom, pravdepod. zo šálky, nie je vylúčené, že pochádza zo sídliska staršej fázy nitrianskej skupiny, príp. kultúry Chľopice-Veselé. V hrobe 25/82 sa našla kostra muža s lebkou prerazenou tupým predmetom v krajine ľavej temennej kosti /pravdepod. príčina smrti/.

Okrem pohrebiska nitrianskej skupiny výskum zachytil opevnenú osadu z mladšej doby bronzovej /čačianska kultúra/. Sondami III a IV/82 sa objavila priekopa. Preskúmala sa iba čiastočne /výhrady majiteľa záhrady S. Baráta/. V sonde III/82 bola priekopa zahrotená a mala š. 4,5 m, h. 0,9 m. V sonde IV/82 výplň vybratá iba do h. 60 cm; tu mala š. 7 m /pravdepod. h. podľa sklonu stien 2 m/. Podľa mierneho ohybu priekopy možno predpokladať na oboch stranách napojenie

na inundačné územie, z ktorého bola napúšťaná vodou. Niekoľko obilných jám svedčí o značnej intenzite osídlenia v mladšej dobe bronzovej.

Pretože výskum priniesol poznatky týkajúce sa predovšetkým nadstavbových prejavov /hrob 4/82 vyzdvihnutý in situ a prevezený do múzea v Topoľčanoch/ a kultiváciou pôdy sa ničia plytšie uložené hroby, je potrebný záchranný výskum širšieho rozsahu. Vďaka pochopeniu majiteľa záhrady D. Gerháta pohrebisko na tejto ploche možno odkryť celé.

FESTSTELLENDE RETTUNGSGRABUNG IN LUDANICE-MÝTNA NOVÁ VES. Die Grabung in Ludanice, Gemeindeteil Mýtna Nová Ves, Bez. Topoľčany, zeigte intensive Besiedlung vor allem in der älteren Bronzezeit. Die abgedeckten 25 Gräber der Nitra-Gruppe sind der Bestandteil eines Gräberfeldes auf einer Fläche von ca. 80 x 80 m. Nach der Gräberdichte können etwa 300-400 Gräber angenommen werden. Den Rahmen der bisher bekannten Gräber der Nitra-Gruppe sprengen mit ihrer Konstruktion und Ausstattung: 1. Ein Grab mit rechteckiger Grube mit 4 Pfostenlöchern in den Ecken, die Pfosten waren ein Bestandteil der Grabüberdachung. Über dem Grab war wahrscheinlich eine Hügelschüttung. Ein Grab mit ähnlicher Konstruktion ist in der Slowakei nicht bekannt. 2. Ein Grab mit dem Skelett eines rituell untergebrachten Schafes in W-O-Richtung /der Kopf im W/, mit der Blickrichtung nach S. Das Schaf wies reiche Beigaben auf: Bronzedolch, Fingerring, Nadel, Ahle und grosses Gefäss, in welchem eine Radiolaritpfeilspitze mit Flügeln untergebracht war. Das Grab bildet einen Beleg über Überbauvorstellungen /Schafkult/ und besitzt keine Analogien in Mitteleuropa. - Es wurde auch der Teil einer befestigten Siedlung aus der jüngeren Bronzezeit abgedeckt /Čaka-Kultur/. Nach dem Verlauf des Grabens wird angenommen, dass sie an beiden Seiten an das Inundationsgebiet angeschlossen war. Sporadische Scherbenfunde deuten auf Besiedlung in der Latène- und slawischen Zeit /9. Jh./. /Abb. 14: 6, 7./

ОПРЕДЕЛИТЕЛЬНО-ОХРАННОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ В С. ЛУДАНИЦЕ - МИТНА-НОВА-ВЕС. Исследование в с. Луданице, часть Митна-Нова-Вес, рай. Топольчани, показало интенсивное заселение прежде всего в старший период бронзы. Открытых 25 погребений нитранской группы являются частью могильника площадью около 80 x 80 м. По густоте погребений можно предполагать здесь 300-400 погребений. По своей конструкции и содержанию за рамки известных доныне погребений выходят следующие: 1. Погребение прямоугольной формы с четырьмя столбовыми ямами в углах, которые были частью конструкции покрытия погребения. Кажется, что над погребением находился курган. Погребение подобной конструкции в Словакии неизвестно. 2. Погребение скелета овцы, уложенной ритуально на правом боку с ориентировкой З-В /головой к З/. У нее были богатые приложения: бронзовый кинжал, кольцо, булавка, шило и большой сосуд, содержавший радиоларитовый крылатый наконечник. Погребение свидетельствует о надстроечных взглядах /культ овцы/ и в Средней Европе к нему нет аналогий. Была открыта также часть укрепленного поселка младшего периода бронзы /культура Чака/. По направлению рва предполагается, что на обеих сторонах он навязывал на пойму. Спорадические находки черепков доказывают также заселение в латенский и славянский периоды /IX в./. /Рис. 14: 6, 7./

VÝSKUM V HISTORICKOM JADRE BRATISLAVY

Peter B a x a

Pracovisko Archeologického ústavu SAV v Bratislave v súčinnosti s odd. archeologického výskumu Mestskej správy pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody v Bratislave krylo požiadavky na archeologický výskum v súvise s potrebami projektovej prípravy pamiatkovej obnovy. Ťažiskovou akciou bol komplexný stavebnohistorický výskum veže v SZ nároží mestského opevnenia na Kapitulskej ul. na parcele 431 /Baxa - Ferus v tomto ročníku/. Druhou väčšou akciou bol výskum na Kapitulskej ul. 18 /parcely 440 a 441/, súčasť stavebnohistorického výskumu domu pripravovaného na pamiatkovú obnovu.

Parcely 440 a 441 na Kapitulskej ul. 18 na úpätí hradného kopca so sklonom svahu na J a V asi 200 m od nivy Dunaja sú z historického hľadiska v exponovanej polohe v centre podhradskej osady z 11.-13. stor. v bezprostrednej blízkosti dobovej komunikácie na Bratislavský hrad. Po udelení privilégií mestu v r. 1291 sa dostala poloha na Z okraj centra obohnaného hradbami. V súčasnosti tu stojí meštiansky dom s renesančnou prestavbou a barokovými úpravami. Umeleckohistorickým a architektonickým výskumom hmoty stojacej stavby /MSPSOP Bratislava, M. Melicherčík/ sa zistila najstaršia zachovaná stavebná etapa - kamenný obdĺžnikový objekt s pôvodným vstupom z J. Objekt pôvodne nebol podpivničený a pravdepod. mal poschodie. Zo stavebných detailov sa zachoval vstupný portál, niky - kapsy na trámy stropu prízemia a ď. Pred archeologický výskum bola postavená otázka datovania prvej stavebnej etapy, rozsahu parcely, niveliet terénu a vstupu na parcelu v 13.-15. stor. Sledovali sa i formy zástavby a vývoj osídlenia Z strany Kapitulskej ul. pred r. 1300. Sondážne práce sa uskutočnili v záhrade i v interiéri domu. Prístupná bola len Z časť záhrady, susediaca s mestským opevnením. Potvrdil sa predpoklad o rozsiahlych úpravách terénu po vytýčení pôdorysu mesta koncom 13. stor. Záhrada je na umelej terase, Z časť je zapustená do svahu, bázu V časti tvoria hrubé antropogénne vrstvy, prekrývajúce pôvodný profil. Odkrytá situácia dokazuje stavebnú činnosť v 18.-19. stor.; ňou sa zničil kvartérny pôdny profil až po horizont C. Významný je objav objektu 17/82 v S3/82. Patrí k ojedinelým zahĺbeným hospodárskym objektom z 13. stor. na území mesta.

Archeologický výskum v J časti objektu na nepodpivničených plochách pozdĺž uličného múru osvetlil pozadie niektorých stavebných úprav v 15.-16. stor., funkciu plochy v 14. stor. a vývoj zástavby v 13. stor. Spomedzi početných objektov a fragmentov materiálnej kultúry z 10.-14. stor. patria z hľadiska vývoja Bratislavy ako mesta k najpozoruhodnejším dva objekty. Mladší objekt 16/81 sa črtal hneď pod drevenou dlážkou, bol pravdepod. jednopriestorový, s kamennou podmurovkou kladenou na hlinu /š. 35 cm/ a so zrubovou nadzemnou konštrukciou; vonkajšie rozmery 540 x 550 cm, zapustený 30 cm do terénu. Vstupný otvor sa dá lokalizovať len hypoteticky na J alebo Z stranu. Dlážka sčasti ubitá, sčasti vymazaná 10 cm vrstvou žltej hliny. V SV rohu dno dvojohniskového vykurovacieho zariadenia a systém kolových jám /Ø 5 cm/. Na celom objekte stopy ohňa, zásyp - zmes prepálenej mazanice a zuhoľnatených trámov. Zlomky keramiky, použité ako plnivo do hmoty dna vykurovacieho zariadenia, sú z druhej pol. 13., príp. zo zač. 14. stor. Otázka funkčnej interpretácie objektu otvorená.

Objekt 16/81 bol situovaný na mieste staršej stavby s kolovou konštrukciou - objektu 20/81. Zo zvyškov tohto objektu sa rozpoznalo šesť väčších /Ø do 15 cm/ a 17 menších /Ø do 5 cm/ kolových jám nosnej konštrukcie a steny. S objektom súvisí podlhovastá chlebová pec a plocha sekundárne prepálenej, vymazanej dlážky. Objekt 20/82, orientovaný podľa staršej komunikácie, predchodkyne Kapitulskej ul., sa datuje na základe vertikálnej stratigrafie a nálezov keramiky do druhej pol. 13. stor. Postavený bol na ploche, ktorá vznikla rozsiahlejšou úpravou terénu. Navážka korešpondujúca s úpravou prekryla staršiu niveletu s objektmi reprezentujúcimi najstaršie osídlenie - po r. 1000 /predmet výskumu v r. 1983/. Od výskumnej sezóny 1983 sa očakáva i vymedzenie rozsahu pohrebiska z 11.-12. stor., známeho z parkanu priľahlej časti mestského opevnenia, a špecifikácia osídlenia tejto časti historického jadra v 9. stor.

Uskutočnili sa i tri menšie záchranné výskumy v historickom jadre mesta v polohách:

1. Nálepkova ul. 19-21 /parcela 300/, okraj pôvodnej nivy Dunaja. Až do 14. stor. polohu ohrozovali povodne. Po r. 1291 sa dostala na J okraj mesta obohnaného hradbami. Pri zemných prácach v suteréne objektu sa odstraňovala vrstva zeminy obsahujúcej laténsky keramický materiál. Pri výskume sa v zložitom súvrství s dominujúcim fluviálnym sedimentom nezachytil objekt z tohto obdobia. Neskoršie osídlenie reprezentuje časť zemnice z 10.-12. stor. so zvyškami vykurovacieho zariadenia a s ojedinelými keramickými zlomkami v zásype.

2. Prepoštská ul. 3. /parcela 476/ na miernom svahu hradného kopca v blízkosti centra historického jadra, obohnaného v 14.-18. stor. hradbami. Umiestnenie medzi najstaršie mestské komunikácie /Jiráskovu a Kapitulskú/ umocňuje význam polohy. Dnes tu stojí meštiansky dom s novovekými prestavbami. V objekte sa v súvise s rekonštrukciou rozširovali suterénne priestory. Pri odkope zeminy so zachovanou stratigrafiou vrstiev sa zdokumentovali tri historické nivelety /13.-14. stor./ i vstup do obdĺžnikovitej kamennej architektúry z 13.-14. stor.

3. Októbrové nám., poloha na okraji terasy s 10 m prevýšením centra historického jadra, súčasť býv. predmestia sv. Michala pred býv. Michalskou bránou S od hlavného námestia. Od r. 1981 sa tu sledujú rozsiahle zemné práce na prestavbe inžinierskych sietí a električkovej trate. Záchrannými akciami sa preskúmali zvyšky kamennej zástavby, studňa a veľmi narušená hrnčiarska pec/?/ zo 14.-15. stor. K ojedinelým nálezom patrí murovaná kanalizácia z 15.-16. stor., ústiaca do mestskej priekopy. Pozoruhodné sú na tomto mieste zlomky keramiky kalenderberskej kultúry.

GRABUNG IM HISTORISCHEN KERN VON BRATISLAVA. Der Schwerpunkt der Aktion war die Grabung auf der Parzelle 431 in der Gasse Kapitulská ul. /Baxa - Ferus in diesem Jahrgang/. Eine zweite grössere Aktion verlief in der Gasse Kapitulská ul. 18, Parz. 440-441 auf dem Hang des Burgberges, am W-Rand der mittelalterlichen, mit Mauern umgebenen Stadt. Die Grabung konzentrierte sich auf die Überbauung vor dem J. 1300. Zu der beachtenswertesten gehören 2 Objekte. Das jüngere einräumige mit Steinsockel /in der Art einer Trockenmauer/ und einem Oberbau in Blockbautechnik /540 x 550 cm/ hatte teils einen gestampften, teils einen Estrichfussboden, im Interieur eine Heizvorrichtung mit 2 Feuerstellen. Das ältere Objekt hatte Pfostenkonstruktion und eine Rutenflechtwand. Mit ihm hängt ein kleiner

Backofen zusammen. Beide Objekte stammen aus der zweiten Hälfte des 13. Jh. Ihre gegenseitige Superposition und Orientierung bezeugen, dass eine ältere Kommunikation respektiert wurde.

Im historischen Stadtkern erfolgten auch kleinere Rettungsgrabungen: 1. Gasse Nálepkova ul. 19-21 /Parz. 300/. Bei Erdarbeiten im Souterrain des Objektes wurden Schichten mit Keramik aus dem 1. Jh. v. u. Z. und der Teil einer Halbgrubenhütte aus dem 10.-12. Jh. gestört. 2. Gasse Prepoštská ul. 3 /Parz. 476/. Bei der Erweiterung des Kellergeschosses des Objektes störte man Kulturschichten mit drei Nivellements. 3. Stadtplatz Oktobrové nám. Auf einem durch Erdarbeiten gestörten Platz untersuchte man Reste eines gotischen Steinbaues, eines Brunnens und eines Töpferofens /?/.

ИССЛЕДОВАНИЕ В ИСТОРИЧЕСКОМ ЯДРЕ БРАТИСЛАВЫ. Главным действием было исследование на участке 431 на Капитулской ул. /Ваха - Ferus, в настоящем ежегоднике/. Вторым бо́льшим действием было исследование участков 440-441 на Капитулской ул. № 18, на склоне замкового холма - на западной окраине средневекового города, окруженного укреплениями. Исследование сосредоточилось на застройку, относящуюся к времени до 1300 г. Очень интересными являются два обьекта. У младшего, однокамерного с каменной, на глину положенной подмуровкой /540 x 550 см/ был отчасти глинобитный, отчасти обмазанный пол и внутри отопительная установка с двумя очагами. Старший имел столбовую конструкцию и прутяную стену. С ним связана небольшая печь для печения хлеба. Оба объекта относятся к второй половине XIII в. Их взаимная суперпозиция и ориентировка свидетельствуют о том, что они не нарушали находящуюся здесь более раннюю коммуникацию.

В историческом ядре города провелись также меньшие охранные исследования: 1. Налепкова ул. №№ 19-21 /участок 300/. Во время земляных работ в подвале объекта были нарушены слои, содержавшие керамику I в. до н. э., и часть полуземлянки X-XII в. 2. Препоштска ул. № 3 /участок 476/. Во время работ по расширению подвала были нарушены культурные слои с тремя проектными линиями, относящимися к отдельным периодам. 3. Октябрьская пл. В положении, нарушенном земляными работами, были обследованы остатки готической каменной застройки и гончарная печь /?/.

VÝSKUM VEŽE V SEVEROZÁPADNOM NÁROŽÍ MESTSKÉHO OPEVNENIA BRATISLAVY

Peter B a x a - Viktor F e r u s

Počas stavebnorekonštrukčných prác v SZ nároží mestského opevnenia Bratislavy sa objavila pri odstraňovaní zeminy neznáma architektúra. Komplexný stavebnohistorický výskum zabezpečil Archeologický ústav SAV a Mestská správa pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody v Bratislave. Skúmaná poloha - parcela 431 na Kapitulskej ul. - je na pôvodnom svahu hradného kopca na okraji terénneho zlomu, prechádzajúceho na S a V do plytkej depresie, vymedzenej zo Z malokarpatským masívom. Na J a V terén klesá do údolnej nivy Dunaja. Poloha, z hľadiska historického vývoja mesta exponovaná, je v centre býv. podhradskej osady z 11.-13. stor. Výstavbou hradieb sa dostala na okraj stredovekého mesta

do SV nárožia /obr. 19/. Architektúra identifikovaná ako zvyšok veže mestského opevnenia. Veža má štvorcový pôdorys /630 x 630 cm/ a je temer úplne zachov. do v. 3. podlažia /cca 830 cm od pôvodnej nivelety terénu/. Z jej V steny vybieha hradbový múr, zasunutý o 20 cm za líce veže, stavebne s ňou previazaný, na rozdiel od hradbového múru na Z strane veže, primurovaného na škáru /obr. 20, 22/. V mieste napojenia veže a hradbového múru na jej V strane časť vstupného portálu do 1. poschodia i s pôvodným vybratím pre vstup v hmote steny /obr. 21: 1/. Podlažia veže pôvodne vymedzené trámovými stropmi; zachovali sa kapsy v 1. a 2. poschodí a odsadenie vnútornej strany muriva v interiéri na prízemí. Na ochodzi hradbového múru sa odkryl v blízkosti V steny veže kamenný portál vstupu na parkan opevnenia /obr. 21: 2/. Interiér obsahoval dobovú kamenistú stavebnú sutinu. Na úrovni dlážky prízemia sa objavili stopy požiaru /možno sledovať až po dno/. Okrem zuhoľnatených trámov, množstva klincov a prepálenej strešnej krytiny sa našli rozptýlené kamenné gule do vrhacieho stroja /vyše 20/, stavebné kovania, zlomky keramiky zo 14.-15. stor. a náhrdelník z plochých kostených krúžkov. Dno veže tvorila nahrubo vyhladená masa ložnej malty zmiešanej so zlomkami kameňa /hr. minim. 70 cm/. V interiéri sa zachovala pôvodná omietková vrstva.

Výskum priľahlého exteriéru veže zistil, že až do h. cca 200 cm je navážková zemina, obsahujúca fragmenty keramiky a kovových predmetov z 15.-16. stor. Prekrývala pôvodne celú/!/ stavebnými prácami značne poškodenú hutnícku pec na spracovanie medi, resp. jej zliatin /štvorcový pôdorys so stranou 200-220 cm, hranolovitý tvar/. Zachovala sa jedna strana nakladacieho otvoru s priľahlou stenou s otvormi na dýzy, J stena s vypúšťacím otvorom a dno. Stenu, hr. 70 cm, tvorilo kamennotehlové murivo. V jadre pece bola spojivom hlina, vonkajší plášť spájala jemná sivá vápenná malta. S pecou súvisí kamennotehlová architektúra /zdokumentovaná iba časť základov/ v bezprostrednej blízkosti mestského opevnenia /ako jednu stenu využívala hradbový múr/. Architektúru spolu s pecou postavili v druhej pol. 15. - zač. 16. stor.

Doba 14. a 15. stor. nezanechala na skúmanej polohe výraznejšie stopy. Niveleta terénu sa zvýšila iba o 20-50 cm. Zdokumentovalo sa niekoľko atypických jám a objekt s kolovou konštrukciou, postavený na úrovni terénu, ku ktorému sa viazal výrazný prepálený horizont s nálezmi mazanice, zuhoľnatených trámikov a prepálenej keramiky. Objekt využíval ako konštrukčný prvok murivo hradbového múru. Pôvodná niveleta terénu po dokončení stavby veže zhruba o 300 cm nižšia než dnes. Na tejto úrovni odkrytý pri JV nároží veže vstup do objektu 7/82, zapusteného do terénu. Objekt má obdĺžnikovitý tvar, vnútorné rozmery 450 x 220 cm, steny, po úroveň okolitého terénu z lomového kameňa spájaného hlinou, hrubé 50 cm; S stenu tvorila J stena veže. Dlážka hlinená, bez zvláštnych úprav /obr. 20: 2/. Objekt postavili keď už veža stála. Po likvidácii zasypaný až po úroveň okolia zeminou s početnými fragmentmi lomového kameňa, keramiky a zvieracích kostí, ojedinele i stavebnou sutinou. Keramika z výplne je z druhej pol. 13. - zo zač. 14. stor. Zisťovacou sondou z vonkajšej strany objektu sa zdokumentovali výrazné horizonty so stopami osídlenia v 11.-12. stor. a v 1. stor. pred n. l., spodná časť pôvodného pôdneho profilu a rozsiahle terénne úpravy súvisiace s výstavbou veže.

Podľa predbežných poznatkov veža s priľahlým SV krídlom hradbového múru mestského opevnenia postavená v druhej pol. 13. stor. V tom istom období, s ur-

čitým časovým odstupom, sa buduje objekt 7/82; zaniká najneskôr na prelome 13./14. stor., resp. v prvej pol. 14. stor. K Z strane veže pristavaný na škáru hradbový múr Z časti mestského opevnenia, vo vzťahu k veži sekundárny. Výstavba Z časti mestského opevnenia datovaná archeologickými nálezmi a historickými správami na záver 13. stor. Veža sa po začlenení do fortifikačného systému Bratislavy využívala až do prestavby v 16. stor., keď sa znížila a upravila jej horná časť. K výraznejším stavebným zásahom v okolí došlo po zániku objektu 7/82 až na konci 15. - zač. 16. stor., keď sa vybudovala hutnícka pec s priľahlou architektúrou. V 16. stor. radikálnou úpravou - okrem prestavby hornej časti veže - sa celý priestor parcely 431 vyplnil navážkou až do v. 2. poschodia veže.

Z uvedeného vyplývajú pre interpretáciu veže s východným krídlom hradbového múru dve alternatívy: 1. Ide o časť neznámeho, staršieho opevnenia spred r. 1291 /k tomuto r. sa datuje udelenie mestských výsad Bratislave/ alebo 2. ide o doklad zmeny koncepcie výstavby mestského opevnenia, budovaného po udelení privilégií v r. 1291. Pre overenie správnosti jednej alebo druhej interpretácie budú rozhodujúce výsledky ďalšieho výskumu.

UNTERSUCHUNG EINES TURMES IN DER NORDWESTECKE DER STADTBEFESTIGUNG VON BRATISLAVA. Während der baulichen Rekonstruktionsarbeiten in der NW-Ecke der Stadtbefestigung wurde der Rest ihres Turmes entdeckt. Der Turm aus der zweiten Hälfte des 13. Jh. hat quadratischen Grundriss und ist beinahe vollkommen bis in die Höhe des 3. Stockwerkes erhalten /Abb. 20, Abb. 22/. Von architektonischen Einzelheiten erhielt sich der Rest des Eingangsportals im 1. Stockwerk /Abb. 21: 1/. Auf dem Umgang der Stadtmauer in der Nähe der O-Wand des Turmes ist ein steinernes Eingangsportal in den Zwinger der Befestigung /Abb. 21: 2/. Das Interieur des Turmes enthielt Bauschutt, Steinkugeln, Keramikscherben und Baueisen. Im nahen Exterieur bei der S-Wand wurde eine rechteckige Architektur abgedeckt /450 x 220 cm/, die in das Terrain eingetieft war /Abb. 20: 2/. Sie stammt aus der zweiten Hälfte des 13. Jh. Ende des 15. bis Anfang des 16. Jh. wurde ein Schmelzofen für Kupfer bzw. für seine Legierungen errichtet /Abb. 20: 5/. In der ersten Hälfte des 16. Jh. erfolgten Renovierungen des oberen Turmteiles und in diesem Zusammenhang entstand die heutige Geländenivellette, die etwa 300 cm höher liegt als Ende des 13. Jh. Die Erbauung des Turmes im Rahmen der Befestigung aus dem 14.-18. Jh. kann zweifach interpretiert werden: 1. Der Turm gehört zu einer unbekannten, älteren Befestigung aus der Zeit vor 1291, d. h. vor der Erteilung der Privilegien an die Stadt, 2. der Turm ist ein Beleg über Veränderungen in der Konzeption des Befestigungsbaues, der nach der Erteilung der Privilegien im J. 1291 errichtet wurde.

ИССЛЕДОВАНИЕ БАСТИОНА В СЕВЕРОЗАПАДНОМ УГЛУ ГОРОДСКОГО УКРЕПЛЕНИЯ БРАТИСЛАВЫ. Во время строительно-восстановительных работ в СЗ углу городского укрепления были обнаружены остатки его бастиона, относящегося к второй половине XIII в. Он квадратного плана и сохранился почти полностью до высоты 4 этажа /рис. 20, рис. 22/. Из архитектурных деталей до нас дошла часть вступительного портала на 2 етаже /рис. 21: 1/. На портике укрепительной стены, по близости восточной стены бастиона находится каменный вступительный портал в ограду укрепления /рис. 21: 2/. Внутри бастиона находились развалины, каменные шары, фрагменты керамики

и строительное железо. Вне него, у южной стены был открыт объект прямоугольной формы /450 x 220 см/, углубленный в грунт /рис. 20: 2/. Он относится к второй половине XIII в. Под конец XV-, в. начале XVI в. на исследованной площади была построена печь для плавки меди или ее сплавов /рис. 20: 5/. В первой половине XVI в. была устроена верхняя часть бастиона, в связи с чем возникает сегодняшняя проектная линия грунта, которая находится около 300 см выше, чем в конце XIII в. Положение бастиона в рамках укрепления XIV-XVIII вв. возможно интерпретировать двояко: 1. Бастион принадлежит к неизвестному старшему укреплению, построенному до 1291 г., т. е. до предоставления привилегий Братиславе. 2. Бастион свидетельствует об изменении концепции укреплений, построенных после получения привилегий в 1291 г.

VÝSLEDKY ZÁCHRANNÉHO VÝSKUMU VO VALALIKOCH-VŠECHSVATÝCH

Július B é r e š

D. Gašaj a L. Olexa získali nádobu, ktorú našiel pri hĺbení jamy za plotom záhrady v h. cca 50 cm syn R. Drotára vo Valalikoch-Všechsvätých č. d. III-53 /okr. Košice-vidiek/. Na mieste nálezu i priľahlej ploche sa má začať výstavba zdravotného strediska. Lokalita je v polohe Koscelne na miernej vyvýšenine zvažujúcej sa SV a JZ smerom /M-34-127-B-a, 1 : 25 000, 227 : 143 mm/. Podľa informácie Š. Sviatka SV časť /už zastavaná/ bola skúmaná v r. 1959-1962 /Pastor 1961a, 1961b, 1982/. Nádoba pochádza najskôr z porušeného detského hrobu z nepreskúmanej časti pohrebiska z obdobia avarského kaganátu /časť, kde má prebehnúť výstavba/. Výskumom v neskorom jesennom období sa nedala preskúmať celá plocha zástavby /1200 m²/, preto sondy sledovali miesto výkopu budúcich základov. V jednej sonde /d. 40, š. 4 m/ v JV časti lokality sa nezistili hroby. V sonde prebiehajúcej paralelne s ňou /na SV strane/ bolo na ploche 9 x 4 m päť kostrových hrobov a jeden sa črtal v jej profile JZ smerom. V odkrytých hroboch boli dvaja mladiství /hroby 3, 6/, dve deti /hroby 2, 4/ a v jednom bol jazdec s koňom /hrob 5/. V detských hroboch sa zachovali len časti lebky /hrob 2/ alebo končatín /hrob 4/; obrysy hrobových jám sa nedali zistiť, lebo deti boli pochované v súvislej vrstve čiernosfarbeného piesku. Hrobové jamy mladistvých/?/ mali v hornej časti oválny tvar, ktorý nad kostrou prechádzal do obdĺžnika so zaoblenými rohmi. Obe tieto jamy boli porušené. Obdobný tvar mala aj jama hrobu jazdca s koňom, ktorá však asi 40 cm nad kostrou prechádzala do obdĺžnika a mala lievikovitú podobu. Ani tento hrob neušiel pozornosti vykrádačov /porušené kosti jazdca i koňa/.

Pokiaľ sa dá usúdiť podľa zvyškov detských kostier a porušených hrobov mladistvých/?/ i hrobu jazdca s koňom, pochovaní boli orientovaní V-Z, hlavou na V, kôň opačne /Z-V, hlavou na Z/. Pod detským hrobom 4 bol v superpozícii jazdecký hrob s koňom.

Nálezový inventár sa buď nenašiel /hroby 2, 3, 5/, alebo ho tvorili len črepy z nádoby vyhotovenej vo voľnej ruke /hrob 6/, resp. nádoba s typickou výzdobou, vyrobená pomocou kruhu /hrob 4/.

Okrem kostrových hrobov sa zistilo aj samostatné uloženie nádoby /hrob 1/ alebo misky spolu s menšou nádobkou /hrob 7/. Pretože boli porušené prebiehajúcimi zemnými prácami, nemožno s určitosťou usúdiť, či reprezentujú žiarové hroby.

Podľa predbežných výsledkov výskumu /pokračuje i v r. 1983/ na pohrebisku, datovanom od konca 7. až do pol. 9. stor., sme zachytili JZ okraj.

L i t e r a t ú r a

PASTOR, J. 1961a: Pohrebisko vo Všechsvätých. Archeol. Rozhl., 13, s. 357-363, 375-385.

PASTOR, J. 1961b: Cmentarzysko we Všechsvätých, okr. Koszyce /Košice/. Acta Archaeol. Carpath., 3, s. 185-200.

PASTOR, J. 1982: Slovansko-avarské pohrebisko vo Valalikoch, okr. Košice-vidiek. In: Historica Carpatica. 13. Košice, s. 305-333.

ERGEBNISSE DER RETTUNGSGRABUNG IN VALALIKY-VŠECHSVÄTÝCH. Auf dem teilweise untersuchten Gräberfeld aus dem 7.-9. Jh. in Valaliky, Gemeindeteil Všechsvätých, Bez. Košice-Land /Pástor 1961a, 1961b, 1982/, wurden 4 Skelettgräber /2 Kinder, 2 Jugendliche /?/ und ein Reitergrab mit Pferd abgedeckt. Die Kinderbestattungen waren fast vermodert und die Gräber der Jugendlichen /?/ und das Grab von Reiter und Pferd gestört und ausgeraubt. Orientierung O-W, der Kopf im O, das Pferd war umgekehrt ausgerichtet /W-O, der Kopf im W/. Das Reitergrab mit Pferd lag in Superposition unter dem Kindergrab. Es wurden nur Scherben eines handgefertigten Gefässes und ein scheibengedrehtes Gefäss gewonnen. Ausser den Funden aus den Skelettgräbern kamen ein selbständig abgestelltes Gefäss und ein kleines Gefäss in Kombination mit einer Schüssel vor. Ob sie Brandgräber darstellen, kann nicht mit Gewissheit gesagt werden /durch Erdarbeiten gestört/. Die Kollektion des Keramikmaterials ergänzt ein Gefäss mit dem Achsenabdruck der Scheibe, man fand es vor Grabungsbeginn.

РЕЗУЛЬТАТЫ ОХРАННОГО ИССЛЕДОВАНИЯ В С. ВАЛАЛИКИ-ВШЕХСВЕТИХ. В отчасти обследованном могильнике VII-IX вв. в с. Валалики, часть Вшехсветих, рай. Кошице-Видьек /Pastor 1961a, 1961b, 1982/ были исследованы 4 скелетных погребения /2 ребенка, 2 молодых индивидуума?/ и погребение всадника с лошадью. Погребения детей почти полностью распались и погребения молодых индивидуумов /?/ и всадника с лошадью были нарушены и ограблены. У них была ориентировка В-З, головой к В, у лошади обратная /З-В, головой к З/. Погребение всадника с лошадью находилось над детским погребением. Были приобретены только черепки лепного сосуда и сосуд, изготовленный на кругу. Кроме находок из скелетных погребений нашлись: самостоятельный сосуд и сосудик совместно с миской. Нельзя с уверенностью сказать представляют ли они кремационные погребения /нарушены земляными работами/. Набор керамического материала дополняет сосуд с отпечатком оси круга, найденный еще до начала исследования.

ZISŤOVACÍ VÝSKUM NA SLOVANSKOM POHREBISKU VO VRÁBĽOCH

Darina B i a l e k o v á

Pri rekonštrukcii cesty vo Vrábľoch /okr. Nitra/ prišlo sa na kostrové hroby z veľkomoravského obdobia /obr. 23, 24/. Lokalita sa nachádza na parcele 2404 /ul. Červenej armády, predtým Levická cesta/ oproti parcele 1300 s domom E. Škuľu

/44-21-15, 1 : 10 000, 160 : 332 mm/. Na prvé tri hroby upozornil bagrista R. Fábry; záchranné práce O. Ožďáni a R. Kujovský /Ožďáni - Kujovský 1983, s. 186/. O štvrtom hrobe /v blízkosti predchádzajúcich/ podali správu robotníci pracujúci na rekonštrukcii cesty. Údajne išlo o hrob mladšieho jedinca, pri ktorého pleci ležali kosti vtáka. Kostra ani kosti vtáka sa nezachovali.

Výskum /D. Bialeková, R. Kujovský/ mal zistiť, či veľkomoravské hroby pokračujú aj v J časti rekonštruovanej cesty a ktorým smerom sa pohrebisko rozprestiera. Pre kanalizačné potrubie bola S polovica cesty vybagrovaná až do h. 3 m. Pri týchto prácach sa prišlo na spomínané štyri hroby. Na ostatnom úseku sa hroby nevyskytli /obr. 27/. Časť medzi okrajom pôvodnej cesty a oplotením záhrad /S strana cesty/, úsek š. 6 m, tvorí chodník a zosvahovaná zatrávnená časť, pod ktorou je inžinierska sieť, preto sa tu nemohlo kopať. Podobná situácia je na J strane. Tu sa pri zakladaní inžinierskej siete kopalo až do h. 150 cm, ale na hroby sa neprišlo. Pred začatím výskumu buldozér zhrnul starú pokrývku cesty /40-50 cm/, v mieste, ktoré sa malo skúmať, ešte ca 40 cm navážku a 10-15 cm vrstvičku neporušenej zeme. Potom sa vytýčila sonda 2 x 25 m /sektory I-V/, rozšírená na V o 5 x 3 m /sektor VI/. Podložie tvorila hlina, nad ktorou bola pôvodne pomerne tenká vrstva humusu. Keďže hroby boli dosť hlboké /ca 1-1,5 m/, humus iba nepatrne sfarbil prekopanú hlinu a zásypy boli len slabo viditeľné /sonda prekopaná až do h. 160-180 cm, vylúčila sa tým možnosť prehliadnutia hrobu/. Objavený bol jediný hrob /5/82/, dislokovaný tak, že by mohol naznačovať J okraj pohrebiska, ale tento predpoklad sa nedá preveriť, lebo na okolitých parcelách 1300, 1306, 1511, 1508 predbežne nemožno kopať. Na sledovanom úseku sa neprišlo na sídliskovú vrstvu alebo objekty.

H r o b 5/82. Tvar jamy sa začal črtať a od ostatného okolia odlišovať hnedavejším sfarbením v h. 90-95 cm od povrchu, teda hneď po začistení odkrývky buldozérom. Dno v h. 180 cm od povrchu a ca 90 cm od pôvodného niveau. Rozmery jamy 66-70 x 88-90 cm; orientácia podľa dlhšej osi a rozloženia nálezov Z-V. V zásype jamy tesne nad dnom dva fragmenty rebier asi z ošípanej alebo kozy-ovce /obr. 25: 1/. Na dne kovanie vedierka /obr. 25: 2/, vedľa neho nádoba /obr. 25: 3/. V strednej časti jamy v dvoch zoskupeniach kosti z kury domácej /obr. 25: 4/ a vo V polovici prvý horný pravý rezák 5-6-r. dieťaťa /obr. 25: 5/, neďaleko neho článok z prsta dospelého so zvyškami prsteňa /obr. 25: 6/ a železný nožík /obr. 25: 7/. V zásype, najmä nad dnom, kúsky zuhoľnateného dreva /po vyzdvihnutí sa rozpadli/, popol i väčšie hrudky a zoskupenia popola; na zreteľnejšie kúsky kalcinovaných kostí sa neprišlo.

1. Železné okovanie vedierka, pozostávajúce z rúčky, ataší a obruče kruhového tvaru /Ø ca 13 cm/. Rúčka z tyčinky štvorcovitého prierezu /0,6 x 0,6 cm/, konce stenčené, zaoblené a vyhnuté nahor. Ataše tvaru lastovičieho chvosta /na jednej sa konce rozpadli pri konzervácii, druhá sa rozpadla celá pri vyberaní z hrobu/. Obruč z tyčinky s nepatrne klenutou hornou stranou /š. 0,5 cm, v. 0,2 cm/; zachovalo sa z nej 37 zlomkov /obr. 26: 1, 2/.

2. Primitívna v ruke zhotovená nesúmerná nádoba s lievikovite roztvoreným ústím, pripomínajúca potiský typ. Dno zvonka odsadené, stopy po hrnčiarskom noži, ktorým sa nádoba sňala z kruhu. Hlina nekvalitne spracovaná, na povrchu sa odlupujú celé plôšky. Farba šedočierna, vypálenie nekvalitné. Na povrchu niet stôp výzdoby; Ø ústia - vonkajší 10,8 cm, vnútorný 7,5 cm, vonkajšia v. 11,1 cm, vnútorná v. 8 cm, vonkajší Ø dna 6,4 cm /obr. 26: 4/.

3. Železný nožík /pri vyberaní sa rozpadol/. V mieste rapu kúsky petrifikovaného dreva; zachov. d. ca 5 cm, š. čepele ca 1 cm /obr. 26: 3/.

4. Drobné zlomky bronzového pásikového prsteňa; š. 0,3 cm.

Pri interpretácii hrobu 5/82 sa nedá jednoznačne povedať, o aký druh pohrebu ide, lebo ani kostra, ani kalcinované zvyšky sa nenašli. Paleoantropologický /J. Jakab/ a paleozoologický /C. Ambros/ posudok ukazujú na fakt, že kostru mŕtveho akoby alternovala kostra mladého jedinca kury domácej, zaberajúca v hrobe centrálnu polohu. Sprava vedľa nej bola mäsitá potrava z ošípanej alebo kozy-ovce, zľava železný nožík. Konča V časti jamy ležala nádoba a vedierko. Teda milodary boli rituálne rozložené ako v kostrových hroboch, ale kostra chýba. Nie je pravdepodobné, že by ľudská kostra, hoci aj detská, podľahla účinkom pôdy natoľko, že by z nej neboli zostali ani náznaky, keď sa zachovali kosti vtáka a ošípanej, resp. kozy-ovce. Bez ujmy sa zachoval aj článok prsta dospelého, ktorý sa do zásypu musel dostať náhodne z rozrušených bližšie nedatovateľných starších hrobov, alebo /a to by bol extrémnejší prípad/ úmyselne pre nejaké magické príčiny. Podľa rozmerov jamy, zachovaného detského zuba a popolovitej vrstvy v spodnej časti jamy mohlo ísť o pohreb dieťaťa, ktoré spopolnili na hranici mimo hrobovej jamy a kremačné zvyšky rozsypali potom po celej ploche jamy. Drobné kalcinované kostičky mohli podľahnúť pôsobeniu hliny. Či v hrobovej jame boli najprv rozložené milodary a potom rozsypané zvyšky kremačnej hranice alebo naopak, nedalo sa zistiť. Ponúka sa aj alternatíva, či nejde o kenotaf. Aj napriek tomu, že zisťovací výskum nepriniesol výsledky, aké sa očakávali, sú objavené hroby prínosom pre poznanie osídlenia tejto oblasti v 9. stor., kam pohrebisko podľa hrobových príloh aj rítu treba zaradiť. Hrob s ostrohami typu VB /Ožďáni - Kujovský 1983, obr. 117/ možno datovať do klasického veľkomoravského horizontu /Bialeková 1977, s. 177, obr. 3/, ale hrob 5/82 je vzhľadom na rítus a nálezy určite starší, datovateľný na zač. 9. stor., ak nie aj o niečo skôr. Predbežne si širšie závery nemožno dovoliť.

Vychádzajúc z konfigurácie terénu, pohrebisko sa rozkladalo na mierne zvlnenej pravobrežnej terase Podmájskeho potoka, prítoku Žitavy. Nie je jediným dokladom slovanského osídlenia tohto mikroregiónu Požitavia. V r. 1975 sa zistil na ľavobrežnej terase potoka Širočina v polohe Stará štrkáreň sídliskový objekt so včasnoslovanskou keramikou zo 6.-7. stor. /Bátora 1976, s. 41, obr. 19: 1, 2/. Do 9. stor. J. Eisner /1933, s. 253/ datuje dve železné sekerky z okolia Vrábeľ. V polohe Munkáč na okraji inundačného územia potoka Širočina v r. 1967 A. Habovštiak a K. Sedlák /nález. správa AÚ SAV 3823/67, 4677/69/ objavili sídlisko z 12.-13. stor. a v polohe Fidvár existoval v 12.-15. stor. hrádok /Janšák 1931, s. 53-56/. Výhodná geografická poloha a dobré prírodné podmienky vrábeľského mikroregiónu určite boli determinantou intenzívnejšieho včasnostredovekého osídlenia, než je známe. Opodstatnene sa možno domnievať, že ďalší prieskum a výskum zmení obraz o slovanskom osídlení stredného Požitavia.

L i t e r a t ú r a

BÁTORA, J. 1976: Včasnostredoveké sídlisko vo Vrábľoch. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1975. Nitra, s. 41.

BIALEKOVÁ, D. 1977: Sporen von slawischen Fundplätzen in Pobedim /Typologie und Datierung/. Slov. Archeol., 25, s. 103-160.

EISNER, J. 1933: Slovensko v pravěku. Bratislava.

JANŠÁK, Š. 1931: Staré osídlenie Slovenska. In: Sbor. Muzeál. slov. Spoločn. 25. Turčiansky Sv. Martin, s. 53-56.

OŽĎÁNI, O. - KUJOVSKÝ, R. 1983: Objav slovanského pohrebiska vo Vrábľoch. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1982. Nitra, s. 186-189.

FESTSTELLUNGSGRABUNG AUF DEM SLAWISCHEN GRÄBERFELD IN VRÁBLE. Bei der Rekonstruktion eines Weges in Vráble /Bez. Nitra/ stiess man auf 4 Skelettgräber aus dem 9. Jh. /Ožďáni - Kujovský 1983/. Die Grabung sollte das Ausmass des Gräberfeldes feststellen und die S-Hälfte des Weges untersuchen /Abb. 23, 24, 27/. Es wurde das einzige Grab 5/82 entdeckt; T. vom ursprünglichen Niveau 90 cm, vom heutigen 180 cm, Ausmasse der Grube 66-70 x 88-90 cm, Orientierung W-O. In der Verschüttung oberhalb der Sohle waren 2 Fragmente von Tierrippen /Abb. 25: 1/, auf der Sohle ein Eimer /Abb. 25: 2, Abb. 26: 1, 2/, ein primitives, an den Theiss-Typus erinnerndes Gefäss /Abb. 25: 3, Abb. 26: 4/, in Grubenmitte Haushuhnknochen /Abb. 25: 4/, in der O-Hälfte der Zahn eines 5-6jähr. Kindes /Abb. 25: 5/, das Fingerglied eines Erwachsenen mit Resten eines bandförmigen Bronzefingerringes /Abb. 25: 6/ und ein Eisenmesser /Abb. 25: 7/. In der Verschüttung, besonders oberhalb der Sohle und auf ihr war Asche und Holzkohlestückchen, aber keine kalzinierten Menschenknochen. Es liegt wahrscheinlich eine ausserhalb der Grabgrube eingeäscherte Kinderbestattung vor. Die Kremationsreste wurden auf der Grubensohle breitgestreut, wo die Beigaben so untergebracht waren, wie in Skelettgräbern. Die Leichenbrandreste etwa vermodert. Es kann jedoch auch ein symbolisches Grab gewesen sein. Die obere Zeitgrenze des Gräberfeldes bestimmt ein Grab mit Sporen des Typs VB aus dem klassischen grossmährischen Horizont /Ožďáni - Kujovský 1983, Bialeková 1977, S. 177, Abb. 3/, die untere Grenze das Grab 5/82 vom Beginn des 9. Jh. oder etwas früher, das auf Veränderungen im Bestattungsritus der Slawen hinweist. Das Fingerglied des Erwachsenen gelangte in das Grab aus gestörten älteren undatierbaren Gräbern. Das Gräberfeld ergänzt das Bild über die slawische und mittelalterliche Besiedlung der Mikroregion von Vráble in der Flur Stará štrkáreň /Siedlung aus dem 6.-7. Jh. - Bátora 1976, S. 41, Abb. 19: 1, 2/, Munkáč /Siedlung aus dem 12.-13. Jh. - Archiv des AI der SAW/ und Fidvár /kleine Feudalburg aus dem 12.-15. Jh. - Janšák 1931, S. 53-55/.

ОПРЕДЕЛИТЕЛЬНОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ СЛАВЯНСКОГО МОГИЛЬНИКА В Г. ВРАВЛЕ. Во время ремонта дороги в г. Врабле /рай. Нитра/ были найдены 4 скелетных погребения IX в. /Ožďáni - Kujovský 1983/. Целью исследования было определение размеров могильника и обследование Ю половины дороги /рис. 23, 24, 27/. Было обнаружено только одно погребение 5/82 на гл. 90 см от тогдашнего и 180 от современного уровня поверхности; размеры ямы 66-70 x 88-90 см; ориентировка З-В. В засыпке над дном нашлись 2 фрагмента звериных ребер /рис. 25: 1/, на дне ведерко /рис. 25: 2/, рис. 26: 1, 2/, примитивный сосуд, напоминающий потиский тип /рис. 25: 3, рис. 26: 4/, по середине ямы кости курицы домашней /рис. 25: 4/ в В половине ямы зуб 5-6 летнего ребенка /рис. 25: 5/, фаланга пальца взрослого с остатками бронзового кольца в виде полоски /рис. 25: 6/ и железный ножик /рис. 25: 7/. В засыпке, прежде всего над днищем и на нем, встречался пепел и мелкие угольки, но кальцинированные человеческие кости не нашлись. Это предположительно кремационное погребение ребенка, сожженного вне погребальной ямы, где приложения располагались как в скелетном погребении. Несожженные

косточки вероятно распались. Но нельзя исключить также символическое погребение. Верхняя хронологическая граница могильника определяется погребением со шпорами типа VB классического великоморавского горизонта /Ožďáni - Kujovský 1983, Bialeková 1977, стр. 177, рис. 3/, нижняя погребением 5/82 начала IX в. или несколько раньшего времени, сигнализирующим изменение в погребальном обряде славян. Фаланга пальца взрослого попала в погребение из старших нарушенных неопределительных погребений. Могильник дополняет картину славянского заселения микрорегиона г. Врабле, в частности в урочищах Стара-Штркарень /поселение VI-VII вв. - Bátora 1976, стр. 41, рис. 19: 1, 2/, Мункач /поселение XII-XIII вв. - архив ИА САН/ и Фидвар /небольшой замок XII-XV вв. - Janšák 1931, стр. 53-55.

NOVÉ NÁLEZY NA VÝCHODNOM SLOVENSKU

Vojtech B u d i n s k ý - K r i č k a

Nasledujúce prírastky strediska Archeologického ústavu SAV v Košiciach pochádzajú prevažne z prieskumov a záchranných výskumov uskutočnených J. Macákom. Hlavná pozornosť sa venovala oblastiam pozdĺž potoka Duša, prítoku Laborca. Systematický výskum viedol autor v hone Veľký köveš v Dvoriankach. Nové nálezy sú zo sídlisk:

B a č k o v /okr. Trebišov/

Evidované nálezisko /Budinský-Krička 1982, s. 44/ v polohách Žarjová a Višňovčík V od obce. Listovitý obsidiánový hrot najskôr z mladšej doby kamennej /obr. 28: 1/, málo výrazný, prevažne atypický keramický materiál z doby halštatskej /obr. 28: 2, 3/, rímskej /obr. 28: 7/ a včasnoslovanskej /obr. 28: 4/ a ojedinelé črepy z 10.-11. stor. /obr. 28: 5, 6, 8, 9/.

L i t e r a t ú r a

BUDINSKÝ-KRIČKA, V. 1982: Nové nálezy na východnom Slovensku. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1981. Nitra, s. 44-57.

B r e k o v /okr. Humenné/

Obhliadka evidovanej lokality Nive vľavo od cesty Strážske - Humenné, na ktorej sa v r. 1981 odkryla príbytková jama z doby veľkomoravskej /Budinský-Krička 1982, s. 45/. Keramický materiál z 9.-10. stor. dosvedčuje intenzívne slovanské osídlenie. Výnimočne sa našli aj zlomky stredovekej keramiky /obr. 28: 23, 25/. Črepy z 9.-10. stor. sú z hrncovitých nádob hnedej, hnedastosivej, výnimočne okrovej farby, vyhotovených z piesočnatej hliny a zdobených viacnásobnými vlnovkami a pásmi vodorovných rýh /obr. 28: 11, 14, 16, 18, 19/, výnimočne jednoduchými vlnovkami /obr. 28: 17/, vrypmi /obr. 28: 10/ a vodorovnými žliabkami /obr. 28: 15/. Dva fragmenty sú z nádob s mierne roztvoreným ústím a so zaobleným okrajom /obr. 28: 12, 13/, ďalšie zo spodku nádob /obr. 28: 20-24/.

L i t e r a t ú r a

BUDINSKÝ-KRIČKA, V. 1982: Nové nálezy na východnom Slovensku. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1981. Nitra, s. 44-57.

B u d k o v c e /okr. Michalovce/

Hurka I. Prieskum na SV úbočí miernej vyvýšeniny S od kóty 106,3 a SV od obce /M-34-128-B-b, 1 : 25 000, 173 : 103 mm/.

Doba halštatská. Zlomok mierne kuželovitého, skoro valcovitého hrdla nádoby hladkého povrchu, zvonku tmavosivý, zdnuka hnedý /obr. 29: 2/, fragment hnedého hrnca s úzko vyhnutým okrajom, hrboľatého povrchu /obr. 29: 3/ a črep podobnej farby z nádoby s ľahko prehnutým hrdlom, drsného povrchu /obr. 29: 1/.

Doba slovanská /9.-10. stor./. Zlomok hrubostenného hrnca s viacnásobnou vlnovkou a vodorovnou ryhou, hlina piesočnatá, farba sivastá /obr. 29: 6/, črep z tenkostenného hrnca, zdobený viacnásobnými vlnovkami, jemnozrnná piesočnatá hlina, farba hnedastosivá /obr. 29: 12/.

Vrcholný stredovek /11. stor./. Zo zlomkov tenkostenných nádob sivej, hnedej, výnimočne oranžovej farby výraznejšie sú okrajové fragmenty /obr. 29: 4, 5/, črepy z dien /obr. 29: 9, 11/ a zlomky s vodorovnými žliabkami, výnimočne s pásikom vodorovných rýh /obr. 29: 7, 8, 10/.

Hurka II. Na oráčine na J úbočí vyvýšeniny J od kóty 106,3 /M-34-128-B-b, 1 : 25 000, 115 : 169 mm/ stopy pravekého a stredovekého osídlenia. Odkryli sa zvyšky slovanského sídliskového objektu, narušeného hlbokou orbou.

Neolit. Zlomky bukovohorskej keramiky /obr. 29: 13, 17/, fragment nádoby s ľahko roztvorenou hornou časťou /obr. 29: 15/ a štiepaná kamenná industria - čepieľka z opálonosnej horniny, d. 5,2 cm /obr. 29: 14/, bazálna časť obsidiánovej čepele s obvodovou retušou, d. 3,1 cm /obr. 29: 18/, a obsidiánová čepieľka, d. 3,1 cm /obr. 29: 16/.

Doba halštatská. Torzo hnedej nádobky /obr. 29: 23/, zlomok s polguľatou vypuklinou, podobnej farby /obr. 29: 24/, a atypické črepy.

Stredovek /11.-12. stor./. Zlomok sivého hrnca s rímsovitým okrajom /obr. 29: 19/.

Slovanský sídliskový objekt 1/82. Stopy tmavého závalu už na povrchu; po skrývke 30 cm ornice sa odkryla oválna, najskôr príbytková jama 5 x 3 m, zahĺbená do piesočnatého podložia, situovaná dlhšou osou SV-JZ, so stenami šikmo sa zvažujúcimi ku dnu /h. 80 cm/. Na JZ konci na spodku objektu azda zásobná jama /80 x 60 cm, h. 50 cm/. Z objektu je keramika /140 zlomkov/, množstvo kostí domácej i lovnej zveri, uhlíky a zlomky riečnych kameňov, brúsik a dvojkužeľovitý praslen, Ø 3,2 cm, hr. 1,3 cm /obr. 29: 20/. Na stopy ohniska sa neprišlo. Podľa keramiky objekt je zo sklonku 9. až z 10. stor. Črepy sú z hrncovitých nádob hrubších i tenších stien, sivej, sivastohnedej, výnimočne hnedej farby, vyrobených z piesočnatej alebo piesočnatosľudnatej hliny na kruhu. Ústie vodorovne vyhnuté alebo mierne roztvorené a na okraji častejšie zaoblené než zrezané /obr. 30: 2-6/. Dno zdnuka zaoblené, menej často rovné /obr. 30: 11-13/. Spodok jedného hrnca ohraničený výstupkom /obr. 30: 13/. Hrnce zdobili viacnásobné vlnovky, kombinované častejšie s pásmi vodorovných rýh /obr. 29: 22, 25, obr. 30: 1, 9, 10, 15/ než s vodorovnými žliabkami /obr. 29: 21, obr. 30: 7/. Na jednom fragmente prúžky zárezov /obr. 30: 14/. Osobitne sa vyníma črep s vpichmi /obr. 30: 8/ a zlomok zdobený slzovitými vrypmi. Pravdepod. možno rátať s nálezom obdobných objektov rozsiahlejšieho slovanského sídliska. Nasvedčovali by tomu černavé škvrny na viacerých miestach na J strane vyvýšeniny Hurka.

Staré Sliepkovce /Starý valal/. Na oráčine S od Budkoviec, V od kóty 102,3 a Z od cesty Budkovce - Sliepkovce /M-34-128-B-b, 1 : 25 000, 196 : 87 mm/ stopy zaniknutej stredovekej dediny Sliepkovce. Okrem keramiky z 11.-12. stor. /obr. 31: 4-7/ a z novoveku aj atypické črepy halštatského rázu a ojedinelé zlomky slovanskej keramiky z 9.-10. stor. /obr. 31: 1-3/. Dnešné Sliepkovce ležia S od pôvodnej dediny.

Vicmandova hura /na mape 1 : 25 000 Hájisko/. Mierna vyvýšenina Z od cintorína, kóty 102,0 a obce a V od cesty Hatalov - Sliepkovce /M-34-128-B-b, 1 : 25 000, 275 : 139 mm/. Obsidiánové rydlo /obr. 31: 13/, odštep a fragment nádoby z hliny s prímesou organických látok /obr. 31: 8/ z mladšej doby kamennej, zlomok hrnca hrubej výroby s mierne roztvoreným ústím, hrboľatého povrchu, sivej farby /obr. 31: 12/, črep z nádoby podobnej výroby a farby s nôžkovitým dnom /obr. 31: 14/a atypický hnedý črep s pásikom jemných rýh v hrboľatom povlaku /obr. 31: 9/ z mladšej doby rímskej, hnedý črep s vlnovkami /obr. 31: 10/ a fragment hrnca okrovej farby s vlnovkami, vrypmi a vodorovným ryhovaním /obr. 31: 11/ z 11.-12. stor.

D r a h ň o v /okr. Trebišov/

Pri zemných prácach V od kaštieľa /M-34-128-B-b, 1 : 25 000, 83 : 336 mm/ sa našiel jadrový obsidiánový odštep najskôr z neolitu, atypické praveké črepy a zlomky keramiky z 12.-13. stor. /obr. 31: 15-17, 22, 23/. Zlomky obdobnej stredovekej keramiky /obr. 31: 18-21/ nájdené pri podobných prácach J od kostola /M-34-128-B-b, 1 : 25 000, 89 : 335 mm/.

Homokdomb. Na evidovanej dôležitej lokalite /paleolit, mladšia doba bronzová, halštatská, rímsko-barbarské a slovanské osídlenie/ na vyvýšenine s kótou 107,9 SZ od obce medzi potokom Duša a cestou Michalovce - Drahňov sa získala keramika z mladšej doby bronzovej /obr. 32: 1, 2/ a z 11.-12. stor. /obr. 32: 3-6/.

Lugoš. Z ojedinelých črepov nájdených na vyvýšenine na pravom brehu Laborca SV od obce medzi kótami 100,6 a 104,1 /M-34-128-B-b, 1 : 25 000, 38 : 303 mm/ zlomok slovanskej keramiky s viacnásobnou vlnovkou je z 9.-10. stor. /obr. 32: 8/, ostatné z 11.-12. stor. /obr. 32: 7, 9, 10/.

Maďaročka. Mierna vyvýšenina V od S časti obce medzi kótami 104,2 a 107,5 /M-34-128-B-b, 1 : 25 000, 52 : 305 mm/. Zlomok bukovohorskej keramiky /obr. 32: 11/ s obsidiánovým odštepom, okrajový črep /obr. 32: 12/ a atypické črepy z mladšej doby bronzovej a zlomok slovanskej keramiky s vodorovnými ryhami z 9.-10. stor. /obr. 32: 13/.

Várkert. Terasa v ohybe Laborca JV od kóty 104,1 a SV od Drahňova /M-34-128-B-b, 1 : 25 000, 28 : 271 mm/. Atypický črep z mladšej doby bronzovej a zlomky novovekej keramiky.

D ú b r a v k a, časť K o m a n i c a /okr. Michalovce/

Na oráčine Z od cesty Hatalov - Slavkovce a V od kóty 104,9 /M-34-128-B-b, 1 : 25 000, 305 : 99 mm/ sa vysledovala pravdepod. pôvodná poloha Komanice, osady založenej v stredoveku. Získaná keramika z 13.-16. stor. /obr. 32: 15-26/. Na staršie osídlenie upozorňuje zlomok slovanskej keramiky z 10.-11. stor. /obr. 32: 14/. Pieskovisko J od hospodárskych stavieb Komanice patrí k významným lokalitám na V Slovensku.

D v o r i a n k y /okr. Trebišov/

Kinčošské lúky /na mape 1 : 25 000 Dlhé lúky/. JZ od obce po pravom brehu Bačkovského potoka, JV od kóty 111,1 /M-34-116-C-d, 1 : 25 000, 158 : 125 mm/. Keramický materiál zväčša z doby halštatskej. Výraznejšie sú zlomky z miskovitých nádob /obr. 32: 27, 30, obr. 33: 1/, fragmenty súdkovitých foriem /obr. 32: 28, 29/, zlomok hrnca s mierne roztvoreným ústím /obr. 33: 4/, črep najskôr z amforovitej nádoby /obr. 33: 3/a zlomky zo spodných častí /obr. 33: 5, 7/. Asi z naznačeného časového úseku zlomok praslena /obr. 33: 2/.

Z kultúry Suciu de Sus zo sklonku strednej doby bronzovej fragment hnedej profilovanej misy s hrotitým výčnelkom, prúžkom žliabkov a so zväzkom oblúkových rýh /obr. 33: 8/. Podľa tohto nálezu by Dvorianky boli po Kladzanoch druhou lokalitou spomenutej kultúry v povodí stredného toku Ondavy. O sporadickom zásahu kultúry Suciu de Sus z Východoslovenskej nížiny do údolia Tople svedčí keramika zo sídliska v Skrabskom a do povodia Laborca keramika zo sídliska v časti Vybuchanec v Nacinej Vsi /obr. 35: 41/. Keramika z 12.-13. stor. /obr. 33: 6/ sa pravdepod. spája s blízkosťou zaniknutých stredovekých usadlostí v polohách Studzinky a Veľký köveš.

Studzinky /Zapadnutý valal/. Na nálezisku rozsiahlej zaniknutej stredovekej dediny neznámeho názvu JZ od obce po pravom brehu Bačkovského potoka /M-34-116-C-d, 1 : 25 000, 159 : 140 mm/ ďalší keramický materiál z 13.-15. stor. /obr. 33: 9-14/.

Veľký köveš. Vzhľadom na pozitívne výsledky výskumu v r. 1980 /Budinský-Krička 1981, s. 37, 38, obr. 10-11/ a 1981 /Budinský-Krička 1982, s. 47/ pokračoval výskum. Lokalita je JZ od obce a J od kóty 111,1. Autor uskutočnil výskum v úzkej spolupráci s P. Mačalom a J. Macákom /plocha 15 x 30 m/. V ílovitom podloží pod 30 cm vrstvou tmavej ornice s početnými sídliskovými nálezmi sa odkrylo 19 sídliskových objektov: tri z doby halštatskej /20, 23, 25/, ďalší /19 - ohnisko/ s výhradami z toho istého obdobia, tri zo 7.-8. stor. /10, 12, 15/, ďalší s rezervou z poveľkomoravského obdobia /27/ a ostatné /najpočetnejšie/ z 11.-12. stor. Za zvyšky halštatských objektov možno pokladať dva zhluky črepov /A, B/.

Prevažná väčšina objektov plytko zahĺbená, kruhovitého, oválneho, obdĺžnikového, výnimočne štvorcového pôdorysu. Povrchová chyža /27/ z poveľkomoravského obdobia, podľa rozlohy kolových jám obdĺžniková, s predsienkou na J strane, bola dvojpriestorová. V kultúrnej vrstve /ornica/ početné nálezy keramiky z doby halštatskej /obr. 33: 15-18/ a z 11.-12. stor. /obr. 34: 8-11/, sporadické neolitické črepy a zlomky slovanskej keramiky /obr. 33: 19, 20, obr. 34: 6/. V závale väčšiny objektov okrem keramiky zvieracie kosti, v slovanských aj praslen /obr. 34: 2/, železné nože a ocieľka /obr. 34: 5/. Slovanská keramika z objektov i z kultúrnej vrstvy je hrubej výroby /obr. 33: 19, 20, obr. 34: 1, 3/ i z riadu formovaného pomocou kruhu /obr. 34: 4, 6, 7/. Z nálezov keramiky prvého druhu, lepenej, pozoruhodná najmä nízka valcovitá miska /obr. 34: 1/ a fragment nádoby s lištou /obr. 34: 3/, ku ktorému je analógia na sídlisku v Bojniciach /Bialeková 1981, obr. 15, s. 21/. Železné predmety aj v zásype stredovekých objektov; v jednom o. i. množstvo železnej trosky. Stredoveká usadlosť v hone Veľký köveš pravdepod. úzko súvisí so zaniknutou stredovekou dedinou v polohe Studzinky.

Výsledky výskumu naznačujú dôležitosť náleziska Veľký köveš pre poznanie halštatského i slovanského a stredovekého osídlenia v povodí stredného toku Ondavy. Kultúrne a bližšie časové zaradenie nálezov halštatskej keramiky zatiaľ problematické. Materiál bude podrobnejšie publikovaný.

L i t e r a t ú r a

BUDINSKÝ-KRIČKA, V. 1981: Nové nálezy na východnom Slovensku. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1980. Nitra, s. 37, 38.

BUDINSKÝ-KRIČKA, V. 1982: Nové nálezy na východnom Slovensku. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1981. Nitra, s. 44-57.

BIALEKOVÁ, D. 1981: Slovanské sídlisko v Bojniciach. In: Študij. Zvesti Archeol. Úst. SAV. 19. Nitra, s. 21.

H a t a l o v /okr. Michalovce/

Na sídlisku v polohe Veterník J od kóty 106,5 a V od cesty Hatalov - Slavkovce /M-34-128-B-b, 1 : 25 000, 296 : 101 mm/ črepy z doby rímskej. Výraznejší je fragment hnedej zásobnice s okružím z hliny s bohatou prímesou sĺudy /obr. 34: 13/ a zlomok jemnej sivej keramiky s nôžkovitým dnom /obr. 34: 12/.

N a c i n a V e s /okr. Michalovce/

V polohe Chraščice /zv. aj Čonkaš/ Z od obce v trojuholníku medzi železničnou traťou Michalovce - Humenné a cestou Nacina Ves - Nižný Hrušov, medzi kótami 122,8, 122,2 a 126,6 vpravo od potoka Duša /M-34-116-D-a, 1 : 25 000, 117 : 70 mm/ nálezy štiepanej kamennej industrie z neolitu a črepy z mladšej doby bronzovej; výraznejší len zlomok zdobený jamkami /obr. 35: 39/.

N a c i n a V e s, časť V y b u c h a n e c /okr. Michalovce/

Koscelek. JV od obce medzi kótami 128,9, 126,6 a 122,2 S od cesty Nacina Ves - Nižný Hrušov /M-34-116-D-a, 1 : 25 000, 147 : 77 mm/ nálezisko rozsiahlej zaniknutej stredovekej dediny /Čudovce?/, podľa početných keramických zlomkov z 13.-15. stor. /obr. 35: 20-38/. Názov honu naznačuje možnosť nálezu zvyškov sakrálnej stavby.

Markušovská debra. Na oráčine po stranách rokliny s týmto názvom, ktorou preteká potôčik ústiaci do potoka Duša, stopy rozsiahlejšej zaniknutej stredovekej osady /Markušovce?/, podľa početných keramických zlomkov z 12.-15. stor. /obr. 35: 1-19/. Nálezisko je S od Vybuchanca pri kóte 131,9 vpravo od cesty do Pustého Čemerného /M-34-116-D-a, 1 : 25 000, 166 : 24 mm/. Na osídlenie v neolite upozorňujú nálezy obsidiánovej industrie /obr. 34: 14/, rohovcového jadra /obr. 34: 16/ a ojedinelých črepov /obr. 34: 15/.

Ritkaš. Zo sídliska JV od obce a JZ od kóty 126,6 /M-34-116-D-a, 1 : 25 000, 146 : 72 mm/ ploché a jadrové odštepy a čepieľky z obsidiánu /obr. 36: 2-5, 7-9/, rádiolaritová čepeľ /obr. 36: 6/ a korodované atypické črepy z mladšej doby kamennej, fragment misky s vlnovkami na vyhnutom okraji zo strednej doby bronzovej /okruh kultúry Suciu de Sus, obr. 35: 41/ a črepy z mladšej doby bronzovej /obr. 35: 40, obr. 36: 1, 10-14/.

P u s t é Č e m e r n é /okr. Michalovce/

Keramika z polohy Cholňa S od obce /M-38-12, 1 : 50 000, 261 : 375 mm/ upozorňuje na sporadické osídlenie v mladšej dobe bronzovej.

S i r n í k /okr. Trebišov/

Z dôležitej lokality, sledovanej od r. 1977 /Budinský-Krička 1978, s. 46, 47, 1980, s. 55, 1981, s. 42/ v polohe Határdomb na pravobrežnej terase Ondavy S od obce vpravo od cesty Sirník - Hraň, ďalšie nálezy sídliskovej keramiky. Zo zlomkov z mladšej doby bronzovej výraznejší len črep so žliabkovanou výzdobou. Z doby rímskej až zo zač. doby sťahovania národov jemná sivá keramika, fragment misky podobnej výroby /obr. 36: 19/ a zlomok z hornej kónickej časti tenkostennej nádoby so stopami rýchlo rotujúceho kruhu, zdobený vodorovnými žliabkami /obr. 36: 24/, pripomínajúci drsnú úžitkovú keramiku zo sídliska z neskorej doby rímskej v Uherčiciach na Morave /Tejral 1982, s. 172, obr. 65/. Z výraznejších nálezov slovanskej keramiky z 9.-10. stor. sú zlomky s viacnásobnými vlnovkami a pásmi vodorovných rýh /obr. 36: 15-18, 21/, zlomok s jednoduchými vlnovkami /obr. 36: 23/ a črep s vodorovnými žliabkami /obr. 36: 22/. Najskôr z 11.-12. stor. je fragment sivej nádoby s rímsovitým okrajom /obr. 36: 20/.

L i t e r a t ú r a

BUDINSKÝ-KRIČKA, V. 1978: Archeologické prieskumy a nálezy na východnom Slovensku. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1977. Nitra, s. 46, 47.

BUDINSKÝ-KRIČKA, V. 1980: Nové nálezy na východnom Slovensku. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1978. Nitra, s. 55.

BUDINSKÝ-KRIČKA, V. 1981: Nové nálezy na východnom SLovensku. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1980. Nitra, s. 42.

TEJRAL, J. 1982: Morava na sklonku antiky. Praha.

V e ľ k ý Š a r i š, časť K a n a š /okr. Prešov/

R. Kazimírová odovzdala núdzovú banícku mincu z r. 1698, nájdenú na oráčine niže cintorína na úpätí vrchu Pachmaľ /M-34-103-C-d, 1 : 25 000, 131 : 46 mm/.

Ž b i n c e /okr. Michalovce/

Pri výkope základov rodinného domu uprostred obce S od MNV /M-34-116-D-d, 1 : 25 000, 357 : 367 mm/ sa zachránili črepy /obr. 37: 1, 3, 4, 9/, železný kosák, d. 28,3 cm /obr. 37: 2/, a zlomok ďalšieho z 13.-16. stor. Z kultúrnej vrstvy narušenej na okraji cintorína JV od kóty 108,3 a Z od S časti obce blízko ľavého brehu Duše /M-34-116-D-d, 1 : 25 000, 365 : 366 mm/ obsidiánový odštep z neolitu a črepy z mladšej doby bronzovej /najskôr kultúra Gáva/. Pozoruhodnejší je fragment misky so žliabkovou výzdobou vnútri /obr. 37: 6/, ďalší z kuželovitej misky /obr. 37: 5/, zlomok z hornej časti /obr. 37: 8/ a črepy zo spodku nádob /obr. 37: 7, 10/.

NEUFUNDE IN DER OSTSLOWAKEI.

B a č k o v /Bez. Trebišov/. Auf der evidierten Lokalität eine Obsidianspitze aus dem Neolithikum /Abb. 28: 1/ und Keramik aus der Hallstatt- /Abb. 28: 2, 3/, römischen /Abb. 28: 7/, frühslawischen Zeit /Abb. 28: 4/ und aus dem 10.-11. Jh. /Abb. 28: 5, 6, 8, 9/.

B r e k o v /Bez. Humenné/. Aus der slawischen Siedlung weitere Keramikfunde aus dem 9.-10. Jh. /Abb. 28: 10-22, 24/ und Scherben mittelalterlicher Keramik /Abb. 28: 23, 25/.

B u d k o v c e /Bez. Michalovce/. Hurka I: Besiedlungsspuren aus der Hallstattzeit /Abb. 29: 1-3/, aus der slawischen Epoche des 9.-10. Jh. /Abb. 29: 6, 12/ und aus dem 11. Jh. /Abb. 29: 4, 5, 7-11/. Hurka II: Es wurde ein seicht eingetieftes slawisches Siedlungsobjekt, durch Keramik datiert, abgedeckt /Abb. 29: 21, 22, 25, Abb. 30: 1-15/, von der Neige des 9.-10. Jh. Ausser Keramik und vielen Tierknochen barg man aus ihm einen Spinnwirtel /Abb. 29: 20/. In der Umgebung des Objektes vereinzelte Scherben /Abb. 29: 13, 15, 17/ und Steinartefakte aus dem Neolithikum /Abb. 29: 14, 16, 18/, Bruchstücke hallstattzeitlicher Keramik /Abb. 29: 23, 24/ und Keramik aus dem 11.-12. Jh. /Abb. 29: 19/. Staré Sliepkovce: Auf dem Ackerfeld Spuren des im Mittelalter gegründeten Dorfes Sliepkovce. Ausser Scherben aus dem 11.-12. Jh. /Abb. 31: 4-7/ und aus der Neuzeit auch atypische Scherben hallstattzeitlichen Gepräges und vereinzelte Bruchstücke slawischer Keramik aus dem 9.-10. Jh. /Abb. 31: 1-3/. Das heutige Sliepkovce liegt im N von der ursprünglichen Stelle des Dorfes. Vicmandová hura: Obsidianindustrie /Abb. 31: 13/ und ein Gefässfragment /Abb. 31: 8/ aus dem Neolithikum, Keramik aus der jüngeren römischen Zeit /Abb. 31: 9, 12, 14/ und aus dem 11.-12. Jh. /Abb. 31: 10, 11/.

D r a h ň o v /Bez. Michalovce/. Bei Erdarbeiten beim Kastell ein Obsidianabspliss aus dem Neolithikum und Keramikbruchstücke aus dem 12.-13. Jh. /Abb. 31: 15-17, 22, 23/; im S von der Kirche ähnliche Keramikscherben /Abb. 31: 18-21/. Homokdomb: Auf der evidierten Lokalität Keramik aus der jüngeren Bronzezeit /Abb. 32: 1, 2/ und aus dem 11.-12. Jh. /Abb. 32: 3-6/. Lugoš: Slawische Keramikscherbe aus dem 9.-10. Jh. /Abb. 32: 8/ und Keramikscherben aus dem 11.-12. Jh. /Abb. 32: 7, 9, 10/. Maďaročka: Scherbe von Bükker Keramik /Abb. 32: 11/, Keramik aus der jüngeren Bronzezeit /Abb. 32: 12/ und slawische Topfscherbe aus dem 9.-10. Jh. /Abb. 32: 13/. Várkert: Bruchstücke neuzeitlicher Keramik und atypische Scherbe aus der jüngeren Bronzezeit.

D ú b r a v k a, Gemeindeteil K o m a n i c a /Bez. Michalovce/. Entdeckung der wahrscheinlich ursprünglichen Lage der im Mittelalter gegründeten Ansiedlung /Keramik aus dem 13.-16. Jh. - Abb. 32: 15-26/. Auf ältere Besiedlung deutet eine slawische Keramikscherbe aus dem 10.-11. Jh. /Abb. 32: 14/.

D v o r i a n k y /Bez. Trebišov/. Kinčošské lúky: Zahlreiche Keramikfunde /Abb. 32: 27-30, Abb. 33: 1, 3-5, 7/ und ein Spinnwirtel /Abb. 33: 2/ aus der Hallstattzeit, Schüsselfragment der Suciu de Sus-Kultur /Abb. 33: 8/ und Keramikscherbe aus dem 12.-13. Jh. /Abb. 33: 6/. Studzinky: Wiederholte Begehung der ausgedehnten mittelalterlichen Dorfwüstung lieferte Keramikfunde aus dem 13.-15. Jh. /Abb. 33: 9-14/. Veľký köveš: In Anknüpfung an die Grabung von 1981 wurden weitere 19 Siedlungsobjekte, grösstenteils seicht in die lehmige Unterlage eingetieft, untersucht; 4 von ihnen stammen aus der Hallstattzeit, 3 aus dem 7.-8. Jh., 1 weiteres aus nachgrossmährischer Zeit und die übrigen aus dem 11.-12. Jh. Die Kulturschicht über den Objekten reich an Funden aus der Hallstattzeit /Abb. 33: 15-18/ und an mittelalterlicher Keramik /Abb. 34: 8-11/, sporadisches Vorkommen von neolithischer und slawischer Keramik /Abb. 33: 19, 20, Abb. 34: 6/. In den meisten Objekten ausser Keramik auch Tierknochen, in den slawischen auch ein Spinnwirtel /Abb. 34: 2/, einige Eisenmesser und ein Feuerstahl /Abb. 34: 5/. Die slawische Keramik ist derb ausgeführt /Abb. 33: 19, 20, Abb. 34: 1, 3/ wie auch mit Hilfe der Scheibe /Abb. 34: 4, 6, 7/. In den mittelalterlichen Objekten Eisengegenstände und Eisenschlacke.

H a t a l o v /Bez. Michalovce/. Römerzeitliche Keramik /Abb. 34: 12, 13/.

N a c i n a V e s /Bez. Michalovce/. Neolithische Spaltindustrie und jüngerbronzezeitliche Scherben /Abb. 35: 39/.

N a c i n a V e s, Gemeindeteil V y b u c h a n e c /Bez. Michalovce/. Koscelek: Fundstelle einer ausgedehnten mittelalterlichen Dorfwüstung von unbekanntem Namen, nach zahlreichen Keramikfunden aus dem 13.-15. Jh. /Abb. 35: 20-38/. Markušovská debra: Deutliche Spuren einer mittelalterlichen Dorfwüstung von unbekanntem Namen, nach Keramik aus dem 12.-13. Jh. /Abb. 35: 1-19/. Besiedlung bereits im Neolithikum durch Funde von Spaltindustrie /Abb. 34: 14, 16/ und Einzelfunde /Abb. 34: 15/ belegt. Ritkaš: Funde von Spaltindustrie /Abb. 36: 1-9/ und Scherben aus dem Neolithikum, Schüsselscherbe der Suciu de Sus-Kultur /Abb. 35: 41/ und Keramik aus der jüngeren Bronzezeit /Abb. 35: 40, Abb. 36: 1, 10-14/.

P u s t é Č e m e r n é /Bez. Michalovce/. Sporadische Besiedlung aus der jüngeren Bronzezeit /Keramik/.

S i r n í k /Bez. Trebišov/. Auf der evidierten Lokalität auf der Ondava-Terrasse Keramik aus der jüngeren Bronzezeit, aus der römischen bis beginnenden Völkerwanderungszeit /Abb. 36: 19, 24/, aus dem 9.-10. Jh. /Abb. 36: 15-18, 21-23/ und aus dem Mittelalter /Abb. 36: 20/.

V e ľ k ý Š a r i š, Gemeindeteil K a n a š /Bez. Prešov/. Fund eines kupfernen Bergarbeiterzeichens aus dem J. 1698.

Ž b i n c e /Bez. Michalovce/. Bei Erdarbeiten fand man eine Eisensichel /Abb. 37: 2/ und Keramikmaterial aus dem 13.-16. Jh. /Abb. 37: 1, 3, 4, 9/. Aus der am Friedhofsrand gestörten Kulturschicht Scherben aus der jüngeren Bronzezeit, am ehesten der Gáva-Kultur /Abb. 37: 5-8, 10/.

НОВЫЕ НАХОДКИ В ВОСТОЧНОЙ СЛОВАКИИ.

В а ч к о в /рай. Требишов/. С зарегистрированного местонахождения приобретены неолитический обсидиановый остроконечник /рис. 28: 1/, керамика гальштатского /рис. 28: 2, 3/, римского /рис. 28: 7/, раннеславянского периодов /рис. 28: 4/ и X-XI вв. /рис. 28: 5, 6, 8, 9/.

В р е к о в /рай. Гуменне/. Со славянского поселения получены дальнейшие находки керамики IX-X вв. /рис. 28: 10-22, 24/ и фрагменты средневековой керамики /рис. 28: 23, 25/.

В у д к о в ц е /рай. Михаловце/. Гурка I: Следы заселения в гальштатский /рис. 29: 1-3/ и славянский периоды, IX-X вв. /рис. 29: 6, 12/ и XI в. /рис. 29: 4, 5, 7-11/. Гурка II: Открыт мелко углубленный славянский селищный объект, датированный керамикой /рис. 29: 21, 22, 25, рис. 30: 1-15/ к концу IX-X в. Кроме керамики и множества звериных костей в нем было найдено пряслице /рис. 29: 20/. Около объекта найдены единичные черепки /рис. 29: 13, 15, 17/, каменные неолитические орудия /рис. 29: 14, 16, 18/, фрагменты гальштатской керамики /рис. 29: 23, 24/ и керамика XI-XII вв. /рис. 29: 19/. Старе-Сльепковце: На пахоте следы основанного в средние века села Сльепковце. Кроме черепков XI-XII вв. /рис. 31: 4-7/ и нового времени найдены также атипические черепки гальштатского характера и единечные фрагменты славянской керамики IX-X вв. /рис. 31: 1-3/. Сегодняшнее село Сльепковце лежит к С от первоначального положения села. Вицмандова-Гура: Приобретены обсидиановая индустрия /рис. 31: 13/ и фрагмент сосуда /рис. 31: 8/ периода неолита, керамика младшего римского периода /рис. 31: 9, 12, 14/ и XI-XII вв. /рис. 31: 10, 11/.

Д р а г н е в /рай. Михаловце/. Во время земляных работ у усадьбы найдены неолитический обсидиановый отщеп и фрагменты керамики XII-XIII вв. /рис. 31: 15-17, 22, 23/; подобные получены также с площади к Ю от костела /рис. 31: 18-21/. Гомокдомб: С зарегистрированного местонахождения приобретена керамика младшего периода бронзы /рис. 32: 1-2/ и XI-XII вв. /рис. 32: 3-6/. Лугош: фрагмент славянской керамики IX-X вв. /рис. 32: 8/ и черепки XI-XII вв. /рис. 32: 7, 9, 10/. Мадярочка: Фрагмент буковогорской керамики /рис. 32: 11/, керамика младшего периода бронзы /рис. 32: 12/ и черепок славянского сосуда IX-X.вв. /рис. 32: 13/. Варкерт: Фрагменты керамики нового времени и атипический черепек младшего периода бронзы.

Дубравка, часть Команица /рай. Михаловце. Удалось определить предположительно первоначалное положение основанного в средневековье поселка /керамика XIII-XVI вв. - рис. 32: 15-26/. Раннее заселение представлено фрагментом славянской керамики X-XI вв. /рис. 32: 14/.

Дворьянки /рай. Требишов/. Кинчошске-Луки: Найдено множество находок керамики /рис. 32: 27-30, рис. 33: 1, 3-5, 7/ и пряслице /рис. 33: 2/ периода гальштата, черепок миски культуры Сучию де Сус /рис. 33: 8/ и фрагмент керамики XII-XIII вв. /рис. 33: 6/. Студзинки: Повторены разведки прекратившего существование размерного средневокого села, находки керамики XIII-XV вв. /рис. 33: 9-14/. Вельки-Кошев: Навязывая на исследование в 1981 г., было обследовано 19 селищных объектов, преимущественно мелко углубленных в илистую подпочву, из которых 4 относятся к гальштатскому периоду, три к VII-VIII вв., один к повеликоморавскому периоду и остальные к XI-XII вв. Культурный слой, покрывающий объекты, был богат находками гальштатской /рис. 33: 15-18/ и средневековой керамики /рис. 34: 8-11/ и содержал спорадическую неолитическую и славянскую керамику /рис. 33: 19, 20, рис. 34: 6/. В большинстве объектов находились кроме керамики также звериные кости, в славянских пряслице /рис. 34: 2/, железные ножи и огниво /рис. 34: 5/. В славянской керамике имеются лепные сосуды /рис. 33: 19, 20, рис. 34: 1, 3/ и сосуды изготовленные при помощи круга /рис. 34: 4, 6, 7/. В средневековых объектах находились также железные предметы и железный шлак.

Гаталов /рай. Михаловце/. Керамика римского периода /рис. 34: 12, 13/.

Нацина-Вес /рай. Михаловце/. Отщепленная каменная индустрия периода неолита и черепки младшего периода бронзы /рис. 35: 39/.

Нацина-Вес, часть Вибухайец /рай. Михаловце/. Косцелек: Местонахождение прекратившего существование размерного средневекового села неизвестного названия, по количеству находок керамики относящееся к XIII-XV вв. /рис. 35: 20-38/. Маркушовска-Дебра: Четкие следы прекратившего существование средневекового села неизвестного названия, датированного на основе керамики XII-XIII вв. /рис. 35: 1-19/. Находки отщепленной каменной индустрии /рис. 34: 14, 16/ и единичных черепков /рис. 34: 15/ доказывают заселение уже в период неолита. Ритка: Приобретены отщепленная каменная индустрия /рис. 36: 1-9/, неолитические черепки, фрагмент миски культуры Сучию де Сус /рис. 35: 41/ и керамика младшего периода бронзы /рис. 35: 40, рис. 36: 1, 10-14/.

Пусте-Чемерне /рай. Михаловце/. Спорадическое заселение в младший период бронзы /керамика/.

Сирник /рай. Требишов/. С зарегистрированного местонахождения на террасе р. Ондавы получена керамика младшего периода бронзы, римского периода - начала переселения народов /рис. 36: 19, 24/, IX-X вв. /рис. 36: 15-18, 21-23/ и средневековья /рис. 36: 20/.

Вельки-Шариш, часть Канаш /рай. Прешов/. Найден медный горняцкий знак от 1698 г.

Збинце /рай. Михаловце/. Во время земляных работ приобретены железный серп /рис. 37: 2/ и керамический материал XIII-XVI вв. /рис. 37: 1, 3, 4, 9/. Из культурного слоя, нарушенного на окраине кладбища, получены черепки младшего периода бронзы, принадлежащие по всей вероятности культуре Гава /рис. 37: 5-8, 10/.

PRVÁ SEZÓNA ZÁCHRANNÉHO VÝSKUMU V DUBNÍKU

Jozef B u j n a - Mária R e j h o l c o v á

Lokalita sa nachádza SV od obce Dubník /okr. Nové Zámky/ v polohe Bundáš J od kóty 184,2 v nadmor. v. 170 m /L-34-1-B-b, 1 : 25 000, 244-257 : 155-161 mm/. Sprašovú terasu na d. asi 1,5 km pozdĺž kanála Paríž a štátnej cesty Jasová - Dubník v r. 1982-1985 upravia na poľnohospodárske účely. Pri zemných prácach na J okraji terasy /smerom k Dubníku/ buldozér porušil hroby /Bujna - Cheben - Rejholcová 1982/. Na základe výsledkov obhliadky sa realizoval záchranný výskum.

O b j e k t y z m l a d š e j a n e s k o r e j d o b y k a m e n n e j a z d o b y h a l š t a t s k e j. Pri odhumusúvaní Z svahu terasy smerom ku kanálu Paríž odkrytých desať sídliskových objektov a hrob. Z toho jeden objekt - odpadová jama - patrí podľa črepov /medzi nimi črepy tenkostennej keramiky s červeným maľovaním/ do staršieho stupňa lengyelskej kultúry. V povrchovej vrstve objektu ľudská kostra v pokrčenej polohe na pravom boku, orientovaná SSZ-JJV, pri dolných končatinách misa a vázovitá nádobka lengyelskej kultúry. Ďalšia odpadová jama nepravidelného pôdorysu patrí podľa menej výrazných črepov z výplne pravdepod. badenskej kultúre. Tri sídliskové objekty nepravidelných pôdorysov /asi odpadové jamy/, možno podľa črepov, medzi ktorými je aj najstaršia na kruhu vyhotovená keramika u nás, prisudzovaná Trákom, zaradiť do mladšej doby halštatskej do skupiny Vekerzug /Romsauer 1981, s. 92-95/. Päť sídliskových jám neobsahovalo výraznejší materiál, ktorý by umožnil chronologické zaradenie.

P o h r e b i s k o z d o b y l a t é n s k e j. Na odhumusovanej ploche 50 x 120 m na JZ okraji temena sprašovej terasy sa preskúmalo 15 hrobov, z toho 14 kostrových a jeden žiarový /v troch prípadoch dvojhroby dospelých/. Okrem troch vykradnutých hrobov ostatné bohato vybavené, väčšina mala zvláštnu úpravu jamy alebo vykazovala zvláštnosti v pohrebnom ríte. Všetky kostry orientované JJZ-SSV s menšími odchýlkami. Stopy po vydrevení jamy v piatich hroboch, v ďalších troch odkryté pod lebkami a dolnými končatinami drevené trámy. V jednom prípade v zásype väčšie lomové kamene. Hrob 10, vykradnutý, ohraničoval žľab štvorcového pôdorysu. Obdobne ohraničené hroby, prisudzované podľa výbavy i zvláštneho označenia spoločensky najvýznamnejším jedincom, boli odkryté len v Bajči-Vlkanove - hroby 22 a 65 /Benadik 1960, s. 399-400, 406, 407, obr. 2, 5/, Trnovci nad Váhom-Hornom Jatove - hroby 233 a 362 /Benadik - Vlček - Ambros 1957, s. 21, 23-24, 27-29, obr. 3, 6, 7/ a Palárikove - hroby 84, 86 a 88 /Benadik 1975, s. 97-98, obr. 1, 3-6/. Archeologický materiál patrí chronologicky do staršej doby laténskej - stupeň LB_2 - na začiatok súvislého pochovávania na keltských pohrebiskách na JZ Slovensku. Výskum zachytil V a čiastočne J okraj pohrebiska; na S strane časť pohrebiska pravdepod. zničená dávnejšie pri vysádzaní vinohradu. Od preskúmanej plochy na Z geofyzikálny prieskum naznačil výskyt ďalších hrobov.

P o h r e b i s k o z 1 0. s t o r. Hroby sa sústredovali vo V časti lokality na miernom svahu zvažujúcom sa na Z v nepravidelných radoch orientovaných S-J. Jamy mali obdĺžnikový tvar, iba výnimočne smerom k nohám zúžený /hrob 20/. Jama hrobu 5 zúžená asi v 2/3 h. po dlhších stranách stupňami, š. 15 cm. Hĺbka od 45 do 112 cm. Orientácia jám a pochovaných Z-V /85 %/ a SZ-JV /15 %/. Preskúmalo sa 20 hrobov, z toho 16 dospelých, jeden mladistvého a tri detské. Mŕtvi uložení na dne vo vystretej polohe s rukami pozdĺž tela /60 %/, resp. s jed-

nou rukou pozdĺž tela a druhou na hrudi alebo v lone /30 %/, iba v malom počte s oboma rukami v lone /10 %/. Z deviatich hrobov s nálezmi /45 %/ v ôsmich boli dospelí a v jednom dieťa; 11 hrobov bez nálezov /55 %/. Pamiatky materiálnej kultúry reprezentuje predovšetkým osobný šperk - esovité záušnice zo strieborného a bronzového drôtu, krúžková záušnica s navlečeným korálikom, otvorené plechové, pásikové a drôtené prstene, tyčinkové náramky a koráliky. Z ozdôb odevu v dvoch hroboch dvojčlánkové nášivky so srdcovitým príveskom a obdĺžniková strieborná nášivka, zdobená na obvode perlovcom a v strede členená šupinovitým vzorom. Z predmetov dennej potreby sa našli menšie tenšie železné nože. Militária reprezentujú tri železné hroty šípov romboidného tvaru z hrobu 15. V hroboch je absencia keramiky. Nálezy datujú pohrebisko do druhej pol. 10. stor. Vzhľadom na reálny predpoklad výskytu ďalších hrobov záchranný výskum bude pokračovať.

L i t e r a t ú r a

BENADIK, B. 1960: Keltské pohrebisko v Bajči-Vlkanove. Slov. Archeol., 8, s. 393-451.

BENADIK, B. 1975: Besonders angelegte Gräber auf keltischen Gräberfeldern der Slowakei und ihre gesellschaftliche Bedeutung. In: Alba Regia. 14. Székesfehérvár, s. 97-106.

BENADIK, B. - VLČEK, E. - AMBROS, C. 1957: Keltské pohrebiská na juhozápadnom Slovensku. Bratislava.

BUJNA, J. - CHEBEN, I. - REJHOLCOVÁ, M. 1982: Laténske a belobrdské pohrebisko v Dubníku. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1981. Nitra, s. 57-59.

ROMSAUER, P. 1981: The Hallstatt Period. In: Archaeol. Res. in Slov. Nitra, s. 85-96.

ERSTE SAISON DER RETTUNGSGRABUNG IN DUBNÍK. Bei der durch Geländezurichtungen hervorgerufenen Grabung im Gemeindekataster von Dubník /Bez. Nové Zámky/ erschloss man Siedlungsobjekte aus der jüngeren und späten Steinzeit, aus der jüngeren Hallstattzeit und ein Gräberfeld aus dem Latène wie auch aus dem 10. Jh. Auf ca. 50 x 120 m Fläche wurden 15 latènezeitliche Gräber und 20 aus dem 10. Jh. untersucht. Die Grabung wird fortgesetzt.

ПЕРВЫЙ СЕЗОН ОХРАННОГО ИССЛЕДОВАНИЯ В С. ДУБНИК. Во время исследования, вызванного землеустроительными работами в кадастре с. Дубник /рай. Нове-Замки/, открылись селищные объекты младшего и заключительного периодов каменного века, младшего периода гальштата, могильник периода латена и кладбище X в. На площади приблизительно 50 x 120 м обследовано 15 латенских погребений и 20 погребений X в. Исследование продолжается.

ZÁVER ARCHEOLOGICKÉHO VÝSKUMU VO SVINICI

Dušan Č a p l o v i č

Systematický výskum v polohe Na hore vo Svinici /okr. Košice-vidiek/ sa sústredil na preskúmanie kamenného objektu, doskúmanie povrchových i zahĺbených objektov na ploche IV/1981 a chronologické určenie ich vzťahu k feudálnemu síd-

lu - kamennej blokovej stavbe. Preskúmaním tejto plochy V od feudálneho sídla /Čaplovič 1980b, s. 60-61/ sa skončil výskum, ktorý trval od r. 1975 /prerušenie v r. 1980/. V poslednej etape sa preskúmala plocha 24 x 18 m, t. j. 432 m².

Dôležité poznatky sme získali pri výskume objektu označeného ako kamenná stavba II /11,1-11,3 x 7,2-7,3 m vonkajšia svetlosť a 9,75-9,85 x 5,75-5,85 m vnútorná svetlosť/, zisteného SV od feudálneho sídla. Vstup do zahĺbeného prízemia bol na Z strane /vnútorná svetlosť 1,3 m/. Mal sčasti zachované ostenie a kamenný prah: zachov. v. ostenia 0,36-0,42 m od kamenného prahu. Objekt bol vybudovaný podobne ako kamenná bloková stavba - feudálne sídlo /spodné časti zahĺbené do ílovitého podložia/. Po zániku deštruoval do interiéru. Pri S a J obvodovom múre dosahovala deštrukcia v. 1-1,2 m a temer splývala s ich niveletou, k stredu interiéru klesala až do 0,4 m. V horných vrstvách bola zasypaná zeminou. V JV nároží vyúsťovala do interiéru vymurovaná kanalizácia. Na vonkajšej strane mierne spadala do odpadu, vybudovaného do stratena /vo výplni odpadu v čiernej zemine zlomky keramiky, zväčša poškodený železný inventár, zvieracie kosti, zlomky kameňov a pod./; d. kanalizácie 5,3 m, š. oboch strán vymurovaného kanálu 0,5 m a š. zahĺbeného kanálu 0,3 m. V h. 0,95 m ploché kamene prekrývali dve paralelne do seba zapadajúce keramické rúrky. Pôvodne aj celú hornú časť kanalizácie prekrývali ploché kamene prisypané zemou. Kamennú stavbu II interpretujeme ako súčasť feudálneho sídla. Nápadná je komunikatívna previazanosť vstupu s chodbovitým prístreškom zo S strany feudálneho sídla so vstupom zo Z strany do kamennej stavby II /náznaky komunikácie vysypanej pieskom a drobným štrkom/. Vybudovanie kamenného objektu II datujeme až do obdobia po vzniku feudálneho sídla, teda na zač. 14. stor.; svedčia o tom narušené objekty pod upraveným pôvodným ílovitým podložím v mieste JV nárožia a kanalizácie. V h. 0,7 m bol zahĺbený objekt 39/82, datovaný zlomkami keramiky z výplne do 13. stor. Kamenná stavba II aj celé feudálne sídlo zanikli v druhej pol. 15. stor. /keramika, železný inventár z deštrukcie/.

Na ploche IV/1981 sa preskúmalo osem zahĺbených i povrchových objektov /niektoré sčasti odkryté v r. 1981/. Z chronologického hľadiska najvýznamnejší objekt 32/81 /4,55 x 3,1 m/, zahĺbený od terajšej nivelety ílovitého podložia 0,5 m. V objekte bolo množstvo zlomkov keramiky z druhej pol. 11. a prvej pol. 12. stor., veľký a malý nôž a veľa zvieracích kostí. Objekty zanikli ešte pred výstavbou feudálneho sídla s hospodárskym zázemím alebo počas nej, teda najskôr v druhej pol. 13. stor.

Počas výskumu sa zachránil aj obsah narušených objektov a kultúrnej vrstvy s keramikou skupiny Tiszadob - Kapušany /obr. 43: 7-9/ na hospodárskom dvore JRD /M-34-115-D-d, 1 : 25 000, 120 : 91 mm/.

V r. 1975-1982 sme preskúmali sakrálnu stavbu so stredovekým a novovekým cintorínom, stredovekú dedinu s povrchovými i zahĺbenými obytnými a hospodárskymi objektmi a feudálne sídlo s hospodárskym zázemím. Stredoveká osada vznikla najneskôr v prvej pol. 11. stor.; v 12. stor. v jej blízkosti vybudovaná sakrálna stavba, pri ktorej sa začalo pochovávať /jednoduché ploché kostrové hroby a hroby pod náhrobnými kameňmi/. Súčasne sa rozvíja aj dedinské osídlenie S od románskeho kostola. Pravdepodobne súčasne alebo ešte pred prestavbou sakrálnej stavby v druhej pol. 13. stor. vybudovaná kamenná bloková stavba - feudálne sídlo s hospodárskym zázemím. V priebehu 15. stor. zaniká osídlenie tejto polohy a dedina sa presúva do údolia, bližšie k obchodnej ceste, ktorá spájala

Abovskú a Zemplínsku stolicu /Čaplovič 1976, s. 76-78, 1977, s. 86-88, 1978, s. 19-29, 1980a, s. 84-86, 1980b, s. 60-61, 1981, s. 499-504/.

V súčasnosti sa pripravuje konzervovanie feudálneho sídla, ktoré bude spolu s cintorínom s náhrobnými kameňmi a obnovenou sakrálnou stavbou s unikátnymi stredovekými nástennými maľbami sprístupnené verejnosti.

L i t e r a t ú r a

ČAPLOVIČ, D. 1976: Výskum románskej sakrálnej stavby vo Svinici. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1975. Nitra, s. 76-78.

ČAPLOVIČ, D. 1977: Výskum zaniknutej stredovekej dediny vo Svinici. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1976. Nitra, s. 86-88.

ČAPLOVIČ, D. 1978: Archeologický výskum zaniknutej stredovekej dediny vo Svinici, okr. Košice-vidiek. In: Archaeol. Hist. 3. Brno, s. 19-29.

ČAPLOVIČ, D. 1980a: Výskum kamennej blokovej stavby vo Svinici. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1978. Nitra, s. 84-86.

ČAPLOVIČ, D. 1980b: Feudálne sídlo vo Svinici. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1979. Nitra, s. 60-61.

ČAPLOVIČ, D. 1981: Stredoveká dedina vo Svinici a jej význam pre poznanie stredovekého dedinského osídlenia na východnom Slovensku. In: Archeol. Hist. 6. Brno, s. 499-504.

ABSCHLUSS DER ARCHÄOLOGISCHEN GRABUNG IN SVINICA. Die Grabung in Svinica /Bez. Košice-Land/ war auf ein Steinobjekt und auf Oberbauten im O des Feudalsitzes abgesehen /Čaplovič 1980, S. 60-61/. Der Steinbau II mit rechteckigem Grundriss lag im NO vom Feudalsitz. Er war ähnlich gebaut wie der steinerne Blockbau - der Herrensitz. Als Bestandteil dieses Gebäudes untersuchte man die Kanalisationseinrichtung. Chronologisch entfällt dieser Bau an den Anfang des 14. Jh. und sein Untergang in die zweite Hälfte des 15. Jh. Vom chronologischen Gesichtspunkt ist das eingetiefte Objekt 32/81 am wichtigsten, das 1982 zu Ende untersucht wurde und durch Keramik und Eiseninventar in die zweite Hälfte des 11. bis Mitte des 12. Jh. datiert ist.

Der Autor informiert auch über den Fund neolithischer Keramik aus der Kulturschicht und den Objekten /Abb. 43: 7-9/ aus dem Hofe der LPG.

Abschliessend sind die Ergebnisse der systematischen Grabung der J. 1975-1979, 1981-1982 zusammengefasst und Informationen über die Absicht geboten, die Ergebnisse in einer ständigen Exposition im Sakralbau auszunützen und den konservierten Feudalsitz zugänglich zu machen.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ АРХЕОЛОГИЧЕСКОГО ИССЛЕДОВАНИЯ В С. СВИНИЦА. Исследование в с. Свиница /рай. Кошице-Видьек/ сосредоточилось на каменный объект и объекты на поверхности, находящиеся к В от феодальной резиденции /Čaplovič 1980, стр. 60-61/. Каменная стройка II прямоугольного плана находилась к СВ от феодальной резиденции. Она построена подобным образом как и каменная блочная стройка - резиденция феодала. Была исследована часть этой стройки - канализационная система. Ее возникновение относится к началу XIV в. и прекращение существования к второй половине XV в. С точки врения хронологии самым важным является объект 32/81, исследованный в 1982 г., который на основе керамики и железного инвентаря датирован второй половиной XI - первой половиной XII в.

Автор информирует также о находке неолитической керамики из культурного слоя и объектов /рис. 43: 7-9/ в дворе ЕСК.

В заключение подытоживаются результаты систематического исследования в 1975, 1979, 1981 и 1982 гг. и упоминается о намерении использовать их для постоянной экспозиции в сакральной стройке и открыть доступ к консервированной феодальной резиденции.

ARCHEOLOGICKÝ VÝSKUM PROFÁNNEJ STREDOVEKEJ ARCHITEKTÚRY V PAVĽANOCH

Dušan Čaplovič - František Javorský

Výskum zaniknutej stredovekej dediny Krigov v katastri obce Pavľany /okr. Spišská Nová Ves/ sa zameral na preskúmanie obydlia /obr. 40/ zisteného JZ od objektov skúmaných v r. 1981. Plocha 30 x 35 m preskúmaná sondami I-IV/82 /ich celková d. 70 m/. Sondami I-III sme zistili polohu zaniknutého domu a sondou IV okraj priekopy a prístupovú cestu k objektom prebádaným v r. 1981. Vcelku preskúmaná plocha 335 m². Zistili sa základy profánneho objektu, ktorého jadro tvoril dvojpriestorový dom s dvoma jednoduchými obdĺžnikovými prístavbami pri SZ stene. Dvojpriestorový príbytok bol vybudovaný v ílovitom podloží na miernom svahu so sklonom k JZ. Zachovali sa časti obvodového múru i priečky a väčšie množstvo sekundárne narušených kameňov, hlavne pri JZ strane obvodových múrov /podmurovky/. Zatiaľ ťažko určiť, či objekt mal pôvodne pod zrubovými stenami len kamennú podmurovku, alebo či podľa koncentrácie kameňov pri JZ okraji existovalo kompaktné nadzákladové murivo /obr. 38: 1/. Základ obvodového múru mal š. ca 0,8 m a základ priečky medzi miestnosťami 1 a 2 š. ca 0,6 m. Zahĺbenie základovej ryhy 0,2-0,3 m pod úrovňou podlahy. Základy zapustené do pieskovcového podložia. Podložie obnažené pri ťažbe kameňa na stavbu domu; tým sa vytvorila odvodňovacia priekopa na vonkajšej strane základov. V spodnej vrstve základov prevažne ploché pieskovce presahujúce d. 1 m. V zachovaných častiach muriva sa nezistila spojivová malta, predpokladáme kameň viazaný hlinou. Dĺžka domu bola 11, š. 5,5 m. Miestnosť 1 mala vnútornú svetlosť 4 x 4 m a miestnosť 2 4 x 4,7 m. Vchod na SZ strane miestnosti 2, a to 2,5 m od Z nárožia; svetlosť vstupu ca 0,8 m. Vstup do miestnosti 1 sa nezistil. V S rohu miestnosti 2 tesne naľavo od vstupu fragmenty mazanice pravdepod. z kopulovitej pece; spodná časť z vymazanej a veľmi prepálenej hliny /1,2 x 1,4 m/. Pod touto vrstvou v h. okolo 0,15 m pod úrovňou podlahy vrstva na plocho uložených pieskovcov, najmä v okrajových častiach značne prepálených. Otvor do pece mal svetlosť 0,5 m a bol zreteľný intenzívnym prepálením zárezu do podlahy a kamennou výstelkou v ňom /obr. 38: 3/. V interiéri miestnosti pomerne veľa zlomkov keramiky z 13.-15. stor., stavebné železo, kovania, pánty dverí, fragmenty reťazí, visacie zámky /obr. 39: 9/, kľúčik /obr. 39: 12/ a pod. Miestnosť 2 pravdepodobne obývacia. V podlahe miestnosti 1 v JZ časti zahĺbená murovaná pec s predpecnou jamou s Ø 1-1,2 m. Steny predpecnej jamy a jej dno, zahĺbené ca 0,6-0,7 m, obložené plochými kameňmi, z vnútornej strany značne prepálenými. Z jamy viedol murovaný teplovodný kanál /š. ca 0,5 m/; jeho spodok sa mierne dvíhal 0,6-0,7 m. Kanál bol rovnobežný s JV stenou miestnosti, 1,3 m od okraja predpecnej jamy sa pravouhle lomil k SZ stene. Pec mala v pôdoryse tvar písmena L. Kanál prekrývali pieskovcové dosky a nad jeho uzáverom pravdepod. kamenná konštrukcia /zachovalo sa len väčšie množstvo

pieskovcových platní/. Podľa konštrukcie a známych analógií pec mohla slúžiť hlavne na sušenie obilia a iných poľnohospodárskych produktov; berieme do úvahy i jej výhrevnú funkciu. V miestnosti 1 sa našlo menej zlomkov keramiky, klince, stavebné železné kovanie, železný kosák /obr. 38: 2/, železný sekáč /obr. 39: 11/ a i.

K dvojpriestorovému domu bol na úrovni odvodňovacieho žľabu pri SZ stene prístavok z lomového kameňa /2,3 x 4,8 m/; š. múrika ca 0,5 m, vnútorný priestor 1,8 x 4,2 m. Vchod na JZ strane, takže do miestnosti 2 sa vchádzalo cez tento prístavok /obr. 38: 4/. Podlaha rovná, pri SZ stene zreteľný múrik, š. ca 0,2-0,25 m, neobjasnenej funkcie. Pred vchodom do prístavku kolové jamy z prístreška.

Druhý prístavok bol vybudovaný v superpozícii s jamovitým ohniskom situovaným vedľa S nárožia domu. Črepy z výplne ohniska datujú jeho vznik až do 15. stor. Prístavok 2 má podobný obdĺžnikový pôdorys ako prístavok 1 a rovnakú d. ako miestnosť 1. Vchod zo SZ strany. Zachovaná podmurovka z pieskovcových platní 0,6 x 0,8-1,1 m.

JZ od domu sme zistili časti mierne zahĺbeného objektu s kolovou konštrukciou. Ohnisko malo Ø 1 m /objekt 6/82/. V tejto časti sa zachytili aj múriky, podlaha a jamové ohnisko kruhového pôdorysu /objekt 7/82/. Črepy z objektov a ich okolia korešpondujú s materiálom z objektu a rámcovo sa radia do 13.-15. stor. V okolí objektov veľa kovových predmetov, a to stavebné železo, pracky /obr. 39: 10/, časť zubadla /obr. 39: 6/, strelka šípu /obr. 39: 7/, rôzne prívesky a predmety bez bližšieho určenia /obr. 39: 8/. Funkcia objektov a ich chronologický vzťah k preskúmanému dvojpriestorovému obydliu zatiaľ neobjasnené.

Okrem obytných objektov sme preskúmali aj murovanú studňu /2 m od SZ steny dvojpriestorového domu/, vyhĺbenú v pieskovcovom podloží do h. ca 4,5 m. Má takmer kruhový Ø, v spodnej časti ca 1,2 m a pri okraji okolo 1,4 m. Kamenná vymurovka zachovaná až do h. 2,7-3,1 m, kde pokračuje už vysekané kamenné podložie. Vymurovka v niektorých miestach narušená, takmer po celom obvode kamene opálené /do h. ca 3 m/. Zásyp: zemina, kamene, črepy, železné klince a ohorené brvná zo zrubovej konštrukcie a prístreška; v h. okolo 1 m fragment kamenného rebra z klenby kostola; v bahnitej vrstve /3,5-4,1 m/ okrem zlomkov keramiky a dreva z konštrukcie striešky časti dreveného vedra, železné držadlo vedierka, hák na vyťahovanie vedra, drevená lopata a torzá koženej obuvi /obr. 39: 1-5/. Studňa mala lievikovitý tvar, Ø pri okraji ca 5 m, postupne sa zužujúci až do h. okolo 3 m, odtiaľ až do h. ca 4,5 m valcovitý tvar. Tento spôsob hĺbenia uľahčoval lámanie kameňa v podloží. Z kameňa sa urobila vymurovka, ktorá bola z vonkajšej strany zasypaná drobnými kameňmi a zeminou. Voľné obsypávanie vymurovky zapríčinilo deformáciu jej kruhového prierezu v miestach, kde poklesol zásyp.

Sondou IV/82 sme zisťovali vnútorný okraj priekopy patriacej k viacpriestorovému obydliu skúmanému r. 1981. Zistili sme rozptyl kameňov z múrika nad vnútorným okrajom priekopy až do d. 5 m. V m 5-9 terén spevnený drobným kameňom, a to v mieste, kde sa pravdepod. zachytila prístupová cesta do dvora.

Pri úprave terénu na SZ okraji plochy preskúmanej v r. 1981 sme získali dukát Žigmunda Luxemburského /1402-1437/. Rekultiváciou pozemkov boli na parcelách JZ od kostola porušené ďalšie štyri príbytky.

Poznatky z výskumu v r. 1982 dokladajú miestny, starší vývoj dedinského dvojpriestorového domu v 14.-15. stor. Nálezy evidované pod prír. č. 115/82 a uložené vo Výskumnej expedícii Spiš v Spišskej Novej Vsi. Nález. spr. 10235/83.

ARCHÄOLOGISCHE UNTERSUCHUNG PROFANER MITTELALTERLICHER ARCHITEKTUR IN PAVĽANY. An der Stelle der mittelalterlichen Dorfwüstung Krigov im Gemeindekataster von Pavlany /Bez. Spišská Nová Ves/ untersuchte man eine Fläche von 335 m². Man konstatierte Fundamente eines profanen Objektes. Den Kern bildet ein zweiräumiges Haus mit 2 Anbauten an die NW-Wand /Abb. 38: 1; Abb. 40/. Grundrissausmasse: 11 x 5,5 m. Der Raum Nr. 1 hat die lichte Weite 4 x 4 m und der Raum Nr. 2 4 x 4,70 m. Der Eingang in das Haus an der NW-Seite des Raumes Nr. 2. Der Eingang in den Raum Nr. 1 wurde nicht identifiziert. Im Raum Nr. 2 Lehmverputz von der Kuppel eines Tonofens. Der untere Teil des Ofens mit Lehm verstrichen. Unter dieser Schicht in ca. 0,15 m T. eine Lage aus flachen Sandsteinen /Abb. 38: 3/. Im Raum eine Menge Scherben aus dem 13.-15. Jh., verschiedenes Baueisen, Hängeschlösser /Abb. 39: 9/, 1 Schlüssel /Abb. 39: 12/. Im Raum Nr. 1 eine kreisförmige Vorofengrube, von welcher ein Heizkanal ausging. Im Niveau der Objektwände Baueisen, eine Eisensichel /Abb. 38: 2/, ein eisernes Haumesser /Abb. 39: 11/ u. a. Das Fundgut aus der Umgebung des zweiräumigen Hauses stammt aus dem 13.-15. Jh. Ausser Scherben und Baueisen fand sich auch eine Eisenschnalle /Abb. 39: 10/, ein Trensenteil /Abb. 39: 6/, eine Pfeilspitze /Abb. 39: 7/, verschiedene Anhänger und Gegenstände von unbekannter Funktion /Abb. 39: 8/. Auch ein Brunnen von 4,50 m T. wurde untersucht. In seiner Verschüttung ausser Scherben und Holzteilen der Einfassung und Überdachung Teile eines Holzeimers /Abb. 39: 2, 3/, ein Haken zum Herausziehen des Eimers /Abb. 39: 5/, eine Holzschaufel /Abb. 39: 4/ und Reste von Lederschuhen /Abb. 39: 1/.

АРХЕОЛОГИЧЕСКОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ СВЕТСКОЙ СРЕДНЕВЕКОВОЙ АРХИТЕКТУРЫ В С. ПАВЛЯНИ. В местах прекратившего существование средневекового села Криговв кадастре с. Павляни /рай. Спишска-Нова-Вес/ была обследована площадь в 335 м^2. Обнаружились фундаменты светского обьекта. Его ядро составляет двухкамерный дом с двумя пристройками к СЗ стене /рис. 38: 1, рис. 40/. Длина плана 11 м и ширина 5,5 м. Внутренние размеры помещения №1 4 х 4 м и помещения №2 4 х 4,7 м. Вход в дом находился на СЗ стороне помещения №2. Вход в помещение №1 не был определен. В помещении №2 нашлась обмазка глиняной печи. Нижняя часть печи была обмазана глиной. Под этим слоем на гл. около 0,15 м нашлась футеровка из плоских песчаниковых камней /рис. 38: 3/. В помещении найдено множество черепков XIII-XV вв., разнородное строительное железо, подвесные замки /рис. 39: 9/, ключик /рис. 39: 12/. В помещении №1 находилась углубленная предпечная яма круглой формы, из которой выходил теплопровод. На уровне стен объекта найдено строительное железо, железный серп /рис. 38: 2/, железная тяпка /рис. 39: 11/ и др. Материал по близости двухкамерного дома относится к XIII-XV вв. Кроме черепков и строительного железа нашлись также железная пряжка /рис. 39: 10/, часть удил /рис. 39: 6/, наконечник стрелы /рис. 39: 7/, разнородные подвески и предметы неопределенного назначения /рис. 39: 8/. Обследован также колодец глубиной 4,5 м. В засыпке нашлись кроме черепков и деревянных частей сруба и покрытия также части деревянного ведра /рис. 39: 2, 3/, крюк для подъемки ведерка /рис. 39: 5/, деревянная лопата /рис. 39: 4/ и остатки кожаной обуви /рис. 39: 1/.

TERÉNNY PRIESKUM V OBLASTI ŠARIŠA

Dušan Čaplovič - Michal Slivka

Málo prebádanou oblasťou Slovenska je aj územie býv. Šarišskej stolice v SVV časti Slovenska /koncom min. stor. rozloha 3648 km²/. Aj keď celý Šariš sa javí z geografickej stránky ako hornatý kraj, údolia riek s prítokmi dávali predpoklady na osídlenie od praveku. Z archeologického hľadiska je región pomerne málo známy. Systematickým terénnym prieskumom chceme zmapovať rozsah osídlenia. Vychádzame zo starších prieskumov a výskumov V. Budinského-Kričku, S. Šišku, J. Repčáka, F. Blahutu a J. Macáka, ktoré doložili najintenzívnejšie osídlenie najmä v okolí Prešova a v povodí Torysy. Zamerali sme sa na údolie riečky Svinky predovšetkým v povodí jej horného toku Veľkej Svinky. Táto oblasť JZ Šariša je zo stránky historického zemepisu pomerne dobre spracovaná /Uličný 1971, s. 133-209/.

F i n t i c e /okr. Prešov/

Na známej lokalite Várhegy /medzi kótami 464,6 a 462/, kde je výšinné slovanské sídlisko z 9.-10. stor. /Budinský-Krička 1961, s. 359, tab. IX: 15-18, 20-22/, sme získali úlomky keramiky z mladšej doby bronzovej a z 9.-10. stor. /obr. 42: 6-9/. Nálezisko je na J svahu kapušianskeho hradného vrchu /M-34-103-D-c, 1 : 25 000, 73 : 264 mm/, má tvar rovného plateau /oráčina/ cca 170 x 50-70 m. Z J strany ho chránil strmý zráz a z ostatných horský chrbát. Súčasné pozorovania nedokladajú opevnenie palisádou, v súvislosti s názvom miesta sa táto možnosť nevylučuje.

H r a b k o v

a/ V lese J od obce sa vypína ostrohový vrch Hradisko /kóta 612,3; M-34-115-A-a, 1 : 25 000, 227 : 327 mm/, na temene ktorého stála pravdepod. len drevená strážna veža. Oválna plocha s Ø 10-12 m obohnaná valom a priekopou a z najprístupnejšej, S strany posilnená prstencom valu. Opevnená plocha 30 x 26 m /obr. 44/. Zlomky keramiky /obr. 42: 15-17/ z 12.-13. stor.

b/ Na V okraji obce /susedstvo domov č. 39-42/, stál augustiánsky kláštor sv. Ducha; zvyšky zničené v r. 1980 /M-34-115-A-a, 1 : 25 000, 186 : 270 mm/. Kláštor mal pôvodne obdĺžnikový pôdorys 36 x 12 m, orientáciu dlhšou osou V-Z. Zachránili sme tri kamenné architektonické články z ostenia gotického portálu /obr. 42: 18-20/. Kláštor dal postaviť krátko pred r. 1346 vlastník dediny komes Mikuláš Perényi /Uličný 1971, s. 170-171/.

C h m e ľ o v /okr. Prešov/

S od obce a JV od Pušovského potoka v zalesnenom teréne poloha Bobovár /kóta 349/ bez zistiteľných fortifikačných znakov /M-34-103-D-b, 1 : 25 000, 364 : 168 mm/.

C h m i ň a n y /okr. Prešov/

V katastri obce sme hľadali stopy po zaniknutom farskom kostole sv. Štefana mučeníka, ktorý zničila povodeň na konci 14. stor. /Uličný 1971, s. 165/. Výsledky negatívne. Sakrálna stavba sa nezachovala ani v miestnej tradícii.

C h m i n i a n s k a N o v á V e s /okr. Prešov/

V údolí Daletického potoka po ľavej strane brehu v polohe Pankovec /M-34-103-C-c, 1 : 25 000, 324 : 84 mm/ 3-4 rozorané objekty, datované keramickými zlomkami do 9.-10. stor. /obr. 42: 14, 43: 1-6/. Chotárny názov Pankovec súvisí

so zaniknutou stredovekou dedinou, v r. 1320 spomínanou ako villa Pank /Uličný 1979, 1981, s. 524/.

K l e n o v /okr. Prešov/

Bezvýsledná obhliadka polohy Hradisko /kóta 774,5/ v lesnom prostredí Z od obce /M-34-115-A-a, 1 : 25 000, 266 : 292 mm/. Názov upozorňuje asi len na drevenú strážnu vežu hlásku.

K l u k n a v a /okr. Spišská Nová Ves/

Na S úpätí pohoria Čierna hora 1 km J od obce Ovčie /okr. Prešov/ v polohe Na Velče alebo Na Vilčej /M-34-114-B-b, 1 : 25 000, 213 : 78 mm/ je známy pútnický kostol sv. Anny. Stojí na šarišskej strane /územie v minulosti patrilo do Šarišskej stolice/. Historikmi umenia zostal nepovšimnutý. Predstavuje typ pozdĺžnej včasnobarokovej stavby /d. 29, š. 10,6 m/ s podkovovitou apsidou. Podľa J. Vencka /1941, s. 278/ dala vybudovať kostol /a v jeho blízkosti aj útulňu pre pustovníka/ v r. 1623 Anna Csákyová v rámci rekatolizačných akcií. Na základe príznačného pútnického patrocínia sv. Anny i faktu, že stojí pri výdatnom prameni pitnej vody a oproti kopcu /cca 1250 m na S/ s názvom Hurka /kóta 509,4/, predpokladáme na mieste pohanské stredisko, nahradené pravdepod. už vo včasnom stredoveku cirkevnou stavbou. Táto hypotéza vychádza z viacerých analógií /Hrušov, okr. Rožňava - sv. Anna a oproti Krásna hôrka, Vinné, okr. Michalovce, oproti Kamenná hurka, ďalšie lokality, napr. Obišovce, Podolínec a pod./. Predpoklad potrebné archeologicky dokázať.

K o j a t i c e /okr. Prešov/

V intraviláne obce na ľavobrežnej terase riečky Svinky na ul. Nad potok, širší názov Pod cintír /M-34-115-A-b, 1 : 25 000, 16 : 344 mm/, sa pri výkope základov domu Ing. K. Kozáka zistilo sídlisko z doby rímskej a zo slovanského obdobia. Výkopmi zničené príbytky s ohniskami vyloženými prepálenými okruhliakmi; črtali sa 35 cm pod vrstvou hnedozeme. Sídlisko sa tiahne po pravej strane potoka vlievajúceho sa do Svinky. /Už pri výstavbe rodinných domov č. 70 a 71 sa podľa informácie obyvateľov našli "staré črepy"./ Okrem zvieracích kostí sa zachránili výrazné fragmenty keramiky zo staršej i mladšej doby rímskej /obr. 41: 2-5, 7/ a črepy s výzdobou hustých obvodových rýh a nesúvislých vlnoviek z 8.-9. stor. /obr. 41: 1, 6/.

M a r h a ň /okr. Bardejov/

Na pravobrežnej terase Tople S od obce v polohe Čapľanky /M-34-103-B-d, 1 : 25 000, 10 : 164 mm/ sme získali nevýrazné úlomky keramiky /obr. 42: 1-2/ zo 14.-15. stor. Chotárny názov spájame so zaniknutou stredovekou dedinou, v ktorej v 14.-15. stor. mali šľachtické sídlo zemania Ján, jeho syn Matúš a ich potomkovia, ktorí používali predikát de Cheplen /Uličný 1979, s. 4-5, 1981, s. 523/.

N e m c o v c e, časť Z i m n á S t u d ň a /okr. Prešov/

Na oráčinách na SZ okraji samoty Zimná Studňa /M-34-103-D-d, 1 : 25 000, 79 : 351 mm/, spomínanej v najstaršej listine týkajúcej sa Šariša z r. 1212 ako Frigidus Fons /Marsina 1971, s. 137/, sme zozbierali atypické a stredoveké črepy /obr. 42: 3-5/. V r. 1427 mala dedina /poddaní zdanení/ 9 port, teda mohla mať 10-12 domov. Zemani vystupujú s maďarským predikátom de Hydegkuth; predpokladáme zaniknuté kúrie /Uličný 1979, s. 42-43, 1981, s. 524/.

S v i n i a /okr. Prešov/

a/ V stredoveku centrálna dedina /villa principalis/ celého feudálneho panstva. V údolí potokov Veľká a Malá Svinka sme hľadali stopy po feudálnom

sídle, ktoré sa v r. 1320 spomína ako hrad - castrum /Uličný 1971, s. 193/. Panský dvorec s hospodárskym príslušenstvom bol v intraviláne dnešnej obce na vyvýšenom mieste, kde stojí farský kostol s cintorínom. Z komplexu vidieť iba nevýrazný val po V strane kostola. Z farských záznamov vyplýva, že valové opevnenie odstránili po r. 1851 /Szinyei 1865, s. 277/. V rámci feudálneho dvorca /postavil asi už na zač. 13. stor. bán Bank/ existoval kostolík P. Márie, uvádzaný už v r. 1320 /Uličný 1971, s. 192/, vybudovaný feudálnym vlastníkom Meršom na konci 13. stor. Neveľký kostol /M-34-103-C-d, 1 : 25 000, 329 : 366 mm/ s polygonálnym uzáverom, zaklenutým rebrovou klenbou /profil klenieb má jednoduché vyžľabenie/, a s pristavanou vežou z r. 1628 bol v prvej stavebnej fáze iba panským kostolom. M. B. Szinyei /1865, s. 271/ uvádza presbytérium z kameňa a loď z tehál. Údaj sa nedá overiť /nová omietka stavby/, možno však spomínané chronologické členenie stavebných etáp rešpektovať. Keramické fragmenty sú z 13.-14. stor. /obr. 42: 11, 13/.

b/ Sev. od dediny v údolí potôčika vlievajúceho sa do Malej Svinky poloha Sabultov /M-34-103-C-c, 1 : 25 000, 244 : 72 mm/ v názve zachytáva neveľkú usadlosť, spomínanú v r. 1320 ako Chabolth /Uličný 1979, s. 28, 1981, s. 524/. Na zatrávnenom teréne sme získali len niekoľko zlomkov keramiky z 11.-12. stor. a pieskovcový brúsik /obr. 42: 10, 12/.

V í ť a z /okr. Prešov/

V polohe Koscelisko J od obce po pravej strane potoka Pohlodov /M-34-114-B-b, 1 : 25 000, 147 : 168 mm/ je homoľovitá vyvýšenina so zaniknutým kostolom stredovekej dediny Korlátovce. Úlomky malty a ľudské kosti svedčia o zaniknutom kostole s priľahlým cintorínom. Podľa F. Uličného /1979, 1981, s. 523/ dedina vznikla v rámci šoltýskej kolonizácie v druhej pol. 13. stor. a v r. 1427 je v portálnom súpise zdanená od 8 port, t. j. mala asi 10 domov.

Z l a t á B a ň a /okr. Prešov/

Asi 3,5 km JV od obce pri potôčiku po pravej strane cesty do Červenice /M-34-115-B-b, 1 : 25 000, 297 : 150 mm/ sa získali zlomky hrubostennej keramiky vytočenej na rýchlo rotujúcom kruhu a železná troska. Fragmenty štíhlych fľašovitých nádob predstavujú technickú keramiku, používanú pri sceďovaní antimónových a ortuťových rúd. V okolí Dubníka podobná keramika na viacerých miestach /Slivka 1978, s. 233/. Nálezy sú z 15.-16. stor.

Prieskum sa sústredil na JZ Šariš, ale uskutočnili sa aj akcie na strednom Šariši. Výsledky verifikovali doterajšie poznatky. Zistili sa i nové lokality. Lokalizovalo sa najmä stredoveké osídlenie bývalej Šarišskej stolice. Systematický prieskum oblasti pokračuje.

L i t e r a t ú r a

BUDINSKÝ-KRIČKA, V. 1961: Slovanské osídlenie na severovýchodnom Slovensku. Slov. Archeol., 9, s. 347-390.

MARSINA, R. 1971: Codex diplomaticus et epistolaris Slovaciae. 1. Bratislava.

SLIVKA, M. 1978: Stredoveké hutníctvo a kováčstvo na východnom Slovensku. 1. časť. In: Historica Carpatica. 9. Košice, s. 217-263.

SZINYEI, M. B. 1865: A Szinyei plebánia története. In: Magyar Sion. 3. Esztergom, s. 269-293.

ULIČNÝ, F. 1971: Osídlenie Šariša v 13.-14. storočí - dolina Svinky. In: Nové Obz. 13. Košice, s. 133-209.

ULIČNÝ, F. 1979: Zaniknuté stredoveké osady v Šariši. Rukopis v knižnici SAS pri SAV v Nitre.

ULIČNÝ, F. 1981: Zánik dedín v Šariši v 13.-16. storočí. In: Archaeol. Historica. 6. Brno, s. 521-525.

VENCKO, J. 1941: Z dejín okolia Spišského hradu. Spišské Podhradie.

BEGEHUNG DES ŠARIŠ-GEBIETES. Die Begehung erfolgte im Gebiet des ehemaligen Šarišer Komitats, und zwar in seinem SW-Teil und Zentrum.

F i n t i c e /Bez. Prešov/. Keramikbruchstücke aus der jüngeren Bronzezeit und aus dem 9.-10. Jh. /Abb. 42: 6-9/. Die besiedelte Fläche hat die Form eines geraden Plateaus /ca. 170 x 50-70 m/. Eine Palisadenbefestigung lässt sich einstweilen nicht nachweisen.

H r a b k o v /Bez. Prešov/. Eine ovale Fläche mit dem Dm. von 10-12 m, mit Wall und Graben befestigt und an der zugänglichsten Seite mit einem weiteren Ringwall /Abb. 44/. Die festgestellten Keramikscherben /Abb. 42: 15-17/ sind aus dem 12.-13. Jh.

C h m e ľ o v /Bez. Prešov/. Die vorausgesetzten Fortifikationsmerkmale wurden nicht festgestellt.

C h m i ň a n y /Bez. Prešov/. Die Wüstung der Pfarrkirche des Märtyrers Stephanus konnte nicht lokalisiert werden.

C h m i n i a n s k a N o v á V e s /Bez. Prešov/. Siedlung /3-4 Objekte breitgepflügt/, Keramik aus dem 9.-10. Jh. /Abb. 42: 14, Abb. 43: 1-5/.

K l e n o v /Bez. Prešov/. Die Begehung der Flur Hradisko ergebnislos. Die Autoren lokalisieren hierher den hölzernen Wachtturm.

K l u k n a v a /Bez. Spišská Nová Ves/. Am N-Fuss des Gebirges Čierna hora liegt die St. Anna-Wallfahrtskirche, ein länglicher Frühbarockbau mit hufeisenförmiger Apsis. Hypothetisch erwägt man aufgrund der Toponymie über die Existenz eines ursprünglich heidnischen Zentrums, das wahrscheinlich im Frühmittelalter durch einen Kirchenbau ersetzt wurde.

K o j a t i c e /Bez. Prešov/. Siedlung aus römischer und slawischer Zeit /Abb. 41: 1-7/.

M a r h a ň /Bez. Bardejov/. In der Flur Čapľanky mit Indizien, die mit einer mittelalterlichen Dorfwüstung verknüpft werden, Keramikscherben aus dem 14.-15. Jh. /Abb. 42: 1, 2/.

N e m c o v c e, Gemeindeteil Z i m n á S t u d ň a /Bez. Prešov/. Einige atypische urzeitliche und mittelalterliche Scherben /Abb. 42: 3-5/ ohne nähere chronologische Bestimmung.

S v i n i a /Bez. Prešov/. Unausgeprägte Wallbefestigung mit Keramikfunden aus dem 13.-14. Jh. /Abb. 42: 11, 13/ in der Umgebung der Kirche mit einem Friedhof. Hierher lokalisieren die Autoren einen feudalen Herrenhof, der in Schriftquellen erwähnt wird. In der Flur Sabultov keramikdatierte Besiedlung aus dem 11.-12. Jh. /Abb. 42: 10/. Aus der Flur stammt auch ein Bruchstück eines Sandsteinwetzsteins /Abb. 42: 12/.

V í ť a z /Bez. Prešov/. Bruchstücke von Mörtel und Menschenknochen zeugen von der Existenz einer Kirchenwüstung mit beiliegendem Friedhof des ursprünglichen Dorfes Korlátovce.

Z l a t á B a ň a /Bez. Prešov/. Bruchstücke dickwandiger, auf schnell rotierender Scheibe angefertigter Keramik und Eisenschlacke aus dem 15.-16. Jh.

ПОЛЕВЫЕ РАЗВЕДКИ В ОБЛАСТИ ШАРИША. Разведки осуществлись на территории бывшего Шаришского комитата, в часности в югозападной и центральной областях Шариша.

Ф и н т и ц е /рай. Прешов/. Приобретены фрагменты керамики младшего периода бронзы и IX-X вв. /рис. 42: 6-9/. Заселенная площадь имеет форму плато /около 170 х 50-70 м/. Укрепление частоколом пока нельзя доказать.

Г р а б к о в /рай. Прешов/. Овальная площадь диаметром 10-12 м укреплена валом и рвом, на самой доступной стороне дальнейшим кольцом вала /рис. 44/. Найдены фрагменты керамики /рис. 42: 15-17/ XII-XIII вв.

Х м е л е в /рай. Прешов/. Не были определены предполагаемые здесь знаки укреплений.

Х м и н я н и /рай. Прешов/. Не удалось установить место прекратившего существование приходского костела св. Стефана-мученика.

Х м и н ь я н с к а - Н о в а - В е с /рай. Прешов/. Обнаружено поселение /3-4 распаханных объекта/, керамика относится к IX-X вв. /рис. 42: 14, рис. 43: 1-5/.

К л е н о в /рай Прешов/. Осмотр урочища Градиско не дал положительных результатов. Авторы сюда относят деревянную сторожевую вышку.

К л у к н а в а /рай. Спишска-Нова-Вес/. На С подножье горного массива Чьерна-Гора находится продолговатая стройка с подковообразной апсидой в стиле раннего барокко. На основе топонимики выдвигается гипотеза о существовании здесь первоначально языческого центра, смененного предположительно в раннем средневековье церковной стройкой.

К о я т и ц е /рай. Прешов/. Обнаружено поселение, относящееся к римскому и славянскому периодам /рис. 41: 1-7/.

М а р г а н ь /рай. Бардеев/. В урочище Чаплянки, проявляющем знаки прекратившего существование средневекового села, нашлись фрагменты керамики XIV-XV вв. /рис. 42: 1-2/.

Н е м ц о в ц е , часть З и м н а - С т у д н я /рай. Прешов/. Приобретено несколько атипических доисторических и средневековых черепков /рис. 42: 3-5/ без более точного хронологического отнесения.

С в и н ь я /рай. Прешов/. По близости костела с кладбищем обнаружены слабо выделяющиеся укрепительные валы с находками керамики XIII-XVI вв. /рис. 42: 11, 13/. Авторы сюда помещают феодальную усадьбу, упоминаемую в письменных источниках. В урочище Сабультов определено заселение, датированное на основе керамики XI-XII вв. /рис. 42: 10/. Из этого урочища происходит также фрагмент песчаникового бруска /рис. 42: 12/.

В и т я з /рай. Прешов/. Фрагменты раствора и человеческих костей свидетельствуют о существовании здесь костела с кладбищем, принадлежавшего первоначальному селу Корлатовце.

З л а т а - Б а н я /рай. Прешов/. Найдены фрагменты изготовленной на быстровращающемся кругу толстостенной керамики и железный шлак XV-XVI вв.

HALŠTATSKÉ SÍDLISKO NA HRÁDKU V MEDZIBRODÍ NAD ORAVOU

Pavol Č a p l o v i č

Pokračujúci výskum v Medzibrodí nad Oravou /okr. Dolný Kubín/ na zachovanej časti opevnenia sa upriamil na odstránenie zeminy a sekundárne situovaných kameňov nad kamennou konštrukciou valu. Ukázalo sa, že jeho základ siaha hlbšie, takže celková v. muriva dosahuje 220 cm /včítane zosunutých kameňov v najvrchnejšej časti/. Avšak ani táto v. nemusí byť definitívna. Val sa mohol končiť dreveným obložením. Funkcia muriva sa zdá dosť originálna, pretože pri päte sa končili horné drevá roštovej konštrukcie rampy. Pred ním v úrovni pôvodnej nivelety bol rad kameňov na spôsob podmurovky na 2-3 kamene, lícovaný z V strany. Tesne pri podmurovke v JV rohu sa našli zvyšky karbonizovaného dreva, budiaceho dojem podlahy. Môže teda ísť o drevenú predprseň na kamennej podmurovke, pripojenú z J strany na obdĺžnikové základy von vysunutej stavby. Základ kamenného múru pokračoval na J, kde sa zahýbal do sídliska, budiac dojem ramena kliešťinového vstupu do obranného systému sídliska. Táto časť podbieha pod terén, ktorý sa bude skúmať r. 1983. Hlavný kamenný múr stojí na násype s početnými žulovými okruhliakmi. Jeho základ, v. temer 80 cm, bol stavaný z menších kameňov; nadzemná časť, v. 220 cm, z mohutných pieskovcových blokov. Kolové jamy či iné medzery v kamennom murive nepokračujú hlbšie do základu, ale iba 15-20 cm pod niveletu nadzemnej časti, ktorú udáva úroveň podmurovky predsunutej predprsne. Zdá sa, že predprseň a kotvenie kolových jám na seba nadväzujú. Charakter kolových jám je dvojaký. Prvá a tretia jama prerušujú kamenný múr v celej jeho hrúbke, druhá ho rešpektuje a iba vymedzuje miesto na kôl v celkovej väzbe muriva. Kolový priestor je z jednej strany akoby obmurovaný, takže polovica má v murive špaletu. Niet pochýb, že jamy, pri ktorých je murivo pretrhnuté, sú takisto kolovými jamami, azda len s inou konštrukčnou väzbou. Prvá obsahovala karbonizované drevo so zvislou štruktúrou. Tieto jamy tvorili dôležitý prvok v celkovej konštrukcii, pretože pri nich /usudzujúc podľa pôdorysu/ sa začínajú alebo končia niektoré stavebné väzby opevnenia. Pri prvej kolovej jame sa rozširuje dispozícia na vonkajšiu stranu v podobe obdĺžnikovej stavby, pri tretej sa končí podmurovka drevenej predprsne. Tieto kolové jamy mohli byť teda doplnené aj zrubom alebo dreveným plotom. V konštrukcii opevnenia ide o dve výškove rozdielne postavenia. Dolné mohlo byť na teréne s kamennou podmurovkou, siahajúcou na samý V okraj opevnenia. Druhé predstavuje polohu na 220 cm vysokom múre so zemitou výplňou s v. ca 100 cm. Ostatná časť muriva /120 cm/ mohla byť voľná, vypažená znútra drevom, a preto sa po zhorení drevenej konštrukcie zvalila táto časť muriva na oslabenú stranu. Kamenný múr sa preto zdá akoby v polovici v. zlomený a zvalený do voľného komunikačného priestoru. Celková situácia neposkytuje taký prehľad o systéme obrannej stavby, aby sa mohla rekonštruovať. Preto sa bude v odkrývke J časti pokračovať.

HALLSTATTZEITLICHE SIEDLUNG AUF HRÁDOK IN MEDZIBRODIE NAD ORAVOU. Auf der Siedlung in Medzibrodie nad Oravou /Bez. Dolný Kubín/ wurde ein Verteidigungswall untersucht. Die abgedeckte Steinmauer erreichte mit dem Fundament die H. von 3 m. Vor ihr fand man einen steinernen Mauersockel am ehesten einer Holzbrüstung. Das Fundament der Steinmauer bog in die Siedlung derart ab, dass man über ein Zangentor in das Befestigungssystem erwägen kann. Die Grabung läuft weiter.

ГАЛЬШТАТСКОЕ ПОСЕЛЕНИЕ В С. МЕДЗИВРОДЬЕ-НАД-ОРАВОУ В УРОЧИЩЕ ГРАДОК. На поселении в с. Медзибродье-над-Оравоу /рай. Дольни-Кубин/ был обследован укрепительный вал. Совместно с фундаментами открылась каменная стена высотой 3 м. Перед ней нашлась каменная подмуровка, вероятнее всего от деревянного бруствера. Фундаменты каменной кладки заворачивали в поселение таким образом, что можно предполагать вход в укрепительную систему в виде схватки. Исследование продолжается.

HALŠTATSKÉ SÍDLISKO NA HRÁDKU V SEDLIACKEJ DUBOVEJ

Pavol Č a p l o v i č

Sídlisko na Hrádku /26-41, 1 : 50 000, 341 : 149 mm/ v Sedliackej Dubovej /okr. Dolný Kubín/ má skoro zhodnú podobu so sídliskom v Medzibrodí nad Oravou. Rozdiel spočíva vo výplni valového telesa. Prevažnú časť tvorí prepálená hlina v kompaktných kusoch s odtlačkami guľatiny. Sonda A/82, situovaná na Z strane vrcholu valu, obnažila ca 2 m vysoký kamenný múr, spočívajúci na červenej prepálenej hline. Sonda B/82, orientovaná z vrcholu na J, odkryla celkový profil s červenou prepálenou hlinou, ktorý vo vrchole siahal do h. 350 cm. Len 40-50 cm hrubá vrstva žltočiernej zeminy kryla 3 m vysoký stĺpec červenej prepálenej hliny, ktorý sa úmerne s klesajúcim terénom k J stenčoval. Ide o hlinenú výplň drevenej rampy roštovej konštrukcie, stavanej na rovný, nivelovaný podklad. Odtlačky dreva vedľa seba bolo možno sledovať v polámanej mazanici často až na d. 1 m v smere do sídliska, ale i priečne, čo svedčí o konštrukcii, ktorá zhorela. Červená prepálená hlina zasahuje hlboko do sídliska, iste nielen ako dôsledok splavenia materiálu po požiari, ale hlavne ako stopa konštrukčného riešenia rampy. Kamenné murivo v Z časti valu mohlo byť postavené v potrebnej v. na roštovej konštrukcii. Na jeho úpätí sa výskum zatiaľ nekonal, preto sa nevie, či podobné zariadenie ako predprseň nebolo i tu súčasťou obranného systému. Objasnenie i týchto otázok bude predmetom ďalšieho výskumu.

HALLSTATTZEITLICHE SIEDLUNG AUF HRÁDOK IN SEDLIACKA DUBOVÁ. Die Siedlung in Sedliacka Dubová /Bez. Dolný Kubín/ besitzt erhaltene Reste der Wallbefestigung. Im Wallkörper konstatierte man eine etwa 2 m hohe Steinmauer und eine 3 m hohe Schicht durchglühten Lehmverputzes mit Abdrücken eines Blockbaues. Es handelt sich um die verbrannte Konstruktion einer Holzrampe als Bestandteil des Befestigungssystems.

ГАЛЬШТАТСКОЕ ПОСЕЛЕНИЕ В УРОЧИЩЕ ГРАДОК В С. СЕДЛЬЯЦКА-ДУБОВА. У поселения в с. Седльяцка-Дубова /рай. Дольни-Кубин/ сохранились остатки укрепительных валов. В корпусе вала определены каменная стена высотой приблизительно 2 м и слой пережженной глиняной обмазки высотой 3 м с отпечатками срубной стройки. Дело касается сожженной конструкции деревянной платформы - части укрепительной системы.

PRAVEKÉ JASKYNNÉ NÁLEZY ZO SILICKEJ ĽADNICE

Soňa D e m e t e r o v á

Študenti Prírodovedeckej fakulty UPJŠ v Košiciach M. Pivoňka a R. Nádaškay odovzdali do strediska Archeologického ústavu v Košiciach črepy, ktoré získali zberom v jaskyni Silická Ľadnica /M-34-126-A-C, 1 : 25 000, 355 : 149 mm/ v obci Silica /okr. Rožňava/. Črepy pochádzajú pravdepod. z porušenej kultúrnej vrstvy /podľa nálezcov boli pod popolnatou vrstvou/. Nálezca O. Ficko z Kysaku odovzdal zo zberu v jaskyni bronzový prsteň a dva zlomky z dolnej časti ihlice. Medzi keramickými nálezmi je niekoľko črepov s rytou výzdobou z tenkostenných nádob bukovohorskej kultúry /obr. 45: 4, 5, 7/. Ostatné fragmenty patria podľa výzdoby a spracovania do kyjatickej kultúry. Majú hladký, miestami leštený čierny povrch s rytou, resp. žliabkovanou výzdobou. Na niekoľkých črepoch z tela väčších hrubostenných nádob na vnútornej strane stopy čierneho náteru. Do materiálu miestami primiešaný drvený vápenec. Črepy z hrdla a z rozhrania hrdla a vydutia menších amforovitých nádob zdobené zväzkami rytých línií /obr. 45: 6, 8/ alebo žliabkami /obr. 45: 2/. Dva zlomky z menších šálok alebo črpákov zdobí znútra rytá výzdoba /obr. 45: 1, 3/. Črepy s rovným /obr. 45: 11/ alebo mierne dovnútra zosilneným okrajom /obr. 45: 9/ sú z mís kónického tvaru, dva okrajové črepy z nádob s rovným, mierne vtiahnutým okrajom /obr. 45: 10, 12/. Z väčšej amforovitej nádoby s čiernym leštený povrchom pochádza časť kuželovitého hrdla s väčším fragmentom vydutia s vypuklinou a plytkými šikmými žliabkami /obr. 45: 16/. Väčší fragment kuželovitého hrdla so šikmo zrezaným, dovnútra zosilneným okrajom je pravdepodobne z amforovitej nádoby /obr. 45: 13/. Z dolnej časti nádoby je väčší črep s tunelovitým, pretláčaným uškom /obr. 45: 15/. Časť atypického materiálu tvoria väčšinou fragmenty z dien.

Pre obdobie kyjatickej kultúry sú charakteristické jaskynné sídliská, o čom svedčia početné keramické nálezy. Sídliskový materiál zo Silickej ľadnice je známy už z výskumu J. Böhma /Böhm - Kunský 1941, s. 96-127/. Osídlenie ľudu s kyjatickou kultúrou /v minulosti pripisované ľudu pilinskej kultúry/ sa zistilo i v ďalších jaskyniach Juhoslovenského krasu: Chvalovská jaskyňa, Majda-Hraškova jaskyňa /Bárta 1955, 1958/, Jasov /Eisner 1933, tab. XLV: 4, 11, tab. XLVI: 1-9, tab. XLVII: 1-12, 17/. Jaskynné nálezy kyjatickej kultúry z kultúrneho a chronologického hľadiska zhodnotil J. Paulík. Zdôraznil, že na keramike z tohto okruhu nálezov, ktoré reprezentujú mladší vývojový stupeň kyjatickej kultúry, datovateľný do stupňa HB, sa odzrkadľuje podiel staršieho pilinského podložia /Paulík 1962, s. 126-130/. Popri keramických nálezoch bukovohorskej kultúry dokladajú črepy kyjatickej kultúry osídlenie jaskyne v ďalšej etape praveku.

L i t e r a t ú r a

BÁRTA, J. 1955: Chvalovská jaskyňa a pilinské jaskynné pohrebiská v Juhoslovenskom krase. Slov. Archeol., 3, s. 110-121.

BÁRTA, J. 1958: Majda-Hraškova jaskyňa a jej kultová funkcia v dobe halštatskej. Slov. Archeol., 6, s. 347-360.

BÖHM, J. - KUNSKÝ, J. 1941: Lednice, die Eishöhle bei Silice, im Slowakischen Karst. Wien. prähist. Z., 28, s. 96-127.

EISNER, J. 1933: Slovensko v pravěku. Bratislava.

PAULÍK, J. 1962: Príspevok k problematike stredného Slovenska v mladšej dobe bronzovej. In: Sbor. Čs. Společ. archeol. 2. Praha, s. 113-139.

URZEITLICHE FUNDE AUS DER HÖHLE SILICKÁ ĽADNICA. Als Lesefunde gewann man in der Höhle Silická Ladnica in der Gemeinde Silica /Bez. Rožňava/ Scherben, einen Bronzefingerring und 2 Bruchstücke vom Unterteil einer Nadel. Einige ritzverzierte Scherben stammen von Gefässen der Bücker Kultur aus dem Neolithikum /Abb. 45: 4, 5, 7/. Die übrigen Fragmente repräsentieren nach der Verzierung und Materialverarbeitung jüngere Keramik der Kyjatice-Kultur /Spätbronzezeit/. Sie haben glatte, stellenweise polierte schwarze Oberfläche mit eingeritzter und kannelierter Verzierung /Abb. 45: 2, 3, 6, 8-16/. Für die Kyjatice-Kultur sind Höhlensiedlungen charakteristisch, wovon zahlreiche Keramikfunde aus den übrigen Höhlen des Südslowakischen Karstes zeugen /Chvalovská jaskyňa, Majda-Hraškova jaskyňa, Jasov/. Siedlungsmaterial aus der Höhle Silická Ladnica ist bereits aus der Grabung J. Böhms bekannt /Böhm - Kunský 1941/.

ДОИСТОРИЧЕСКИЕ НАХОДКИ ИЗ ПЕЩЕРЫ СИЛИЦКА-ЛЯДНИЦА. Во время поверхностного сбора в пещере Силицка-Лядница в с. Силица /рай. Рожнява/ были приобретены черепки, бронзовое кольцо и два фрагмента от нижней части булавки. Несколько черепков с резным узором принадлежит сосудам буковогорской культуры периода неолита /рис. 45: 4, 5, 7/. Остальные фрагменты, исходя из украшения и обработки материала, представляют младшую керамику киятицкой культуры /поздний период бронзы/. У них гладкая, местами лощеная черная поверхность, украшенная резным узором и каннелюрами /рис. 45: 2, 3, 6, 8-16/. Для времени киятицкой культуры характерны пещерные поселения, о чем свидетельствуют количественные находки керамики в остальных пещерах Южнословацкого карста /пещеры Хваловска, Майда-Грашкова, Ясов/. Селищный материал из пещеры Силицка-Лядница известен уже из исследования Й. Вома /Böhm - Kunský 1941/.

ZANIKNUTÁ STREDOVEKÁ DEDINA BIZOVO

Zoltán D r e n k o

V ďalšej etape archeologického výskumu stredovekej dediny Bizovo, zaniknutej v 17. stor., v katastri obce Gortva pri samote Bizovo /okr. Rimavská Sobota/ sa zistilo 17 hrobov /26-42/: dva pod lodou zaniknutého kostola, ostatné na cintoríne. Nepravidelnú orientáciu mala kostra dospelého v hrobe 27 /S-J/ a kostra dieťaťa v hrobe 35 /JV-SZ/. Zvyšky rakvy sa zachovali v jedinom hrobe /41/. V hrobe 29 boli špirálky z čelenky a v hrobe 42 strieborné mince: 5 denárov Mateja Korvína /1458-1490/, 8 denárov Vladislava II. /1490-1516/, 3 oboly a 9 denárov Ľudovíta II. /1516-1526/. V lodi kostola bol denár Jána Hunyadyho /1446-1453/ a úlomky rekonštruovateľnej nádoby obsahujúcej kostičky novorodenca. Z cintorína pochádza denár Ľudovíta II. /1516-1526/ a železný kosák. V objekte 3 sa zistila pivnica /390 x 390 cm/, v jej SZ rohu spodná časť nádoby s plastickým krížom na dne, prikrývajúca zohoľnatený drobný drevený predmet. Odkrytý bol interiér objektu 9 /obdĺžnikový kamenný dom/ s vnútornou svetlosťou 8,5 x 3,5 m, pri SV nároží objektu pec na pečenie chleba s vnútornou svetlosťou 200 x 90 cm. Preskúmala sa i S pol. okrúhlej kamennej pece s vnútorným Ø 290 cm. Pretože obsahovala drevné uhlie, úlomky tehál a nádob, považujeme ju za pec na vypaľo-

vanie tehál a ďalších hlinených výrobkov. Na lúke 70 m JJZ od kostola zistené zvyšky kolovej stavby /2 x 2 m/ s maltovou dlážkou a s rozoraným ohniskom. Výskum pokračuje.

MITTELALTERLICHE DORFWÜSTUNG BIZOVO. Die Grabung in der mittelalterlichen Dorfwüstung Bizovo in der Gemeinde Gortva /Bez. Rimavská Sobota/ wurde fortgesetzt. Das Dorf ging im 17. Jh. unter. Es wurden weitere 17 Gräber /26-42/ festgestellt. Das Grab 29 enthielt Spiralen eines Diadems und Grab 42 Silbermünzen: 5 Denare von Matthias Corvinus /1458-1490/, 8 Denare Ladislaus II. /1490-1516/, 3 Obolen und 9 Denare Ludwigs II. /1516-1526/. Im Kirchenschiff Bruchstücke eines rekonstruierbaren Gefässes mit dem Inhalt von Knochen eines Neugeborenen. Man erschloss einen Keller /Objekt Nr. 3/ mit den Ausmassen 3,90 x 3,90 m, das Interieur eines Steinhauses mit der lichten Weite 8,50 x 3,50 m /Objekt Nr. 9/, einen Backofen, die N-Hälfte eines runden Steinofens zum Ziegelbrennen mit dem inneren Dm. von 290 cm und Reste eines Pfostenbaues /2 x 2 m/ mit Mörtelfussboden und zerpflügter Feuerstelle. Die Grabung setzt fort.

ПРЕКРАТИВШЕЕ СУЩЕСТВОВАНИЕ СРЕДНЕВЕКОВОЕ СЕЛО БИЗОВО. Продолжалось исследование средневекового села Бизово в деревне Гортва /рай. Римавска-Собота/, исчезнувшего в XVII в. Было обнаружено дальнейших 17 погребений /26-42/. В погребении №29 находились небольшие спирали от диадемы и в погребении №42 серебряные монеты: пять денариев Матвея Корвина /1458-1490/, восемь денариев Владислава II /1490-1516/, три обола и девять денариев Людовита II /1516-1526/. В нефу костела нашлись фрагменты поддающегося восстановлению сосуда, содержавшего косточки новорожденного. Были открыты подвал /объект №3/ размерами 3,90 x 3,90 м, интерьер каменного дома внутренними размерами 8,50 x 3,50 м /объект №9/, печь для печения хлеба, северная половина круглой каменной печи для обжига кирпича внутренним диаметром 290 см и остатки столбовой стройки /2 x 2 м/ с растворовым полом и распаханным очагом. Исследование продолжается.

SÍDLISKO BUKOVOHORSKEJ KULTÚRY V ZEMPLÍNE

Zdeněk F a r k a š

RNDr. E. Krippel odovzdal do Archeologického ústavu SNM väčšie množstvo črepov a štiepanej kamennej industrie, ktoré našiel vo výkope pre inžiniersku sieť v obci Zemplín /okr. Trebišov/ na úpätí mladšieho hradiska na svahu privrátenom k riečnemu toku /Mapy okresov ČSSR, Okres Trebišov-východ, 1 : 50 000, 532 : 809 mm/. V profile ryhy sa výrazne črtala tmavá kultúrna vrstva /hr. ca 20 cm/ s množstvom keramických úlomkov a odštepov z obsidiánu. Objekty sa nerysovali. Nádoby z jemne plavenej hliny sú nekvalitne vypálené, takže sa ľahko otierajú. Výzdoba tenkostenných črepov pozostáva z viacnásobných rytých línií usporiadaných do oblúkov alebo zväzkov, niekedy doplnených pásmi vpichov pod okrajom; v jednom prípade /obr. 46: 4/ ryhy vyplnené červeným farbivom. Štiepanú industriu reprezentujú zlomky, odštepy a jadrá výlučne z obsidiánu; nebol medzi nimi ani jeden výrazný nástroj. Podľa materiálu lokalita je z obdobia plného

rozkvetu bukovohorskej kultúry, avšak keramika sa od nálezov zo známych jaskynných sídlisk /napr. Domica/ líši horším vypálením /obr. 46: 2-7/.

SIEDLUNG DER BÜKKER KULTUR IN ZEMPLÍN. Bei der Geländeüberprüfung in der Gemeinde Zemplín /Bez. Trebišov/ erfasste man auf dem Hang unter dem Burgwall eine ca. 20 cm mächtige Kulturschicht. Gefässfragmente und Spaltindustrie aus Obsidian verweisen die Fundstelle in die Blütezeit der Bükker Kultur. /Abb. 46: 2-7/.

ПОСЕЛЕНИЕ БУКОВОГОРСКОЙ КУЛЬТУРЫ В С. ЗЕМПЛИН. Во время поверхностных разведок в с. Земплин /рай. Требишов/ был обнаружен на склоне под городищем культурный слой толщиной около 20 см. Фрагменты сосудов и отщепленная обсидиановая индустрия относят местонахождение к периоду расцвета буковогорской культуры. /Рис. 46: 2-7./

PRÍRASTKY BRÚSENEJ KAMENNEJ INDUSTRIE V ARCHEOLOGICKOM ÚSTAVE SNM

Zdeněk F a r k a š

Do zbierok pribudli brúsené kamenné nástroje z týchto lokalít:

B r a t i s l a v a

Medzi štetovaním chodníka z Koliby na Kamzík /Bratislava - orientačný plán, r. 1980, 495 : 12 mm/ našiel L. Zachar tylovú časť sekeromiatu zo zeleného amfibolitu s rovnomerne zbrúsenými stenami a kónickým vývrtom pre rukoväť; na povrchu stopy erózie; d. 6,3 cm, max. š. 5,6 cm, hr. 3,4 cm, Ø otvoru 2,6 a 2,4 cm /obr. 47: 4/. Podľa tvaru patrí do eneolitu alebo na začiatok doby bronzovej. Na miesto sa mohol dostať so štrkom na úpravu chodníka.

Pri výskume sídliska zo staršej fázy lengyelskej kultúry v Mlynskej doline sa z objektu 3/82 /Bratislava - orientačný plán, r. 1980, 681 : 302 mm/ vyzdvihol okrem množstva iného materiálu aj zlomok plankonvexnej trapézovitej sekerky, jemne vybrúsenej z čierneho amfibolitu; ostrie chýba; d. 9,3 cm, max. š. 5,4 cm, max. hr. 2,1 cm /obr. 47: 2/.

B r a t i s l a v a, časť D ú b r a v k a /Devínska Kobyla/

J. Cupper našiel na hromade hliny z výkopu pre inžiniersku sieť v polohe pri Dúbravskej studničke /44-22-21, 1 : 10 000, 416 : 205 mm/ zlomky sekeriek. 1. Časť tela s ostrím z plankonvexnej sekerky z hnedozelenej ruly, kónicky sa zužujúcej k tylu, s oblúkovite zbrúsenými bokmi; d. 4,3 cm, max. š. 4,2 cm, max. hr. 1,4 cm /obr. 46: 10/. 2. Tylo plochej trapézovitej sekerky z čiernosivej ruly s oblúkovite zbrúsenými bokmi; d. 2,8 cm, max. š. 2,7 cm, hr. 0,9 cm /obr. 46: 8/. Sprievodný materiál radí nálezy do staršej fázy lengyelskej kultúry.

B r a t i s l a v a, časť K a r l o v a V e s

V záhrade B. Chudu v polohe Slobodné vinohrady /Bratislava - orientačný plán, r. 1980, 798 : 311 mm/ na svahu sklonenom k Dunaju sa našiel oválny klin zo zelenavej ruly; na ostrí stopy opotrebovania; d. 20,2 cm, š. ostria 5,6 cm, max. hr. 5 cm /obr. 47: 3/. Ojedinelý nález. Z prieskumu v blízkosti pochádza väčší počet črepov z obdobia 1. stupňa lengyelskej kultúry. Je predpoklad, že aj klin zhotovili v tomto časovom úseku.

B r a t i s l a v a, časť Z á h o r s k á B y s t r i c a

Pri prieskume na známej lokalite Dievčí hrádok /Stupava 1-5, 1 : 5 000, 99 : 164 mm/ našiel D. Brunovský fragment sekeromlatu zo sivastého peridotitu /časť od otvoru k ostriu/; vrchná a spodná strana konkávne vybrúsené, doplnené pozdĺžnym žliabkom, povrch pôvodne starostlivo vybrúsený. Po zlomení sekeromlat využívaný ako kladivo /otlčené hrany lomu a ostrie, stopy úderov na povrchu/. Ak nebol pôvodne prstencovite rozšírený v mieste otvoru, možno predpokladať zlomenie zanedlho po prevŕtaní, inak by otvor bol neúmerne veľký; d. 8,8 cm, max. š. 3,6 cm, max. hr. 3 cm /obr. 48: 3/. Podľa analógií možno predpokladať pôvodne honosný sekeromlat, aké sa objavili vo viacerých kultúrach v závere eneolitu.

Pri obhliadke známej lokality Krče /Stupava 1-5, 1 : 5 000, 128 : 71 mm/ z mladšej doby kamennej sa našla z objektu zo staršej fázy lengyelskej kultúry, porušeného orbou, nedobrúsená plochá sekerka zo sivastej arkózy s nevyhladeným povrchom; d. 9 cm, max. š. 6,2 cm, max. hr. 2,2 cm /obr. 48: 2/.

C h o r v á t s k y G r o b /okr. Bratislava-vidiek/

Žiaci učňovskej školy v Bernolákove našli na Školskej ul. /Základná mapa ČSSR, Okres Bratislava-vidiek, juh, 1 : 50 000, 353 : 61 mm/ neolitický kopytovitý sekeromlat zo sivozelenej kryštalickej metamorfovanej bridlice. Otvor posunutý k tylu a asymetricky k jednej zo strán; povrch zbrázdený, pomerne dôkladne vybrúsený; d. 10,2 cm, max. š. 3,9 cm, max. hr. 3,1 cm, Ø otvoru 2,2 a 1,9 cm /obr. 48: 1/.

Š e n k v i c e /okr. Bratislava-vidiek/

Pri prieskume na známom sídlisku Dlhé diely zo staršej fázy lengyelskej kultúry /Základná mapa ČSSR, Okres Bratislava-vidiek, sever, 1 : 50 000, 233 : 465 mm/ sa našlo päť kamenných brúsených nástrojov. 1. Plochá, k tylu sa zužujúca sekerka s vejárovitým obojstranne zbrúseným ostrím z čiernej kryštalickej bridlice s oblúkovite upravenými hranami; d. 7,8 cm, max. š. 6,4 cm, max. hr. 1,4 cm /obr. 47: 5/. 2. Plochý úzky klin s obojstranne zbrúseným ostrím a rovnými hranami zo sivastej metamorfovanej horniny rulovitého charakteru; ostrie čiastočne vyštrbené; d. 4,6 cm, š. 1,9 cm, hr. 0,7 cm /obr. 46: 11/. 3. Tylo z plochej, mierne trapézovitej sekerky zo zelenavej fylitickej horniny so zabrúsenými bokmi; ostrie sa nezachovalo; d. 6,1 cm, max. š. 4,5 cm, hr. 1,6 cm /obr. 47: 1/. 4. Polotovar sekerky zo sivozelenej metamorfovanej horniny rulovitého charakteru so zabrúseným ostrím a vyhladenou hranou v mieste najväčšej hrúbky; d. 9,4 cm, max. š. 3,7 cm, max. hr. 2,1 cm /obr. 46: 12/. 5. Časť hladeného nástroja zo zelenej fylitickej horniny s čiastočne jednostranne zabrúseným ostrím; d. 3,8 cm, š. 4 cm, hr. 1,7 cm /obr. 46: 9/.

EINGÄNGE VON GESCHLIFFENER STEININDUSTRIE IM ARCHÄOLOGISCHEN INSTITUT DES SNM.

B r a t i s l a v a. Fragment einer Hammeraxt aus dem Äneolithikum oder der beginnenden Bronzezeit /Abb. 47: 4/. Fragment einer trapezförmigen plankonvexen Axt aus dem Objekt 3/82 /Grabung in Mlynská dolina/ aus der älteren Phase der Lengyel-Kultur /Abb. 47: 2/.

B r a t i s l a v a, Teil D ú b r a v k a. 2 Fragmente trapezförmiger Äxte aus der älteren Phase der Lengyel-Kultur /Abb. 46: 8, 10/.

B r a t i s l a v a, Teil K a r l o v a V e s. Grosses ovales Beil, wahrscheinlich der Lengyel-Kultur /Abb. 47: 3/.

B r a t i s l a v a, Teil Z á h o r s k á B y s t r i c a. Fragment einer Hammeraxt aus dem ausklingenden Äneolithikum mit kannelurartig geschliffenem Körper, sekundär als Hammer und Schlagstein benützt /Abb. 48: 3/. Flache, unvollkommen geglättete Axt aus der älteren Phase der Lengyel-Kultur /Abb. 48: 2/.

C h o r v á t s k y G r o b /Bez. Bratislava-Land/. Schuhleistenkeil /Abb. 48: 1/.

Š e n k v i c e /Bez. Bratislava-Land/. Bei der Begehung einer Siedlung aus der älteren Phase der Lengyel-Kultur gewann man 5 geschliffene Steinwerkzeuge - Äxte und einen schmalen Miniaturkeil, eine der Äxte nicht fertiggestellt /Abb. 46: 9, 11, 12, Abb. 47: 1, 5/.

ПРИРОСТЫ ШЛИФОВАННОЙ КАМЕННОЙ ИНДУСТРИИ В ИНСТИТУТЕ АРХЕОЛОГИИ СНМ.

Б р а т и с л а в а. Фрагмент топоро-молота периода энеолита или начала бронзы /рис. 47: 4/. Фрагмент трапециевидного плоско-выпуклого топорика из объекта 3/82 /исследование в Млинской-Долине/ старшей фазы лендельской культуры /рис. 47: 2/.

Б р а т и с л а в а, часть Д у б р а в к а. Два фрагмента трапециевидных топориков старшей фазы лендельской культуры /рис. 46: 8, 10/.

Б р а т и с л а в а, часть К а р л о в а - В е с. Большой клин овальной формы, предположительно лендельская культура /рис. 47: 3/.

Б р а т и с л а в а, часть З а г о р с к а - Б и с т р и ц а. Фрагмент топоро-молота желобчато шлифованного корпуса заключительного времени энеолита, использованный вторично в качестве молоточка и отбойника /рис. 48: 3/. Плоский, небрежно оглаженный топорик старшей фазы лендельской культуры /рис. 48: 2/.

Х о р в а т с к и - Г р о б /рай. Братислава-Видьек/. Копытовидный топоро-молот /рис. 48: 1/.

Ш е н к в и ц е /рай. Братислава-Видьек/. Во время разведок на поселении старшей фазы лендельской культуры найдено пять каменных шлифованных орудий - топориков и узкий миниатюрный клин. Один из топориков не был доделан /рис. 46: 9, 11, 12, рис. 47: 1, 5/.

ZÁCHRANNÉ VÝSKUMY ARCHEOLOGICKÉHO ÚSTAVU SNM V ZÁPADNEJ ČASTI BRATISLAVY

Zdeněk F a r k a š

V Bratislave, časť Dúbravka pokračoval výskum ohrozenej lokality v polohe pri Dúbravskej studničke na Devínskej Kobyle. V ďalšom reze valom sa zachytil spôsob stavby drevenej konštrukcie opevnenia /hradba tu podľahla požiaru/. Čelo tvoril múr z veľkých, nasucho kladených balvanov, š. asi 0,8 m, v pravidelných rozstupoch spevnený mohutnými zvislými kolmi. Za ním nasledovala drevená roštová konštrukcia, vyplnená hlinou a drobnými úlomkami vápenca, ktorý sa pri požiari vypálil na vápno; 1,6 m od tyla čelného kamenného múru sa začínal zadný kamenný múrik /hr. 0,8 m/, podopretý zvislými kolmi, tenšími a hustejšie stavanými ako vpredu. Pred hradbou prebiehala dvojitá hrotitá priekopa /h. 130 a 100 cm/; vnútornú spevňovalo kamenné dláždenie a do vonkajšej šikmo zapustili zahrotené koly. Črepy z rezu boli nevýrazné, najskôr zo záveru doby bronzovej

alebo začiatku doby železnej. Okrem valu sa preskúmala mohyla 9,7 x 7,7 m, postavená na hrane pretiahnutej vyvýšeniny; v. smerom od svahu 0,4 m. Násyp z hliny na obvode ohraničený kamenným vencom; približne v strede hrobová komora /2,1 x 1,1 m/, zahĺbená 1,46 m od úrovne pôvodného terénu zasekaním do vápencového podložia, spevnená kolmi /zachytili sa dva/. Nad ňou ležal obdĺžnikový zával z mohutných vápencových blokov. Od povrchu zásypu sa črtal druhotný zásah. Hrob vykradnutý, iba v plášti mohyly niekoľko črepov zo 7. alebo 8. stor. n. l. /obr. 46: 1/. Časová príslušnosť hrobu otázna.

Výkop pre plynové potrubie v mieste vyústenia Mlynskej doliny pri Botanickej záhrade v Bratislave porušil dva praveké objekty s početným keramickým materiálom. Lokalita leží na pravom brehu potoka Vydrica na miernom svahu skláňajúcom sa na J /Bratislava, orientačný plán, r. 1980, 681 : 302 mm/. Podložie tvoria štrkové dunajské terasy, prekryté sprašovou pôdou. Odkryli sa štyri objekty zo staršej fázy lengyelskej kultúry. Objekt 1/82 bol asi 120 m od ostatných, ktoré spolu s troma kolovými jamkami tvorili skupinu. Objekty 2 a 3/82 sa čiastočne narúšali. Okrem objektu 2/82 všetky mali nepravidelný tvar. Vo výplni početný keramický materiál, často zdobený viacerými odtieňmi červenej a sýtožltou farbou, a väčšie množstvo štiepanej industrie zväčša z obsidiánu. Medzi významnejšie nálezy patria dve torzá hlinenej antropomorfnej plastiky z objektu 2/82, dve nôžky plastík a hlavička z objektu 3/82, ako aj niekoľko zvláštnych keramických tvarov.

V súvislosti s výstavbou diaľničného mosta cez Dunaj ráta sa s rozsiahlymi záchrannými prácami.

RETTUNGSGRABUNGEN DES ARCHÄOLOGISCHEN INSTITUTES DES SNM IM WESTLICHEN TEIL VON BRATISLAVA. Bratislava, Teil Dúbravka: Die Grabung wurde hier fortgesetzt und bestätigte das System des Befestigungsbaues wahrscheinlich vom Ende der Bronze- oder Anfang der Eisenzeit. Der Wallkörper bestand aus einer hölzernen Rostkonstruktion mit Erde- und Steinschotterfüllung, vorne und hinten mit einer Trockenmauer aus Stein von 0,80 m Dicke versteift. Ausserdem untersuchte man ein Hügelgrab mit Steinkranz und einer Schüttung aus Steinblöcken über der Grabkammer von 1,46 m T. mit 2 Pfostenlöchern. Unter die Steinkonstruktion führte ein sekundärer Eingriff. Aus der Hügelschüttung stammen einige Scherben aus dem 7. oder 8. Jh. u. Z. /Abb. 46: 1/.

An der Stelle der Ausmündung des Tales Mlynská dolina beim Botanischen Garten erschloss man 4 Objekte aus der älteren Phase der Lengyel-Kultur mit reichem Scherbenmaterial, das teilweise mit verschiedenen Schattierungen von roter und sattgelber Farbe verziert ist. Beachtenswert sind 5 Fragmente von anthropomorpher Plastik, Miniaturgefässe und Schöpfkellen.

ОХРАННЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ ИНСТИТУТА АРХЕОЛОГИИ СНМ В ЗАПАДНОЙ ЧАСТИ БРАТИСЛАВЫ. В Братиславе, часть Дубравка, продолжалось исследование, которое выяснило систему укреплений, относящихся предположительно к заключительному периоду бронзы или началу железного века. Корпус вала состоял из деревянной конструкции в виде решетки, заполненной землей и обломками камня, которая была упрочена с обеих сторон стеной из насухо положенных камней толщиной 0,80 м. Кроме того был обследован курган с каменным кольцом и обвалом каменных блоков над погребальной камерой гл. 1,46 м. Под каменную кон-

струкцию направлялось вторичное нарушение, от которого сохранились две столбовые ямы. Из насыпи кургана происходит несколько черепков VII-VIII вв. н. э. /рис. 46: 1/.

В местах устья Млинской-Долины, у Ботанического сада, открылись 4 объекта старшей фазы лендельской культуры, содержавшие богатый керамический материал, отчасти украшенный яркожелтой краской и разными оттенками красной краски. Внимание заслуживают 5 фрагментов антропоморфной пластики, миниатюрные сосуды и половники.

DRUHÁ SEZÓNA ZÁCHRANNÉHO VÝSKUMU V PINCINEJ

Václav F u r m á n e k - Iveta T ó t h o v á

Úlohou druhej sezóny výskumu stredovekého kostola a cintorína v polohe Temetődomb v Pincinej /okr. Lučenec/ bolo zistiť presný tvar sakrálnej stavby a špecifikovať datovanie jednotlivých fáz pochovávania. Pôvodne sme predpokladali sakrálnu stavbu obdĺžnikového pôdorysu s vchodom na SV; k nej bola neskôr pristavaná sakristia. Pri prehlbovaní výkopu na skúmanej ploche okolo základov kostola sa v h. 130 cm črtali negatívy základov polkruhovej apsidy; vonkajší polomer oblúka 3,2 m, vnútorný 1,8 m, š. muriva cca 1,4 m. Pri S stene sa na ňu napájala sakristia /obr. 49, 50/. Po rozšírení skúmanej plochy J smerom asi 2 m od JV steny sa objavili zvyšky tehlového múrika - pozostatky chodníka alebo schodov. Priestor medzi múrikom a stenou bol prerušený viacerými hrobmi, mladšími ako zánikový horizont kostola. V JZ rohu kostola na ploche 2 x 1,8 m odkryté pozostatky tehlovej dlažby. Po jej odstránení sa pod udupanou hlinou našla ďalšia vrstva nepravidelne poukladaných tehál. Tento objekt nebol úplne preskúmaný /pravdepod. stavebná jama súvisiaca s výstavbou kostola/.

Výskum cintorína sa sústredil na V časť v priestore za apsidou. Zdokumentovalo sa ďalších 92 hrobov /doteraz spolu 192/. Celková situácia a nálezy potvrdili závery prvej výskumnej sezóny /Furmánek - Tóthová 1982, s. 85/. Dokázali sa tri fázy pochovávania, datované mincami a ďalším inventárom. Hroby boli: najmladšie z pol. 17. stor., orientované Z-V, staršie z 15.-16. stor., orientované JZ-SV a najstaršie, orientované takisto JZ-SV, z 12.-13. stor. Vyskytli sa i menšie odchýlky v orientácii: pri hroboch 132/82 a 133/82 JJZ-SSV, pri hroboch 175/82 a 180/82 odklon hlavy na J od osi Z-V. Pri väčšine kostier železné klince dokladajú pochovanie v truhlách. Kostry ležali na chrbte vo vystretej polohe, ruky mali prekrížené na panve alebo vystreté pozdĺž tela. Iba v hrobe 130/82 bol mŕtvy uložený na pravom boku, nohy mierne pokrčené a ruky pod telom asi vo výške hrude /pochovaný v truhle/. Inventár tvorili väčšinou súčasti odevov alebo drobné ozdoby - háčiky, gombíky, ihlice do šiat, pracky z opaskov, časti kostenej garnitúry opaska, zvyšky čelenky, medailónky, jednoduché krúžkové bronzové a dva strieborné prstene. Našlo sa aj jedenásť strieborných mincí, z toho štyri ako súčasť hrobovej výbavy /v hrobe 128/82 pri tele, v hrobe 142/82 na hrudi a v hroboch 183/82 a 186/82 pri lebke/, všetko strieborné denáre zo 16. a 17. stor., aké sa našli aj v r. 1981.

V druhej výskumnej sezóne sa získal ďalší materiál umožňujúci datovanie a ilustrujúci kroj stredovekých obyvateľov Pincinej. Nové poznatky máme o pôdo-

ryse kostola a jeho celkovej dispozícii. Polkruhová apsida a vchod na JV /dlhšej/ strane lode radia kostol k bežným stavbám rustikálneho typu, aké sa budovali v Uhorsku v 12.-13. stor. Výskum pokračuje.

L i t e r a t ú r a

FURMÁNEK, V. - TÓTHOVÁ, I. 1982: Záchranný výskum v Pincinej. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1981. Nitra, s. 83-86.

ZWEITE SAISON DER RETTUNGSGRABUNG IN PINCINÁ. Auf der Lokalität Pinciná /Bez. Lučenec/ wurde bei der O-Wand des Baues in 130 cm T. das Fundamentnegativ einer halbkreisförmigen Apsis abgedeckt /Dm. des äusseren Bogens 3,20 m, Br. der Mauer ca. 1,40 m/. Bei der SO-Wand Reste eines Fussweges oder von Stiegen, durch jüngere Gräber gestört. Der Eingang in die Kirche von der SO-Seite. Im Inneren des Schiffes, in der SW-Ecke auf 2 x 1,8 m Fläche Reste eines Ziegelfussbodens, nach seiner Entfernung erschien eine weitere Ziegelschicht. Das Objekt noch nicht vollkommen untersucht. Wahrscheinlich handelt es sich um eine Baugrube. Weitere 92 Gräber wurden freigelegt. Das Inventar bildeten Gewandbestandteile und Kleinschmuck. Man fand auch 11 Münzen, davon 4 in Gräbern /128, 142, 183 und 186/82/. Diese Silberdenare sind in das 16. und 17. Jh. datiert. Die Grabung läuft weiter. /Abb. 49, 50/.

ВТОРОЙ СЕЗОН ОХРАННОГО ИССЛЕДОВАНИЯ В С. ПИНЦИНА. Во время исследования местонахождения в с. Пинцина /рай. Лученец/ был открыт на гл. 130 см у В стены стройки негатив фундаментов апсиды полукруглого плана /внешний диаметр 3,20, ш. стены около 1,40 м/. У ЮВ стены обнаружены остатки дорожки или лестницы, нарушенной младшими погребениями. Вход в костел с ЮВ стороны. Внутри нефа, в ЮЗ углу находились на площади 2 x 1,8 м остатки кирпичной мостовой и после ее устранения появился дальнейший слой кирпича. Объект не был еще полностью обследован. По-видимому, дело здесь касается строительной ямы. Открыто также 92 новых погребения. Их инвентарь составляли части одежды и мелкие украшения. Найдено также 11 монет, 4 из них в погребениях /128, 142, 183 и 186/. Эти серебряные денарии относятся к XVI-XVII вв. Исследование продолжается. /Рис. 49, 50/.

ZÁCHRANNÝ VÝSKUM V POLOHE LEGIONÁRSKA V KOMJATICIACH

Gabriel F u s e k

V chotári obce Komjatice /okr. Nové Zámky/ buldozér planíroval S časť polohy Legionárska /45-23-03, 1 : 10 000, 31 : 295 mm/, riečnu terasu na brehu starého koryta Nitry. Piesočné podložie je prekryté asi 1 m hrubou vrstvou spraše a asi 30 cm černozeme. Buldozér porušil i zničil viacero objektov. Táto skutočnosť vyvolala potrebu zachrániť aspoň ich zvyšky a podmienila i metódu výskumu. Preskúmali sme deväť sídliskových objektov /zväčša už len dná/. Tri patria lengyelskej kultúre. Najvýraznejší keramický materiál pochádza z objektu 6 - bielo i červeno maľované črepy zo stupňa Pečeňady /Pavúk - Šiška 1971, s. 339/. Z 10.-12. stor. je zemnica päťuholníkového pôdorysu s hlinenou pieckou v SZ rohu i zahĺbená štvorcová pec. Jej funkciu sa nepodarilo zistiť, azda súvisí so železiarstvom, ktorého doklady z 11.-12. stor. poznáme z blízkej polohy Kňazova jama

/Točík 1981, s. 145-147/. Z ostatných preskúmaných objektov pochádzajú nevýrazné praveké črepy. Výskum polohy Legionárska poskytol ďalšie doklady o jej osídlení, ktoré bolo v praveku i vo včasnom stredoveku veľmi intenzívne /Točík 1978, s. 257-260/.

L i t e r a t ú r a

PAVÚK, J. - ŠIŠKA, S. 1971: Neolitické a eneolitické osídlenie Slovenska. Slov. Archeol., 19, s. 319-359.

TOČÍK, A. 1978: Záchranný výskum v Komjaticiach. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1977. Nitra, s. 246-266.

TOČÍK, A. 1981: Záverečná správa zo záchranného výskumu v Komjaticiach v rokoch 1977 a 1979. In: Studij. Zvesti Archeol. Úst. SAV. 19. Nitra, s. 139-147.

RETTUNGSGRABUNG IN DER FLUR LEGIONÁRSKA IN KOMJATICE. Erdarbeiten auf der bekannten archäologischen Lokalität Legionárska /Točík 1978, S. 257-260/ im Gemeindekataster von Komjatice /Bez. Nové Zámky/ hatten eine Rettungsgrabung zur Folge. Es wurden 9 Siedlungsobjekte erfasst: 3 der Lengyel-Kultur /Pečeňady-Stufe/, 2 aus dem 10.-12. Jh., aus den übrigen stammen atypische urzeitliche Scherben.

ОХРАННОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ В УРОЧИЩЕ ЛЕГИОНАРСКА В С. КОМЬЯТИЦЕ. Земляные работы на известном археологическом местонахождении Легионарска /Točík 1978, с. 257-260/ в кадастре с. Комьятице /рай. Нове-Замки/ вызвали охранное исследование. Зарегистрировано 9 селищных объектов: 3 лендельской культуры /ступень Печеняди/, 2 X-XII вв., из остальных приобретены атипические доисторические черепки.

ARCHEOLOGICKÝ VÝSKUM V HRHOVE

Klára F ů r y o v á

Slovenské národné múzeum získalo zlatý štítkový prsteň s nápisom /evid. č. AH 56 769/. Kruhový štítok s Ø 14 mm má vybratú strednú časť, kde pôvodne bol zasadený drahý kameň alebo skôr gema. Okolo je nápis gotickou kapitálou S MARC-VLINICDBVCALEO+ Podľa tvaru písmen ho možno datovať do 2. pol. 13. - zač. 14. stor. /obšírnejší opis a rozbor Čaplovič a kol. 1981, s. 71/. Prsteň pochádza z Hrhova /okr. Rožňava/, kde ho našiel F. Elek na svojom pozemku. Hrhov sa nachádza v doline rieky Turňa na V svahoch Slovenského krasu, na dôležitej komunikácii spájajúcej v smere V-Z Košickú kotlinu s Gemerom, medzi Turnianskym hradom a Krásnou hôrkou /Súbor turistických máp, Slovenský kras, Domica, 1 : 100 000, 92 : 123/. Obec sa vyvinula zo starej kráľovskej osady. Podľa B. Varsika názov prezrádza, že mohla existovať už v 12. stor. Prvým písomným dokladom o osade je listina Bela IV. z r. 1245, ktorú datuje "in Gurgeu". V r. 1263 sa tu spomína kráľovská kúria /Varsik 1973, s. 292/. V dedine sa traduje udalosť zaznamenaná aj v knihe Magyarország vármegyéi és városai. Podľa tejto tradície Belo IV sa tu istý čas schovával po bitke na Muhi puste /Magyarország ..., s. 309/. S touto udalosťou dávajú do súvislosti aj názov Palota v SV časti dediny, kde sa prsteň našiel.

Výskum na mieste nálezu mal zistiť presnejšie nálezové okolnosti. Podľa informácie nálezcu prsteň sa našiel pri kopaní základov prístavby na S strane

rodinného domu č. 313. Sondu I /2 x 0,6 m/ sme vytýčili pozdĺž základov /rozmery obmedzené prístavkom v týchto miestach/, vzdialenú 0,7 m od nich, aby sme mohli sledovať zvrstvenie zeminy nenarušené stavebnými prácami. V týchto miestach bola pôvodná úroveň terénu v súvislosti s výstavbou rodinného domu znížená zhruba o 1 m, o čom svedčí aj výškový rozdiel medzi úrovňou dvora /vytvorená umelo/ a záhrady /pôvodná/. Po celej ploche sondy sme odstránili 10 cm vrstvu tmavej zeminy. Ďalej nasledovalo vápencové kamenie, pomerne drobné a jednoliate, v h. 50 cm súvislá piesčitá vrstva /hr. 10-20 cm/, v ktorej sa objavovali zuhoľnatené zvyšky rastlín, pod ňou súdržná kamenná vrstva bez sekundárnych zásahov. Archeologický materiál sa nenašiel. Vrstvy nevykazovali stopy osídlenia alebo akejkoľvek ľudskej činnosti. Pozoruhodná bola piesčitá vrstva, označená nálezcom ako vrstva, v ktorej sa našiel prsteň. Podobná situácia bola aj v sonde II /2 x 5 m/ v záhrade 10 m S od sondy I. V týchto miestach pôvodná úroveň terénu nebola narušená ani stavebnou činnosťou, ani planírkou. Preto tu bola úroveň terénu približne o 1 m vyššia ako v mieste sondy I. Profil v sonde II: horných cca 30 cm úrodná zemina, pod ňou 100 cm hrubý kamenistý nános, v ktorom sa v m 1,5-2 v h. 90-130 cm objavilo niekoľko väčších kamenných balvanov; v h. 130-150 cm ílovitopiesčitá vrstva so zvyškami zuhoľnatených rastlín. Táto vrstva sa tiahla len po m 2, kde sa postupne strácala. Pod ňou bolo pomerne súdržné skalné podložie. Situácia poukazuje na býv. koryto potoka. Z jeho dna pochádza ílovitopiesčitá vrstva - pôvodná usadenina. Na okraji koryta boli väčšie kamene. Že ide o ohraničený vodný tok, dosvedčuje aj zistenie asi 30 m od sond, kde sa pri kopaní základov prístavby k domu č. 312 vytvoril profil v tej istej výškovej úrovni ako v sondách. Vykazoval analogické zvrstvenie - úrodná zem, kamenistý nános, kamenné podložie; chýbala ílovitopiesčitá vrstva a balvany.

Stredoveký prsteň zrejme doplavila na miesto nálezu voda z vyššie položených miest. Tým sa dá vysvetliť aj ojedinelosť nálezu. Nenašiel sa sprievodný materiál, a vrstva, v ktorej bol, nie je kultúrnou vrstvou. V r. 1979 uskutočnili A. Vallašek a M. Slivka v rámci súpisu feudálnych sídiel na V Slovensku i prieskum Hrhova, v ktorom predpokladali zvyšky stredovekých stavieb; výsledok negatívny /Čaplovič a kol. 1981, s. 72/. Terajší povrch terénu v celej S časti obce je veľmi zmenený vplyvom silnej erózie vody. Vrstva nad pôvodným stredovekým horizontom, za ktorý považujeme hornú úroveň piesčitej vrstvy, je až 1 m hrubá. Mení značne aj pôvodnú konfiguráciu terénu. Touto stutočnosťou možno vysvetliť, prečo sa na povrchu nečrtajú stopy stredovekého osídlenia, o ktorom písomné pramene hovoria.

L i t e r a t ú r a

ČAPLOVIČ, D. - RUTTKAY, A. - SLIVKA, M. - VALLAŠEK, A. 1982: Zlatý pečatný prsteň z Hrhova. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1981, s. 70-73.
Magyarország vármegyéi és városai. Abaúj-Torna vármegye és Kassa. Budapest 1896.
VARSIK, B. 1973: Osídlenie Košickej kotliny. 2. Bratislava.

ARCHÄOLOGISCHE GRABUNG IN HRHOV. Das SNM zu Bratislava gewann einen goldenen Schildchenfingering mit Inschrift, nach der Buchstabenform aus der zweiten Hälfte des 13. bis Anfang des 14. Jh. Er stammt aus Hrhov /Bez. Rožňava/. Hrhov, 1263 als königliche Kurie erwähnt, liegt an einer wichtigen Kommunikation, die in O-W-Richtung das Košice-Becken mit dem Gemer-Gebiet verbindet. Bei der Geländegrabung wurde festgestellt, dass der Finger-

ring in ca. 100-120 cm T. unter dem Niveau des von Bauarbeiten ungestörten Geländes gefunden wurde. In dieser T. konstatierte man eine 10-20 cm dicke lehmig-sandige Schicht mit verkohlten Pflanzenresten und über ihr stellenweise grössere Steine. Diese Schichtung spricht für ein ehemaliges Bachbett. In seinen Anschwemmungen wurde der Fingerring als Zufallsfund, ohne Begleitmaterial gefunden.

АРХЕОЛОГИЧЕСКОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ В С. ГРГОВ. СНМ в Братиславе приобрел золотое кольцо со щитком и надписью, относящееся по форме букв к 2-ой половине XIII- началу XIV в. Оно происходит из Гргова. Гргов /упоминаемый в 1263 г. как королевская усадьба/ лежит на важной коммуникации, связывающей в направлении В-З Кошицкую котловину с Гемером. Полевое исследование показало, что кольцо нашлось на глубине около 100-120 см от уровня грунта, некарушенного строительными работами. На этой глубине был определен илисто-песчаный слой толщиной 10-20 см с остатками обугленных растений и над ним местами находились большие камни. Эту прослойку можно определить как бывшее русло ручья. Кольцо нашлось в его наносах как случайная находка без сопровождающего материала.

ZANIKNUTÁ STREDOVEKÁ OSADA V GEMERSKOM SADE

Klára F ü r y o v á

V katastri obce Gemerský Sad /okr. Rožňava/ sa uskutočnil zisťovací výskum v polohe Somkút cca 3 km na V od obce pod Z okrajom planiny Koniar /základná mapa ČSSR 37-32-11, 1 : 10 000, 353 : 337 mm/. Prekopali sme plochu približne 120 m². Zachytili sa časti troch sídliskových objektov.

O b j e k t I. Po celej ploche dlážka z neopracovaných kameňov a udupanej hliny /1,6 x 2,5 m/. Stopy po nadzemnej konštrukcii sa nezachovali. Úlomky keramiky z 13.-14. stor.

O b j e k t II. Zachytili sme JV nárožie z čiastočne opracovaných kameňov a stopy po spálených trámoch na ploche 2,5 x 1,2 m. Nález kováčskych klieští. Časové zaradenie objektu pre absenciu keramiky neurčité.

O b j e k t III. Podmurovka z nahrubo opracovaných kameňov, zvnútra lícovaná. Kolmo na ňu nadväzuje podmurovka pravdepod. priečky, lícovaná z obidvoch strán. Okrem množstva keramiky zo 14.-15. stor. sa našiel úlomok kosáka.

Výskumom sa presne zistila poloha zaniknutej stredovekej osady Somkút, ktorá podľa B. Ilu /1969, s. 53-54/ existovala od 12. do 16. stor. V r. 1983 odkryjeme pôdorys stredovekého obytného domu a pokúsime sa osvetliť otázky podielu osady na železiarskej výrobe.

L i t e r a t ú r a

ILA, B. 1969: Gömör megye. 4. Budapest.

MITTELALTERLICHE SIEDLUNGSWÜSTUNG IN GEMERSKÝ SAD. Die Feststellungsgrabung in der Gemeinde Gemerský Sad /Bez. Rožňava/ lokalisierte die mittelalterliche Siedlungswüstung Somkút. Freigelegt wurden 3 Siedlungsobjekte, eines davon mit steinernem Mauersockel. Keramik datiert sie in das 13.-14. bzw. 14.-15. Jh. Funde von Eisengegenständen erlauben Erwägungen über den Anteil der Sied-

lung an der Eisenproduktion im Mittelalter, was für ihre breitere Umgebung charakteristisch ist. Die Grabung läuft weiter.

ПРЕКРАТИВШИЙ СУЩЕСТВОВАНИЕ СРЕДНЕВЕКОВЫЙ ПОСЕЛОК В С. ГЕМЕРСКИ-САД. Определительное исследование в с. Гемерски-Сад /рай. Рожнява/ установило место прекратившего существование средневекового поселка Сомкут. Открыты 3 селищных объекта, один из них с каменной подмуровкой. На основе керамики они датируются XIII-XIV вв. или XIV-XV вв. Находки железных предметов позволяют предполагать участие поселения в производстве железа в средневековье, что характерно для широкой окружающей его области. Исследование продолжается.

NOVÉ SÍDLISKOVÉ NÁLEZY ZO ZLATÝCH MORAVIEC

Milan H a n u l i a k

Obhliadkou plochy odvodňovacích prác na pozemkoch v JZ časti katastra Zlatých Moraviec v polohe Za potokom /okr. Nitra; M-34-121-D-c-4, 1 : 10 000, 20 : 141 mm/ sa zistili sídliskové nálezy z rôznych období. Črepy a štiepaná industria sa koncentrovali najmä na temene návršia, jednom z najjužších výbežkov terasovitého útvaru, súčasti Žitavskej sprašovej pahorkatiny. Zo Z je výbežok vymedzený potokom Pelúsok, na V klesajú jeho svahy do podmokrenej údolnej nivy Žikavky. V profile 11 rýh, vyhĺbených od úpätia až po temeno V svahu terasy, sa zistili zvyšky dvoch objektov azda obytného charakteru a piatich odpadových jám. Chronologické zaradenie jám problematické. Podstatná časť výplne odpadových jám kotlovitého tvaru bola spolu s keramickým inventárom navŕšená pozdĺž ryhy na úrovni terénu, pomiešaná s materiálom zo sídliskovej vrstvy.

Najstaršie osídlenie predstavujú črepy neskorej fázy volútovej keramiky. Dva tmavosivé až čierne pochádzajú najskôr z guľovitých tenkostenných nádob z jemne plaveného materiálu, zdobených typickým ornamentom /obr. 51: 1, 2/. Ďalšie dva črepy sú z úžitkovej keramiky; materiál nekvalitne plavený, s prímesou drobných kamienkov a odtlačkami organických látok; jeden zdobený hlbokými a tenkými vrypmi /obr. 51: 4/, druhý z tela nádoby s oválnym výčnelkom prežliabnutým dvoma prstami /obr. 51: 3/.

Ďalšia skupina fragmentov je z tenkostenných nádobiek vázovitých tvarov z jemne plavenej hliny zo stupňa Svodín staršej fázy lengyelskej kultúry; povrch zdobený nekvalitne zachovaným červeným, bielym, azda i žltým maľovaním; na max. vydutí nízke vypukliny /obr. 51: 5/. Okraje nádob s vyšším cylindrickým hrdlom šikmo presekávané /obr. 51: 6, 7/. Najskôr s neolitickým osídlením možno spojiť nálezy štiepanej industrie z povrchovej vrstvy. Výber: bazálna časť obsidiánovej čepele s retušovaným hrotom /obr. 51: 7/, parciálne retušovaná čepeľ zo zeleného jaspisu /obr. 51: 12/, krátke čepeľové škrabadlo z rohovca /obr. 51: 13/ a bazálna časť čepele z čierneho rohovca /obr. 51: 14/.

Čačianskej kultúre patrí okrem nevýrazných črepov fragment misky so zatiahnutým šikmo tordovaným okrajom /obr. 51: 9/.

Tri črepy z veľkých sivohnedých amforovitých nádob, zdobené širšími kanelúrami, sú zo sliezskeho stupňa lužickej kultúry, stupeň HB /obr. 51: 10/.

Z doby laténskej pochádza črep z okraja vázovitej nádoby vyrobenej na kruhu /obr. 51: 11/, a črep zo zatiahnutého okraja misovitej nádoby vyrobenej v ruke /obr. 51: 15/.

Dva objekty z 10.-11. stor., azda obytné, sa nachádzali na okraji temena vyvýšeniny ca 11 m od seba, pozdĺžnou osou orientované Z-V, zachov. d. 240 a 210 cm; rovné dno /náznak zahĺbeného vstupu v jednom prípade/ v h. 55 a 68 cm od úrovne terénu. Z výplne prvého objektu črep s 8-násobnou ostrolomenou vlnovkou a pásmi 8-násobných horizontálnych línií /obr. 52: 4/ a črep s nepravidelnou závitnicou /obr. 52: 2/, z výplne druhého objektu črep s hrncovitej nádoby so šikmo zrezaným okrajom /obr. 52: 3/ a črep s hustou závitnicou /obr. 52: 1/.

Polykultúrne osídlenie na pomerne malej exponovanej ploche je výslednicou spolupôsobenia geograficko-hydrologických pomerov. Konfigurácia terénu naznačuje sídliskový areál 60 x 40 m, prevyšujúci zamokrenú údolnú nivu Žikavky o 3,5 m, od telesa terasy oddelený priekopou, rysujúcou sa ako nevýrazná priečna depresia. Načrtnutý prierez osídlenia rozšíril poznatky o tejto časti horného Požitavia. Spresnenie stratigrafickej situácie zisťovacím výskumom by však bolo neefektívne, pretože najvyššie položená a exponovaná časť areálu je zničená železničnou traťou Zlaté Moravce - Nové Zámky.

NEUE SIEDLUNGSFUNDE AUS ZLATÉ MORAVCE. Im SW-Teil des Katasters von Zlaté Moravce /Bez. Nitra/ wurden bei Erdarbeiten 5 Abfallgruben von kesselartiger Form mit unsicherer Datierung gestört. Auf dem Geländeniveau hat man Scherbenmaterial aus der Spätphase der Spiralbandkeramik aufgelesen /Abb. 51: 1-4/, weiters aus der Stufe Svodín der älteren Phase der Lengyel-Kultur /Abb. 51: 5-7/, der Čaka-Kultur /Abb. 51: 9/, der schlesischen Stufe der Lausitzer Kultur /Abb. 51: 10/, aus der Latènezeit /Abb. 51: 11, 15/. Mit neolithischer Besiedlung verknüpfbar sind am ehesten die Funde von Klingen und Kratzern aus Obsidian, Jaspis und Hornstein /Abb. 51: 7, 12-14/. 2 Objekte, etwa von Wohncharakter, sind durch Scherben in das 10.-11. Jh. datiert /Abb. 52: 1-4/.

НОВЫЕ СЕЛИЩНЫЕ НАХОДКИ ИЗ Г. ЗЛАТЕ-МОРАВЦЕ. Во время земляных работ в ЮВ части кадастра Злате-Моравце /рай. Нитра/ было нарушено пять мусорных ям котлообразной формы неясной датировки. С поверхности местности получен материал поздней фазы линейной керамики /рис. 51: 1-4/, ступени Сводин старшей фазы лендельской культуры /рис. 51: 5-7/, культуры Чака /рис. 51: 9/, силезской ступени лужицкой культуры /рис. 51: 10/ и периода латена /рис. 51: 11, 15/. С неолитическим заселением можно связывать скорее всего находки пластин и скребков из обсидиана, яшмы и роговика /рис. 51: 7, 12-14/. Два объекта, предположительно жилого назначения датируют черепки X-XI вв. /рис. 52: 1-4/.

VÝSKUM NA BRATISLAVSKOM HRADE ROKU 1982

Štefan H o l č í k

Správa Bratislavského hradu požiadala o pokračovanie archeologického výskumu v jeho areáli. Koordináciu úloh prevzal Archeologický ústav SAV v Nitre. Výskum realizoval Archeologický ústav SNM v Bratislave. Dôvodom na obnovenie výskumu sú stavebné úpravy v areáli tejto národnej kultúrnej pamiatky. V skúmaní sa nadviazalo na terénne práce v predchádzajúcich rokoch. Výskum sa sústredil na terasu pri V opevnení, na ktorej stojí hradná vináreň, adaptovaná z prepychových tereziánskych stajní. Barokova stavba vznikla v pol. 18. stor. na násype pri gotickom opevnení, ktoré čiastočne stojí na slovanskom drevozemnom vale, preskúmanom v r. 1967-69. Pri pripravovanom rozširovaní suterénnych priestorov skladu vinárne sa preskúmal v predstihu pás 2 x 9 m, rovnobežný s vinárňou v jej SZ časti. Sonda do h. 380 cm odkryla pôvodný skalný terén. Profily ukázali narastanie vrstiev od 9. do 20. stor. Na skalnom podloží, intencionálne v 9. stor. osekanom, sa nenašli doklady staršieho ako slovanského osídlenia. Pomerne malý plošný rozsah sondy a veľká h. pri málo súdržných stenách nedovolili zistiť dôvod intencionálneho zarovnania skalného podložia. Vo vrstve asi 30-40 cm nad osekaným podložím sa našli kusy prepálenej trosky, vysypanej ako odpad z iného miesta, a zlomok železnej slovanskej sekerovitej hrivny, prvý nález tohto druhu v areáli Bratislavského hradu. Vo vrstve v rozmedzí 150-240 cm bolo množstvo zvieracích, ale najmä ľudských kostí bez systému uloženia. V prvej tretine 15. stor. pri vyhlbovaní základov hradného paláca a priekopy okolo neho zničili Z časť rozsiahleho cintorína pri kostole Salvátora na hornej V terase hradného kopca. Časť materiálu zrejme presunuli do priehlbiny pri gotickom opevňovaní nedaleko nedávno predtým postavenej bašty Luginslandt. Domnienku potvrdzuje nález tordovaného pleteného prsteňa zo žltého kovu vo vrstve s kosťami v h. 200 cm. Podobný prsteň, strieborný, sa našiel v hrobe 203 v r. 1966. Oba sú z 12. stor. Vyššie vrstvy predstavovali navážku zo 16.-19. stor. a najvyššia terasovú úpravu po II. svetovej vojne. V sonde sa nezachytili stopy valového opevnenia slovanského hradiska; situované asi o 10 m V pod budovou vinárne a priľahlou terasou na hradbách.

Sondy v suteréne zaniknutého tereziánskeho objektu na terase Z bastiónu nad Zámockou ul. pri Viedenskej /Karolovej/ bráne hradu odkryli časť suterénov S traktu budovy, zachovaných v pomerne dobrom stave aj napriek nešetrným zásahom a navážke /miestami hr. až 8 m!/, ktorou v 70-tych r. zaťažili klenbu.

Zisťovala sa h. uloženia základov; pri S obvodovej stene bastiónu sa odkryl otvor barokovej kanalizácie, ktorá šikmo prestupuje telesom bastiónu a vytvára podzemnú chodbu.

Niekoľkými sondami sa sledoval priebeh obvodových múrov V a Z traktu pôvodne trojkrídlovej budovy; múry sú pomerne plytko pod povrchom; budova v minulosti deštruovaná pod úroveň podláh prízemia.

Počíta sa s pokračovaním archeologického výskumu Z bastiónu, ktorý má byť stavebne upravený. Ďalšie objavy sa predpokladajú v S hradnej záhrade a na V terasách /hornej a dolnej/, kde sa majú rekonštruovať inžinierske siete. Nie je vylúčená ani možnosť nálezov pri prehlbovaní hradnej studne.

ARCHÄOLOGISCHE GRABUNG AUF DER BURG BRATISLAVA IM JAHRE 1982. Nach längerer Unterbrechung der Grabung im Areal der Burg Bratislava wurden die Arbeiten fortgesetzt. Im Schnitt bei den ehemaligen theresianischen Ställen /jetzt der Burgweinkeller/ wurde in 380 cm T. die Felsunterlage freigelegt. Im Niveau von 340 cm unter der Oberfläche fand sich das Bruchstück eines slawischen eisernen Axtbarrens, der erste aus diesem slawischen Burgwall. In den höheren Schichten waren angehäufte Knochen vom Friedhof, der beim Aufbau des gotischen Burgpalastes im ersten Drittel des 15. Jh. aufgelassen wurde. Zwischen ihnen kam ein Fingerring etwa aus dem 12. Jh. zum Vorschein. Auf der Terrasse der W-Bastion legte man Fundamente eines theresianischen Baues frei, der Mitte des 18. Jh. auf älteren aufgeschütteten Schichten erbaut wurde.

АРХЕОЛОГИЧЕСКОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ БРАТИСЛАВСКОГО ГРАДА В 1982 Г. Продолжалось на большее время прекращенное исследование в ареале Братиславского града. В траншее у бывшей Терезианской конюшни /сегодня замковый винный ресторан/ был открыт на гл. 380 см каменный материк. На гл. 340 см от поверхности найден обломок славянской железной топоровидной гривны, первый на этом славянском городище. В выше положенных слоях находились высыпанные кости из кладбища, закрытого во время стройки готического замкового дворца, в первой трети XV в. В них найдено кольцо, относящееся приблизительно к XII в. На террасе западного бастиона раскапывались фундаменты терезианской стройки, построенной в половине XVIII в. на старших насыпанных слоях.

POKRAČOVANIE VÝSKUMU V PATINCIACH

Ivan C h e b e n

V druhej výskumnej sezóne v Patinciach - Dunaj km 1757 /okr. Komárno/ pokračovalo odkrývanie plochy pozdĺž dunajského brehu v tesnej nadväznosti na časť sídliska preskúmanú v r. 1981 /Cheben 1982/. Preskúmala sa plocha 1500 m² a odkrylo sa 76 sídliskových objektov z rôznych časových úsekov. Doplnili sa poznatky o osídlení v období kultúry s mladšou lineárnou keramikou, badenskou kultúrou, skupinou Kosihy-Čaka a kalenderberskou kultúrou.

Kultúre s mladšou lineárnou keramikou radíme objekt 72 - črepy tenkostenných nádob so zväzkami troch rytých línií a s jamkami, fragmenty hrubostenných nádob s plastickou výzdobou. Preskúmalo sa šesť kultúrnych jám želiezovskej skupiny, v ich obsahu predovšetkým črepy, v objekte 35 polguľovitá nádobka. Vyskytla sa štiepaná industria z rádiolaritu. Výzdobu tvorili ryhy v pásoch a zvislé pozdĺžne vrypy, ojedinele aj červené maľovanie.

Z čiastočne zničeného rozmerného hliníka /objekt 24/ pochádzajú zlomky keramiky s vypuklinami, najskôr Lengyel IV /skupina Ludanice/. Na dne objektu sa našli pozostatky kostry dieťaťa, pravdepod. porušenej stredovekým žľabom prechádzajúcim v tesnej blízkosti. V oblasti krčných stavcov medené a spondylové koráliky. Preskúmal sa objekt, ktorý obsahoval fragment lievikovitej misy s pásikovým uchom a ďalší keramický inventár charakteristický pre stupeň IVa /Úny/ badenskej kultúry. Medzi nálezmi aj hlinený ryhovaním zdobený praslen a fragment kamenného sekeromlatu, druhotne upravený a používaný ako plochá sekerka.

Takisto iba jeden objekt poskytol nálezy skupiny Kosihy-Čaka /predovšetkým väčší fragment hrncovitej nádoby s charakteristickou úpravou povrchu tela/.

Podobne z obdobia kalenderberskej kultúry sa zachytil jeden objekt; obsahoval črepy.

Mladšiu dobu laténsku okrem nálezov z dvoch kultúrnych jám reprezentuje predovšetkým inventár z výplne obdĺžnikovej chaty s dvoma protiľahlými kolovými jamami pri kratších stenách. Pozdĺž z steny úzky žliabok, zahĺbený pod úroveň dna, pravdepod. zvyšok dreveného obloženia steny. V keramickom inventári situly, misky a amforovité nádoby. K obsahu chaty patrí fragment železného nožíka.

Najhustejšie bola lokalita osídlená v 10.-12. stor. /najpodstatnejšia časť preskúmaných objektov/. Okrem odpadových jám sa zachytili pôdorysy piatich chát zahĺbených do podložia. Mali približne štvorcový pôdorys a kamennú deštrukciu nad ohniskom v SV rohu. Ich konštrukciu tvorili dve kolové jamy pri protiľahlých stenách. Z výplne chát poväčšine fragmenty hrncovitých nádob a v málo prípadoch okrajové črepy hlinených kotlíkov, niekedy pod okrajom s výzdobou.

Zachytilo sa viacero žľabov s rôznou orientáciou, ktoré nenarušovali chaty. Ich mierny sklon k rieke naznačuje s najväčšou pravdepod. funkciu odvodňovacích jarkov.

Sídlisko z rôznych období je situované priamo na dunajskom brehu. Výber polohy v porovnaní s ostatnými lokalitami na brehu Dunaja naznačuje i hydrologické pomery v tom-ktorom období. Na osídlenie sa vyhľadávali polohy, ktorých terajšia nadm. v. nie je nižšia ako 109 m.

L i t e r a t ú r a

CHEBEN, I. 1982: Záchranný výskum v Patinciach. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1981. Nitra, s. 93-95.

FORTSETZUNG DER GRABUNG IN PATINCE. In der zweiten Grabungssaison in Patince /Bez. Komárno/ lief die Abdeckung der Fläche längs des Donauufers weiter. Nach der vorangehenden Saison, wann Besiedlung der Želiezovce-Gruppe, Lengyel-Kultur, Kostolac-Gruppe, jüngeren Latènezeit, der römischen Zeit und aus dem 10.-12. Jh. erfasst wurde, erweiterten sich die Erkenntnisse über die Besiedlung auch während der Kultur mit jüngerer Linearkeramik, der Badener Kultur, und zwar in ihren Stufen IVa /Úny/, der Kosihy-Čaka-Gruppe und der Kalenderberg-Kultur.

ПРОДОЛЖЕНИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ В С. ПАТИНЦЕ. Во время второго сезона исследования в с. Патинце /рай. Комарно/ продолжалось открытие площади вдоль берега Дуная. Навязывая на определенное в предыдущий сезон заселение во время жельезовской группы, ленделькой культуры, костолацкой группы, младшего латенского периода, римского периода и X-XII вв., расширились также знания о заселении в период культуры младшей линейной керамики, баденской культуры, в частности в ее ступени IVa /Уни/, группы Косиги-Чака и календерберской культуры.

STREDOVEKÉ NÁLEZY Z METALURGICKEJ PECE V TREBIŠOVE

Ján C h o v a n e c

Prevažná časť Trebišova sa rozprestiera na terase Ondavy 7-9 m nad jej hladinou, menšia časť na poriečnej nive vo v. 2-3 m nad hladinou. V údolí tohto zlomu ešte pred niekoľkými desaťročiami pretekal bezmenný potok, nad ktorým sa rozprestierala slovanská i stredoveká osada. Rozsiahla výstavba a prestavba na zač. 70-tych r. dali podnet na archeologické bádanie v staršej časti mesta. Všetky archeologické akcie /V. Budinský-Krička, J. Macák, M. Slivka/ mali len prieskumný charakter. Až v r. 1974 uskutočnil sa pod vedením D. Čaploviča výskum v areáli záhrady gr.-kat. fary, ktorým sa získali poznatky o slovanskom a stredovekom osídlení /Čaplovič 1979/. V r. 1979-1980 sa v centre starého Trebišova odkryla bagrovaním na stavebné účely plocha 0,25 ha do h. 1,5-2 m. Tým sa zničila ďalšia /azda posledná/ časť plochy stredovekej osady vhodnej na archeologický výskum. Lokalita nemohla byť dôkladnejšie preskúmaná pre terénne podmienky /až 30 cm vrstva vody a bahna/, intenzívne stavebné práce i nepochopenie pri záchrane nálezov. Záchranná akcia na stavenisku klubu poľnohospodárov /vedená autorom od nov. 1979 do nov. 1982/ sa zamerala na nálezy z keltsko-dáckeho horizontu /dácky hrniec a klenbová pec/, z veľkomoravského obdobia /zlomky nádob/ a zo stredoveku /metalurgická pec, štyri hrnčiarske pece/. V tomto príspevku predkladám správu iba o nálezoch z metalurgickej pece.

Významný doklad hutníckeho spracovania rúd v stredoveku sa našiel v JV časti staveniska. Dno 95 cm vysokej metalurgickej pece bolo v h. 150 cm. V nistejovej časti kusy železa oblepené troskou s uhlíkmi, ale i samotná troska, pod tým vrstva popola a uhlíkov. Trosku prekrývala 5 cm vrstva vápna. Šachta až po kychtu vyplnená zásypovou hlinou s nahádzanými železnými predmetmi, nádobami i zvieracími kosťami. Po zániku funkcie šachta čiastočne zbúraná a objekt slúžil ako odpadová jama. Z kovových predmetov si zaslúži pozornosť pravé rameno konskej podkovy, zachov. d. 8,4 cm. Podkova bola zo železného 0,8 cm hr. plátu. Najväčšia š. v prednej časti /2,8 cm/, ku koncu sa zužuje /1,1 cm/, rameno prehnuté, koniec skovaný do ozubu. Podľa typologických kritérií /Baxa 1981/ patrí k III. typu podkov, ktoré vznikajú v druhej pol 13. stor. Nôž so zachov. d. 13,5 cm má tŕň odlomený /obr. 53: 4/. Súčasťou výstroja jazdca boli ostrohy a podkovičky na obuv; 14 cm dlhá ostroha podľa A. Ruttkaya /1976, s. 347/ patrí do B skupiny, 4. typu, d variantu. Podkovička na obuv, vykovaná z plátkového železa, chránila celú plochu podpätku, ku ktorému sa pripevnila troma tŕňmi a dvoma klincami. Kľúč dlhý 17 cm je z jedného kusa železa, driek dutý /Ø 1,2 cm/, hlavica 4,7 x 4,2 cm, zástavka 4 x 2,8 cm. V plochej zástavke výrez 1 x 0,6 cm /obr. 53: 1/. Podobný kľúč, datovaný do 13. stor., je v zbierkach Východoslovenského múzea v Košiciach /Slivka 1981, s. 237, obr. 9: 3 na s. 259/. V peci sa našlo i 12 celých alebo rekonštruovateľných nádob /bežné hrncovité tvary, prevažne čierne, v. 12-24 cm/. Všetky majú vajcovitý, prípadne súdkovitý tvar s nízkym oblým hrdlom a roztvoreným ústím, dná rovné, šikmo hranené. Takmer všetky majú na dne značku. Výzdobu tvoria ryté vlnovky a závitnice. Znaky typické pre túto keramiku na V Slovensku /materiál, profilácia, výzdoba, technológia, značky/ ju radia do 13. stor. Našla sa i biela keramika; pozoruhodné najmä dva hrnčeky /obr. 53: 2, 3/, v. 8,8 a 8 cm. K rekonštruovateľným tvarom patrí i ná-

doba s výlevkou. Biela keramika je zdobená červenohnedým farbivom. Geometrický vzor pokrýval celý povrch. Maľovaná výzdoba niekedy kombinovaná s rytou vlnovkou. Ako prvý prejav stredovekého hrnčiarstva objavuje sa biela keramika na Slovensku na prelome 12. a 13. stor. V Trebišove je veľký výskyt tejto keramiky /stará časť mesta, hrad, Paričov a i/.

Metalurgickú pec i druhotnú odpadovú jamu datujeme do 13. stor. Nálezy poukazujú na materiálnu kultúru dedinskej sídliskovej formácie v stredoveku na JV Slovensku.

L i t e r a t ú r a

BAXA, P. 1981: Podkúvanie na Slovensku v 11.-13. storočí. Slov. Archeol., 29, s. 425-443.

ČAPLOVIČ, D. 1979: Slovanská a stredoveká osada v Trebišove. In: Nové Obz. 21. Košice, s. 147-169.

RUTTKAY, A. 1976: Waffen und Reiterausrüstung des 9. bis zur ersten Hälfte des 14. Jahrhunderts in der Slowakei /II/. Slov. Archeol., 24, s. 245-395.

SLIVKA, M. 1981: Stredoveké hutníctvo a kováčstvo na východnom Slovensku. 3. In: Historica Carpatica. 12. Košice, s. 211-276.

MITTELALTERLICHE FUNDE AUS DEM METALLURGISCHEN OFEN IN TREBIŠOV. In der Altstadt von Trebišov störte man in den J. 1979-1980 beim Baggern auf einer Fläche von 0,25 ha in die T. 1,5-2 m den Abschnitt einer mittelalterlichen Siedlung. Die Rettungsaktion in den J. 1979-1982 ergab Funde aus dem kelto-dakischen Horizont, der grossmährischen Zeit und dem Mittelalter. Vorliegend sind Berichte über die Funde aus dem mittelalterlichen Verhüttungsofen vorgelegt. Im unteren Teil des Ofens /H. 95 cm, Sohle in 150 cm T./ fand man mit Schlacke und Kolzkohlestückchen beklebte Eisenstücke, darunter eine Schicht von Asche und Holzkohlestückchen. Die Schlakke war mit einer Kalkschicht bedeckt. Nach dem Aufhören der Funktion des Ofens wurde der Schacht teilweise abgerissen und das Objekt diente als Abfallgrube /hineingeworfene Eisengegenstände, Keramik und Tierknochen/. Von den Metallgegenständen sind beachtenswert: der rechte Schenkel eines Pferdehufeisens /Baxa 1981, III. Hufeisentyp, Entstehung in der zweiten Hälfte des 13. Jh./, ein Messer aus der Verschüttung des Ofens /Abb. 53: 4/, ein Sporn /Ruttkay 1976, S. 347, Gruppe B, 4. Typ, Variante d/, ein Schlüssel aus einem Eisenstück /Abb. 53: 1/ und ein eisernes Hufeisen vom Absatz eines Schuhs. In der Verschüttung von Ofen und Abfallgrube waren 12 Gefässe /gebräuchliche Topfformen, vorwiegend schwarze, H. 12-24 cm, Verzierung mit eingeritzten Wellen- und Schraubenlinien/. Die für diese Keramik in der Ostslowakei typischen Merkmale /Material, Profilierung, Verzierung, Technologie, Bodenzeichen/ reihen sie in das 13. Jh. Die Verschüttung enthielt auch weisse Keramik. Beachtenswert sind besonders Näpfe /Abb. 53: 2, 3/ und ein rekonstruierbares Gefäss mit Ausguss; sie sind mit rotbraunem Farbstoff mit geometrischem Muster auf der ganzen Oberfläche verziert. In Trebišov ist ein grosses Vorkommen von weisser Keramik. Verhüttungsofen und Abfallgrube sind aus dem 13. Jh. Die Funde verweisen auf eine dörfische Siedlungsformation in der SO-Slowakei.

СРЕДНЕВЕКОВЫЕ НАХОДКИ ИЗ ПЛАВИЛЬНОЙ ПЕЧИ В Г. ТРЕБИШОВ. В исторической части города Требишов в 1979-1980 гг. была экскавацией на площади 0,25 га до гл. 1,5-2 м нарушена часть средневекового поселка. Охранные действия в 1979-1980 гг. сосредоточились на находки кельто-дакийского горизонта великоморавского периода и средневековья. В статье приводится только информация о находках из средневековой плавильной печи. В нижней части печи /в. 95 см, днище на гл. 150 см/ нашлись куски железа, покрытые шлаком с угольками, под ним слой пепла и угольков Над шлаком находился слой извести. После прекращения использования печи ее шахта была частично разрушена и объект служил мусорной ямой /отброшенные железные предметы, керамика и звериные кости/. Из металлических предметов внимание заслуживает правое плечо конской подковы / Ваха 1981, тип III датировка: вторая половина XIII в./, нож из засыпки печи /рис. 53: 4/, шпора / Ruttkay 1976, с. 347, группа B, тип 4, вариант d/, ключ из цельного железа /рис. 53: 1/ и железная подковка для обуви. В засыпке печи и мусорной ямы находилось 12 сосудов /обыкновенные горшковидные формы, преимущественно черного цвета, в. 12-24 см, украшение состоит из резных волнистых линий и спиралей/. На основе знаков, типичных для этой керамики в Восточной Словакии /материал, профилировка, орнаментация, технология, клейма на днах/ она отнесена к XIII в. В засыпке найдена также белая керамика. Интересны прежде всего горшки /рис. 53: 2, 3/ и поддающийся восстановлению сосуд с носиком; украшены по всей поверхности геометрическим узором, исполненным красно-бурой краской. В Требишове встречается множество белой керамики. Плавильная печь и мусорная яма относятся к XIII в. Находки свидетельствуют о сельской форме поселения в ЮВ Словакии.

VÝSKUMY A PRIESKUMY VÝSKUMNEJ EXPEDÍCIE SPIŠ ARCHEOLOGICKÉHO ÚSTAVU SAV

František J a v o r s k ý

Výskumná expedícia Spiš sa zamerala na systematický prieskum celého Spiša. Nálezy z prieskumov i záchranných výskumov sú uložené v expedícii v Spišskej Novej Vsi.

O k r e s P o p r a d

B a t i z o v c e

Kontrola odvodňovacích rýh v polohe Panské záhumnice /M-34-101-C-d, 1 : 25 000, 183,5-194,5 : 22-28 mm/; osem narušených ohnísk a kultúrna jama. Spodok ohnísk 40-70 cm pod úrovňou terénu, ich š. v profile 40-140 cm. Vo všetkých ohniskách prepálené dno a nad ním vrstvičky popola a uhlíkov. Kultúrna jama h. 110 cm a š. 140 cm. Črepy zo zásypu jamy z 13.-15. stor. Prír. č. 162/82. Nález. spr. 10191/83.

H o z e l e c

V polohe Dlhé hony /M-34-101-D-c, 1 : 25 000, 111-116 : 195-201 mm/ orbou narušený objekt z mladšej doby rímskej. Terénna situácia naznačuje pod naplavenou vrstvou ornice pri potoku ďalšie objekty. Asi 50 m S od objektu črepy z 13. stor. Prír. č. 163/82. Nález. spr. 10192/83.

H ô r k a

Po odvodnení pozemkov V od Hôrky sa zistila zaniknutá stredoveká dedina Komarovce. Výkopy rýh zasiahli 17 objektov /rozptýlená zástavba/. Niektoré mali kamennú dlažbu alebo podmurovku, v jednom bola kachľová pec. Zisťovacím výskumom /M-34-101-D-d, 1 : 25 000, 277-283 : 285-295 mm/ sa získali početné črepy z mladšej doby bronzovej, z 9.-10. a 12.-17. stor. Črepy z veľkomoravského obdobia zdobí jednoduchá alebo viacnásobná vlnovka /obr. 54: 2/, stredoveký materiál s bežnou rytou výzdobou má značky na dnách. Profilácia ústia hrncovitých nádob má veľa variant /obr. 54: 3-7/. V kovovom inventári prevláda stavebné železo, vyskytli sa podkovy, visací zámok a pod. /obr. 54: 8/. Prír. č. 166/82. Nález. spr. 10195/83.

Od zaniknutých Komaroviec na V sa v polohe Za Komarovce I /M-34-101-D-d, 1 : 25 000, 271-278 : 280-285 mm/ preskúmali výkopy na odvodnenie pozemkov. V kultúrnej vrstve a v ôsmich kultúrnych jamách črepy, mazanica a brúsny kameň z mladšej doby rímskej, v kultúrnej vrstve aj črepy z 13.-15. stor. Kultúrne jamy mali v profile výkopu h. 40-120 cm, š. 80-150 cm. Prír. č. 167/82. Nález. spr. 10196/83.

V sledovanej polohe Pri cintoríne po orbe získané v mieste rozrušeného stredovekého objektu črepy nádob, kachlíc a mazanica z 13.-16. stor.
Na susednej oráčine v polohe Starý cintorín osem hrobových jám stredovekého cintorína s orientáciou Z-V. Prír. č. 170/82. Nález. spr. 10287/83.

JV od obce v polohe Pod zvonek /M-34-101-D-d, 1 : 25 000, 290-294 : 262-266 mm/ výkopy na odvodnenie narušili základové múry, zapustené do h. 50-70 cm, Ø hr. 60 cm, orientácia SV-JZ /asi základy hospodárskych budov/. Archeologický materiál sa nenašiel. Nález. spr. 10199/83.

V listine z r. 1310 sa uvádza na lokalite Miklušovce kostol sv. Mikuláša, ktorý sa nezachoval /Bárdosy 1802, s. 49/. Podľa tradície stála S nad križovatkou ciest Spišský Štiavnik - Kišovce - Primovce kaplnka, ktorú zemepán Turánsky v pol. min. stor. prebudoval na sýpku. V mieste polohy zaniknutej kaplnky /M-34-101-D-d, 1 : 25 000, 354,5-356,5 : 307-310,5 mm/ jama h. ca 100 cm, Ø okolo 200 cm. V okolí jamy na oráčine prepálené kamene, tehlovina, praveké atypické črepy, rohovcový úštep a črepy z 13. a 14. stor. J od križovatky zvyšky múrov zaniknutého kaštieľa. Prír. č. 168/82. Nález. spr. 10197/83.

H ô r k a, časť K i š o v c e

V mieste zaniknutého majera v polohe Na Borovské /M-34-101-D-d, 1 : 25 000, 264,5-271,5 : 192-195 mm/ na okraji sídliskovej plochy črepy veľkomoravskej keramiky. Lokalita zničená planírkou. Sfarbenie pôdy naznačuje v mieste nálezu črepov príbytok. Prír. č. 164/82. Nález. spr. 10193/83.

Pri obchodnom dome /M-34-101-D-d, 1 : 25 000, 355,5-359 : 276-284,5 mm/ výraznejšie črepy z hrubostenných hnedých nádob s prímesou kremičitého piesku v materiáli, zdobených slamovaním, staršia doba bronzová. Prír. č. 165/82. Nález. spr. 10194/83.

H ô r k a, časť P r i m o v c e

JZ časť obce stojí nad sútokom dvoch menších potokov v polohe Kapustnice /M-34-101-D-d, 1 : 25 000, 342,5-352,5 : 299-307 mm/. Zástavba zničila časť sídliska. Získali sa črepy z nádob zo strednej doby bronzovej, zo staršej a z mladšej doby rímskej, z 9.-10. a 11.-13. stor., okrem črepov väčšie množstvo mazanice, železná troska, fragmenty brúsnych kameňov a neolitický kamenný klin. Z doby bronzovej črepy z hrncov, ale aj črepy zo šálok a z dvojkónických mís

/obr. 55: 1/. Niekoľko výrazných črepov zo zásobníc s okružím i črepy sivej keramiky z mladšej doby rímskej /obr. 55: 2, 3/. Rôznorodosť slovanskej keramiky reprezentujú črepy z výberu /obr. 55: 4-7, 9-11/. Pozornosť si zasluhuje rytá značka na dne /obr. 55: 8/ a črepy z 11.-13. stor. /obr. 55: 12/. Prír. č. 169/82. Nález. spr. 10198/83.

I h ľ a n y, časť M a j e r k a

Podľa stredovekých prameňov je v blízkosti Majerky zaniknutá stredoveká dedina Borkút /Schmauk 1889, s. 25; Fekete Nagy 1934, s. 226/. Prieskum sledoval ľavý breh Holumnického potoka. Nezistili sa náznaky po zaniknutých objektoch. Tradícia hovorí o zaniknutej osade v polohe Popove jamy. Terén narušený po požiari obce za I. ČSR exploatáciou hliny a kameňov z múrikov. Nález. spr. 10256/83.

J á n o v c e

V polohe Pod chrasť Z od obce sústavne orba narušuje objekty z neolitu, mladšej doby rímskej a veľkomoravského obdobia. Porušená podlaha je z veľkopriestorového neolitického príbytku s ohniskom vo V časti. Získané črepy mladšej lineárnej a veľkomoravskej keramiky. Prír. č. 171/82. Nález. spr. 10253/83.

V sledovanej polohe Od chotára výkop odvodňovacích rýh narušil 34 rôznych jám a štyri ohniská /nálezy zo strednej a mladšej doby bronzovej, z mladšej doby rímskej a z veľkomoravského obdobia/. Prír. č. 172/82. Nález. spr. 10254/83.

J á n o v c e, časť M a c h a l o v c e

Pod SV úpätím hradiska púchovskej kultúry orba sústavne narušuje celé podhradie. Porušené viaceré príbytky v polohe Pod hradiskom, pristavené k vnútornej stene zaniknutého valu, ale aj príbytky a hutnícke objekty vnútri sídliska. Vyše 400 črepov, mazanica, železovina, kamenné brúsky z obdobia osídlenia púchovskej kultúry, niekoľko črepov z veľkomoravského obdobia. Niektoré črepy sa radia k otomanskej kultúre, najpočetnejší je materiál púchovskej kultúry /obr. 56: 20/. Medzi slovanskou keramikou črepy zdobené viacnásobnou vlnovkou /obr. 56: 21/. Niekoľko črepov z 13. stor. /obr. 56: 22/. Prír. č. 173/82. Nález. spr. 10255/83. Po hlbokej orbe sfarbenie pôdy a koncentrácia nálezov vytvárajú výrazné pôdorysy objektov. Dá sa sledovať aj priebeh valového opevnenie podhradia.

P o p r a d, časť S p i š s k á S o b o t a

V mieste zaniknutej stredovekej dediny Stojany /M-34-101-D-c, 1 : 25 000, 146-154 : 173-179 mm/ osádzanie stožiarov elektrického vedenia a orba narušili zvyšky múrov zaniknutého kostola /Javorský 1981a, s. 110/. Jama pre základ pätky stožiara narušila hlinenú kopulovitú pec, v okolí črepy a mazanica z 13.-15. stor. Prír. č. 174/82. Nález. spr. 10257/83.

P o p r a d, časť S t r á ž e p o d T a t r a m i

Zaniknutá stredoveká osada Gömörör - Villa Gumur - Gumurewr sa spomína v listinách z r. 1280, 1287, 1294 a 1313 ako strážna osada /tzv. gemerskí strážcovia/ na križovatke ciest ku Spišskej Novej Vsi do Liptova a k Vernáru a odtiaľ k Štiavniku /Fejér 1829-1844, VI, s. 332; Šmilauer 1935, s. 164/. Po identifikácii približnej polohy osady /M-34-101-D-c, 1 : 25 000, 86-95 : 157-161 mm/ a priebehu ciest robil sa prieskum v polohe Hlboký potok; na neporušenej časti sídliska črepy z veľkomoravského i poveľkomoravského obdobia a z 11.-15. stor. /obr. 57: 1/. Podstatnú časť osady zničila ťažba kameňa. Prír. č. 175/82. Nález. spr. 10258/83.

JV od časti Stráže v polohe Peheng /M-34-101-D-c, 1 : 25 000, 61-66 : 171-183 mm/ rozsiahle sídlisko z mladšej doby rímskej /obr. 57 : 2, 3, 4/ a z 8.-10.

stor. /obr. 57: 5-9/; sporadické črepy z neskorej doby bronzovej. Pri hlbokej orbe sa rozorávajú objekty s ohniskami i hutnícke objekty. Množstvo železnej trosky v sprievode slovanskej keramiky naznačuje existenciu slovanských piecok na tavenie železnej rudy. Prír. č. 178/82. Nález. spr. 10259/83.

V nevýraznej dolinke S od stredovekej cesty v polohe Na rázcestí /M-34-101-D-c, 1 : 25 000, 73-82 : 168-172 mm/ je sídlisko zo strednej doby bronzovej, z mladšej doby rímskej a z veľkomoravského obdobia. Zo strednej doby bronzovej prevládajú črepy z hrncovitých slamovaných nádob, málo je črepov s výraznou výzdobou; črepy z mladšej doby rímskej a z veľkomoravského obdobia majú výraznú výzdobu a okraje ústia rôznu profiláciu /obr. 57: 10-12/. Vo V časti sídliska väčšia koncentrácia železnej trosky. Prír. č. 177/82. Nález. spr. 10260/83.

Nad pravým brehom Strážanského potoka v polohe Vinná jama S od obce Hozelec /M-34-101-D-c, 1 : 25 000, 72-78 : 199-204 mm/ orba narušila objekty z mladšej doby rímskej a z 9.-10. stor. Výrazné črepy /obr. 58: 2-8/, mazanica a železná troska na ploche okolo 2000 m². V slovanskom materiáli aj črep z bielej hliny /obr. 58: 1/. Úštep z rohovca patrí k pravekej epoche osídlenia. Prír. č. 176/82. Nález. spr. 10261/83.

Nad S okrajom barinatého terénu, v stredoveku označovaného terra Zek, nad ľavým brehom nepomenovaného potôčika v polohe Kiera /M-34-101-D-c, 1 : 25 000, 83-87 : 193-201 mm/ na sídliskovej ploche okrem väčšieho množstva mazanice a prepálených kameňov črepy z mladšej doby rímskej. Prír. č. 179/82. Nález. spr. 10262/83.

S p i š s k á T e p l i c a

Na miernom svahu v polohe Pod bôrom Z od obce /M-34-101-C-D, 1 : 25 000, 40-45 : 146-154 mm/ sídlisko. Črepy zo strednej doby bronzovej a z 13.-15. stor. hlavne na JZ okraji v blízkosti poľnej cesty; na jednom mieste železná troska. Prír. č. 180/82. Nález. spr. 10263/83.

Na pravobrežnej terase rieky Poprad v polohe Pod Popradom /M-34-101-C-d, 1 : 25 000, 57-65 : 129-133 mm/ na pripravovanej skládke odpadkov pre mesto Svit sídlisko na ploche ca 8000 m². Prevažná časť črepov zo strednej doby bronzovej, sedem črepov a železná troska z 13. stor. Prír. č. 181/82. Nález. spr. 10264/83.

S p i š s k ý Š t i a v n i k

Od cesty do Vydrníka na S v polohe Rybník I /M-34-113-B-b, 1 : 25 000, 319,5-326 : 30-34 mm/ mierna vyvýšenina s koncentráciou stavebného materiálu zo stredovekej stavby a črepy zo 14.-15. stor. Nie je tu vylúčený zaniknutý stredoveký dvorec Pavlovec, spomínaný v 14. stor. Na úpätí vyvýšeniny črepy a mazanica z mladšej doby rímskej. Prír. č. 182/82. Nález. spr. 10265/83.

Asi 300-500 m na S v polohe Rybník II /M-34-113-B-b, 1 : 25 000, 322,5-332,5 : 12,5-23 mm/ sídlisko z mladšej doby rímskej. S a V od kóty 557,0 na terase potoka Štiavnik koncentrácia orbou narušených príbytkov. V dvoch polohách značná koncentrácia železnej hutníckej trosky. Kusy mazanice z plášťa taviacej piecky dokazujú existenciu taviacich pecí. V črepovom materiáli prevládajú hrubostenné zásobnice s okružím, zdobené viacnásobnou vlnovkou, našla sa aj sivá keramika /obr. 58: 9-12, obr. 59: 1, 2/. Prír. č. 183/82. Nález. spr. 10266/83.

V polohe Sedliská orba narušila ďalšie ohniská a podlahy objektov z doby bronzovej. Okrem črepov z tohto horizontu tri sú z mladšej lineárnej keramiky. Prír. č. 184/82. Nález. spr. 10267/83.

V l k o v á

Zo sledovanej lokality Bukovina hlavne črepy kultúry s mladšou lineárnou keramikou, bukovohorskej a otomanskej kultúry, z kamennej industrie otĺkače a brús, úštepy a nástroje z rohovca, rádiolaritu a obsidiánu. Prír. r. 185/82. Nález. spr. 10268/83.

Sídlisko Horanské sa spájalo s existenciou rovnomenného novovekého majera, vzdialeného asi 500 m, kde sa zistila zaniknutá dedina z 12.-15. stor. /M-34-101-D-d, 1 : 25 000, 246-254,5 : 189-201,5 mm/. Hlboká orba narušila múry kostola nad J okrajom dediny. Podľa rozptylu kameňa z múrov predpokladá sa zachov. aj nadzákladové murivo; kostol môže mať d. cca 15 a š. 8 m. Od kostola na S mierna úžľabina, po jej stranách stáli domy; podlahy, kamenné podmurovky, pece a ohniská narušila orba. Predpokladá sa najmenej 15 domov. V početnom črepovom materiáli zlomky s výraznou profiláciou ústia /obr. 60: 1-7/ a výzdobou charakteristickou pre 13.-15. stor. Praslen, železná troska, železné plechy, klince a ostroha sú z tohto horizontu /obr. 60: 8/. Časť nezdobených črepov z hrubostenných nádob môže pochádzať aj z 10.-12. stor. Prír. č. 188/82. Nález. spr. 10272/83.

Severne od zaniknutej dediny Horanské bol majer Horanské /M-34-101-D-d, 1 : 25 000, 254,5-259 : 163,5-169 mm/. Ruiny splanírované r. 1981. Možno črepy zo 16. stor. V od rumoviska reprezentujú obdobie výstavby. Prír. č. 189/82. Nález. spr. 10273/83.

Nad pravým brehom Vrbovského potoka v polohe Pod Orlovcom /M-34-101-D-d, 1 : 25 000, 261-267,5 : 154,5-165,5 mm/ orba narušila sídlisko z mladšej doby rímskej - štyri objekty a pec na tavenie železnej rudy. Črepy prevažne z hrubostenných zásobníc s viacnásobnou vlnovkou /obr. 61: 1/. Prír. č. 190/82. Nález. spr. 10274/83.

Nad dvorom JRD /M-34-101-D-d, 1 : 25 000, 194,5-199,5 : 122,5-125,5 mm/ stopy dvoch objektov z mladšej doby rímskej a z 13.-14. stor. V okolí objektu z mladšej doby rímskej niekoľko ohnísk; v jednom zvieracie kosti. Prír. č. 191/82. Nález. spr. 10275/83.

Západne od kóty 673,2 nad ľavým brehom Horného potoka v polohe Pod Okrúhlou /M-34-101-D-d, 1 : 25 000, 145-150 : 21-25,5 mm/ sídlisko zo strednej a mladšej doby bronzovej a z 9.-10. stor. Vo V časti len tri objekty, v Z pomerne rozsiahla súvislá sídlisková plocha. Črepy z doby bronzovej prevažne z hrncovitých slamovaných nádob, ale aj zo šálok a mís. Črepy slovanskej keramiky s kremičitou prímesou v hline majú výraznú výzdobu /obr. 61: 3, 5, 7/. Prír. č. 192/82. Nález. spr. 10276/83.

V polohe Pri prednej priekope /M-34-101-D-d, 1 : 25 000, 158-164 : 106-111 mm/ sa ohraničilo sídlisko v Z smere /orbou narušené objekty/. Okrem výrazných črepov z mladšej doby rímskej a z 9.-10. stor. /obr. 61: 8/ hlinený dvojkónický praslen /obr. 61: 9/, kamenný otĺkač, fragment mlecieho nástroja, mazanica, železovina, kamenný brús a zvieracie kosti. Prír. č. 193/82. Nález. spr. 10277/83.

Na sledovanej lokalite Pod kosovým kruhom črepy z hrncov a mís z mladšej doby bronzovej, črepy zo zásobníc i sivej keramiky /misy/ z mladšej doby rímskej, ale najviac z predveľkomoravského a veľkomoravského obdobia /obr. 59: 3-5/. Medzi železnou troskou železná lupa a zvieracie kosti z rozoraného ohniska. Prír. č. 187/82. Nález. spr. 10270/83.

V osade Levkovce sa zisťovala poloha zaniknutého kostola /nie je ani v Súpise pamiatok na Slovensku/. Podľa historických správ mal byť postavený koncom

13., alebo zač. 14. stor. Kostol nezanikol, ale bol prestavaný na poschodový obytný dom /M-34-101-D-d, 1 : 25 000, 162 : 68 mm/. Pozoruhodný je pôdorys kostola, ale aj jeho rozmery, pretože po celý stredovek tu nebolo viac než 16 domov /obr. 59: 6, 7/. Asi 15 m V od kostola jama na vápno zasiahla hroby stredovekého cintorína. Nález. spr. 10271/83.

JZ od osady Levkovce v polohe Za stodolou /M-34-101-D-d, 1 : 25 000, 172,5-179 : 72-76 mm/ je sídlisko z veľkomoravského obdobia a z 13. stor. Získané i črepy z mladšej doby bronzovej a z mladšej doby rímskej. Orbou narušené objekty v dvoch radoch na miernom svahu nad J brehom potoka. V rozoraných ohniskách pomerne veľké pieskovcové kamene. Vzhľadom na blízkosť lokality k polohe Pod kosovým kruhom nevylučuje sa súčasné osídlenie. Prír. č. 186/82. Nález. spr. 10269/83.

V y d r n í k

Pri Z okraji obce /cigánska osada/ na oráčine v polohe Pod hrádkom I /M-34-101-D-d, 1 : 25 000, 293,5-298,5 : 367-370 mm/ dve výrazné tmavé plochy ornice s prepálenými kameňmi a kúskami mazanice; na ploche bližšej k cigánskej osade črepy kultúry s mladšou lineárnou keramikou a rohovcový úštep, na okraji druhej plochy železné stredoveké banícke kladivo /obr. 61: 10/. Prír. č. 194/82. Nález. spr. 10288/83.

V polohe Pod hrádkom II medzi železničnou traťou Vydrník - Poprad a hospodárskym dvorom JRD /M-34-113-B-b, 1 : 25 000, 188,5-291,5 : 5-10 mm/ atypické praveké črepy, črepy z veľkomoravského obdobia a z 13. stor. Zachytil sa len fragment sídliska zničeného stavbou hospodárskeho dvora JRD. Prír. č. 195/82. Nález. spr. 10289/83.

V polohe Pod hradom, narušenej v r. 1968 pri stavbe plynovodu /veľkomoravské zemnice a hlinená kopulovitá pec/, kamenný otĺkač, mazanica a črepy zo strednej doby bronzovej a z 9.-10. stor. /obr. 62: 1, 2/. Prír. č. 196/82. Nález. spr. 10290/83.

O k r e s S p i š s k á N o v á V e s

D o m a n o v c e

V kline medzi potokom Lodina a jeho pravým prítokom nad S okrajom obce v polohe Na dlhom /M-34-114-A-b, 1 : 25 000, 252,5-262,5 : 137,5-142 mm/ orba porušila sídlisko z mladšej doby rímskej. V miestach objektov mazanica, zvieracie kosti a črepy prevažne zo zásobníc s viacnásobnou vlnovkou /obr. 62: 3/. Prír. č. 197/82. Nález. spr. 10291/83.

D l h é S t r á ž e

Na Z okraji sledovanej lokality Pod Kráľovcom rozoraný ďalší objekt s črepmi mladšej lineárnej keramiky. Prír. č. 198/82. Nález. spr. 10292/83.

D r a v c e

Pri rekonštrukcii štátnej cesty medzi Dravcami a Levočou v polohe Pod dubom /M-34-101-D-d, 1: 25 000, 0-5 : 189-292 mm/ podstatne zničené štyri objekty z mladšej doby rímskej, postavené v strmom svahu na upravených plošinkách. V dvoch fragmenty ohnísk obložených pieskovcami. Okrem črepov z hrubostenných nádob výskyt črepov sivej keramiky. Prír. č. 199/82. Nález. spr. 10293/83.

G e l n i c a

Pri plynofikácii na Slovenskej ul. /M-34-114-B-d, 1 : 25 000, 182,5-189,5 : 274-278 mm/ porušená takmer po celej d. ulice kultúrna vrstva /hr. 20-140 cm/, stavebné jamy a pred domom č. 19 zemnica so zvyškom múrika na J okraji, s upravenou podlahou; nad ňou črepy z 13. stor. Objekt zanikol požiarom. V zásype črepy z nádob i kachlíc, zvieracie kosti, klince, medený plech a i. V uličke medzi Slovenskou ul. a ul. V. I. Lenina 7 m od V okraja rím. kat. fary jama /d. 300 cm/; pri jej Z okraji fragmenty dvoch zuhoľnatených stĺpov, v spodnej časti uhlíky a črepy z 13. stor. Prír. č. 200/82. Nález. spr. 10246/83.

Ryha plynovodu na Banickom nám. /M-34-114-B-d, 1 : 25 000, 189,5-190 : 286,5-292 mm/ porušila stavebné jamy a tri zemnice z 13.-20. stor. Zemnice z prvej pol. 13. stor. zanikli požiarom. Z profilov vybraté črepy z hrncov hnedej, okrovej a tmavosivej až čiernej farby, črepy bielej keramiky s červenou maľovkou a so značkami na dne /obr. 62: 4-12/. Prír. č. 201/82. Nález. spr. 10247/83.

I l i a š o v c e

Asi 500-800 m SZ od obce v polohe Pod Prostredným vrchom /M-34-102-C-c, 1 : 25 000, 302-307,5 : 357-370 mm, M-34-114-A-a, 1 : 25 000, 301,5-307,5 : 0-7 mm/ sídlisko z neskorej doby bronzovej na V, JV a J svahu kopca na sútoku Iliašovského potoka a nepomenovaného ľavého prítoku. Orbou narušené objekty presne lokalizovateľné podľa sfarbenia ornice a koncentrácie materiálu. Poľnú cestu vedúcu SV smerom prostriedkom lokality objekty rešpektovali. Podstatná časť materiálu patrí do neskorej doby bronzovej, sporadické črepy do strednej a staršej doby bronzovej /obr. 63: 1-6/. Prír. č. 202/82. Nález. spr. 10248/83.

K u r i m a n y

V sledovanej polohe Pod Rehbergom rozoraním úhora V od neolitickej lokality porušené sídlisko z 8.-10. stor. /šesť príbytkov s ohniskami/. Úštepy z rohovca a rádiolaritu a niekoľko črepov patria k neolitickému osídleniu, podstatná časť črepov, kamenný brúsik a železná troska sú zo slovanského sídliska /obr. 63: 7-10/. Prír. č. 204/82. Nález. spr. 10250/83.

V polohe Pod rotundou /M-34-102-C-c, 1 : 25 000, 246,5-262,5 : 366,5-370 mm, M-34-114-A-a, 1 : 25 000, 250,5-252,5 mm/ nad S okrajom obce nad potokom Lúč tmavosivá ornica a množstvo kameňa s náznakmi po prepálení indikujú sídliskovú plochu. Získaná mazanica a nevýrazné črepy pravdepod. z doby bronzovej. Prír. č. 203/82. Nález. spr. 10249/83.

L e t a n o v c e

Na lokalite Harbky, sledovanej od r. 1968, črepy keramiky otomanskej kultúry a z 13. stor. Prír. č. 205/82. Nález. spr. 10251/83.

Nad sútokom potokov Sihoť a Brusník v polohe Sedliská Z od obce /M-34-113-B-b, 1 : 25 000, 115-130 : 80-89 mm/ je rozsiahle sídlisko otomanskej kultúry, zo strednej doby bronzovej, z mladšej doby rímskej, z veľkomoravského obdobia a z 13. stor. Na južnom svahu orba narušila objekty hlavne s materiálom z mladšej doby rímskej a zo slovanského obdobia. Na dvoch miestach koncentrácia železoviny /predpoklad existencie taviacich pecí/. Medzi črepmi otomanskej kultúry prevládajú fragmenty hrncovitých nádob nad črepmi zo šálok so špirálovitým ornamentom. Z mladšej doby rímskej aj črepy sivej kolkovanej keramiky /obr. 63: 11/. Slovanská keramika tvarom i výzdobou zhodná s keramikou z okolitých lokalít /obr. 63: 12/. Stredoveké črepy z tenkostenného hrnca s rímsovitou profiláciou ústia. Prír. č. 206/82. Nález. spr. 10283/83.

V polohe Strelníky nad pravým brehom potoka Sihoť SZ od cesty Hrabušice - Spišský Štvrtok /M-34-113-B-b, 1 : 25 000, 150-155 : 12-18 mm/ orba narušila tri objekty z 9.-10. stor. s keramikou /obr. 64: 1-4/. Nachádzajú sa aj črepy z 13. stor. Prír. č. 207/82. Nález. spr. 10284/83. Lokalita je naproti zaniknutej slovanskej a stredovekej dedine Balistarii /Strelce/ v katastri Spišského Štvrtka. Názov naznačuje na oboch lokalitách slovanských obyvateľov s rovnakou služobníckou povinnosťou.

V polohe Veľké lúky medzi železničnou traťou a potokom Brusník Z od obce /M-34-113-B-b, 1 : 25 000, 135-140 : 78,5-82 mm/ na sídlisku zo staršej a strednej doby bronzovej črepy, jadro z kremenca, kamenný brús a železná troska /nedatovaná/. Na oráčine evidentné objekty /elipsovité plochy tmavosivej ornice/. Prír. č. 208/82. Nález. spr. 10285/83.

Medzi potokom Brusník a ľavým prítokom v polohe Dobošky /M-34-113-B-b, 1 : 25 000, 157-161,5 : 55-60 mm/ orba narušila objekt. Predpokladá sa V od neho sídlisko. Materiál málo výrazný, s výhradou zaradený do mladšej doby bronzovej. Prír. č. 209/82. Nález. spr. 10286/83.

L e v o č a

V rámci rekonštrukcie štátnej cesty č. 18 /M-34-102-C-c, 1 : 25 000, 93,5 : 195 mm/ - rozšírenie do priekopy pred hradbami opevnenia - sa skúmali prístupné časti základov Menhardskej brány a jej prístavkov. Najstaršia časť základov brány je z rozhrania 13.-14. stor.; zachov. v. vonkajšej steny 90 cm. Nad touto úrovňou nadstavba z 15. a 16. stor. Múr z 19. stor. preklenul priekopu medzi cestou a bránou. Pred bránou na okraji cesty zvyšok múru vonkajšej steny priekopy, ktorý sa zatáča k bráne a vytvára pätku múru pod padací most. Prír. č. 210/82. Nález. spr. 10294/83.

V predpolí Košickej brány /M-34-102-C-c, 1 : 25 000, 267,5 : 249,5 mm/ stavba podchodu porušila sídliskovú vrstvu z mladšej doby bronzovej, z 13. stor. a zo 16.-19. stor.

V profile ryhy vrstvu z mladšej doby bronzovej s Ø hr. 10-15 cm prekrývala stredoveká vrstva približnej hr. Pod cestou oba horizonty zničené, medzi priekopou hradného opevnenia a cestou časť objektu z 13. stor. s upravenou podlahou a s kolovou jamou v Z stene. Z toho istého obdobia studňa medzi cestou a parkom pred slepeckým ústavom, vytesaná v pieskovcovom podloží do h. 15 m, Ø 120 cm. Objekt a studňa pravdepod. zostatkom stredovekej osady Kacvinkel, ktorej stred bol v úrovni Košickej ul. v okolí kostola sv. Ducha; V časť dediny zrušená pri stavbe mestského opevnenia na rozhraní 13.-14. stor. Prír. č. 211/82. Nález. spr. 10245/83.

V miernom údolí JV svahu kopca Mestský vrch /559/9/ Z od cesty Levoča - Spišská Nová Ves /M-34-102-C-c, 1 : 25 000, 112-117 : 323-328 mm/ koncentrácia črepov z 13.-14. stor. s väčším množstvom prepálených pieskovcov naznačuje existenciu domu s kamennou podmurovkou. Prír. č. 212/82. Nález. spr. 10295/83.

V polohe Vojenské cvičisko J od plochy skúmanej r. 1979 sa spresnil rozsah sídliska z mladšej doby bronzovej a stredovekej dediny. Sídlisko z mladšej doby bronzovej sa rozkladalo nad pravobrežnou zátokou potôčika S od kóty 491,7 a na J nepresahovalo úroveň prítoku Slovanského potoka /Windisch Seifen/; S časť osady sa rozprestierala nad mladšou tzv. Uhorskou cestou, stredoveká dedina cestu rešpektovala. Okrem črepov z mladšej doby bronzovej nájdený kamenný otĺkač, hlinený terčík a úštep z rádiolaritu. Od cesty na S roztrúsené zvyšky pece na tavenie /spražovanie?/ železnej rudy z 13. stor., črepy, mazanica, uhlíky z pece a železovina. Prír. č. 213/82. Nález. spr. 10243/83.

Pri rekonštrukcii kanalizácie na ul. Červenej armády /M-34-102-C-c, 1 : 25 000, 98,5 : 261 mm/ v zásype starej murovanej kanalizácie grajciar z r. 1860 /h. 120 cm/, črepy z nádob a kachlíc z 19. stor. Prír. č. 214/82. Nález. spr. 10242/83.

Na Vajanského ul. na úrovni minoritského kláštora /M-34-102-C-c, 1 : 25 000, 89-90 : 249-251 mm/ kanalizačná ryha obnažila základy múrov kláštora a v profile aj ďalšie objekty. Pri stavbe kláštora základovú ryhu vykopali širšie, ako je základ /z vonkajšej strany až do š. 120-150 cm/. Základové murivo zasypali stavebným materiálom a zeminou obsahujúcou črepy zo stredoveku a z novoveku, zvie-

racie kosti, klince a kúsky dreva. V úrovni kláštorného dvora zahĺbená vaňovitá pec na spražovanie železnej rudy /spodok 160 cm pod úrovňou cesty/ slúžila v čase stavby kláštora v 18. stor. Nad dnom jamy vrstvy popola, uhlíkov a železnej trosky. Troska tvorí hlavnú časť zásypu pece /spolu keramika zo 17.-18. stor./. Základy ohradného múru kláštorného dvora postavili v časti d. na vonkajší základ zaniknutého Z traktu kláštora. Prír. č. 215/82. Nález. spr. 10241/83.

Pri prestavbe komunikácie cesta Slobody sa skúmalo pri evanjelickom cintoríne a kasárňach. Medzi cestou a múrom evanjel. cintorína /M-34-102-C-c, 1 : 25 000, 92-93 : 266-269,5 mm/ porušený sídliskový horizont a dve kultúrne jamy z mladšej doby bronzovej. Črepy z tenkostenných nádob a šálok blízke nálezom zo susedných lokalít pri Košickej bráne a na Podkove /obr. 64: 5, 6/. V úrovni rekonštruovanej cesty sa skúmali pozostatky múru na vonkajšej stene hradnej priekopy z 15. stor. Múr takmer neporušený od Menhardskej brány k Podkove v d. 87 m, na ďalšom úseku čiastočne alebo úplne rozobraný; postavený z pieskovcového lomového kameňa a veľmi tvrdej malty, prekrytý v r. 1930-1940 cestou; š. v základe 100 a hore 80 cm; vedený paralelne s múrom parkanu pred hradbovým múrom vo vzdialenosti 16 m; 160 m S od Menhardskej brány vytesaná v pieskovcovom podloží chodba /v. ca 170 cm, š. okolo 120 cm/; pravdepod. vyúsťovala v hradbovej priekope, ale výstavbou múru v priekope v 15. stor. bola prerušená a uzavretá. Prír. č. 216/82. Nález. spr. 10240/83.

Pri kasárňach zistené základy hradbového a parkanového múru, rozobratých v druhej pol. 19. stor. pri stavbe kasární. Vtedy prestavaná aj časť mestskej kanalizácie, ktorej hlavný murovaný zberač bol pri vnútornej stene hradbového múru, teraz v prostriedku hradbovej priekopy. Prír. č. 217/82. Nález. spr. 10239/83.

Bagrovaním zeminy na hospodárskom dvore Okresnej správy ciest v Levoči /M-34-102-C-c, 1 : 25 000, 112,5 : 286 mm/ narušené hroby. Plocha osídlená v praveku, ale aj cez celý stredovek a novovek. V týchto miestach mal stáť aj kostol sv. Alžbety, zaniknutý v 16. stor. Po odstránení 100 cm vrstvy zeminy, štrku a stavebného materiálu sa skúmala časť dvora, ktorá bude zničená /obr. 64: 7/. V h. 50-70 cm múrik s Ø š. 60 cm /novovek/, prekrývajúci staršie hroby a objekty /obr. 64: 8/. Na ploche okolo 400 m² 22 stredovekých a novovekých hrobov, zemnica, šesť kultúrnych jám alebo častí objektov z mladšej doby bronzovej a predpecná jama novovekej pece. Hroby sú z väčšieho cintorína, na ktorom sa pochovávalo najmenej 200 r. V hroboch zo 14.-15. stor. okrem pozostatkov drevených truhiel a železných klincov mince /hrob 2 a 3/82/, sklo, štiepaná industria, železná troska, mazanica, ale hlavne črepy z neolitu, doby bronzovej, veľkomoravského obdobia a zo stredoveku. Hroby z tohto obdobia sú plytšie, niekedy narušené mladšími hrobmi. Orientácia: mladšie hroby /1, 2, 10-13, 15-22/ S-J s menšími odchýlkami alebo J-S /hrob 3/, staršie hroby /4, 6-9/ V-Z, ostatné /5, 14/ SV-JZ. Hroby 10 a 11 dvojhroby /jedinci len vhodení do jamy/. Nad kostrami z týchto hrobov len na tenkej vrstve zeminy vhodená ďalšia kostra /hrob 3/. Podľa materiálu v zásype predpokladá sa spoločný hrob zo 16. stor. Nie je vylúčené, že cintorín patril k spomínanému kostolu sv. Alžbety.

Výskum získal pomerne dosť neolitických črepov /mladšia lineárna a bukovohorská keramika/, nezistil však objekt z tohto horizontu /obr. 65: 3-5/. Najvýraznejšia je zemnica hruškovitého tvaru z mladšej doby bronzovej /objekt 1/82/; rozmery a absencia podlahy svedčia skôr o zásobnici než príbytku /obr.

65: 1/. Objekt 2/82 z toho istého obdobia mal nad zahĺbenou časťou rad malých kolových jamiek v úrovni J steny /obr. 65: 2/. Zo 16. stor. jama 6/82 - predpecná jama zahĺbenej pece neurčenej funkcie, na spodku s 10-25 cm vrstvou popolovitej zeminy s uhlíkmi; nad touto vrstvou v zásype šabľa zo 16.-17. stor. a hrniec zo 17.-18. stor. V neolitickom materiáli kultúrne zaradenie jednoznačné, rôznorodé črepy z doby bronzovej datované od staršej po neskorú dobu bronzovú; niektoré majú výrazné prvky otomanskej i pilinskej, gávskej, lužickej a kyjatickej kultúry /obr. 65: 6-11/. Sporadicky nachádzané črepy z veľkomoravského a poveľkomoravského obdobia; najvýraznejší materiál z 12. a 13. stor. /obr. 65: 13/, vyskytli sa črepy a kovové predmety zo 14.-16. stor. /obr. 65: 12, 14/. Prír. č. 217/82. Nález. spr. 10238/83.

O r d z o v i a n y

V historickej literatúre sa spája existencia dnes zaniknutého majera Hazovec JZ od kóty 516,0 s polohou stredovekej dediny Jankovec /Jankfalva/. Črepy zo 16.-20. stor. ani situácia v teréne nesvedčia o zaniknutej stredovekej dedine. Na svahu nad ľavým brehom potoka Margecianka Z od majera /M-34-102-D-c, 1 : 25 000, 281,5-284,5 : 245-253 mm/ pomerne veľké sídlisko s črepmi mladšej lineárnej keramiky. Podľa počtu nálezov predpokladá sa aj intenzívnejšie osídlenie v mladšej dobe bronzovej. Z narušených objektov s ohniskami väčšie množstvo mazanice a kamenný otĺkač. Prír. č. 219/82. Nález. spr. 10237/83.

SZ od obce v polohe Pusté pole /M-34-102-D-c, 1 : 25 000, 279,5-298,5 : 186-192 mm/ sa lokalizovala zaniknutá stredoveká dedina Štefkovce. Nad sútokom Margecianky a ľavého prítoku J od kóty 551,5 na oráčine stopy zaniknutých objektov a črepy z 10.-14. stor. /obr. 66: 1-4/. Prír. č. 220/82. Nález. spr. 10236/83.

S m i ž a n y

Zo sledovanej lokality Pri kňazovej studni črepy, mazanica a zvieracie kosti z mladšej doby rímskej, z 9.-10. stor. a prvýkrát z 11.-12. stor. Prír. č. 221/82. Nález. spr. 10234/83.

S m o l n í k

V polohe uvádzanej v min. stor. ako Pustý kostol /M-34-114-D-c, 1 : 25 000, 220,5-224,5 : 122-125 mm/ je kostol, v rámci pamiatkovej záchrany stavebne upravený. Ťažko vystopovať stavebné fázy. V bezprostrednej blízkosti sťažuje prieskum nová úprava terénu, ale S od kostola evidentne staršie úpravy /plošina s pozostatkami valového opevnenia - múru? - hlavne na Z a S okraji/. Do tejto polohy vyúsťujú aj stredoveké komunikácie. Tradícia viaže ku kostolu menší stredoveký benediktínsky kláštor. Nález. spr. 10233/83.

S p i š s k á N o v á V e s

Na evidovanej lokalite Smižianska roveň výrazné črepy mladšej lineárnej keramiky, želiezovskej a bukovohorskej kultúry, brúsny kameň, nástroje a úštepy z rohovca, rádiolaritu a obsidiánu, črepy otomanskej kultúry zo strednej doby bronzovej a črep terry sigillaty z mladšej doby rímskej /obr. 66: 5/. Prír. č. 222/82. Nález. spr. 10232/83.

V doline Železný potok /M-34-114-A-a, 1 : 25 000, 321,5-328,5 : 186-194 mm/ sa spresnili polohy stredovekých haldičiek železnej trosky z tavieb už zač. 15. stor. /Münnich 1896, s. 131/. Väčšina háld pokrytá lesným porastom. Prír. č. 224/82. Nález. spr. 10296/83.

Pri razení spojovacej chodby medzi pivnicami pod Strednou školou baníckou v Spišskej Novej Vsi /M-34-114-A-a, 1 : 25 000, 176 : 269 mm/ sa zistili hrubé vrstvy črepov a železnej trosky. Pivnici z domu staršieho než škola z 19. stor. znížili stavbou školy podlahu o 30 cm, čím sa obvodový múr obnažil až po spodok základovej ryhy. Múr teraz stavebník prerazil otvorom š. 140 a v. 160 cm. Za ním sa obnažil profil: na spodku štrkové podložie do v. 30-40 cm a nad ním ubitá podlaha pivnice, prekrytá zeminou /hr. ca 30 cm/ s črepmi z 13.-15. stor. Medzi typickou hnedou keramikou z 13. stor. aj črepy bielej červenomaľovanej keramiky /džbánky/. Nad tým vrstva hliny, hrubšia /40 cm/ v SZ a tenšia /10 cm/ v JV časti. Tento umele vytvorený svah prekrýva 10-15 cm vrstva popola a uhlíkov a nad ňou 30-40 cm železnej trosky. Profil vrstvy železoviny naznačuje, že hutnícky objekt, z ktorého troska pochádza, stál pravdepod. V od skúmaného miesta, teda v školskom dvore. Črepy z hrncov z 15. stor. medzi železovinou naznačujú v tomto období existenciu hutníckeho objektu. Podľa poznatkov o zástavbe intravilánu v 15. stor. objekt by stál nad Z okrajom súvislejšieho sídliska. Datovanie do prvej pol. 15. stor. napomáha keramický materiál z vrstiev nad železovinou.

Nad vrstvou popolovitej zeminy /ca 10 cm hr./ bola vrstva črepov hnedej a sivej keramiky z 15. stor. /hr. 10-40 cm/, prekrytá prepálenou zeminou, nad ktorou bola druhá vrstva črepov /hr. 15-50 cm/. Na pravom okraji profilu múr z pieskovcového kameňa, spájaného pevnou maltou. Superpozícia vrstiev naznačovala objekt zo zač. 15. stor. Pod dlažbou používanej chodby sa preskúmalo okolo 10 m². Vytvoril sa profil SZ-JV /navrstvenie už uvedené/. 150 cm od štrkového podložia vymazaný a tvrdo vypálený spodok a časť klenby pece v š. 100 cm. Zachytená časť je pravdepod. len uzáverom klenbovej pece, ktorá pokračuje do školského dvora. Klenba sčasti narušená pri kladení plynovodu, ale aj zásahmi už v 15. stor. - planírka nad zaniknutou pecou /obr. 70: 1/. Zistenie pece vysvetľuje aj nález črepov /okolo 30 000 ks/, ktoré sa spočiatku javili ako depot nádob, takmer všetky sú z nepodarkov. Najpočetnejšia žltá, okrová, okrovočervená až hnedá keramika - rôzne tvary hrncov /obr. 71: 4/, džbánov /obr. 71: 2/, mís /obr. 70: 4, obr. 71: 5, 6/, pokrývok /obr. 70: 2/; nálezy gotických pohárov, technických nádob, fľaškovitých nádob a mištičiek na vytavovanie ortuti /obr. 70: 3/. Nechýbajú hlinené kahance. V najmladšom horizonte zastúpená sivá keramika s tuhovaným povrchom, najmä džbány rôznych tvarov a veľkostí s rozmanitou profiláciou ústia a výzdobou horizontálnymi ryhami, ale aj ozubeným kolieskom a pod. /obr. 71: 3, 7/. Prír. č. 223/82. Nález. spr. 10231/83. Po rekonštrukcii sa získa okolo 50 nádob z 15. stor., ktoré môžu tvoriť základný datovací fond keramiky vyrábanej na Spiši v tomto období.

Úpravami staveniska továrne na obrábacie stroje /M-34-114-A-a, 1 : 25 000, 66-73 : 271-284 mm/ porušené sídlisko na miernom svahu nad pravým brehom Levočského potoka /ca 20 000 m²/. Netvorilo homogénnu plochu /dve miesta - pracovne označené plocha A a B/.

Na ploche A sa už pri odhumusúvaní zistila koncentrácia nálezov a kultúrna vrstva 30-80 cm. Skúmalo sa sondami I-IX/82 i plošne sektormi 5 x 5 m. V sondách prevažne črepy zo strednej a z mladšej doby bronzovej, mladšej doby rímskej a z 12.-14. stor., ale aj kamenné brúsky, mazanica a zvieracie kosti. Na ploche A sa preskúmalo sedem objektov.

O b j e k t 1/82, zemnica obličkovitého tvaru s max. d. 360 cm. V najhlbšej časti pri JV okraji deštruovaná hlinená pec. V úrovni podlahy i v zásype najmä črepy z mladšej doby bronzovej.

O b j e k t 2/82 z mladšej doby bronzovej s množstvom črepov. Vaňovitý tvar, väčšia jama pri Z stene, po obvode menšie kolové jamky, nad S okrajom žľab po základovom brvne drevenej konštrukcie.

O b j e k t 3/82, jama s Ø ca 200 cm, rovnými stenami a plochým dnom. Vo V časti veľké kusy mazanice asi z klenby pece. Objekt z mladšej doby bronzovej, v zásype aj črepy z mladšej doby rímskej.

O b j e k t 4/82, jama s Ø 115 cm z mladšej doby bronzovej.

O b j e k t 5/82, jama s Ø 240 cm, h. ca 60 cm, kolová jama takmer uprostred. Na obvode i v okolí objektu množstvo jamiek neobjasnenej funkcie. Na dne výrazná keramika z 12.-13. stor. /obr. 69: 5/, v zásype hlavne črepy z mladšej doby bronzovej.

O b j e k t 6/82, jama s Ø 180 cm. Na dne vo V časti výrazná vrstva popola a nad ňou kamene a mazanica; prepálenie naznačuje kamennú klenbu pece. Mladšia doba bronzová.

O b j e k t 12/82, zachovaná len J časť. Dno v miernom svahu upravené takmer vodorovne. Nad okrajom zahĺbenia žliabky asi na odvádzanie dažďovej vody. Mladšia doba bronzová.

Na tejto ploche sa uplatnila nová technika sondáže. Železným ručným vrtákom s Ø 30 cm sa vyvŕtali diery podľa vopred vytýčeného plánu. Z obsahu vrtov sa zistil profil sídliskovej vrstvy a objekty. Tento spôsob má na lokalitách s termínovaním uvoľnenia plochy pre stavebníka výhody a opodstatnenie /obr. 69: 6, 7/.

Na ploche B sa preskúmalo päť objektov.

O b j e k t 7/82, dve kultúrne jamy, pri nich rozbité tkáčske závažia a deštruovaná hlinená pec s predpecnou jamou /obr. 68: 1/. Mladšia doba bronzová.

O b j e k t 8/82. Vaňovite zahĺbená časť so vstupom na JV; v SZ časti /zahĺbenie až 50 cm/ ohnisko obložené väčšími pieskovcovými a zlepencovými kameňmi. Na zošikmenom okraji kolové jamy /obr. 68: 2/. Okrem keramiky z 9.-13. stor. /obr. 69: 3, 4/ kúsky železnej rudy a železná troska.

O b j e k t 9/82, jama 200 x 150 cm s max. zahĺbením ca 80 cm a s ohniskom. Objekt i nálezy z mladšej doby bronzovej /obr. 68:3-5/, v zásype i výrazné črepy z mladšej doby rímskej /obr. 69: 1, 2/.

O b j e k t 10/82, zemnica takmer štvorcového pôdorysu /ca 180 cm/. Vstup z V, v Z časti ohnisko. Na okraji kolové jamy a žľaby po brvnách drevenej nadstavby. Okrem črepov z 12.-13. stor. mazanica, zvieracie kosti, kamenný brúsik, železná troska a železná lupa.

O b j e k t 11/82, zemnica nepravidelného oválneho tvaru, dlhšia os ca 300 cm, max. š. 140 cm. Objekt z mladšej doby bronzovej s črepmi amforovitej nádoby /obr. 68: 3/.

Črepy z mladšej doby rímskej /na oboch plochách prevažne v kultúrnej vrstve/ sú splavené z vyšších polôh. Stavba pravdepod. zničila len časť SV okraja sídliska; jadro je západnejšie. Prír. č. 225/82. Nález. spr. 10297/83.

S p i š s k é P o d h r a d i e

V narušenej časti V ukončenia valu slovanského hradiska Dreveník črepy pilinskej kultúry a z 9.-10. stor. Slovanské črepy a mazanica pri vnútornej stene valu. Prír. č. 226/82. Nález. spr. 10216/83.

S p i š s k é T o m á š o v c e

V polohe Pod hruškou nad pravým brehom potoka Brusník /M-34-113-B-b, 1 : 25 000, 55-60 : 128-133 mm/ zistené osídlenie v mladšej dobe bronzovej a v 8.-9. stor. Na oráčine identifikovateľné len objekty na JZ okraji sídliska; v nižšej polohe vrstva naplavenej ornice prekrýva sídliskový horizont. Slovanské črepy /obr. 66: 8/ vo V časti sídliska, ostatné rozptýlené po celej ploche. Prír. č. 227/82. Nález. spr. 10215/83.

Na lokalite Sedliská sa intenzívnym obrábaním pôdy v priebehu piatich rokov stratili znaky po objektoch porušených orbou. Len črepy z 13.-15. stor. a železná troska naznačujú polohu objektu, ktorého pôdorys bol v r. 1977 jednoznačne viditeľný. Prír. č. 228/82. Nález. spr. 10214/83.

S p i š s k é T o m á š o v c e, časť H a d u š o v c e

V polohe Chmelník /M-34-113-B-b, 1 : 25 000, 69-79,5 : 118-123 mm/ sa zistilo sídlisko zo staršej doby bronzovej /mazanica a črepy na piatich miestach/. Hrubostenné črepy prevažne slamované; niekoľko výrazných črepov zo šálok /obr. 66: 6, 7/. Črepy z 11.-15. stor. a železná troska na V okraji lokality. Prír. č. 229/82. Nález. spr. 10213/83.

S p i š s k é V l a c h y

Na lokalite Pod Lazík overovací prieskum spresnil polohu taviacich pecí na železnú rudu z mladšej doby rímskej /M-34-114-B-a, 1 : 25 000, 178-182,5 : 266,5-269,5 mm/. V mieste pecí i v blízkosti okrem črepov a mazanice množstvo železoviny, železná ruda a časti plášťa taviacej šachtovej piecky s fragmentom kruhového otvoru na okysličovanie tavby. Prír. č. 230/82. Nález. spr. 10212/83.

S p i š s k ý H r h o v

V polohe Nad rybníčkom sa spresnil rozsah slovanského sídliska v S a SZ smere /M-34-114-A-b, 1 : 25 000, 303,5-312,5 : 19-25 mm/. Zasiahnuté zástavbou. Sfarbenie ornice a rozptyl nálezov určujú hranicu sídliska ca 100 m od poľnej cesty zo Spišského Hrhova do Danišoviec. Črepy, mazanica a železná troska z 9.-12. stor. /obr. 66: 9-12/. Na ploche V od poľnej cesty v minulosti zistené osídlenie eneolitické, z mladšej doby bronzovej a slovanské; zberom získaný ďalší materiál. Prír. č. 231/82. Nález. spr. 10211/83.

V polohe Niže dediny /M-34-114-A-b, 1 : 25 000, 288,5 : 40 mm/ v kline nad sútokom potokov Lodina a Brusník nájdený úštep z rohovca, pod sútokom zvyšky klenby kamenného mosta, zostatku stredovekej komunikácie medzi Spišskými Vlachmi a Levočou. Prír. č. 232/82. Nález. spr. 10210/83.

S p i š s k ý Š t v r t o k

V polohe Nižné Garhalovské zistené ďalšie dve lokality, preto sa evidovaná lokalita označuje ako Nižné Garhalovské I. Získal sa na nej veľký počet črepov, mazanice, železnej trosky a zvieracie kosti z mladšej doby rímskej a z predveľkomoravského a veľkomoravského obdobia. Medzi črepmi z mladšej doby rímskej aj sivá keramika /obr. 67: 1/, medzi slovanskou keramikou i viac fragmentov z predveľkomoravského obdobia. Predpokladá sa významné veľkomoravské osídlenie /obr. 67: 2-6/. Prír. č. 235/82. Nález. spr. 10207/83. V polohe Nižné Garhalovské II /M-34-113-B-b, 1 : 25 000, 37-41 : 134-138 mm/ orba porušila pravdepod. dva objekty z mladšej doby rímskej. V okolí veľmi prepálenej časti mazanica a železná troska. Prír. č. 236/82. Nález. spr. 10206/83. V polohe Nižné Garhalovské III /M-34-113-B-b, 1 : 25 000, 42-46 : 130-133 mm/ objekt s ohniskom a črepmi hlavne zo zásobníc z mladšej doby rímskej; pri ohnisku mazanica. Prír. č. 237/82. Nález. spr. 10205/83. Napriek neveľkej vzájomnej vzdialenosti polôh nepredpokladá sa

tu jedno sídlisko. Lokality II a III sú v malých úžľabinách na J svahu, teda v oboch prípadoch sa využila terénna konfigurácia na ochranu objektov pred S vetrom.

SZ od kóty 518,2 v polohe Vyšné Garhalovské /M-34-113-B-b, 1 : 25 000, 44-55 : 90-108 mm/ nad ľavým brehom potoka Štvrtok osídlenie z mladšej doby bronzovej /pilinská kultúra/ a S od tejto polohy na teréne zvažujúcom sa k štátnej ceste Spišský Štvrtok - Smižany, objekt z tohto obdobia. Materiál z doby bronzovej na celej ploche sídliska, črepy z 13. stor. len nad brehom potoka. Prír. č. 238/82. Nález. spr. 10204/83.

Sledovala sa poloha zaniknutej stredovekej dediny Balistarii - Strelce /M-34-113-B-b, 1 : 25 000, 145-150 : 8-11,5 mm/, lokalizovanej v r. 1968, pre služobnícky názov často uvádzanej v historickej literatúre k dejinám Spiša a hlavne Spišského hradu /Menclová 1956 a Suchý 1970, tam pramenný materiál a staršia literatúra/. Orba narušila kamenné základy väčšej stavby /rozťahané do d. 15 m/. Prieskum nad potokom Sihoť pod Z okrajom stredovekej dediny ukázal, že vyrástla z veľkomoravskej a poveľkomoravskej osady. V mieste šiestich orbou narušených objektov črepy, mazanica, zvieracie kosti a brúsny kameň. Prír. č. 233/82. Nález. spr. 10209/83.

Na evidovanej lokalite Nad cigánami sa potvrdilo osídlenie v staršej a strednej dobe bronzovej. Nálezisko patrí do hospodárskeho zázemia známej lokality na Myšej hôrke. Na SV okraji črepy, mazanica, brúsny kameň a zvieracie kosti /narušený objekt/. Prír. č. 234/82. Nález. spr. 10208/83.

O k r e s S t a r á Ľ u b o v ň a

L e g n a v a

V polohe Monastier, kde podľa tradície mal v stredoveku stáť kláštor benediktínov, súčasná pamiatková dokumentácia neeviduje žiadny objekt. Nad stredovekou komunikáciou do Poľska na terase S svahu kopca Daľná hora /M-34-90-D-c, 1 : 25 000, 27-31 : 134-138 mm/ je používaný kostolík s patrocíniom sv. Jána Krstiteľa. Overila sa situácia v mieste pripojenia Z múru lode k sanktuáriu. Kostol s polkruhovým sanktuáriom, orientovaným na JZ, je jednopriestorový s takmer štvorcovou loďou /955 x 910 cm - vonkajšie rozmery/ a prístreškom nad vchodom v d. 225 cm /obr. 67: 7/. Sonda pred vchodom zachytila zvyšky staršieho rozrušeného múrika a v planírke črepy zo 14. stor., mazanicu, železné klince a sklo. Sondou pri Z múre lode a sanktuária sa zistilo, že terén v tejto časti prekrýva zemina splavená z kopca v hr. 40-60 cm. V tejto úrovni vrstva vyliatej veľmi tvrdej malty /hr. 5-15 cm, š. až 100 cm od múru/ spojenej s omietkou sanktuária. Takáto technika ochrany základov zistená pri románskom kostole z 12. stor. v Levoči /Javorský 1981b, s. 75/. Datovanie kostola zatiaľ neobjasnené; objekt má dve stavebné fázy, staršiu predstavuje sanktuárium. Prír. č. 239/82. Nález. spr. 10202/83.

S t a r i n a

V polohe Marcinka /M-34-102-B-a, 1 : 25 000, 122-127 : 57-55,5 mm/ sa overovali údaje o zaniknutej stredovekej osade s kostolom. Získané iba črepy z 13.-14. stor. Prír. č. 240/82. Nález. spr. 10201/83.

S u l í n

Na ostrohu nad riekou Poprad na úzkom chrbte kopca tri toponymiká naznačujú využitie polohy: S od kóty 490,5 poloha Bašta, pri kóte 490,3 Oltárik a na J Kríž. Nezistili sa náznaky existencie objektov ani archeologický materiál.

N á l e z m i m o o b l a s t i S p i š a

K o š i c k á B e l á /okr. Košice-vidiek/

Zoltán Grega z Margecian našiel pred vchodom do Ružínskej jaskyne pod kopcom Sivec /M-34-115-A-c, 1 : 25 000, 355 : 7 mm/ asi 20 cm pod vrstvou štrku železnú sekeru, pomerne dobre zachovanú, s kováčskou značkou nad otvorom krížového tvaru /obr. 54: 1/. Typologické znaky ju radia do 15.-16. stor. Prír. č. 161/82. Nález. spr. 10190/83.

L i t e r a t ú r a

BÁRDOSY, J. 1802: Supplementum analectorum terrae Scepusiensis. Leutschoviae.

FEJÉR, G. 1829-1844: Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis. 1-11. Budae.

FEKETE NAGY, A. 1934: A Szepesség területi és társadalmi kialakulása. Budapest.

JAVORSKÝ, F. 1981a: Výskumy a prieskumy Výskumnej expedície Spiš Archeologického ústavu SAV. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1980. Nitra, s. 108-126.

JAVORSKÝ, F. 1981b: Výskumy a prieskumy Výskumnej expedície Spiš v roku 1979. In: Študij. Zvesti Archeol. Úst. SAV. 19. Nitra, s. 67-95.

MENCLOVÁ, D. 1956: Spišský hrad. Pam. a Múz., 5, s. 32-39.

MÜNNICH, S. 1896: Igló királyi korona- és bányaváros története. Igló.

SCHMAUK, M. 1889: Supplementum analectorum terrae Scepusiensis. 2. Szepesváraljae.

SUCHÝ, M. 1970: Urbariálne povinnosti poddaných hradného panstva Spiš v druhej polovici 16. storočia a v 17. storočí. Hist. Štúdie, 15, s. 61-120.

ŠMILAUER, V. 1935: Osídlení a národnosti Spiše. In: Bratislava. 9. Bratislava, s. 164.

GRABUNGEN UND GELÄNDEBEGEHUNGEN DER FORSCHUNGSEXPEDITION ZIPS DES ARCHÄOLOGISCHEN INSTITUTES DER SAW.

Bezirk Poprad

B a t i z o v c e. 8 Feuerstellen und Kulturgrube mit Scherben aus dem 13.-15. Jh.

H o z e l e c. Besiedlung aus der jüngeren römischen Kaiserzeit und verstreutes Scherbenmaterial aus dem 13. Jh.

H ô r k a. Feststellung der Lage der mittelalterlichen Dorfwüstung Komarovce. Belege über ältere, aber hauptsächlich grossmährische Besiedlung der Flur. Grossmährisches /Abb. 54: 2/ und mittelalterliches Scherbenmaterial /Abb. 54: 3-7/, weiters Metallinventar /Abb. 54: 8/, aber auch neuzeitliche Scherben umgrenzen eine ununterbrochene Besiedlung im 9.-17. Jh. Hinter Komarovce I: 8 Kulturgruben aus der jüngeren römischen Kaiserzeit und in der Kulturschicht Material aus dem 13.-15. Jh. Beim Friedhof: Charakteristische Scherben aus dem 13.-16. Jh. Alter Friedhof: 8 Gräber mit W-O-Orientierung der Grabgruben. Pod zvonek: 3 Fundamentmauern /Br. um 60 cm/ in 50-70 cm T., in 30 m L. parallellaufend. Wahrscheinlich Fundamente von Wirtschaftsgebäuden, undatiert. Siedlung Miklušovce: in Dokumenten aus dem J. 1310 wird die St. Nikolaus-Kirche erwähnt. An der Stelle einer vorausgesetzten Kapelle eine Grube /T. um 100 cm, Dm. 200 cm/ und in ihrer Nähe atypische urzeitliche Scherben und Scherben aus dem 13.-14. Jh.

H ô r k a, Teil K i š o v c e. Na Borovské: Siedlung aus dem 9. Jh. Pri obchodnom dome: Charakteristische Scherben aus der älteren Bronzezeit.

H ô r k a, Teil P r i m o v c e. Ausgedehnte Siedlung aus der mittleren Bronzezeit, der älteren und jüngeren römischen Kaiserzeit, aus dem 9.-13. Jh. Ausser der verhältnismässig grossen Anzahl von Scherben, Lehmverputz, Eisenschlacke, Fragmenten geschliffener Steine auch ein neolithischer Steinkeil. Charakteristisch sind hauptsächlich Scherben von Tassen und doppelkonischen Schüsseln aus der Bronzezeit /Abb. 55: 1/, von Vorratsgefässen und Schüsseln der grauen Keramik aus der jüngeren römischen Kaiserzeit /Abb. 55: 2, 3/, von grossmährischen Töpfen /Abb. 55: 4-11/ und aus dem 11.-13. Jh. /Abb. 55: 12/.

I h Ľ a n y, Teil M a j e r k a. Laut mittelalterlichen Quellen sollte sich in der Nähe von Majerka die mittelalterliche Dorfwüstung Borkút befinden. Die Objekte durch Lehm- und Steinexploitation im 20 Jh. zerstört.

J á n o v c e. Pod chrasť: aus überpflügten Objekten neolithische Scherben und Lehmverputz. Od chotára: 34 verschiedene Gruben und 4 Feuerstellen aus der mittleren und jüngeren Bronzezeit, der jüngeren römischen Kaiserzeit und dem 9.-10. Jh.

J á n o v c e, Teil M a c h a l o v c e. Unter dem NO-Hang des bekannten Púchover Burgwalls ein Wall mit angebauten Objekten an seiner Innenmauer, frei stehenden Wohnhütten und einem gestörten Eisenverhüttungsofen. Eine Menge von Scherben aus der Púchover Zeit, charakteristisch sind besonders Randscherben mit verschiedenartiger Verzierung und Profilierung /Abb. 56: 1-20/. Auch Scherben slawischer Keramik aus dem 9. Jh. /Abb. 56: 21/ und aus dem 13. Jh. /Abb. 56: 22/.

P o p r a d, Teil S p i š s k á S o b o t a. In der Lage der mittelalterlichen Dorfwüstung Stojany beschädigte Reste einer Kirchenmauer /Javorský 1981, S. 110/ und ein Lehmofen. Scherben aus dem 13.-15. Jh.

P o p r a d, Teil S t r á ž e. Hlboký potok: Identifizierung der Lage einer mittelalterlichen Dorfwüstung /in Urkunden Gömörör - Villa Gumur - Gumurewr/; auf der zerstörten Siedlungsfläche Scherben aus dem 11.-15. Jh. /Abb. 57: 1/. Peheng: Grosse Siedlung aus der jüngeren römischen Kaiserzeit und aus dem 8.-10. Jh. Charakteristisches Scherbenmaterial aus der jüngeren römischen Kaiserzeit /Abb. 57: 2-4/ und der slawischen Epoche /Abb. 57: 5-9/ in grosser Zahl, zusammen mit Eisenschlacke aus gestörten Schmelzöfen. Auch Scherben aus der späten Bronzezeit. Na rázcestí: Siedlung aus der mittleren Bronzezeit, jüngeren römischen Kaiserzeit und aus dem 9.-10. Jh. An Stellen überpflügter Objekte Scherben und Lehmverputz /Abb. 57: 10-12/. Vinná jama: Siedlung aus der jüngeren römischen Kaiserzeit und aus dem 8.-10. Jh. Scherben und Lehmverputz auf einer Fläche von ca. 2 000 m² /Abb. 57: 1-8/. Kiera: Auf der Siedlungsfläche mit einer Menge von Lehmverputzbrocken Scherben aus der jüngeren römischen Kaiserzeit.

S p i š s k á T e p l i c a. Pod bôrom: Siedlung aus der jüngeren Bronzezeit und aus dem 13.-15. Jh. Pod Popradom: Auf einer Fläche von ca. 8 000 m² Besiedlung aus der mittleren Bronzezeit. Scherben und Eisenschlacke aus dem 13. Jh.

S p i š s k ý Š t i a v n i k. Rybník I: Scherben und Lehmverputz aus der jüngeren römischen Kaiserzeit und Scherben wie auch Baumaterial aus dem 13.-14. Jh. Rybník II: Siedlung aus der jüngeren römischen Kaiserzeit. Ausser Scherben der grauen Keramik /Abb. 58: 9-12, Abb. 59: 1, 2/

auch Eisenschlacke, Lehmverputz und Teile vom Mantel eines Schmelzofens. Sedliská: Evidierte Siedlung; Scherben der Kultur mit jüngerer Linearkeramik und aus der Bronzezeit.

V l k o v á. Bukovina: Evidierte Lokalität. Scherben, Spaltindustrie aus Hornstein, Radiolarit und Obsidian. Kultur mit Linearkeramik, Bükker und Otomani-Kultur. Horanské: Festgestellte Lage der mittelalterlichen Dorfwüstung Horanské aus dem 12.-15. Jh. Durch Pflügen gestörte Fundamente einer Kirche und von mindestens 15 Häusern. Ein Teil der Scherben aus dem 10.-12. Jh., charakteristische Scherben aus dem 13.-15. Jh. /Abb. 60: 1-7/. Aus der jüngsten Epoche ein Reitersporn /Abb. 60: 8/. Nördlich der Siedlungswüstung Scherben aus dem 16. Jh. Pod Orlovcom: Siedlung aus der jüngeren römischen Kaiserzeit. 4 gestörte Wohnhäuser und ein Schmelzofen für Eisenerz. Scherben vorwiegend von Vorratsgefässen /Abb. 61: 1/. Nad dvorom JRD: Spuren von 2 Objekten /aus der jüngeren römischen Kaiserzeit und dem 13.-14. Jh./. Pod Okrúhlou: Siedlung aus der mittleren und jüngeren Bronzezeit und dem 9.-10. Jh. Die Scherben aus der Bronzezeit vorwiegend von topfförmigen Gefässen mit Besenstrichverzierung, aber auch von Schüsseln und Tassen /Abb. 61: 2, 6/, slawische von topfförmigen Gefässen mit charakteristischer Verzierung /Abb. 61: 3, 5, 7/. Pri prednej priekope: Scherben aus der jüngeren römischen Kaiserzeit und dem 9.-10. Jh., weiters doppelkonischer Spinnwirtel, Eisenschlacke, Wetzsteine u. a. /Abb. 61: 8, 9/. Pod Kosovým kruhom: Evidierte Lokalität. Vorwiegend Scherben slawischer Keramik aus dem 8.-10. Jh. /Abb. 59: 3-5/. Ansiedlung Levkovce: Mittelalterliche Kirche, als Wüstung angesehen, umgebaut zu einem stöckigen Wohnhaus. Die Kirche in Urkunden aus dem 13. und 14. Jh. erwähnt. Sie hat eine halbkreisförmige Apsis und ein rechteckiges Schiff in der Gesamtlänge von 16,6 m /Abb. 59: 6, 7/. Za stodolou: Siedlung. Scherben aus der jüngeren Bronzezeit, jüngeren römischen Kaiserzeit, der grossmährischen Epoche und dem 13. Jh.

V y d r n í k. Pod Hrádkom I: Scherben und Spaltindustrie der Kultur mit jüngerer Linearkeramik und mittelalterlicher Bergwerkshammer /Abb. 61: 10/. Pod Hrádkom II: Urzeitliche atypische Scherben und Scherben aus dem 9.-10. und 13. Jh. Pod Hradom: Evidierte Lokalität. Scherben aus der mittleren Bronzezeit und der grossmährischen Epoche /Abb. 62: 1, 2/.

Bezirk Spišská Nová Ves

D o m a n o v c e. Siedlung aus der jüngeren römischen Kaiserzeit. Lehmverputz und Scherben mit mehrfachen Wellenlinien /Abb. 62: 3/.

D l h é S t r á ž e. Evidierte Siedlung /Bronzezeit und grossmährische Epoche/. Funde der Kultur mit jüngerer Linearkeramik.

D r a v c e. Gestörte Siedlungsobjekte aus der jüngeren römischen Kaiserzeit.

G e l n i c a. Slovenská ulica: Grubenhütte aus dem 13. Jh. Banícke námestie: Baugruben und Objekte aus dem 13.-20. Jh. Zwischen Scherben des 13. Jh. auch weisse rotbemalte Keramik mit Bodenzeichen /Abb. 62: 4-12/.

I l i a š o v c e. Siedlung aus der Spätbronzezeit. Ausser Scherben aus dieser Zeit sporadische Scherben aus der älteren und mittleren Bronzezeit /Abb. 63: 1-6/.

K u r i m a n y. Pod Rehbergom: Evidierte neolithische Siedlung; östlich von ihr eine slawische Siedlung aus dem 8.-10. Jh. /Abb. 63: 7-10/. Pod Rotundou: Lehmverputz und atypische Scherben, wahrscheinlich aus der Bronzezeit.

L e t a n o v c e. Harbky: Evidierte Fundstelle. Scherben der Otomani-Kultur aus der mittleren Bronzezeit und dem 13. Jh. Sedliská: Grosse Siedlung der Otomani-Kultur, aus der jüngeren römischen Kaiserzeit, dem 9.-10. und 13. Jh. Zwischen Scherben der jüngeren Kaiserzeit Scherben mit Stempelverzierung /Abb. 63: 11/. Slawische Keramik mit üblicher Verzierung /Abb. 63: 12/. Strelníky: Siedlung des 9.-10. Jh., auch Scherben aus dem 13. Jh. Am charakteristischesten ist grossmährische Keramik /Abb. 64: 1-4/. Veľké lúky: Siedlung aus der mittleren und jüngeren Bronzezeit. Scherben, Steinwerkzeuge und Nukleus aus Quarzit. Bach Brusník: Über dem linken Ufer ein gestörtes Objekt. Atypisches Material aus der jüngeren Bronzezeit /?/.

L e v o č a. Beim Menhardstor: Festgestellte Bauzurichtungen des Tores und des Grabens vor ihm. Ältester Teil der Torfundamente aus dem 13.-14. Jh., Eingriffe aus dem 15. und 19. Jh. Im Vorfeld des Košice-Tores: Besiedlung aus der jüngeren Bronzezeit und dem 13. Jh., aber auch Objektteile und Funde aus dem 16.-19. Jh. Aus dem 13. Jh. ein Objekt und ein in die Sandsteinunterlage eingetiefter Brunnen /T. 15 m/. Vorausgesetzt wird das Erfassen eines Teiles der mittelalterlichen Ansiedlung Kacvinkel, deren O-Teil durch die Erbauung der Stadtbefestigung vernichtet wurde. SO-Hang des Hügels Mestský vrch: Wohnhaus aus dem 13.-14. Jh. Südlich der im J. 1979 erforschten Fundstelle Präzisierung des Ausmasses einer Siedlung aus der jüngeren Bronzezeit. Scherben, Tonscheibe, Schlagstein und Radiolaritabschlag. Nördl. des mittelalterlichen sog. Ungarischen Weges ein gestörter Eisenschmelzofen mit Scherben aus dem 13. Jh. Ulica Červenej armády: Groschen aus dem J. 1860. Vajanského ulica: Baueingriffe, verbunden mit dem Aufbau des Minoritenklosters im 18. Jh., wannenförmiger Ofen zum Rösten von Eisenerz mit Keramik aus dem 17.-18. Jh. Cesta Slobody: 2 Kulturgruben aus der jüngeren Bronzezeit mit typischem Scherbenmaterial /Abb. 64: 5, 6/. Unter dem jetzigen Weg eine Stützmauer der Grabenaussenmauer aus dem 15. Jh. und in rund 160 m Entfernung vom Menhardstor in Richtung zum Košice-Tor in der Sandsteinunterlage ein eingehauener Gang von 120 x 170 cm. Bei den Kasernen: Fundamente untergegangener Stadtbefestigungsmauern. Hof der Firma Okresná správa ciest: Rettungsgrabung /Abb. 64: 7/. Auf rund 400 m² Fläche 22 Gräber, eine Grubenhütte und 6 Kulturgruben aus der jüngeren Bronzezeit und eine neuzeitliche Vorofengrube. Die Gräber aus dem 14.-15. Jh. O-W orientiert. Sargreste, verschiedene Eisengegenstände, Münzen, Zierat und Scherben. Neolithische Objekte fehlen, doch Scherben der jüngeren Linear- und Bükker Keramik vorhanden /Abb. 65: 3-5/. Das jungbronzezeitliche Objekt 1/82 etwa eine Speichergrube /Abb. 65: 1/. Das Objekt 2/82 desselben Horizontes mit Pfostenlöchern im Niveau der S-Wand /Abb. 65: 2/. Verschiedenartiges Material, beginnend von der älteren bis zur späten Bronzezeit, ausgeprägte Elemente der Otomani-, Pilinyer, Gáva-, Lausitzer und Kyjatice-Kultur /Abb. 65: 6-11/. Sporadische Scherben aus grossmährischer und nachgrossmährischer Zeit, aber auch aus dem 12.-13. Jh. /Abb. 65: 13/ und 14.-16. Jh. /Abb. 65: 12, 14/. Das jüngste Material

aus der Vorofengrube und Kulturschicht aus dem 17. und 18. Jh. Die Zugehörigkeit des Friedhofes zur untergegangenen St. Elisabeth-Kirche ist nicht ausgeschlossen.

O r d z o v i a n y. Hazovec: Historischer Literatur nach sollte an der Stelle der Maierhofwüstung Hazovec das mittelalterliche Dorf Jankovec /Jankfalva/ sein. Durch Begehung nicht festgestellt. Scherben aus dem 16.-20. Jh. Westl. vom Meierhof eine Siedlung aus dem Neolithikum /Kultur mit jüngerer Linearkeramik/ und aus der jüngeren Bronzezeit. Pusté pole: Lokalisierte mittelalterliche Dorfwüstung Štefkovce. Scherben aus dem 10.-14. Jh. /Abb. 66: 1-4/.

S m i ž a n y. Pri kňazovej studni: Evidierte Fundstelle. Hauptsächlich Scherben aus der jüngeren römischen Kaiserzeit und dem 9.-10. Jh.

S m o l n í k. Nördl. der Kirche Terrainzurichtungen und Befestigungsreste /undatiert/.

S p i š s k á N o v á V e s. Smižianska roveň: Evidierte Lokalität, Scherben der jüngeren Linearkeramik, Želiezovce- und Bükker Kultur und aus dieser Epoche auch Werkzeuge und Abschläge aus Hornstein, Radiolarit und Obsidian. Scherben der Otomani-Kultur aus der mittleren Bronzezeit und eine Terra sigillata-Scherbe aus der jüngeren römischen Kaiserzeit /Abb. 66: 5/. Tal Železný potok: Mittelalterliche Halden von Eisenschlacke an Stellen, wo im 15. Jh. Eisenerz geschmolzen wurde. Gebäude der Stredná škola banícka: Rettungsgrabung auf der Fläche zwischen Kellerfundamenten. Kellermauer aus der ersten Hälfte des 15. Jh. und über dem Kellerboden in der Füllerde Scherben aus dem 13. Jh., auch weisse rotbemalte Keramik. Über einer weiteren Erdschicht war eine Aschen- und Holzkohlenstückchenstrate von einer 30-40 cm mächtigen Lage von Eisenmaterial überlagert. Vorausgesetzt wird ein Verhüttungsobjekt von der Mitte des 15. Jh. Eine Schlackenschicht von Erde, Asche mit Kohlenstückchen überdeckt, darüber zwei Lagen von Scherben der grauen und braunen Keramik aus dem 15. Jh. Im Profil des Schnittes /NW-SO/ der Abschluss eines Lehmtöpferofens /Abb. 70: 1/. In den rund 30 000 Scherben auf 10 m² Fläche sind am zahlreichsten gelbe, ocker- und ockerrotfarbene bis braune Keramik vertreten - Töpfe /Abb. 71: 1, 4/, Krüge /Abb. 71: 2/, Schüsseln /Abb. 70: 4, Abb. 71: 5, 6/, Topfdeckel /Abb. 70: 2/, aber auch gotische Becher, technische und Flaschengefässe zum Schmelzen von Quecksilber und kleine Schüsseln zu diesen Gefässen /Abb. 70: 3/. Im jüngsten Horizont graue Keramik mit graphitierter Oberfläche /Krüge von verschiedener Form, Grösse und Randprofilierung - Abb. 71: 3, 7/. Baugelände der Fabrik für Bearbeitungswerkzeuge: Rettungsgrabung auf 20 000 m² Fläche, aufgeteilt in die Flächen A und B. Auf der Fläche A 7 Objekte - 1-4, 6 und 12/82 aus der jüngeren Bronzezeit, 5/82 aus dem 12.-13. Jh. - alles Grubenhütten mit verschiedener Konstruktion und Lage der Feuerstelle bzw. des Ofens. Auf der Fläche B 5 Objekte - 7, 9, 11/82 aus der jüngeren Bronzezeit, 8/82 mit ausdrucksvollen Konstruktionsdetails /Abb. 68: 2/, in seiner Füllerde Eisenerz, Eisenschlacke und Scherben aus dem 9.-13. Jh. /Abb. 69: 3, 4/, aus derselben Zeit auch Objekt 10/82 mit dem Inhalt von Eisenschlacke und Eisenluppe, Tierknochen und Scherben aus dem 12.-13. Jh. Destruierte Lehmofenkuppel mit Vorofengrube im jungbronzezeitlichen Objekt 7/82 /Abb. 68: 1/. Im Objekt 11/82 auch der

Teil einer Amphore aus der jüngeren Bronzezeit /Abb. 68: 3/. In der Siedlungsschicht oder in der Füllerde der Objekte Scherben aus der jüngeren römischen Kaiserzeit /Abb. 69: 1, 2/.

S p i š s k é P o d h r a d i e. Dreveník: Evidierter slawischer Burgwall. Gestörte Siedlungsschicht. Scherben der Pilinyer Kultur und aus dem 9.-10. Jh.

S p i š s k é T o m á š o v c e. Pod hruškou: Besiedlung der jüngeren Bronzezeit und in vorgrossmährischer und grossmährischer Zeit. Am charakteristischesten sind Scherben der jüngeren Bronzezeit /Abb. 66: 8/. Sedliská: Evidierte Lokalität. Eisenschlacke und Scherben aus dem 13.-15. Jh.

S p i š s k é T o m á š o v c e, Teil H a d u š o v c e. Siedlung aus der älteren Bronzezeit /Abb. 66: 6, 7/. Scherben aus dem 11.-15. Jh. und Eisenschlacke.

S p i š s k é V l a c h y. Grössere Menge von Eisenmaterial, Lehmverputz und Scherben aus der jüngeren römischen Kaiserzeit in der Umgebung überpflügter Schmelzöfen.

S p i š s k ý H r h o v. Nad Rybníčkom: Präzisierung des Ausmasses einer slawischen Siedlung. Eisenschlacke und Scherben aus dem 9.-12. Jh. /Abb. 66: 9.-12/. Östl. dieser Lage weitere Scherben aus einer äneolithischen und jungbronzezeitlichen Siedlung. Niže dediny: Hornsteinabschlag. Unterhalb des Zusammenflusses der Bäche Brusník und Lodina: Reste einer Steinbrücke, Reste der mittelalterlichen Kommunikation zwischen Spišské Vlachy und Levoča.

S p i š s k ý Š t v r t o k. Nižné Garhalovské I: Evidierte Lokalität. Eisenschlacke, Tierknochen, Scherben grauer Keramik /Abb. 67: 1/ aus der jüngeren römischen Kaiserzeit, Scherben aus vorgrossmährischer und grossmährischer Zeit /Abb. 67: 2-6/. Nižné Garhalovské II: Besiedlung aus jüngerer römischer Kaiserzeit /Scherben, Lehmverputz, Eisenschlacke/. Nižné Garhalovské III: Gestörtes Objekt aus der jüngeren römischen Kaiserzeit und Scherben vorwiegend von dickwandigen Vorratsgefässen. Vyšné Garhalovské: Ansiedlung der Pilinyer Kultur aus der jüngeren Bronzezeit und Scherben aus dem 13. Jh. Mittelalterliche Dorfwüstung Balistarii /Strelce/: In historischer Literatur als Dienstgemeinde der Zipser Burg angeführt. Evidierte Lokalität. Gestörte Mauern /die längste um 15 m/. Südwestl. dieser Lage eine grossmährische Siedlung, auf welcher das mittelalterliche Dorf Strelce erwuchs. Nad cigánami: Evidierte Lokalität. Scherben der Otomani-Kultur aus der mittleren Bronzezeit.

Bezirk Stará Ľubovňa

L e g n a v a. Sondierung beim Wallfahrtskirchlein St. Johannes des Täufers /Abb. 67: 7/. Festgestelltes Fragment einer destruierten Mauer und an der Verbindungsstelle der Mauern von Sanktuarium und Kirchenschiff Mörtel, der bei der Aussenmauer des Sanktuariums in ca. 100 cm Br. ausgegossen war. Ein ähnlicher Vorgang der Fundamentisolierung auch bei der romanischen Kirche aus dem 12. Jh. in Levoča /Javorský 1981, S. 75/. Ältestes Scherbenmaterial aus dem 14. Jh.

S t a r i n a. Beglaubigungsversuch der Angaben über eine mittelalterliche Dorfwüstung mit Kirche. Nur einige Scherben aus dem 13.-14. Jh.

S u l í n. Begehung der Lagen Bašta, Oltárik und Kríž. Belege über die Existenz von Objekten nicht festgestellt.

Bezirk Košice-Land

K o š i c k á B e l á. Zufallsfund vor dem Eingang in die Höhle Ružínska jaskyňa. Eisenaxt aus dem 15.-16. Jh. /Abb. 54: 1/.

ИССЛЕДОВАНИЯ И РАЗВЕДКИ ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОЙ ЭКСПЕДИЦИИ СПИШ ИНСТИТУТА АРХЕОЛОГИИ САН.

Район Попрад

В а т и з о в ц е. 8 очагов и культурная яма с черепками XIII-XV вв.

Г о в е л е ц. Заселение младшего римского периода и рассеянный керамический материал XIII в.

Г у о р к а. Определение места прекратившего существование средневекого села Комаровце. Приобретены доказательства старшего, а прежде всего великоморавского заселения урочища. Великоморавский /рис. 54: 2/ и средневековый керамический материал /рис. 54: 3-7/, металлический инвентарь /рис. 54: 8/, а также черепки нового времени свидетельствуют о почти постоянном заселении в IX-XVII вв. За-Комаровце I: 8 культурных ям младшего римского периода и в культурном слое материал XIII-XV вв. При-Цинторине: Выразительные черепки XIII-XVII вв. Стари-Цинторин: 8 погребений с ориентировкой погребальных ям З-В. Под-Звонек: 3 фундаментовые кладки /ш. приблизительно 60 см/, углубленные до гл. 50-70 см, проходящие параллельно друг к другу на расстоянии 30 м. Это предположительно фундаменты недатированных хозяйственных зданий. Поселок Миклушовце: В грамоте от 1310 г. упоминается костел св. Микулаша. В местах предполагаемой стройки найдена яма /гл. около 100 см, диаметр 200 см/ и по близости атипические черепки и черепки XIII-XIV вв.

Г у о р к а, часть К и ш о в ц е. На-Боровске: Поселение IX в. При-Обходном-Доме: Выразительные черепки старшего периода бронзы.

Г у о р к а, часть П р и м о в ц е: Размерное поселение среднего периода бронзы, старшего и младшего римских периодов и IX-XIII вв. Кроме относительно большого количества черепков, обмазки, железного шлака и фрагментов точильных камней найден также неолитический каменный клин. Выразительны прежде всего черепки чашек и биконических мисек периода бронзы /рис. 55: 1/, зерновых сосудов и мисек серой керамики младшего периода бронзы /рис. 55: 2, 3/, великоморавских горшков /рис. 55: 4-11/ и XI-XIII вв. /рис. 55: 12/.

И г л я н и, часть М а е р к а. По средневековым источникам предполагалось по близости Маерки прекратившее существование средневековое село Боркут. Обьекты были уничтожены вследствие эксплуатации глины и камня в XX в.

Я н о в ц е. Под-Храсть: Из вспашкой нарушенных объектов приобрелись неолитические черепки и обмазка. От-Хотара: 34 разные ямы и 4 очага среднего и младшего периодов бронзы, младшего римского периода и X в.

Я н о в ц е, часть М а х а л о в ц е. Под СВ подножье известного пуховского городища обнаружены вал с объектами, пристроенными к его внутренней стене, самостоятельные жилища и нарушенная печь для плавки железной руды. Найдено множество черепков пуховского периода, наиболее выразительны черепки от края сосудов с разным украшением и профилировкой

/рис. 56: 1-20/. Получены также черепки славянской керамики IX в. /рис. 56: 21/, и черепки XIII в. /рис. 56: 22/.

П о п р а д, часть С п и ш с к а - С о б о т а. В местах прекратившего существование средневекового села Стояни нарушены остатки стены костела /Javorský 1981, с. 110/ и глиняная печь. Черепки XIII-XV вв.

П о п р а д, часть С т р а ж е. Глбоки-Поток: Определено место прекратившего существование средневекового села /в грамотах приведенного под названием Gömörör - Villa Gumur - Gumuruor/. С заселенной площади черепки XI-XV вв. /рис. 57: 1/. Пегенг: Размерное поселение младшего римского периода и VIII-X вв. Приобретено большое количество выразительного керамического материала младшего римского /рис. 57: 2-4/ и славянского периодов /рис. 57: 5-9/ совместно с железным шлаком из разрушенных плавильных печей. Найдены также черепки позднего периода бронзы. На-Разцести: Поселение среднего периода бронзы, младшего римского периода и IX-X вв. С площади вспашкой нарушенных объектов черепки и обмазка /рис. 57: 10-12/. Винна-Яма: Поселение младшего римского периода и VIII-X вв. Черепки и обмазка рассеяны на площади около 2000 м^2 /рис. 58: 1-8/. Кьера: На площади поселения множество мелких кусков обмазки и черепки младшего римского периода.

С п и ш с к а - Т е п л и ц а. Под-Буором: Поселение младшего периода бронзы и XIII-XV вв. Под-Попрадом: На площади 8000 м^2 определено заселение среднего периода бронзы. Черепки и железный шлак XIII в.

С п и ш с к и - Ш т ь я в н и к. Рибник I: Черепки и обмазка младшего римского периода, черепки и строительный материал XIII-XIV вв. Рибник II: Поселение младшего римского периода. Кроме черепков серой керамики /рис. 58: 9-12, рис. 59: 1, 2/ найдены также железный шлак, обмазка и части обшивки плавильной печи. Седлиска: Зарегистрированное поселение. Черепки культуры младшей линейной керамики и периода бронзы.

В л к о в а. Буковина: Регистрированное местонахождение. Найдены черепки и отщепленная индустрия из роговика, радиолярита и обсидиана. Культура линейной керамики, буковогорская и отоманская культуры. Горан-ске: Определено местоположение прекратившего существование средневекового села Горанске XII-XV вв. Вспашкой нарушены фундаменты костела и по крайней мере 15 домов. Часть черепков относится к X-XII вв., более выразительные только к XIII-XV вв. /рис. 60: 1-7/. К самому позднему периоду села принадлежит всадническая шпора /рис. 60: 8/. К С от исчезнувшего села найдены черепки XVI в. Под-Орловцом: Поселение младшего римского периода. Обнаружены 4 жилища и плавильная печка для железной руды. Черепки происходят преимущественно из зерновых ям /рис. 61: 1/. Над-Двором ЕСК: Следы двух объектов /младшего римского периода и XIII-XIV вв./. Под-Округлоу: Поселение среднего и младшего преиодов бронзы и IX-X вв. Черепки периода бронзы происходят преимущественно от горшковидных сосудов шероховатой поверхности, мисек и чешек /рис. 61: 2, 6/, славянские от горшковидных сосудов с выразительным узором /рис. 61: 3, 5, 7/. При-Предней-Прьекопе: Черепки младшего римского периода и IX-X вв., биконическое пряслице, железный шлак, каменные бруски и т. п. /рис. 61: 8, 9/. Под-Косовим-Кругом: Зарегистрированное местонахождение. Приобретены преимущественно черепки славянской керамики VII-IX вв. /рис. 59: 3-5/. Поселок Левковце: Средне-

вековый костел, о котором предполагалось, что он уже не существует, стоит и перестроен в многоэтажное жилое здание. Костел упоминается в грамотах XIII-XIV вв. У него полукруглая апсида и прямоугольный неф общей длиной 16,6 м /рис. 59: 6, 7/. За-Стодолоу: Поселение. Черепки младшего периода бронзы, младшего римского периода, великоморавского времени и XIII в.

В и д р н и к. Под-Градком I: Черепки и отщепленная индустрия культуры младшей линейной керамики и средневековый горняцкий молоток /рис. 61: 10/. Под-Градком II: Доисторические атипические черепки и черепки IX-X и XIII вв. Под-Градом: Зарегистрированное местонахождение. Черепки среднего периода бронзы и великоморавского периода /рис. 62: 1, 2/.

Район Спишска-Нова-Вес

Д о м а н о в ц е. Поселение младшего римского периода. Обмазка и черепки, украшенные многократными волнистыми линиями /рис. 62: 3/.

Д л г е - С т р а х е. Регистрированное поселение /период бронзы и великоморавский период/. Находки культуры младшей линейной керамики.

Д р а в ц е. Нарушенные объекты поселения младшего римского периода.

Г е л ь н и ц а. Словенска ул.: Землянка XIII в. Площадь Баницке: Строительные ямы и объекты XIII-XX вв. Среди черепков XIII в. нашлась также белая керамика с клеймами на дне, раскрашенная красной краской /рис. 62: 4-12/.

И л ь я ш о в ц е. Поселение позднего периода бронзы. Кроме черепков этого времени нашлись также черепки старшего и среднего периодов бронзы /рис. 63: 1-6/.

К у р и м а н и. Под-Регбергом: Регистрированное неолитическое поселение. К В от него славянское поселение VIII-X вв. /рис. 63: 7-10/. Под-Ротундоу: Обмазка и атипические черепки предположительно периода бронзы.

Л е т а н о в ц е. Гарбки: Регистрированное местонахождение. Черепки отоманской культуры среднего периода бронзы и XIII в. Седлиска: Размерное поселение отоманской культуры, младшего римского периода, IX-X и XIII вв. Среди черепков младшего римского периода нашлись также черепки, украшенные штампованным узором /рис. 63: 11/. У славянской керамики обыкновенный узор /рис. 63: 12/. Стрельники: Поселение IX-X вв., черепки XIII в. Самой выразительной великоморавская керамика /рис. 64: 1-4/. Вельке-Луки: Поселение среднего и младшего периодов бронзы. Черепки, каменное орудие и кварцитовое ядро. Поток Брусник: Над левым берегом нарушенный объект. Атипический материал младшего периода бронзы /?/.

Л е в о ч а. При-Менгардской-Вране: Определение строительных работ ворот и рва перед ними. Древнейшая часть фундаментов относится к XIII-XIV вв. и в нее явны строительные вмешательства XV-XVI вв и XIX в. Обнаружены объект и высеченный в песчаниковый материк колодец /гл. 15 м/, оба XIII в. Предполагается обнаружение части средневекового поселка Канцвинкель, восточная часть которого была разрушена во время стройки городского укрепления. ЮВ склон холма Местски-Врх: Жилище XIII-XIV вв. К Ю от исследованного в 1979 г. местонахождения определены размеры поселения младшего периода бронзы. Приобретены черепки, глиняная мишень, каменный отбойник и радиоларитовый отщеп. К С от. т. н. пути Угорска-Цеста обна-

ружена разрушенная печь для плавки железной руды, относящаяся к XIII в. Ул. Красной Армии: Найден крейцер от 1869 г. Ваянского ул.: Обнаружены строительные вмешательства, связанные со стройкой францисканского монастыря в XVIII в. и ваннообразная печь для обжига железной руды с керамикой XVII-XVIII вв. Цеста-Слободи: Две культурные ямы младшего периода бронзы с типическим керамическим материалом /рис. 64: 5, 6/. Под современной дорогой обнаружены опорная кладка внешней стены XV в. и на расстоянии около 160 см от Менгардских ворот в направлении к Кошицким воротам в песчаниковый материк высеченный коридор размерами 120 х 170 см. При-Военских-Касарнях: Фундаменты исчезнувшей стены городского укрепления. Двор Районного управления коммуникаций: Охранное исследование /рис. 64: 7/. На площади около 400 м^2 22 погребения, землянка, 6 культурных ям младшего периода бронзы и предпечная яма нового времени. Старшие погребения XIV-XV вв. ориентированы в направлении В-З. Остатки гробов, разные железные предметы, монеты, украшения и черепки. Неолитические объекты не были обнаружены, но вопреки тому приобрелись черепки младшей линейной и буковогорской керамики /рис. 65: 3-5/. Объект 1/82 младшей бронзы служил предположительно зерновиком /рис. 65: 1/. Обнаружен объект 2/82 /в том же самом горизонте как и предшествующий/ со столбовыми ямками на уровне южной стены /рис. 65: 2/. Разнородный материал относится к времени с старшего периода по поздний период бронзы и у него четки элементы отоманской, пилинской, гавской, лужицкой и киятицкой культур /рис. 65: 6-11/. Спорадически встречались черепки великоморавского и повеликоморавского периодов, а также XII-XIII вв. /рис. 65: 13/ и XIV-XVI вв. /рис. 65: 12, 14/. Самый молодой материал из предпечной ямы и культурного слоя относится к XVII-XVIII вв. Не исключена принадлежность кладбища к исчезнувшему костелу св. Алжбеты.

О р д з о в ь я н и. Газовец: По историческим источникам в местах прекратившего существование поместья Газовец должно было находится средневековое село Янковец /Янкфальва/. Разведки не принесли положительных результатов. Черепки XVI-XX вв. К З от поместья обнаружено поселение /культуры младшей линейной керамики/ периодов неолита и младшей бронзы. Пусте-Поле: Определено место прекратившего существование средневекового села Штефковце. Черепки X-XI вв. /рис. 66: 1-4/.

С м и ж а н и. При-Князовей-Студни: Регистрированное местонахождение. Приобретены главным образом черепки младшего римского периода и IX-X вв.

С м о л н и к. К С от костела следы землеустроительных работ и остатки укреплений /недатированные/.

С п и ш с к а - Н о в а - В е с. Смижанска-Ровень: Регистрированное местонахождение. Приобретены черепки периодов младшей линейной керамики, жельезовской и буковогорской культур, а также орудия и отщепы из роговика, радиоларита и обсидиана, относящиеся к тому же времени. Нашлись также черепки отоманской культуры среднего периода бронзы и черепок терры сигиллаты младшего римского периода /рис. 66: 5/. Долина Железни-Поток: Средневековые кучи железного шлака в местах плавки железной руды в XV в. Здание Горнопромышленного училища: Охранное исследование площади между фундаментами подвалов. Обнаружены стена подвала первой половины XV в. и над полом подвала в засыпке черепки XIII в. /также белая, красной краской

раскрашенная керамика/. Над слоем земли находился слой пепла и угольков, покрытый кусками железа толщиной 30-40 см. Здесь предполагается металлургический объект половины XV в. Слой шлака покрывала земля с пеплом и угольками, над ними находились два слоя черепков серой и бурой керамики XV в. В профиле траншеи /СЗ-ЮВ/ обнаружен затвор глиняной гончарной печи /рис. 70: 1/. Среди черепков /с площади 10 м^2 около 30 тыс. фрагментов/ самой количественной оказалась желтая, охровая и охро-красная, почти бурая керамика - горшки /рис. 71: 1, 4/, кувшинчики /рис. 71: 2/, миски /рис. 70: 4, рис. 71: 5, 6/, покрышки /рис. 70: 2/, а также готические стаканы, технические и бутылкообразные сосуды для плавки ртути и маленькие миски к этим сосудам /рис. 70: 3/. В самом позднем горизонте находилась серая керамика с графитной поверхностью /кувшины разнообразных форм, размеров и профилировки краев - рис. 71: 3, 7/. Стройка завода для производства обрабатывающих станков: Охранное исследование площади в 20 тыс. м^2, разделенной на секторы А и Б. На площади А обнаружено 7 объектов - 1, 4, 6 и 12/82 младшего периода бронзы, 5/82 относится к XII-XIII вв. Все они землянки равной конструкции и положения очага или печи. На площади Б найдено 5 объектов - 7, 9, 11/82 относятся к младшему периоду бронзы, 8/82 с четкими деталями конструкции /рис. 68: 2/ содержал в засыпке железную руду, железный шлак и черепки IX-XIII вв. /рис. 69: 3, 4/; к тому же времени относится и объект 10/82, содержавший железный шлак, мелкие куски железа, звериные кости и черепки XII-XIII вв. В объекте 7/82 /рис. 68: 1/ младшей бронзы обнаружен обвал свода глиняной печи с предпечной ямой. В объекте 11/82 нашлась и часть амфоры младшего периода бронзы /рис. 68: 3/. В селищном слое или засыпке объектов находились черепки младшего римского периода /рис. 69: 1, 2/.

С п и ш с к е - П о д г р а д ь е. Древеник: Регистрированное славянское городище. Нарушенный селищный слой, черепки пилинской культуры и IX-X вв.

С п и ш с к е - Т о м а ш о в ц е. Под-Грушкой: Заселение в младший период бронзы и довеликоморавский и великоморавский периоды. Наиболее выразительными черепки младшего периода бронзы /рис. 66: 8/. Седлиска: Регистрированное местонахождение. Железный шлак и черепки XIII-XV вв.

С п и ш с к е - Т о м а ш о в ц е, часть Г а д у ш о в ц е. Поселение старшего периода бронзы /рис. 66: 6, 7/. Черепки XI-XV вв. и железный шлак.

С п и ш с к е - В л а х и. Количество литейного железа, обмазки и черепки младшего римского периода, приобретенные вокруг вспашкой нарушенных плавильных печей.

С п и ш с к и - Г р г о в. Над-Рибником: Определены размеры славянского поселка. Железный шлак и черепки IX-XII вв. /рис. 66: 9-12/. К В от этого урочища дальнейшие черепки с поселения периода энеолита и младшей бронзы. Ниже-Дедини: Отщеп из роговика. Под слиянием потоков Врусник и Лодина: Остатки каменного моста - сохранившейся части средневековой коммуникации между с. Спишске-Влахи и г. Левоча.

С п и ш с к и - Ш т в р т о к. Нижне-Гаргаловске I: Регистрированное местонахождение. Железный шлак, звериные кости, черепки серой керамики /рис. 67: 1/ младшего периода бронзы, черепки довеликоморавского

и великоморавского периодов /рис. 67: 2-6/. Нижне-Гаргаловске II : Заселение в младший римский период /черепки, обмазка, железный шлак/. Нижне-Гаргаловске III : Нарушенный объект младшего римского периода и черепки преимущественно от толстостенных зериовиков. Вишне-Гаргаловске: Заселение пилинской культуры младшего периода бронзы и черепки XIII в. Прекратившее существование средневековое село Валистарии /Стрельце/: В исторических источниках приводимое как служебное село Спишского замка. Регистрированное местонахождение. Нарушенные стенки /длина наибольшей приблизительно 15 м/. К ЮЗ от этого урочища обнаружено великоморавское поселение, на котором село Стрельце выросло. Над-Циганами: Регистрированное местонахождение. Черепки отоманской культуры среднего периода бронзы.

Район Стара-Любовня

Л е г н а в а. Зондаж у паломнической церковки св. Иоанна Крестителя /рис. 67: 7/. Обнаружен фрагмент обвала стенки и в местах соединения стен санктуария и нефа костела находился раствор, вылитый у внешней стены санктуария до ш. около 100 см. Подобный прием для изоляции фундаментов обнаружен также у романского костела XII в. в г. Левоча /Javorský 1981, стр. 75/. Древнейший приобретенный материал относится к XIV в.

С т а р и н а. Попытка проверить данные о прекратившем существование средневековом поселку с костелом. Приобретено лишь несколько черепков XIII-XIV вв.

С у л и н. Разведки урочищ Ваша, Ольтарик и Крих. Доказательства существования объектов не нашлись.

Район Кошице-Видьек

К о ш и ц к а - Б е л а. Случайная находка железного топора XV-XVI вв. /рис. 54: 1/ перед входом в пещеру Ружинска-Яскиня.

NOVÉ NÁLEZY Z VÝCHODOSLOVENSKÝCH LOKALÍT

Ľubomíra K a m i n s k á

Z prieskumov známych i novoobjavených lokalít vo Východoslovenskom kraji pochádzajú tieto nálezy:

Č e č e j o v c e /okr. Košice-vidiek/

Z katastra obce /M-34-127-A-a, 1 : 25 000, 262 : 133 mm a M-34-127-A-a, 1 : 25 000, 287 : 134 mm/ zozbieral PhMr. G. Stibrányi niekoľko kusov neolitickej štiepanej industrie a črepy východnej lineárnej keramiky.

D r i e n o v e c /okr. Košice-vidiek/

Pri obhliadke melioračných prác /M-34-126-B-b, 1 : 25 000, 263 : 279 mm/ v ryhách zistené zvyšky objektov s keramikou bukovohorskej kultúry a obsidiánovou industriou i črepmi halštatskej keramiky /obr. 72: 6/.

H r č e ľ /okr. Trebišov/

Z ornice po ľavej strane potoka pri vodojeme oproti kameňolomu Baňa /M-34-128-A-d, 1 : 25 000, 329 : 173 mm/ neskoroneolitická keramika /fragment štvorcovej sivej nádobky so zaobleným rohom, črep z vodorovne zrezaného okraja sivej kónickej misky a atypické črepy z väčších nádob/ a štiepaná industria z obsidiánu /čepele, úštepy, zvyšky jadier a hľuzy/. Ďalšie atypické črepy patria pravdepod. do doby halštatskej.

O s t r o v a n y /okr. Prešov/

O. Lórencz zozbieral z lokality /M-34-103-C-c, 1 : 25 000, 9 : 97 mm/ zvislo prevŕtané zahrotené ucho, patriace skupine Lažňany, dva črepy z doby laténskej a pomerne početný súbor nálezov kultúry s kanelovanou keramikou. Keramiku zastupujú fragmenty piatich baňatých šálok s nevýrazným dnom /jeden s plytkými kanelúrami a so zvyškom pásikového ucha/, štyri fragmenty misiek s tunelovitými uchami a rovno zrezanými krajnými výčnelkami, gombíkovitý výčnelok z dvojdielnej misky, fragment esovite profilovanej zdobenej misky, fragment z vydutia zdobeného džbánka, pásikové a zvislo prevŕtané ucho, dná a časť širokého, mierne dvojkónického praslenu. Kostenú industriu zastupujú tri šidlá, brúsenú kamennú industriu sekerky: celá a zlomok ďalšej z diabasu, dve celé a zlomky dvoch z kvarcitu. Početná je štiepaná industria /drevnatý opál, obsidián, pazúrik, kremeň/: čepele s retušou, aj kosákové, škrabadlo, čepeľovité úštepy, úštepy, odštepy a jadro.

S t r e t a v k a /okr. Michalovce/

V nálezoch zo zberov R. Piskaia na malej vyvýšenine Strieborne Hôrky S od obce /M-34-128-B-b, 1 : 25 000, 143 : 40 mm/ na sídlisku prototiszapolgárskej fázy, ničenom orbou, prevládajú črepy z hrubostenných nádob /povrch často korodovaný/. Miskovité a hrncovité nádoby zdobia polguľovité, oválne a hrotité výčnelky. Vyskytol sa prevŕtaný hrotitý výčnelok, tunelovité ucho na okraji hrncovitej nádoby, presekávaný okraj, fragment štvorcovej nádoby. Zo zásobníc sú vertikálne prevŕtané uchá, z misiek na nôžke časti nôžok i s prelamovaním. Jedna z kónických pokrývok má perličkovite lemovaný okraj. Hladená kamenná industria pozostáva z dvoch sekeriek. Štiepanú industriu tvoria čepele a ich časti, kosákové čepele, škrabadlá, vrtáky, retušované úštepy, zvyšky jadier, materiál - obsidián, volynský, čokoládový i krakovsko-jurský pazúrik a limnokvarcit. Niekoľko svetlohnedých črepov s rytými kanelúrami /obr. 72: 1-5/ patrí kultúre s kanelovanou keramikou. Z doby rímskej fragmenty misiek vyrobených na kruhu, atypické črepy a pieskovcový brúsik.

NEUFUNDE AUS OSTSLOWAKISCHEN LOKALITÄTEN.

Č e č e j o v c e /Bez. Košice-Land/. Neolithische Spaltindustrie und Scherben der Kultur mit östlicher Linearkeramik.

D r i e n o v e c /Bez. Košice-Land/. Durch Meliorationsarbeiten gestörte Objekte der Bükker Kultur mit Scherben und Obsidianindustrie; Scherben hallstattzeitlicher Keramik /Abb. 72: 6/.

H r č e ľ /Bez. Trebišov/. Spätneolithische Keramik, Obsidianindustrie und Scherben aus der Hallstattzeit.

O s t r o v a n y /Bez. Prešov/. Zahlreiche Fundkollektion der Kultur mit kannelierter Keramik /Keramik, Knochen- und Steinindustrie/, Gefässhenkel der Lažňany-Gruppe und Scherben aus der Latènezeit.

S t r e t a v k a /Bez. Michalovce/. Überwiegender Teil von Funden aus der Prototiszapolgár-Phase aus dem Frühäneolithikum /Keramik und Steinindustrie/, weitere Scherben der Kultur mit kannelierter Keramik /Abb. 72: 1-5/; Scherben und ein Wetzstein aus römischer Zeit.

НОВЫЕ НАХОДКИ С ВОСТОЧНОСЛОВАЦКИХ МЕСТОНАХОЩДЕНИЙ.

Ч е ч е в ц е /рай. Кошице-Видьек/. Неолитическая отщепленная индустрия и черепки культуры восточной линейной керамики.

Д р ь е н о в е ц /рай. Кошице-Видьек/. Мелиорационными работами нарушенные объекты буковогорской культуры содержали черепки и обсидиановую индустрию; черепки гальштатской керамики /рис. 72: 6/.

Г р ч е л ь /рай. Требишов/. Позднеолитическая керамика, обсидиановая индустрия, черепки периода гальштата.

О с т р о в а н и /рай. Прешов/. Количественный набор находок культуры каннелированной керамики /керамика, костяная и каменная индустрия/, ручка сосуда лажнянской группы и черепки периода латена.

С т р е т а в к а /рай. Михаловце/. Преобладающее количество находок относится к прототисапольгарской фазе раннего энеолита /керамика и каменная индустрия/, некоторые черепки принадлежат культуре каннелированной керамики /рис. 72: 1-5/, к римскому периоду относятся черепки и брусок.

PRIESKUM ZÁDIELSKEJ DOLINY A OKOLIA

Ľubomíra K a m i n s k á

Prieskum sa uskutočnil v spolupráci s Východoslovenským múzeom v Košiciach a OSPSP v Rožňave.

Z á d i e l s k e D v o r n í k y, časť Z á d i e l /okr. Košice-vidiek/

Zádielske hradisko sa nachádza na V časti planiny nad ústím do Zádielskej tiesňavy /M-34-126-B-a, 1 : 25 000, 202 : 105/. Fortifikáciu tvorí zo Z a J Zádielska tiesňava, zo S a SV asi km dlhý val, ktorý vyúsťuje nad Strednou vyhliadkou a mierne sa stáča na JV, kde sa postupne stráca v prirodzenom skalnom podloží. Kamenný val je dobre sledovateľný, miestami dosahuje v. 5 m a š. 14 m. Na niekoľkých miestach je prerušený; v dvoch prípadoch by mohlo ísť o pôvodné vstupy. V opevnenej časti hradiska sme na povrchu nezistili archeologické nálezy.

Pod J svahmi planiny na Z od obce /M-34-126-B-a, 1 : 25 000, 138 : 233/ sú tmavšie plochy /š. asi 20 m, d. ca 300 m/. Keramika z neskorej doby bronzovej až halštatskej je prevažne hrubá, v ruke robená, s prímesou sľudy, nezdobená; vyskytla sa aj žliabkovaná keramika, prípadne s pretláčaným pásikom. Z doby laténskej sú črepy tuhovej keramiky, z doby rímskej fragmenty misiek na nôžke a črep z ústia. Okrem keramiky sme získali aj niekoľko kusov železnej trosky.

V pravom profile potoka pri posledných domoch pred vstupom do Zádielskej doliny črepy bukovohorskej kultúry z mladšej doby kamennej, z neskorej doby bronzovej a z doby laténskej.

Z á d i e l s k e D v o r n í k y, časť D v o r n í k y /okr. Košice-vidiek/

Na miernej vyvýšenine S od budov JRD po ľavej strane poľnej cesty /M-34-126-B-a, 1 : 25 000, 238 : 137 mm/ obsidiánové úštepy z mladšej doby kamennej.

BEGEHUNG DES ZÁDIEL-TALES UND DER UMGEBUNG.

Z á d i e l s k e D v o r n í k y, Gemeindeteil Z á d i e l /Bez. Košice-Land/. Der Zádiel-Burgwall im O-Teil des Plateaus ist im N und NO von einem stellenweise 5 m hohen und 14 m breiten Wall geschützt. Im W von

der Gemeinde eine offene Siedlung aus der Spätbronze- bis Hallstattzeit. Vereinzelte Keramik aus der Latène-, römischen Zeit und Eisenschlacke. Aus dem Profil des Baches Scherben von Bükker Keramik aus der Spätbronze- und Latènezeit.

Z á d i e l s k e D v o r n í k y, Gemeindeteil D v o r n í k y /Bez. Košice-Land/. Neolithische Obsidianabschläge.

РАЗВЕДКИ ЗАДЬЕЛСКОЙ ДОЛИНЫ И ЕЕ ОКРЕСТНОСТЕЙ.

З а д ь е л с к е - Д в о р н и к и, часть З а д ь е л /рай. Кошице-Видьек/. Задьелское городище, расположенное в В части плоскогорья, защищено с С и СВ валом, достигающим иногда высоту 5 м и ширину 14 м. К З от села находится открытое поселение, относящееся к времени с позднего периода бронзы по гальштатский период. Единичные находки керамики латенского и римского периодов, а также железного шлака. В профиле ручья черепки керамики буковогорской культуры, поздней бронзы и периода латена.

З а д ь е л с к е - Д в о р н и к и, часть Д в о р н и к и /рай. Кошице-Видьек/. Неолитические обсидиановые отщепы.

ZÁCHRANNÝ ARCHEOLOGICKÝ VÝSKUM V HRČELI

Ľubomíra K a m i n s k á

Výskum v Hrčeli /okr. Trebišov/ sa uskutočnil v polohách Nad baňou a Pivničky.

V polohe Nad baňou /M-34-128-A-d, 1 : 25 000, 160 : 326 mm/ sme chceli stratifikovať mladopaleolitickú vrstvu /početné nálezy v r. 1981 na povrchu ornice/. Sondou I/82 S od sondy I/81 na miernom JV svahu kameňolomu zachytené časti dvoch objektov skupiny Tiszapolgár-Csőszhalom-Oborín a črepy kultúry s kanelovanou keramikou. Sondu II/82 sme umiestnili pod vrchol kameňolomu, kde bol porušený objekt skupiny Tiszapolgár-Csőszhalom-Oborín s množstvom mazanice, keramiky, kostenej a kamennej industrie /v superpozícii nad ním časť objektu kultúry s kanelovanou keramikou, bohatého na keramiku/. Na vrchu kameňolomu, ktorý zničí obnovená ťažba, sme v miestach s odhrnutou ornicou zachytili sondou III/82 zvyšok objektu skupiny Tiszapolgár-Csőszhalom-Oborín. Predstavuje pravdepod. prvé výšinné sídlisko tejto skupiny.

Poloha Pivničky je vyvýšenina S od lokality Nad baňou /M-34-128-A-d, 1 : 25 000, 179 : 295 mm/. Podľa najväčšej koncentrácie kamennej industrie v ornici sme situovali skúšobné sondy I-VIII/82 na JV svahu, ale súvislejšiu kultúrnu vrstvu zachytili až sondy IX a X/82 na J svahu. Vrstvu obsahujúcu štiepanú industriu gravettskej kultúry /h. 20-35 cm/ ničí orba. Početný súbor nálezov /väčšinou z ornice/ obsahuje rôzne druhy retušovaných čepelí a čepieľok, škrabadlá, rydlá, vrtáky, jadrá a ich zvyšky, úštepy, odštepy a hľuzy. V surovinovej skladbe dominuje obsidián, ďalej opály a limnokvarcity, vyskytol sa i pazúrik a zatiaľ neurčené suroviny.

ARCHÄOLOGISCHE RETTUNGSGRABUNG IN HRČEĽ. In Hrčeľ /Bez. Trebišov/ in der Flur Nad baňou erfasste man 3 Objekte der Tiszapolgár-Csőszhalom-Oborín-Gruppe, die die erste Höhensiedlung dieser Gruppe darstellen. Reiche Ke-

ramikfunde. In Superposition über einem der Objekte untersuchte man einen Teil des Objektes der Kultur mit kannelierter Keramik. Aus der Flur Pivničky zahlreiche Gravette-Industrie aus einer Kulturschicht in 20-35 cm T., die durch Überpflügung gestört wird.

ОХРАННОЕ АРХЕОЛОГИЧЕСКОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ В С. ГРЧЕЛЬ. В с. Грчель /рай. Требишов/ в урочище Над-Баньоу обнаружены 3 богатых керамикой объекта группы Тисапольгар-Чосгалом-Оборин, которые представляют первое поселение на возвышенности, принадлежащее этой группе. Была обследована часть объекта культуры каннелированной керамики, находившегося над одним из упомянутых объектов. Из разрушенного вспашкой культурного слоя в урочище Пивнички приобретена на гл. 20-35 см количественная граветтская индустрия.

VÝSLEDKY PRIESKUMOV NA VÝCHODOSLOVENSKEJ NÍŽINE

Ľubomíra K a m i n s k á - Ivan C h e b e n

V okr. Košice-vidiek, Michalovce a Trebišov sme sledovali zdroje kamennej suroviny vhodnej na výrobu štiepanej industrie v paleolite až neolite, niektoré lokality s obsidiánovou industriou známe zo správ S. Jansáka /1935/ i budúcu trasu 4. línie tranzitného plynovodu.

B a r a, časť M a l á B a r a /okr. Trebišov/

Na JZ svahu Stredného vrchu /M-34-128-/200/, 1 : 5 000, 64 : 280 mm/ prirodzený výskyt obsidiánových hlúz.

Č i č a r o v c e /okr. Trebišov/

Na JV okraji obce na malej vyvýšenine oproti cintorínu /M-34-129-A-c, 1 : 25 000, 209 : 286 mm/ na oráčine črepy a štiepaná kamenná industria. Do neolitu patria tenkostenné črepy z guľovitej sivobielej nádoby, okrajový črep s uchom, atypické črepy z hrubostenných nádob s korodovaným povrchom a črep potiskej kultúry s rytými líniami a štiepaná industria prevažne z obsidiánu /retušované čepele a čepieľky, časti čepelí, úštepy, odštepy, zvyšok jadra, obsidiánová hľuza/. Kultúre s kanelovanou keramikou patria črepy z tela, zdobené rytým ornamentom /obr. 73: 3, 5/ a okrajové črepy z malých šálok /obr. 73: 1, 2/. Z doby bronzovej až halštatskej atypické črepy, z doby rímskej črepy sivej, na kruhu vyrobenej keramiky a zo slovanského obdobia črep z hrncovitej nádoby so zväzkom rytých línií.

K a l š a /okr. Košice-vidiek/

Na pravej strane železničnej trate z Michalian do Slanca na svahu zvažujúcom sa k potoku /M-34-128-A-a, 1 : 25 000, 226 : 260 mm/ sporadický výskyt štiepanej industrie /štyri čepele s vrubovite retušovanými hranami, čepieľky, úštepy, jadrá a hľuzy z obsidiánu, úštep z volynského pazúrika a z limnokvarcitu/ a črepov z mladšej doby bronzovej a zo slovanského obdobia.

M a l č i c e /okr. Michalovce/

JZ od obce na terase Ondavy /M-34-128-B-a, 1 : 25 000, 367 : 94 mm/ neolitická keramika a obsidiánová štiepaná industria bez bližšieho kultúrneho určenia a fragmenty slovanskej keramiky.

M a l č i c e, časť H r a d i š ť s k á M o ľ v a /okr. Michalovce/

Na pieskovej dune okolo kóty 104 /M-34-128-B-c, 1 : 25 000, 20 : 173 mm/, označovanej za bohaté náleziskо obsidiánovej industrie, obsidiánový úštep.

M a r k o v c e /okr. Michalovce/

Na terase Ondavy JV od obce /M-34-128-B-a, 1 : 25 000, 354 : 96 mm/ sivý črep zo dna nádoby vyrobenej na kruhu a črep z hrncovitej nádoby robenej v ruke z materiálu s prímesou piesku /doba rímska/.

P l e š a n y /okr. Trebišov/

Na poli pod pieskovou dunou S od obce /M-34-128-D-b, 1 : 25 000, 267 : 224 mm/ dva svetlohnedé črepy so slamovaným povrchom /skupina Nyírseg-Zatín/ a fragment sivej misky s prstencovitou nôžkou zo staršej doby rímskej.

T ŕ ň a, časť V e ľ k á T ŕ ň a /okr. Trebišov/

SV od obce na V svahu mierneho kopca /M-34-128-C-b, a, 1 : 25 000, 80 : 254 mm/ niekoľko kusov štiepanej industrie z obsidiánu a bližšie nezaraditeľná eneolitická keramika.

V intraviláne obce /M-34-128-C-b, a, 1 : 25 000, 207 : 187 mm; polohy d, p - podľa Jansák 1935, s. 67-69, mapa 14/ malý výskyt obsidiánovej industrie a niekoľko stredovekých črepov.

V e ľ a t y /okr. Trebišov/

Na lokalitu na malej vyvýšenine JV od obce, ohraničenú zo S a V lesom /M-34-128-A-d, 1 : 25 000, 315 : 264 mm/, upozornil Ing. I. Smatana z Košíc /odovzdal kamennú industriu z mladého paleolitu a z neolitu a črepy kultúry s kanelovanou keramikou/. Prieskumom sa získali ďalšie nálezy: paleolitická štiepaná industria z pazúrika, drevnatého opálu, limnokvarcitu, jaspisu a obsidiánu /čepele, škrabadlá, rydlo, úštepy, odštepy, jadrá a ich zlomky/, eneolitická štiepaná industria - čiastočne retušované čepele, kosákové čepele, čepeľovité úštepy, odštepy, jadrá a hľuzy z drevnatého opálu, limnokvarcitu, jaspisu, krakovsko-jurského, čokoládového a volynského pazúrika, obsidiánu. Poškodená hladená sekera so zúženým tylom, rovné ostrie mierne zbrúsené, na bokoch zdvihnuté. Črepy zle vypálené, korodované, dva z nich zdobené rytými mriežkami. Dva okrajové črepy z mís s členitými, viacnásobne rozvidlenými uchami, ostatné väčšinou nezdobené.

V e ľ k ý H o r e š /okr. Trebišov/

Z profilu porušenej pieskovej duny na V okraji obce /M-34-128-D-d, 1 : 25 000, 108 : 239 mm/ črep bukovohorskej kultúry so zväzkami rytých línií, niekoľko atypických črepov a dva úštepy. Zo včasnej doby bronzovej črep z rozhrania tela a hrdla svetlohnedej amforovitej nádoby s uchom; telo i ucho zdobia rady trojuholníkových vpichov, niektoré lemované rytými líniami /obr. 73: 4/. Do doby slovanskej sa radí črep z okraja sivočiernej hrncovitej nádoby /obr. 73: 6/ a okrajový črep z čiernej hrncovitej nádoby so striedajúcimi sa vodorovnými zväzkami rytých línií a vlnovkou, vyrobenej na kruhu /obr. 73: 7/. Podobné nálezy z lokality uvádza K. Andel /1955, s. 166/.

V i n i č k y /okr. Trebišov/

Prirodzený výskyt obsidiánových hľúz na J svahu kopca nad Viničkami na rozhraní viníc a krovinatej časti /M-34-128-/200/, 1 : 25 000, 298 : 67 mm/.

V y š n á K a m e n i c a /okr. Košice-vidiek/

Výskyt opálovej suroviny v Kamenickom potoku S od obce /M-34-115-D-b, 1 : 25 000, 170 : 6 mm/.

L i t e r a t ú r a

ANDEL, K. 1955: Výsledok archeologického prieskumu na Zemplínsko-užskej nížine v rokoch 1953/54. In: Vlastiv. Sbor. 1. Košice, s. 144-171.

JANŠÁK, Š. 1935: Praveké sídliská s obsidiánovou industriou na východnom Slovensku. Bratislava.

ERGEBNISSE VON BEGEHUNGEN DER OSTSLOWAKISCHEN TIEFEBENE.

B a r a, Teil M a l á B a r a /Bez. Trebišov/. Obsidianlager.

Č i č a r o v c e /Bez. Trebišov/. Scherben aus dem Neolithikum, Äneolithikum /Abb. 73: 1-3, 5/, der Bronze- und Hallstattzeit, aus römischer und slawischer Zeit, neolithische Spaltindustrie.

K a l š a /Bez. Košice-Land/. Spaltindustrie und Scherben aus der jüngeren Bronze- und slawischen Zeit.

M a l č i c e /Bez. Michalovce/. Neolithische Keramik und Obsidianindustrie.

M a l č i c e, Teil H r a d i š ť s k á M o ĺ v a /Bez. Michalovce/. Obsidianabschlag.

M a r k o v c e /Bez. Michalovce/. Römerzeitliche Keramikscherben.

P l e š a n y /Bez. Trebišov/. Scherben der Nyírség-Zatín-Gruppe und aus der älteren römischen Kaiserzeit.

T ŕ ň a, Gemeindeteil V e ĺ k á T ŕ ň a /Bez. Trebišov/. Auf zwei Fundstellen Obsidianindustrie, begleitet von atypischer Keramik, und mittelalterliche Scherben.

V e ĺ a t y /Bez. Trebišov/. Reiche Fundstelle jungpaläolithischer Spaltindustrie, auch zahlreiche äneolithische Spalt-, weniger geglättete Industrie und Scherben der Kultur mit kannelierter Keramik.

V e ĺ k ý H o r e š /Bez. Trebišov/. Keramik aus dem Neolithikum, der Frühbronzezeit /Abb. 73: 4/ und aus slawischer Zeit /Abb. 73: 6, 7/.

V i n i č k y /Bez. Trebišov/. Obsidianlager.

V y š n á K a m e n i c a /Bez. Košice-Land/. Vorkommen von Opalrohstoff.

РЕЗУЛЬТАТЫ РАЗВЕДОК В ВОСТОЧНОСЛОВАЦКОЙ НИЗМЕННОСТИ.

Б а р а, часть М а л а - В а р а /рай. Требишов/. Месторождение обсидиана.

Ч и ч а р о в ц е /рай. Требишов/. Неолитическая отщепленная индустрия, черепки периодов неолита, энеолита /рис. 73: 1-3, 5/, бронзы, гальштата, римского и славянского периодов.

К а л ь ш а /рай. Кошице-Видьек/. Отщепленная каменная индустрия и черепки младшего периода бронзы и славянского периода.

М а л ь ч и ц е /рай. Михаловце/. Неолитическая керамика и обсидиановая индустрия.

М а л ь ч и ц е, часть Г р а д и ш т н а - М о л ь в а /рай. Михаловце/. Обсидиановый отщеп.

М а р к о в ц е /рай. Михаловце/. Черепки керамики римского периода.

П л е ш а н и /рай. Требишов/. Черепки группы Нирсег-Затин и старшего римского периода.

Т р н я, часть В е л ь к а - Т р н я /рай. Требишов/. С двух местонахождений обсидиановая индустрия совместно с атипической керамикой и атипические черепки.

В е л ь к и - Г о р е ш /рай. Требишов/. Керамика неолитического периода, ранней бронзы /рис. 73: 4/ и славянского периода /рис. 73: 6, 7/.

В и н и ч к и /рай. Требишов/. Месторождение обсидиана.

В и ш н а - К а м е н и ц а /рай. Кошице-Видьек/. Опаловое сырье.

PRÍRASTKY MINCÍ V ARCHEOLOGICKOM ÚSTAVE SAV V ROKU 1982

Eva K o l n í k o v á

Do numizmatickej zbierky pribudlo 501 mincí z výskumov a prieskumov pracovníkov ústavu, ale aj z darov iných nálezcov alebo vlastníkov numizmatického materiálu. Rozpis prírastkov s najdôležitejšími nálezovými údajmi predkladáme v katalógu. Všetkým nálezcom mincí ďakujeme za ich záchranu a odovzdanie.

Katalóg prírastkov

I ž a /okr. Komárno/

Počas výskumu rímskej stanice na Leányvári sa v r. 1982 našlo 70 mincí /J. Rajtár/. Nálezy z predchádzajúcich výskumných sezón v jednotlivých ročníkoch tohto zborníka.

1. Rím, Vespasianus /69-79/, denár z r. 73. 1,80 cm, 2,24 g. RIC II, s. 21, č. 57. /Prír. č. 5088./

2. Rím, Vespasianus /69-79/, mincovňa Antiochia, denár z r. 72-73. 1,7 cm, 2,17 g. RIC II, s. 57, č. 360. Cohen I, s. 373, č. 74. /Prír. č. 5105./

3. Rím, Titus? /79-81/, zošúchaný denár, 1,85 cm, 1,92 g. /Prír. č. 5099./

4. Rím, Hadrianus /117-138/, poškodený stredný bronz. 2,60 cm, 6,53 g. /Prír. č. 5058./

5. Rím, Hadrianus /117-138/, mincovňa Rím, denár z r. 125-128. 1,80 cm, 1,72 g. RIC II, s. 362, č. 200. /Prír. č. 5059./

6. Rím, Hadrianus /117-138/, stredný bronz. 2,75 cm, 9,46 g. /Prír. č. 5087./

7. Rím, Hadrianus? /117-138/, stredný bronz, 2,80 cm, 19,04 g. /Prír. č. 5081./

8. Rím, Hadrianus? /117-138/, stredný bronz. 2,80 cm, 7,47 g. /Prír. č. 5100./

9. Rím, Sabina?, manželka Hadrianova /+136/, stredný bronz. 2,50 cm, 5,14 g. /Prír. č. 5114./

10. Rím, Marcus Aurelius /161-180/, denár z r. 172-173. 1,70 cm, 2,51 g. RIC III, s. 234, č. 273. /Prír. č. 5067./

11. Rím, Marcus Aurelius? /161-180/, veľký bronz. 2,90 cm, 19,60 g. /Prír. č. 5083./

12. Rím, Faustina II., manželka Marca Aurelia /+175/, stredný bronz. 2,50 cm, 9,98 g. /Prír. č. 5115./

13. Rím, Faustina I. alebo II.? /2. pol. 2. stor./, stredný bronz. 2,60 cm, 12,42 g. /Prír. č. 5050./

14. Rím, Lucilla, dcéra Marca Aurelia, manželka Lucia Vera /+183/, stredný bronz. 2,50 cm, 12,45 g. /Prír. č. 5053./

15.-19. Hromadný nález 4 mincí a jedného zlomku:

15. Rím, Hadrianus /117-138/, stredný bronz. 3,10 cm, 16,25 g. /Prír. č. 5109./

16. Rím, Antoninus Pius /138-161/, mincovňa Rím, denár z r. 148-149. 1,70 cm, 2,83 g. RIC III, s. 48, č. 177. /Prír. č. 5108./

17. Rím, neurčený stredný bronz, 2. stor. 2,95 cm, 19,27 g. /Prír. č. 5110./

18. Rím, neurčený stredný bronz, 2. stor. 2,60 cm, 6,44 g. /Prír. č. 5111./

19. Neurčiteľný bronzový zlomok. 2,00 g. /Prír. č. 5112./

20.-23. Hromadný nález 4 mincí:

20. Rím, Antoninus Pius /138-161/, stredný bronz. 2,50 cm, 10,10 g. /Prír. č. 5104./

21. Rím, Marcus Aurelius /161-180/, stredný bronz. 3,00 cm, 19,59 g. /Prír. č. 5103./

22. Rím, Faustina II., manželka Marca Aurelia /+175/, veľký bronz. 3,00 cm, 23,17 g. RIC, s. 346, č. 1651. /Prír. č. 5101./

23. Rím, Commodus /176-192/, veľký bronz. 3,00 cm, 22,53 g. /Prír. č. 5102./

24. Horná Moesia, kolónia Viminacium, Gordianus /238-244/, stredný bronz. 2,90 cm, 10,30 g. Cohen V, s. 68, č. 413. /Prír. č. 5048./

25. Rím, Gallienus /253-268/, antoninianus. 2,00 cm, 1,76 g. Cohen V, s. 434, č. 960. /Prír. č. 5065./

26. Rím, Gallienus /253-268/, antoninianus. 1,80 cm, 1,07 g. /Prír. č. 5064./

27. Rím, Claudius II. Gothicus /268-270/, antoninianus. 2,50 cm, 2,25 g. Cohen VI, s. 145, č. 156. /Prír. č. 5093./

28. Rím, Claudius II. Gothicus /268-270/, antoninianus. 1,80 cm, 1,38 g. Cohen VI, s. 131, č. 6. /Prír. č. 5090./

29. Rím, Probus /276-282/, antoninianus. 2,28 cm, 4,00 g. Cohen VI, s. 320, č. 674. /Prír. č. 5062./

30. Rím, Diocletianus /284-305/, stredný bronz. 2,60 cm, 8,78 g. Cohen VI, s. 463, č. 435. /Prír. č. 5060./

31. Rím, neurčiteľný antoninianus, 3. stor. 1,70 cm, 0,84 g. /Prír. č. 5097./

32. Rím, neurčiteľný stredný bronz, 3. stor. 2,80 cm, 3,44 g. /Prír. č. 5107./

33. Rím, neurčiteľná bronzová minca, 3. stor. 2,40 cm, 1,53 g. /Prír. č. 5094./

34. Rím, poškodená, neurčiteľná malá bronzová minca, 3. stor. 1,80 cm, 1,03 g. /Prír. č. 5091./

35. Rím, antoninianus, 3. stor. 1,60 cm, 1,56 g. /Prír. č. 5069./

36. Rím, antoninianus, 3. stor. 1,60 cm, 2,15 g. /Prír. č. 5046./

37. Rím, antoninianus, 3. stor. 1,70 cm, 1,70 g. /Prír. č. 5047./

38. Rím, Maximianus Herculius /286-305/, antoninianus. 2,15 cm, 2,09 g. Cohen VI, s. 526, č. 335. /Prír. č. 5095./

39. Rím, Maximinus II. Daza? /305-313/, stredný bronz. 2,60 cm, 7,69 g. Cohen VII, s. 149, č. 92? /Prír. č. 5078./

40. Rím, Constantinus II. /317-340/, poškodený malý bronz. 1,65 cm, 1,07 g. /Prír. č. 5051./

41. Rím, Constantinus II. /317-340/, malý bronz. 1,80 cm, 1,66 g. Cohen VII, s. 368, č. 31 a n. /Prír. č. 5079./

42. Rím, Constantius II. /323-361/, malý bronz. 2,00 cm, 3,02 g. Cohen VII, s. 446, č. 44. /Prír. č. 5073./

43. Rím, Constantius II.? /323-361/, malý bronz, poškodený. 1,80 cm, 1,05 g. /Prír. č. 5085./

44. Rím, Constantius II. /323-361/, malý bronz. 2,20 cm, 4,71 g. Cohen VII, s. 447, č. 45. /Prír. č. 5068./

45. Rím, Constans /333-350/, malý bronz. 1,60 cm, 1,09 g. Cohen VII, s. 431, č. 176. /Prír. č. 5074./

46. Rím, neurčiteľná malá bronzová minca, 3.-4. stor. 1,90 cm, 0,73 g. /Prír. č. 5056./

47. Rím, Constantinus I.? /306/7-337/, malý bronz. 1,80 cm, 1,17 g. /Prír. č. 5063./

48. Rím, neurčený malý bronz, 4. stor. 1,60 cm, 0,89 g. /Prír. č. 5071./

49. Rím, neurčený malý bronz, 4. stor. 1,40 cm, 1,06 g. /Prír. č. 5070./

50. Rím, neurčený malý bronz, 4. stor. 1,90 cm, 3,06 g. /Prír. č. 5061./

51. Rím, neurčiteľná väčšia bronzová minca. 2,10 cm, 0,70 g. /Prír. č. 5098./

52. Zlomok neurčiteľnej bronzovej mince. 0,50 g. /Prír. č. 5096./

53. Zlomky neurčiteľnej bronzovej mince. 0,54 g. /Prír. č. 5092./

54. Rím, malá strieborná minca, neúplná, nečitateľná. 1,60 cm, 0,52 g. /Prír. č. 5089./

55. Kotúčik z tmavosivého kovu /striebro?/, nečitateľný. 2,20 cm, 1,10 g. /Prír. č. 5086./

56. Drobný pozostatok bronzovej pravdepodobne rímskej mince. /Prír. č. 5084./

57. Zlomok bronzovej pravdepodobne rímskej mince. /Prír. č. 5082./

58. Drobný zlomok bronzovej pravdepodobne rímskej mince. /Prír. č. 5080./

59. Rím, pozostatok veľkej bronzovej mince. 2,95 cm, 3,60 g. /Prír. č. 5077./

60. Rím, neurčiteľná bronzová minca. 2,40 cm, 1,54 g. /Prír. č. 5076./

61. Rím, neurčiteľná malá bronzová minca. 1,20 cm, 0,44 g. /Prír. č. 5075./

62. Rím, zlomky bronzovej mince. /Prír. č. 5072./

63. Rím?, zničená bronzová minca. 2,30 cm, 1,30 g. /Prír. č. 5066./

64. Zlomky bronzovej pravdepodobne rímskej mince. /Prír. č. 5057./

65. Bronzový pliešok - minca? /Prír. č. 5055./

66. Rím, malá bronzová neurčiteľná minca. 1,50 cm, 1,10 g. /Prír. č. 5054./

67. Rím, veľká bronzová neurčiteľná minca. 2,30 cm, 3,66 g./Prír. č. 5052./

68. Rím, malá bronzová minca - predierkovaná. 2,10 cm, 1,40 g. /Prír. č. 5049./

69. Rím, neurčiteľná väčšia bronzová minca. 2,40 cm, 2,75 g. /Prír. č. 5113./

70. Rím?, neurčiteľná malá bronzová minca. 1,80 cm, 0,58 g. /Prír. č. 5106./

L e v o č a /okr. Spišská Nová Ves/

Zo záchranných výskumov v r. 1982 /F. Javorský/ pochádzajú 3 mince:

1. Poloha Podkova, dvor okresnej správy ciest, v hrobe 1/82:

Mesto Elbing, Gustáv Adolf /1627-1632/, solidus, poškodený. 1,50 cm, 0,21 g. Kopicki, s. 273. /Prír. č. 5024./

2. Poloha Podkova, dvor okresnej správy ciest, nad hrobom 3, h. 50 cm:

Čechy, Ferdinand I. /1526-1547/, jednostranný biely peniaz. 1,35 cm, 0,20 g. /Prír. č. 5023./

3. Križovatka ulíc Červenej armády a Kukorelliho, h. 120 cm:

Uhorsko, František Jozef I. /1848-1916/, Kremnica, grajciar 1860, 1,80 cm, 1,80 g. Huszár, s. 310, č. 2181. /Prír. č. 5022./

L i p t o v s k á S i e l n i c a, časť L i p t o v s k á M a r a /okr. Liptovský Mikuláš/

Pokračujúci výskum sídlisk a hradiska púchovskej kultúry /K. Pieta/. Rez 10 - predĺženie na J. Na deštrukcii nález mince:

Kelti, didrachma veľkobysterského typu, striebro. 1,70 cm, 5,41 g. /Prír. č. 5032./

M e d z i a n k y /okr. Vranov nad Topľou/

Náhodný nález /M. Slivka/ na ceste smerom na Zámek SV od obce.

Uhorsko, František Jozef I. /1848-1916/, Kremnica, 2 haliere 1897. 1,90 cm, 3,25 g. Huszár, s. 314, č. 2210. /Prír. č. 5033./

M o r a v a n y n a d V á h o m, časť D u c o v é /okr. Trnava/

A. Fiala, pracovník Mestského múzea v Bratislave, našiel r. 1978 v SV časti polohy Kostolec na povrchu mincu:

Uhorsko, anonymný denár, 12. stor. 1,30 cm, 0,40 g. Huszár, s. 44, č. 92. Pozri aj Fiala 1984. /Prír. č. 5020./

N i t r a

a/ Pri revízii depozitára našla T. Valkovičová mincu s údajom, že pochádza z výskumu na Nitrianskom hrade v r. 1953 /hrob 2/:

Rakúsko, Viedeň, Albrecht I. /1282-1308/, fenig. 1,70 cm, 0,49 g. Luschin 124. Pozri aj Böhm - Mencl 1931, s. 65 - tu hrob 21. /Prír. č. 5027./

b/ Pri revízii depozitára sa objavila minca nájdená na lokalite Martinský vrch v r. 1960:

Slovenská republika, 10 halierov 1939. 1,60 cm, 1,72 g. /Prír. č. 5028./

c/ Pri sledovaní ryhy produktovodu v časti Párovské Háje /K. Pieta/ sa našla minca:

Uhorsko, František II. /1792-1835/, Kremnica, 3grajciar 1799. 2,92 cm, 15,87 g. Huszár, s. 295, č. 2022. /Prír. č. 5026./

d/ Počas pokračujúceho výskumu v polohe Mikov dvor /B. Chropovský, A. Kováčová/ sa v r. 1981 našli 2 mince:

Rím, republika, neurčený denár, 2. pol. 2. - 1. pol. 1. stor. pred n. l. 1,90 cm, 2,50 g. /Prír. č. 5116./

Bavorsko-Landshut, Henrich IV. /1393-1450/, Neuötting, fenig. 1,60 cm, 0,45 g. /Prír. č. 5117./

e/ Záchranný výskum v priestore výstavby Divadla A. Bagara /E. Wiedermann/ - náhodné nálezy:

1. Uhorsko, Ferdinand II. /1619-1637/, Kremnica, denár 1627. 1,50 cm, 0,49 g. /Prír. č. 5031./

2. Uhorsko, malkontenti, povstanie za Františka II. Rákócziho /1703-1711/, Kremnica, poltura 1707. 2,30 cm, 2,70 g. /Prír. č. 5029./

3. Uhorsko, František II. /1792-1835/, Smolník, 3grajciar 1800. 2,90 cm, 8,45 g. /Prír. č. 5030./

P a v ľ a n y /okr. Spišská Nová Ves/

Počas výskumu zaniknutej osady Krigov /D. Čaplovič, F. Javorský/ v r. 1982 sa našla ďalšia zlatá minca /predchádzajúce v ročníku 1981 tohto zborníka/:

Uhorsko, Žigmund Luxemburský /1387-1437/, zn. K S /nad S dvojramenný kríž/, dukát z r. 1402-1437. 2,10 cm, 3,54 g. Huszár, s. 93, č. 573. /Prír. č. 5021./

P i n c i n á /okr. Lučenec/

Pokračujúci výskum zaniknutého kostola a cintorína /V. Furmánek/. V r. 1982 sa našlo 12 mincí /predchádzajúce nálezy v minulom ročníku tohto zborníka/:

1. Nález vo vyvezenej sutine:

Uhorsko, Žigmund Luxemburský /1387-1437/, parvus - zlomok. 1,00 cm, 0,55 g. /Prír. č. 5034

2. Náhodný nález v sonde I-A-2:

Uhorsko, Ľudovít II. /1516-1526/, zn. K G, denár 1516. 1,50 cm, 0,42 g. /Prír. č. 5035./

3. Pri hrobe 128:

Uhorsko, Ferdinand I. /1526-1564/, Kremnica, denár 1531. 1,55 cm, 0,33 g. /Prír. č. 5045./

4. Náhodný nález v bloku sondy IV-A-1:

Uhorsko, Ferdinand I. /1526-1564/, Kremnica, denár 1536. 1,50 cm, 0,32 g. /Prír. č. 5038./

5. V navážke v sonde III-A-1/2:

Uhorsko, Rudolf II. /1576-1608/, Kremnica, denár 1583. 1,40 cm, 0,70 g. /Prír. č. 5041./

6. V hrobe 186:

Uhorsko, Matej II. /1608-1619/, Kremnica, denár 1610/?/. 0,90 cm, 0,40 g. /Prír. č. 5042./

7. Náhodný nález v sonde I-A-2:

Uhorsko, Matej II. /1608-1619/, Kremnica, denár 1617. 1,50 cm, 0,31 g. /Prír. č. 5036./

8. V bloku sondy IV-A-2:

Uhorsko, Matej II. /1608-1619/, Kremnica, denár 1616. 1,40 cm, 0,39 g. /Prír. č. 5039./

9. V hrobe 142:

Uhorsko, Ferdinand II. /1619-1637/, Kremnica, denár 1636. 1,50 cm, 0,26 g. /Prír. č. 5044./

10. V hrobe 183:

Dva neurčiteľné zlomky mince. 0,10 g. /Prír. č. 5043./

11. Náhodný nález v sonde III-A-1/III-B-1:

Uhorsko, zlomok denára, 16.-17. stor. 1,40 cm, 0,70 g. /Prír. č. 5040./

12. Náhodný nález v sonde III-A-1:

Zlomok neurčiteľnej striebornej mince. /Prír. č. 5037./

S v i n i c a /okr. Košice-vidiek/

Výskum zaniknutého stredovekého obydlia 32/81 /D. Čaplovič/:

Uhorsko, anonymná razba z 12. stor. Zachovala sa väčšia časť. Huszár, s. 45. č. 102. /Prír. č. 4618./

V e ľ k ý Š a r i š /okr. Prešov/

Univ. prof. V. Budinský-Krička, DrSc., odovzdal mincu, ktorú našla r. 1981 v polohe Kanaš na poli pod cintorínom R. Kazimírová:

Uhorsko, núdzová banícka minca z obdobia vlády Leopolda I. /1657-1705/, Banská Štiavnica 1698. 1,65 cm, 0,75 g. Schenk, ako č. 70 s odchýlkami. /Prír. č. 5025./

V r b o v é /okr. Trnava/

Pracovník ústavu M. Klčo odovzdal mince nájdené v zbúranisku domu č. 259 /č. parcely 591/8/, uložené pod podlahou v zadnej časti domu. Pôvodne ich bol väčší počet.

1. Rakúsko, František Jozef I. /1848-1916/, Viedeň, florén 1858. 2,30 cm, 5,20 g. /Prír. č. 5016./

2. Rakúsko-Uhorsko, František Jozef I. /1848-1916/, bez značky, koruna 1893. 2,30 cm, 4,75 g. /Prír. č. 5017./

3. Rakúsko-Uhorsko, František Jozef I. /1848-1916/, bez značky, koruna 1893. 2,30 cm, 4,76 g. /Prír. č. 5018./

4. Rakúsko-Uhorsko, František Jozef I. /1848-1916/, bez značky, koruna 1895. 2,30 cm, 4,73 g. /Prír. č. 5019./

P r í r a s t k y b e z n á l e z i s k a

Medzi numizmatické prírastky pribudli dve zbierky obsahujúce mince bez určenia miesta nálezu a ostatných nálezových súvislostí /spracoval J. Hunka/.

I. Kolekcia mincí, ktoré v 60-tych r. priniesol J. Rajček s tým, že pravdepod. pochádzajú zo zbierok múzea v Modrom Kameni. O mince nikto neprejavil záujem, preto sme ich zaevidovali medzi prírastky:

1. Baktria a India, Kadphises II. /85-120/, bronz, 2,69 cm, 16,31 g. /Prír. č. 4960./

2. Zošúchaná medená minca pravdepodobne z baktrijsko-indickej oblasti. 2,69 cm, 16,31 g. /Prír. č. 4961./

3. Rím, Vespasianus /69-79/, denár. 1,90 cm, 2,90 g. Razba z r. 74. RIC II, s. 23, č. 77. /Prír. č. 4962./

4. Rím, Probus /276-282/, antoninianus. 2,20 cm, 3,20 g. Cohen VI, s. 264, č. 87. /Prír. č. 4963./

5. Čechy, Ján Luxemburský /1310-1346/, pražský groš. 2,88 cm, 3,45 g. /Prír. č. 4964./

6. Poľsko, mesto Gdansk, Žigmund I. /1500-1548/, groš 1531. 2,20 cm, 1,50 g. Zagórski, tab. IV, č. 45. /Prír. č. 4965./

7. Braniborsko-Prusko, Albrecht /1525-1569/, 3grajciar 1542. 2,30 cm, 1,57 g. /Prír. č. 4966./

8. Uhorsko, Rudolf II. /1576-1612/, Kremnica, denár 1579. 1,41 cm, 0,48 g. /Prír. č. 4978./

9. Uhorsko, František II. Rákóczi /1705-1711/, Kremnica, 10poltura 1706. 3,20 cm, 7,45 g. /Prír. č. 4979./

10. Rakúsko, Mária Terézia /1740-1780/, Viedeň, grajciar 1760. 2,51 cm, 10,95 g. /Prír. č. 4980./

11. Čechy, Mária Terézia /1740-1780/, Praha, grajciar 1761. 2,49 cm, 10,48 g. /Prír. č. 4981./

12. Čechy, Mária Terézia /1740-1780/, Praha, grajciar 1761. 2,50 cm, 9,95 g. /Prír. č. 4982./

13. Rakúsko, Mária Terézia /1740-1780/, Viedeň, grajciar 1763. 2,60 cm, 9,30 g. /Prír. č. 4983./

14. Uhorsko, Mária Terézia /1740-1780/, Kremnica, grajciar 1780. 2,45 cm, 7,18 g. /Prír. č. 4984./

15. Rakúsko, Jozef II. /1780-1790/, Viedeň, grajciar 1781. 2,45 cm, 7,60 g. /Prír. č. 4985./

16. Uhorsko, František II. /1792-1835/, Kremnica, grajciar 1800. 2,35 cm, 3,38 g. /Prír. č. 4989./

17. Uhorsko, František II. /1792-1835/, Smolník, 3grajciar 1800. 2,90 cm, 8,60 g. /Prír. č. 4999./

18. Uhorsko, František II. /1792-1835/, Smolník, 3grajciar 1800. 2,85 cm, 7,10 g. /Prír. č. 5000./

19. Uhorsko, František II. /1792-1835/, Smolník, 15grajciar 1807. 3,60 cm, 11,15 g. /Prír. č. 5005./

20. Uhorsko, František II. /1792-1835/, Smolník, 15grajciar 1807. 3,60 cm, 12,55 g. /Prír. č. 5006./

21. Uhorsko, František II. /1792-1835/, Smolník, 30grajciar 1807. 3,68 cm, 12,20 g. /Prír. č. 5007./

22. Uhorsko, František II. /1792-1835/, Kremnica, grajciar 1812. 2,49 cm, 3,97 g. /Prír. č. 5009./

23. Uhorsko, František II. /1792-1835/, Smolník, grajciar 1812. 2,50 cm, 4,00 g. /Prír. č. 5010./

24. Uhorsko, František II. /1792-1835/, Smolník, 6grajciar 1812. 3,23 cm, 9,28 g. /Prír. č. 5011./

25. Uhorsko, František II. /1792-1835/, Kremnica, štvrťgrajciar 1816. 2,00 cm, 1,75 g. /Prír. č. 5012./

26. Uhorsko, František II. /1792-1835/, Kremnica, grajciar 1816. 2,60 cm, 7,52 g. /Prír. č. 5013./

27. Čechy, František II. /1792-1835/, Praha, 6grajciar 1800. 3,15 cm, 13,05 g. /Prír. č. 5002./

28. Čechy, František II. /1792-1835/, Praha, 6grajciar 1800. 3,28 cm, 11,47 g. /Prír. č. 5003./

29. Čechy, František II. /1792-1835/, Praha, grajciar 1800. 2,35 cm, 3,69 g. /Prír. č. 4990./

30. Čechy, František II. /1792-1835/, Praha, grajciar 1800. 2,35 cm, 4,80 g. /Prír. č. 4991./

31. Čechy, František II. /1792-1835/, Praha, grajciar 1800. 2,36 cm, 3,63 g. /Prír. č. 4992./

32. Čechy, František II. /1792-1835/, Praha, grajciar 1800. 2,35 cm, 4,80 g. /Prír. č. 4993./

33. Čechy, František II. /1792-1835/, Praha, grajciar 1800. 2,43 cm, 3,90 g. /Prír. č. 4994./

34. Čechy, František II. /1792-1835/, Praha, 3grajciar 1800. 2,90 cm, 7,70 g. /Prír. č. 4998./

35. Rakúsko, František II. /1792-1835/, Viedeň, grajciar 1800. 2,39 cm, 4,26 g. /Prír. č. 4986./

36. Rakúsko, František II. /1792-1835/, Viedeň, grajciar 1800. 2,38 cm, 3,90 g. /Prír. č. 4987./

37. Rakúsko, František II. /1792-1835/, Viedeň, grajciar 1800. 2,39 cm, 4,39 g. /Prír. č. 4988./

38. Rakúsko, František II. /1792-1835/, Viedeň, 3grajciar 1800. 2,93 cm, 8,45 g. /Prír. č. 4997./

39. Rakúsko-Uhorsko, František II. /1792-1835/, bez značky, 6grajciar 1800. 3,20 cm, 12,98 g. /Prír. č. 5004./

40. Rakúsko-Uhorsko, František II. /1792-1835/, bez značky, 3grajciar 1800. 2,90 cm, 6,25 g. /Prír. č. 5001./

41. Rakúsko-Uhorsko, František II. /1792-1835/, bez značky, grajciar 1800. 2,35 cm, 4,31 g. /Prír. č. 4995./

42. Rakúsko-Uhorsko, František II. /1792-1835/, bez značky, grajciar 1800. 2,25 cm, 4,18 g. /Prír. č. 4996./

43. Rakúsko-Uhorsko, František II. /1792-1835/, bez značky, polgrajciar 1812. 2,03 cm, 1,69 g. /Prír. č. 5008./

44. Uhorsko, František Jozef I. /1848-1916/, Kremnica, 3grajciar 1851. 2,95 cm, 16,03 g. /Prír. č. 5015/.

45. Rakúsko, František Jozef I. /1848-1916/, Viedeň, 3grajciar 1851. 3,02 cm, 16,20 g. /Prír. č. 5014./

46. Nemecko, minc. značka A, fenig 1865. 1,76 cm, 1,47 g. /Prír. č. 4967./

47. Turecko, medená minca z r. 1899. 3,20 cm, 10,85 g. /Prír. č. 4968./

48. Turecko, strieborná minca, 19.-20. stor. 1,48 cm, 1,09 g. /Prír. č. 4976./

49.-51. Turecko, tri medené mince bez letopočtu. /Prír. č. 4973-4975./

52. Palestína, medená minca 1927. 2,10 cm, 4,25 g. /Prír. č. 4970./

53. Švédsko, Gustáv V. /1907-1950/, 2öre 1944. 2,10 cm, 3,47 g. /Prír. č. 4971./

54. Grécko, medená minca bez letopočtu. 2,30 cm, 9,91 g. /Prír. č. 4972./

55. Tunis, bronzová minca 1921. 2,70 cm, 7,75 g. /Prír. č. 4969./

56. Japonsko? minca 20. stor. 2,30 cm, 3,80 g. /Prír. č. 4977./

II. Zbierka mincí A. Petrovského-Šichmana /odovzdal G. Povala, ktorý ju opatroval po smrti majiteľa/.

1. Sliezsko, Leopold I. /1657-1705/, Vratislav, S. Hammerschmidt, 3grajciar 1670, predierkovaný. 2,22 cm, 1,45 g. /Prír. č. 4619./

2. Čechy, Leopold I. /1657-1705/, Praha, G. Egerer, 3grajciar 1705, predierkovaný. 2,15 cm, 1,24 g. /Prír. č. 4620./

3. Sliezsko, Jozef I. /1705-1711/, Vratislav, F. Nowak, 3grajciar, nečit. letopočet. 2,05 cm, 1,08 g. /Prír. č. 4621./

4. Uhorsko, František II. Rákóczi /1703-1711/. Kremnica, poltura 1705. 2,28 cm, 2,53 g. /Prír. č. 4622./

5. Rakúsko, Jozef II. /1780-1790/, grajciar 1781. 2,40 cm, 6,70 g. /Prír. č. 4630./

6.-7. Uhorsko, Jozef II. /1780-1790/, grajciar 1781. 2,40 cm, 6,70 g. /Prír. č. 4631, 4632./

8.-9. Uhorsko, Mária Terézia /1740-1780/, medená minca 1766 /2/. /Prír. č. 4626, 4627./

10.-14. Rakúsko, Mária Terézia /1740-1780/, grešľa 1760 /2/, 1765 /1/, 20-grajciar 1776 /1/, polgrajciar 1778 /1/. /Prír. č. 4623-4625, 4628, 4629./

15.-24. Rakúsko, František II. /1792-1835/, Viedeň, 15grajciar 1807 /1/, grajciar 1800 /6/, 1816 /2/, polgrajciar 1800 /1/. /Prír. č. 4633-4639, 4645, 4651, 4652./

25.-34. Uhorsko, František II. /1792-1835/, Kremnica, 20grajciar 1804 /1/, 3grajciar 1812 /1/, 2grajciar 1851 /1/, grajciar 1812 /1/, 1816 /1/. Smolník, 3grajciar 1800 /3/, 1812 /1/, 1816 /1/. /Prír. č. 4640-4642, 4644, 4636-4630./

35. Tirolsko, František II. /1792-1835/, Hall, 6grajciar 1800. /Prír. č. 4643./

36. Uhorsko, Ferdinand V. /1835-1848/, Kremnica, 10grajciar 1839. /Prír. č. 4657./

37.-111. Rôzne razby Františka Jozefa I. pre Rakúsko a Uhorsko. /Prír. č. 4653-4655, 4658-4730./

112.-338. Rôzne moderné mince. /Prír. č. 4731-4956./

339.-342. Prívesok zo štyroch strieborných mincí. /Prír. č. 4957./

L i t e r a t ú r a

BÖHM, J. - MENCL, V. 1931: Výzkum na hradě nitranském 1930-1931. Památ. archeol., 38, 1931, s. 65.

COHEN, H. 1955: Description historique des monnaies frappées sous l' empire romain. I-VIII. Graz.

FIALA, A. 1984: Nález mince v Ducovom, okres Trnava. In: Slov. Numizm. 8. Bratislava, v tlači.

HUSZÁR, L. 1979: Münzkatalog Ungarns von 1000 bis heute. Battenberg.

KOPICKI, E. 1976: Katalog podstawowych typów monet i banknotów Polski oraz ziem historicznie z Polską związanych. I-I. Warszawa.

LUSCHIN, VON EBENGREUTH, A. 1913: Wiener Münzwesen in Mittelalter. Leipzig.

MATTINGLY, H. - SYDENHAM, E. A. 1968: The Roman Imperial Coinage. II, III. London. V texte RIC.

SCHENK, J. 1958: Banskoštiavnické hornictví v obrazech medailí, jetonů a známek. In: Numism. Sbor. 5. Praha, s. 264.

ZAGÓRSKI, I. 1969: Monety dawnej Polski. Warszawa.

Prehľad prírastkov mincí v roku 1982

Nálezisko	Mince							
	keltské	rímske	byzantské	stredoveké		novoveké		Spolu
				11.-13.	14.-15.	16.-17.	18.-20	
Iža		70						70
Levoča						2	1	3
Liptovská Sielnica, časť Liptovská Mara	1							1
Medzianky							1	1
Moravany nad Váhom, časť Ducové				1				1
Nitra		1			2	1	4	8
Pavlany					1			1
Pinciná					1	9+2 ?		12
Svinica				1				1
Veľký Šariš							1	1
Vrbové							4	4
Bez náleziska I		4			1	3	48	56
Bez náleziska II						1	341	342
Spolu	1	75		2	5	16+2?	400	501

MÜNZZUWACHS IM ARCHÄOLOGISCHEN INSTITUT DER SAW IM JAHRE 1982. Zu den bedeutendsten Funden gehören jene, die bei archäologischen Grabungen gewonnen wurden. Es handelt sich namentlich um die Lokalitäten: Iža - römische Station, Liptovská Sielnica - Liptovská Mara - Burgwall der Púchov-Kultur, Pavlany - mittelalterliche Siedlungswüstung, Pinciná - mittelalterlicher Friedhof und Kirchenwüstung. Einen Zuwachs bilden auch zwei Sammlungen, die jedoch Münzen ohne nähere Fundangaben enthalten. Eine chronologische Übersicht der in die Sammlung gewonnenen Münzen bietet die beigelegte Tabelle.

ПРИРОСТЫ МОНЕТ В ИНСТИТУТЕ АРХЕОЛОГИИ САН В 1982 Г. К важнейшим находкам относятся монеты, приобретенные во время археологических исследований. Речь идет прежде всего о следующих местонахождениях: Ижа - римская станция; Липтовска-Сьельница - Липтовска-Мара - городище пуховской культуры; Павляни - прекратившее существование средневековое село; Пинцина - средневековое кладбище и прекративший существование костел. В приросты включены также две коллекции, но они содержат монеты без более близких данных. Хронологическое распределение приобретенных монет приведено в таблице.

STREDOVEKÉ NÁLEZY Z RIMAVSKEJ SOBOTY

Štefan B. K o v á c s

Pri kopaní ryhy na ul. Československej armády 1 /katastr. č. 2065/ sa našli úlomky nádob a kovové predmety. Lokalita je v historickom jadre mesta /býv. Garbiarska ul./ 150 m od SV rohu Gottwaldovho nám. v tesnej blízkosti kotolne. Výkop narušil stredoveké sídliskové vrstvy v d. asi 100 m. Z vyhádzanej zeminy sa pozbieralo množstvo črepov z 13.-16. stor. a úlomky neglazovaných kachlíc s figurálnym a rastlinným ornamentom. Na dvoch úlomkoch z 15. stor. zvyšky nápisov s gotickými písmenami. Najstaršia sídlisková vrstva pochádza z mladšej doby bronzovej /pilinská kultúra/. Na praveké osídlenie nadväzujú vrstvy z 13.-16. stor. Počas záchranného výskumu preskúmané dva objekty.

O b j e k t 1/82 /jama/ črtal sa v h. 160 cm. Odkrytá iba malá časť. Získal sa bohatý materiál - fragmenty väčších zásobnicovitých a hrncovitých nádob vyrobených obtáčaním. Najčastejšie výzdobné motívy šikmé vrypy, závitnica; vyskytuje sa i vlnovka a vtlačené štvorčeky. Pomerne časté plastické značky - geometrické motívy. Dôležitý výskyt bielej keramiky, niekedy i s červeným dekorom. Nález románskeho kľúča s oválnou hlavicou. Objekt je zo zač. 13. stor.

O b j e k t 2/82 /jama/, zapustený do vrstvy z 1. pol. 13. stor., črtal sa v h. 154 cm /200 x 160 cm, h. 50 cm/. Dno vykladané prútím. Z výplne dôležitý keramický a kovový materiál. Významný nález železnej ostrohy s krátkym bodcom s terčovitou výzdobou a mierne prehnutými ramenami s dvoma malými otvormi na koncoch /obr. 74: 5/; podobné tvary sa používali do pol. 13. stor. Z tohto stor. aj železný hrot šípu /obr. 74: 4/. Pozoruhodný nález železných nožníc /obr. 74: 3/. Z keramického materiálu najvýznamnejší fragment džbána /obr. 74: 2/ z bielej hliny, vyrobeného obtáčaním, na hrdle s horizontálnym rebrovaním a na tele i pásikovom uchu s červeným dekorom. Väčšina ostatných úlomkov pochádza z hrncovitých nádob vyrobených obtáčaním, zriedkavejšie technikou vytáčania. Kovový inventár datuje objekt na koniec 13. stor.

Zo sídliskovej vrstvy z 13. stor. sa získal jediný celý hrniec, vyrobený z bielej hliny obtáčaním, na tele so závitnicami /obr. 74: 1/. Stál hore dnom a obsahoval tenké kostičky /vtáčie?/. V prvom väčšom súbore stredovekej hmotnej kultúry z historického jadra mesta Rimavskej Soboty sú dôležité najmä nálezy bielej keramiky z 13.-16. stor.

MITTELALTERLICHE FUNDE AUS RIMAVSKÁ SOBOTA. Im historischen Stadtkern gestörte Siedlungsschichten mit Funden aus dem 13.-16. Jh. und eine Schicht aus der jüngeren Bronzezeit /Pilinyer Kultur/. 2 Objekte wurden untersucht. Im Objekt 1/82 /Grube/ Fragmente von Vorratsgefässen und topfförmigen nachgedrehten Gefässen mit verhältnismässig häufigen plastischen Bodenzeichen. Ein Teil der Scherben stammt von der sog. weissen Keramik mit rotem Dekor. Fund eines romanischen Schlüssels. Das Objekt gehört in den Beginn des 13. Jh. Objekt 2/82 /Grube von 200 x 160 cm, T. 50 cm/ enthielt Keramikmaterial und Metallgegenstände vom Ende des 13. Jh. - Krug /Abb. 74: 2/ aus sog. weissem Ton, nachgedreht, auf dem Körper mit rotem Dekor, Eisensporn /Abb. 74: 5/, Eisenpfeilspitze /Abb. 74: 4/ und Eisenschere /Abb. 74: 3/. In der Siedlungsschicht aus dem 13. Jh. ein umgestülpter Topf /Abb. 74: 1/, mit Vogel/?/knochen. Lesefunde unglasierter Kacheln aus dem 15. Jh. Es wird ein Produktionszentrum der sog. weissen Keramik gerade in diesem Gebiet angenommen.

СРЕДНЕВЕКОВЫЕ НАХОДКИ ИЗ Г. РИМАВСКА-СОБОТА. В историческом ядре города были нарушены селищные слои с находками XIII-XVI вв. и слой младшего периода бронзы /пилинская культура/. Обследованы два объекта. Объект 1/82 /яма/ содержал фрагменты зерновикообразных и горшковидных подправленных сосудов. На днах сравнительно часты пластические знаки. Часть фрагментов т. н. белой керамики украшена красной орнаментацией. Находка романского ключа. Объект относится к началу XIII в. Объект 2/82 /яма 200 x 160 см, гл. 50 см/ содержал керамический материал и металлические предметы конца XIII в. - подправленный кувшин /рис. 74: 2/ из т. н. белой глины с красным узором на тулове, железную шпору /рис. 74: 5/, железный наконечник стрелы /рис. 74: 4/ и железные ножницы /рис. 74: 3/. В селищном слое XIII в. горшок /рис. 74: 1/ вверх дном содержал птичье /?/ косточки. Во время сбора обретены неполированные кафли XV в. Центр производства т. н. белой керамики предполагается именно в этой области.

BRONZOVÝ NÁKRČNÍK ZO VČELINIEC

Štefan B. K o v á c s - Gabriel N e v i z á n s k y

Pri revízii archeologického fondu Gemerského vlastivedného múzea v Rimavskej Sobote sa našiel pletený bronzový nákrčník /prír. č. 2319/ zo Včeliniec /okr. Rimavská Sobota/. Bližšie nálezové okolnosti neznáme. Nákrčník s Ø 15,5 cm je upletený zo štyroch hrubších drôtov. Jeden koniec sa končí slučkou, druhý háčikom /obr. 75/. Takýto šperk sa objavuje na pohrebiskách pospolitého ľudu najskôr v druhej pol. 10. a najmä v 11. stor., napr. Letkés-Téglaégetö II, hrob 5 /Bakay 1978, s. 93, tab. XLVI: 3/. Včelinský nález je dôležitý najmä pre dôsled-

nejšie osvetlenie regionálnych dejín, pretože z Gemera neboli publikované pamiatky z pohrebísk tzv. belobrdskej kultúry. Dokumentuje, že ľud tejto kultúry zaujal i údolie Slanej najneskôr už koncom 10., resp. v priebehu 11. stor.

L i t e r a t ú r a

BAKAY, K. 1978: Honfoglalás- és államalapításkori temetök az Ipoly menten. In: Studia Comitatensia. 6. Szentendre.

BRONZEHALSRING AUS VČELINCE. Der geflochtene Halsring aus Včelínce /Bez. Rimavská Sobota/, dessen Fundumstände nicht bekannt sind, ist besonders für die Beleuchtung der regionalen Geschichte wichtig, weil bisher aus dem Gemer-Gebiet keine Denkmäler aus Gräberfeldern der sog. Belo Brdo-Kultur publiziert waren. Der Fund dokumentiert, dass die Bevölkerung dieser Kultur auch das Slanátal spätestens Ende des 10. bzw. im Verlauf des 11. Jh. eingenommen hat. /Abb. 75./

БРОНЗОВАЯ ШЕЙНАЯ ГРИВНА ИЗ С. ВЧЕЛИНЦЕ. Плетенная шейная гривна из Вчелинце /рай. Римавска-Собота/, обстоятельства которой неизвестны, важна прежде всего для объяснения местной истории, поскольку пока не были опубликованы памятники из могильников т. н. белобрдской культуры в области Гемера. Находка доказывает, что народ этой культуры занял также долину р. Слана во время не позже конца X в. или на протяжении XI в. /Рис. 75./

LUŽICKÉ POHREBISKO V ZLATÝCH MORAVCIACH

Rudolf K u j o v s k ý

V ďalšej etape výskumu lužického pohrebiska z mladšej a z neskorej doby bronzovej v Zlatých Moravciach, časť Kňažice /okr. Nitra/, sa preskúmala S časť. Našlo sa menej hrobov ako v predchádzajúcich sezónach /roztratené pomerne ďaleko od seba/. Sídliskové objekty lengyelskej kultúry sme v tejto časti svahu už nezachytili. Nižšie počty skúmaných hrobov /15/, ich menšia hustota, absencia kamenných príkrovov pripúšťajú domnienku, že sme preskúmali už okrajové časti pohrebiska. Zdá sa, že smerom na V, Z a S sa určil približný rozsah pohrebiska. V keramike zo skúmaných hrobov zreteľné prelínanie prvkov podolskej a lužickej kultúry. Súbežná rekonštrukcia keramiky ukázala, že napr. v hrobe 29, skúmanom v r. 1981, boli dve amfory obsahujúce zvyšky kostí prikryté miskami so zatiahnutým okrajom. Sprievodnú keramiku tvorili fragmenty nádob lužickej kultúry /bohato zdobená profilovaná šálka/. Jedna z amfor /urien/ patrila podľa tvaru a výzdoby podolskej, druhá kyjatickej kultúre. Prvky kyjatickej kultúry sú novým poznatkom. Sústredenie lužického, podolského a kyjatického komponentu v jednom hrobe je veľmi osobitým javom. Častejšie ako v minulých sezónach sme nachádzali jamkové hroby; zvyšky kostí v jamke spravidla prikryté miskou so zatiahnutým okrajom. Veľmi časté prikrytie urny-amfory hrncovitou nádobou. Bežne sa využívali profilované bohato zdobené šálky na prikrytie zvyškov kostí. Väčšina hrobov vyznačená skupinou kameňov. V hrobe 57 amforka, V od nej miska so zatiahnutým okrajom. V miske vedľa seba tri hore dnom obrátené profilované šálky. Dve z nich prikrývali kôpky zvyškov kremácie, tretia hlinené koliesko s nábojom. Všetky tri šálky prikryté miskou so zatiahnutým okrajom, obrátenou hore dnom. Výskum rozšíril poznatky o spôsoboch pochovávania ľudu lužickej kultúry v závere doby bronzovej.

LAUSITZER GRÄBERFELD IN ZLATÉ MORAVCE. Die weitere Grabungsetappe auf dem Gräberfeld der Lausitzer Kultur in Zlaté Moravce, Teil Kňažice /Bez. Nitra/ bestimmte das beiläufige Ausmass des Gräberfeldes in O-, N-, und S-Richtung. In den Funden aus den untersuchten Urnengräbern schneiden sich Elemente der Lausitzer, Podol- und Kyjatice-Kultur.

ЛУЖИЦКИЙ МОГИЛЬНИК В Г. ЗЛАТЕ-МОРАВЦЕ. Новый этап исследования могильника народа лужицкой культуры в Злате-Моравце, часть Княжице /рай. Нитра/ определил приблизительные размеры могильника в С, В и Ю направлениях. В исследованных урновых погребениях переплетаются элементы лужицкой, подольской и киятицкой культур.

TRETIA SEZÓNA VÝSKUMU V MUŽLE-ČENKOVE

Ivan K u z m a - Ondrej O ž ď á n i - Milan H a n u l i a k

Výskum v Mužle, časť Čenkov, poloha Vilmakert /okr. Nové Zámky/, pokračoval na ploche, kde sa v r. 1980-81 odkrylo 70 objektov /Kuzma - Bátora 1981, s. 152; Kuzma 1982, s. 150/. V sezóne 1982 sa preskúmalo 127 objektov: 50 kultúra s mladšou lineárnou keramikou a želiezovská skupina, 21 badenská kultúra /z toho jeden bolerázska skupina/, jeden skupina Kosihy-Čaka, 30 včasný stredovek, ostatné bez nálezov alebo s atypickým materiálom. Jediný odkrytý hrob patrí do včasného stredoveku. Pokračoval i výskum fortifikácie.

Osídlenie z obdobia kultúry s lineárnou keramikou a želiezovskej skupiny, porušené mladšími zásahmi. Z odkrytých 50 objektov väčšina patrí želiezovskej skupine. Asi polovica boli žľaby a stavebné jamy, spravidla pomerne plytké. Funkciu stavebných jám mohli plniť i rôzne veľké nepravidelné jamy, pomerne početné. Zastúpené i dva druhy zásobných jám: s kruhovým pôdorysom a v tvare obdĺžnika. Jamy s kruhovým pôdorysom majú lichobežníkový profil, rovné dno a pravidelne vypracované steny, Ø h. 80 cm. Jama v tvare obdĺžnika iba jedna - 300 x 150 cm, h. 60 cm, zaoblené rohy, rovné dno. Významný je objav dlhej kolovej stavby v Z časti plochy. Odkryli sa tri rady kolov, tiahnúcich sa v smere S-J v d. 13 m. Zvyšok stavby zabieha pod neskúmanú plochu, narušenú najmä včasnostredovekými objektmi. V S rohu plochy žľab s kolovými jamami v d. 5 m, možno S ukončenie inej kolovej stavby /overí ďalší výskum/. Nálezový fond reprezentuje predovšetkým keramika /z mnohých objektov iba nepočetná/, najčastejšie polguľovité nádoby s dovnútra vtiahnutým ústím a rovným alebo zaguľatením dnom, zvyčajne menšie. Veľké percento maľované, prevažne červenou farbou. Zastúpené sú amfory i hrubostenné zásobnice a v pomerne väčšom množstve i fragmenty dutých kónických nôžok. V tejto súvislosti pozoruhodný objekt 166. Mal tvar nepravidelného oválu 262 x 151 cm, ploché dno v h. 21 cm a steny šikmo klesajúce ku dnu, výplň hnedá zemina, črepy a zvieracie kosti. V J časti porušený okrajom včasnostredovekej zásobnice. Našla sa tu plná nôžka a fragment ďalšej /obr. 76: 11, 14/. Doposiaľ plné nôžky známe až z protolengyelu zo stupňa Bíňa-Bicske, v našom prípade vystupujú už s materiálom zo staršieho stupňa želiezovskej skupiny /obr. 76: 1-14/. Rozšíril sa i počet aplikovanej antropomorfnej plastiky. Zo sektora D/9 pochádza reliéf ľudskej tváre /obr. 78: 1/. Nos a nadočnicové oblúky modelované plasticky, oči a ústa naznačené vodorovnými krátkymi vrypmi. Línie pod tvárou súčasťou znaku M, spoločného prvku všetkých tvárí na želie-

zovskej keramike. Na rozdiel od dosiaľ známych vyobrazení ľudských tvárí, ktoré bývajú na okrajoch amforovitých nádob, uvedený fragment i ďalšie dva pochádzajú z okraja menšej polguľovitej nádoby. Zastúpená i zoomorfná aplikovaná plastika. Realisticky spodobená barania hlavička na fragmente amforovitej nádoby /obr. 78: 2/ má masívne zahnuté rohy s priečnymi vrypmi pripojené k stene. Vodorovne prevŕtané uško v hornej časti trojuholníkovitej hlavy znázorňuje oči a vodorovný vryp v spodnej časti, kde hlava prechádza do nádoby, znázorňuje pysk. Rohy i hlava nesú stopy červeného maľovania.

Opäť sa zachytilo výrazné osídlenie ľudom badenskej kultúry. Do bolerázskej skupiny /Baden I/ patrí iba objekt 145 /150 x 170 cm, h. 45-50 cm/. V Z časti ho porušila včasnostredoveká zásobnica. Z objektu pochádza menšie množstvo črepov z rozhrania stupňov Baden Ia-Ib /obr. 79: 1-8/. Zastúpené sú lievikovité misy, džbánky, amfory a hrncovité nádoby. Do objektu patrí i hrncovitá nádoba, z ktorej fragment sa našiel vo vrstve nad objektom v sezóne 1981 /Kuzma 1982, obr. 99: 8/. Vo výplni pomerne veľa zvieracích kostí. Štiepanú industriu reprezentuje obsidiánový úštep. Ostatný badenský materiál je zo stupňa Baden IVa - Úny. Najpočetnejšiu skupinu objektov tvorili hliniská, spravidla plytké, h. nepresahovala 80 cm. Obsahovali väčšie-menšie množstvo zvieracích kostí, niektoré i zhluky riečnych škeblí. V keramickom materiáli bežné tvary stupňa IVa. Z drobných predmetov sa nachádzali hlinené cievky, prasleny, kostené šidlá a štiepaná industria prevažne z dunajských surovín.

Osídlenie ľudom skupiny Kosihy-Čaka doložené z tejto sezóny iba objektom 110 /sektor B/6-7/ s pôdorysom nepravidelného kruhu 212 x 210 cm. Výplň na povrchu - šedohnedá sypká popolovitá vrstva so značným obsahom keramických zlomkov, ďalej prevažne tmavohnedá. Steny takmer kolmé, rovné dno v h. 114 cm. Objekt obsahoval pomerne veľa črepov džbánkov, misiek, hrncov, hrncovitých nádob i amfor. Vyskytli sa i ploché misky a malé tanieriky /podobné v kultúre so šnúrovou keramikou/.

V súvislosti s objektom 66/81 /Kuzma 1982, s. 151/ sa očakávali ďalšie sídliskové objekty z konca staršej a zo zač. strednej doby bronzovej. Zistil sa iba objekt s Ø 76 x 74 cm a h. 38 cm. Výplň - tmavohnedá zemina a atypické črepy. Fragment bikónickej amforky /obr. 78: 3/ umožnil zaradiť ho do staromohylového stupňa karpatskej mohylovej kultúry. Z tohto obdobia i fragment džbánka s pásikovým uchom, zdobený litzenornamentom, z vrstvy v sektore D/9.

Zo včasnostredovekého sídliska sa preskúmalo ďalších 30 objektov. Najpočetnejšie zásobné jamy v bezprostrednej blízkosti príbytkov, v jednom prípade v interiéri obydlia; z nálezovej situácie nevyplýva, či súvisí s chatou, alebo či ju prekrýva mladší objekt. Ústia zásobníc obvykle kruhové, profily rôzne; v menšej miere jamy s fľašovite zúženým hrdlom, väčšinou steny od ústia šikmo alebo kolmo klesajú ku dnu. Dná rovné, konkávne, prípadne oblé, max. baňatosť v hornej pol.; h. od 100 do 260 cm. V zásobnej jame - objekte 71 na dne v h. 260 cm kostra dospelého /pravdepodobne muž/, uložená na pravom boku s veľmi skrčenými nohami /obr. 80: 3/; hlava zaklonená dozadu, tvárou na S; orientácia SSV-JJZ; bez milodarov. Črepy datujú objekt do záveru 10. stor. V zásobnej jame 109 časť hlinenej pražnice, druhý exemplár na sídlisku v Čenkove. Na základe ostatného keramického materiálu z objektu jama pochádza z 10. stor. Odkryli sa ďalšie štyri zemnice /z dvoch polovica narušená sondou z r. 1953/. Ich situovanie je v súlade s faktom zisteným v minulých sezónach, že boli budované v takmer pravidelných

radoch v smere SZ-JV /Kuzma - Bátora 1981, s. 152/. V troch zemniciach kamenná piecka, dvakrát v SZ a raz v SV rohu. V každej pri stavbe použitý fragment žarnova. Obe kompletne preskúmané zemnice mali obdĺžnikový pôdorys, dlhšou stranou orientovaný SZ-JV, h. 40-70 cm. V objekte 120 zvyšky hlinenej vymazanej dlážky s hr. cca 6 cm, porušenej kostrovým hrobom 4, ktorého jama 190 x 60 cm sa odlišovala od dlážky pieskovou výplňou. Kostra v natiahnutej polohe v smere SSZ-JJV. Keramika /obr. 82: 1-4/ datuje zemnicu do konca 9. až 1. pol. 10. stor. Hrob podľa superpozície i malého množstva črepov pri kostre patrí do obdobia po pol. 10. stor.

Od ostatných zemníc sa odlišuje objekt 100 pôdorysnou dispozíciou, obohatenou o stupňovite členený vchod vo V rohu /obr. 81: 1/. V Z stene zúžené ústie kopulovitej pece s Ø 130 cm, situovanej mimo obydlia. Estrich pece /pod ním riečny štrk/ ležal 28 cm nad úrovňou dna chaty. Okrem pece v príbytku pravdepod. i kozub /skupiny opálených kameňov/. Okrem črepov /obr. 81: 2-5/ z 10. stor. kostené šidlo a amorfný korodovaný železný predmet. Železných predmetov sa nachádza veľmi málo, preto je pozoruhodný nález sekerovitých hrivien v objekte 73.

Výskum fortifikácie sa zameral na priekopu. Zistili sa dve stavebné fázy, podobne ako pri telese valu. V prvej fáze dosahuje 330 cm od JZ okraja h. 105 cm. Je porušená mohutnou priekopou z druhej fázy /h. 460 cm/, pravdepod. opevnenia zo zač. 18. stor. Výplň bez datujúceho materiálu. Kultúrna príslušnosť 1. fázy opevnenia zostáva jednou z úloh výskumu.

L i t e r a t ú r a

KUZMA, I. - BÁTORA, J. 1981: Prvá sezóna výskumu v Mužle-Čenkove. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1980. Nitra, s. 152-155.

KUZMA, I. 1982: Druhá etapa výskumu v Mužle-Čenkove. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1981. Nitra, s. 171-176.

DRITTE GRABUNGSSAISON IN MUŽLA-ČENKOV. In Mužla, Teil Čenkov /Bez. Nové Zámky/ knüpfte man an die Grabung der J. 1980-81 an /Kuzma - Bátora 1981, S. 152; Kuzma 1982, S. 150/. Es wurden 127 Objekte untersucht.

Aus der Zeit der Kultur mit Linearkeramik und der Želiezovce-Gruppe deckte man 50 Objekte ab /grösstenteils Želiezovce-Gruppe/. Ungefähr die Hälfte stellen Rinnen, meist seichte, und Baugruben dar. Baugruben könnten auch zahlreiche, verschieden grosse unregelmässige Gruben gewesen sein. Von Vorratsgruben sind zwei Arten vertreten: mit kreisförmigem und mit rechteckigem Grundriss. Am bedeutendsten ist die Entdeckung eines Pfostenbaues. Abgedeckt wurden drei Pfostenreihen in N-S-Richtung von 13 m L. Der Rest des Baues unerforscht. In der N-Ecke der Fläche erfasste man in 5 m L. eine Rinne mit Pfostenlöchern, vielleicht der Abschluss eines weiteren Baues.

Den Fundfonds repräsentiert vor allem Keramik, oft rotbemalte. In verhältnismässig grösserer Menge fanden sich Fragmente konischer Hohlfüsse. Im Objekt 166 ein voller Fuss und das Fragment eines weiteren /Abb. 76: 11, 14/. Volle Standfüsse bislang erst aus dem Protolengyel der Stufe Bíňa-Bicske bekannt, hier treten sie schon mit Material aus der älteren Stufe der Želiezovce Gruppe auf /Abb. 76: 1-14/. Erweitert wurde auch die Zahl der applizierten anthropomorphen Plastik /Abb. 78: 1/. Durch einen realistisch dargestellten Widderkopf auf dem Fragment eines amphorenförmigen Gefässes /Abb. 78: 2/ ist zoomorphe applizierte Plastik vertreten.

In die Boleráz-Gruppe gehört das Objekt 145 mit Scherben von der Wende der Stufen Baden Ia-Ib /Abb. 79: 1-8/. Hierher gehört auch ein topfförmiges Gefäss, von welchem ein Fragment in der Schicht über dem Objekt in der vorhergehenden Saison gefunden wurde /Kuzma 1982, Abb. 99: 8/. Das übrige Badener Material stammt aus der Stufe Baden IVa - Úny. Am zahlreichsten sind Lehmgruben /T. überschritt nicht 80 cm/. Im Keramikmaterial übliche Formen der Stufe IVa.

Besiedlung mit Trägern der Kosihy-Čaka-Gruppe in dieser Saison nur durch ein Objekt belegt. Es enthielt verhältnismässig viele Scherben von kleinen Krügen, Schüsseln, Töpfen, topfförmigen Gefässen und Amphoren. Es kamen auch flache Schüsseln und kleine Teller vor; ähnliche stammen aus der schnurkeramischen Kultur.

Aus der Bronzezeit wurde nur ein Objekt mit ärmlichem Material freigelegt, einem bikonischen Amphorenfragment nach /Abb. 78: 3/ aus der Frühstufe der karpatischen Hügelgräberkultur.

Von frühmittelalterlicher Siedlung weitere 30 Objekte untersucht, meist Vorratsgruben /Mündungen gewöhnlich rund, Profile verschieden, weniger mit flaschenförmig verengtem Hals, Wände meist von der Mündung schräg oder vertikal zur geraden, konkaven evtl. runden Sohle führend; max. Bauchung in der Oberhälfte; T. 100-260 cm/. In der Vorratsgrube 71 auf der Sohle in 260 cm T. Skelett eines Erwachsenen auf der rechten Seite /Abb. 80: 3/, NNO-SSW orientiert, beigabenlos. Scherben verweisen das Objekt zum Ende des 10. Jh.

Abgedeckt wurden weitere 4 Halbgrubenhütten. In dreien ein Steinofen; zweimal in der NW- und einmal in der SW-Ecke. Im Objekt 120 Reste eines Fussbodenestrichs von 6 cm D., gestört durch das Skelettgrab 4. Das NNW-SSO orientierte Skelett in gestreckter Lage. Aufgrund der Keramik /Abb. 82: 1-4/ stammt die Halbgrubenhütte aus der Zeit vom Ende des 9. bis zur Mitte des 10. Jh., das Grab nach Mitte des 10. Jh. Die Halbgrubenhütte 100 hat einen stufenförmig gegliederten Eingang, in der O-Ecke /Abb. 81: 1/ und W-Wand die verengte Mündung eines Kuppelofens mit kreisförmigem Grundriss. Scherben /Abb. 81: 2-5/ datieren das Objekt in das 10. Jh.

Die Untersuchung der Fortifikation richtete sich auf den Graben. So wie beim Wallkörper wurden zwei Bauphasen festgestellt. Den enormen Graben aus der 2. Phase kann man wahrscheinlich mit der Befestigung vom Anfang des 18. Jh. verknüpfen. Die Kulturzugehörigkeit der 1. Phase einstweilen unbekannt.

ТРЕТИЙ СЕЗОН ИССЛЕДОВАНИЯ В С. МУЖЛА-ЧЕНКОВ. В с. Мужла, часть Ченков /рай. Нове-Замки/, продолжалосль исследование 1980-81 гг. /Kuzma - Bátora 1981, стр. 152; Kuzma 1982, ст. 150/. Обследовано 127 объектов. 50 из них относятся к времени культуры линейной керамики и жельезовской группы /большинство к жельезовской группе/. Приблизительно половина представлена желобами и строительными ямами, которые сравнительно мелки. Строительными ямами могли служить и количественные большие неправильные ямы. Присутствуют два вида зерновых ям: круглого и прямоугольного планов. Важнейшим является обнаружение столбовой стройки. Были откркты три ряда столбов в направлении С-Ю и дл. 13 м. Остаток стройки не был обследован. В С углу площади был открыт желоб со столбовыми ямами дл. 5 м -

предположительно конец другой стройки. Фонд находок представлен прежде всего керамикой, часто раскрашенной в красный цвет. Относительно количественны также фрагменты полых биконических ножек. В объекте 166 найдена одна сплошная ножка и фрагмент другой /рис. 76: 11, 14/. Сплошные ножки, известные пока только в протоленделе в ступени Виня-Вичке, здесь встречаются уже совместно с материалом ступени кельвезовской группы /рис. 76: 1-14/. Обогащено было также число антропоморфной пластики на сосудах /рис. 78: 1/. Реалистически исполненной головкой барана на фрагменте амфорообразного сосуда /рис. 78: 2/ присутствует также зооморфная пластика на сосудах.

Волеразской группе принадлежит объект 145; черепки рубежа ступеней Баден Ia-Ib /рис. 79: 1-8/. К объекту относится также горшковидный сосуд, фрагмент которого был найден в слое над объектом в предшествующий сезон /Kuzma 1982, рис. 99: 8/. Остальный баденский материал принадлежит к ступени Баден IVa-Уни. Самыми количественными являются глиняные карьеры /гл. не превышала 80 см/. В керамическом материале присутствуют обыкновенные формы ступени IVa.

Заселение народом группы Косиги-Чака засвидетельствовано в этом сезоне только одним объектом. Он содержал сравнительно большое количество черепков от кувшинчиков, мисек, горшков, горшковидных сосудов и амфор. Встречаются и плоские миски и мелкие тарелки; подобные находим в культуре шнуровой керамики.

К периоду бронзы относится только один объект, бедный материалом. По фрагменту биконической амфорки /рис. 78: 3/ он принадлежит к ступени древних курганов культуры карпатских курганов.

На раннесредневековом поселении было обследовано 30 новых объектов; самыми количественными зерновые ямы /устье обычно круговое, профиль равный, в небольшой степени бутылкообразно суженный, но в преимуществе стены от устья проходят косо или вертикально к прямому, вогнутому иногда и выпуклому дну; макс. ширина ям наблюдается в верхней половине; гл. ям с 100 до 260 см/. На дне зерновой ямы 71, на глубине 260 см, находился костяк взрослого на правом боку /рис. 80: 3/, ориентировкой ССВ-ЮЮЗ без приложений. Черепки датируют этот объект концом X в.

Вскрыты дальнейшие 4 полуземлянки. В трех нашлась каменная печка; два раза в СЗ и один раз в СВ углу. В объекте 120 найдены остатки глиняного обмазанного пола толщиной 6 см, нарушенного скелетным погребением 4. Костяк лежал в вытянутом положении с ориентировкой ССЗ-ЮЮВ. На основе керамики /рис. 82: 1-4/ полуземлянка относится к концу IX - первой половине X в., погребение к времени после X в. Полуземлянка 100 имеет ступенчато члененный вход в В углу /рис. 81: 1/ и в З стене находилось суженное устье сводчатой печи круглого плана. Черепки /рис. 81: 2-5/ датируют объект X в. Исследование укреплений сосредоточилось на ров. Так же как и у корпуса вала, были у рва определены две строительные фазы. Большой ров второй фазы можно связывать предположительно с укреплением, относящимся к XVIII в. Культурная принадлежность первой фазы пока не была определена.

VÝSLEDKY PRIESKUMU V OBLASTI STAVBY VODNÉHO DIELA NA DUNAJI

Ivan K u z m a - Ján R a j t á r

Pokračoval systematický prieskum v oblasti výstavby vodného diela Gabčíkovo-Nagymaros. Sústredil sa najmä na terasu a inundáciu Dunaja od Mužly po Búč /obr. 83/ a na katastre obcí Iža, Marcelová a Chotín, kde boli vyhĺbené zavlažovacie ryhy na rozsiahlom území.

B ú č /okr. Komárno/

1. Okraj terasy asi kilometer od Z kraja hospodárskeho dvora Jurský Chlm /1: 25 000, L-34-2-C-a, 306 : 134 mm/. Atypické praveké črepy, zlomok nôžky z misky sivej panónskej keramiky /obr. 84: 1/ a črepy z 11. a 12. stor.

2. Nad úvozom na okraji terasy /1 : 25 000, L-34-2-C-a, 315 : 130 mm/ Z od polohy 1, plocha cca 200 x 100 m. Črepy z mladšej až neskorej doby bronzovej /obr. 84: 2, 3/ a zo stredoveku.

3. Južný okraj terasy /1 : 25 000, L-34-2-C-a, 324 : 126 mm/, plocha cca 100 x 100 m. Nevýrazný materiál z doby bronzovej a črepy z 11. stor. /obr. 84: 4/.

4. Inundačný terén J od hospodárskeho dvora Pereš /1 : 25 000, L-34-2-C-a, 332 : 132 mm/, plocha cca 200 x 300 m. Atypické praveké črepy a zlomky stredovekej keramiky /obr. 84: 5/.

I ž a /okr. Komárno/

Závlahové ryhy JZ od polohy Öregallás /1 : 25 000, L-34-1-D-a, 325 : 104 mm/. Osídlenie menšieho rozsahu /velatická kultúra? obr. 85: 1-4/.

M a r c e l o v á /okr. Komárno/

1. Závlahové ryhy /1: 25 000, L-34-1-C-b, 3 : 167 mm/ V od polohy Káptalan /kataster Chotín/, skúmanej r. 1977 /Nevizánsky 1978, s. 177/. Rozsiahle sídlisko. Podstatná časť materiál velatickej kultúry /obr. 85: 5-9, obr. 86: 1-4/. Osídlenie i v dobe laténskej /obr. 86: 5-7/ a vo včasnom stredoveku /obr. 86: 8/.

Závlahová ryha v blízkosti odvodňovacieho kanála pri mostíku /1 : 25 000, L-34-1-D-a, 355 : 139 mm/. Fragment epipaleolitického rohovcového nástroja /obr. 86: 9/.

M u ž l a /okr. Nové Zámky/

Sledované inundačné územie pod terasou a v úseku Jurský Chlm - Búč i terasa. Číslovanie lokalít nadväzuje na r. 1981 /Cheben - Kuzma - Rajtár 1982, s. 99 n./.

14. Úpätie terasy spadajúcej do inundačného terénu /1 : 25 000, L-34-2-C-a, 181 : 168 mm/. Črepy z neskorej doby bronzovej /obr. 87: 1/, zo staršej doby laténskej /obr. 87: 2-4/ a z 11.-14. stor. /obr. 86: 10, obr. 87: 5-7/. S osídlením nepochybne súvisí zaniknutá sakrálna stavba v polohe 12 /Cheben - Kuzma - Rajtár 1982, s. 100/.

15. Vých. časť polohy Pri červenom jazere /1 : 25 000, L-34-2-C-a, 174 : 177 mm/, mierna oválna vyvýšenina cca 200 x 100 m. Atypické praveké črepy a zlomky laténskej /obr. 87: 9, 10/ a stredovekej keramiky /obr. 87: 8, 11/.

16. Inundačný terén pod terasou /1 : 25 000, L-34-2-C-a, 219 : 165 mm/, plocha cca 350 x 200 m. Atypický praveký materiál, črepy z doby rímskej /obr. 88: 1, 2/ a zo včasného stredoveku /obr. 87: 12, 13/.

17. Inundačný terén medzi terasou a kanálom /1 : 25 000, L-34-2-C-a, 234 : 164 mm/, plocha cca 300 x 200 m. Črepy z doby bronzovej /obr. 88: 3/, doby rímskej /obr. 88: 4-8/ a zo včasného stredoveku /obr. 88: 9, 10/.

L i t e r a t ú r a

CHEBEN, I. - KUZMA, I. - RAJTÁR, J. 1982: Výsledky prieskumu v oblasti výstavby sústavy vodných diel na Dunaji. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1981. Nitra, s. 98-103.

NEVIZÁNSKY, G. 1978: Záchranný archeologický výskum v Chotíne. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1977. Nitra, s. 177-178.

ERGEBNISSE DER GELÄNDEERKUNDUNG IM BAUGEBIET DES DONAU-WASSERKRAFTWERKES. Die systematische Begehung setzte fort, mit dem Ergebnis folgender Lokalitäten /Abb. 83/:

B ú č /Bez. Komárno/. 1 - atypische urzeitliche Scherben, Fusscherbe einer Schüssel der grauen pannonischen Keramik /Abb. 84: 1/ und Scherben aus dem 11. und 12. Jh. 2 - Scherben aus der jüngeren bis späten Bronzezeit /Abb. 84: 2, 3/ und dem Mittelalter. 3 - unausgeprägtes bronzezeitliches Material und Scherben aus dem 11. Jh. /Abb. 84: 5/. 4 - atypische urzeitliche und mittelalterliche Keramikscherben /Abb. 84: 4/.

I ž a /Bez. Komárno/. Funde aus der jüngeren Bronzezeit /Abb. 85: 1-4/.

M a r c e l o v á /Bez. Komárno/. 1 - gestörte grosse Siedlung im O der Flur Káptalan /Kataster von Chotín/, im J. 1977 untersucht /Nevizánsky 1978/. Hauptsächlich Material der Velatice-Kultur /Abb. 85: 5-9, Abb. 86: 1-4/. Besiedlung auch im Latène /Abb. 86: 5-7/ und Frühmittelalter /Abb. 86: 8/. 2 - Fragment eines epipaläolithischen Hornsteingerätes /Abb. 86: 9/.

M u ž l a /Bez. Nové Zámky/. Die Numerierung knüpft an das J. 1981 an /Cheben - Kuzma - Rajtár 1982/. 14.- Besiedlung in der Spätbronzezeit /Abb. 87: 1/, im Frühlatène /Abb. 87: 2-4/ und im 11.-14. Jh.; mit der Besiedlung hängt zweifellos die Wüstung des sakralen Baues in der Flur 12 zusammen /Cheben - Kuzma - Rajtár 1982/. 15 - atypische urzeitliche, latènezeitliche /Abb. 87: 9, 10/ und mittelalterliche Keramikscherben /Abb. 87: 8, 11/. 16 - atypisches urzeitliches Material, Scherben aus römischer Zeit /Abb. 88: 1, 2/ und dem Frühmittelalter /Abb. 87: 12, 13/. 17 - Scherben aus der Bronzezeit /Abb. 88: 3/, römischen Zeit /Abb. 88: 4-8/ und dem Frühmittelalter /Abb. 88: 9, 10/.

РЕЗУЛЬТАТЫ РАЗВЕДОК В ОБЛАСТИ СТРОЙКИ ГИДРОТЕХНИЧЕСКИХ СООРУЖЕНИЙ НА ДУНАЕ. Продолжались систематические разведки. Были обнаружены местонахождения /рис. 83/:

Б у ч /рай. Комарно/. 1 - атипические доисторические черепки, обломок ножки и миски серой паннонской керамики /рис. 84: 1/ и черепки XI-XII вв. 2 - черепки с младшего до позднего периодов бронзы /рис. 84: 2, 3/ и средневековья. 3 - мало выразительный материал периода бронзы и черепки XI в. /рис. 84: 5/. 4 - атипические доисторические черепки и фрагменты средневековой керамики /рис. 84: 4/.

И ж а /рай. Комарно/. Находки младшего периода бронзы /рис. 85: 1-4/.

М а р ц е л о в а /рай. Комарно/. 1 - к В от урочища Капталан /кадастр Хотин/, исследованного в 1977 г. /Nevizánsky 1978/, нарушено размерное поселение. Существенная часть материала принадлежит велатицкой культуре /рис. 85: 5-9, рис. 86: 1-4/. Заселение также в латенский

период /рис. 86: 5-7/ и средневековье /рис. 86: 8/. 2 - фрагмент эпипалеолитического орудия из роговика /рис. 86: 9/.

М у ж л а /рай. Нове-Замки/. Нумерация навязывает на 1981 г. 14 - заселение в поздний период бронзы /рис. 87: 1/, старший латенский период /рис. 87: 2-4/ и в XI-XIV вв.; с заселением связана несомненно прекратившая существование сакральная стройка в урочище 12 /Cheben - Kuzma - Rajtár 1982/. 15 - атипические доисторические черепки и фрагменты латенской /рис. 87: 9, 10/ и средневековой керамики /рис. 87: 8, 11/. 16 - атипический доисторический материал, черепки римского периода /рис. 88: 1, 2/ и раннего средневековья /рис. 87: 12, 13/. 17 - черепки периода бронзы /рис. 88: 3/, римского периода /рис. 88: 4-8/ и раннего средневековья /рис. 88: 9, 10/.

PIATA SEZÓNA REVÍZNEHO VÝSKUMU RÍMSKEHO KASTELA V IŽI

Klára K u z m o v á – Ján R a j t á r

V Iži /okr. Komárno/ pokračovalo odkrývanie JZ kvadranta vnútorného areálu kastela, zamerané na doskúmanie stavby I, exploatáciu spodných kultúrnych vrstiev a odkrývku novozachytených objektov.

S t a v b a I. V r. 1981 v h. 90 cm zachytené zvyšky neznámej stavby; odkrývanie prerušené v h. 110-120 cm /Kuzmová - Kolník - Rajtár 1982, s. 178 n./. V r. 1982 pokus zachytiť pokračovanie základových žľabov; západný uzáver stavby I v sektore 11/i-k /obr. 96/. Negatívy základov, š. 50-70 cm, zahĺbené 70-80 cm. V zásype množstvo črepov a i. Z ôsmich mincí určiteľné iba: Claudius II. Gothicus /268-270/ a Maximianus Herculius /286-305/. Bronzová minca a dva antoniniány pochádzajú z 3 stor., ostatné neurčiteľné /E. Kolníková v tomto zborníku/. Z troch črepov terry sigillaty je jeden z nádoby rheinzabernskej produkcie - Cerialis IV /obdobie Antonina Pia až Commoda/, dva z dielne Helenia vo Westerndorfe /1. tretina 3. stor./. V negatíve základu plasticky tvarovaná prelamovaná terčovitá bronzová spona /obr. 89: 1/ z konca 2. až z 3. stor. /Jobst 1975, s. 116-119/. Ďalší zlomok pravdepod. z dvojdielnej samostrelovej spony s vysokým zachycovačom /obr. 89: 2/ takisto datovaný /Böhme 1972, s. 33-35/. V profiloch základových žľabov na niektorých miestach zvyšná vrstva výplne miestností siahala do h. 130-140 cm od úrovne terénu /tmavohnedá zemina s prímesou uhlíkov, malých zlomkov tehloviny a úlomkov kameňov/. V nej ďalších desať mincí. Hromadný nález štyroch korózioù spojených mincí v blízkosti objektu 12/81 /sektor 11/j/ obsahoval tri stredné bronzy – Antoninus Pius /138-161/, Marcus Aurelius /161-180/, Commodus /176-192/ a mincu Faustiny II. /+175/. Z ostatných určiteľné: Hadrianus /117-138/, Faustina I. alebo II. /2. pol. 2. stor./ a Constantius II.? /323-361/. V množstve zlomkov terry sigillaty rovnako výrobky rheinzabernských a westerndorfských dielní. Materiál z Rheinzabernu chronologicky rôznorodý - datovateľný od Antonina Pia až po Severovcov. Zo staršieho obdobia predovšetkým majstri: Janu/arius/ I, Cerialis II-III, IV, VI, B. F. Attoni /Antoninus Pius - Commodus/ a z mladších majstrov: Mammilianus, Primitivus, Reginus II /obdobie Severovcov; obr. 92: 7, obr. 93: 1/. Westerndorfskú produkciu z rovnakého obdobia predstavujú majstri Comitialis a Helenius. Vo výplni stavby I šesť bronzových kolienkovitých spôn a ich zlomkov /obr. 89: 3, 4, 6, 7/

z 2. pol. 2. až 1. pol. 3. stor. Terčovitá prelamovaná spona s plastickým trúbkovitým ornamentom /obr. 89: 5/ je z 2. pol. 2. až z 3. stor. /Böhme 1972, s. 43-44/.

Z kultúrnej vrstvy /120-140 cm/ v okolí stavby I v sektoroch 11-16/1 bronzová kolienkovitá spona /obr. 89: 8/ a štrnásť mincí. Z nich určené: Vespasianus /69-79/, Hadrianus? /117-138/, Faustina II. /+175/, Gallienus /253-268/ a Constantinus II. /317-340/. V sektoroch 9-10/i-k v úrovni stavby I značne porušená planírka so stopami požiaru /tmavohnedá zemina s množstvom úlomkov tegúl, kameňov a drobných uhlíkov/. Z planírky získané početné nálezy. Z jedenástich mincí určiteľné: Vespasianus /69-79/ - razba z r. 73; Titus /79-81/ - denár; Hadrianus /117-138/ - dve mince, jedna z r. 125-127, Sabina ? /+136/; Marcus Aurelius /161-180/; Gordianus /238-244/; Maximinus II. Daza? /305-313/. Zlomky terry sigillaty pochádzajú, podobne ako zo stavby I, z dvoch hrnčiarskych centier. Výrobky rheinzabernských dielní patria do dlhšieho úseku - od Antonina Pia po vládu Severovcov. Pre zlomkovitosť materiálu možno presnejšie určiť len majstrov z mladšieho obdobia: Mammilianus, Firmus II, Belsus I /obr. 91: 3, obr. 92: 6, obr. 93: 4/, Pupus, Verecundus II, Victorinus I, Atto, Primitivus I a III. Niekoľko črepov s barbotinovou výzdobou /obr. 91: 2, obr. 93: 4/ z polguľovitých misiek - Ludowici typ Smb /2. pol. 2. stor. - zač. 3. stor./ a z vajcovitých váz - Ludowici typ Vmb? /koniec 2. - 1. pol. 3. stor./. Vo veľkom počte zastúpené výrobky majstrov z Westerndorfu - Comitialis /Erotus, Decminus/ a Helenius /obr. 90: 1, obdobie Severovcov/. V planírkovej vrstve poškodená jaspisová gema s portrétom mladíka z ľavého profilu /obr. 89: 14/ a dve bronzové kolienkovité spony /obr. 89: 10, 11/.

V r s t v a E. V r. 1981 sa zachytila pod prepálenou vrstvou stavby I v h. 120-140 cm /sektory 16/i-j/ ílovitá planírka. Prekrývala tenkú kultúrnu vrstvu prestúpenú popolom a uhlíkmi /Kuzmová - Kolník - Rajtár 1982, s. 178/. V r. 1982 sa toto zvrstvenie sledovalo aj v profile S základového žľabu stavby I /sektory 12-16/i/. V ílovitej planírke po odstránení zvyškov štrkovitej vrstvy z okolia stavby I vytvárali štruktúru štvorcovité hrudy žltého a svetlohnedého ílu, striedané s tmavohnedými hrudami humusovitej pôdy /možno pochádzajú z prehlbovania zanesených priekop vonkajšieho opevnenia tábora/. Pod planírkou bez nálezov bola v h. 130-150/160 cm /sektory 12-16/i/ spodná kultúrna vrstva E zo svetlohnedej hliny pomiešanej s popolom a drobnými uhlíkmi, v nej /sektor 15/i/ päť mincí spojených koróziou; identifikovaná iba razba Hadriana /117-138/ a Antonina Pia /138-161/, dva stredné bronzy z 2. stor. sa nedajú bližšie zaradiť, piata minca neurčiteľná. Dve ďalšie mince v sektore 16/i, určiteľná jedna: Lucilla /183/. Zlomky terry sigillaty sú výlučne rheinzabernskej produkcie. Väčšinu reliéfne zdobených črepov možno pripísať majstrom Cerialis III a IV /Antoninus Pius - Commodus - obr. 90: 6, obr. 92: 5/. Našli sa aj zlomky z tenkostenných váz typu Déch. 72 s rytou výzdobou /tzv. Kerbschnittverzierung, obr. 92: 1-4/, asi výrobky z Rheinzabernu z 2. pol. 2. stor. /Oswald - Pryce 1966, s. 224, tab. LXXVII: 7, 8/. Z nezdobenej terry sigillaty zlomok dna misky typu Drag. 33/?/ s retrográdnym kolkom FATO FE. Vymyká sa iba rekonštruovateľná miska typu Drag. 37 /obr. 91: 1a, b/ - majster Reginus II /obdobie Severovcov/. Vo vrstve pod ílovitou planírkou dve bronzové spony: kolienkovitá s masívnym lúčikom štvorhranného prierezu a chráničom vinutia /obr. 89: 12/ z 2. pol. 2. stor. /Böhme 1972, s. 20-22/ a terčovitá prelamovaná

v tvare svastiky v kruhu /obr. 89: 9/ z 3. štvrtiny 2. až zo zač. 3. stor. /Jobst 1975, s. 122-123/. Z 2. pol. 2. až zo zač. 3. stor. i bronzové plasticky tvarované kovanie s trúbkovitým ornamentom /obr. 89: 13; Oldenstein 1976, s. 203-207/.

S t u d ň a 1. Pri prehlbovaní vrstiev JZ kvadranta v r. 1981 sa v h. 80 cm v sektore 11/j narazilo na kruhovitú deštrukciu z lomových kameňov, zlomkov tehál a strešnej krytiny /objekt 12/81/. Prekrývala negatív stredového základového žľabu stavby I. Pod ňou nasucho kladené murivo tvorí kruhové obloženie studne /vonkajší Ø 260-270 cm/, vnútro studne /Ø 110-120 cm/ vypĺňal mohutný kamenný zával a zásyp tmavohnedej až čiernej sypkej zeminy s množstvom úlomkov tehloviny a zlomkov malty. Obloženie /hr. 60-80 cm/ z neopracovaných lomových kameňov, fragmentov architektonických článkov strešnej krytiny i tehál siahalo do h. 250 cm, ku dnu sa mierne zužovalo, Ø pri spodnom okraji 90 cm. Pod ním sivý íl; pribúdal i vo výplni. V h. 270 cm, kde začala presakovať spodná voda, na ílovitých stenách zvyšky spráchniveného vydrevenia. Nižšie, pod hladinou spodnej vody, časť suda /kade?/. Kamenný zával vo výplni pokračoval až po dno v h. 350 cm od úrovne zachytenia objektu /430 cm pod úrovňou terénu/. /Obr. 94: 5a, b./ V spodných vrstvách studne /h. 250-350 cm/ množstvo zuhoľnatených zlomkov z tŕstia, zvieracie kosti, niekoľko črepov a zlomkov strešnej krytiny. Zo zásypu a z preplavenej zeminy drobné črepy /obr. 95: 2-4/, sedem sklenených korálikov, fragmenty železných predmetov, korodované bronzové zlomky a zuhoľnatené semená. Vo výplni i črepy v rukách vyhotovenej keramiky /obr. 94: 1-4, 6, 7/. Zo dna vybraté zvyšky dreveného suda. Časť použitých lomových kameňov obloženia pravdepod. vytrhaná zo základov stavby I.

S t u d ň a 2. V h. 140 cm v priestore stavby I /sektory 13-14/j-k/ zásah obdĺžnikovitého pôdorysu 270 x 200/235/ cm /objekt 1/82/, zo S strany ohraničený stredovým základovým žľabom, na V kamennou podmurovkou priečky stavby I. Od homogénneho hnedého podložia odlíšený hnedožltým škvrnitým zásypom. V SV rohu zhluk polámaných tegúl, na JZ strane niekoľko lomových kameňov. Po čiastočnom vybratí to bola jama obdĺžnikovitého pôdorysu s mierne zošikmenými, ku dnu sa zbiehajúcimi stenami. Na V strane jej okraj čiastočne prekrývala priečka stavby I /obr. 95: 1a-c/. V JZ rohu na dne /h. 190-215 cm/ kruhové zahĺbenie Ø 90 cm - šachta studne, na stenách zvyšky spráchniveného dreva a v spodnej vode časť suda. Dno v h. 300 cm od úrovne zachytenia - vrstva jemného štrku. Studňu zrejme budovali tak, že najskôr vyhĺbili veľkú obdĺžnikovitú jamu, a potom v jej rohu vykopali studňovú šachtu. Na výdrevu spodnej časti použili sudy s vyrazeným dnom, postavené na seba /z horného odtlačok v stene šachty/. Jamu zahádzali /zmiešaním podložného žltého ílu s hnedou humóznou pôdou vznikla škvrnitá štruktúra zásypu/. Vo výplni 40 cm pod zhlukom polámaných tegúl bronzová minca Marca Aurelia /161-180/. Spod lomových kameňov vybratý okrajový črep z misky terry sigillaty typ Drag. 37 z dielne Helenia vo Westerndorfe /1. tretina 3. stor./. Na dne niekoľko menej výrazných črepov.

Studne sa podarilo odkryť až po dno vďaka dlhotrvajúcemu suchu a nízkemu stavu hladiny Dunaja /Komárno 150 cm/. V oboch na výdrevu spodných častí použité vyradené sudy; podľa analógií spôsob konštrukcie bežný v provinciách i v limitnej oblasti /Kuzsinszky 1932, s. 71-78; Ulbert 1969, s. 58; Petrikovits 1980, s. 137, 246/.

Z ostatných skúmaných vrstiev JZ kvadranta početné nálezy. Z pätnástich mincí bližšie určiteľné: Gallienus /253-268/, Claudius II. Gothicus /268-270/, Probus /276-282/, Diocletianus /284-305/, Constantinus II. /313-340/, Constantius II. /323-361/ - dve mince, Constans /333-350/. V zlomkoch reliéfne zdobenej terry sigillaty prevládajú výrobky westerndorfských dielní - Comitialis /Erotus, Decminus/ a Helenius /obdobie Severovcov/. Rheinzabernskú produkciu predstavujú predovšetkým výrobky majstrov: Cerialis II /Antoninus Pius - Marcus Aurelius/, Cerialis V /neskoroantoniniovské obdobie/, Pupus, Attilus, Primitivus I, III, Comitialis V /obdobie Severovcov/. V nezdobených zlomkoch zastúpené črepy z misiek typu Drag. 18/31, 31, 32, 33. Ojedinelé zlomky mortárií typu Drag. 43 a Curle typ 21, misiek Ludowici typ Tm, Tb, Vk/?/, Tl/?/ a Drag. 39, tzv. Ink-pot Ludowici typ Aa, ako aj črepy pohárov s prehýbanými stenami /obr. 90: 2-4, obr. 91: 4, 5, obr. 92: 8, obr. 93: 2/.

Vo vrchnej vrstve bermového násypu /sektor 7/i/ bronzová profilovaná spona /obr. 89: 17/, neskorý variant, vychádzajúci z foriem Almgren 65-66 /Patek 1942, s. 94, tab. IV: 12/. Spona v tvare písmena S so šípovite rozšírenými koncami /obr. 89: 15/ a dvojdielna spona s podviazanou nôžkou a so zvyškom samostrelového vinutia /obr. 89: 16/ v zosuve S profilu /sektor 16/i/.

Nálezy nie sú úplne spracované, preto závery sú iba predbežné. Domnievame sa, že najspodnejšia vrstva E reprezentuje osídlenie kastela pred markomanskými vojnami. Zlomky misky terry sigillaty Drag. 37 sa sem mohli dostať až počas navrstvovania ílovitej planírky zač. 3. stor. Do 2. stor. možno azda datovať studňu 2. Stavbu I, ktorá základmi porušila planírku i vrstvu E a čiastočne prekrývala i zásyp studne 2, možno najskôr zaradiť do 3. stor. Po jej zničení sa pravdepod. pri následnej planírke zmiešala jej výplň so spodnou kultúrnou vrstvou. Úroveň podlahy sa zachytila iba vo dvoch miestnostiach /sektory 13-14/j/. Studňa 1 pochádza zrejme zo 4. stor., nevylučuje sa zasypanie až zač. 5. stor.

Archeologický ústav SAV s Aeroklubom Zvážarmu uskutočnili letecký prieskum. Na okolitých poliach pri SZ časti tábora bol badateľný široký tmavý pruh, súbežný s priekopami vo vzdialenosti cca 70-80 m od kamenného opevnenia. Namerané anomálie pri následnom geofyzikálnom prieskume indikujú v tomto priestore piatu priekopu vonkajšieho opevnenia. Výskum bude pokračovať odkrývkou J časti JZ kvadranta.

L i t e r a t ú r a

BÖHME, A. 1972: Die Fibeln der Kastelle Saalburg und Zugmantel. In: Saalburg Jb. 29. Berlin - New York.

JOBST, W. 1975: Die römischen Fibeln aus Lauriacum. Linz.

KUZSINSZKY, B. 1932: A gázgyári római fazekastelep Aquincumban. In: Bpest. Régiségei. 11. Budapest.

KUZMOVÁ, K. - KOLNÍK, T. - RAJTÁR, J. 1982: Štvrtá sezóna revízneho výskumu rímskeho kastela v Iži - akcia Dunaj. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1981. Nitra, s. 177-188.

OLDENSTEIN, J. 1976: Zur Ausrüstung römischer Auxiliareinheiten. In: Ber. d. Röm.-Germ. Komm. 57. Mainz am Rhein - Frankfurt am Main, s. 51-284.

OSWALD, F. - PRYCE, D. 1966: An Introduction to the Study of Terra Sigillata. London.

PATEK, E. 1942: Verbreitung und Herkunft der römischen Fibeltypen in Pannonien. Budapest.

PETRIKOVITS, H. v. 1980: Die Rheinlande in römischer Zeit. Düsseldorf.

ULBERT, G. 1969: Das frührömische Kastell Rheingönheim. Berlin.

FÜNFTE SAISON DER REVISIONSGRABUNG AUF DEM RÖMISCHEN KASTELL IN IŽA. In Iža /Bez. Komárno/ wurde die Abdeckung des SW-Teiles des inneren Lagerareals fortgesetzt. Im Raum des Baues I /Abb. 96; Kuzmová - Kolník - Rajtár 1982/ wurden die Fundamentnegative herausgenommen. In ihrer Verschüttung 2 Bronzefibeln /Abb. 89: 1, 2/ vom Ende des 2. und aus dem 3. Jh. /Böhme 1972, S. 33-35; Jobst 1975, S. 116-119/, in der restlichen Füllerde des Baues I 10 Münzen, im Sektor 11/j 3 mittlere Bronzen - Antoninus Pius /138-161/, Marcus Aurelius /161-180/, Commodus /176-192/, eine Münze Faustinas II. /+175/. Ferner zahlreiche Terra Sigillata-Scherben von Rheinzaberner /Abb. 92: 7, Abb. 93: 1/ und Westerndorfer Produktion, 6 Kniefibeln /Abb. 89: 3, 4, 6, 7/ und eine durchbrochen gearbeitete Scheibenfibel /Abb. 89: 5/ aus der zweiten Hälfte des 2. bis 3. Jh. /Böhme 1972, S. 43 f./. Aus Schichten in der Umgebung des Baues I mehrere Münzen, eine grössere Menge Terra Sigillata aus Rheinzabern /Abb. 91: 2, 3, Abb. 92: 6, Abb. 93: 4/ und Westerndorf /Abb. 90: 1/, 3 Kniefibeln /Abb. 89: 8, 10, 11/ und 1 beschädigte Jaspisgemme /Abb. 89: 14/.

Unter der lehmigen Planierschicht befand sich in der unteren Kulturschicht E ein Depotfund von 5 durch Korrosion verschmolzener Münzen; bestimmbar bloss Prägungen von Hadrian /117-138/ und Antoninus Pius /138-161/. Terra Sigillata-Funde ausschliesslich von Rheinzaberner Produktion /Abb. 90: 6, Abb. 1-5/, grösstenteils aus der zweiten Hälfte des 2. Jh. /Oswald - Pryce 1966, S. 224, Taf. LXXVII: 7, 8/. Diesen Rahmen sprengt die Schüssel des Typs Drag. 37 /Abb. 91: 1a-1b/ - Meister Reginus II /Regierungszeit der Severer/. Weitere Funde eine Kniefibel mit Rollenkappe /Abb. 89: 12/ aus der zweiten Hälfte des 2. Jh. /Böhme 1972, S. 20-22/, eine Scheibenfibel von Swastika-Form /Abb. 89: 9/ aus dem dritten Viertel des 2. - Anfang des 3. Jh. /Jobst 1975, S. 122 f./ und ein ähnlich datierter Beschlag mit trompetenförmigem Ornament /Abb. 89: 13; Oldenstein 1976, S. 203-207/.

Man erschloss zwei Brunnen. Brunnen 1 - verkleidet mit trocken gelegten Bruchsteinen, Fragmenten architektonischer Glieder und Ziegelbruchstükken /Abb. 94: 5a, b/, im unteren Teil ein Holzfass. In der Verschüttung ausser provinzialrömischem Material /Abb. 95: 2-4/ auch Scherben handgefertigter Keramik /Abb. 94: 1-4, 6, 7/. Bei der Konstruktion des Brunnens 2 /Abb. 95: 1a-c/ ebenfalls ausgediente Holzfässer als Versteifung benützt /ein in den Provinzen wie auch im Limesgebiet üblicher Brauch - Kuzsinski 1932, S. 71-87; Ulbert 1969, S. 58; Petrikovits 1980, S. 137, 246/.

In den übrigen Schichten zahlreiche Funde, ausser anderen 15 Münzen, viele Terra Sigillata-Scherben /Abb. 90: 2-4, Abb. 91: 4, 5, Abb. 92: 8, Abb, 93: 2/ und 3 Bronzefibeln /Abb. 89: 15-17/.

Vorläufig kann die untere Schicht E in die Zeit vor den Markomannenkriegen datiert werden, der Brunnen 2 in das 2. Jh., der Bau I am ehesten in das 3. Jh., der Brunnen 1 in das 4. Jh. /vielleicht erst Anfang des 5. Jh. verschüttet/.

Bei der Besichtigung vom Flugzeug aus und bei der geophysikalischen Messung erfasste man den Verlauf eines fünften Grabens der äusseren Befestigung. Die Grabung läuft weiter.

ПЯТЫЙ СЕЗОН РЕВИЗНОГО ИССЛЕДОВАНИЯ РИМСКОГО КАСТЕЛА В С. ИЖА. В с. Ижа /рай. Комарно/ продолжалось открытие ЮЗ части внутреннего ареала лагеря. В местах стройки I /рис. 96; Kuzmová - Kolník - Rajtár 1982/ осуществилась выемка негативов фундаментов. В засыпке фундаментовых желобов две бронзовые фибулы /рис. 89: 1, 2/ конца II-III вв. /Böhme 1972, стр. 33-35; Jobst 1975, стр. 116-119/, в остатках засыпки стройки I 10 монет, в секторе 11/j 3 средние бронзовые монеты - Антоний Пий /138-161/, Марк Аврелий /161-180/, Коммод /176-192/, монета Фаустины II /+175/. Количество фрагментов терры сигиллаты рейнцаберского /рис. 92: 7, рис. 93: 1/ и вестерндорфского происхождения, 6 коленчатых фибул /рис. 89: 3, 4, 6, 7/ и мишенеобразная ажурная фибула /рис. 89: 5/ второй половины II-III вв. /Böhme 1972, стр. 43-44/. Из слоев вокруг стройки I несколько монет, количество терры сигиллаты из Рейнцаберна /рис. 91: 2, 3, рис. 92: 6, рис. 93: 4/ и Вестерндорфа /рис. 90: 1/, 3 коленчатые фибулы /рис. 89: 8, 10, 11/ и поврежденная яшмовая гемма /рис. 89: 14/.

Под илистым навозом в нижнем культурном слое Е громадная находка пяти коррозией слепенных монет; определены только чеканки Гадриана /117-138/ и Антонина Пия /138-161/. Находки терры сигиллаты исключительно рейнцаберского происхождения /рис. 90: 6, рис. 92: 1-5/ в преимуществе второй половины II в. /Oswald - Pryce 1966, стр. 224, таб. LXXVII: 7, 8/. За рамки этих находок выходит миска типа Драг. 37 /рис. 91: 1a, b/ - мастер Регин II /время Северов/. Найдена также коленчатая фибула, имеющая предохранитель пружины /рис. 89: 12/, времени второй половины II в. /Böhme 1972, стр. 20-22/, мишенеобразная фибула в облике свастики /рис. 89: 9/ третьей четверти II-начала III в. / Jobst 1975, стр. 122-123/ и оковка с трубкообразным орнаментом подобной датировки /рис. 89: 13/ / Oldenstein 1976, стр. 203-207/.

Были вскрыты два колодца. Колодец I был выложен насухо положенным бутом, архитектурными фрагментами строек и обломками кирпича /рис. 94: 5a, b/. В нижней части колодца находилась бочка. В засыпке кроме римско-провинциального материала /рис. 95: 2-4/ также черепки лепной керамики /рис. 94: 1-4, 6-7/. Во время стройки колодца 2 /рис. 95: 1a-c/ использовались для его крепления также отслужившие деревянные бочки /способ, обыкновенный в провинциях и в области лимита - Kuzsinszky 1932, стр. 71-87; Ulbert 1969, стр. 58; Petrikovits 1980, стр. 137, 246/.

Из остальных слоев количество находок, кроме другого также 15 монет, множество обломков терры сигиллаты /рис. 90: 2-4, рис. 91: 4, 5, рис. 93: 2/ и три бронзовые фибулы /рис. 89: 15-17/.

Нижний слой Е можно предварительно датировать временем до маркоманских войн, колодец 2 XI в., стройку I наиболее вероятно III в. и колодец I IV в. /может быть, что был засыпан только в начале V в./.

Во время воздушных разведок и геофизического измерения обнаружен ход пятого рва внешнего укрепления. Исследование продолжается.

SYSTEMATICKÝ ARCHEOLOGICKÝ VÝSKUM NA STAROM MESTE V BANSKEJ ŠTIAVNICI

Jozef L a b u d a

V r. 1981-1982 sa uskutočnil výskum Starého mesta /Glanzenberg/ v Banskej Štiavnici /okr. Žiar nad Hronom; obr. 97/. Výskumy lokality už uskutočnili: Mestská rada /1901-1902/ a Mestské múzeum v Banskej Štiavnici /1934/ a Archeologický ústav SAV /1956/. Lokalita /M-34-122-D-d, 1 : 25 000, 322 : 157 mm/ predstavuje takmer súvisle zalesnenú plochu, napriek tomu vidno systém valového opevnenia a niekoľko deštruovaných objektov. Na banských mapách, fotografiách, celkových pohľadoch na Banskú Štiavnicu a pod. /18.-19. stor./ Staré mesto je zobrazované s deštruovanými objektmi na temene a so zvyškami rozsiahlej baníckej činnosti na JZ úpätí vrchu. Situovanie sond vychádzalo zo stavu zalesnenia a výsledkov doterajších vykopávok /obr. 98/. Sondážne práce prebiehali na miestach: 1. poloha 1 - najvyššie plateau vrchu /794 m n. m./, 2. poloha 2 - nad kostolíkom, 3. plošina nad povrchovými dobývkami. Prvé dve polohy skúmané už v minulosti /na druhej v r. 1956 odkryté základy rozsiahlej stavby, pravdepod. fortifikačného charakteru - Polla 1958/. Výskum polohy 2 v r. 1981 mal za cieľ obnažiť predtým skúmané architektúry, aby pamiatkové orgány povolili výrub stromov. Po odlesnení terénu je možná odkrývka celej plochy a konzervácia architektonických zvyškov.

Na polohe 1 sa zachytili základy stavieb I a II; ich funkciu zatiaľ nemožno interpretovať /obr. 99/. Plošina už skôr intenzívne "skúmaná" amatérmi, čo komplikuje výskum. Materiálna kultúra zastúpená keramikou z 12.-16. stor. /úžitková a technická/, početnými kovovými a kostenými predmetmi a niekoľkými kúskami trosky /obr. 100: 2, 7-8, obr. 101: 3, 9/. Pomerne početné fragmenty architektonických článkov datujú stavbu I do 14.-15. stor. Prestavbu i časové zaradenie dokladá vertikálna stratigrafia dlážky s dvoma spálenými horizontmi a keramickým materiálom. Stavba II, situovaná do nižšej polohy plošiny, sa neskúmala. Poloha 1 pozostáva z dvoch častí s prevýšením asi 2 m. Na základe keramických nálezov a striebornej mince /Viedeň, Albrecht I., 1282-1308, fenig; určila E. Kolníková/ stavbu II datujeme do 13. stor. V ďalších stor., zrejme po výstavbe centrálnej stavby I na vyššej časti polohy, táto plocha upravená ako voľné priestranstvo.

Po odkrytí humusovitej vrstvy sa blízko osadeného pevného bodu objavil opracovaný kameň s vysekaným baníckym znakom skríženého kladiva a železka v hornej časti /asi kótové vyznačenie banských polí medzi vlastníkmi/.

Najpozoruhodnejšie nálezy a poznatky o osídlení sú z čiastočne preskúmanej plošiny v tesnej blízkosti povrchových dobývok /obr. 99/. Objavila sa tu časť pravdepod. základov taviacej pece, veľa množstvo trosky, keramika z 12.-16. stor., železné ostrohy, strelky do šípov, hlinené kahance tzv. palčiaky, miniatúrne banícke železko, minca zo 14. stor. /Uhorsko, Karol Róbert, 1307-1342, obolus; určila E. Kolníková/ a i. /obr. 100: 3, 6, obr. 101: 1-2, 4-8, 10/. Neďaleko pece sa objavil neúplný výrobný objekt, chránený zo S širokým žľabom, zasekaným do skaly /odtokový kanál/. Z jeho výplne keramický materiál z 12.-16. stor. /obr. 100: 4/, medzi ním technická keramika, analogická ako z výskumu Kammerhofu v historickom jadre mesta /obr. 100: 1/. V Kammerhofe existovalo laboratórium na zisťovanie výdatnosti rudy. Nálezy technickej keramiky, baníckeho železka a kúskov rudy naznačujú existenciu podobného zariadenia aj vedľa povrchových dobývok a hutníckej pece v Starom meste.

Staré mesto bolo intenzívne osídlené v 12.-16. stor., keď sa tu predpokladajú najrozsiahlejšie banské práce. Vtedy v tesnej blízkosti povrchových dobývok existovali skúšobné a hutnícke zariadenia. Typ osídlenia v stredoveku nevieme nateraz určiť /banícke mesto? hrad? výrobné stredisko?/. K ojedinelým starším nálezom keltských a rímskych mincí /keltské sa nezachovali, rímske z 1.-4. stor. v SNM Bratislava/ pribudol jediný nález dna terry sigillaty /obr. 100: 5/. Nepočetný materiál zo 17. stor. dokazuje retardáciu prác na lokalite.

L i t e r a t ú r a

JANKOVIČ, V. 1967: O Starom meste v Banskej Štiavnici. /Pokus o nový výklad/. In: Zbor. Slov. nár. Múz. 61. Hist. 7. Bratislava, s. 73-90.

LABUDA, J. 1984: Archeologické výskumy na Starom meste a problematika najstaršieho osídlenia Banskej Štiavnice. In: Zbor. Slov. ban. Múz. 12, v tlači.

POLLA, B. 1958: K problematike vzniku Starého mesta a Banskej Štiavnice. Slov. Archeol., 6, s. 453-477.

SCHÖNWEITZOVÁ, Š. 1971: Komorský dvor v Banskej Štiavnici. Vlastiv. Čas., 20, s. 92-93.

SYSTEMATISCHE ARCHÄOLOGISCHE GRABUNG IN STARÉ MESTO - BANSKÁ ŠTIAVNICA: In den J. 1981-82 eine Grabung auf der Lokalität Staré Mesto /Glanzenberg/ in Banská Štiavnica /Bez. Žiar nad Hronom/. In der Lage Nr. 1 erfasste man Fundamente der Bauten I und II von z. Z. unbestimmter Funktion /Abb. 99/. Ausser zahlreichen Fragmenten architektonischer Glieder und Keramik aus dem 12.-16. Jh. /Gebrauchs- und technische Ware/, viel Metall- und Knochenmaterial fand man auch Schlacke /Abb. 100: 2, 7-8, Abb. 101: 3, 9/.

Die beachtenswertesten Funde und Erkenntnisse über Besiedlung stammen vom Plateau in nächster Nähe von Erzförderungsstellen im Tagbau /Abb. 99/. Bei Fundamentteilen eines Schmelzofens fand man viel Schlacke, Keramik aus dem 12.-16. Jh., Eisensporen, Pfeilspitzen, Tonlampen, Bergbauwerkzeuge in Miniatur aus Eisen, eine Münze aus dem 14. Jh. u. a. /Abb. 100: 3, 6, Abb. 101: 1-2, 4-8, 10/. Unweit des Ofens lag der Bau II, dessen Füllerde gebräuchliche Keramik aus dem 12.-16. Jh. /Abb. 100: 4/ und technische Keramik lieferte /Abb. 100: 1/. Der Bau II war zum Prüfen der Ergiebigkeit des unweit geförderten Erzes bestimmt.

Die Lokalität war im 12.-16. Jh. intensiv besiedelt, wann hier umfangreichere Bergbauarbeiten vorausgesetzt werden. Der Besiedlungstyp während des Mittelalters lässt sich z. Z. nicht bestimmen /Bergbaustadt?, Burg?, Produktionszentrum?/. Der vereinzelte Fund vom Boden eines Terra sigillata-Gefässes /Abb. 100: 5/ deutet auf eine Besiedlungsmöglichkeit an der Wende der Zeitrechnung oder auch früher.

СИСТЕМАТИЧЕСКОЕ АРХЕОЛОГИЧЕСКОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ МЕСТОНАХОЖДЕНИЯ СТАРЕ-МЕСТО В Г. БАНСКА-ШТЬЯВНИЦА. В 1981-82 гг. было осуществлено исследование местонахождения Старе-Место /Гланценберг/ в г. Банска-Штьявница /рай. Жяр-над-Гроном/. На положении №1 обнаружены фундаменты строек I и II, назначение которых пока не было определено /рис. 99/. Кроме количества фрагментов архитектурных частей и керамики XII-XVI вв. /прикладная и техническая/, множества металлического и костяного материала, найден также шлак /рис. 100: 2, 7-8, рис. 101: 3, 9/.

Самые интересные находки и знания о заселении приобрелись на площади по непосредственной близости поверхностных мест добычи /рис. 99/. У части фундаментов плавильной печи найдено множество шлака, керамика XII-XVI вв., железные шпоры, наконечники стрел, глиняные светильники, миниатюрные горняцкие железка, монета XIV в. и др. /рис. 100: 3, 6, рис. 101: 1-2, 4-8, 10/. По близости печи обнаружена стройка II, из засыпки которой происходит обыкновенная керамика XII-XVI вв. /рис. 100: 4/, техническая керамика /рис. 100: 1/. Стройка II служила для испытания качества добытой недалеко руды.

Местонахождение было интенсивно заселено в XII-XVI вв., когда здесь предполагаются самые размерные горнорудные работы. Пока нельзя определить тип заселения /горнорудный город?, замок?, производственный центр?/. Единичная находка дна терры сигиллаты /рис. 100: 5/ указывает на возможное заселение местонахождения на переломе летсисчислений, а, может быть, и раньше.

PRAVEKÉ A VČASNOHISTORICKÉ SÍDLISKO V ŠARIŠSKÝCH MICHAĽANOCH

Mária L a m i o v á – S c h m i e d l o v á

O. Lórencz odovzdal Múzeu Slovenskej republiky rád v Prešove črepy a železovinu z prieskumu v katastri obce Šarišské Michaľany /okr. Prešov/. Nálezy postúpil na spracovanie J. Heger, pracovník múzea. Lokalita je na pravej terase Torysy na oboch stranách poľnej cesty, ktorá spája hradskú zo železničnej stanice v Šarišských Michaľanoch do Medzian a cestu z Ostrovian do Medzian /M-34-103-C-d, 1 : 25 000, 330 : 125 mm/. Časť porušená smetiskom závodu Imuna. Podľa informácií nálezcu sa črepy a železovina nachádzali na ploche cca 500 x 1000 m. Z početného nálezového fondu najvýraznejšie: a/ Neolit – zlomky dvoch kamenných čepieľok /obr. 102: 1, 3/ a črep bukovohorskej kultúry s rytou výzdobou /obr. 102: 2/; b/ Mladšia doba bronzová /najskôr okruh pilinskej kultúry/ – zlomok dna s omphalom /obr. 102: 4/, črep s radom jamiek a so zvislými ryhami /obr. 102: 5/, kanelúrami zdobený fragment vydutia amfory /102: 6/ a zlomok nádobky s bombovitým telom /obr. 102: 7/; c/ Mladšia doba rímska – početné nálezy, výrazne prevažujú zlomky nádob vytáčaných na kruhu, pozoruhodný črep s vkolkovanou ružicou a malým pozdĺžnym kolkom /obr. 103: 2/, črep s vhladzovanou vlnovkou /obr. 103: 1/, ale najmä fragment hrdla viacnásobne vodorovne hranenej nádoby /obr. 102: 11/. Vyskytli sa i zlomky sivých dien /obr. 103: 3, 5-7, 10, 11/, prevažne prstencovitých, fragment okraja sivej nádobky /obr. 103: 8/ a črepy zo zásobníc /obr. 102: 9, obr. 103: 9, 12, 13/. Najskôr k tomuto horizontu patria i štyri kusy železoviny; d/ Slovanské obdobie – zlomky keramiky so zväzkami rýh a vlnoviek /obr. 103: 14-17/, najskôr 9. stor. Materiál je ďalším dokladom bohatého pravekého a včasnohistorického osídlenia terás Torysy na S od Prešova.

VOR- UND FRÜHGESCHICHTLICHE SIEDLUNG IN ŠARIŠSKÉ MICHAĽANY. Die Geländebegehung von Šarišské Michaľany /Bez. Prešov/ lieferte Material aus einer Siedlung der Bükker Kultur /Abb. 102: 1-3/, der Gáva-Kultur aus der jüngeren Bronzezeit /Abb. 102: 4-7/ und insbesondere aus der jüngeren römischen Kaiserzeit /Abb. 102: 8-11, Abb. 103: 1-13/. Die jüngsten Scherben stammen von slawischer Keramik aus dem 9. Jh. /Abb. 103: 14-17/.

ДОИСТОРИЧЕСКОЕ И РАННЕИСТОРИЧЕСКОЕ ПОСЕЛЕНИЕ В С. ШАРИШСКЕ-МИХАЛЯНИ. Разведками в с. Шаришске-Михаляни /рай. Прешов/ был приобретен материал с поселения буковогорской культуры /рис. 102: 1-3/, гавской культуры, младшего периода бронзы /рис. 102: 4-7/, а прежде всего младшего римского периода /рис. 102: 8-11, рис. 103: 1-13/. Самые молодые фрагменты происходят от славянской керамики IX в. /рис. 103: 14-17/.

ARCHEOLOGICKÉ PRIESKUMY A ZÁCHRANNÉ VÝSKUMY V OKRESE NOVÉ ZÁMKY

Jozef L i s z k a

Prieskumné a záchranné akcie sa uskutočnili na lokalitách:

Č e r n í k

V. Šulík z Černíka odovzdal do Okresného múzea v Nových Zámkoch hrobové nálezy zo staršej doby bronzovej /Liszka 1982a/. Lokalita sa nachádza v intraviláne obce na Pálenickej ul. /č. d. 365/ na JV svahu vyvýšeniny /M-34-133-C-b, 1 : 25 000, 83 : 53 mm/. Zisťovací výskum odkryl plochu cca 120 m². V sonde I kostrový hrob maďarovskej kultúry, v sondách II-IV sa nenašli hroby. Objavilo sa väčšie množstvo črepov, obrysy objektov sa nezachytili. Podľa výsledkov výskumu a údajov majiteľov priľahlých parciel hroby tvorili okraj pohrebiska rozprestierajúceho sa asi SZ od skúmaného miesta. Patria do najmladšieho stupňa maďarovskej kultúry a čiastočne korešpondujú s pohrebiskom v Majcichove /Chropovský 1958/. Črepy z ornice sú z čačiansko-velatického horizontu, okrajový črep z hrncovitej nádoby môže svedčiť o osídlení i vo včasnom stredoveku /Liszka 1982b/.

Počas výskumu odovzdala H. Vachová /č. d. 38/ nákrčník z masívneho bronzového drôtu s okrúhlym prierezom a manžetovitým uzáverom; Ø 14 cm /obr. 107: 1/. Nálezové okolnosti neznáme. Nákrčníky tohto typu na Slovensku pomerne zriedkavé, objavujú sa v bohatých hroboch v dobe laténskej /LB; napr. Horný Jatov-Trnovec nad Váhom, Benadík - Vlček - Ambros 1957, s. 24-25, tab. IV: 5; Kamenín, l. c. s. 105, 111, tab. XLI: 4/.

Na pravom brehu Nitry popri ceste do Komjatíc zistené sídliskové nálezy na menšej vyvýšenine Homoky 370 m JZ od kóty 125,6 /M-34-133-C-b, 1 : 25 000, 113 : 50 mm/.

1. Zlomok kamennej sekery kopytovitého tvaru s otvorom; d. 8 cm, š. 3 cm, v. 2,8 cm /obr. 107: 4/.

2. Železná kopija listovitého tvaru s tuľajkou, poškodená; d. 10,5 cm, Ø tuľajky 1,5 cm /obr. 104: 2/.

Črepy a zlomok sekery datujú sídlisko do obdobia lengyelskej kultúry. Železná kopija pravdepod. z doby laténskej, nemožno vylúčiť ani mladšie datovanie /Kraskovská 1950/.

N o v á V i e s k a

Na V okraji obce na pravom brehu kanála Paríž v polohe Paprik domb /125 m JZ od kóty 122,5/ sídliskové objekty badenskej kultúry a zo stredoveku /prieskum s pracovníkmi Oblastného podunajského múzea v Komárne P. Ratimorskou a A. Truglym/. Črepy badenskej kultúry koncentrované na JZ svahu vyvýšeniny /L-34-1-B-d, 1 : 25 000, 77 : 235 mm/.

1. Zlomok kamennej sekery kopytovitého tvaru s otvorom; d. 8,5 cm, š. 4 cm, v. 2,1 cm /obr. 105: 3/.

2. Dva zlomky gombíka z delených mís, zdobené rytými koncentrickými kružnicami a radmi jamôk usporiadaných do kríža; Ø 7 a 10 cm /obr. 104: 4, obr. 105: 4/.

3. Okrajový črep z hrubostennej sivohnedej nádoby, pod okrajom plastická výzdoba /obr. 105: 1/.

4. Fragment misy s tunelovitým uchom, lesklým povrchom, čierny, zdobený kanelúrami; š. ucha 3,3 cm /obr. 104: 1/.

Stredoveké osídlenie /V časť vyvýšeniny; L-34-1-B-d,1 : 25 000, 73 : 233 mm/ dokumentujú okrajové črepy hlinených kotlíkov z 11.-13. stor. /obr. 106: 3, 5/. Sivá keramika dokladá osídlenie v 14.-15. stor.

N o v é Z á m k y

Na V okraji mesta na pieskovej dune na kóte 117,2 /L-34-1-A-b, 1 : 25 000, 227 : 120 mm/stopy zaniknutej stredovekej osady, datovanej črepmi /obr. 106: 6/ do 11.-13. stor.

Na pravom brehu Nitry S od mesta /630 m JZ od kóty 117,1/ na terasovitej vyvýšenine v polohe Zúgov /M-34-133-C-d, 1 : 25 000, 158 : 295 mm/ sídliskové objekty z doby rímskej. Črepy na ploche cca 300 x 150 m svedčia o intenzívnom osídlení v dobe rímskej /obr. 104: 3, 5, obr. 106: 4, 7, 8, obr. 107: 2, 3/.

S i k e n i č k a

S. Meriak /č. d. 34/ oznámil narušenie hrobov pri kopaní kanalizácie v jeho dvore. Lokalita je na pieskovej vyvýšenine /300 m JV od kóty 120,3/ na ľavom brehu potoka Sikenica /L-34-2-A-b, 1 : 25 000, 212 : 305 mm/. Počas záchranného výskumu sa odkrylo osem hrobov na parcelách susediacich domov 34-36. Dva hroby sú z doby laténskej; liaty bronzový náramok s pečatidlovými koncami pomerne vzácny v keltských hroboch na JZ Slovensku /obr. 107: 5/. Ostatné hroby datujú dve pozlátené bronzové náušnice s dutým guľovitým záveskom do prvej pol. 7. stor. Tento šperk má najbližšie analógie na pohrebiskách Štúrovo /Točík 1968, s. 37, tab. XXIX: 12/, Želovce /Čilinská 1973, s. 123-124, tab. LXXXIII: 7, 8/, Alattyán /Kovrig 1963, s. 109-110/ a Andocs /Garam 1972, s. 142, 176/.

Z e m n é, časť G ú g

F. Kocsis /č. d. 10/ oznámil porušenie kostrového hrobu pri kopaní jamy na jeho dvore /odkryli sme s G. Nevizánskym a Š. Vidom/. Lokalita sa nachádza na pieskovej dune /M-34-133-C-c, 1 : 25 000, 81 : 364 mm/. Záchranný výskum zistil šesť hrobov, z 10. stor. Dvojdielne bronzové závesky, strieborné kovania, korálky, prevŕtané členkové kosti zajaca /určil C. Ambros/ majú analógie aj na ostatných staromaďarských pohrebiskách. Ďalšie pohrebisko z 10. stor. /Rejholcová 1979/ je cca 1000 m na SZ.

Asi 150 m V od skúmaného pohrebiska /250 m S od kóty 112,6/ na pieskovej dune v blízkosti kaplnky sv. Vendelína v polohe Papi föld /na mape pod názvom Dlhá Paka, M-34-133-C-c, 1 : 25 000, 76 : 365 mm/ zistené objekty. Črepy datujú sídlisko do doby rímskej a 11.-13. stor. /hlavne hlinené kotlíky - obr. 106: 1, 2/.

L i t e r a t ú r a

BENADÍK, B. - VLČEK, E. - AMBROS, C. 1957: Keltské pohrebiská na juhozápadnom Slovensku. Bratislava.

ČILINSKÁ, Z. 1973: Frühmittelalterliches Gräberfeld in Želovce. Bratislava.

GARAM, É. 1972: Avar temetők Andocson. In: Folia Archaeol. 23. Budapest, s. 129-181.

CHROPOVSKÝ, B. 1958: Birituálne maďarovské pohrebisko v Majcichove na Slovensku. Archeol. Rozhl., 10, s. 488-492, 499-501, 509-510.

KOVRIG, I. 1963: Das awarenzeitliche Gräberfeld in Alattyán. Budapest.

KRASKOVSKÁ, Ľ. 1950: Laténske hroby z Komjatíc na Slovensku. Archeol. Rozhl., 2, s. 184-186.

LISZKA, J. 1982a: Nálezy z doby bronzovej v Černíku. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1981. Nitra, s. 189-190, 406.

LISZKA, J. 1982b: Hroby zo staršej doby bronzovej z Černíka. In: Castrum Novum. 1. Nové Zámky, s. 16-24.

REJHOLCOVÁ, M. 1979: Pohrebisko z 10. storočia v Zemnom. Slov. Archeol., 27, s. 405-434.

TOČÍK, A. 1968: Slawisch-awarisches Gräberfeld in Štúrovo. Bratislava.

ARCHÄOLOGISCHE BEGEHUNGEN UND RETTUNGSGRABUNGEN IM BEZIRK NOVÉ ZÁMKY.

Č e r n í k. Feststellungsgrabung. Präzisierung des Randes vom Gräberfeld der Maďarovce-Kultur. Im Gemeindekataster Besiedlung der Lengyel-Kultur /Abb. 107: 4/ und aus der Latènezeit /Abb. 104: 2/.

N o v á V i e s k a. Siedlungsobjekte aus dem Äneolithikum /Badener Kultur - Abb. 104: 1, Abb. 105: 1-6/ und aus dem 11.-13. Jh. /Abb. 106: 3, 5/.

N o v é Z á m k y. Siedlungsobjekte aus römischer Zeit /Abb. 104: 3, 5, Abb. 106: 4, 7, 8, Abb. 107: 2, 3/ und aus dem 11.-13. Jh. /Abb. 107: 6/.

S i k e n i č k a. Rettungsgrabung. 8 Gräber: aus der Latènezeit /Abb. 107: 5/ und aus der ersten Hälfte des 7. Jh.

Z e m n é, Teil G ú g. Rettungsgrabung. 6 altmagyarische Gräber. Unweit des Gräberfeldes Siedlungsobjekte aus römischer Zeit und aus dem 11.-13. Jh. /Abb. 106: 1, 2/.

АРХЕОЛОГИЧЕСКИЕ РАЗВЕДКИ И ОХРАННЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ В РАЙОНЕ НОВЕ-ЗАМКИ.

Ч е р н и к. Проверочное исследование. Определена окраина могильника мадяровской культуры. В кадастре с. Черник обнаружено поселение лендельской культуры /рис. 107: 4/ и периода латена /рис. 104: 2/.

Н о в а - В ь е с к а. Обнаружены селищные объекты периода энеолита /баденская культура - рис. 104: 1, 4, рис. 105: 1-6/ и XI-XIII вв. /рис. 106: 3-5/.

Н о в е - З а м к и. Селищные объекты римского периода /рис. 104: 3, 5, рис. 106: 4, 7, 8, рис. 107: 2, 3/ и XI-XIII вв. /рис. 106: 6/.

С и к е н и ч к а. Охранное исследование. 8 погребений, два периода латена /рис. 107: 5/, остальные первой половины VII в.

З е м н е, часть Г у г. Охранное исследование. 6 древневенгерских погребений. По близости могильника обнаружены селищные объекты римского периода и XI-XIII вв. /рис. 106: 1, 2/.

NÁLEZ BRONZOVÉ SEKERKY Z HERMANOVCŮ NAD TOPĽOU

Hana M a č a l o v á

Múzeum v Hanušovcích nad Topľou získalo bronzovou sekerku, kterou našel J. Bendík r. 1976 pod listím na V úpatí hory Oblík /924,7 m. n. m./ po pravé straně Tople v katastru obce Hermanovce nad Topľou /okr. Vranov nad Topľou/. Jedná se o sekerku s ouškem a zobákovitě vykrojeným ústím tulejky tzv. východokarpatského druhu, hrany na bocích jsou zvýrazněny plastickými žebry; d. 9,6 cm, š. 4,1 cm /obr. 108/. Patinu odstranil nálezce. Sekerka zapadá do rámce známých ojedinělých a hromadných nálezů bronzových předmětů z mladší a pozdní doby bronzové v povodí Tople. Celkový počet bronzových předmětů přesahuje 80, z toho je 11 sekerek z lokalit Babie /okr. Vranov nad Topľou, 1 ks se zobákovitým ústím tulejky, ulož. v OVM v Hanušovcích nad Topľou/, Beloveža /okr. Bardejov, 1 ks se zobákovitým ústím tulejky, ulož. v Šarišském múzeu v Bardejově/, Hažlín /okr. Bardejov, 5 ks s rovným ústím tulejky, z toho dvě typologicky pokročilejší sekerky mají lichoběžníkovitě rozšířené ostří, ulož. v MSRR v Prešově a v Mestském múzeu v Sabinově/, Hermanovce nad Topľou /okr. Vranov nad Topľou, 2 ks se zobákovitým ústím tulejky, z toho jedna nezvěstná, existuje pouze fotografie a náčrt, druhá je nález J. Bendíka/ a Zlatník /okr. Vranov nad Topľou, 2 ks - jedna se zobákovitým ústím tulejky, druhá s vějířovitým ostřím a zaobleným obuchem, ulož. v Mestském múzeu v Sabinově/. Nálezy spadají do stupňů HA, HA-HB /Budinský-Krička 1967, s. 107-110/, kdy údolí Tople bylo důležitou hospodářskou a komunikační tepnou, a jsou interpretovány jako obchodnické depoty, určené pro zakarpatskou oblast.

L i t e r a t u r a

BUDINSKÝ-KRIČKA, V. 1967: Bronzové nálezy z kotliny a poriečia Tople na východnom Slovensku. In: 60 rokov Šarišského múzea v Bardejove. Košice, s. 75-133.

BRONZEAXTFUND AUS HERMANOVCE NAD TOPĽOU. Die Ösenaxt mit schnabelartig ausgeschnittener Tülle /Abb. 108/ aus dem Gemeindekataster von Hermanovce nad Topľou /Bez. Vranov nad Topľou/ fügt sich in den Rahmen der Depot- und Einzelfunde von Bronzegegenständen im Topľatal aus der Jung- und Spätbronzezeit.

НАХОДКА БРОНЗОВОГО ТОПОРИКА В С. ГЕРМАНОВЦЕ-НАД-ТОПЛЬОУ. Топорик с ушком и клювовидно вырезанной втулкой /рис. 108/, найденный в кадастре с. Германовце-над-Топльоу /рай. Вранов-над-Топльоу/ входит в рамки громадных и единичных находок бронзовых предметов времени младшего и позднего периодов бронзы в бассейне р. Топле.

NOVÉ STREDOVEKÉ NÁLEZY V OKRESE TRNAVA

Klára M é s z á r o s o v á

D o l n á K r u p á

Pri prestavbe rodinného domu č. 154 /35-33-04, 1 : 10 000, 305 : 350 mm/ porušené objekty. Materiál odovzdal majiteľ pozemku do Západoslovenského múzea. V h. 2,5 m v JV rohu staveniska väčšia koncentrácia keramiky /pokračovala pod

múrom susedného domu/. Medzi fragmentmi úlomky hrncovitých nádob, vysoko klenutých zvoncovitých pokrývok a dno gotického pohára, podľa celkového charakteru súbor z 15. stor. V JZ časti toho istého staveniska v h. cca 1,5 m kostrový hrob, z ktorého sa zachránila ostroha s veľkým hviezdicovým bodcom zo 16.-17. stor. Uvedený fragmentárny súbor je prvým archeologickým dokladom existencie stredovekej osady, spomínanej už od zač. 12. stor.

Š ú r o v c e

V záhrade domu na Krakovskej ul. 80 /45-12-01, 1 : 10 000, 99 : 105 mm/ v býv. časti Zemianske Šúrovce našiel majiteľ S. Zavarský pri kopaní pivnice v h. cca 1,5-2 m väčšie množstvo kachlíc, ležiacich nad upravenou plochou z opracovaných kameňov. Zachránil a odovzdal tri nepatrne porušené figurálne kachlice a jednu rekonštruovateľnú miskovitú kachlicu. Na čelnej strane figurálnych kachlíc identická scéna /nízky reliéf/. Kachlice orámované úzkou lištou. Scénu tvorí sprievod: na čele postava nesúca halapartňu, za ňou jazdec na koni, drží v pravej ruke palcát, v ľavej zástavu, pri koňovi beží pes a rad uzatvára jeleň. Vo veľkosti postáv disproporcionalita /muž s halapartňou neúmerne vysoký, jeleň menší ako pes/, kompozícia scény nevyvážená, čo s nedokonalým vypracovaním dodáva kachlici primitívny ráz. Medzi jednotlivými exemplármi rozdiely v ostrosti detailov reliéfu, ktoré výrobca nevyretušoval po nedokonalom odtlačení formy. Kachlice vypálené do hneda, neglazované. Rozmery figurálnych kachlíc: 18,4 x 19,8 x 6,4 cm, 18,6 x 19,6 x 5 cm, 18,4 x 19,8 x 6,2 cm; rozmery miskovitej kachlice: 20 x 20,8 x 9 cm. Kachlice sú zo 16. stor.

NEUE MITTELALTERLICHE FUNDE IM BEZIRK TRNAVA. Bei Bauarbeiten gerettete Fundverbände:

D o l n á K r u p á. Fragmente von Töpfen, glockenartigen Topfdeckeln und einem gotischen Becher aus dem 15. Jh. Aus einem Skelettgrab ein neuzeitlicher Sporn mit grossem sternartigem Stachel.

Š ú r o v c e. Figuralverzierte Kacheln und ein schüsselförmiges Exemplar. Auf den figuralverzierten Kacheln eine Reiterszene im Basrelief /ein Mann mit Hellebarde, ein Reiter, Hund und Hirsch/. Die Kacheln unglasiert, braungebrannt, aus dem 16. Jh.

НОВЫЕ СРЕДНЕВЕКОВЫЕ НАХОДКИ В РАЙ. ТРНАВА. Наборы находок были спасены во время строительных работ:

Д о л ь н а - К р у п а. Фрагмент горшков, колоколообразных покрышек и готического стакана XV в. В скелетном погребении найдена шпора с большим звездообразным шипом.

Ш у р о в ц е. Фигурные кафли и один мискообразный экземпляр. У фигурных кафлей идентичный барельеф, изображающий всадническую сцену /мужчина с алебардой, всадник, собака и олень/. Кафли, обожженные в бурий цвет, не полированы и относятся к XVI в.

BRONZOVÉ PREDMETY Z ARDOVA

Elena M i r o š š a y o v á

Archeologický ústav ČSAV v Prahe odovzdal nálezy z pozostalosti J. Böhma, pochádzajúce z Ardova /okr. Rožňava/. Súbor uložený v pôvodnom vrecku s označením Ardovo, hor. zón. III - a.A.S./34, ostatné číselné údaje nečitateľné, bližšie určenie polohy neudané. Domnievame sa, že nálezy môžu s najväčšou pravdepod. pochádzať z lokality Ardovská jaskyňa /37-32-22, 1 : 10 000, 388 : 238 mm/, v ktorej J. Böhm konal v r. 1934 archeologický výskum /Filip 1966, s. 47 n./. Odovzdaný súbor pozostával z pospájaných zlomkov náramku a krúžku /po vyčistení oddelené/, kosáka s bočným tŕňom, fragmentu iného kosáka, dvoch zlomkov spony a zo zlomku ľudskej kosti.

1. Čiastočne rekonštruovaný bronzový náramok z tyčinky prierezu v podobe písmena D, nezdobený, deformovaný; d. fragmentov 4,7 a 9,5 cm, š. 0,9-1 cm /obr. 109: 1a, b/.

2. Bronzový krúžok; Ø 1,9 cm /obr. 109: 5/.

3. Zlomok bronzového kosáka s výrazne zosilneným chrbtom, deformovaný; d. 7,6 cm, š. čepele 1,4 cm /obr. 109: 3/.

4. Bronzový kosák s bočným tŕňom, chrbát zosilnený, čepeľ v ohybe prežliabnutá; d. 12,1 cm, š. čepele 1,5 cm /obr. 109: 4/.

5. Zlomky bronzovej spony, vinutie z drôtu štvorhranného prierezu prechádza do osmičkovitej slučky; d. 3,2 cm, v. vinutia 1,8 cm, Ø 2 cm /obr. 109: 2a/. Lúčik, ukončený osmičkovitou sľučkou, zdobený rytým ornamentom skupín rýh striedaných s vetvičkovitým motívom; d. 6,2 cm /obr. 109: 2b/.

Chronologickú klasifikáciu nálezového celku z Ardova opierame o bronzovú sponu ojedinelého tvaru /obr. 109: 2a, b/. Náramok a kosák s bočným tŕňom majú pomerne malú chronologickú príznakovosť, pretože bez výraznejších typologických premien prechádzajú dlhým časovým úsekom od strednej až do neskorej doby bronzovej /Furmánek 1973, s. 101/. K spone nenachádzame v blízkom okolí analógie. Typologicky najbližšia bronzová spona z lokality Zoločiv /Prikarpatská oblasť Ukrajiny/ má obdobne formované vinutie a lúčik. Výzdoba lúčika koncepciou zhodná s exemplárom z Ardova. Spona zo Zoločiva je v tamojšom kultúrnom prostredí unikátna a sprievodné nálezy ju datujú do neskorej doby bronzovej /Krušelnicka 1976, s. 57-58, obr. 22: 21/. S prihliadnutím na uvedenú skutočnosť datujeme nálezy z Ardova do neskorej doby bronzovej.

L i t e r a t ú r a

FILIP, J. 1966: Enzyklopädisches Handbuch zur Ur- und Frühgeschichte Europas. I. Praha.

FURMÁNEK, V. 1973: Bronzová industrie středodunajské mohylové kultury na Moravě. Slov. Archeol., 21, s. 25-145.

KRUŠELNICKA, L. I. 1976: Pivnične Prikarpattja i Zachidna Volyň za dobi ranňogo zaliza. Kyjiv.

BRONZEGEGENSTÄNDE AUS ARDOVO. Die Kollektion von Gegenständen aus Ardovo /Bez. Rožňava/ stammt wahrscheinlich aus der Ardovo-Höhle, die J. Böhm 1934 untersucht hat. Sie besteht aus Bruchstücken eines Bronzearmringes /Abb. 109: 1a, b/, einem Bronzering /Abb. 109: 5/, dem Bruchstück einer Bronzesichel /Abb. 109: 3/, einer Bronzesichel mit seitlichem Dorn /Abb. 109: 4/, Bronzefibelbruchstücken /Abb. 109: 2a, b/ und dem Bruchstück eines menschlichen Knochens. Die Fibel datiert sie in die Spätbronzezeit.

БРОНЗОВЫЕ НАХОДКИ ИЗ С. АРДОВО. Набор предметов из Ардова /рай. Рожнява/ происходит вероятно из пещеры Ардовска-Яскиня, исследованной в 1934 г. Й. Бомом. Он состоит из фрагментов бронзового браслета /рис. 109: 1a, b/, бронзового кружка /рис. 109: 5/, фрагмента бронзового серпа /рис. 109: 3/, бронзового серпа с боковым черешком /рис. 109: 4/, фрагментов бронзовой фибулы /рис. 109: 2a, b/ и фрагмента человеческой кости. На основе фибулы он датирован поздним периодом бронзы.

ZISŤOVACÍ VÝSKUM V HRABUŠICIACH

Elena M i r o š š a y o v á

Sledovaná poloha Pod Zelenou horou je JV od obce Hrabušice /okr. Spišská Nová Ves/ na S úpätí kopca Zelená hora v blízkosti známeho rašeliniska /37-12, 1 : 50 000, 377-382 : 129-132 mm/. Kopec Zelená hora je známy stredovekým hradom a bratríckym táborom na vrchole. Pri výskume stredovekých pamiatok zistené aj praveké a včasnodejinné osídlenie /Polla 1962/, nepochybne dôsledok výhodnej strategickej polohy na S okraji Slovenského rudohoria nad sútokom Veľkej Bielej vody a Hornádu. Pre tento dôvod vznikali zrejme aj osady na S úpätí. V určitom časovom úseku existovala osada na vrchole kopca i úpätí súčasne. Archeologický výskum vyvolali melioračné úpravy pozemkov, ktoré v r. 1981 narušili objekty. Pri sledovaní výkopov rýh sa zachránilo väčšie množstvo fragmentov keramiky, troska a hromadný nález 28 masívnych železných sekier s tuľajkou /Javorský 1982, s. 117/. Pretože keramický materiál bol z chronologického hľadiska málo výrazný, vykonal sa zisťovací výskum s cieľom bližšie klasifikovať osídlenie najmä v úseku, ktorý by sa dal spojiť s metalurgickou činnosťou a nálezom sekier.

S-1/82 /približne v mieste nálezu sekier/ priniesla len malé množstvo nevýrazných fragmentov keramiky a trosky. S-2/82, situovaná v dolnej časti úpätia v SV smere, rovnobežne s predchádzajúcou, na dne zachytila časť objektu. Jeho plochu vypĺňala hlina zmiešaná so štrkom, s úlomkami mazanice a uhlíkmi. Všetko nieslo stopy silného ohňa /aj kamene po okraji/. Na prepálenej ploche a v jej tesnej blízkosti väčšie i menšie zliatky trosky a ojedinele aj železovina. Pri prehlbovaní sondy získané početné črepy, ale jemnejšie triedenie nedovoľujú. Materiál ostrený pieskom, v niektorých prípadoch drobnými kamienkami a kúskami pálenej hliny. Črepy sú prevažne z kuchynskej keramiky. Dokladajú osídlenie v staršej dobe bronzovej, v období púchovskej kultúry a v stredoveku. Kultúrna príslušnosť časti keramického materiálu neistá /staršia doba laténska?/.

Na základe nálezov nemožno s určitosťou rozhodnúť, či metalurgickú činnosť, ktorú výskum potvrdil, môžeme spojiť s osídlením v staršej dobe laténskej, príp. neskorej dobe halštatskej alebo až v období púchovskej kultúry. Ani typológia hromadného nálezu železných sekier sama o sebe neumožňuje riešiť túto otázku, hoci sekery formou a veľkosťou pripomínajú neskorohalštatské sekery z Jasova /Eisner 1933, s. 161 n./ a Veľkého Slavkova /Budinský-Krička 1947, 96/. Bude potrebné preskúmať rozsiahlejšiu plochu a pokúsiť sa zachytiť vertikálnu stratigrafiu. Získané poznatky najmä o metalurgickej činnosti pomôžu pri riešení veľmi závažného problému určenia počiatkov metalurgie železa v regióne Spiša.

L i t e r a t ú r a

BUDINSKÝ-KRIČKA, V. 1947: Slovensko v dobe bronzovej a halštatskej. In: Slov. Dejiny. 1. Bratislava.

EISNER, J. 1933: Slovensko v pravěku. Bratislava.

JAVORSKÝ, F. 1982: Prieskumy Výskumnej expedície Spiš. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1981. Nitra, s. 110-134.

POLLA, B. 1962: Zisťovací historicko-archeologický výskum na bratríckom tábore na Zelenej hure v Hrabušiciach. Slov. Archeol., 10, s. 253-279.

FESTSTELLUNGSGRABUNG IN HRABUŠICE. Die Grabung in Hrabušice /Bez. Spišská Nová Ves/ bestätigte metallurgische Tätigkeit in der Siedlung, die aufgrund von Schlacke und 28 Eisenäxten festgestellt wurde /Lesefunde von 1981/. Keramikmaterial belegt Besiedlung in der älteren Bronzezeit, im Frühlatène, während der Púchov-Kultur und im Mittelalter. Für die chronologische Klassifizierung der Eisenmetallurgie wird eine grössere Grabung notwendig sein, bei welcher vertikale Stratigraphie erfasst würde.

ОПРЕДЕЛИТЕЛЬНОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ В С. ГРАБУШИЦЕ. Исследование в Грабушице /рай. Спишска-Нова-Вес/ подтвердило металлургическое производство на поселку, на существование которого указывала находка шлака и 28 железных топоров /сбор в 1981 г./. Керамический материал доказывает заселение в старший период бронзы, старший период латена, пуховскую культуру и средневековье. Для хронологической классификации металлургии железа необходимо более размерное исследование, которое позволило бы постичь вертикальную стратиграфию.

POKRAČOVANIE ZÁCHRANNÉHO VÝSKUMU VÝŠINNEJ OSADY VO VÍTKOVCIACH

Elena M i r o š š a y o v á - František J a v o r s k ý

Na lokalite Tureň v katastri obce Vítkovce /okr. Spišská Nová Ves/ sa skúmala časť ohrozená ťažbou vápenca v lome Olcnava. V predchádzajúcich sezónach preskúmaný priestor pri vnútornej stene valu a v jeho tesnej blízkosti. Sídliskové pomery vo V, ťažbou nezničenej časti sídliska sa zisťovali len niekoľkými sondami /Javorský 1981a, s. 84-89; 1981b, s. 119-120/. V r. 1982 sa skúmala plocha nad ťažobnou stenou v miestach, kde konfigurácia terénu naznačovala umelé úpravy.

V sonde I/82 zachytená časť objektu s ohniskom, v sonde II/82 časti objektov 13 a 15/82. Odkrývanú plochu sme rozšírili sondami VI a VII/82 /kolmá na sondu II/82/. V sonde VI/82 odkrytá časť objektu 13/82, ktorého podlaha ležala čiastočne na umele vytvorenej plošine. V mieste J a V steny fragmenty mazanice s odtlačkami výpletu. Ohnisko vo V časti objektu, vedľa neho fragmenty tkáčskych závaží. Na podlahe rozptýlené črepy a zvieracie kosti. Sondou VIII/82 a jej rozšírením v J smere odkrytá časť objektu 15/82. J, V a Z stenu objektu vymedzovali okrem upravenej podlahy a zlomkov mazanice aj kolové jamy. Ohnisko kruhového prierezu pri Z stene; S časť podlahy sa nazachytila pre zosun zeminy z umele vytvorenej plošiny /obdobne porušené všetky objekty skúmané v tohoročnej sezóne/. Ďalšia plošina preskúmaná nad lesnou cestou v blízkosti objektu 4/79.

V sonde VII/82 čiastočne odkrytá JV časť podlahy objektu 14/82. Sondy III a IV/82 na terase V od sondy IX/79 zachytili objekt 12/82 s upravenou podlahou a deštruovanou kamennou pecou s predpecnou jamou. Spodok pece kruhového pôdorysu /Ø asi 100 cm/ pod úrovňou podlahy. Druhý z odkrývaných objektov /18/82/ mal výrazne upravené podložie podlahy. Zárez do podložia na V strane naznačuje v tejto časti vchod. Oproti vchodu misovite zahĺbené ohnisko. Sondou V/82 v predpolí valu, v mieste, kde terénna vlna naznačovala možnú prístupovú cestu z polohy Vlčí dol, zistená úprava v š. asi 200 cm /na potvrdenie predpokladu potrebné odkryť rozsiahlejšiu plochu/. Vyústenie cesty tu naznačuje ukončenie najzachovalejšej časti valu i zástavby pri vnútornej stene valu /sonda IX/82/; v Z a V profile sondy IX podlahy objektov 16 a 17/82, pristavaných k vnútornej stene valu.

Nálezy: prevažne fragmenty keramiky, mazanica, uhlíky a zvieracie kosti, ďalej kamenné brúsky, hlinený prívesok, kamenné a hlinené terčíky, kostené ihly, šidlá a kamenné otĺkače. Z chronologického a kultúrneho hľadiska sa zhodujú s nálezmi získanými v r. 1979-80. Sporadické fragmenty keramiky kultúry s kanelovanou keramikou, podstatnú časť tvorí materiál z mladšej a neskorej doby bronzovej /Javorský 1981a, s. 88, 89, 1981b, s. 120/. Prír. č. 114/82, uloženie vo Výskumnej expedícii Spiš.

L i t e r a t ú r a

JAVORSKÝ, F. 1981a: Výskumy a prieskumy Výskumnej expedície Spiš v roku 1979. In: Študij. Zvesti Archeol. Ust. SAV. 19. Nitra, s. 67-95.

JAVORSKÝ, F. 1981b: Výskumy a prieskumy Výskumnej expedície Spiš Archeologického ústavu SAV. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1980. Nitra, s. 108-126.

FORTSETZUNG DER RETTUNGSGRABUNG AUF DER HÖHENSIEDLUNG IN VÍTKOVCE. In Vítkovce /Bez. Spišská Nová Ves/ wurde der Teil einer unmittelbar durch Kalksteinförderung bedrohten Lokalität untersucht. In sämtlichen freigelegten Objekten /Schnitte I-IX/82/ waren die Fussböden durch Abrutsch der Ränder künstlicher Terrassen teilweise gestört. Im Objekt 12/82 war ein destruierter Steinofen mit einer Vorofengrube. Der Schnitt IX/82 erfasste an den Stellen des n.-ö. Wallabschlusses das Ende der Bebauung im Innenareal des Walles. Hier wird die Ausmündung des Zugangsweges in die Siedlung vorausgesetzt. Das Material fügt sich rahmenhaft in die jüngere und späte Bronzezeit.

ПРОДОЛЖЕНИЕ ОХРАННОГО ИССЛЕДОВАНИЯ ПОСЕЛКА НА ВОЗВЫШЕННОСТИ В С. ВИТКОВЦЕ. В кадастре с. Витковце /рай. Спишска-Нова-Вес/ была исследована часть местонахождения, которую угрожает добыча известняка. У всех открытых объектов /раскопы I-IX/82/ были полы частично нарушены обвалом краев искусственных террас. В объекте 12/82 находился обвал каменной печи с предпечной ямой. Раскоп IX/82 в местах СВ вала обнаружил конец застройки на внутренней стороне вала. Здесь предполагается устье подходной дороги в поселок. Материал в общем относится к младшему и позднему периодам бронзы.

PRIESKUMY ARCHEOLOGICKÝCH LOKALÍT V OKOLÍ ŽILINY

Jozef M o r a v č í k

Archeologická sekcia Považského múzea v Žiline získala prieskumnými akciami nálezy z nových lokalít i zo známych nálezísk narúšaných stavbami, melioráciami a pod.

B e l á /okr. Žilina/

E. Piovarči z Varína odovzdal múzeu železný hrot kopije, ktorý našiel asi pred 20 rokmi J. Kubáň z Belej na konci Belianskej doliny pri veľkých vyvieračkách pod Malým Fatranským Kriváňom pri výkopových prácach v h. 1 m. Podľa nálezcu nezistili sa tu iné predmety. Kopija je pomerne dobre zachovaná, iba okraje listu a dolná časť tuľajky čiastočne poškodené; v strede listu málo výrazné rebro a v tuľajke zvyšky drevenej násady; d. 34 cm, š. listu 5,5 cm, Ø tuľajky 3 cm /obr. 110: 14/. Kopija je tvarom blízka typu IV triedenia A. Ruttkaya /1976, s. 301, obr. 36/, ktorý datuje od 9. do 13. stor. Evid. č. 6743.

D i v i n a /okr. Žilina/

Na známej lokalite Hradisko /M-34-98-A-b, 1 : 25 000, 168 : 307 mm; Petrovský-Šichman 1964, s. 71, tab. V: 20-22/ sa vyhĺbilo niekoľko menších sond J. Pavelčík, P. Kouřil, O. Šedo a autor/. Lokalita je na kóte 507,9 S od hradiska Veľký vrch v Divinke. Malý kuželovitý kopec má pomerne rovnú hornú plošinku s málo výrazným valom, druhý val sleduje pätu kopca. Na viacerých miestach hornej plošinky a v priekope za dolným valom sa pod trávnatým povrchom narazilo na skalnaté podložie. Zo sondy do telesa valu obopínajúceho plošinku sú početné zlomky stredovekej keramiky, uhlíky a kúsky tehloviny. Črepy pochádzajú z hrncov vyrobených z jemného piesočnatého materiálu, tmavohnedé a čiernohnedé; vysoké okraje výrazne von vyhnuté a šikmo dovnútra zrezané, na tele plytké jednoduché vlnovky a pravidelné vodorovné ryhy /obr. 110: 1, 4, 7, 10/. Nálezy datujú malé opevnenie do 12.-13. stor. Evid. č. 6798-6810.

G b e ľ a n y /okr. Žilina/

Sídlisko na poli Prostredný lán medzi obcami Nededza a Gbeľany S od cesty Žilina - Terchová. Už dávnejšie zistené intenzívne osídlenie vo viacerých obdobiach praveku, včasnej doby dejinnej, v slovanskom období a v stredoveku /Moravčík 1970, s. 5-10, obr. 1, tab. I-III/. Na rozhraní r. 1981-82 počas melioračných prác znova narušené kultúrne vrstvy, z ktorých sa pri prieskume získali ďalšie nálezy. Kamenné čepieľky z rádiolaritu patria zrejme k najstaršiemu osídleniu polohy /mladšia alebo neskorá doba kamenná/. Už v r. 1967 sa získalo najviac nálezov z mladšej doby bronzovej. Keramické zlomky lužickej kultúry z nového prieskumu reprezentujú okraje nádob vyrobených z piesočnatého materiálu. Púchovskú kultúru /1. stor. pred n. l./ dokumentujú črepy nádob robených v ruke a črep z grafitovej situly s hrebeňovaním /obr. 110: 8/. Slovanské obdobie /9. stor./ zastupujú zlomky hrncov s von vyhnutým a zaobleným okrajom, na vydutí viacnásobná vlnovka /obr. 110: 12/, dno rovné. Profilovaný črep z okraja hrnca zo 14. stor. Kúsky železnej trosky dokumentujú spracovanie železa a výrobu nástrojov v neskorej dobe laténskej alebo v slovanskom období. Evid. č. 6817-6837.

J a s e n o v é /okr. Žilina/

V S časti ostrého hrebeňa kóty 727,7 Dubová v polohe Hradisko malé opevnenie s výraznými valmi /M-34-98-C-a, 1 : 25 000, 14 : 265 mm; Petrovský-Šich-

man 1964, s. 79, tab. VIII: 15-24/. Prieskumnou sondážou sa overila nálezová situácia /E. Hajnalová, I. Galánek, V. Gabčík a autor/. Lokalitu predstavuje oválna plošina 22 x 9 m s dlhšou osou orientovanou SV-JZ. Z JZ a JV je hlboká priekopa /š. 4-7 m/, pred ňou v miernom oblúku v smere SZ-JV výrazný val /š. 4-6 m a d. 35 m/, ktorý sa na JV lomí v pravom uhle a pokračuje 23 m na SV, kde sa podobne ako na SZ strane pripája ku svahu hornej plošiny. K ramenu valu, idúcemu smerom SV-JZ, sa pred ukončením pripája ďalší val /š. 3 m, d. 20 m/, ktorý ide SZ-JV, podkovovite sa zahýba a končí sa vo svahu hornej plošinky. Obopína oválny, prehĺbený priestor asi 15 x 6 m, s dlhšou osou orientovanou SZ-JZ. Asi 30 m JZ od prvého valu ide v smere SZ-JV polooblúkovite zahnutý 23 m dlhý a 3 m široký ďalší val /ukončenie sa stráca v teréne/, menej výrazný ako spomínané valy. Zisťovacie sondy do všetkých valov zachytili ich hmotu - zmes čiernej zeminy a drobného vápnitého kameňa /brizolitu/; niekoľko spálených uhlíkov môže pochádzať z drevených konštrukcií alebo palisád; keramika ani mazanica sa nenašli. V strede a na JV okraji hornej plošiny pod tenkou vrstvou humusu vrstva plochých kameňov spájaných vápennou maltou, medzi nimi drobné zlomky z nádob vyrobených na hrnčiarskom kruhu z jemného piesočnatého materiálu, hnedočierne a hnedotehlové, zdobené pravidelnými vodorovnými ryhami, žliabkami a v jednom prípade jednoduchou vlnovkou, jeden črepok z okraja má výrazné vodorovné žliabky. Keramika patrí do 13.-15. stor. Evid. č. 6775-6782.

Na S od lokality Hradisko, oddelenej potokom a cestou do Malej Čiernej, kóta 593 Háj, o ktorej A. Petrovský-Šichman /1964, s. 79/ predpokladal, že bola opevnená. Sondami sa nálezy ani kultúrna vrstva nezistili. Pod JV svahom Hája v polohe Pod Háj sídlisko púchovskej kultúry, podľa rozptylu nálezov asi 2-3 ha /M-34-98-C-b, 1 : 25 000, 350 : 227 mm; Petrovský-Šichman 1965, s. 82/, dokumentované množstvom keramických zlomkov na povrchu oráčiny. Kultúrna vrstva pomerne plytko /10-15 cm/ od povrchu. Našli sa zväčša atypické, značne omleté črepy; niekoľko fragmentov z tela malo zvislé hrebeňovanie /obr. 110: 9, 11/, prípadne zväzky zvislých rýh. Keramika datuje lokalitu na koniec 1. stor. pred n. l. Evid. č. 6766-6774.

K o n s k á /okr. Žilina/

Poloha Kozienka Z od cesty stredom obce /M-34-98-C-b, 1 : 25 000, 222 : 202 mm/ na miernom sprašovom návrší /nad cestou otvorené pieskovisko/. Pre poľnohospodársky porast sa dal sledovať iba terén na parcele oproti domu občana Sýkoru. Stredom parcely v d. 60-70 m a v š. 6-8 m tmavšia ornica, pomerne veľa keramických zlomkov, kúskov tehloviny a niekoľko kamenných odštepov. Podstatná časť nálezy púchovskej kultúry - hrubé črepy z nádob vyrobených v ruke i črepy jemnej laténskej keramiky dvojkónických tvarov s ostrým lomom a lištami, vyrobenej na kruhu /obr. 110: 2, 5/. Grafitovú keramiku reprezentuje črep so zvislým hrebeňovaním /obr. 110: 6/. Tenký zlomok železného predmetu /d. 9 cm/ je azda ihla zo spony. Profilovaný črep z okraja a ďalší z dna pochádzajú zo 14. stor. Dve kamenné čepieľky trojuholníkového prierezu sú z neolitu-eneolitu/?/. Evid. č. 6755-6765.

Na miernom J svahu kóty 486,7 Kopanice /M-34-98-C-b, 1 : 25 000, 235 : 238 mm/ rozsiahlejšie sídlisko v polohe Predevsie. Zlomky nádob vyrobených na kruhu z jemného piesočnatého materiálu, zdobené vodorovnými ryhami, sú zo 14.-15. stor. Evid. č. 6750-6754.

P ú c h o v /okr. Považská Bystrica/

Členovia archeologického krúžku v Púchove M. Podkrivacký a I. Galánek zistili, že eponymná lokalita púchovskej kultúry Skalka /M-34-97-D-a, 1 : 25 000, 179 : 184 mm/ má byť rozdelená na záhradky. Lokalita vyhlásená za štátnu kultúrnu pamiatku už r. 1970. Okolo celého areálu lokality vykopané jamky na oplotenie. Pretože hrozilo zničenie tohto významného archeologického pamätníka, vymedzili sme hranice lokality a vybavili vyčlenenie priestoru archeologickej rezervácie a označili hranice tabuľami so štátnym znakom a s textom chránená archeologická lokalita. Počas prieskumu nachádzaná keramika púchovskej kultúry a tehlovina na celej vymedzenej ploche. Kultúrnu vrstvu narušili skoro všetky jamky oplotenia. Získaná keramika pochádza zo staršej doby rímskej. Evid. č. 6849-6854.

S t r á n s k e /okr. Žilina/

J. Hrdý z Rajeckých Teplíc našiel v polohe Pasienky /M-34-98-C-b, 1 : 25 000, 127 : 237 mm/ mincu. Lokalita je J od obce na miernom návrší v blízkosti potoka vlievajúceho sa do Rajčianky. Minca sa našla na okraji zemiačniska pri poľnej ceste z obce k potoku. Opis: Rím, republika, P. Clodius, denár asi z r. 41 pred n. l. A: Ovenčená hlava Apolóna vpr. Vlasy zviazané do uzla. Z účesu visia dve lokne. Na okraji mince drobné oblúčiky. Za hlavou lýra. R: Postava v dlhom rúchu kráča vpr. V oboch rukách drží dlhé pochodne. P CLODIVS M. F. Striebro, 1,7 cm, 3,40 g, minca bola rozlomená /určila E. Kolníková; obr. 110: 3/. Prír. č. 480/82 /numizmatické zbierky/.

Pri podrobnom prieskume sa získal iba omletý grafitový črep, azda z 1. stor. pred n. l., novoveké črepy a niekoľko kúskov železnej trosky. Evid. č. 6783-6793. V širokom priestore okolo miesta nálezu sa nezistili farebne odlišné miesta ani porušené sídliskové objekty. Minca je treťou razbou rímskej republiky v zbierkach múzea /prvé dve Varín, poloha Zátepličie, okolo r. 1910 - Petrovský-Šichman 1965, s. 76, tab. XVIII: 1, 5/.

Ž i l i n a, časť B r o d n o

Sledovali sa výkopové práce na slovanskom sídlisku Sedlište /M-34-98-B-a, 1 : 25 000, 335 : 316 mm/, zistenom r. 1981 /Moravčík 1982/. V ryhe na vodovodné potrubie v d. asi 200 m v oboch profiloch 20-30 cm hrubá čierna kultúrna vrstva. Obsahovala prepálené kamene a mazanicu, ale pomerne málo črepov. Ryha neporušila sídliskové objekty, keďže ide o pomerne veľkú narušenú plochu /200 x 5 m/, predpokladá sa malá hustota objektov, príp. ich nevýraznosť v teréne /nadzemné konštrukcie, splynutie výplne so štrkovým podložím a pod./. Keramika z kultúrnej vrstvy z viacerých období /neolit, mladšia doba bronzová a pravdepod. neskorá doba laténska - púchovská kultúra; slovanské črepy zdobené viacnásobnými vlnovkami z 9. stor. - obr. 110: 13, zo 14.-15. stor. materiál vyrobený na hrnčiarskom kruhu/. Evid. č. 6811-6816.

Už v septembri 1981 sme žiadali investora výstavby vodovodu o príspevok na záchranný výskum v r. 1982. Finančné prostriedky sme dostali až v januári 1983. Prílišná liknavosť a zdĺhavé rozhodovanie pravdepod. znemožnili archeologický výskum, pretože výstavba vodovodu sa už skončila.

L i t e r a t ú r a

MORAVČÍK, J. 1970: Najnovšie archeologické nálezy v okrese Žilina. In: Vlastiv. Zbor. Považia. 10. Martin, s. 5-26.

MORAVČÍK, J. 1982: Prieskumy na lokalitách severozápadného Slovenska. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1981. Nitra, s. 191-196.

PETROVSKÝ-ŠICHMAN, A. 1964: Slovanské osídlenie severného Slovenska. In: Vlastiv. Zbor. Považia. 6. Martin, s. 50-106.

PETROVSKÝ-ŠICHMAN, A. 1965: Severozápadné Slovensko v dobe laténskej a rímskej. In: Vlastiv. Zbor. Považia. 7. Martin, s. 53-129.

RUTTKAY, A. 1976: Waffen und Reiterausrüstung des 9. bis zur ersten Hälfte des 14. Jahrhunderts in der Slowakei /II/. Slov. Archeol., 24, s. 245-395.

BEGEHUNGEN ARCHÄOLOGISCHER LOKALITÄTEN IN DER UMGEBUNG VON ŽILINA.

B e l á. Eisenspitze einer Tüllenlanze /Abb. 110: 14/ aus dem 10.-12. Jh.

D i v i n a. Kleine Wallbefestigung, durch Keramik /Abb. 110: 1, 4, 7, 10/ in das 12.-13. Jh. datiert.

G b e l a n y. Besiedlung im Neolithikum, in der jüngeren Bronzezeit, im Spätlatène /Abb. 110: 8/, in slawischer Zeit /Abb. 110: 12/ und im 14. Jh.

J a s e n o v é. Hradisko: Kleine Wallbefestigung, durch Keramik in das 13.-15. Jh. datiert. Durch Schnitte auf dem oberen Plateau der Befestigung eine Steinarchitektur mit Kalkmörtelbindung festgestellt. Pod Háj: Siedlung der Púchov-Kultur, durch Keramik /Abb. 110: 9, 11/ in das 1. Jh. v. u. Z. datiert. Schätzungsweises Ausmass 2-3 ha.

K o n s k á. Kozienka: Siedlung der Púchov-Kultur aus dem 1. Jh. v. u. Z. Ausser grober handgefertigter Keramik auch Scherben von feiner scheibengedrehter latènezeitlicher /Abb. 110: 2, 5/ und Graphittonkeramik /Abb. 110: 6/. Predevsie: Grössere Siedlung, durch Keramik in das 14.-15. Jh. verwiesen.

P ú c h o v. Es wurden die Grenzen der eponymen Lokalität der Púchov-Kultur von Skalka umrissen und weitere Funde aus der älteren römischen Zeit gewonnen.

S t r á n s k e. Eine silberne römische republikanische Münze /Abb. 110: 3/, zum J. 41 v. u. Z. datiert.

Ž i l i n a, Teil B r o d n o. Eine Wasserleitungsrinne störte die Kulturschicht in etwa 200 m Länge. Keramikscherben aus dem Neolithikum, der jüngeren Bronzezeit, dem Spätlatène, aus dem 9. /Abb. 110: 13/ und 14.-15. Jh.

РАЗВЕДКИ АРХЕОЛОГИЧЕСКИХ МЕСТОНАХОЖДЕНИЙ В ОКРЕСТНОСТЯХ Г. ЖИЛИНА.

Б е л а. Железный втульчатый наконечник копья /рис. 110: 14/ X-XII вв.

Д и в и н а. Небольшие укрепительные валы, датированные керамикой /рис. 110: 1, 4, 7, 10/ XII-XIII вв.

Г б е л я н и. Заселение в период неолита, младшего периода бронзы, позднего латена /рис. 110: 8/, славянском периоде /рис. 110: 12/ и в XIV в.

Я с е н о в е. Градиско: Небольшие укрепительные валы, датированные керамикой XIII-XV вв. Зондажом на верхней площадке укрепления определено сооружение из камня вязанного известковым раствором. Под-Гай: Поселение пуховской культуры, датированное керамикой /рис. 110: 9, 11/ I в. до н. э. Его площадь занимает приблизительно 2-3 га.

К о н с к а. Козьенка: Поселение пуховской культуры I в. до н. э. Кроме грубой лепной керамики также фрагменты тонкой латенской керамики, сделанной на кругу /рис. 110: 2, 5/, и графитной керамики /рис. 110: 6/. Предевсье: Размерное поселение, датированное керамикой XIV-XV вв.

П у х о в. Определены границы эпонимного местонахождения пуховской культуры Скалка и приобрелись дальнейшие находки старшего римского периода.

С т р а н с к е. Серебряная римская республиканская монета /рис. 110: 3/, датированная 41 г. до н. э.

Ж и л и н а, часть Б р о д н о. Желоб для водопровода нарушил культурный слой на расстоянии около 200 м. Керамические фрагменты периодов неолита, младшей бронзы, позднего латена, IX в. /рис. 110: 13/ и XIV-XV вв.

NÁLEZ ŽIAROVÝCH HROBOV V CHOCHOLNEJ-VELČICIACH

Tamara N e š p o r o v á

Študent gymnázia P. Beňo upozornil na nálezy zo žiarových hrobov v Chocholnej-Velčiciach, časť Chocholná /okr. Trenčín/. Obec známa nálezmi lužickej kultúry /Eisner 1933, s. 135; novšie objavy - nález. spr. Trenč. múzea 7/71/. V intraviláne obce v záhrade rodinného domu /č. p. 387// /1-3/1, 1 : 2000, 385 ; 431 mm/ sa narazilo na žiarové hroby pri stavbe pivnice /hrob 1/80/ a vo výkope na konci záhrady asi 30 m od prvého hrobu /hrob 2/80/. Podľa údajov nálezcu hroby v h. asi 60-100 cm. Sledovanie výstavby rodinného domu na vedľajšej parcele negatívne.

H r o b 1/80 obsahoval hrncovitú nádobu - popolnicu a misu /pravdepod. prikrývala popolnicu/; tlakom pôdy rozdrvené, sčasti rekonštruovateľné. Hrncovitá nádoba plynulej profilácie s nízkym roztvoreným hrdlom a ovoidným telom, na dne prerazený otvor. Misa s prehnutým hrdlom, výrazne odsadeným od tela, z ústia vychádzajú dve pásikové uchá.

H r o b 2/80 obsahoval amforu - popolnicu a amforku stojacu vedľa. Medzi zvyškami kremácie v amfore bronzová ihlica /neprešla kremačným ohňom/. Bezuchá amfora s vyšším kónickým hrdlom a dvojkónickým telom, lom zaoblený, na dne prerazený otvor. Amforka s kónickým hrdlom a dvojkónickým telom, lom výrazný, zaoblený, na rozhraní hrdla a tela dve ušká, okraj sa nezachoval. Bronzová ihlica s malou pečatidlovou hlavicou, na krčku s ryhovaním a jemným vetvičkovým ornamentom v niekoľkých radoch; d. 17,4 cm.

Žiarové hroby z Chocholnej patria do mladšej vývojovej fázy lužickej kultúry. Pečatidlová ihlica, príznačná pre stupeň HA_1 /Novotná 1970, s. 84/, ich datuje do mladšej doby bronzovej.

L i t e r a t ú r a

EISNER, J. 1933: Slovensko v pravěku. Bratislava.
NOVOTNÁ, M. 1970: Die Nadeln in der Slowakei. München.

ENTDECKUNG VON BRANDGRÄBERN IN CHOCHOLNÁ-VELČICE. Das Museum in Trenčín gewann Funde aus Brandgräbern in Chocholná-Velčice, Teil Chocholná /Bez. Trenčín/. Auf die Gräber stiess man bei verschiedenen Ausschachtungen, in Abständen von etwa 30 m /T. ca. 60-100 cm/. Im Grab 1/80 ein topfförmiges Gefäss als Urne und eine Schüssel /wahrscheinlich als Abdeckung/. Die Urne hatte ein typisches Loch im Boden. Grab 2/80 lieferte ein henkelloses Gefäss als Urne, eine kleine Amphore und zwischen den Leichenbrandresten

in der Amphore eine bronzene Petschaftkopfnadel /vom Brand unberührt/. Die Amphore hatte ein Loch im Boden. Die Gräber gehören zur Lausitzer Kultur /jüngere Phase/. Die für die Stufe HA_1 kennzeichnende Petschaftkopfnadel /Novotná 1970/ datiert sie in die jüngere Bronzezeit.

НАХОДКА КРЕМАЦИОННЫХ ПОГРЕБЕНИЙ В С. ХОХОЛНА-ВЕЛЧИЦЕ. Музей в Тренчине приобрел находки из погребений с трупосожжениями в с. Хохолна-Велчице /рай. Тренчин/. Погребения находились в отдельных раскопах, на расстоянии около 30 м /приблизительно гл. 60-100 см/. Погребение 1/81 содержало горшковидный сосуд-урну и миску /предположительно покрышка/. У дна урны было типическое отверстие. Погребение 2/82 содержало сосуд-урну без ручек, небольшую амфорку и среди остатков кремации бронзовую булавку со штамповой головкой в амфоре /она не перешла огнем кремации/. У амфоры было на дне отверстие. Погребения принадлежат лужицкой культуре /младшая фаза/. Штамповая булавка, типичная для ступени HA_1 /Novotná 1970/, датирует погребение младшим периодом бронзы.

VÝSLEDKY ZÁCHRANNEJ AKCIE V NOVOM MESTE NAD VÁHOM

Tamara N e š p o r o v á

Vo výkope základov pre materskú školu v Novom Meste nad Váhom /okr. Trenčín/ zistené objekty a nálezy z kultúrnej vrstvy. Lokalita je v JZ časti mesta v priestore za poliklinikou, na ploche donedávna nezastavanej /5-9/14, 1 : 1000, 384 : 412 mm/. Už v r. 1981 nálezy vo výkope pre teplovodný kanál, ktorý sa tiahol pozdĺž celej plochy. V h. asi 50 cm množstvo mazanice z porušených objektov takmer po celej dĺžke výkopu. Nálezy nepočetné a nevýrazné /referát na Konferencii slovenských archeológov v Nových Vozokanoch/. Záchranné práce uskutočnili v oboch prípadoch autorka a A. Slíž /konzervátor odd. v Novom Meste nad Váhom/.

O b j e k t 1/82 /š. 250 cm, h. 130 cm/. Výplň tmavá zemina, výrazne sa odlišujúca od žltej spraše, do ktorej bol objekt zapustený. Nálezy početné, najmä črepy; zrekonštruovaná len miska na nôžke. Kostený závesok srdcovitého tvaru s prevŕtaným kruhovým otvorom /poškodený/. Objekt obsahoval mazanicu, menej zvieracích kostí.

O b j e k t 2/82 /š. 120 cm, h. 160 cm/. Výplň prevažne sivá zemina, okrem toho popolovité vrstvičky, červená prepálená hlina, množstvo uhlíkov. Črepy, mazanica a zvieracie kosti sa koncentrovali najmä v dolnej tretine objektu.

Keramika z objektov a zo zberu prevažne hrubostenná, z nádob vyrobených v ruke, sporadicky sivá, na kruhu vytočená. Okraje von vyhnuté, dovnútra vtiahnuté, šikmo zrezané, zaoblené. Dná odsadené, s nábehom na nôžku, alebo rovné, v jednom prípade s rytou kružnicou po obvode. Výzdoba len na niekoľkých zlomkoch: trojuholníkové a nechtovité vrypy pod hrdlom, nepravidelné ryhovanie povrchu. Sivú keramiku reprezentuje prstencovite odsadené dno, lievikovite upravený okraj s ryhou na ústí, fragmenty z tela. Mazanica so stopami rastlinných častí. Ďalšie objekty vo výkope /plytké/ takmer bez nálezov. Sídlisko chudobné na kovové predmety a honosnejší import. Niektoré z rímskych mincí vyoraných na poliach pri Novom Meste nad Váhom a získaných B. Chropovským /prvá pol. 4. stor./ i ďalšie zo zbierky G. Etheya môžu pochádzať z tohto sídliska /Schmiedlová 1957,

s. 91-92/. V okrajovej časti mesta bolo podľa nálezov rímsko-barbarské sídlisko v mladšej dobe rímskej. Stavebná činnosť na lokalite bude sledovaná.

L i t e r a t ú r a

SCHMIEDLOVÁ, M. 1957: Rímske mince z okolia Nového Mesta nad Váhom. In: Štud. Zvesti Archeol. Úst. SAV. 2. Nitra, s. 91-92.

ERGEBNISSE DER RETTUNGSGRABUNG IN NOVÉ MESTO NAD VÁHOM. Beim Ausheben von Fundamenten in Nové Mesto nad Váhom /Bez. Trenčín/ wurden Objekte und Funde aus einer Kulturschicht festgestellt. Objekt 1/82 /Br. 250 cm, T. 130 cm/: die Füllerde dunkles Erdreich mit zahlreichen Funden, besonders Keramikbruchstücken /eine Fussschüssel restauriert/ und herzförmiger Knochenanhänger mit rundem Bohrloch /beschädigt/. Objekt 2/82 /Br. 120 cm, T. 160 cm/: die Verschüttung graues Erdreich, Aschenstraten, rot gebrannter Lehm, Holzkohlestückchen, im unteren Drittel Scherben, Lehmverputz, Tierknochen. Die Keramik aus den Objekten und Oberflächenfunden, vorwiegend dickwandig, stammt von handgefertigten und nur sporadisch von grauen scheibengedrehten Gefässen. Die Gefässränder verschieden geformt, die Böden manchmal mit einem Ansatz zur Fussbildung. Verziert mit dreieckigen und Fingernagelkerben und Ritzung. Manche der zahlreichen römischen Münzen /meist erste Hälfte des 4. Jh./, die auf den Feldern bei Nové Mesto nad Váhom ohne näheren Fundplatz ausgeackert wurden, könnten aus dieser Siedlung stammen /Schmiedlová 1957, S. 91 f./. Die Objekte aus der römisch-barbarischen Siedlung auf dem heutigen Stadtgebiet gehören in die jüngere Kaiserzeit.

РЕЗУЛЬТАТЫ ОХРАННОГО ДЕЙСТВИЯ В Г. НОВЕ-МЕСТО-НАД-ВАГОМ. В желобе для фундаментов в г. Нове-Место-над-Вагом /рай. Тренчин/ обнаружены находки и объекты из культурного слоя. Объект 1/82 /ш. 250 см, гл. 130 см/ заполняла темная земля, которая содержала количество находок, прежде всего керамики /восстановлена миска с ножкой/, а также костяную подвеску сердцевидной формы с просверленным круглым отверстием /поврежденная/. Объект 2/82 /ш. 120 см, гл. 160 см/ был заполнен серой землей, пеплообразными слоиками, красной пережженной глиной и угольками. В нижней трети объекта находились черепки, обмазка, звериные кости. Керамика из сборов и объектов в преимуществе толстостенная от лепных сосудов, а лишь спорадически серая, гончарная. Краи сосудов разных форм, у днах иногда тенденция к ножке. Декорация из треугольниковых и пальцевых защипов и резных линий. Некоторые из количества римских монет /в преимуществе 1-ая половина IV в./, выпаханных на полях у г. Нове-Место-над-Вагом, у которых не известно точное место находки, могут происходит с этого поселения /Schmiedlová 1957, стр. 91-92/. Объекты из римско-варварского поселения на территории сегодняшнего города относятся к младшему римскому периоду.

SLOVANSKÉ ŽIAROVÉ POHREBISKO V BAJČI

Gabriel N e v i z á n s k y

V súvislosti s výstavbou veľkokravína v polohe Góré v osade Vlkanovo, obec Bajč /okr. Komárno/ sa robili zemné práce. Stavba zaberie celú pieskovú dunu

200 x 60 m nad inundačným územím Žitavy, orientovanú dlhšou osou SV-JZ. Lokalita je cca 800 m SZ od osady Vlkanovo /L-34-1-A-b, 1 : 25 000, 21 : 290 mm/, od koryta Žitavy iba 250 m. Z tejto polohy uvádza Š. Janšák /1931, s. 47/ slovanské /hradištné/ črepy bez ornamentu. V r. 1981 robil sondážne práce A. Točík, ktorý našiel v ornici iba sporadické halštatské a stredoveké črepy /nález. spr. 9714/81/. V r. 1982 duna splanírovaná. Po zistení prvých hrobových nálezov uskutočnený záchranný výskum. Na ploche 25 x 50 m sa odkrylo 30 žiarových slovanských hrobov, zahĺbených na JZ svahu duny. Kalcinované kostičky v 29 prípadoch uložené do urien; jeden jamový hrob bez keramiky /hrob 20/. Dná nádob v h. 20-60 cm. Veľká časť urien spolovice, resp. z 2/3 odoraná, iba hlbšie uložené nádoby zachované celé. Mohylové násypy sa nezaregistrovali. Pre nepriaznivé pedologické podmienky sa nezachytili ani obrysy hrobových jám. Hroby obsahovali okrem keramiky i ojedinelé nožíky, kresací kamienok a železné fragmenty neznámeho účelu. Prevažnú časť urien reprezentovala keramika podunajského typu. V niekoľkých prípadoch sa odkryli i urny pražského typu, ktoré nevytvárali samostatné zoskupenie /rozmiestnené voľne medzi hrobmi s keramikou podunajského typu/. Vzdialenosť medzi hrobmi 1-6 m. V istých prípadoch možno uvažovať o existencii skupiniek dvoch až troch žiarových hrobov. Pohrebisko sa počtom žiarových hrobov radí na JZ Slovensku na prvé miesto /Devínska Nová Ves 27, Výčapy-Opatovce 23, neďaleký Bešeňov 24 hrobov/. Presne stanoviť dobu pochovávania možno iba po dôkladnej analýze archeologických prameňov. Nazdávame sa, že v poslednej tretine 7. stor. sa už na lokalite pochovávalo.

L i t e r a t ú r a

JANŠÁK, Š. 1931: Staré osídlenie Slovenska. In: Sbor. Muzeál. slov. Spoločn. 25. Turč. Sv. Martin, s. 7-65.

SLAWISCHES BRANDGRÄBERFELD IN BAJČ. Im Teil Vlkanovo der Gemeinde Bajč /Bez. Komárno/ wurde eine Sanddüne von 200 x 60 m Ausmass planiert. Auf 25 x 50 m Fläche wurden 30 in den SW-Hang eingetiefte Brandgräber untersucht. Der Leichenbrand befand sich in 29 Fällen in Urnen, ein Brandgrubengrab /Nr. 20/ enthielt keine Keramik. Die Gefässböden standen in 20-60 cm Tiefe /ein grosser Teil der Urnen zur Hälfte bzw. zu 2/3 weggepflügt/. Hügelschüttungen über den Gräbern wurden nicht registriert. Wegen der ungünstigen pedologischen Bedingungen erfasste man auch nicht die Grabgrubenumrisse. Die Gräber enthielten ausser Keramik vereinzelt auch Messer, Zündsteine und Eisenfragmente unbekannten Zweckes. Ein grosser Teil der Urnen bestand aus Keramik des Donautypus, vereinzelt auch des Prager Typus, diese bildeten keine selbständige Gruppierung /zwischen den Gräbern mit Keramik des Donautypus verteilt/. Die Entfernung zwischen den Gräbern ungefähr 1-6 m. In bestimmten Fällen kann über Gräbergruppen aus 2-3 Urnenbestattungen erwogen werden. Die Nekropole von Bajč-Vlkanovo nimmt mit der Zahl der untersuchten slawischen Brandgräber in der SW-Slowakei die erste Stelle ein /Devínska Nová Ves 27, Výčapy-Opatovce 23, Bešeňov 24 Gräber/. Die Bestattungszeit nur nach gründlicher Analyse des Quellenmaterials bestimmbar, vorausgesetzt wird ihr Ende im letzten Drittel des 7. Jh.

СЛАВЯНСКИЙ МОГИЛЬНИК С ТРУПОСОЖЖЕНИЯМИ В С. БАЙЧ. В части Влканово в с. Байч была выровнена песчаная дюна 200 x 60 м. На площади 25 x 50 м было обследовано 30 кремационных погребений, углубленных в ЮЗ склон. Кальци-

нированные косточки находились в 29 случаях в урнах, одно погребение было ямным без керамики /погребение 20/. Днища сосудов находились на глубине 20-60 см /большая часть урн была до половины или двух третей отпахана/. Курганные насыпи не были определены. Ввиду невыгодных педологических условий не были определены ни контуры погребальных ям. Кроме керамики погребения содержали единично также ножики, огнива и железные фрагменты неопределенного назначения. Большую часть урн представляла керамика придунайского типа, были найдены также урны пражского типа, которые не образовали самостоятельные группировки, а были размещены среди погребений с керамикой придунайского типа. Расстояние между погребениями в общем 1-6 м. В некоторых случаях кажется возможным предполагать наличие небольших группировок погребений в 2-3 урны. В рамках ЮЗ Словакии некрополь в с. Байч-Влканово по количеству обследованных славянских кремационных погребений занимает первое место /Девинска-Нова-Вес - 27, Вичапи-Опатовце - 23, близкий Бешенев - 24 погребения/. Точное определение времени хоронения будет возможно только после детального анализа материала. Предполагается, что в последнюю треть VII в. здесь уже хоронили.

ZÁCHRANNÝ VÝSKUM V SLOVENSKÝCH ĎARMOTÁCH

Gabriel N e v i z á n s k y

V katastri obce Slovenské Ďarmoty /okr. Veľký Krtíš/ na pieskovisku ŠM/Homokbánya/ rozrušený kostrový hrob skrčenca. Obsahoval dve nádoby, črepy z ďalších keramických prídavkov, kamenný sekeromlat, plochú sekerku a čepeľ /uloženie Okresné vlastivedné múzeum v Dolnej Strehovej; informácia J. Sliacky/. Lokalita sa vyníma nad inundačným územím Ipľa cca 700 m JZ od okraja obce a 300 m JV od kóty 142,5 /M-34-135-D-a, 1 : 25 000, 291 : 360 mm/. Nálezisko devastované ťažbou piesku a hliny. Na ohrozených miestach vytýčených osem sond /10 x 2 m/. Odkrylo sa šesť sídliskových jám badenskej a lengyelskej kultúry, spodná časť badenskej pece a kolové jamy najskôr chaty lengyelskej kultúry. Pri hĺbení sondy VI/82 v ornici halštatské črepy, obrysy objektu sa nerozlíšili. Najintenzívnejšie osídlenie v období lengyelskej kultúry. Tenkostenná keramika s rytým ornamentom a so stopami červeného maľovania ho datuje do najstaršieho stupňa lengyelskej kultúry /Lengyel I/. Slovenskoďarmotské sídlisko patrí medzi najvýchodnejšie lokality stupňa Lengyel I a čiastočne korešponduje s blízkou lokalitou Koláry /skúmal v r. 1972 J. Pavúk/. Eneolitické osídlenie reprezentovali tri objekty z obdobia klasickej kanelovanej keramiky. Halštatské črepy patria do stupňa HC. /Obr. 111./

RETTUNGSGRABUNG IN SLOVENSKÉ ĎARMOTY. Im Gemeindekataster von Slovenské Ďarmoty /Bez. Veľký Krtíš/ ein gestörtes Skelettgrab der Lengyel-Kultur /Lengyel I/. Es enthielt 2 Gefässe, Scherben weiterer, 1 steinerne Hammeraxt, 1 Flachbeil und 1 Klinge. Bei der Grabung legte man 6 Siedlungsgruben der Lengyel- und Badener Kultur frei, den Unterteil eines Badener Ofens und Pfostenlöcher, am ehesten von einer Lengyel-Hütte. Bei der Ausschachtung des Schnittes fand man hallstattzeitliche Scherben /HC/ ohne Umrisse eines Objektes. Die intensivste Besiedlung war auf ca. 200 m² Fläche zur Zeit der

Lengyel-Kultur; dünnwandige Keramik mit Ritzornament und mit Spuren von Rotbemalung datiert sie in die Stufe Lengyel I. Die Siedlung gehört zu den östlichsten Lokalitäten der Stufe Lengyel I und korrespondiert teilweise mit der nahen Lokalität Koláry /1972 von J. Pavúk untersucht/. Äneolithische Besiedlung repräsentierten 3 Objekte mit klassischer kannelierter Keramik. /Abb. 111./

ОХРАННОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ В С. СЛОВЕНСКЕ-ДЯРМОТИ. В кадастре с. Словенске-Дярмоти /рай. Вельки-Кртиш/ нарушено скелетное погребение лендельской культуры /Лендель I/. Оно содержало два сосуда, черепки, каменный топоро-молот, плоский топорик и пластину. Во время исследования вскрыто 6 селищных ям лендельской и баденской культур, нижняя часть баденской печи и столбовые ямы скорее всего от жилища лендельской культуры. В раскопе нашлись гальштатские черепки /HC/, контуры объекта не было возможно отличить. Заселение площади приблизительно 200 м^2 было наиболее интенсивным в период лендельской культуры. Тонкостенная керамика с резным орнаментом и следами красной краски датирует его ступенью Лендель I. Поселение относится к самым восточным местонахождениям ступени Лендель I и частично корреспондирует с близким местонахождением в кадастре с. Колари /исследованное в 1972 г. Ю. Павуком/. Энеолитическое заселение представлено 3 объектами классической каннелированной керамики /рис. 111./

VÝSLEDKY ARCHEOLOGICKÉHO VÝSKUMU VO SVODÍNE

Viera N ě m e j c o v á - P a v ú k o v á

Realizovala sa jedenásta etapa výskumu vo Svodíne /okr. Nové Zámky/. Preskúmalo sa 2112,5 m^2, objekty 1176-1333/82 a hroby 175-181/82. Výskum sledoval predovšetkým okraje pohrebiska lengyelskej kultúry a ďalší priebeh mladších fáz sídliska lengyelskej kultúry, okrem toho sídlisko badenskej kultúry a sídliská z mladšej doby bronzovej, doby halštatskej a slovanské z 9.-10. stor.

Pohrebisko lengyelskej kultúry sa skladá z viacerých chronologicky pravdepod. nie celkom paralelných skupín hrobov, v rámci ktorých sa javia menšie zoskupenia. Pri záchrannom výskume v r. 1965 /Lichardus - Šiška 1967/ sa odkryli hroby JV od jednej i druhej fortifikácie v priestore vinohradu, na najbližšie desaťročia výskumu neprístupnom. V r. 1971-82 sa zistili štyri skupiny hrobov, jedna z nich menšia /temer výlučne hroby nedospelých/, situovaná v priestore sídliska patriaceho k staršej, menšej z oboch fortifikácií. Do tejto skupiny patril i hrob s prvou zo série antropomorfných nádob, odkrytý náhodne r. 1932 /Neustupný 1933/. Dve relatívne rozsiahle skupiny hrobov, elipsovité, situované v hornej časti terasy, resp. na jej JZ svahu, sú v priestore sídliska patriaceho k mladšej fortifikácii. Ich chronologický vzťah k tomuto sídlisku nie je špecifikovaný. Štvrtú skupinu reprezentujú zatiaľ iba dva hroby na SZ, dostupnom okraji lokality, kde sú i viaceré domy lengyelskej kultúry. V týchto miestach je skúmaná plocha oddelená cca 150 m širokým nepreskúmaným pásom od súvisle skúmaných sídlisk oboch opevnení, a predbežne nevieme, aký je ich vzájomný vzťah. Predpokladané chronologické rozdiely majú len relatívne jemné časové odtiene, pretože všetky pamiatky lengyelskej kultúry na lokalite patria

do jej I. stupňa /podľa predbežnej analýzy kumulujú sa v jeho starších dvoch tretinách/. V posledných troch rokoch sledované rozsiahle zoskupenia hrobov /horná časť terasy a JZ svah/. V r. 1982 sondou XL zachytený SZ okraj skupiny v hornej časti terasy; zvyšok obvodu známy z predchádzajúcich sezón. Sektory B-GG sondy XXXIX tvoria SZ okraj skupiny na svahu terasy a situácia na rozsiahlej ploche sondy XLI /v blízkosti JZZ brány mladšej fortifikácie/ naznačuje JV, prípadne J okraj tej istej skupiny.

Zo siedmich odkrytých hrobov štyri /175-178/82/ patria ku skupine v hornej časti terasy /sektory M-N sondy XXXVIII, skúmanej v r. 1981, pre pravdepod. výskyt hrobov ponechané pre záverečnú komisiu v r. 1982/. Hrob 175/82 detský, plytko pod povrchom, bez milodarov. Hroby 176 a 178/82 patrili nedospelým indivíduám /dosť početné keramické milodary/. Hrob 177/82 okrem nádob a výbavy bežnej v bohatších mužských hroboch /kamenné sekerky, spondylové korále, červené farbivo/, v hrobovej jame bežne usporiadaných, neobsahoval zvyšky kostry. Len vľavo od milodarov /pri pohľade od nôh/, kde obvykle leží telo, bol voľný malý priestor. Je to popri hrobe 94/79 v tej istej skupine už druhý hrob tohto typu. Oba obsahovali typické mužské milodary, hrob 94/79 relatívne veľa nádob; rovnako mali po ľavej strane milodarov vynechaný priestor. Tento priestor a podobné milodary ako v hroboch dospelých mužov by poukazovali skôr na možnosť, že hroby 94/79 a 177/82 obsahovali pôvodne telo novorodenca pravdepod. mužského pohlavia /kostra strávená/, než že išlo o kenotafy. Z pohrebiska sú však hroby 4-7-mesačných i mladších detí, ktorých kostry sú zachované dostačujúco.

V sonde XLI na svahu terasy sa našli len tri hroby /179-181/82/. Ešte v r. 1972 sa v týchto miestach zistili hroby 5 a 6/72. SZ a SV od tejto plochy hroby relatívne husto vedľa seba, a tak malý počet hrobov v sonde prekvapuje. Svah terasy je tu zoraný, takže spraš bola v h. 20, max. 40 cm; na iných miestach na tej istej vrstevnici tvorili humusovité vrstvy 100-120 cm príkrov nad sprašou. Možné, že časť hrobov rigolovaním a následnými prácami zničená. Aj v susednej sonde XV z r. 1973 hroby veľmi sporadické, preto tento úsek, nedosahujúci k predbrániu JZZ brány mladšej fortifikácie, treba zatiaľ považovať za JV, resp. J hranicu skupiny hrobov na JZ svahu terasy.

Zo sídliska lengyelskej kultúry sa v sonde XL/82, predstavujúcej SZ okraj súvisle skúmanej plochy sídliska, ďalšie pôdorysy domov nenašli. Domy na SZ okraji lokality oddeľuje od súvisle skúmanej plochy cca 150 m široký nepreskúmaný pás. Nevieme, či tvoria veľmi rozsiahle sídlisko a v priestore sond XXXIII/79 a XL/82 /spolu š. 25 m/ je len prieluka s viacerými hliníkmi, alebo či išlo o dve časovo nesúvisiace sídliská. Sondáž v r. 1983 by mala priniesť odpoveď na túto otázku. O rozbor nálezov sa oprieť nemožno - zo SZ časti lokality pochádzajú okrem viacerých domov a spomínaných hrobov len ojedinelé iné objekty lengyelskej kultúry s nevýraznými, málo početnými nálezmi.

Osídlenie badenskej kultúry sa obmedzovalo naďalej na početné jamové objekty /obilné jamy a pod./; tvoria väčšinu zo 157 objektov odkrytých v r. 1982. Chronologicky sa radia do stupňa IVa badenskej kultúry /Úny/; ale vyskytli sa i staršie objekty.

Z doby halštatskej odkryté viaceré na materiál bohaté obilné jamy typického tvaru s úzkym hrdlom a kužeľovite sa rozširujúcou spodnou časťou a štvorcové polozahĺbené chaty 1177 a 1233/82. Chata 1233/82 mala vymazanú podlahu i steny. Medzi nálezmi okrem bežných tvarov i veľké dvojkónické vázy s výraznou tuhova-

nou výzdobou. Týmto materiálom sa výrazne rozmnožil nálezový fond, najväčší sídliskový celok z tohto obdobia medzi dolným Hronom a Váhom.

Významným prínosom sú nálezy patriace k slovanskému osídleniu v 9.-10. stor., /doteraz iba zriedkavé črepy roztrúsené po JZ svahu terasy a ojedinelé jamovité objekty z vonkajšej strany JZZ brány mladšej lengyelskej fortifikácie/. Okrem ďalších ojedinelých slovanských objektov sa odkryl objekt 1299/82, príbytok, datovaný pomerne skromným keramickým materiálom do 9.-10. stor. /presnejšie chronologické zaradenie možné až po zhodnotení celého slovanského materiálu/. Nepravidelne pravouhlý príbytok, mierne obdĺžnikový 300 /320/ x 340 /380/ cm, vo V rohu oválna pec, cca 5 cm zahĺbená do podlahy, s nízkou kupolou z dvoch tretín v interiéri, z jednej v sprašovej stene príbytku. Nálezová situácia naznačuje v Z rohu JZ steny, teda krížom oproti peci, vstup. Nález tejto chaty núti sčasti prehodnotiť niektoré polozahĺbené príbytky odkryté v minulých sezónach, obsahujúce len sekundárne nálezy badenskej, resp. lengyelskej kultúry, per analogiam spájané s osídlením v dobe halštatskej, ku ktorému patrí rad rozmermi i tvarom zhodných príbytkov. Ide o objekt 97/72 s mohutným kamenným kozubom v S rohu, ktorým sa odlišuje od halštatských chát, a iné objekty. To isté sa týka jednoduchého, miestami zdvojeného palisádového žľabu, sledovaného v smere J-S naprieč celou lokalitou; je ťažko datovateľný, obsahoval prevažne črepy badenskej kultúry z nespočetných ním prerezaných objektov, ale je určite mladší ako táto kultúra. Mal tmavý zásyp, podobný s objektmi z doby halštatskej; pretože toto osídlenie bolo najmladšie, spájali sme ho s ním, hoci sa zreteľne rezal s niektorými halštatskými chatami a objekty z tejto doby sa vyskytovali po jeho oboch stranách. Rovnako sfarbený zásyp žľabu i halštatských objektov, s ktorými sa rezal, nedovolil zistiť následnosť superpozícií a ani teraz sa zaradenie palisádového žľabu do doby halštatskej nedá vylúčiť, ak osídlenie z tohto obdobia bolo viacetapové. Žľab však môže súvisieť so slovanským osídlením - všetky slovanské objekty i sporadicky roztrúsené nálezy sú situované na svahu terasy JV od neho.

Výskum r. 1983 by mal doriešiť otázky osídlenia lengyelskej kultúry, najmä rozsahu sídliska k mladšej fortifikácii. Zo staršej fortifikácie odkrytá približne polovica, rovnako aj zo sídliskového priestoru. Sídlisko k nej sa nezdá príliš rozsiahle a domy ju obtáčajú pravdepod. len v jednom miestami zdvojenom kruhu. Z mladšej fortifikácie mohla byť skúmaná len štvrtina a priliehajúca časť sídliska. Sídliská lengyelskej kultúry vo Svodíne sú zatiaľ jediné svojho druhu, nepoznáme možné varianty rozsahu a tvaru sídlisk z tohto obdobia a nemáme analógiu k rekonštrukcii. Pri staršej fortifikácii sa dá predpokladať kruhové sídlisko, obtáčajúce fortifikáciu v strede zo všetkých strán. V prípade sídliska v mladšej fortifikácii situácia nie je taká jednoznačná. Výskum odkryl časť medzi JZZ a ZSS bránou a časť sídliska medzi týmito bránami na Z, resp. SZ od fortifikácie. Podľa zberov i výsledkov záchranného výskumu v r. 1965 sídlisko sa rozkladá i z JV a J strany tejto fortifikácie, medzi nami skúmanou JZZ a zatiaľ neskúmanou /vinohrad/ VJJ bránou. Sídlisko teda obtáča mladšiu fortifikáciu z JZ smerom k potoku. Okrem toho, že osada k staršiemu opevneniu bola kruhová, nemáme predbežne doklad, že bol osídlený podobne i priestor za SZ obvodom mladšej fortifikácie. Sondáž v záhradách súvislej zástavby obce, pokrývajúcej problematický priestor, možno dá odpoveď na túto otázku. Zisťovacie sondy v nepreskúmanom priestore medzi súvisle skúmanou plochou sídliska a domami i hrobmi na SZ okraji lokality by mali ohraničiť rozsah osídlenia na SZ od mladšej fortifikácie.

L i t e r a t ú r a

LICHARDUS, J. - ŠIŠKA, S. 1970: Záchranný výskum pohrebiska a sídliska lengyelskej kultúry vo Svodíne roku 1965. Slov. Archeol., 18, s. 311-352.

NEUSTUPNÝ, J. 1933: Anthropomorfní nádobka bodrogkeresztúrského typu z Něm. Seldína /okr. Parkan/. In: Bratislava. 9. Bratislava, s. 131-133.

ERGEBNISSE DER ARCHÄOLOGISCHEN GRABUNGEN IN SVODÍN. Die 11. Grabungsetappe in Svodín /Bez. Nové Zámky/ wurde auf 2112,5 m² Fläche realisiert und ergab die Objekte 1176-1333/82 und die Gräber 175-181/82/. Man verfolgte die Ränder des Lengyel-Gräberfeldes, den weiteren Verlauf der jüngeren Phasen seiner Siedlung, eine Siedlung der Badener Kultur, Besiedlung aus der Hallstatt- und slawischen Zeit aus dem 9.-10. Jh.

In den letzten Jahren wurden 2 grosse Gräbergruppen der Lengyel-Kultur verfolgt - eine auf dem oberen Teil der Terrasse, die zweite auf ihrem SW-Hang. 1982 erfasste man den NW-Rand der ersten Gruppe, den NW-Rand der Gruppe am Terrassenhang, und in der Nähe des WSW-Tores der grösseren Fortifikation den SO- bzw. S-Rand derselben Gruppe. Beachtenswert ist das Grab 177/82. Ausser Gefässen und der in reicheren Männergräbern üblichen Ausstattung /Steinbeile, Spondylusperlen, roter Farbstoff/, die auf gebräuchliche Art im Grab verteilt war, enthielt es keine menschlichen Skelettreste, nur links von den Beigaben war ein kleiner freier Raum. Es ist das zweite Grab dieses Typs auf der Lokalität /das erste 94/79/; es können Gräber eines Neugeborenen /das Skelett vermodert/ oder Kenotaphen sein. Von der Lengyel-Siedlung fand man am NW-Rand der zusammenhängend untersuchten Fläche keine weiteren Grundrisse, die nächstliegendsten Häuser befinden sich am NW-Rand der Lokalität /dazwischen ein ca. 150 m breiter, nicht untersuchter Raum/. Man weiss nicht, ob eine ausgedehnte Siedlung mit einer Bebauungslücke vorliegt oder zwei zeitlich nicht zusammenhängende, räumlich verschobene Besiedlungen. Die zeitlichen Unterschiede zwischen den Objekten der Lengyel-Kultur auf der Lokalität sind nur gering, ihre sämtlichen Denkmäler gehören in die I. Stufe und kummulieren sich in den älteren zwei Dritteln.

Die Besiedlung der Badener Kultur beschränkte sich auf zahlreiche Grubenobjekte /Getreidegruben u. a./ meist aus Baden IVa /Úny/; es waren auch chronologisch ältere Objekte vorhanden. Aus der Hallstattzeit erschloss man mehrere fundreiche Getreidegruben der typischen Form mit schmalem Hals und die quadratischen Halbgrubenhütten 1177/82 und 1233/82. Einen wichtigen Beitrag bilden Funde der slawischen Besiedlung aus dem 9.-10. Jh. Objekt 1299/82 - eine Behausung - hatte unregelmässig rechtekkige Form 300 /320/ x 340 /380/ cm, in der O-Ecke mit ovalem, ca. 5 cm eingetieftem Kuppelofen. 1983 wird die Grabung fortgesetzt.

РЕЗУЛЬТАТЫ АРХЕОЛОГИЧЕСКОГО ИССЛЕДОВАНИЯ В С. СВОДИН. Осуществился 11-ый этап исследования в с. Сводин /рай. Нове-Замки/. Были исследованы площадь в 2112,5 м², объекты 1176-1333/82 и погребения 175-181/82. Обследованы краи могильника лендельской культуры, дальнейшее развитие младших фаз ее поселения, поселение баденской культуры, заселение периода гальштата, и славянское заселение IX-X вв.

В последние годы исследовались две размерные группы погребений лендельской культуры - одна в верхней части террасы, другая на ЮЗ склоне. В 1982 г. была обнаружена СЗ окраина первой группы. СЗ край группы находился на склоне террасы, ЮВ или Ю край той же группы по близости ЮЗЗ ворот большей фортификации. Большое внимание заслуживает погребение 177/82. Кроме сосудов и приложений, обыкновенных у богатых мужских погребений /каменные топорики, бусы из раковины Spondylus, красная краска/, размещенных в обыкновенном порядке, оно не содержало остатки человеческого костяка, только налево от приложений находилась небольшая свободная площадка. Это второе погребение этого типа на местонахождении /первое 94/79/; может быть, это погребения новорожденных /костяк распался/ или кенотафы. На поселении лендельской культуры в СЗ окраине исследованной площади дальнейшие планы домов не нашлись. Наиболее близкие дома находятся на СЗ окраине местонахождения /между ними неисследованная площадь ш. приблизительно 150 м/. Не известно, если дело здесь касается одного поселения или двух временно не связанных самостоятельных поселений. Временные различия между объектами лендельской культуры на местонахождении небольшие, все памятники относятся к ее первой ступени и сгруппированы в ее двух старших третях.

Заселение баденской культуры представлено количеством ям /зерновые и т. п./, относящихся в преимуществе к фазе Баден IVa /Уни/; найдены также обьекты хронологически старшие. К периоду гальштата относится количество богатых материалом зерновых ям типической формы с узким горлом и квадратные полууглубленные жилища 1177/82 и 1233/82. Важным вкладом были находки, принадлежащие славянскому заселению IX-X вв. Объект 1299/82 - жилище неправильной прямоугольной формы размерами 300 /320/ x 340 /380/ см. В В углу имело овальную сводчатую печь, углубленную до гл. приблизительно 5 см. В 1983 г. исследование продолжается.

ZJIŠŤOVACÍ VÝZKUM V PRAŠNÍKU

Petr N o v á k

Poznatky získané záchranným výzkumem hradiště na Hrádku v Prašníku /okr. Trnava/ zůstaly by neúplné bez komplexního průzkumu celého katastru. Při průzkumu se zjistilo hradiště na Tlsté hoře /35-32-06, 1 : 10 000, 382 : 64 mm/ s opevněnou plochou 2,07 ha na jejím vrcholu a částečně sbíhající po V úbočí. Drobný, povrchovým sběrem získaný střepový materiál nedával přesnější představu o charakteru osídlení a jeho časovém zařazení. Úlohou výzkumu v r. 1981-1982 bylo zjištění souvislostí mezi hradištěm na Hrádku a Tlsté hoře. Stejně jako v minulé výzkumné sezoně bylo otevřeno pět sond na V svahu a náhorní plošině. Nedokončené opevnění se táhne po výrazněji odsazené terase od nejsnáze zranitelných míst ke strmému S svahu. Vlastní stavba je z nasucho kladených kamenů nepravidelných tvarů s vnitřní dřevěnou konstrukcí. Pás opevnění lemuje po vnější straně mělký příkop, zvýrazňující výškový rozdíl mezi rostlým terénem a korunou valu. Terasy uvnitř hradiště se zjištěnými pozůstatky architektury jsou rovněž uměle upravené. Nejvýraznější terénní úprava zaznamenána v sondě VII, kde vrstvy přemístěného materiálu dosahují síly 208 cm. Stopy zástavby, zjištěné na terasách,

se omezují na jednotlivé kůlové jamky a v případě sondy VI na požárem zničenou Z stěnu obydlí. V nalezeném materiálu, uloženém v Západoslov. múzeu v Trnavě pod č. 6633-6687 a 6721-6787, se objevují tvary s citelným podílem lužických popelnicových polí ve výzdobě, především zlomky amfor a šálků jen nepatrně odlišných od předloh z pozdní doby bronzové. Kontrastem k těmto archaickým formám jsou části nádob vertikálně členěných žebry a fragmenty imitující bronzové nádoby známé např. z Býčí skály. Výroba na hradišti se omezovala na běžné užitkové předměty z hlíny a paroží. Pozoruhodné jsou především hlazené parohové destičky s geometrickým ornamentem, které mohly být používané snad jako střenky. Výjimečně se našly drobné bronzové a železné předměty. Na rozdíl od postupné výstavby hradiště na Hrádku je na Tlsté hoře zaznamenané pouze osídlení lidem s halštatskou kulturou. Jediným poutem spojujícím obě hradiště je zřejmě důležitý průsmyk z Vrbového do Brezové pod Bradlom. Nedokončená opevnění poukazují na malý počet obyvatel Tlsté hory i krátké období využívaní strategicky výhodné polohy. Jedním z hlavních zdrojů obživy obyvatelstva se stal lov lesní zvěře /zajisté nebyl formou výlučnou/. Požár obytné architektury ukončil krátkou existenci hradiště, avšak ani v jediné sondě nejsou znaky náhlého útěku nebo boje. Celkovým charakterem dává hradiště na Tlsté hoře možnost považovat je za severně vysunutou posádku - předvoj velké centrální pevnosti na Molpíru nad Smolenicemi.

FESTSTELLUNGSGRABUNG IM PRAŠNÍK. Beim NW-Rand des Bezirkes Trnava, am O-Fuss der Kleinen Karpaten, im Gemeindekataster von Prašník ein hallstattzeitlicher Burgwall. Die unvollendete Befestigung aus einer Trockenmauer mit innerer Holzkonstruktion umfasste eine Fläche von 2,07 ha. Die kurzfristige Besiedlung mit geringer Bewohnerzahl hängt mit dem Schutz des Passes zwischen den Städten Vrbové und Brezová pod Bradlom zusammen. Das Fundmaterial knüpft teilweise an die Entwicklung in der Spätbronzezeit an und belegt in voller Breite die komplizierte Entwicklung der Hallstattkultur. Der Charakter der Burganlage bietet die Möglichkeit, sie als nach N vorgeschobene Besatzung der grossen zentralen Fortifikation auf dem Molpír bei Smolenice zu betrachten.

СПРЕДЕЛИТЕЛЬНОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ В С. ПРАШНИК. У СЗ окраины района Трнава, на восточном подножье Малых Карпат, было в кадастре с. Прашник обнаружено гальштатское городище. Незаконченные укрепления из насухо положенных камней с внутренней деревянной конструкцией окружают площадь 2,07 га. Кратковременное заселение небольшим количеством жителей связано с охраной перевала между городами Врбове и Брезова-под-Брадлом. Найденный материал частично навязывает на развитие гальштатской культуры. Характер городища позволяет считать его северным гарнизоном большой центральной крепости на Молпире над с. Смоленице.

VÝSKUM NA HRACHOVISKU PRI ŠTRBE V ROKU 1982

Bohuslav N o v o t n ý

Archeologický seminár Katedry všeobecných dejín a archeológie FF UK a Podtatranské múzeum v Poprade pokračovali v odkrývke zaniknutej stredovekej dediny v polohe Hrachovisko-Zemská V od Šuňavy v katastri obce Štrba /okr. Poprad/. V sonde 10 x 15 m /nadväzujúcej na V na plochu výskumu v r. 1981/ sa odkryl zahĺbený príbytok s vchodom uprostred dlhšej strany, situovaným na S /d. asi 4 m, š. 2,2 m, h. 1,3 m/. Pri vchode, širokom 1,4 m, ležali okruhliaky, pravdepod. pôvodne múrik ohraničujúci vstup. Od zahĺbeného príbytku na J plytká jama nepravidelného tvaru; obsahovala črepy zhodné s obsahom chaty. Zvyšky kameňa sú z múrika V od príbytku, zrejme oddeľujúceho pozemok prislúchajúci k príbytku odkrytému v r. 1981. Nálezy mali rovnaké črty ako súbor pamiatok z r. 1981 /počtom sú však značne chudobnejšie/. Prevládali zlomky keramiky s vodorovnými žliabkami prechádzajúcimi až do vlnitého rebrovania. Niekoľko čriepkov so zvyškami výzdoby niekoľkonásobných vlnoviek je reminiscenciou starších tvarov. Fragmenty krčahov z jemnej hliny datujú objekt do 15. stor. Zuhoľnatené zvyšky drevenej výplne /určil E. Krippel z Geografického ústavu SAV v Bratislave/ sú prevažne z jedle /Abies/ a smreka /Picea/. Kovový inventár nepočetný, obmedzoval sa na kované klince, zlomky predmetov rôzneho účelu, fragmenty bronzových kovaní. Výskumu sa zúčastnili poslucháči archeológie v rámci povinnej prázdninovej praxe. Nálezy uložené v Podtatranskom múzeu v Poprade. /Obr. 112, 113./

GRABUNG IN DER FLUR HRACHOVISKO BEI ŠTRBA IM JAHRE 1982. Die Abdeckung der mittelalterlichen Dorfwüstung von Hrachovisko in Štrba /Bez. Poprad/ lief weiter. Im Schnitt 10 x 15 m ein eingetieftes Wohnhaus mit dem Eingang im N. Der eingetiefte Teil von unregelmässig ovaler Form /4 x 2,20 m, T. 1,30 m/. Von der 1981 freigelegten Hütte trennte ihn eine Steinmauer. Im Wohnhaus meist Keramik mit unregelmässigen horizontalen Rillen, die manchmal zu einer zusammenhängenden Rippung übergingen, ferner vereinzelte Scherben mit Wellenlinienverzierung. Reste von Krügen aus grauem geschlämmtem Ton datieren das Objekt in das 15. Jh. In verkohlten Holzresten Tanne /Abies/ und Fichte /Picea/ vertreten. /Abb. 112, 113./

ИССЛЕДОВАНИЕ УРОЧИЩА ГРАХОВИСКО У С. ШТРБА В 1982 Г. Продолжалось открытие прекратившего существование средневекового села в урочище Граховиско в кадастре с. Штрба /рай. Попрад/. В траншее 10 x 15 м было обнаружено углубленное жилище с входом ориентированным к С. Углубленная часть имела неправильно овальную форму /дл. приблизительно 4 м, ш. 2,20 м, гл. 1,30 м/. От жилища, обнаруженного в 1981 г., его отделяла каменная стенка. В преимуществе жилище содержало керамику, украшенную неправильными горизонтальными желобками, иногда переходящими в сплошной желобчатый узор. Спорадически найдены черепки, украшенные волнистыми линиями. Остатки кувшинов из серой плавленной глины датируют объект XV в. Обугленные остатки дров происходят от пихты /Abies/ и ели /Picea/. /Рис. 112, 113./

ŠIESTA ETAPA VÝSKUMU V NIŽNEJ MYŠLI

Ladislav O l e x a

Na rozsiahlom pravekom nálezisku Várhegy v Nižnej Myšli /okr. Košice-vidiek/ sa upriamila pozornosť na V časť staršieho, t. j. koštiansko-otomanského pohrebiska a na časť neskorootomanského sídliska, ktorá je nad hrobmi. Preskúmalo sa 48 hrobov so starootomanským inventárom. Milodary túto nekropolu zaraďujú k začiatku osídlenia kopca nositeľmi otomanskej kultúry. Sledovateľné výrazné znaky symbiózy so starším, koštianskym etnikom.

Na ploche 600 m² sa zistili len zvyšky dvoch orbou veľmi porušených príbytkov a 41 zahĺbených hospodárskych jám zo záverečnej, poklasickej fázy otomanskej kultúry /stupeň BB_1/. Počet zatiaľ zistených sídliskových objektov stúpol na 123, počet hrobov na 188. Hroby výlučne kostrové, poloha skrčená. Základná orientácia mužov a chlapcov J-S, žien a dievčat opačná. Orientácia je tu jedným z kritérií pri určovaní pohlavia. Hrobové jamy obdĺžnikové a h. pravdepod. súvisela so sociálno-spoločenským postavením jedincov v súvekej spoločnosti. V hlbších hroboch zásadne pochovávaní tí, ktorým pridávali pozostalí viac milodarov. V plytkých hroboch sa odkryli len kostry bez milodarov, prípadne iba s jednou nádobkou či pracovným nástrojom, obyčajne kosteným šidlom. V bohatších hroboch milodary tvorili zväčša 2-3, výnimočne aj 4 nádoby funerálneho charakteru, zlaté a bronzové záušnice, bronzové ihlice, náhrdelníky zo stredomorských mušlí a fajansových korálikov, pracovné nástroje a zbrane. Keramika, často výrazne zdobená, má širokú tvarovú variabilitu /rôzne misy, džbány, džbánky, šálky, hrnčeky, hrncovité nádoby a poháriky/; okrem niekoľkých výnimiek nekvalitne vypálená. Najtypickejším šperkom pre nižnomyšlianske pohrebisko sú bronzové záušnice /najmä v ženských a dievčenských hroboch ako prívesky na čelenkách/. V mužských hroboch nájdené parohové sekeromlaty, retušované kamenné hroty šípov, bronzové špirálové náramky a sady perforovaných nášiviek z kančích klov /v jednom nášivky tvorili opasok/. Obraz o bohatstve pohrebiska skresľujú vykradnuté hroby /zatiaľ hlbšie ženské hroby/. Domnievame sa, že vykrádači sa sústreďovali len na získavanie zlatých a honosných bronzových šperkov; keramiku, bronzové záušnice, náhrdelníky i pracovné nástroje nechávali. Podľa poškodenia kostier k vykrádaniu dochádzalo čoskoro po pohrebe.

Pre datovanie jednotlivých fáz otomanskej kultúry na našom území sú dôležité terénne situácie v priestore oboch pohrebísk. V superpozícii nad nimi zvyšky obydlí a hospodárske jamy rozsiahleho sídliska, ktoré v stupni BB_1 /po zániku pohrebísk/ vybudovali na tom istom mieste. Zvyšky príbytkov v ornici veľmi poškodila orba i splavovanie zeminy. Pôvodne to boli chaty zrubového typu /pri ich budovaní využívali aj kamene/. V blízkosti príbytkov obyvatelia osady hĺbili jamy často hlboko do podložia a neraz poškodili staršie hroby. Pôvodne exploatačné jamy, neskôr mali rôzne využitie /skládka odpadkov a popola, uchovávanie potravín a surovín/. V zásobných jamách obyčajne len 1-2 väčšie nádoby, v odpadových, často zaplnených až po ústie, zväčša množstvo črepov, no aj poškodené nádoby, zvieracie kosti, poškodené predmety i nepodarky z kostí, kameňa i parohoviny. Z takýchto jám sa získali viaceré doklady o miestnom kovolejárstve. Najpozoruhodnejšie poškodené kadluby, zlomky hlinených téglikov, bronzové zliatky i nevydarené alebo poškodené bronzové výrobky. Inventár z jám typický pre

poklasickú fázu otomanskej kultúry; výrazné nálezy zaradujú toto sídlisko jednoznačne na začiatok strednej doby bronzovej. Výskum pokračuje.

SECHSTE GRABUNGSETAPPE IN NIŽNÁ MYŠĽA. Die Fundstelle der Otomani-Kultur in Nižná Myšľa /Bez. Košice-Land/ besteht aus einer befestigten Akropolis mit zeitgleichem Gräberfeld aus der älteren Bronzezeit und einer Siedlung aus der beginnenden mittleren Bronzezeit.

1982 wurde der O-Abschnitt des Gräberfeldes und ein Teil der jüngeren Siedlung untersucht /in mehreren Fällen Superpositionen/. Die Gräber enthielten ausschliesslich Links- oder Rechtshocker mit streng eingehaltener Orientierung nach dem Geschlecht /Männer und Knaben S-N, Frauen und Mädchen umgekehrt/. Neben den beigabenlosen oder nur wenige Funde enthaltenden Gräbern kamen aussergewöhnlich reich ausgestattete vor /Keramik, persönlicher Schmuck, Werkzeuge und Waffen/. Mehrere Gräber ausgeraubt /nach der Beschädigung der Skelette etwa bald nach der Bestattung/. Die Ausraubung bezweckte die Gewinnung des prunkvollen Gold- und Bronzeschmuckes; die anderen zahlreichen Beigaben blieben unbeachtet und der Eingriff richtete sich immer auf den Schädel und den oberen Rumpfteil. In den ungestörten Gräbern befanden sich gerade dort die metallenen, als Anhänger auf Diademen dienenden Schläfenringe, die Gold-, Bernstein- und Bronzeanhänger der Halsbänder. Die Schmuckkollektionen sind für Frauengräber typisch, Waffen und Zierat aus Eberhauern für Männergräber. Im Vergleich zu zeitgleichen Gräberfeldern fand man weit mehr Gefässe. Die Grabung wird fortgesetzt.

ШЕСТОЙ ЭТАП ИССЛЕДОВАНИЯ В С. НИЖНА-МИШЛЯ. Местонахождение отоманской культуры в с. Нижна-Мишля /рай. Кошице-Видьек/ составляет укрепленный акрополь с современным могильником старшей и начала средней бронзы. Исследована В часть могильника и часть младшего поселения /в нескольких случаях обнаружена суперпозиция/. Хоронилось исключительно скелетным обрядом на левом или правом боку. Строго соблюдалась ориентировка по полам /мужчины и мальчики Ю-С, женщины и девушки обратно/. Помимо погребений без приложений или с небольшим количеством находок были найдены внеочередно богатые погребения /керамика, личные украшения, орудия труда и оружие/. Некоторые погребения были ограблены /исходя из нарушения костяков, которое произошло вскоре после похорон/. Целью грабежа было приобрести раскошные золотые и бронзовые украшения; другие количественные приложения оставались не тронуты и вмешательство всегда направлялось на череп и верхнюю часть тела. В ненарушенных погребениях здесь находились металлические височные кольца, служившие для диадем, золотые янтарные и бронзовые подвески ожерелий. Наборы украшений типичны для женских погребений, оружие и украшения из бивней кабана для мужских. Исследование будет продолжаться.

PAROHOVÁ BOČNICA Z VRÁBEĽ

Ondrej O ž ď á n i

Autor našiel pri obhliadke známej opevnenej osady maďarovskej kultúry v polohe Földvár vo Vrábľoch /okr. Nitra/ fragment parohovej bočnice uzdy, vyhotovenej z bočnej výsady srnčieho parohu. Povrch nesie známky dokonalého vykrúženia, širšia, bazálna časť rezaním zaoblená a intencionálne nalomená /lom nedokonalý/; podobne užšia časť nepatrne narezaná a upravovaná. Na tomto mieste predmet sekundárne odlomený, nie je jasné, či bol po poškodení upravovaný, alebo lom vznikol pri činnosti remeselníka. Približne v strednej časti fragmentu okrúhly, kónicky sa rozširujúci otvor. Bočnica, sekundárne prepálená ohňom, v dôsledku čoho celá v smere dlhšej osi pukla, pôsobí dojmom nedohotoveného výrobku /poškodenie pri výrobe/. Povrch bez výzdoby. Zachov. d. 9,2 cm, š. bazálnej časti 3,7 cm, hr. 2,1 cm, Ø otvoru 1,8 a 1,2 cm /obr. 117: 6/.

GEWEIHQUERSTANGE AUS VRÁBLE. Bei der Besichtigung des Areals einer befestigten Siedlung der Madarovce-Kultur in Vráble /Bez. Nitra/ fand man das Fragment einer Trensenquerstange aus Geweih, die aus der seitlichen Sprosse eines Rehgeweihs angefertigt war /Abb. 117: 6./ Der Gegenstand war sekundär durch Brand beschädigt und dürfte etwa wegen der Beschädigung bei der Anfertigung nicht vollendet worden sein.

РОГОВОЙ ПСАЛИЙ ИЗ Г. ВРАВЛЕ. Во время осмотра ареала укрепленного поселка мадяровской культуры в г. Врабле /рай. Нитра/ был найден фрагмент рогового псалия удил, изготовленный из бокового ответвления рога самца косули /рис. 117: 6/. Предмет, вторично нарушенный огнем, не был предположительно доделан вследствие повреждения во время производства.

OBJAV SLOVANSKÉHO POHREBISKA VO VRÁBĽOCH

Ondrej O ž ď á n i - Rudolf K u j o v s k ý

Na ul. Červenej armády vo Vrábľoch /okr. Nitra/ zničili bagrovaním pri rekonštrukcii cesty tri kostrové hroby /situačný plán v príspevku D. Bialekovej/. Zvyšky kostier i nálezy pozbieral bagrista R. Fábry a s Ing. Bleskom /Cestné stavby v Nitre/ informoval Archeologický ústav SAV a Oblastné vlastivedné múzeum v Nitre. Autori uskutočnili obhliadku náleziska a prevzali zachránené nálezy a antropologický materiál. Pri obhliadke kanalizačnej ryhy /dno v h. 300 cm/ sa zistili v SV profile zvyšky kostry z hrobu 1/82 /amatérsky narušený/. Zvyšky hrobu sa odborne preskúmali.

H r o b 1/82 pred domom č. 690 /majiteľ E. Škuľa/, od vstupnej bránky na parcelu domu po S okraj jamy hrobu vzdialenosť 550 cm, okraj kanalizačnej ryhy vzdialený 600 cm od oplotenia domu. Po odbornom vykopaní devastovaného obsahu hrobovej jamy /zachov. rozmery 185 x 60 cm/ sa v S časti odkryli in situ zvyšky tíbií a značne spráchnivené kostičky chodidiel. Dno v h. 120 cm od úrovne terénu. Podľa uloženia zvyškov kostra dospelého jedinca ležala v polohe naznak, orientovaná S-J. V odkrytej časti hrobu sa nezistili nálezy. Podľa informácie pracovníkov Cestných stavieb v Nitre hrob neobsahoval nálezy ani v zničenej časti.

Ďalšie dva hroby /2 a 3/82/ výkop kanalizačnej ryhy zničil. Informácie o nálezových okolnostiach podľa bagristu R. Fábryho.

H r o b 2/82. Údajne detský hrob bez nálezov /antropologický materiál sa nezachránil/; situovaný od hrobu 1/82 cca 400 cm na SZ. Uloženie a orientácia kostry neznáme. Dno údajne v h. cca 200 cm.

H r o b 3/82. Kostra dospelého v polohe naznak, s rukami pozdĺž tela, orientácia neznáma. Dno v h. cca 240 cm. Vzdialenosť od hrobu 1/82 asi 200 cm na V. Z tohto hrobu údajne pochádzajú všetky zachránené predmety - rekonštruovateľné fragmenty nádoby /1/, pár železných ostrôh /2, 3/, zlomok železného kovania /4/ a železnej tyčinky /5/ a kamenný brúsik /6/.

1. Hrncovitá nádoba s mierne esovite profilovaným telom, krátkym, nevýrazným hrdlom a silnejším, vodorovne vyhnutým, zaobleným okrajom. Okraj na jednom mieste nepatrne preliačený dole /jednoduchá výlevka/. Tesne pod preliačením hlbšia rytá línia; na hrdle niekoľko rytých obvodových nevýrazných línií, na hornej tretine tela dva zväzky hlboko rytých obežných vlnoviek. Povrch je drsnejší, tmavošedý až čierny, miestami s hnedými škvrnami. Nádoba doplnená o väčšiu časť dna a polovicu tela; v. 10,2 cm, Ø ústia 11,3 cm, Ø dna 6,7 cm /obr. 118: 1/.

2. Neúplná železná ostroha, vykovaná spolu s kónickým bodcom, veľmi korodovaná. Ramená oblúkovite roztvorené do tvaru písmena U; tvorí ich tyčinka polkruhového prierezu; zachov. d. 13,5 cm, max. rozpätie ramien 8,7 cm, d. bodca 2,4 cm /obr. 117: 1/.

3. Mechanicky deformovaná železná ostroha, vykovaná spolu s kónickým bodcom. Ramená z tyčinky polkruhového prierezu, ukončené lyžicovite formovanými platničkami. V jednom prípade v strede platničky vertikálne rebro, vychádzajúce z konca tyčinky ramena. Táto lepšie zachovaná platnička má v hornej tretine z vnútornej strany dva nity v horizontálnej línii. Ostroha veľmi korodovaná. Pôvodne oblúkovite roztvorené ramená v tvare písmena U tlakom vychýlené z osi; d. 17,7 cm, d. bodca 2,7 cm, rozmery platničiek 2 x 2,2 cm /obr. 117: 2/.

4. Fragment železného kovania pravdepod. z obruče vedierka, veľmi korodovaný; 2,1 x 1,8 cm, hr. 0,2 cm /obr. 118: 3/.

5. Veľmi korodovaná železná tyčinka okrúhleho prierezu. Obidva konce so stopami po recentnom lome. Pravdepod. časť šidla; zachov. d. 6,1 cm, Ø tyčinky 0,6 cm /obr. 118: 2/.

6. Fragment plochého pieskovcového brúsika v tvare nepravidelného obdĺžnika. Na povrchu stopy po používaní; zachov. rozmery 8,8 x 3,7 x 0,7 cm /obr. 117: 3/.

Nádoba z hrobu 3/82 predstavuje bežnú funerálnu keramiku, podľa tektoniky a výzdoby patriacu rámcovo do veľkomoravského obdobia. Je pomerne nedokonale vypracovaná, s nepatrnými stopami obtáčania na kruhu. Za archaický prvok sa môže pokladať stvárnenie okraja /zaoblený/. Omnoho vhodnejším datovacím prostriedkom by mali byť železné ostrohy, podľa typologického triedenia A. Ruttkaya /1976, s. 348-349/ typ A4b, v novšom systéme, vypracovanom D. Bialekovou /1977, s. 106, obr. 2, s. 136, 138/, variant VB. I keď ťažisko výskytu tohto typu na Slovensku je v klasickom veľkomoravskom horizonte /Bialeková 1977, s. 138/, resp. väčšina ich produkcie spadá do 3. štvrtiny 9. stor. /Ruttkay 1976, s. 348/, predsa neumožňujú precizovať rámcové zaradenie nálezového celku do 9. stor., pretože sa začínajú objavovať už v 1. štvrtine 9. stor. /Bialeková 1977, s. 138/. Jednoznačne sa však považujú za produkt domácich dielní. Ostatné v zlomkoch zachované predmety nevhodné na datovanie; ani vedierko v hrobe sa nemôže považovať za

chronologické kritérium, spolu s ostrohami skôr poukazuje na vyššie spoločenské postavenie pochovaného /nepochybne bojovník a člen sociálne nadradenej vrstvy/. Hrob 3/82, ak sa akceptuje spolupatričnosť zachránených predmetov, možno datovať len rámcovo do veľkomoravského obdobia.

Bojovnícky hrob z Vrábeľ /popri náleze z Mužly-Čenkova - Kuzma - Bátora 1981, s. 153, obr. 84: 6/ zmnožuje neveľký počet lokalít s nálezmi ostrôh z 9. stor. z medziriečia Nitry a Hrona /Bialeková 1977, s. 153, obr. 26/. Zničené slovanské hroby z 9. stor. sú nepochybne súčasťou novoobjaveného väčšieho pohrebiska.

L i t e r a t ú r a

BIALEKOVÁ, D. 1977: Sporen von slawischen Fundplätzen in Pobedim /Typologie und Datierung/. Slov. Archeol., 20, s. 103-160.

KUZMA, I. - BÁTORA, J. 1981: Prvá sezóna výskumu v Mužle-Čenkove. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1980. Nitra, s. 152-155.

RUTTKAY, A. 1976: Waffen und Reiterausrüstung des 9. bis ersten Hälfte des 14. Jahrhunderts in der Slowakei. Slov. Archeol., 24, s. 245-395.

ENTDECKUNG EINES SLAWISCHEN GRÄBERFELDES IN VRÁBLE. Bei der Rekonstruktion eines Weges in Vráble /Bez. Nitra/ wurden 3 Skelettgräber vernichtet /Situationsplan im Aufsatz von D. Bialeková/, die Gräber 2 und 3/82 vor der Ankunft von Fachleuten, Grab 1/82 war teilweise im Profil des Kanalisationsgrabens erhalten. Vom Erwachsenenskelett /Rückenlage mit S-N-Orientierung/ verblieben die unteren Teile der Tibien. Grab 1/82 und das angebliche Kindergrab 2/82 waren fundleer, Grab 3/82 ergab Skeletteile, ein topfförmiges Gefäss /Abb. 118: 1/, ein Paar Eisensporen /Abb. 117: 1, 2/, das Bruchstück eines eisernen Eimerbeschlages /Abb. 118: 3/, das Fragment wahrscheinlich einer Eisenahle /Abb. 118: 2/ und einen Wetzstein /Abb. 117: 3/. Die Sporen repräsentieren den Typ A 4b /Ruttkay 1976, S. 348 f./, im typologischen System D. Bialekovás /1977, S. 106, Abb. 2, S. 136, 138/ die Variante V B. Sie datieren rahmenhaft das Grab in die grossmährische Zeit /9. Jh./. Eine nähere chronologische Einstufung ist nicht möglich. Dieser Sporentyp wurde schon im ersten Viertel des 9. Jh. benützt, mit dem Schwerpunkt des Vorkommens jedoch erst im dritten Viertel des 9. Jh. Die Gräber aus Vráble, die durch das Kriegergrab 3/82 in das 9. Jh. datiert sind, bilden zweifellos den Bestandteil eines Gräberfeldes.

ОБНАРУЖЕНИЕ СЛАВЯНСКОГО МОГИЛЬНИКА В Г. ВРАБЛЕ. Во время ремонта дороги в г. Врабле /рай. Нитра/ были уничтожены три скелетных погребения /ситуационный план в статье Д. Бьялековой/. Погребения 2 и 3/82 были уничтожены еще до прихода специалистов, погребение 1/82 частично сохранилось в профиле канализационного желоба. От костяка взрослого, уложенного на спину с ориентировкой З-С, сохранились только нижние части малых берцовых костей. Погребение 1/82 и предположительно детское погребение 2/82 не содержали находки. Из погребения 3/82 приобрелись части костяка, горшковидный сосуд /рис. 118: 1/, пара железных шпор /рис. 117: 1, 2/, фрагмент железной оковки ведерка /рис. 118: 3/, фрагмент предположительно железного шила /рис. 118: 2/ и каменный брусок /рис. 117: 3/. Шпоры представляют тип А4b /Ruttkay 1976, стр. 348-349/, в типологической системе Д. Бьялековой вариант VB. Они в общем датируют погребение IX в., велико-

моравским периодом. Более точное хронологическое отнесение невозможно; этот тип шпор использовался уже в первой четверти IX в., но в преимуществе в третьей четверти IX в. Погребения из г. Врабле, датированные на основе погребения бойца 3/82 IX в., несомненно представляют часть могильника.

VÝSLEDKY TERÉNNEHO PRIESKUMU V OKRESE LUČENEC

Ondrej O ž ď á n i - Pavel Ž e b r á k

Prieskum J časti okresu Lučenec sa upriamil hlavne na údolie Mučínskeho potoka a časti Ipľa v katastroch Lipovany, Mučín, Rapovce, Lučenec a Lučenec, časť Mikušovce. Sústredil sa predovšetkým na terasy a terénne vlny nad inundačným územím vodných tokov a na výšinné polohy. Objavilo sa sedem sídliskových lokalít. Takmer výlučne boli osídlené JV a J svahy terás, bezprostredne situované v blízkosti Mučínskeho potoka, ale mimo inundačného územia. Len v dvoch prípadoch /Rapovce/ boli sídliská na JV a J svahoch výšin v relatívne väčšej vzdialenosti od vodných zdrojov.

L i p o v a n y I

SV okraj obce vpravo od cesty Lipovany - Mučín /M-34-136-A-d, 1 : 25 000, 120 : 111 mm/.

1. Fragment z tela nádoby s plochým gombíkovitým výčnelkom; hladený povrch zdobia vtlačené jamky v tvare nepravidelného obdĺžnika; farba sivohnedá; mladý eneolit /obr. 114: 3/.

2. Fragment misky s lievikovite roztvoreným hrdlom a ostro odsadeným nízkym telom; na lome malý výčnelok; povrch hladený, sivočierny; pilinská kultúra /obr. 114: 10/.

3. Črep z tela bikónickej nádoby s väčším jazykovitým výčnelkom na lome; povrch hladený, čierny; pilinská kultúra /obr. 114: 9/.

4. Hrubostenný črep z okraja hrncovitej nádoby; povrch žltohnedý, drsnený; kyjatická kultúra /obr. 114: 1/.

5. Okrajový črep z tenkostennej nádoby; okraj zhrubnutý, von vytiahnutý; povrch hladený, sivý; kyjatická kultúra /obr. 114: 2/.

6. Zlomok z okraja hrubostenného hrnca; povrch hladený, hnedošedý; kyjatická kultúra /obr. 114: 4/.

7. Hrubostenný črep z hrncovitej nádoby s lalokovite vytiahnutým okrajom; povrch hladený, tehlovohnedý až šedý; materiál s prímesou hrubozrnného pieskového ostriva; kyjatická kultúra /obr. 114: 5/.

8. Hrubostenný črep z kónickej misy s vtiahnutým okrajom; povrch hladený, hnedošedý; kyjatická kultúra /obr. 114: 6/.

9. Fragment ústia kónickej misy s vtiahnutým okrajom; povrch hladený, svetlohnedý; kyjatická kultúra /obr. 114: 7/.

10. Črep z tela hrubostennej bikónickej nádoby s masívnym podlhovastým výčnelkom na lome; povrch drsný, šedý; kyjatická kultúra /obr. 114: 8/.

11. Fragment amforovitej nádoby s vyhnutým okrajom; povrch hladený, čierny; kyjatická kultúra /obr. 114: 11/.

12. Črep z tela nádoby zdobenej na hrdle zväzkom obvodových rýh; povrch hladený, čierny; kyjatická kultúra /obr. 114: 12/.

13. Okrajový črep z kónickej misy; okraj nepatrne zhrubnutý, vodorovne zrezaný; povrch hladený, čierny; kyjatická kultúra /obr. 115: 1/.

L i p o v a n y II

Terénna vlna medzi obcou a osadou Telki vpravo od cesty Lipovany - Mučín cca 100 m od hradskej /M-34-136-A-d, 1 : 25 000, 109 : 94 mm/.

1. Črep z hrdla amforovitej nádoby s kónickým hrdlom; povrch hladený, čierny pilinská kultúra /obr. 115: 2/.

2. Okrajový črep z hrubostennej nádoby; povrch drsný, šedohnedý; pilinská kultúra /obr. 115: 4/.

3. Črep z okraja nádoby s lievikovite roztvoreným ústím; povrch drsný, šedohnedý; kyjatická kultúra /obr. 115: 3/.

4. Dva amorfné rohovcové odštepy; pravek /obr. 115: 5, 6/.

L i p o v a n y III

Terénna vlna JV od osady Telki, vpravo od cesty Lipovany - Mučín cca 100 m od hradskej /M-34-136-A-d, 1 : 25 000, 112 : 81 mm/.

1. Tenkostenný črep z tela; hladený povrch zdobený rytou oblúkovitou líniou, farba šedá; včasný stredovek? /obr. 115: 8/.

2. Črep z okraja hrncovitej nádoby s vyhnutým ústím; okraj horizontálne zrezaný; zvnútra žliabok na pokrývku; povrch hladený, sivohnedý; 12.-13. stor. /obr. 115: 7/.

L i p o v a n y IV

Terasa nad potokom V od osady Telki približne 125 m vpravo od cesty Lipovany Mučín /M-34-136-A-d, 1 : 25 000, 111 : 72 mm/. Okrem črepov sa našiel úštep, mazanica a fragment kamennej podložky na drvenie obilia.

1. Fragment džbánka s mierne vyhnutým okrajom a so zaobleným, polguľovitým telom; od rozhrania hrdla a pliec klesajú k max. vydutiu paralelné vertikálne žliabky; povrch hladený, čierny; kyjatická kultúra /obr. 115: 9/.

2. Črep z kónickej misy s vtiahnutým okrajom; povrch hladený, bez výzdoby, tehlovočervený až šedý; kyjatická kultúra /obr. 115: 10/.

3. Menšia kolekcia črepov z okrajov a vydutí nádob kyjatickej kultúry; jeden črep sekundárne prepálený.

L u č e n e c, časť M i k u š o v c e

Južné svahy malej vyvýšeniny spadajúcej do inundačného územia Ipľa približne 300-350 m JZ od kostola, cca 150 m V od železnice smer Lučenec - Rapovce /M-34-136-A-b, 1 : 25 000, 198 : 164 mm/. Okrem črepov sa našla i mazanica.

1. Okrajový črep z tenkostennej nádoby; povrch drsný, tehlovočervený; pilinská kultúra /obr. 116: 9/.

2. Fragment mierne odsadeného plochého dna nádoby s kónickými stenami; povrch drsný, šedý; materiál porézny s väčším obsahom jemnozrnného piesku a s nepatrnou prímesou grafitu; pravdepod. črep z kovolejárskeho téglika; pilinská kultúra /obr. 118: 4/.

3. Atypický črep z dna hrncovitej nádoby vytočenej na kruhu; povrch drsnejší, šedý; stredovek /obr. 116: 8/.

4. Menšia kolekcia atypických črepov pilinskej kultúry.

R a p o v c e I

Vyvýšenina oproti hájovni pod horou na pravom brehu Mučínskeho potoka približne 500 m J od obce, vľavo od cesty Mučín - Rapovce /M-34-136-A-b, 1 : 25 000, 182 : 300 mm/.

1. Fragment kónickej misy s nepatrne vtiahnutým okrajom; povrch hladený, šedočierny; kyjatická kultúra /obr. 116: 1/.

2. Okrajový črep z kónickej misy; povrch hladený, tehlovočervený až čierny; kyjatická kultúra /obr. 116: 2/.

3. Tenkostenný fragment z tela bikónickej amforky s vertikálnym pásikovým uchom; povrch hladený, hnedošedý; kyjatická kultúra /obr. 116: 3/.

4. Črep z okraja misky; povrch hladený, šedohnedý; kyjatická kultúra /obr. 116: 4/.

5. Menšia kolekcia hrubostenných i tenkostenných črepov z rôznych častí nádob kyjatickej kultúry.

R a p o v c e II

Vľavo od cesty Mučín - Rapovce cca 200 m S od lokality Rapovce I pod diaľkovým vedením vysokého napätia J od obce /M-34-136-A-b, 1 : 25 000, 187 : 287 mm/.

1. Črep z kónického hrdla amfory s horizontálnymi obežnými žliabkami; povrch hladený, čierny; kyjatická kultúra /obr. 116: 7/.

2. Fragment okraja hrubostennej hrncovitej nádoby; povrch drsný, hnedošedý; kyjatická kultúra /obr. 116: 6/.

3. Masívny, hrubostenný črep z vydutia zásobnice s mohutným jazykovitým horizontálnym výčnelkom; povrch drsný, svetlohnedý; kyjatická kultúra /obr. 117: 5/.

4. Fragment hrncovitej nádoby; drsný, hnedošedý povrch; výzdoba zväzky rytých vlnoviek a obvodových rýh; 8. stor. /obr. 116: 5/.

5. Hrubostenný črep z väčšej hrncovitej nádoby s vyhnutým ústím; na rozhraní hrdla a pliec zväzok hlbších obvodových rýh; drsný hnedý povrch zdobený mriežkovaným vzorom; 8 stor. /obr. 117: 4/.

Okrem uvedeného materiálu z každej lokality pochádza menší súbor atypických pravekých črepov bez možnosti bližšej klasifikácie.

Z hľadiska výskumu osídlenia v eneolite je dôležitá lokalita Lipovany I, z ktorej zatiaľ iba jeden typický črep /obr. 114: 3/ je datovateľný do mladého eneolitu. Charakter výzdoby ho radí do okruhu nálezov kostolacko-bošáckeho horizontu na JZ Slovensku. Na území okresu Lučenec sú Lipovany I už štvrtým náleziskom /Šiatoroš-Bukovina - Hrubec 1982, s. 314, Šíd - Nevizánsky - Ožďáni 1976, s. 163 a Točnica - Ožďáni 1977, s. 209/, z ktorého pochádza keramika zatiaľ bližšie neznámeho variantu kultúrnej skupiny z mladého eneolitu.

Osídlenie z mladšej a neskorej doby bronzovej reprezentujú tri sídliská pilinskej a päť sídlisk kyjatickej kultúry; v dvoch prípadoch /Lipovany I a II/ obe kultúry na tej istej ploche. Nález fragmentu téglika /?/ z Lučenca - Mikušoviec /obr. 118: 4/ by v prípade verifikácie predpokladanej funkcie dokladal miestne kovolejárstvo.

Slovanské osídlenie zastupuje lokalita Rapovce II; zatiaľ len dva črepy /obr. 116: 5, obr. 117: 4/. Fragment hrubostennej hrncovitej nádoby /obr. 117: 4/ je však mimoriadne pozoruhodný výzdobou, kolkom s mriežkovaným vzorom. Podľa B. M. Szőkeho /1980, s. 185-186/ je tento typ keramiky rozšírený na sídliskách i pohrebiskách v medziriečí Dunaja a Tisy a v oblasti Tisy. Ako analogické nálezy zo Slovenska uvádza nádobu z hrobu 680 zo Želoviec /Čilinská 1973, s. 27-28, 155, tab. CVI/ a hrniec potiského typu z hrobu 81 zo Štúrova /Točík 1968, s. 29-30, tab. XXIV : 20/, ktorý zrejme nepatrí ku keramike zdobenej kolkom s mriežkovaným vzorom. Keramika s týmto typom výzdoby nie je datovacím

kritériom, pretože jej výskyt má širší časový záber. Fragment z Rapoviec zatiaľ rámcovo datujeme do 8. stor., čomu neodporuje ani druhý črep s bežnou rytou výzdobou.

Stredoveké osídlenie sa zistilo na lokalite Lipovany III. Typickejšie črepy /aj biela keramika/ sú z 12.-13. stor. Z lokalít Lipovany IV a Lučenec-Mikušovce niekoľko atypických črepov bez výzdoby datuje do stredoveku len charakter materiálu, vypálenie a vytočenie nádob na kruhu.

L i t e r a t ú r a

ČILINSKÁ, Z. 1973: Frühmittelalterliches Gräberfeld in Želovce. Bratislava.

HRUBEC, I. 1982: Hrádok v Šiatorskej Bukovinke. In: Archaeol. Hist. 7. Brno, s. 311-316.

NEVIZÁNSKY, G. - OŽĎÁNI, O. 1976: Mladoeneolitické výšinné sídlisko v Šíde. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1975. Nitra, s. 163.

OŽĎÁNI, O. 1977: Archeologický prieskum okresu Lučenec. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1976. Nitra, s. 209-210.

SZÖKE, B. M. 1980: Zur awarenzeitlichen Siedlungsgeschichte des Körös-Gebietes in Südost-Ungarn. In: Acta archaeol. Academiae scient. Hung. 32. Budapest, s. 181-203.

TOČÍK, A. 1968: Slawisch-awarisches Gräberfeld in Štúrovo. Bratislava.

ERGEBNISSE DER GELÄNDEBEGEHUNG IM BEZIRK LUČENEC. In der Mikroregion des Bachtales Mučínsky potok und eines Eipelabschnittes konstatierte man 7 Siedlungsfundstellen, meist nur mit Keramikmaterial /Äneolithikum bis Mittelalter/. Die Siedlung Lipovany I datiert eine Scherbe /Abb. 114: 3/ in das Jungäneolithikum; sie ist mit dem Kostolac-Bošáca-Horizont in der SW-Slowakei zeitgleich. Eine relativ starke Besiedlungskonzentration in der jüngeren und späten Bronzezeit repräsentieren 3 Siedlungen der Pilinyer Kultur /Lipovany I, II und Lučenec, Teil Mikušovce/ und 5 Siedlungen der Kyjatice-Kultur /Lipovany I, II, IV, Rapovce I und II/. Das Fragment eines Tiegels der Pilinyer Kultur /Abb. 116: 9/ aus Lučenec-Mikušovce belegt örtliche Metallgussproduktion. In Rapovce II konstatierte man eine slawische Siedlung, die durch eine stempelverzierte Scherbe mit Gittermuster /Abb. 117: 4/ in das 8. Jh. verwiesen ist. Mittelalterliche Besiedlung wurde in Lipovany III /12.-13. Jh./ und IV wie auch in Lučenec-Mikušovce entdeckt.

РЕЗУЛЬТАТЫ ПОЛЕВЫХ РАЗВЕДОК В РАЙОНЕ ЛУЧЕНЕЦ. В микрорегионе долины ручья Мучински-Поток и части Ипля обнаружено 7 селищных местонахождений, с которых приобретен преимущественно керамический материал /энеолит - средневековье/. Поселение Липовани I датирует черепок /рис. 114: 3/ периодом младшего энеолита; оно хронологически современно с костолацко-бощацким горизонтом в ЮЗ Словакии. Относительно высокая степень заселения во время младшего и позднего периодов бронзы представлена 3 поселениями пилинской культуры /Липовани I, II и Лученец, часть Микушовце/ и 5 поселениями киятицкой культуры /Липовани I, II, IV, Раповце I и II/. Фрагмент тигля пилинской культуры /рис. 116: 9/ из Лученца-Микушовце доказывает существование местного литейного дела. В Раповце II обнаружено славянское поселение, датированное VIII в. на основе черепка, украшенного вштампованным узором в виде клетки /рис. 117: 4/. Средневековое заселение обнаружено в Липовани III /XII-XIII вв./ и IV, а также в г. Лученец - Микушовце.

ARCHEOLOGICKÉ VÝSKUMY V HLOHOVCI

Ivan P a s t o r e k

V Hlohovci /okr. Trnava/ sa realizoval výskum zámku a záchranný výskum v miestach zemných prác v centrálnej časti mesta. Na zámku prebiehala druhá etapa výskumu. Sondy v blízkosti J obvodového muriva sledovali reliéf osídlenia /predpokladala sa existencia murív stredovekého hradu, spomínaného v Zoborskej listine z r. 1113/; sonda S-1/82 vytýčená pri J obvodovom múre v strede medzi opornými piliermi, sonda S-2/82 pri Z opornom pilieri /zisťovanie priebehu obvodového muriva a oporného piliera pod súčasným terénom/. V oboch sondách hrubé novoveké navážky siahali do h. 400 cm. Tvorila ich sypká hlinitopiesčitá zemina, v horných vrstvách bohato zmiešaná s úlomkami stavebného materiálu /malta, kameň a tehly/, v sutine úlomky novovekej keramiky /úžitková, fajans, glazované i neglazované kachlice/ a časti kovových úžitkových predmetov. Najvýraznejšie nálezy z navážky - fragmenty komorových kachlíc s figurálnymi motívmi zo 16. stor., zlomky sklených pohárov a fliaš. Pod stavebnou sutinou hlinitá navážka s novovekými nálezmi a fragmentmi stredovekej úžitkovej keramiky. Stredoveká kultúrna vrstva porušená novovekými zásahmi; podobne i kamenné murivá, spájané vápennou maltou, pod stredovekou vrstvou. Murivá sú zrejme časťami J múru stredovekého hradu; nad nimi v sonde S-1/82-B pomerne súvislá stredoveká kultúrna vrstva, len čiastočne porušená novovekými zásahmi, s väčším množstvom črepov. Najvýraznejšie okraje hrubostenných hrncov, zrejme zásobníc s hrnčiarskymi značkami na okrajoch, telá zdobené rytými líniami. Fragmenty tenkostenných nádob /zväčša hrnce/ čierne alebo červené, dekorované rytými líniami a ozubeným kolieskom. Okraje tenkostenných nádob previsnuté, so žliabkom na pokrývku na vnútornej strane. Črepy sú zo 14.-15. stor. a pochádzajú z vybavenia hradu. Riad dodávali na hrad predovšetkým hrnčiari z Hlohovca /doložené nálezmi pecí a črepnísk v intraviláne stredovekého mesta/.

Druhá etapa výskumu zámku priniesla ďalšie poznatky o jeho architektonickom vývoji. Na mieste súčasného klasicistického panského sídla stál v J časti stredoveký hrad; zachovali sa iba časti murív pod mohutnou novovekou navážkou, ktorá narastala od 16. stor.; podstatná časť navrstvená v čase prestavby zámku koncom 18. a zač. 19. stor. Navážkou sa staticky zabezpečila časť stavby. Proti zosuvu múrov slúžili i šikmé oporné piliere z tehál alebo z kamenného muriva /doplnené tehlami/ z 15.-16. stor. Z tohto obdobia je i obvodové murivo tejto časti zámku, na ktorom sa zistili omietkové vrstvy.

Záchranný výskum sa uskutočnil na parcelách domov v JZ časti Gottwaldovho nám. /35-34-12, 1 : 10 000, 23 : 191 mm/. Skúmal sa stredoveký výrobný objekt /dielňa/, novoveké obilné jamy a pôdorys kamennej stavby. Pre rýchly postup terénnych úprav sa mohol pôdorys stredovekej dielne odkryť len sčasti. Objekt pozostával z obdĺžnikového úzkeho koridoru a pece v Z časti. V hlinitej výplni keramický inventár /prevažne fragmenty nádob a pokrývok s plochým kruhovým gombíkom/, nože, časť podkovy, stavebné kovania a veľký železný tesák so zvyškami kosteného obloženia rukoväti. Objekt datuje hromadný nález štrnástich mincí, denárov a obolov Ľudovíta I. /1342-1382/, určený E. Kolníkovou, do pol. 14. stor.

Tri novoveké jamy so šikmými stenami, rovným, prípadne zaobleným dnom dokladajú skladovanie obilnín v 18.-19. stor. Vo výplni rekonštruovateľné džbány, fajansové taniere, misky, šálky /jedna habánska/, časti sklenených fliaš a pohárov. Najstaršia obilná jama zo 17. stor. Výplň, pozostávajúca zo zásypu kamenného domu skúmaného v r. 1981, obsahovala stavebný materiál identický s jeho zásypom, fragmenty kachlíc a úžitkovej keramiky a dve mince z prvej pol. 17. stor. Odkryl sa celý pôdorys tohto domu; v strede S steny druhotne osadený vchod s pieskovcovým prahom a dvoma stupňami.

Na V od preskúmaných objektov sa odkryla stredoveká pec /35-34-12, 1 : 10 000, 19 : 200 mm/, d. 437 cm, zahĺbená do sterilného hlinitého podložia; kolmé steny do červena prepálené /hr. 40 cm/, zvnútra vyhladené, rovné dno v strede prerušené plytkými žliabkami /š. 50 cm/. Výplň - hnedočierna zemina s črepmi zo 14.-15. stor. a sutina z úlomkov tehál, mazanice a fragmentov keramiky z 12.-13. stor. Tehly z výmurovky pece /?/ žliabkované. Pec z 13.-14. stor. mohla slúžiť na vypaľovanie zásobníc /nie je vylúčená iná funkcia/. Ide o najväčšiu pec z intravilánu mesta.

ARCHÄOLOGISCHE GRABUNGEN IN HLOHOVEC. In Hlohovec /Bez. Trnava/ realisierte man die 2. Grabungsetappe auf dem Schloss. Man konstatierte mächtige aufgefahrene Schichten und Reste mittelalterlichen Mauerwerks mit Kalkmörtelbindung. Darin befand sich vor allem Keramik aus dem 16.-19. Jh. Das mittelalterliche Geländeniveau lag in 400 cm T., darunter waren Fragmente von Steinmauern. Mittelalterliche Besiedlung durch Scherben topfförmiger Gefässe aus dem 14.-15. Jh. nachgewiesen. Die Rettungsgrabungen erfolgten bei ausgedehnten Erdarbeiten. Teilweise untersucht wurde eine mittelalterliche Werkstatt, die durch ein Depot von Münzen Ludwigs I. /1342-1382/ in die Mitte des 14. Jh. verwiesen ist. Getreidegruben aus dem 17.-18. Jh. enthielten Münzen aus dem 17. Jh., Fayence-Krüge und Teile von Glasgegenständen aus der zweiten Hälfte des 18. Jh. Es wurde der Grundriss eines teilweise 1981 untersuchten Steinhauses abgedeckt, weiters ein Ofen /L. 437 cm/ mit senkrechten Wänden und gerader, seicht gerillter Sohle, der wahrscheinlich zum Brennen von Vorratsgefässen diente /13.-14. Jh./.

АРХЕОЛОГИЧЕСКОЕ ИССЛЕДОВАНИЯ В Г. ГЛОГОВЕЦ. В г. Глоговец /рай. Трнава/ осуществился второй этап исследования замка. Обнаружены размерные слои навоза и остатки средневековых кладок, вязанных известковым раствором. В слое навоза, содержавшем обвалы строек, обнаружена прежде всего керамика XVI-XIX вв. Средневековый уровень грунта находился на гл. 400 см, под ним фрагменты каменных кладок. Средневековое заселение засвидетельствовано фрагментами горшковидных сосудов XIV-XV вв. Охранные исследования осуществились во время размерных земляных работ. Частично обследована средневековая мастерская, датированная громадной находкой монет Людовита I /1342-1382/ половиной XIV в. Зерновые ямы XVII-XIX вв. содержали монеты XVII в., фаянсовые кувшины и части стеклянных предметов второй половины XVIII в. Были вскрыты план каменного дома, отчасти обследованного в 1981 г., и печь /дл. 437 см/ с вертикальными стенами и плоским днищем с мелкими желобками, предположительно для обжига зерновых сосудов /XIII-XIV вв./.

DOPLŇOVACÍ VÝSKUM MOHYLY V ŠURANOCH

Jozef P a u l í k

V r. 1976 sa preskúmala v polohe Zakrížske v Šuranoch /okr. Nové Zámky/ birituálna mohyla z prelomu doby medenej a bronzovej /zákl. mapa ČSSR 45-23, 1 : 50 000, 240 : 217; nález. spr. AÚ SNM 3819/77/. Na okraji S polovice mohyly sa pri väčšom žiarovisku zistili dva novoveké zásahy: ústie veľkej obilnej jamy /obsah sa vybral iba do h. 3,5 m/ a akoby "prepadnutá" plocha. Pre časové a iné dôvody sa až v r. 1980 zisťovali príčiny "prepadnutia" pôdy. Sonda 1,7 x 0,8 m zachytila v h. 4,5 m "klenbu" postavenú z tehál. Pre bezpečnostné dôvody sa tento novoveký nálezový celok preskúmal až v r. 1982 /pomocou zemných strojov/. Ukázalo sa, že ide o časť viac-menej vodorovne uloženého zrúteného tehlového múru, postaveného v h. 5 m na vodorovnej ploche v d. 2,4 m; v neporušenom stave cca do v. 0,5 m. Tehly spájala malta z miestneho materiálu /pieskovito-hlinitá zemina bez prímesi vápna/. Múr bol iba na JV, pozdĺžnej strane obdĺžnikovitej udupanej plochy /na dne s roztrúsenými drobnými uhlíkmi/, takže nešlo o pivničné zasklepenie. Možno usudzovať najskôr na existenciu polkruhovitého priestoru, s jednou stranou spevnenou múrom /v strede s väzbovými tehlami do podkladu/. Jediným nálezom je spodná časť hrnca vypáleného do tehlova, vnútri so žltou polevou /17.-18. stor./. Do objektu, ktorý nemohol byť pivnicou ani nijakou známou novovekou stavbou, sa nezistil vchod. Spomenutá obilná jama s dnom v h. 5 m presekávala z druhej strany objekt /jeho Z roh/ v d. cca 1 m. Išlo pravdepod. o podzemnú skrýšu, do ktorej sa vstupovalo cez obilnú jamu. Súvekosť oboch objektov /z jamy časovo zhodný materiál/ je ďalším dôkazom častej druhotnej funkcie obilných jám v pohnutých dobách /skrýše/. Žiaľ, z jamy i zo skrýše boli ukryté predmety vybraté dávno pred výskumom.

ERGÄNZUNGSGRABUNG IM HÜGELGRAB VON ŠURANY. Unter dem Mantelrand des 1976 untersuchten Hügelgrabes mit dem Hauptgrab von der Wende der Spätsteinzeit und Bronzezeit in Šurany /Bez. Nové Zámky/, konstatierte man durch eine ergänzende Grabung in 5 m T. eine aus Ziegeln in 2,4 m L. aufgebaute Mauer. Es lag der Teil eines neuzeitlichen Verstecks vor, in welchen man durch eine benachbarte Getreidegrube gelangte. Den einzigen Fund bildete ein ziegelrot gebrannter Topfunterteil mit gelber Glasur an der Innenseite, der rahmenhaft in das 17.-18. Jh. datierbar ist.

ДОПОЛНИТЕЛЬНОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ КУРГАНА В Г. ШУРАНИ. Под краевым покрытием кургана в г. Шурани /рай. Нове-Замки/ с главным погребением относящимся к перелому каменного и бронзового веков, дополнительное исследование обнаружило на гл. 5 м стену из кирпича дл. 2,4 м. Это часть тайника, в который входили через соседнюю зерновую яму. Единственной находкой была нижняя часть горшка, обожженного в кирпичный цвет, с желтой поливой на внутренней стороне, который можно в общем датировать XVII-XVIII вв.

DRUHÝ ROK VÝSKUMU OPEVNENEJ ČAČIANSKEJ OSADY V IPEĽSKOM SOKOLCI

Jozef P a u l í k

V Ipeľskom Sokolci /okr. Levice/ sa vyhĺbili tri sondy s cieľom zistiť charakter opevnenia i predpokladaného kultového miesta v blízkosti brány do opevneného areálu. Priekopa smerovala od predpokladanej brány šikmo k inundačnému terénu popri Iple /terén už vyexploatovaný; nálezy z výskumu AÚ SAV r. 1961/. Zachytila sa vzájomná väzba valu a výplne priekopy. Na dne priekopy z plochy cca 2 x 1,5 m sa z blatistej, s uhlíkmi husto zmiešanej zeminy vyzdvihli kamenné /symbol ženského pohlavia?/ a početné hlinené predmety /kotúče vyrobené z črepov/ spolu so zubmi dravých šeliem. Nálezy nadväzujú totožným prostredím na analogické predmety z výskumnej sezóny 1981 /výsek X/ a možno ich interpretovať najskôr jednak ako súčasti drevených ochranných božstiev /božstva?/ v blízkosti brány, jednak azda ako votívne predmety. Z priekopy sa vyzdvihli okrem množstva črepov dôkazy intenzívnej poľnohospodárskej činnosti /fragmenty kamenných žarnovov, drviče a i./ a špecifické doklady remeselníckej práce /fragmenty kadlubov/.

ZWEITES GRABUNGSJAHR AUF DER BEFESTIGTEN ČAKA-SIEDLUNG IN IPEĽSKÝ SOKOLEC. In Ipeľský Sokolec /Bez. Levice/ wurde die Abdeckung des Grabens in Schnitten fortgesetzt. In Tornähe erfasste man den Wallfuss. Unweit des ehemaligen Eingangs in das befestigte Areal gewann man von der Grabensohle einen eigenartigen Fundkomplex, bestehend aus steinernen /Symbol des weiblichen Geschlechtes?/ und tönernen scheibenförmigen Votivgegenständen und Tierzähnen. Der Autor nimmt an, dass es sich um Reste hölzerner Schutzgottheiten in sekundärer Lage handelt.

ВТОРОЙ ГОД ИССЛЕДОВАНИЯ УКРЕПЛЕННОГО ПОСЕЛЕНИЯ ЧАКАНСКОЙ КУЛЬТУРЫ В С. ИПЕЛЬСКИ-СОКОЛЕЦ. В с. Ипельски-Соколец /рай. Левице/ зондажными работами продолжалось открытие рва. По близости ворот была затронута нижняя часть вала. Недалеко от бывшего входа в укрепленный ареал был на дне рва найден особенный комплекс находок. Он состоял из каменных /символ женского пола?/ и глиняных дискообразных вотивных предметов и звериных зубов. Автор предполагает, что это остатки деревянных божеств-покровителей в вторичном положении.

NÁLEZ PODKOVY V BRATISLAVE

Jozef P a u l í k

Pri vyústení Gorkého ul. do Štúrovej ul. hneď vedľa chodníka /na strane banky/ sa našli na povrchu zeminy vyhodenej z menšieho opravárskeho výkopu /vodovod/ stredoveké a novoveké črepy /fragment pokrývky a i./ a železná podkova /obr. 120/. Podľa typologického triedenia P. Baxu /1981, s. 431/ podkova patrí do II. skupiny, s počiatkami už v dobe laténskej, avšak v tvarovej obmene, ktorú reprezentuje, ju možno datovať do úseku od 14. do 17.-18. stor. /ústna informácia P. Baxu/. Územne najbližšia analógia pochádza z Rybného nám. /Baxa

1981, obr. 5: 8/. Spolupatričnosť podkovy a najtypickejšieho keramického nálezu - pokrývky nie je zaručená.

L i t e r a t ú r a

BAXA, P. 1981: Podkúvanie na Slovensku v 11.-13. storočí. Slov. Archeol., 29, s. 425-442.

EIN HUFEISENFUND IN BRATISLAVA. Beim Aushub einer kleineren Grube für die Reparatur der Wasserleitung in Bratislava /Ecke der Gorki- und Štúrová-Gasse/ entdeckten Arbeiter ausser mittel- bis neuzeitlichem Scherbenmaterial auch ein Hufeisen /Abb. 120/. Ähnliche Hufeisen wurden nach der Gliederung P. Baxas vom 14. bis in das 17.-18. Jh. benützt.

НАХОДКА ПОДКОВЫ В БРАТИСЛАВЕ. Во время углубления небольшой ямы для ремонта водопровода в Братиславе /на углу улиц Горкого и Штура/ обнаружили работники черепки периода средневековья и нового времени, а также железную подкову /рис. 120/. По классификации П. Бакса подобные подковы использовались во время с XIV по XVII-XVIII вв.

OSÍDLENIE Z MLADŠEJ DOBY BRONZOVEJ V SALKE

Jozef P a u l í k

V oblasti dolného Poiplia sa prieskumami postupne dokresľuje archeologická mapa pravekého osídlenia /Hanuliak - Zábojník 1981/. Cca 500 m S od okraja obce Salka /okr. Nové Zámky/ na pravej strane cesty Salka - Malé Kosihy je prírodná/?/ mohylovitá vyvýšenina, do ktorej bol v období medzi svetovými vojnami vbudovaný zo Z strany betónový bunker. Tento objekt sa po r. 1939 výbuchom zlikvidoval a zachovali sa z neho okrem základov i ruinovité zvyšky /46-31, 1 : 50 000, 655 : 196 mm/. Najvyššia mohylovitá časť vyvýšeniny porušená cca z jednej štvrtiny; nachádza sa na nej kóta a je takmer až do tejto výšky poľnohospodársky využitá. Zberom sa získali črepy čačianskej kultúry. Niektoré fragmenty sa vyznačovali čerstvými lomami, všeobecne netypickými pre sídliskový materiál. Pri druhej obhliadke /so Z. Farkašom/ sa preskúmalo širšie okolie vyvýšeniny smerom k nedalekému toku Ipľa. Získali sa z plochy v d. cca 200 m početné keramické doklady čačianskeho osídlenia aj iné typické sídliskové nálezy /fragmenty kamenných mlynkov, zoskupenia úlomkovitej mazanice a pod./. Vzájomný vzťah "mohylovitej" vyvýšeniny a sídliska, ku ktorému mohla patriť aspoň ako útočisko v obdobiach väčších záplav, umožní ozrejmiť až plánovaný zisťovací výskum. /Obr. 119./

L i t e r a t ú r a

HANULIAK, M. - ZÁBOJNÍK, J. 1981: Výsledky prieskumu v katastroch obcí Salka a Leľa. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1980. Nitra, s. 77-81.

JÜNGERBRONZEZEITLICHE BESIEDLUNG IN SALKA. Im N von Salka /Bez. Nové Zámky/ befindet sich eine natürliche /?/ hügelgrabartige Anhöhe mit Resten eines neuzeitlichen Betonbunkers an der W-Seite. Von der Oberfläche dieser Anhöhe wie auch aus dem Raum zwischen ihr und der Eipel gewann man als Lesefunde zahlreiche Belege von intensiver Besiedlung in der jüngeren Bronzezeit /Keramik, Fragmente von Steinmühlen, Lehmverputz/. Nach typischen Gefässscherben handelt es sich um Inventar der Čaka-Kultur. /Abb. 119./

ПОСЕЛЕНИЕ МЛАДШЕГО ПЕРИОДА БРОНЗЫ В С. САЛКА. К С от с. Салка /рай. Нове-Замки/ находится натуральная /?/ курганная возвышенность с остатками на З стороне бетонного бункра нового времени. С поверхности этой возвышенности и с простора между ней и Ипьем сбором приобретено количество доказательств интенсивного заселения в младший период бронзы /керамика, фрагменты каменных жерновов, обмазка/. На основе типических фрагментов сосудов дело касается инвентаря народа чаканской культуры. /Рис. 119./

PRAVEKÉ OSTROVNÉ OSADY V BIELOVCIACH

Jozef P a u l í k

Pri výskume opevnenej osady čačianskeho ľudu v Ipeľskom Sokolci upozornili robotníci na "mohylovité vyvýšeniny" v katastri susednej obce Bielovce /okr. Levice/. Obhliadka zistila tri tzv. mohyly /A-C/ v polohe Lúky /Rétek/ nedaleko od seba vo výrazne inundačnom teréne cca 1,25 km V od Bieloviec /29-022-67, 1 : 50 000, 140 : 485 mm/. Ide o pozdĺžne nevysoké vyvýšeniny, ktoré pôsobia dojmom menších ostrovov /nepredstavujú mohylové násypy/; dve z nich /A, B/ čerstvo zorané, čo umožnilo povrchový zber. Typickejší črepový materiál /obr. 121/ dokazuje eneolitické osídlenie /kanelovaná keramika, vyvýšeniny A a B/, osídlenie z mladšej doby bronzovej /čačianska kultúra, vyvýšenina B/ a ojedinelý okrajový črep poukazuje aj na prítomnosť Keltov /vyvýšenina B/. Ostrovné osady v Bielovciach predstavujú na JZ Slovensku nový sídliskový fenomén. Ipeľ, až do historickej doby značne meandrujúci, poskytol na ich vznik vhodné podmienky. Lokalita svojrázne doplnila charakter sídliskového obrazu najmä spomenutých pravekých spoločností /ľud kultúry s kanelovanou keramikou a čačianskej kultúry/.

URZEITLICHE INSELSIEDLUNGEN IN BIELOVCE. Im Gemeindekataster von Bielovce /Bez. Levice/ stellte man im Inundationsgelände drei längliche Anhöhen fest /A-C/, die an ehemalige Inseln unweit des Eipelflusses erinnern. Auf zwei von ihnen /A, B/ erfasste man durch Lesefunde äneolithische Besiedlung /Badener Kultur/; Besiedlung mit Trägern der Čaka-Kultur und den Aufenthalt von Kelten belegen Scherben auf der Anhöhe B. Dieses neue Siedlungsphänomen ergänzt das urzeitliche Besiedlungsbild im unteren Eipeltal. /Abb. 121./

ДОИСТОРИЧЕСКИЕ ПОСЕЛКИ НА ОСТРОВАХ В С. БЬЕЛОВЦЕ. В кадастре с. Бьеловце /рай. Левице/ обнаружены в пойменной местности З продолговатые возвышенности /A-C/, напоминающие некоторые острова недалеко р. Ипля. На двух /A, B/ сбором обнаружено энеолитическое поселение /баденская культура/; заселение народом культуры Чака и наличие кельтов доказывают черепки на возвышенности B. Этот новый селищный феномен дополняет картину доисторического заселения нижнего Поиплья. /Рис. 121./

TRETÍ ROK ZÁCHRANNÉHO VÝSKUMU V ŽLKOVCIACH

Juraj P a v ú k

V polohe Vaniga v Žlkovciach /okr. Trnava/ sa skúmali plochy bezprostredne ohrozené ťažbou zeminy na stavbu diaľnice. Časť plochy nemohla byť preskúmaná /neohlásená ťažba zeminy na jar/. Podobne ako v predchádzajúcich rokoch výskum prebiehal v polohách: Vaniga 1 v J, Vaniga 2 v strednej a Vaniga 3 v S časti lokality. V polohe Vaniga 3 sa zemina ťažila ešte na okraji pôvodného svahu, kde sa zistili len dve klenbové pece s rovným dnom, datované keramikou do 13. stor. n. l.

V polohe Vaniga 2 pokračoval výskum plochy odhumusovanej r. 1981 /110 x 80 x 35 m/. Zistilo sa 30 objektov-jám a 11 pôdorysov kolových stavieb. Neúplný pôdorys domu patrí kultúre s lineárnou keramikou /zachované iba sčasti trojice vnútorných kolových jám/. Nepočetná keramika z pozdĺžnych stavebných jám datuje pôdorys do strednej fázy mladej lineárnej keramiky. Ostatných 10 pôdorysov domov patrí lengyelskej kultúre /Lengyel II, Pečeňady/. Takmer úplne zachovaný a najväčší z pôdorysov domov /20,5 x 7 m/ má podobne ako ostatné približne v strede priečku a J časť otvorenú. V J časti vždy chýbajú kolové jamy, ktoré by dokladali stenu. Ďalšie dva domy zachované neúplne, ale základné parametre sa dajú zrekonštruovať. Z ostatných pôdorysov sa zachovali len časti, najviac kolové jamy z priečnych stien, pravidelne hlbšie ako kolové jamy pozdĺžnych stien. Okrem exploatačnej jamy /objekt 255/ s Ø 12 m na tejto časti lokality chýbajú väčšie jamy s početnejšími nálezmi. R. 1981 sa tu zistil palisádový žľab, od neho smerom na J do stredu lokality, vo vzdialenosti 15 m, sa v r. 1982 objavil podobný žľab. Tento vnútorný palisádový žľab lemujú zvnútra dvojice kolových jám v rozstupoch 2,5-3 m.

Dve malé jamy lichobežníkovitého profilu s rovným dnom obsahovali keramiku kalenderberskej kultúry a patria k osade v polohe Vaniga 3 a na S okraji polohy Vaniga 2; v J časti lokality osada nepokračuje. Tri malé jamy obsahovali stredovekú keramiku.

Asi 10 m V od veľkého zemníka /objekt 255/ skupina troch neúplných pôdorysov domov /najmä priečne steny/. Aj na tejto ploche pokračovali obidva palisádové žľaby.

V polohe Vaniga 1, kde sa sústreďovala ťažba zeminy, mohli byť preskúmané len dve súvislé plochy. Na jednej /95 x 8-12 m/ dva neúplné pôdorysy veľkých kolových dvojpriestorových domov lengyelskej kultúry, typických pre túto lokalitu, a tri zoskupenia väčších exploatačných jám, situované blízko užších strán domov. Palisádový žľab pravdepod. korešponduje s vnútorným žľabom v polohe Vaniga 2 a so žľabom skúmaným v r. 1980 v S časti polohy Vaniga 1. Rozptýlene sa vyskytovali aj jamy a torzá žľabovitých objektov zo stredoveku. V týchto miestach už nepokračuje sídlisko bolerázskej skupiny, skúmané ca 50 m SZ. Jedine tu sa zistili pôdorysy domov paralelné s palisádovým žľabom, ktoré neboli vo vzájomnej superpozícii.

Západne od tejto plochy vo vzdialenosti 30 m preskúmaná plocha 60 x 20 m /zatiaľ najjužnejšia skúmaná časť lokality/. Obidva zistené palisádové žľaby sú tvarom i rozstupom identické so žľabmi v polohe Vaniga 2. Pri vnútornom palisádovom žľabe aj tu dvojice kolových jám /predpoklad výskytu po celej d./. Opäť sa zistila kumulácia pôdorysov domov v superpozícii /tri dobre rekonštruovateľné,

ďalšie dva indikujú torzá radov kolových jám/. Jediný pôdorys zo všetkých je orientovaný V-Z, kolmo na os prevládajúcej orientácie. Ináč sa nelíši od ostatných pôdorysov. Po obvode plochy s pôsorysmi kolových stavieb tri zoskupenia exploatačných jám. Do výplne jedného zo zemníkov /obj. 188/ zahĺbený kostrový hrob nedospelého jedinca s keramikou zo stupňa Lengyel II. Na hrane zemníka sa počas ťažby zeminy čiastočne exploatovali jamy /črtali sa v profile/. Väčšina obsahovala málo nálezov /obyčajne v horných častiach výplne/.

Doteraz v polohách Vaniga 1 a 2 preskúmaný takmer súvislý pás v d. okolo 350 m, š. 10-50 m, s prielukou v preliačine medzi oboma polohami. Sídlisko kultúry s lineárnou keramikou je len v polohe Vaniga 2, sídlisko lengyelskej kultúry s pôdorysmi domov na celom skúmanom páse. Lengyelské pôdorysy chýbajú iba na polohe 3, ale aj tam sa vyskytuje keramika lengyelskej kultúry. Sídlisko kalenderberskej kultúry je na polohách Vaniga 2 a 3 a sídlisko bolerázskej skupiny len na časti polohy Vaniga 1 /v tých miestach aj hroby nitrianskej skupiny/. Na všetkých troch polohách rozptýlené stredoveké klenbové pece dvoch typov a jamy datovateľné keramikou do 11.-13. stor.

Zo všetkých komplexov najdôležitejšie sa javí sídlisko lengyelskej kultúry. Patria k nemu aj dva palisádové žľaby, ktoré podľa oblúka ohybu predstavujú len malú časť obvodu. V prípade, že sú kruhové /zatiaľ otázne/, Ø presahuje 300 m. V strede sídliska možno očakávať centrálny fortifikačný objekt, aký zatiaľ zo stupňa Lengyel II nie je známy. Týmto smerom výskum bude pokračovať.

DRITTES JAHR DER RETTUNGSGRABUNG IN ŽLKOVCE. Der Schwerpunkt der Grabung in Žlkovce /Bez. Trnava/ lag in der Untersuchung der Lengyel-Siedlung /Lengyel II - Pečeňady-Gruppe/. Auf drei aneinander anknüpfenden Flächen am östl. Terrassenrand befanden sich 20 Grundrisse grosser Pfostenbauten der Lengyel-Kultur /8 vollständige oder gut rekonstruierbare, von den übrigen gewöhnlich nur die Querwände/. Es handelt sich um zweiräumige Häuser mit N-S-Orientierung, einer Querwand ungefähr in halber Länge und mit offener S-Seite /dort fehlen immer Pfostenlöcher/. Der grösste Grundriss mass 20,5 x 7 m. Auf allen untersuchten Flächen von insgesamt rund 350 m L. Palisadenrinnen, im N- und S-Teil je zwei parallele im Abstand von 15 m. Im Mittelteil einstweilen nur eine von ihnen festgestellt. Beide gehören zur Lengyel-Siedlung. Sie biegen in grossem Bogen um und falls ihr Grundriss kreisförmig ist, umfassen sie eine Fläche von rund 300 m Durchmesser. Man erfasste auch den Grundriss eines grossen Pfostenbaues der Kultur mit jüngerer Linearkeramik, Gruben der Kalenderberg-Kultur aus der Hallstattzeit und Kuppelöfen, Gruben und Rinnen /11.-13. Jh./. Die Grabung wird fortgesetzt.

ТРЕТИЙ ГОД ОХРАННОГО ИССЛЕДОВАНИЯ В С. ЖЛКОВЦЕ. Исследование в с. Жлковце /рай. Трнава/ сосредоточилось прежде всего на поселение лендельской культуры /Лендель II - группа Печеняди/. На трех ненавязывающих друг на друга площадях, тянувшихся вдоль В края террасы, находилось 20 планов больших столбовых строек лендельской культуры /8 полностью сохранилось и их было возможно восстановить, от остальных обнаружены только поперечные стены/. Дело касается двухкамерных домов с ориентировкой С-Ю. Поперечная стена находится приблизительно по середине длины дома, Ю сторона

открытая /здесь во всех случаях отсутствуют столбовые ямы/. Размеры наибольшего плана 20,5 x 7 м. На всех исследованных площадках общей длиной приблизительно 350 м обнаружены желобы частокола, в С и Ю частях два параллельных желоба на расстоянии 15 м друг от друга. В средней части найден только один. Они принадлежат лендельскому поселению. Образуют большой изгиб и если их план круговой, то они оркужают площадь диаметром в среднем около 300 м. Обнаружены также план большой столбовой стройки культуры младшей линейной керамики, ямы календерберской культуры периода гальштата, сводчатые печи, ямы и комплексы желобов XI-XIII вв. Исследование продолжается.

VÝSKUM V LIPTOVSKEJ SIELNICI-LIPTOVSKEJ MARE V ROKU 1982

Karol P i e t a

V Liptovskej Sielnici /okr. Liptovský Mikuláš/ pokračoval záchranný a zisťovací výskum sídliska v polohe Liptovská Mara II a sledovalo sa pásmo najmladšieho včasnohistorického opevnenia hradiska Liptovská Mara I. Expedícia realizovala i viaceré prieskumy a záchranné akcie v oblasti Liptova a Turca.

Liptovská Mara II /poloha Rybníky alebo Nad špitále/. V stene ryhy prechádzajúcej po vrstevnici od budovy expedície na SV početné objekty, najzreteľnejšie v žltom ílovitom podloží v priestore starého zosuvu. Pri plošnej odkrývke zachytené zvyšky stavieb, obvykle len z malej časti zapustených do terasovite upraveného svahu; časti pôdorysov objektov pôvodne situovaných na podmurovke ponad terén sa v dôsledku denudácie nezachovali. Objekt 1 z konca strednej alebo zo začiatku neskorej doby laténskej mal jednoduchú štvorkolovú konštrukciu /240 x 350 cm/. Okrem mála zlomkovitej keramiky obsahoval i zvyšky obilnín, čo potvrdzuje názor o hospodárskom charaktere tohto typu stavby /špejchar/, rozšíreného v dobe laténskej. Z objektu 2 sa zachovala asi 600 cm dlhá stena a 150 cm široký pás podlahy. S ním súvisela stavba v blízkosti, pod. ako objekt zaniknutá požiarom. Zachoval sa z nej len svahom chránený fragment s jednou stenou /d. 400 cm/, v ktorom sa odkryli zvyšky drevenej podlahy a na nej popri stene množstvo hlinených závaží a pozostatky drevenej konštrukcie tkáčskeho stavu. Obidva objekty datuje výrazná keramika a kovové predmety /spona Almgren 52/ do doby okolo pol. 1. stor. n. l. Výskum zachytil okraje rozsiahleho terasovitého sídliska zo strednej a neskorej doby laténskej a potvrdil, že až do týchto miest siahala osada zo staršej doby rímskej, skúmaná v r. 1968-74 na nižších terasách smerom na J /Liptovská Mara III/.

Liptovská Mara I /Havránok/. Na hradisku pokračovala odkrývka najmladšej včasnohistorickej fortifikácie, sledovanej v značnej d. na JV svahu jeho vnútornej plochy. Kamenný múr so zvislými kolmi v líci hradby prebiehal ponad staršie, ohňom zničené opevnenie a zbiehal šikmo svahom do blízkosti J obvodového valu. Rozšírenie odkrývanej plochy ukázalo, že hradba nevybieha v ostrom uhle k obvodovému neskorolaténskemu valu na Z strane hradiska, ako sa zdalo na základe objavených múrov rovnakej konštrukcie v reze 14 a sonde I v predchádzajúcej sezóne. Potvrdil sa predpoklad existencie vstupu do vnútorného prstenca opevnenia po vrstevnici sledujúcej J, vonkajší obvod hradiska. Brána sa odkryla len čiastočne. Plocha v minulosti obrábaná ako pole, značnú časť vrstiev zničili

splachy, orba a vyberanie kameňov. Odkrytý priestor s krídlom zahnutým dovnútra areálu a komunikáciou dláždenou okruhliakmi nesie výrazné stopy požiaru. Pre nutnosť detailnejšie poznať stavebnú konštrukciu hradby sa postupne odstránilo sedem polí muriva vo V časti opevnenia. Zistilo sa, že múr bol na vnútornej strane spevnený pozdĺžne ukladanými trámami, ktoré držali dvojice zvislých kolov asi 650 cm od seba, lícujúce s kolmi v čele hradby. Paralelne vo vzdialenosti 350 cm z vnútornej strany prebiehal ďalší rad stĺpov. Rozobratá časť hradby sa náznakovo zrekonštruovala. Pri sondáži J časti vnútorného areálu sa v reze 16 narazilo na rozsiahly zahĺbený objekt, patriaci ako hradba k zánikovému včasnorímskemu horizontu hradiska, zahĺbený do strmého flyšového brala, čím vznikli tri steny. Kolové jamy po obvode sú zostatkami zastrešenia. Na plošine pred vchodom dvojdielny žarnov v pôvodnom osadení, vo výplni a na podlahe množstvo črepov i celých nádob a v jamke pri vchode dva bronzové kruhové závesky s hráškovými náliatkami, zavesené na retiazkach. Výskum v mnohom objasnil priebeh, konštrukciu i datovanie opevnenia z včasnej doby rímskej a prispel k poznaniu vnútorného areálu hradiska.

GRABUNG IN LIPTOVSKÁ SIELNICA-LIPTOVSKÁ MARA IM JAHRE 1982. In Liptovská Sielnica /Bez. Liptovský Mikuláš/ wurden auf der ausgedehnten Terrassensiedlung Liptovská Mara II durch Schnitte am NO-Rand mehrere Siedlungsobjekte freigelegt. In die mittlere oder in den Beginn der späten Latènezeit gehört das vierpfostige Wirtschaftsgebäude /240 x 350 cm/ mit Getreideresten. In der niedergebrannten Blockhütte 3 waren erhaltene Reste des Holzfussbodens, auf ihm neben der Wand viele Webgewichte und Reste der Holzkonstruktion eines Webstuhls /Mitte des 1. Jh. u. Z./. Auf dem Burgwall Liptovská Mara I wurde der Innenstreifen der frührömerzeitlichen Befestigung freigelegt. Man entdeckte ein Tor mit nach innen eingezogenem Flügel, durch welches eine mit Geröllsteinen gepflasterte Kommunikation führte. Zum Unterschied von den übrigen Teilen der Befestigung trägt das Tor Brandspuren. Eine steinerne Trockenmauer mit senkrechten Pfosten an der Vorderseite der Schanze war an der Innenseite durch längs gelegte Balken versteift, die von Paaren vertikaler Pfosten in gegenseitigem Abstand von etwa 650 cm getragen wurden. An der Innenseite befand sich in 350 cm Entfernung eine weitere Pfostenreihe. Der auseinandergenommene Teil der Schanze wurde nach Grabungsabschluss symbolisch rekonstruiert. Bei der Sondage des südlichen Innenareals wurde ein Objekt abgedeckt, das wie die Befestigung zum frührömerzeitlichen Katastrophenhorizont der Burganlage gehört und von der Seite in den steilen Flyschhang eingetieft war, wodurch drei Wände entstanden. Pfostenlöcher längs des Umfangs sind Spuren der Überdachung. Auf dem Plateau vor dem Eingang fand man in situ einen zweiteiligen Mahlstein, in der Hütte eine Menge Gefässe und zwei kreisförmige, an Kettchen angehängte Bronzeanhänger mit erbsenartiger Verzierung.

ИССЛЕДОВАНИЕ В С. ЛИПТОВСКА-СЬЕЛЬНИЦА - ЛИПТОВСКА-МАРА В 1982 Г. На размерном террасовом поселении Липтовска-Мара II в с. Липтовска-Сьельница /рай. Липтовски-Микулаш/ зондажом СВ окраины вскрылось несколько селищных объектов. Четырехстолбовая хозяйственная стройка с остатками хлеба размерами 240 x 350 см относится к середине или началу позднего периода латена. В пожаром уничтоженном срубном жилище 3 сохранился деревянный пол, на котором у стены найдено множество грузил и остатки деревянной

конструкции ткацкого станка /пол. I в. н. э./. На городище Липтовска-Мара I открывалась внутренняя полоса укреплений раннего римского периода. Были обнаружены одностворчатые ворота со створкой втянутой внутрь ареала, через которые проходила кругляками выложенная коммуникация. В отличие к остальным частям укреплений ворота не несут следы пожара. Каменная насухо положенная стена с вертикальными столбами в переде была с внутренней стороны укреплена горизонтально уложенными колодами, поддерживающими двойки вертикальных столбов на расстоянии около 650 см друг от друга. Эти столбы совпадали со столбами в переде стены. У внутренней стороны на расстоянии 350 см проходит другой ряд столбов. Разложенная часть стены была после исследования в общих чертах восстановлена. Во время зондажа Ю части внутреннего ареала открыт дальнейший объект, относящийся, подобно как и стена, к заключительному раннеримскому горизонту городища. Был углублен боком в крутой флишовый склон и так образовались три стены жилища. Столбовые ямы по окружности - следы закрытия. На площади перед входом найден двусоставный жернов в первоначальном положении. В жилище найдено множество сосудов и две кругообразные бронзовые подвески с гороховидными литниками, нанизанные на цепочки.

ZÁCHRANNÝ VÝSKUM V NITRE-PÁROVSKÝCH HÁJOCH

Karol P i e t a - Lenka K u l i c h o v á - Jaroslava L o m e n o v á

Ryha produktovodu preťala časť väčšieho sídliska S od časti Párovské Háje v Nitre. Lokalita objavená v r. 1972 počas výstavby tranzitného plynovodu; rozsiahlejší záchranný výskum realizoval vtedy K. Pieta. Sídlisko sa rozkladá na oboch svahoch dlhého a plytkého údolia prebiehajúceho v smere SZ-JV. Stredom preteká Cabajský potok. Výkopová ryha v jeho blízkosti preťala cestu Nitra - Jarok medzi hospodárstvom Jurajov dvor a odbočkou cesty do osady Párovské Háje a viedla na JV. Nadmor. v. sídliska približne 200 m /45-21-06, 1 : 10 000, 351 : 212 mm/. Výplň črtajúcich sa priehlbní kryla 30-50 cm hrubá ornica, v blízkosti potoka až 100 cm, ktorá obsahovala len málo nálezov. Prieskum bolo treba urobiť urýchlene a bez pomoci robotníkov; z objektov sa odobrali vzorky keramiky na datovanie a obsah pozoruhodnejších bol čiastočne vybratý.

O b j e k t 7, zachytený v JZ profile ryhy v š. 400 cm. Ploché dno 50 cm pod povrchom. Výplň prachová sivohnedá vrstva s deštrukčnou vrstvičkou mazanice v strede. V nej drobné predmety, výrazné črepy a tri nádoby. Miska s kónickými stenami a dovnútra zatiahnutým okrajom, dno prstencovite zdôraznené, sivohnedá, na povrchu stopy tuhovania. Miska s esovitou profiláciou a klenutým vydutím, plynule prechádzajúcim do zaobleného dna s omfalom. Podobne formovaná poškodená miska alebo šálka. Objekt patrí približne do prvej pol. 3. stor. n. l.

O b j e k t 14, fragment mierne zahĺbenej chaty, zachytený v š. 290 cm. Dno v h. 90 cm. Na oboch krajoch plochého dna dve kolové jamy, h. 55 cm. Výplň tmavosivá popolovitá hlina, množstvo kostí a črepov, hlavne fragmenty misiek s kónickými stenami a odsadeným dnom, esovité hrnce a vázy, črepy sivej keramiky a zlomky provinciálnych hrnčiarskych výrobkov /črep glazovaného mortária, fragmenty pohára s prehýbanými stenami/, zlomok skla. Mladšia doba rímska.

O b j e k t 18, zahĺbená chata. SV stena ryhy zachytila kraj v d. 430 cm. Pre časové dôvody sa preskúmal iba pás široký 80 cm, ktorý odkryl v h. 115 cm rovné dno a tri kolové jamy pri jej okrajoch. Zásyp sivá popolovitá hlina, v strede prepálená vrstvička. Okrem uhlíkov a zvieracích kostí množstvo črepov z esovitých nádob a misiek s kónickými stenami a odsadeným dnom, leštená keramika so žliabkovanou výzdobou, miniatúrna nádobka s odsadeným dnom, leštená keramika so žliabkovanou výzdobou, miniatúrna nádobka a časť sivej vázy s valcovitým vydutím, vytočenej na kruhu. Mladšia doba rímska.

Zaevidovalo sa spolu 31 zahĺbených objektov /časovo určených 28/. Tri pece a zvyšky dvoch zemníc patria k malej osade z 12.-13. stor., podľa zberového materiálu rozprestierajúcej sa hlavne na S brehu potoka. Jedna chata a jama dokladajú sporadické veľkomoravské osídlenie /pod. tri sídliskové objekty z r. 1972/. Najpočetnejšie pozostatky sídliska z mladšej doby rímskej /19/ - 15 chát a 4 odpadové jamy. Mladorímske objekty mali charakteristickú sivú popolovitú výplň, pomerne bohatú na keramiku. Dva materiálovo nevýrazné objekty sú z doby sťahovania národov. Z hľadiska pôvodného rozsahu jednotlivých osád pozoruhodné porovnanie s kolekciou 28 datovateľných objektov z výskumu v r. 1972, ktoré predstavujú časť JZ okraja sídliskového areálu: 13 z mladšej doby rímskej, 11 z doby sťahovania národov. Zdá sa, že jadro mladšej a menšej z osád leží viac na J od ryhy produktovodu. Lokalita Nitra-Párovské Háje je na nízkej pahorkatine J od Nitry, v priestore archeologicky málo známom. Mladorímske osídlenie môžeme azda dávať do súvisu so žiarovým pohrebiskom v intraviláne obce Cabaj-Čápor /časť Čápor/, vzdialenej 4 km po prúde potoka /Kolník 1962, s. 281-282/. Dôležitá osada z doby sťahovania národov patrí ku skupine lokalít koncentrujúcich sa v okolí Nitry /Výčapy-Opatovce, Nitra-Mlynárce, Nitra-Chrenová - Pieta 1983, s. 175 n./. Treba ľutovať, že sa v minulosti nesledovali ryhy prechádzajúce náleziskom /plynovod II a III/. Stratila sa možnosť poznať stred J časti sídliskového areálu i presnejšie rekonštruovať rozsah jednotlivých etáp osídlenia.

L i t e r a t ú r a

KOLNÍK, T. 1962: Urnový hrob z mladšej doby rímskej z Čápora. In: Študij. Zvesti Archeol. Úst. SAV. 9. Nitra, s. 281-282.

PIETA, K. 1983: Pohrebisko z doby sťahovania národov v Dvoroch nad Žitavou. In: Študij. Zvesti Archeol. Úst. SAV. 20. Nitra, s. 175-186.

RETTUNGSGRABUNG IN NITRA-PÁROVSKÉ HÁJE. Die Siedlung beim Bau der Transitgasleitung im J. 1972 entdeckt /13 Objekte aus der jüngeren römischen und 11 aus der Völkerwanderungszeit/. 1982 störte eine weitere Rinne in 260 m L. 5 mittelalterliche, 3 grossmährische, 2 völkerwanderungszeitliche und 19 jüngerrömerzeitliche Objekte. Die Lokalität liegt am Anfang eines nicht tiefen Tales, an beiden Bachseiten. Aus zeitlichen Gründen wurden die meisten gestörten Hütten und Gruben nur vermessen und durch das aus dem Profil gewonnene Material datiert. Eingehender untersucht wurden nur 3 jungrömerzeitliche eingetiefte Siedlungsobjekte. Aus dem Vergleich der zeitlichen Zugehörigkeit der Objekte und den Ergebnissen der Lesefunde geht hervor, dass die slawische und mittelalterliche Siedlung hauptsächlich beim Bach und im N-Tal der Fläche lag, hingegen der Siedlungskern aus der Völkerwanderungszeit /5. Jh./ höher am S-Teil des Hanges. Die Siedlung aus

dieser Zeit gehört zur Gruppe kleiner zeitgleicher Niederlassungen in der Umgebung von Nitra /Výčapy-Opatovce, Nitra-Mlynárce, Nitra-Chrenová/. Das grösste Ausmass hatte die Besiedlung aus dem 3.-4. Jh., zu welcher offenbar auch das seit längerem 4 km bachabwärts in Cabaj-Čápor festgestellte Gräberfeld gehört.

ОХРАННОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ В Г. НИТРА - ПАРОВСКЕ-ГАЕ. Поселение, обнаруженное во время стройки транзитного газопровода в 1972 г. /13 объектов младшего римского периода и 11 периода переселения народов/. Углублением в 1982 г. дальнейшего рва на расстоянии 260 м нарушено 5 средневековых объектов, 3 великоморавских, 2 периода переселения народов и 19 младшего римского периода. Местонахождение располагается у начала мелкой долины, на обеих берегах потока. Из-за недостатка времени было большинство нарушенных жилищ и ям только измерено и датировано материалом, приобретенным из профиля. Более подробно исследовано только три селищных объекта времени младшего римского периода. Из сравнения хронологической принадлежности объектов и результатов сбора вытекает, что славянский и средневековый поселок располагался преимущественно вдоль потока, в С части площади и ядро поселения периода переселения народов /V в./ находилось выше, в Ю части склона. Поселение V в. относится к группе небольших современных поселков в окрестностях Нитры /Вичапи-Опатовце, Нитра-Млинарце, Нитра-Хренова/. Наиболее размерным было заселение в III-IV вв., которому по-видимому принадлежит и могильник, обнаруженный уже раньше в с. Цабай-Чапор, в 4 км вдоль потока.

ŽELEZIARSKE OBJEKTY Z DOBY RÍMSKEJ A STREDOVEKÁ DECHTÁRSKA VÝROBA VO VARÍNE

Karol P i e t a - Jozef M o r a v č í k

Ložiská železnej rudy a stopy jej ťažby v SZ časti predhoria Malej Fatry, sústredené v katastroch obcí Varín, Krasňany a Dolná Tižina, sú dávnejšie známe /Cvacho - Prikryl 1966/. Povrchový prieskum naznačoval možnosť využívania ľahko prístupných rudných žíl už vo včasnodejinnom období /Šedo 1977/. Pri melioračných prácach na JZ svahoch návršia Dúbravy /545 m/ v polohe Železná studňa sa narazilo na koncentráciu železnej trosky. Melioračné ryhy v nadmor. v. 490-510 m narušili skupinu nízkych násypov v d. 250 m po pravom brehu vodnatého potôčika vyvierajúceho na lokalite. Detektorom kovov /J. Tirpák/ sa vymedzilo osem háld s Ø 10-20 m. Sondáž potvrdila, že haldy 1-6 a 8 obsahujú ako hlavnú zložku železnú trosku, zvyšky drevného uhlia, kusy prepálenej hliny a črepy púchovskej kultúry, halda 7 stopy dechtárskej výroby a keramiku z 12.-13. stor. Aj na svahoch neďalekej Rechtorskej doliny /Pod Jedľovinou/ je železná troska na veľkých plochách. Na konci tejto doliny v polohe Rudy sa ťažila železná ruda ešte v min. stor.

Záchranný výskum sa zameral na porušenú haldu 1. Štyrmi sondami /200 m²/ sa odkryla väčšia časť vnútornej plochy násypu i terén v bezprostrednom okolí. Podložie vytvára ílovitá hlina pomiešaná so skalami z kremencového podložného masívu. Kusy trosky, prepálená hlina a sporadická hrubá keramika už tesne nad

podložím. V strede haldy oválna, približne 280 cm široká deštrukcia hliny prepálenej do červena a kusov plášťa pece v podobe tvarovanej, z jednej strany často sklovite prepálenej mazanice, zmiešaných s drobnými úlomkami železnej trosky a drevného uhlia. Stred deštrukcie zničila melioračná ryha /mazanica v sekundárnej polohe/. Na vodorovne upravenom podloží sa pod deštrukciou črtali drobné jamky a žliabky. Od prepálenej deštrukcie smerom do svahu vejárovite rozložená vrstva hrubej kusovitej železnej trosky, smerom zo svahu zásyp hliny, kameňov a drobnej trosky, čierno sfarbený drevným uhlím. V niekoľkých haldách relatívne početné črepy, všetko pomerne veľké fragmenty jediného typu - hrubého, asi 40 cm vysokého hrnca s mierne esovitým profilom a trochu odsadeným širokým dnom, s výzdobou klinovitých vpichov pod okrajom alebo zvislých radov opakovaných prstových vpichov; typ príznačný pre hrnčiarsku výrobu púchovskej kultúry na konci 1. a v 2. stor. n. l. /Pieta 1982, obr. 10: 18, 19/. V súčasnom štádiu výskumu opisovaných stôp železiarskej produkcie je tento materiál smerodajný pre jej datovanie. Pozostatky železiarskej výroby pochádzajú pravdepod. z väčších kopulovitých pecí na úrovni terénu, určených na opakovanú tavbu. Takéto taviace zariadenia z Porýnska a Burgenlandu sú z doby laténskej /Pleiner 1965, s. 16; Ohrenberger - Bielenin 1969, s. 88-90/. Ich výskyt na S Slovensku /v prípade definitívneho potvrdenia tézy odkrývkou intaktných objektov v budúcnosti/ by bol unikátny i v celom prostredí slobodnej Germánie a môže mať pozoruhodnú, i keď iste nie priamu súvislosť s antickými písomnými správami o ťažbe a výrobe železa v tejto oblasti /Tacitus, Ptolemaios/. Zvýšenú pozornosť si zaslúžia aj intenzívne vzťahy púchovskej kultúry s noricko-panónskou oblasťou a Kotíni.

Na povrchu podložia pri halde sa našli dve rohovcové čepele. Pretože stopy osídlenia sa nezistili, môže ísť o doklad povrchového získavania tejto hojne sa tu vyskytujúcej suroviny v neolite alebo eneolite.

Plošne sa odkryla i väčšia časť násypu 7. Na povrchu prirodzenej vyvýšeniny sa zistil 170 cm dlhý žľab, v ňom dlabané drevené korýtko s kolmo osadenými dvoma lievikmi upravenými z nádob. Zvyšná plocha koryta prekrytá doskami. Zariadenie ústilo tesne pri potoku do jamy širokej 90 cm, ktorá obsahovala zlomky smolovitej hmoty, uhlíky, drobnú mazanicu a hlavne črepy z hrubých zásobníc. Vnútornú plochu lievikov, korýtka i väčšiny črepov pokrývala smolovitá vrstvička. Výskum nie je ukončený, je však nepochybné, že sa odkryli pozostatky výroby dechtu, datovanej keramikou do 12.-13. stor. Zachovala sa len spodná časť zariadenia, nad ktorou treba predpokladať milierovú nadstavbu. Význam objavu zvyšuje skutočnosť, že podobná technológia, ani súdobé nálezy tohto druhu nie sú u nás doložené /Bialeková 1962; Remiášová - Ruttkay 1967; Pleiner 1970/. Nález zrejme súvisí s hospodárskou činnosťou neďalekého mestečka Varína, ktoré je ako súčasť hradného panstva Starý hrad nepriamo doložené už v r. 1238.

L i t e r a t ú r a

BIALEKOVÁ, D. 1962: Slovanské príbytky a dechtárske jamy v Bojniciach. Archeol. Rozhl., 14, s. 823-824, 827-841.

CVACHO, I. - PRIKRYL, Ľ. V. 1966: Železorudné baníctvo v okolí Žiliny. In: Vlastiv. Zbor. Považia. 8. Martin, s. 195-198.

OHRENBERGER, A. J. - BIELENIN, K. 1969: Ur- und frühgeschichtliche Eisenverhüttung auf dem Gebiet Burgenlands /informativer Bericht/. In: Burgenländ. Forsch. 2. Eisenstadt, s. 79-95.

PIETA, K. 1982: Die Púchov Kultur. Nitra.
PLEINER, R. 1965: Die Eisenverhüttung in der "Germania Magna" zur römischen Kaiserzeit. In: Ber. d. Röm.-germ. Komm. 45. Berlin, s. 11-86.
PLEINER, R. 1970: Středověká výroba smoly v Krásné dolině u Rakovníka. Památ. archeol., 61, 2, s. 472-515.
REMIÁŠOVÁ, M. - RUTTKAY, A. 1967: Zisťovací výskum v Koši. Slov. Archeol., 15, s. 455-463.
ŠEDO, O. 1977: Stopy ťažby a spracovania železnej rudy v chotári Varína. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1976. Nitra, s. 267.

EISENVERARBEITUNGSOBJEKTE AUS RÖMISCHER ZEIT UND MITTELALTERLICHE TEERPRODUKTION IN VARÍN. Im NW-Teil des Malá Fatra-Vorgebirges /N-Slowakei/ wurden seit längerem Spuren der Eisenerzförderung und -verarbeitung festgestellt, das hier in Adern an die Oberfläche tritt. Meliorationsarbeiten im Gemeindekataster von Varín /Bez. Žilina/ störten niedere Halden von 10-20 m Durchmesser /7 Halden in 250 m Länge am rechten Ufer des auf der Lokalität entspringenden Baches/. Die Halde 1 wurde flächenmässig untersucht. In der Mitte der Aufschüttung vernichtete die Meliorationsrinne eine Destruktion stark gebrannten Lehmverputzes, wahrscheinlich eines Ofenmantels. Die Aufschüttung enthielt in Richtung in den Hang grosse Eisenschlackenstücke und rotgebrannten Lehm, in umgekehrter Richtung war sie mit Holzkohlestückchen, Lehmverputz, Schlackenschutt und Steinen durchsetzt. In sämtlichen Schichten Scherben von Púchov-Keramik, die dem einzigen Vorratsgefässtyp mit kennzeichnender Verzierung vom Ende des 1. und aus dem 2. Jh. u. Z. angehörten. Gleiche Keramik auch in den übrigen gestörten Halden. Vermutlich wurden hier Spuren von Eisenerzverarbeitung festgestellt, höchstwahrscheinlich in grossen oberirdischen Kuppelöfen. Einrichtungen solcher Art nördlich der Donau sind bisher vereinzelt und offenbar ein weiterer Beleg enger Kontakte des Púchover Bereiches /auf welchen sich die Berichte des Tacitus und Ptolemaios über Eisenerzförderung beziehen/ mit dem norisch-pannonischen Gebiet. In der Umgebung der Fundstelle weitere Lokalitäten mit massenhaftem Vorkommen von Eisenschlacke. Am Bachufer auch Reste einer Einrichtung zur Teerproduktion aus dem 12.-13. Jh. In das Liegende des Hügels wurde in einen ausgeschachteten Graben ein Holztrog untergebracht, der von Brettern mit zwei vertikal angebrachten Keramiktrichtern überdeckt war. Der Trog mündete in eine Auffanggrube mit Resten eines Vorratsgefässes aus. Die Grabung wird fortgesetzt.

МЕТАЛЛУРГИЧЕСКИЕ ОБЪЕКТЫ РИМСКОЙ ЭПОХИ И СРЕДНЕВЕКОВОЕ ПРОИЗВОДСТВО ДЕГТЯ В С. ВАРИН. В СЗ части предгорья Малой Фатры уже раньше определены следы добычи и обработки железной руды, которая здесь жилами выступает на поверхность. Мелиорационные работы в кадастре с. Варин /рай. Жилина/ нарушили плоские отвалы диаметром 10-20 м /7 отвалов на расстоянии 250 м на правом берегу потока, который берет свое начало на местонахождении/. Был обследован отвал № 1. По середине насыпи мелиорационный ров нарушил обвал сильно пережженной обмазки предположительно от обшивки печи. В направлении к склону насыпь содержала большие куски железного шлака и красную глину, в обратном направлении была насыщена древесным углем,

обмазкой, фрагментами шлака и камнями. Во всех слоях черепки пуховской культуры, относящиеся к одному типу запасного сосуда с типическим украшением конца I-II вв. н. э. Такая же керамика найдена и в других отвалах. Кажется, что в Варине обнаружены следы обработки железной руды, скорее всего в больших сводчатых наземных печах. Наличие объектов этого типа к С од Дуная пока единично. Оно по-видимому дальнейшим доказательством тесных контактов пуховской культуры /которой касаются сообщения Тацита и Птолемея о добыче железа/ с норико-паннонской областью. Вокруг местонахождения и другие места с количеством железного шлака. На берегу потока обнаружены также остатки объекта для производства дегтя XII-XIII вв. В выкопанный в материк холмика желоб было уложено деревянное корыто, закрытое досками, с двумя вертикально прикрепленными керамическим воронками. Корыто вело в собирательную яму с остатками запасного сосуда. Исследование продолжается.

POKRAČOVANIE VÝSKUMU V BRATISLAVE-RUSOVCIACH

Magda P i c h l e r o v á

Od r. 1961 prebieha výskum v Bratislave, časť Rusovce. Načrtol dejinný vývoj Gerulaty a zvýraznil jej postavenie v pevnostnom systéme panónskej hranice v súvise s obranou Jantárovej cesty, ktorá v priestore Bratislavskej brány opúšťala hranice impéria /Pichlerová 1983/. V spojitosti s rozsiahlou prestavbou Rusoviec sa výskum v r. 1981-82 prispôsobil potrebe zachrániť nálezy ohrozené stavebnými úpravami. Upriamil sa na dve hlavné úlohy: a/ pokračovanie v odkrývke výrobného strediska na Kovácsovej ul. 378, b/ záchranné a zisťovacie akcie, resp. zber v miestach výstavby.

a/ V záhrade domu 378 /jasle/ na Kovácsovej ul. /M-44-24-18, 1 : 10 000, 410 : 157 mm/ sa odkryli dva rímske výrobné objekty /pec na pálenie vápna a pec zložitejšej konštrukcie, zatiaľ neinterpretovaná/; Pri objekte II sa odkryl príbytok výrobného charakteru z mladšej fázy osídlenia, postavený na vrstve tehlového odpadu; zachoval sa roh /do v. 40 cm/, dlážka s ohniskom a zložitejšou úpravou priehlbín v mazanici. Plytko pod dlážkou zapustený do tehlovej drviny /tehlový prach, zlomky tehál, vápno/ kostrový hrob /železné cvočky, bronzová a železná spona, bronzová pinzeta a kostená perla/, prekvapivo situovaný v miestach výrobného strediska; vymkýna sa z bežného spôsobu pochovávania v dobe rímskej. Za objektom III sa odkryla kostra koňa pravdepod. z doby rímskej /v superpozícii nad ňou dva kostrové hroby - v jednom tenké železné obruče z vedierka - patriace k prv odkrytému pohrebisku z 9.-10. stor. /Pichlerová 1980b, s. 220-221/. V objekte III okrem črepov fragment mramorovej sochy v sekundárnej polohe; mal iba funkciu kameňa. Je to časť rohu hojnosti, ktorého výplň /poľnohospodárske plodiny a ovocie/ predstavuje atribút sochy bohyne Fortúny /Pichlerová 1982/. Existencia sochy nadživotnej veľkosti nateraz v Gerulate prvým dokladom voľnej plastiky /Fortuna Gerulatas/; svedčí o uctievaní grécko-rímskych božstiev v 1.-2. stor.

b/ Sledovala sa J časť Rusoviec, kde sa začala početná individuálna výstavba rodinných domov. Výskum sa nerozvinul v želateľnom rozsahu /nepochope-

nie súkromníkov, rýchly postup prác pomocou zemných strojov/. Sledované polohy:

1. Roh Kórejskej a Kovácsovej ul. /M-44-24-18, 1 : 10 000, 403 : 163 mm/. Bagrovaním porušený stredoveký cintorín. Preskúmalo sa úpätie vyvýšeniny medzi Kovácsovou ul. a čelným múrom súčasného cintorína. Nezistili sa doklady o pokračovaní stredovekého cintorína /rozptýlené črepy z doby rímskej/.

2. Plocha medzi oplotením záhrady /patrí k domu na Kovácsovej ul. 382; M-44-24-18, 1 : 10 000, 405 : 182 mm/ a okrajom odkopaného svahu pri železničnej trati. V záhrade sa už prv odkrylo šesť žiarových hrobov /167-172/ z pohrebiska II z doby rímskej /Pichlerová 1981, s. 17/. Výskum odkryl hrob 173, jama sa nerysovala, v h. 90 cm popolnica, horná časť odoraná /obr. 122: 2/. Črepy /zrekonštruovaná plochá kónická miska - obr. 122: 1/ pochádzajú z rozoraných hrobov.

3. Areál ZDŠ na Vývojovej ul. /M-44-24-18, 1 : 10 000, 418 : 130 mm/. Prv sa tu skúmalo pohrebisko I. Pri výsadbe stromov porušený ďalší hrob /168/. Z obsahu zlomok vydutia sklenej fľaštičky a črepy z červenkastého pohára s pretlačenými stenami /obr. 122: 3/. Nezistilo sa, či ide o celú hrobovú výbavu, o žiarový alebo kostrový hrob /nález utajený/. Hrob patrí k pohrebisku Ia z 2. stor. /Kraskovská 1974, s. 89-92/.

4. Pozdĺž oboch strán ul. Hraničiarov /M-44-24-18, 1 : 10 000, 387 : 167 mm/ v trase Kórejská ul. - železničná stanica. Záchranný výskum v r. 1979-1980 /Pichlerová 1980a, s. 172-173/, na mieste už stoja novostavby. Št. Polák pri stavbe rodinného domu pozbieral črepy z doby rímskej, medzi nimi aj železnú oblúkovitú sponu, laténsky črep a stredoveké fragmenty.

5. Ul. Hraničiarov v trase Kórejská ul. - Vývojová ul. Sonda v záhrade patriacej k domu na Balkánskej ul. 246 /M-44-24-18, 1 : 10 000, 399 : 151 mm/ odkryla priekopu porušenú studňou. V druhej sonde /priekopu priečne rezala/ sa zachytil celý profil, ukončenie priekopy a časť objektu najskôr štvorcového pôdorysu /nemohol sa sledovať, rovnako ani ďalšie pokračovanie, resp. ukončenie priekopy/. Priekopa, zarezaná do pieskového podložia, mala na úrovni zistenia v h. 70 cm od povrchu š. 6 m, v h. 2,2 m š. 1 m. V prvej sonde výplň tvoril hore sivohnedý zásyp, nad dnom a pri kolmých stenách hnedá vrstva s početnými črepmi z doby rímskej. Na Z stene druhej sondy profil priekopy prerušovaný zhlukmi uhlíkov a prepálenými trámami, najskôr zosunutými zo spomenutého objektu /strážna veža?/. Vo výplni množstvo črepov, časť so stopami po sekundárnom prepálení, zlomky dlaždičiek, hrudky mazanice, zlomky železných predmetov a importy /početné zlomky terry sigillaty, terry nigry/. Zrekonštruovala sa veľká dvojkónická svetlohnedá amfora s úzkou kónickou spodnou časťou, najskôr na prepravu vonného oleja. Na takmer rovných pleciach červeno-grafitový nápis a na vysokom hrdle ďalšie značky /červené a zelené/. Možno predpokladať, že priekopa po zániku funkcie slúžila ako smetisko. V r. 1976 sa táto priekopa zistila už v západnejšej časti. Výplň tvorila kompaktná hnedozem bez nálezov, preto sme ju považovali za odvodňovaciu priekopu. Zrejme však bola súčasťou obranného systému najskôr civilnej časti Gerulaty. Analýza pramenného materiálu z priekopy nie je ukončená, nateraz je predčasné bližšie určiť obdobie jej vzniku a zániku.

L i t e r a t ú r a

KRASKOVSKÁ, Ľ. 1974: Gerulata-Rusovce. Rímske pohrebisko I. Bratislava.

PICHLEROVÁ, M. 1980a: Ďalšie poznatky o rozlohe Gerulaty. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1979. Nitra, s. 172-173.

PICHLEROVÁ, M. 1980b: Výskum pohrebiska z doby bronzovej, doby rímskej a z poveľkomoravského obdobia v Bratislave-Rusovciach. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1978. Nitra, s. 220-221.

PICHLEROVÁ, M. 1981: Gerulata-Rusovce. Rímske pohrebisko II. Bratislava.

PICHLEROVÁ, M. 1982. Antike kunsthandwerkliche Gegenstände aus Gerulata. In: Akta konference Eirene. Praha, v tlači.

PICHLEROVÁ, M. 1983: Postavenie Gerulaty na stredodunajskom Limes Romanus. In: Zbor. Slov. nár. Múz. 76. Hist. 23. Bratislava, s. 63-84.

FORTSETZUNG DER GRABUNG IN BRATISLAVA-RUSOVCE. Die seit 1961 geführte Grabung in Bratislava, Teil Rusovce, trug zum Kennen der Geschichte Gerulatas am Ostrand des Bratislavaer Tores bei, das im mitteldanubischen Limes für die Römer strategisch den wichtigsten Abschnitt der pannonischen Donaugrenze mit dem Übergang der Bernsteinstrasse bildete. Es wurde mit der Untersuchung des Produktionszentrums aus der römischen Zeit in der Gasse Kovácsova ul. 378 fortgesetzt. Ein Teil des Produktionsobjektes wurde untersucht. Seicht unter seinem Fussboden war ein Skelettgrab /Eisen- und Bronzefibel, Bronzepinzette, Knochenperle und Eisenzwecken/. Hinter dem Objekt ein Pferdeskelett, das nach der Stratigraphie aus römischer Zeit stammt - in Superposition über ihm 2 Skelettgräber aus dem 9.-10. Jh. Im Objekt in sekundärer Lage das Fragment eines Füllhorns, dessen Inhalt /landwirtschaftliche Früchte und Obst/ das Attribut einer Fortuna-Statuette aus Marmor in Überlebensgrösse darstellt /Fortuna Gerulatas/. Der erste Beleg von freier Plastik in Gerulata.

Rettungsgrabungen: 1. Ecke der Gasse Kórejská und Kovácsova ul.: Mittelalterlicher Friedhof. 2. Kovácsova ul. 382: Urnengrab 173 des Gräberfeldes II /Abb. 122: 2/. Weitere Scherben aus zerpflügten Gräbern /Abb. 122: 1/. 3. Gasse Vývojová ul. /wo früher ein Abschnitt des Gräberfeldes I untersucht wurde/: Ein weiteres gestörtes Grab /Nr. 168/ mit der Bauchscherbe eines Glasfläschchens und einem Faltenbecher /Abb. 122: 3/. Das Grab gehört zum römischen Gräberfeld Ia. 4. Gasse ul. Hraničiarov: Weitere Fragmente römischer Gefässe und eine eiserne Bogenfibel. 5. Gasse ul. Hraničiarov /Garten zum Haus auf der Gasse Balkánska ul. 246/: Ein erfasster Graben, dessen Mitte durch einen neuzeitlichen Eingriff gestört war; festgestellter Grabenabschluss und der Teil eines rechtwinkligen Objektes /wahrscheinlich Wachtturm beim Tor/. Holzkohlestückchen und angebrannte Balken deuten auf eine Feuersbrunst. Der Graben /Br. 6 m in 70 cm T., Br. 1 m in 2,2 m T./ gehörte zum Verteidigungssystem, am ehesten des zivilen Teiles von Gerulata, später diente er für Abfall. In der Füllerde viele Scherben /Schüsseln, topfförmige Gefässe, Amphoren, Deckel u. a./ mit Spuren sekundärer Brennung, Teile von Lampen, Ziegeln, Bruchstücke von Eisengegenständen u. a. Zahlreich vertretene Importware /Terra Sigillata, Terra Nigra, dickwandige Amphore mit konischem schmalem Boden, etwa zum Transport von Riechölen, mit Inschrift und Zeichen u. a./. Gerulata war vor allem in den ersten zwei Jahrhunderten u. Z. eine exponierte Grenzstelle.

ПРОДОЛЖЕНИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ В Г. БРАТИСЛАВА-РУСОВЦЕ. Исследование, которое проходило в Братиславе-Русовце с 1961 г., внесло вклад в изучение истории Герулаты, находившейся на В окраине Братиславских ворот, которая пред-

ставляла для римлян стратегически важнейшую область паннонско-дунайской границы среднедунайского лимита в связи с проходившим сюда Янтарным путем. Продолжалось исследование производственного центра римского периода на Ковачовой ул. № 378. Обследовалась часть производственного объекта. Под его полом находилось мелко углубленное скелетное погребение /железная и бронзовая фибулы, бронзовый пинцет, костяной бус, железные сапожные гвозди/. За объектом открыт скелет лошади, по стратиграфии римского времени, над ним 2 скелетных погребения IX-X вв. В объекте найден фрагмент рога изобилия во вторичном положении, орнаментация которого /сельскохозяйственные культуры и фрукты/ представляет атрибут статуи богини Фортуна Герулатас/. Это первое доказательство вольной пластики в Герулате.

Охранные исследования:

1. Корейска и Ковачова ул.: Средневековое кладбище. 2. Ковачова ул. 382: Урновое погребение 173 из могильника II /рис. 122: 2/. Дальнейшие черепки из распаханных погребений /рис. 122: 1/. 3. Вивойова ул. /в местах раньше исследованной части могильника /: Нарушено дальнейшее погребение /168/, из содержания фрагмент тулова стеклянной бутылочки и стакан с вдавленными стенами /рис. 122: 3/. Погребение относится к римскому могильнику Ia. 4. Ул. Граничяров: Дальнейшие фрагменты римских сосудов и железная арковидная фибула. 5. Ул. Граничяров /огород дома на Балканской ул. 246/: Обнаружены ров, по середине нарушенный вмешательством в новое время, конец рва и часть прямоугольного объекта /предположительно сторожевая башня у ворот/. Угольки и несожженные колоды указывают на уничтожение во время пожара. Ров /ш. 6 м на гл. 70 см, и ш. 1 м на гл. 2,2 м/ был частью окружной оборонительной системы гражданской части Герулаты, позже он служил свалкой. В его засыпке множество черепков /миски, горшковидные сосуды, амфоры, покрышки и др./ со следами вторичного пережжения, части светильников, кирпича, фрагменты железных предметов и др. Присутствует количество импортированного товара /терра сигиллата, терра нигра, толстостенная амфора с узким коническим днищем вероятно для перевоза пахучих масел с написью и знаками, и др./. Герулата была именно в первые два столетия н. э. оживленным пограничным местом.

ZÁCHRANNÉ VÝSKUMY A PRIESKUMY V OKRESE KOMÁRNO

Priska R a t i m o r s k á

K o m á r n o

V parku Leninove sady bola vyhĺbená pozdĺž Kasárenskej ul. /po ľavej strane smerom k pevnosti/ vodovodná ryha. Pri prieskume /I. Kuzma, J. Rajtár, P. Roth/ sa zistili v profile a vo vybagrovanom zásype ryhy /d. 100 m, h. 2 m, š. 80 cm/ pozostatky architektúry zo 17.-18. stor. a porušené objekty z doby laténskej. Vybralo sa množstvo laténskych črepov; v jednej časti sa črtal objekt neporušený stredovekou zástavbou. Čiastočné odkrytie objektu spresnilo chronologické zaradenie sídliska do neskorej doby laténskej. Odkryli sa objekty 1, 1a, 2. Sídlisko sa rozprestiera na väčšej ploche pod parkom, kde v súčasnosti nie je možný výskum. Ďalšia ryha /kolmá na predchádzajúcu/ na prípojku vodovodu pozdĺž Stromovej ul. /po pravej strane smerom k Dunaju; d. 150 m, š. 80 cm, h. 2 m/

zachytila hustú stredovekú zástavbu, v niektorých prípadoch laténske objekty porušené základmi stredovekých domov. Plánuje sa zisťovací výskum.

O b j e k t 1. Porušený objekt výrobného charakteru; zistené rozmery 260 x 180 cm, h. 250 cm. Zistili sa vrstvy veľmi prepálenej ílovitej hliny, v niektorých miestach upravovaný povrch. Nájdené črepy neskorolaténskej keramiky /150 ks/, zvieracie kosti, uhlíky, železná troska, žiarom zničená bronzová spona spojenej konštrukcie a zlomky neurčiteľných železných predmetov. Črepy: okraje misiek s ostrou esovitou profiláciou, previsnutým okrajom typu Békásmegyer /obr. 123: 1-6, 10-12/, z kónických misiek /obr. 123: 7-9/ a z fľašovitých nádob /obr. 123: 17-19, obr. 124: 1/. Na vnútornej strane niektorých misiek zostatky vlešťovanej výzdoby /obr. 123: 21-23/. Materiál jemne plavená hlina, dobre vypálená, povrch hladený, farba sivá a sivohnedá, všetko vytočené na kruhu. Situly s hrebeňovanou výzdobou s prímesou tuhy /obr. 123: 13-16/. Fragmenty maľovanej keramiky, väčšinou misy /obr. 124: 2, 3/, jemne plavený materiál, dobre vypálený, tehlovočervený. Na povrchu maľovaná výzdoba striedajúcich sa bielych a červenohnedých pásov. Medzi črepmi z hrubostenných nádob časť okraja z nádoby s okružím zv. Krausengefässe /obr. 123: 20/.

O b j e k t 1a predstavuje neskorší zásah do výrobného objektu 1 do h. 170 cm; asi kultúrna jama z druhej fázy osídlenia. Celý rozsah sa nedal zistiť. Črepy z misiek, tuhovaných situl s hrebeňovaním a fľašovitých nádob; štyri fragmenty z maľovanej keramiky.

O b j e k t 2. Výrobný objekt, značne zničený stredovekou zástavbou. Vrstva prepálenej hliny /v niektorých miestach na tvrdosť kameňa/, zmiešaná s uhlíkmi a množstvom kusov tuhy, pravdepod. používanej ako suroviny, medzi kusmi tuhy fragment téglika. Črepy obdobného charakteru ako v objekte 1, fragmenty misiek, zásobníc a fľašovitých nádob z neskorolaténskeho obdobia, situly s hrebeňovaním, s prímesou tuhy, črepy maľovanej keramiky /obr. 125: 1-14/. Na jednom črepe na bielom páse červenohnedá vlnovka medzi dvoma pásmi červenohnedých línií /obr. 125: 13/. Niekoľko črepov zo severopanónskej inkrustovanej keramiky /obr. 126: 1-4/. Pravdepod. na ploche sídliska porušené pohrebisko alebo sídlisko zo staršej doby bronzovej.

Z b e r. Množstvo črepov dokladá husté osídlenie po celej d. výkopu /cca 100 m/. Črepy, zhodné s materiálom z objektov, pochádzajú z misiek s ostrou profiláciou, z hrncovitých nádob, maľovanej a tuhovej keramiky - situly s hrebeňovaním /140 ks/. Fragmenty železnej spony neurčiteľného typu, železná troska, fragment kamenného žarnova a zvieracie kosti.

D a t o v a n i e. Zastúpené typy keramiky sú charakteristické pre stupeň LD v mladšej fáze keltsko-dáckeho osídlenia od r. 60 pred n. l. do prvej pol. 1. stor. n. l. V objekte 1 sa s tuhovou keramikou našli črepy s červeno-bielym maľovaním a na vnútornej strane misiek sa objavuje vlešťovaná výzdoba. Aj fragment zásobnice s okružím potvrdzuje mladší horizont neskorolaténskych sídlisk. Výrobný charakter osady dokladajú nálezy železnej trosky, množstvo grafitu a spečené ílovité vrstvy so sklovitou hmotou. Poloha osady na sútoku Dunaja a Váhu upozorňuje v rámci problematiky nížinných opíd na dôležité postavenie tohto strategického bodu na prelome letopočtu.

M a r c e l o v á

Praveké sídlisko v polohe Faluhelyi dülő /45-43, 1 : 50 000, 83 : 99 mm/ na miernej vyvýšenine. Na povrchu črepy volútovej a želiezovskej kultúry /s rytým ornamentom, výčnelkami, črepy zo zásobníc/ a množstvo mazanice /obr. 130/.

M o d r a n y

Na základe hlásenia /inž. Tárnok, JRD Modrany/ sa urobil zisťovací výskum v polohe Újvári völgy vo dvore hydinárskej farmy SV od obce. Pri hĺbení ryhy na vodovodnú prípojku /d. 20 m, š. 1 m, h. 1,5 m/ nájdené praveké črepy a ľudská kostra. P. Ratimorská a A. Trugly pri začistení profilu zistili kultúrnu vrstvu s množstvom črepov a zvieracích kostí a dva kostrové hroby. Kostry vo vystretej polohe, orientované Z-V, v h. 120 cm. V jednom hrobe zostatky železnej pracky neurčiteľného typu. Chronologické zaradenie hrobov problematické; najskôr 11. stor. /radový cintorín/.

Súvislá kultúrna vrstva v d. 20 m siahala do h. 150 cm. Materiál typický pre eneolit /badenská kultúra/ - okrajové črepy z rôznych nádob, fragmenty úch džbánov a hrubostenných pohárov, na niektorých línie jamôk, črepy zo stien masívnych zásobníc so zdrsneným povrchom /obr. 128 a 129/.

Počas zisťovacieho výskumu na hydinárskej farme sa urobil prieskum pieskového kopca Elöhegy na S okraji obce, kde je pravdepod. sídlisko želiezovskej kultúry /črepy z nádob s rytými líniami a z hrubostenných nádob/.

RETTUNGSGRABUNGEN UND BEGEHUNGEN IM BEZIRK KOMÁRNO.

K o m á r n o. Bei Erdarbeiten Reste einer Architektur aus dem 17.-18. Jh. und gestörte latènezeitliche Objekte festgestellt. Teilweise abgedeckt wurden die Objekte 1, 1a, 2 mit vielen Scherben, Tierknochen, Holzkohlestücken, Eisenschlacke, einer durch Brand vernichteten Bronzefibel vom Mittellatèneschema und Fragmenten von Eisengegenständen. Scherben: Schüsselränder des Typs Békásmegyer, von konischen Schüsseln und flaschenförmigen Gefässen. An der Innenseite eingeglättete Verzierung. Situlen mit Kammstrichverzierung mit Graphitzusatz. Fragmente von bemalter Keramik und Randteil eines Krausengefässes. Die Siedlung stammt aus der Spätlatènezeit; die Keramiktypen sind für die Stufe LD der jüngeren Phase der kelto-dakischen Besiedlung vom J. 60 v. u. Z. bis in die erste Hälfte des 1. Jh. u. Z. charakteristisch. /Abb. 123-126./

M a r c e l o v á. Geländebegehung. Siedlung auf einer mässigen Anhöhe. Scherben der Spiralband- und Želiezovce-Keramik. /Abb. 130./

M o d r a n y. Bei Erdarbeiten festgestellte urzeitliche Scherben und ein menschliches Skelett. Bei der Grabung 2 Skelettgräber wahrscheinlich aus dem 11. Jh. freigelegt. Urzeitliche Besiedlung /im Profil der Rinne eine mächtige Kulturschicht/ ist durch Material belegt, das für das Äneolithikum typisch ist /Badener Kultur/. Elöhegy: Geländebegehung. Viele Scherben aus dem Neolithikum /Želiezovce-Gruppe/. /Abb. 128 und 129./

ОХРАННЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ И РАЗВЕДКИ В РАЙОНЕ КОМАРНО.

К о м а р н о. Во время земляных работ обнаружены остатки архитектуры XVII-XVIII вв. и нарушенные латенские объекты. Частично вскрыты объекты 1, 1а, 2 с множеством черепков, звериными костями, угольками, железным шлаком, жаром испорченной бронзовой фибулой соединенной конструкции и фрагментами железных предметов. Черепки края мисек типа Векашмедер, конических мисек и бутылкообразных сосудов. Внутренняя сторона уркашена влощенным узором. Ситулы с гребенчатым орнаментом и примесью графита. Фрагменты раскрашенной керамики и часть края сосуда с венчиком т. н. Krausengefässe. Поселение относится к позднелатенскому времени;

наличие типов керамики типичных для ступени LD младшей фазы кельто-дакийского заселения с 60-го г. до н. э. до первой половины I. в. /рис. 123-126./

М а р ц е л о в а. Разведки. Поселение на небольшой возвышенности. Черепки линейной и жельезовской культур. /рис. 130./

М о д р а н и. Во время земляных работ обнаружены доисторические черепки и человеческий костяк. Исследование вскрыло 2 скелетных погребения, предположительно XI в. Доисторическое заселение /в профиле желоба мощный культурный слой/ засвидетельствовано материалом типичным для энеолита /баденская культура/. Элогедь: Разведки. Множество черепков периода неолита /жельезовская группа/. /Рис. 128 и 129./

ZÁCHRANNÝ VÝSKUM V OPATOVSKOM SOKOLCI

Priska R a t i m o r s k á

V Opatovskom Sokolci /okr. Dunajská Streda/ v záhrade E. Lenárta, č. d. 127 /L-33-12-B, 1 : 50 000, 292 : 232 mm/ sa pri hĺbení jám pre stromy našli ľudské lebky. Záchranný výskum /I. Kuzma, J. Rajtár, P. Roth, P. Ratimorská/ odkryl dva hroby vo vzdialenosti 50 cm.

H r o b 1 /210 x 60 x 150 cm/. Dospelý vo vystretej polohe s rukami pozdĺž tela. Orientácia SZ-JV. V pásovej časti kostry pri ľavej ruke hrncovitá nádoba s mierne vyhnutým zrezaným okrajom, čierna, vydutie v hornej tretine. Výzdoba: tri pásiky vlnovky a pásik vodorovných čiar, na okraji vnútri vlnovka; v. 13,2 cm, Ø ústia 10,5 cm, Ø dna 6,5 cm /obr. 127: 5/.

H r o b 2 /150 x 50 x 140 cm/. Dieťa vo vystretej polohe, ruky pozdĺž tela. Pri ľavej ruke železný nožík, pri nohách nádoba. Kostra veľmi strávená. Orientácia SZ-JV. 1. Hrniec guľovitého tvaru, lievikovité hrdlo, farba čierna. Výzdoba: rad mnohonásobných vpichov medzi pásikmi vlnovky a pásik vodorovných čiar, na okraji vnútri vpichy; v. 12,7 cm, Ø ústia 9,3 cm, Ø dna 6,8 cm /obr. 127: 1/. 2. Železný nôž v zlomkoch, korodovaný; d. 11 cm /obr. 126: 6/.

Hroby patria pravdepod. k pohrebisku z 8. stor. V zásype jám a na ploche celej záhrady praveké črepy. Systematický výskum nie je možný. Po zaniknutí pohrebiska tu bolo osídlenie v 10.-12. stor. - črepy z hlinených kotlíkov a črepy s vlnovkou /obr. 127: 2-4, 7, 8/ a v 14.-15. stor. - nálezy keramiky. V blízkosti lokality je kostol, spomínaný v listinách v 13. stor. Praveké osídlenie dokladajú črepy z neskorej doby bronzovej /BD-HA/, germánske osídlenie z 2.-3. stor. fragmenty nádob /obr. 126: 5-8/. Lokalita je na vyvýšenine, pod ktorou tečie potok Folyó ér. Výhodná poloha podnietila osídlenie od praveku po stredovek.

RETTUNGSGRABUNG IN OPATOVSKÝ SOKOLEC. In Opatovský Sokolec /Bez. Dunajská Streda/ wurden 2 Skelettgräber freigelegt. Im Grab 1 /Erwachsener/ ein topfförmiges Gefäss, im Grab 2 /Kind/ ein Eisenmesser und Gefäss. Die Gräber gehören zum Gräberfeld aus dem 8. Jh. In der Verschüttungsschicht der Grabgruben und auf der Oberfläche urzeitliche und mittelalterliche Scherben. Urzeitliche Besiedlung durch Scherben aus der späten Bronzezeit /BD-HA/ belegt, germanische aus dem 2. und 3. Jh. durch

Gefässfragmente. Nach dem Untergang des Gräberfeldes Besiedlung aus dem 10.-12. Jh. - Tonkessel und Scherben mit Wellenlinien. Die Besiedlung setzte im 14.-15. Jh. fort - Keramikfunde. /Abb. 126: 5-8 und 127./

ОХРАННОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ В С. ОПАТОВСКИ-СОКОЛЕЦ. В с. Опатовски-Соколец /рай. Дунайска-Стреда/ были вскрыты два скелетных погребения. В погребении 1 /взрослый/ найден горшковидный сосуд, в погребении 2 /дитя/ железный ножик и сосуд. Погребения относятся к могильнику VIII в. В засыпке ям и на поверхности доисторические и средневековые черепки. Доисторическое заселение засвидетельствовано черепками позднего периода бронзы /BD-HA/; германское фрагментами сосудов II-III вв. После гибели могильника площадь заселена в X-XII вв. - глиняные котелки и черепки с волнистыми линиями. Заселение продолжается в XIV-XV вв. - находки керамики. /Рис. 126: 5-8 и 127./

VČASNOSTREDOVEKÉ POHREBISKO V ČAKAJOVCIACH

Mária R e j h o l c o v á

Výskum v polohe Kostolné v Čakajovciach /okr. Nitra/ zistil v JV časti pohrebiska, na ktorej sa pochovávalo v 10. stor., jeho okraj. V JZ polovici skúmanej plochy, na ktorej sa pochovávalo v 9. a 10. stor., sa zistila aj chronologicky najstaršia časť, reprezentovaná tromi žiarovými urnovými hrobmi /dva zistené výskumom v r. 1982, jeden skôr pri zemných prácach v susedných záhradách - Rejholcová 1977, s. 240, obr. 165/. Žiarové hroby obsahovali hrubostenné hrncovité urny z hrubozrnného materiálu, s ústím málo vyhnutým, a v nich nedohorené zvyšky ľudských kostí, v jednom hrobe aj hrot železného kosáka. Situované boli veľmi plytko pod súčasnou úrovňou terénu /40-50 cm/; pravdepod. väčšia časť zničená kultiváciou pôdy alebo hrobmi z 9. a 10. stor. Žiarové hroby zaraďujem predbežne rámcovo do 7.-8. stor. Sledovala sa i J hranica zaniknutého hliníka, v ktorom boli mnohé hroby zničené /zvyšky polámaných kostí a zlomky nádob vo vrstve 180-230 cm černozemného nánosu na vyexploatovanej ploche/. Hroby na okraji hliníka ťažbou čiastočne porušené; časti kostier v okolitom zásype. Okrem dvoch žiarových hrobov sa preskúmalo ďalších 77 kostrových hrobov z 9.-10. stor. Hrobové jamy obdĺžnikové, rozmermi zodpovedajúce v. pochovaného /dospelí d. 180-220 cm, š. 60-90 cm, mladiství d. 150-180 cm, š. 50-77 cm, deti d. 80-150 cm, š. 38-77 cm/, zahĺbené 54 až 210 cm. V šiestich hroboch zúženie smerom k nohám s rozdielom v š. 12-24 cm. Podstatne väčšie sú rozmery jám hrobov z 9. stor.; d. ani v jednom prípadne nebola pod 200 cm, ojedinele presahovala 300 cm; š. jám bola vždy väčšia ako polovičná hodnota d.; h. od 150 do 230 cm.

V dvoch hroboch z 9. stor. zvyšky z tenších drevených trámov na dne /š. 12-15 cm/ pozdĺž ľavej i pravej strany pochovaného. Mŕtvi vkladaní na rovné, iba výnimočne mierne zošikmené dno vo vystretej polohe, ojedinele s jednou nohou v kolene mierne zohnutou, v dvoch hroboch v skrčenej polohe. Ruky najčastejšie vedľa tela /68,8 %/. Spôsob ukladania rúk vedľa tela v hroboch z 9. stor. je na čakajovskom pohrebisku takmer pravidlom a udržuje sa v prevahe aj v hroboch z 10. stor. Jedna ruka vedľa tela, druhá v lone sa zaregistrovala v 22,1 % hrobov. Iba ojedinele sa vyskytuje uloženie oboch rúk v lone, na hrudi, pod bradou

alebo na bruchu /9,1 %/. Orientácia hrobov a pochovaných: SZ-JV /59,7 %/, Z-V /22,1 %/, SSZ-JJV /3,9 %/ alebo opačne V-Z /1,3 %/ S-J /1,3 %/, JV-SZ /11,7 %/. Okrem nepatrných výnimiek opačne orientované hroby sa vyznačujú bohatou výbavou a takmer všetky sú z 9. stor. Zdá sa, že opačná orientácia pochovaných nesúvisí iba s etnickou otázkou, ako sa to najčastejšie vysvetľuje, ale predovšetkým so sociálnym postavením jedinca. V preskúmaných hroboch pochovaní v 76,6 % dospelí, v 3,9 % mladiství a v 19,5 % deti; zo 77 hrobov 44,2 % s nálezmi a 55,8 % bez nálezov. Okrem osobného šperku, ako sú honosné náušnice zdobené filigránom a granuláciou i jednoduchšie náušnice, záušnice, prstene, náramky, nákrčníky a náhrdelníky z korálikov s liatym polmesiacovým záveskom, alebo súčastí jazdeckého výstroja /ostrohy/ je najčastejším nálezom železný nôž. Rozmernejšie kusy s krvnou ryhou sa považujú za zbraň. Ojedinelým nálezom je tenká železná dýka v drevenej pošve, okovanej bronzovými platničkovými objímkami, pod. ako aj drevená rúčka dýky, ktorá sa pripevňovala k pásu železnou retiazkou z pravidelných kruhových ohniviek. Okrem jednoduchých nožov sa vyskytli aj zatváracie nože-britvy. K predmetom dennej potreby patria i železné lýrovité kresadlá s kresacími kamienkami /kremeň/. V troch hroboch o. i. vložené len symbolicky železné kosáky /nie plnohodnotné úplné exempláre/. Železné kovanie drevených vedierok v troch hroboch mužov uložené konča nôh. Militáriá reprezentujú väčšie nože, dýka, sekery-bradatice a šabľa. Pomerne časté hrncovité alebo miskovité nádoby, niekedy jediný milodar, zväčša však spolu s inými druhmi pamiatok niekedy aj 2-3 ks. Okrem celých nádob vkladaných na dno konča nôh a k ľavému plecu zriedkavejšie na hruď, ku kolenu, na holenné kosti alebo za hlavu, našli sa i črepy úmyselne rozbíjaných nádob, vhodené do zásypu. Sporadické nálezy, napr. škrupiny slepačích vajec, kosti hydiny, lomové kamene, uhlíky a ojedinelé črepy súvisia s pohrebnými zvyklosťami a názormi na posmrtný život.

Výskum potvrdil, že lokalitu využívalo na pochovávanie slovanské obyvateľstvo /doklad žiarové urnové hroby/ ešte pred založením pohrebiska v prvej pol. 9. stor., pravdepod. v 7.-8. stor. Množstvo dôležitých dokladov predovšetkým v materiálnej kultúre potvrdzuje, že v priebehu 9. stor. aj v nasledujúcich stor. až do zániku pohrebiska bola na ňom pochovávaná predovšetkým silná slovanská zložka obyvateľstva.

L i t e r a t ú r a

REJHOLCOVÁ, M. 1977: Staroslovanský žiarový hrob v Čakajovciach. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1966. Nitra, s. 240.

FRÜHMITTELALTERLICHES GRÄBERFELD IN ČAKAJOVCE. In Čakajovce /Bez. Nitra/ wurden weitere 77 Skelettgräber aus dem 9. und 10. Jh. im SW-Teil des Gräberfeldes untersucht. Der SW-Teil des Gräberfeldes, der chronologisch älteste, ist durch 3 Brandgräber repräsentiert. Dickwandige topfförmige Urnen aus grobkörnigem Material mit schwach ausladender Mündung mit Leichenbrandresten /in einer auch die Spitze einer Eisensichel/. Die Gräber in 40-50 cm T. unter dem Geländeniveau, wahrscheinlich der grössere Teil durch Bodenbearbeitung wie auch Bestattung im 9. und 10. Jh. vernichtet. Vorläufige rahmenhafte Datierung in das 7.-8. Jh.

Von den 77 Skelettgräbern waren in 59 Erwachsene, in 3 Jugendliche und in 15 Kinder. Die Grabgruben waren rechteckig, ausnahmsweise den Beinen zu verjüngt, von 54-230 cm T., die Toten in Strecklage /nur vereinzelt ein Bein leicht gebogen, in 2 Gräbern beide angezogen/, die Hände am häufigsten

neben dem Körper. Orientierung der Schächte und Toten NW-SO /59,7 %/, W-O /22,1 %/, NNW-SSO /3,9 %/, O-W /1,3 %/, N-S /1,3 %/ und SO-NW /11,7 %/. 44,2 % der Gräber fundführend, 55,8 % ohne Inventar. Ausser Körperschmuck oder Reiterausrüstungsbestandteilen am häufigsten Eisenmesser vertreten, aber auch Klappmesser - Rasiermesser, Feuerstahle mit Zündsteinen, vereinzelt Eisensicheln und Wetzsteine aus Sandstein. Waffen durch grössere Messer, einen Dolch, Bartäxte und einen Säbel repräsentiert. Eine relativ häufige Beigabe bildete 1 Gefäss, manchmal 2-3, und Eisenbeschläge von Holzeimern. Man erfasste auch Fälle von absichtlicher Gefässzertrümmerung /die Scherben in die Verschüttung geworfen/ und sporadische Funde, die mit dem Bestattungsbrauch und den Jenseitsansichten zusammenhängen, z. B. Eierschalen, Geflügelknochen, die Beigabe von Bruchsteinen, Einschüttung von Holzkohlenstückchen und Einzelscherben. Die Lokalität wurde von der slawischen Bevölkerung zur Bestattung noch vor der Anlegung des Friedhofs in der ersten Hälfte des 9. Jh., wahrscheinlich im 7.-8. Jh. benützt. Die materielle Kultur bestätigt, dass auf diesem Gräberfeld im 9. und in nachfolgenden Jahrhunderten bis zu seinem Abbruch vor allem ein starker slawischer Bevölkerungsverband begraben wurde.

РАННЕСРЕДНЕВЕКОВЫЙ МОГИЛЬНИК В С. ЧАКАЕВЦЕ. В с. Чакаевце /рай. Нитра/ обследовано дальнейших 77 скелетных погребений IX-X вв. Хронологически самой древней оказалась ЮЗ часть могильника, представленная 3 кремационными погребениями. Это толстостенные горшковидные урны из зернистого материала с несколько отогнутым устьем и несожженными полностью остатками костей /в одной также острие железного серпа/. Погребения находились под уровнем грунта на гл. 40-50 см; предположительно большинство уничтожено культивацией почвы, а также хоронением в IX-X вв. Они предварительно датированы VII-VIII вв.

В 77 скелетных погребениях похоронено 59 взрослых, 3 молодых индивидуума и 15 детей. Их захоронили в прямоугольные погребальные ямы, единично суженные у ног, на гл. с 54 до 230 см в вытянутом положении /только исключительно с одной нижней конечностью несколько согнутой и в двух погребениях со скорченными ногами/ с руками рядом туловища. Ориентировка погребальных ям и похороненных СЗ-ЮВ /59,7 %/, З-В /22,1 %/, ССЗ-ЮЮВ /3,9 %/, В-З /1,3 %/, С-Ю /1,3 %/ и ЮВ-СЗ /11,7 %/. 44,2 % погребений имело приложения и 55,8 % было без инвентаря. Кроме личных украшений или частей всадницкого снаряжения часто встречаются железные ножи, складные ножи - бритвы, железные кресала с огнивами. Единично встречаются железные серпы, песчаниковые бруски. Оружие представляют большие ножи, кинжал, топоры-брадатицы и сабля. Относительно частым приложением сосуд, иногда и 2-3 сосуда, и железные оковки деревянных ведерок. Определено намеренное разбитие сосудов /черепки брошенные в засыпку/. Спорадически найдены находки, связанные с погребальными обычаями и взглядами на загробную жизнь, напр. скорлупы куриных яиц, кости птицы, вложенные в погребение ломовые камни, всыпанные угольки и единичные черепки. Местонахождение было использовано славянским населением предположительно в VII-VIII вв., еще до основания здесь кладбища в первой половине IX в. Материальная культура подтверждает, что в IX в. и следующих столетиях вплоть до гибели кладбища, здесь похоронен прежде всего сильный славянский компонент населения.

VÝSKUMY NA HORNOM PONITRÍ

Marta R e m i á š o v á

K o š /okr. Prievidza/

Archeologické nálezy známe už z predchádzajúcich r. /Remiášová 1971; Remiášová - Ruttkay 1976/. Na pahorku asi 300 m S od obce po pravej strane cesty do Prievidze je lokalita Katkej kopec. V r. 1965 a 1967 sa odkrylo 5 sídliskových objektov a 13 dechtárskych jám /nález. spr. 4/67; Remiášová - Ruttkay 1967/. Pri úpravách poľnohospodárskej pôdy 30 m V od náleziska z r. 1965 sa zistili r. 1982 dve dechtárske jamy - lievikovitá a so šikmým poldnom /35-24, 1 : 50 000, 108 : 238 mm/.

D e c h t á r s k a j a m a 1/82, Ø ústia na úrovni zistenia 110 cm, h. po šikmé poldno 60 cm. Spodná časť s rovným dnom s Ø 35 cm podbieha pod šikmé poldno, š. 40 cm, h. 40 cm /obr. 132/.

D e c h t á r s k a j a m a 2/82, Ø na úrovni zistenia 100 cm, h. od úrovne zistenia po ústie zúženej časti 55 cm, Ø zúženej spodnej časti 40 cm, Ø dna 30 cm, h. 45 cm /obr. 133, 134/.

Výplň jám zhodná s výplňou objektov skúmaných v minulosti - čierna hlina, zmiešaná so zvyškami zuhoľnateného dreva a čiernej kompaktnej hmoty. Steny jám veľmi prepálené do hr. 5-8 cm. V spodných častiach jám steny nie sú do čierna prepálené. Vo výplni ani v okolí sa nenašiel sprievodný materiál. Datovanie do 9.-10. stor. sa opiera len o skoršie nálezy z Koša a Bojníc /Bialeková 1962a, b/, alebo jamy k nim patria z typologického i funkčného hľadiska. Blízke nálezy kolových jám upozorňujú na konštrukciu obytných príbytkov.

L i t e r a t ú r a

BIALEKOVÁ, D. 1962a: Archeológia hovorí o slovanskej minulosti Bojníc. In: Horná Nitra. 1. Martin, s. 31-39.

BIALEKOVÁ, D. 1962b: Slovanské príbytky a dechtárske jamy v Bojniciach. Archeol. Rozhl., 14, 823 n.

REMIÁŠOVÁ, M. 1971: Nový nález medeného sekeromlatu. In: Zbor. filoz. Fak. Univ. Komen. 22. Musaica. Bratislava, s. 3-7.

REMIÁŠOVÁ, M. - RUTTKAY, A. 1966: Zisťovací výskum v Koši r. 1965. In: Horná Nitra. 3. Martin, s. 26-34.

REMIÁŠOVÁ, M. - RUTTKAY, A. 1967: Zisťovací výskum v Koši. Slov. Archeol., 15, s. 455-464.

P r i e v i d z a, časť H r a d e c

Hradec je významným archeologickým náleziskom /nálezy v SNM Martin, AÚ SAV Nitra a Múzeu Bojnice dokladajú osídlenie v neolite, dobe bronzovej, halštatskej, laténskej, predveľkomoravské i veľkomoravské/. Na ul. Pod Hrádkom č. 36 /36-13-11, 1 : 10 000, 365 : 258 mm/ vedľa pozemku P. Čičmanca /40 cm od plota/ výkop na prípojku k verejnej kanalizácii porušil osídlenie lužickej kultúry. Záchranným výskumom sa získali tri nádoby a bronzová ihlica. Popolnica /inv. č. 14776/ - tuhovaná, s lesklým povrchom, dno rovné, dolná časť oblá, ku dnu zúžená, zdobená skupinami zvislých žliabkov, dvoma náprotivnými jazykovitými výčnelkami s dvoma pásikovými uchami na rozhraní širokého kužeľovitého hrdla a vydutia - obsahovala kostičky a časť bronzovej ihlice /inv. č. 14777/ s odlomenou hlavičkou i hrotom; zachov. d. 5,3 cm. Druhá nádoba /inv. č. 14778; 7 m od prvej/

mala takisto funkciu urny. Zachovala sa sčasti, tvar hrncovitý, pásikové uško. Obsahovala kónickú šálku /inv. č. 14 779/ s pásikovým uchom /š. 1 cm/; Ø ústia 9 cm, Ø dna 2 cm. Nálezy upozorňujú na existenciu lužického pohrebiska.

P r i e v i d z a, časť V e ľ k á L e h ô t k a

Poloha Hrádok /35-24, 1 : 50 000, 8 : 227 mm/ je známa z prieskumov /nál. spr. A 7/53, 4/64 a 6/64 v Múzeu Bojnice, obr. 131/. Črepy a štiepaná neolitická industria zo zisťovacieho výskumu dokladajú osídlenie ľudu lengyelskej kultúry /neolit - zač. eneolitu/. V katastri obce je niekoľko lokalít s neolitickým osídlením. Početné črepy, ale najmä množstvo štiepanej industrie upozorňujú na koncentráciu sídlisk, príp. na výrobne kamenných nástrojov. Neolitické črepy /obr. 135: 2-6/ sú z nádob s plastickou výzdobou. V sonde II/82 sa našli dva kúsky pravdepod. z jednej hlinenej plastiky; obdĺžnikovitý tvar, ohraničený lištami, na lícnej strane viacnásobné zvlnené ryhy; obidva š. 5 cm, hr. 1 cm, zachov. d. 4 cm. Na oboch stranách fragment ulomený /obr. 135 : 1a, b/.

Osídlenie v 14.-15. stor. dokladajú zvyšky keramiky, železné klince, časť kamenného opevnenia a základy malého chatového objektu. V sonde I/82 /2 x 5 m, SV-JZ/ uložené v d. 5 m veľké kamene zmiešané s drobným štrkom. V sonde II zvyšky objektu /3 x 3 m/ s ohniskom a dvoma kolovými jamami so zostatkami drevených trámov; okolo ohniska opálené kamene a mazanica. V h. 40 cm sa už nálezy nenachádzali. Opevnenie a obývanie polohy v tomto období pravdepod. krátkodobé, súvisiace so strážnou úlohou /malý počet nevýrazného rozptýleného materiálu/. Poloha Hrádok patrila v stredoveku /do 15. stor./ do sústavy strážnych hrádkov na hornom Ponitrí a mala vzťah k Polianke v Malej Lehôtke, Hradisku v Hradci a Mariánskemu vŕšku v Prievidzi.

L i t e r a t ú r a

RUTTKAY, A. 1965: Nové nálezy z horného Ponitria. In: Štud. Zvesti Archeol. Úst. SAV. 15. Nitra, s. 189-214.

GRABUNGEN IM OBEREN NITRATAL.

K o š /Bez. Prievidza/. Bei landwirtschaftlichen Bodenzurichtungen wurden zwei Teergruben festgestellt /eine trichterförmige mit schräger halber Sohle/; sie gehören in das Areal der 1965 untersuchten Lokalität /Teerproduktion - 13 Gruben/. Den Inhalt der Gruben bildete schwarzer Lehm mit Resten verkohlten Holzes und einer schwarzen kompakten Masse. Weder in der Füllerde noch in der Umgebung wurde Begleitmaterial gefunden. Die Teergruben aus Koš und Bojnice /9.-10. Jh./ sind in typologischer und funktioneller Hinsicht ähnlich. Die nahen Funde von Pfostenlöchern deuten auf eine Konstruktion von Wohnhäusern. /Abb. 132-134./

P r i e v i d z a, Teil H r a d e c. Ein Gräberfeld der Lausitzer Kultur. Rettungsgrabung: 3 Gefässe und 1 Bronzenadel. Eines der Gefässe enthielt Knochen und das erwähnte Bronzenadelfragment mit abgebrochenem Kopf und Spitze.

P r i e v i d z a, Teil V e ľ k á L e h ô t k a. Scherben und Spaltindustrie sprechen für die Besiedlung mit Trägern der Lengyel-Kultur. Im Gemeindekataster mehrere neolithische Besiedlungsplätze und Besiedlung aus dem 14.-15. Jh. Aus dieser Zeit stammen Keramikreste, Eisennägel, der Teil einer Steinbefestigung und Fundamente eines hüttenartigen Objektes. Reste

eines weiteren Objektes /3 x 3 m/ mit Feuerstelle und 2 Pfostenlöchern /mit Holzbalkenresten/, um die Feuerstelle lagen angebrannte Steine und Lehmverputz. Bis zum 15. Jh. gehörte die Lokalität in ein System von Wachtburgen im oberen Nitratal. /Abb. 131, 135./

ИССЛЕДОВАНИЕ В ВЕРХНЕМ ПОНИТРЬЕ.

К о ш /рай. Прьевидза/. Во время хозяйственных землеустроительных работ обнаружены 2 ямы, связанные с дегтярным делом /одна с воронкообразным и другая с косым полуднищем/; они относятся к ареалу местонахождения, исследованного в 1965 г. /дегтярня - 13 ям/. Засыпка ям состоит из черной глины с остатками обугленного дерева и черной компактной материи. Ни в засыпке, ни по близости не найден сопровождающий материал. Дегтярские ямы из Коша и Бойнице /IX-X вв./ похожи друг на друга с типологической и функциональной точек зрения. Находка столбовых ям по близости указывает на наличие конструкций жилищ. /Рис. 132-134./

П р ь е в и д з а, часть Г р а д е ц. Могильник лужицкой культуры. Охранное исследование; 3 сосуда и бронзовая булавка. Внутри одного сосуда находились косточки и часть упомянутой бронзовой булавки с обломанной головкой и острием.

П р ь е в и д з а, часть В е л ь к а - Л е г у о т к а. Черепки и отщепленная индустрия доказывают заселение народом лендельской культуры. В кадастре села несколько местонахождений с неолитическим заселением, а также заселение XIV-XV вв. Из этого периода остатки керамики, железные гвозди, часть каменного укрепления и фундаменты объекта жилищного характера. Остатки дальнейшего объекта /3 x 3 м/ с очагом и двумя столбовыми ямами и обмазка. До XV в. местонахождение относилось к системе небольших сторожевых замков в верхнем Понитрье. /Рис. 131, 135./

VÝSKUM NA DETVIANSKEJ ULICI V PIEŠŤANOCH

Alexander R u t t k a y

Realizovala sa druhá etapa archeologického výskumu stredovekých architektúr /obr. 136/ a pohrebiska na Detvianskej ul. 9 v Piešťanoch /okr. Trnava/. Výskum viedol autor príspevku, ako technik spolupracoval E. Rejholec. Charakteristika zrúcanín sakrálnej stavby zo 14. stor., považovanej za súčasť kláštora, a vývoj názorov na jej zaradenie boli súčasťou príspevku o výskume v r. 1981 /Ruttkay 1982/. Archeologická odkrývka však nastolila nové problémy: indície pre starší - zrejme farský - románsky kostol s okolitým cintorínom a priľahlým sídliskom i presnejšiu lokalizáciu osady villa Pescan, ktorá sa v Zoborskej listine z r. 1113 uvádza ako hraničiaca s majetkami kláštora sv. Hypolita na Zobore a v druhej pol. 13. stor. možno s ňou spájať aj krátkodobú existenciu hradu.

V súlade s územným plánom rozvoja Piešťan sa vytvorí možnosť komplexnej odkrývky stredovekého stavebného súboru, jeho pamiatkovej adaptácie i prezentácie návštevníkom. Jedným z cieľov odkrývky bolo overiť pôdorys presbytéria gotického kostola. Na V sa obnažila exteriérová časť základového muriva zrúcanín presbytéria; spodná časť z lomových kameňov, murovanie značne hrubé, ne-

pravidelné - plnilo len statickú funkciu. Koruna tejto časti základov slúžila ako podklad pre hornú, tehlovú časť základov s presným riadkovaním, lícovaním a pomerne pravidelnou gotickou, tzv. poľskou väzbou. Koruna tehlovej časti upravená vrstvou pevnej malty do plošiny s nepatrným spádovaním na S. Na nivelete koruny tejto časti základov profilovaný pieskovcový odtokový žľab, zreteľný na celom obvode zachovaných zrúcanín. Obopínal nepochybne celú gotickú stavbu. Na V strane zrúcanín presbytéria základy dvoch už rozobratých operákov. V. Mencl /1972/predpokladal, že stojace časti predstavujú S úsek presbytéria, ktorý pozostával z dvoch samostatných polygonálnych častí. Pretože chýbala dokumentácia o údajnom zistení J časti presbytéria v r. 1932 i 1953, preskúmal sa priebeh múrív J od zrúcanín. Už v h. 15-20 cm sa zistilo masívne základové murivo. Jeho priebeh sa sledoval až po úroveň ílovitého naplaveného podložia v h. 110-130 cm. V týchto miestach sa staršie výkopy realizovali v malom rozsahu len v povrchových vrstvách /max. do h. 15-20 cm/. Nejasné údaje o rôznych múroch môžu sa oprieť len o situáciu na úrovni ich zistenia. V. Mencl dospel k hypotetickej rekonštrukcii presbytéria viac-menej na základe logicky podloženej rektifikácie - predpokladu symetrie S a J časti zdvojeného presbytéria. Z J časti základov presbytéria sa zachoval len spodok z lomových kameňov zalievaných tvrdou maltou. Pretože aj táto časť plnila funkciu statického podkladu, jej priebeh je nepravidelný; rôzne výstupky a vybrania nezodpovedajú precíznej stavebnej technike hornej - tehlovej časti základov a nadzákladovému murivu. S výnimkou asi 2 m úseku na Z strane odkryl sa celý pôdorys J časti zdvojeného presbytéria; vnútorné rozmery ca 5 x 4,3-4,5 m, veľkosť identická so S časťou presbytéria /v zrúcaninách/. Výbežok základov JZ nosníka triumfálneho oblúka umožňuje stanoviť i rozpätie vedľajších triumfálnych oblúkov S a J časti zdvojeného presbytéria /ca 4,2-4,3 m/ a hlavného triumfálneho oblúka, spájajúceho presbytérium s loďou /ca 7 m/. Na vonkajšom obvode J časti zdvojeného presbytéria odkryli sa základy piatich /z celkového počtu šesť/ operákov. Tehlová horná časť základov takmer úplne rozobraná ako stavebný materiál /v r. 1923/24 statkársky pozemok rozdelený na stavebné pozemky, vznikla Kláštorská, dnešná Detvianska ul.; rozoberanie múrov sa skončilo až po r. 1930, keď sa vyňala plocha so zrúcaninou malej časti pôvodne monumentálnej stavby zo súkromného vlastníctva a označila za chránenú kultúrnu pamiatku/.

V súvise s výkopmi v r. 1953 spomínajú sa i dlaždice - stopy dlážky v časti presbytéria. Takúto situáciu výskum v r. 1981/82 nepotvrdil. Niveleta dlážky gotického kostola na úrovni terajšieho terénu bola nepochybne už dávno rozobraná. Pod úrovňou asi 15-20 cm kultivovanej vrstvy pôdy sa zistila vrstvička deštrukcie /i veľa zlomkov strešnej krytiny z pálenej hliny/. Pri nesystematickom výskume mohla táto deštrukčná vrstva vyvolať dojem akejsi "dlažby".

V archíve r. k. dekanátu v Piešťanoch sa uskutočnil súpis dokumentov týkajúcich sa skúmaných stavieb /spolupráca J. Hunka/. Excerpcia viacerých materiálov zo stavebnohistorického hľadiska málo využitých, priniesla po konfrontácii s výsledkami archeologickej odkrývky užitočné výsledky, napr. údaje o veľkosti kostola, ktorý ešte v celom 18. stor. slúžil - povedľa farského kostola - príležitostne na liturgické účely. Vizitácie prinášajú niekedy rozmery stavby len odhadom v rámci vzájomných proporčných vzťahov. Absolútne rozmery odkrytých častí umožňujú rekonštruovať podľa vizitačných informácií aspoň približne rad ďalších rozmerov. Napr. rozmery pôdorysu zdvojeného presbytéria /vo vizitačných

opisoch sa chápe vždy ako jedna svätyňa - sanctuarium/ zodpovedajú lodi, ktorá by mala d. asi 39 m, š. vyše 15 m a v. 14 m, celková d. kostola by bola 47-49 m. V strede kostola bola drevená vežička; interiér stavby vydláždený dlaždicami; dlážka presbytéria v porovnaní s úrovňou dlážky lode vyvýšená o jeden schodík. Medzi údajmi o vybavení chrámu sú vzácne najmä tie, ktoré napomáhajú spresniť pôvodné umiestnenie gotických plastík. Zač. tohto stor. sa do Uhorského národného múzea v Budapešti dostalo aspoň 14 reliéfov, za súčasného stavu sa identifikovala v zbierkach Maďarského národného múzea jedna plastika /MNM i. č. 559/79/ a v Maďarskej národnej galérii štyri plastiky z Piešťan /MNG i. č. 55 978-55 980, 551 048/. Nad vstupnou bránou r. k. fary v Piešťanoch zamurované dva gotické svorníky s reliéfnou výzdobou, pochádzajúce z templárskeho kláštora. Umelecko-historické datovanie plastík v maďarských zbierkach sa líši od datovania vzniku kostola, ktorý V. Mencl kladie do r. 1325-1330. Maďarskí bádatelia sa opierajú najmä o rozbor P. Csemegiho, reliéfy spájajú štýlovo s obdobím vlády kráľa Ľudovíta Veľkého a ich vznik predpokladajú až v 60-tych r. 14. stor. Informácie z archívneho materiálu sa týkajú kostola a tradície kláštora. Priamu zmienku o kostole "stavanom na spôsob kláštora" prináša len stručná vizitácia v zozname Mikuláša Oláha z r. 1560. Identifikácia veľkej a stavebne vyspelej gotickej sakrálnej stavby vytvára predpoklad i o rozsiahlom kláštornom komplexe, o ktorom sa však nezistili - napriek spolupráci s historikmi - priame správy. Archívne údaje zo 17.-18. stor. však zdôrazňujú vysunutú polohu kostola mimo obce a jeho situovanie v prostredí obklopenom barinatým terénom. Tradícia spája s kláštorom studňu s obrubou z veľkých pravidelných kamenných kvádrov ca 80 m na J od zvyškov sakrálnej stavby.

Druhým cieľom výskumu bolo preskúmať ďalšiu časť cintorína /zistené r. 1981 pri výskume interiéru S časti dvojitého presbytéria/, ktorý naznačil existenciu staršieho kostola spred doby vzniku gotickej zástavby. V priestore narušenom amatérskymi výkopmi sa preverovala situácia v exteriéri v blízkosti oboch častí presbytéria. Na ploche na V od S časti presbytéria sa odkrylo desať hrobov /8-17/, pri výskume muriva J časti presbytéria štyri hroby /18-21/. Kostry ležali naznak, orientácia Z-V, jedna kostra V-Z, h. uloženia 105-135 cm. Podľa superpozícií hrobov, ich vzťahu k základom gotickej stavby a nálezov asi dvanásť hrobov je starších ako vznik gotického kostola. V zásype jám dvoch hrobov bol však i stavebný materiál /zlomky tehál/; takisto nesúvisia s prvou fázou gotického kostola /zahĺbené do niektorej zo stavebných úprav/. Markantne prevládajú kostry spred pol. 14. stor. Päť hrobov porušených základmi gotického presbytéria. Rozsah stredovekého pochovávania naznačujú nálezy, a to od fragmentu gombíka z 11. stor. cez masívne esovité záušnice a ametystový korálik z náhrdelníka z 11.-12. stor., štítkový prsteň z prvej pol. 13. stor. a okrúhle bronzové alebo železné pracky z druhej pol. 13.-zač. 14. stor. V troch hroboch z tohto horizontu sa našli aj klince z truhiel. V kanonických vizitáciách sú o cintoríne pri tzv. vonkajšom kostole len sporé správy. V r. 1560 sa cintorín pri opustenej stavbe mimo obce nespomína, v r. 1754-56 sa vizitátor zmieňuje o cintoríne väčšom ako cintorín pri farskom kostole; v období tejto vizitácie sa však cintorín pri "vonkajšom" kostole už nepoužíval; v r. 1788 sa hovorí, že pri tomto kostole nie je cintorín. Doba založenia cintorína, ktorého stopy boli zreteľné ešte v pol. 18. stor., je neurčitá. Treba vylúčiť systematické pochovávanie počas existencie kláštornej komunity, t. j. aspoň v 14.-15. stor. Rozpätie novovekého cintorína by teda

siahalo - pochopiteľne s meniacou sa intenzitou pochovávania i s hiátmi v ňom - od 16. do prvej pol. 18. stor. V archeologicky skúmanej časti lokality z odkrytých 21 hrobov len dva možno zaradiť s najväčšou pravdepod. do tohto časového rozpätia, 19 kostier patrí do 11.-13. stor. a je súčasťou cintorína pri staršej - románskej stavbe nepochybne s funkciou dedinského kostola /antropologický materiál spracovala M. Vondráková/. Táto stavba je v areáli alebo v bezprostrednej blízkosti rozsiahleho gotického komplexu. Výskum bude možný len v nadväznosti na väčšiu odkrývku po prevzatí areálu do štátnej správy.

L i t e r a t ú r a

MENCL, V. 1972: Šariš v dejinách gotickej architektúry. Vlastiv. Čas., 16, s. 7-22.

RUTTKAY, A. 1982: Správa o výskume na Detvianskej ulici v Piešťanoch v roku 1981. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1981. Nitra, s. 240-247.

GRABUNG IN PIEŠŤANY IN DER GASSE DETVIANSKA ULICA. In Piešťany /Bez. Trnava/ wurde der zweite - südliche polygonale Teil des doppelten Presbyteriums der gotischen Kirche aus der ersten Hälfte des 14. Jh. untersucht. Die Grundrissdisposition des Presbyteriums ist ungebräuchlich /in der gotischen Architektur der Slowakei nur 1 Analogie/. Durch die Konfrontation der Grabungsergebnisse und der Angaben der kanonischen Visitationen wird das Ausmass der Kirche aus dem 17.-18. Jh. rekonstruiert. Es war ein Bau von 47-49 m L. Die begründet mit der Tradition des Klosters verknüpfte gotische Kirche /für die Bestimmung der Kongregation bestehen einstweilen keine historischen Unterlagen/ erbaute man an der Stelle der romanischen - offenbar einer Pfarrkirche. In Mauernähe an der Aussenseite beider Teile des Presbyteriums wurden 14 Skelettgräber abgedeckt, 12 davon aus der Zeit vor der Errichtung der gotischen Kirche. 5 Gräber waren von den Fundamenten des Presbyteriums gestört. Aufgrund der Superpositionen und Funde /einfache Knöpfe, Haarringe mit S-Schleife, Fingerringe, Amethyst- und Glaspasteperlen eines Halsbandes, runde Bronze- und Eisenschnallen u. a. / wurde die Zeitspanne der Bestattung ungefähr von der zweiten Hälfte des 11. bis zur Wende des 13./14. Jh. datiert. 2 Gräber gehören in die Zeit nach Auflassung des Klosters, nach der Analyse der Situation und Angaben in den kanonischen Visitationen aus dem 17.-18. Jh. über den Friedhof rund um die mehrmals restaurierte Kirche, könnte es sich um Gräber aus dem 16. bis ersten Hälfte des 18. Jh. handeln.

Die Reste der romanischen, am ehesten einer St.-Peters-Kirche wird man erst nach der Übernahme des ausgedehnten mittelalterlichen Baukomplexes in die staatliche Verwaltung untersuchen können /gegenwärtig eine Reihe kleiner Privatgrundstücke/. Die Absicht der Stadtorgane, das Areal des sog. Templerklosters zugänglich zu machen, wird eine flächenmässige Abdeckung ermöglichen. Die Feststellungsgrabung in den J. 1981-1982 repräsentiert vor allem eine einführende Expertise für das Kennen beachtenswerter Baureste des mittelalterlichen Piešťany. /Abb. 136./

ИССЛЕДОВАНИЕ В Г. ПЬЕШТЯНИ НА ДЕТВЬЯНСКОЙ УЛ. В 1982 Г. В г. Пьештьяни /рай. Трнава/ открыта вторая южная полигональная часть двойного пресбитерия готического костела первой половины XIV в. План пресбитерия необыкновенный /в готической архитектуре Словакии имеется только одна аналогия/.

На основе сравнения результатов исследования и канонических визитов среконструированы размеры костела в XVII-XVIII вв. Это стройка дл. 47-49 м. Готический костел, оправданно связываннный с традицией монастыря /для установления конгрегации нет пока исторических оснований/, построен в местах романского вероятно приходского костела.

По близости стен с внешней стороны обеих частей пресбитерия открыто 14 скелетных погребений, 12 из них периода до возникновения готического костела. Пять погребений нарушено фундаментами пресбитерия. На основе суперпозиций и находок /простые пуговицы, височные кольца с эсовидным ушком, кольца, аметистовые и стеклянные пастовые бусы от ожерелья, крупные бронзовые и железные пастовые бусы от ожерелья, крупные бронзовые и железные пряжки и др./ время хоронения датировано приблизительно второй половиной XI- переломом XIII-XIV вв. Два погребения относятся к периоду после гибели монастыря. На основе анализа ситуации и данных в канонических визитах XVII-XVIII вв., касающихся кладбища вокруг в то время уже несколько раз ремонтированного и перестроенного костела, они могут относится к XVI- первой половине XVIII в.

Остатки романского костела /скоре всего патроциний св. Петра/ будет возможно изучить только после переведения размерного средневекового комплекса строек в государственное управление /в настоящее время это ряд частных участков/. Намерение городских органов сделать доступным ареал т. н. тамплиерского монастыря позволит открытие нужной для того площади. Определительное исследование в 1981-1982 гг. представляет прежде всего вступительный экспертиз для изучения интересных архитектурных памятников средневекового г. Пьештяни. /Рис. 136./

ZISTOVACÍ VÝSKUM V HORNÝCH LEFANTOVCIACH

Alexander R u t t k a y - Ivan S t a n í k

V Horných Lefantovciach /okr. Nitra/ sa uskutočňuje generálna oprava a adaptácia tzv. malého kaštieľa vo V časti intravilánu obce na miernej vyvýšenine nad ľavým brehom Lefantovského potoka /M-34-121-c-b, 1 : 25 000, 298,5 : 350,5 mm/. Kaštieľ /p. č. 126/ figuruje v Súpise pamiatok na Slovensku /1967, 1, s. 428/ ako renesančná stavba z r. 1618 s neskoršími prestavbami. Stavebnú adaptáciu realizuje Pamiatkostav, n. p., Žilina /investor a stavebný dozor Krajské stredisko pamiatkovej starostlivosti v Bratislave/. Historickostavebný prieskum spresnil jednotlivé etapy stavebného vývoja objektu od prelomu 16. a 17. stor. až po 19. stor. V r. 1981 sa začali výkopové práce súvisiace s vybudovaním inžinierskych sietí v exteriéri i interiéri objektu. V exteriérových častiach sa v stenách výkopov zistila priekopa, pôvodne obopínajúca objekt, a ďalšie murivá a fortifikačné zariadenia, ktoré naznačili, že renesančný kaštieľ vznikol na mieste staršieho, pôvodom stredovekého opevneného komplexu. Doteraz možno rozpoznať najmä barbakan, na ktorý nadväzuje vstupná bašta do opevneného areálu. Analyzovať chronologické vzťahy objektov v exteriéri i výsledky prieskumu v suterénovej časti kaštieľa, kde sa zistili ďalšie staršie murivá, by bolo predčasné. Situácia svedčí o vyvinutej forme feudálneho sídla už v 14.-15. stor. Keramický materiál zo stavebných výkopov obsahuje i prvky patriace do 13. stor. V r. 1982 sa robil výkop /vodovod a kanalizácia/ na nádvorí kaštieľa. Na dvoch miestach

sa narazilo na masívne murivo z lomových kameňov /v tejto etape prác informovaný Archeologický ústav SAV v Nitre/. Krátkodobý zisťovací archeologický a architektonický výskum na nádvorí kaštieľa viedli autori príspevku, na technických a dokumentačných prácach spolupracoval J. Császta.

Najzávažnejšie je odkrytie takmer celého pôdorysu mohutnej kruhovej stavby - základov veže z vápencových kameňov. Vonkajší Ø vyše 9 m, vnútorný Ø 4,3-4,4 m, to zn., že hrúbka múrov dosahuje 2,3-2,4 m. Spodná hrana základov v h. 120 cm pod terajšou úrovňou. Rozbor situácie nasvedčuje, že obytná veža /najstarší zistený objekt feudálneho sídla/ pochádza z 13. stor. a stála na miernej vyvýšenine pri potoku. V ďalších fázach vývoja pribudli v blízkosti iné stavby a fortifikačné zariadenia, ktoré by nasvedčovali, že išlo o typický vodný hrad. Vodnou priekopou, napájanou z potoka, bol opevnený aj neskorší renesančný kaštieľ; v tomto období sa však už začínajú umelé úpravy terénu a vyrovnávanie pôvodnej miernej vyvýšeniny, na ktorom stála stredoveká obytná veža.

Konštrukčívna spolupráca archeológa a architekta na tejto akcii umožnila vcelku dobrú rekonštrukciu feudálneho sídla, ktoré má pôvod s počiatkami už v 13. stor. Pretože je známe, že vlastníkom obce najneskôr od 13. stor. bol známy šľachtický rod s predikátom de Elephant, obytná veža a ďalej sa vyvíjajúce stredoveké feudálne sídlo predstavujú nový a veľmi dôležitý poznatok k problematike súkromných šľachtických hradov spred 14. stor. Hoci rod z Lefantoviec patril v 13.-15. stor. k mocným i vojensky aktívnym feudálnym zložkám na strednom Ponitrí, doteraz sa v súdobých písomných správach, ale ani v odbornej literatúre nevynorila problematika ich hradu - sídla. O hospodárskom potenciáli lefantovských šľachticov v 14. stor. svedčí založenie paulínskeho kláštora /r. 1373/, ktorý patril k najvýznamnejším ustanovizniam tohto rádu v Uhorsku. Preto i súbor stredovekých architektúr - predovšetkým okrúhlej obytnej veže - možno považovať za súčasť vodného hradu - sídla rodu Lefantovských.

GRABUNG IN HORNÉ LEFANTOVCE. Bei der denkmalpflegenden Gestaltung des Renaissancekastells vom Beginn des 17. Jh. in Horné Lefantovce /Bez. Nitra/ verwirklichte man eine baulich-historische Analyse und bestimmte die Entwicklung des Baues bis in das 19. Jh. Bei der Ausschachtung der Ingenieurnetze konstatierte man älteres Mauerwerk als das des Kastells. Die archäologische Grabung lieferte einen runden Wohnturm aus dem 13. Jh. /älteste Bauetappe/. Diesen Kern des Sitzes erweiterte man im 14.-15. Jh. um weitere Bauten und Fortifikationseinrichtungen. Es liegt eine typische Wasserburg vor. An ihrer Stelle entstand später das Kastell, ursprünglich ebenfalls mit einem Wassergraben. Die festgestellten Reste der mittelalterlichen Gebäude hängen vermutlich mit dem Feudalsitz des angesehenen Geschlechtes "de Elephant" zusammen, das die Gemeinde zumindest vom 13. Jh. bis zum 15.-16. Jh. eignete. Der Wohnturm aus dem 13. Jh. stellt einen bemerkenswerten Beitrag zum Kennen der Frühformen der privaten Adelsburgen - Wohntürme in Tallage im Gebiet der Slowakei dar.

ИССЛЕДОВАНИЕ В С. ГОРНЕ-ЛЕФАНТОВЦЕ. Во время ремонтных и устроительных работ на усадьбе в стиле ренессанса начала XVII в. в с. Горне-Лефантовце /рай. Нитра/ осуществился строительно-исторический анализ и установило развитие стройки вплоть до XIX в. Во время работ на инженерных коммуникациях обнаружены кладки старше усадьбы. Археологическое исследование

открыло крупную жилую башню XIII в. /древнейший строительный этап/. К этому нуклеусу усадьбы добавились в XIV-XV вв. дальнейшие стройки и фортификационные сооружения. Дело касается типического водного замка. В его местах возникла позже усадьба, первоначально окруженная также водяным рвом. Предполагается, что обнаруженные остатки средневековых строек связаны с феодальной резиденцией известной фамилии "de Elephant", имуществом которой село являлось минимально с XIII в. до XV-XVI вв. Жилая башня XIII в. представляет большой вклад в изучение ранних форм дворянских замков и небольших замков в низменной среде на территории Словакии.

NÁLEZY KACHLÍC Z PREŠOVA

Michal S l i v k a

V JV časti mestského jadra Prešova /mapa okresu Prešov, 1 : 50 000, 555 : 364 mm/ medzi Duchnovičovou ul. a ul. Kmeťovo stromoradie sa pri výkope základov divadla našla kolekcia stredovekých kachlíc /časť zachránil pracovník Múzea SRR J. Höger, ďalšiu J. Doležal, vykonávajúci stavebný dozor/. Materiál, získaný v r. 1979 a odovzdaný na spracovanie až v r. 1982, je veľmi kusý a treba ľutovať, že sa neuskutočnil záchranný výskum. Väčšinu tvoria nádobkové kachlice cibuľovitých a miskovitých tvarov so stopami výroby na pomaly rotujúcom kruhu, zväčša očadené, čo nasvedčuje na použitie vo vykurovacom telese. Z cibuľovitých tvarov sa zrekonštruovali tri celé exempláre: a/ v. 18,8 cm, max. Ø 11,2 cm, Ø ústia 8,2 cm /obr. 137: 1/; b/ v. 15 cm, max. Ø 13 cm, Ø ústia 8 cm; c/ v. 13 cm, max. Ø 11,5 cm, Ø ústia 8 cm, v hornej tretine s otvorom 1-1,3 cm. K nim sa radí i torzo trojuholníkovej vrcholovej kachlice /zachov. v. 10 cm/, ukončenej pravdepod. fiálou /nezachovala sa/. Všetky kachlice tejto skupiny sú bez polevy. Nálezové okolnosti ich datujú pred 16. stor. Ďalšiu skupinu reprezentujú komorové a nikové kachlice so zelenou a žlto-zelenou polevou: pozoruhodné fragmenty s prelamovanou čelnou stenou v podobe neskorogotických kružieb /obr. 137: 3, 4/, zlomok trojuholníkového tvaru /obr. 137: 5/ z výzdoby vyvrcholenia pece, príp. hornej časti soklového kubusu. Nálezy sa radia do druhej pol. 15. stor. V skupine komorových kachlíc, ktorých čelnú stenu /väčšinou štvorcová 21 x 21 cm alebo 19 x 20 cm, pokiaľ sa rozmery dali zistiť/ zdobí antropomorfný /obr. 137: 2/ a zoomorfný motív alebo ich kombinácie, v jednom prípade architektonický motív. O použití v kachľovej peci svedčí očadenie komory i zvyšky hliny na plášti. V poloreliéfe výzdoby časté rytierske vyobrazenia, príp. len zbrane /kopija/, na jednom väčšom exemplári sv. Juraj zabíja draka /častý motív na kachliciach/. V súbore i rekonštruovateľná pokrývka s odsadeným kruhovitým držadlom; v. 5 cm, Ø 14 cm, Ø držadla 3,2 cm.

Situácia v priestore mestského jadra nasvedčuje, že nálezy pochádzajú zo zásypu mestskej priekopy, teda extra múru mestského opevnenia zo 14. stor. Kachlice sú nepochybne z neskorogotických pecí domov bohatých mešťanov. Uloženie Múzeum Slov. republiky rád v Prešove.

KACHELFUNDE AUS PREŠOV. Aus der Verschüttung des Stadtgrabens stammt eine Kollektion spätgotischer Kacheln, und zwar von Schüssel- und Zwiebelkacheln

ohne Glasierung /Abb. 137: 1/, von Nikekacheln mit durchbrochen verzierter Vorderseite /Abb. 137: 3, 4/ und Blattnapfkacheln /Abb. 137: 2/. Die Verzierung der Vorderseite bilden anthropomorphe, zoomorphe und architektonische Motive. Alle diese Kacheln haben grüne und gelblichgrüne Glasierung. Die ganze Kollektion stammt aus dem 15. Jh.

НАХОДКИ КАФЕЛЬ ИЗ Г. ПРЕШОВ. Из засыпки городского рва происходит набор позднеготических кафель, в частности мискообразных и лукообразных без поливы /рис. 137: 1/, нишовых с ажурной передней стенкой /рис. 137: 3, 4/, и кафлей с камерой /рис. 137: 2/. Украшение передних стенок состоит из антропоморфных и архитекрурных мотивов. Все эти кафли имеют зеленую или желтозеленую поливу. Весь набор относится к XV в.

ZANIKNUTÝ HRÁDOK NAD OBCOU SKÁROŠ

Michal S l i v k a - Adrián V a l l a š e k

2 km na V od obce Skároš /okr. Košice-vidiek/ nad Tureckým potokom sa tiahne od polohy Lisa /kóta 526/ na J horský chrbát. Končí sa výrazným ostrohom Várhegy /dnes Hrad, kóta 512; Mapa okresov Košice-mesto a Košice-vidiek, 1 : 50 000, 780 : 430 mm/. Lokalitu uviedol do literatúry J. Pastor /1949-1951, s. 183/ ako "praveké a stredoveké hradisko".

Prieskumom sme zistili zvyšky hradu s pravidelnou dispozíciou /vonkajšie rozmery 50 x 19 m/ v orientácii horského chrbta J-S. Hrad, vystavaný z miestneho kameňa - andezitu, spájaného maltou, pozostával z pravidelného obvodového opevnenia /hr. múru 150 cm, na J v základe až 230 cm/ a z obytného paláca /vonkajšie dimenzie 19 x 11 m/ na najvyššej, S časti /obr. 138/. Vstup zo Z strany, kde sa črtá pred opevnením oválna plošina na osadenie dreveného premostenia. Podobná umelá vyvýšenina v priestore priekopy z vnútornej strany zemného valu. Hrádok chránila zo S strany mohutná šijová priekopa /š. 15 m, h. cca 8 m, d. asi 24 m/, zasekaná do skalného podložia, ktorá na V vyúsťuje do zrázu. Hrad z najprístupnejšej, Z strany, odkiaľ viedla aj cesta, chránilo zemné opevnenie s priekopou; jej dno od úrovne nivelety nádvoria je v h. 8-10 m. Archeologické artefakty, ktoré by objekt bližšie datovali, sa nezískali. Podľa typologických kritérií možno výstavbu hradu s čelnou palácovou stavbou, vkomponovanou do obvodového opevnenia nádvoria, datovať na prelom 13. a 14. stor. Takúto už gotickú dispozíciu majú hrady Rákoš v Gemeri /Slivka - Vallašek 1982, pôdorys/, Jasov /Fialová - Fiala 1966, obr. 179/, Jelšava, Brzotín /Polla 1980, s. 27-28; Slivka - Vallašek 1981, s. 37/ a Hrádok nad obcou Hanigovce v Šariši /Vallašek - Slivka 1981, obr. 1/. Výstavba skoro všetkých sa začala na zač. 14. stor. Z písomných prameňov vyplýva, že už v 13. stor. jedna vetva rodu Abovcov vlastnila v tejto oblasti majetky a podľa názvu hlavnej obce panstva Nádošť /dnes susedná obec Trstené pri Hornáde/ sa aj celé panstvo nazýva nádoštským /Varsik 1964, s. 403/. Opevnený objekt mohol vzniknúť ako šľachtický hrádok vetvy Abovcov s predikátom de Nádazsd /Varsik 1964, s. 402-403/. Strážil starú cestu od Abaujváru do Košíc a zaiste aj cestný ťah cez horský priesmyk k hradu Füzér /cca 6 km na JV v MĽR/.

L i t e r a t ú r a

FIALOVÁ, H. - FIALA, A. 1966: Hrady na Slovensku. Bratislava.

PASTOR, J. 1949-1951: Príspevky ku košickému praveku. In: Sbor. Muzeál. slov. Spoločn. 43-45. Martin, s. 179-184.

POLLA, B. 1980: Hrady a kaštiele na východnom Slovensku. Košice.

SLIVKA, M. - VALLAŠEK, A. 1981: Hrady a hrádky v severnej časti Gemera. In: 10 rokov OSPSOP Rožňava, s. 34-37.

SLIVKA, M. - VALLAŠEK, A. 1982: Hrad Rákoš v Gemeri. Pamiat. Prír., č. 2, s. 21-22.

VALLAŠEK, A. - SLIVKA, M. 1981: Hanigovský hrad. In: Nové Obz. 23. Košice, s. 133-144.

VARSIK, B. 1964: Osídlenie Košickej kotliny. 1. Bratislava.

BURGWÜSTUNG ÜBER DER GEMEINDE SKÁROŠ. Oberhalb von Skároš /Bez. Košice-Land/ erhebt sich ein mit einem ausgeprägten Sporn im S abgeschlossener Bergrücken mit Resten einer Burg /50 x 19 m/. Die Burg bestand aus einer symmetrischen Umfangsbefestigung /Mauerdicke 150 cm/ und aus einem Wohnpalast /19 x 11 m/ an der höchsten N-Seite. Von S und O schützte sie ein natürlicher Steilabfall, im N ein in den Fels eingehauener Abschnittsgraben und an der zugänglichsten W-Seite, von wo auch der Zugangsweg in das Objekt führte, eine Erdbefestigung und ein Graben. Sie konnte an der Wende des 13./14. Jh. als Adelsburg eines Zweiges der Abover /de Nádazsd/ entstanden sein, die hier schon im 13. Jh. Güter besassen. /Abb. 138./

ПЕРКРАТИВШИЙ СУЩЕСТВОВАНИЕ НЕВОЛЬШОЙ ЗАМОК НАД С. СКАРОШ. Над с. Скарош /рай. Кошице-Видьек/ высится горный массив, законченный на Ю стороне выразительным отрогом с остатками замка /59 x 19 м/. Замок состоял из прямоугольного окружного укрепления /толщина стены 150 см/ и жилого дворца 19 x 11 м на наиболее высокой С стороне. С Ю и В сторон его защищал крутой натуральный склон, с С стороны перешеечный ров, вытесанный в скалу, и с наиболее доступной З стороны, откуда вела и подходная дорога к объект, земляным укреплением и рвом. Он мог возникнуть на переломе XIII-XIV вв. в качестве одного из небольших замков ответвления дворянской фамилия Абовцев /de Nádazsd/, которые здесь имели имущество уже в в XIII в. /Рис. 138./

POSUDEK K ŘÍMSKÉMU ŽÁROVÉMU A KOSTROVÉMU HROBU Z BRATISLAVY-RUSOVCŮ

Milan S t l o u k a l

Analyzovaný antropologický materiál pochází z části Rusovce v Bratislavě. Nálezové souvislosti publikuje M. Pichlerová v této ročence.

Rozrušený popelnicový hrob 173 patří k pohřebišti II. Pro antropologický rozbor zachováno jen 250 ccm středně velkých, dokonale spálených zlomků z kostry dospělého, podle fragmentu s otevřenými švy spíše mladšího dospělého. Ve zlomku pravé poloviny horní čelisti prázdné alveoly pro oba řezáky a špičák, lůžko pro první premolár zaceleno po intravitální ztrátě zubu. Zlomek pravostranné lícní kosti gracilní, bez náznaku processus marginalis /příliš málo na určení, že jde o pozůstatky ženy/.

Kostrový hrob odkryt při výzkumu výrobního prostředí v Kovácsově ul. č. 378. Silně poškozená kostra ženy, zemřelé ve věku 30-40 let. Lebka má strmé čelo s plochými nadobočními oblouky, plochou glabelu I. stupně a tenký horní okraj očnic, bradavkové výběžky malé, úhly dolní čelisti hladké, rovné. Švy na lebce vesměs otevřené, plně otevřený i čelní šev /metopismus/. Chrup silně abradován, jeden zub má kaz a 10 alveolů zhojeno po intravitální ztrátě zubu. Lebku možno z větší části proměřit:

největší délka lebky /1/	174	šířka středního obličeje /46/	94
šířka lebky /8/	140	výška obličeje /47/	97
nejmenší šířka čela /9/	95?	výška horního obličeje /48/	63
největší šířka čela /10/	120	šířka očnice /51/	40
aurikulární šířka /11/	123	výška očnice /52/	37
biasteriální šířka /12/	104	šířka nosu /54/	25
nadušní výška lebky /20/	105	výška nosu /55/	47
obvod lebky /23/	511	kondylová šířka mandibuly /65/	122
příčný oblouk /24/	298	bigoniální šířka /66/	91
podélný oblouk /25/	352	výška brady /69/	24
čelní oblouk /26/	124	výška ramene mandibuly /70/	63
temenní oblouk /27/	112	šířka ramene mandibuly /71/	31
týlní oblouk /28/	116	délkošířkový index /I 1/	80,5
čelní tětiva /29/	105	transv. frontopar. index /I 13/	67,9
temenní tětiva /30/	98	obličejový index /I 38/	75,2
týlní tětiva /31/	97	index horního obličeje /I 39/	48,8
šířka horního obličeje /43/	101	index očnice /I 42/	92,5
biorbitální šířka /43-1/	96	index nosu /I 48/	53,2
bizygomatická šířka /45/	129	frontomandibulární index	95,8

Lebka podle měr: brachykránní, metriometopní, hypereuryprosopní a euryénní, hypsikonchní, chamaerrhinní a mesomandibulární, v absolutních mírách středně dlouhá a středně široká; široký a nízký obličej a nízký horní obličej. Typově eurybrachymorf. Diagnóza pohlaví se opírá především o výrazné znaky na pánvi: incisura ischiadica široká, široký arcus subpubicus, oboustranně vytvořeny sulci praeauriculares. Ischiopubický index 75,8 a 73,3 výrazně femininní. Perforace těla sterna. Jeden z bederních obratlů /patrně L3/ má rozsáhle defigurované tělo, horní polovina zcela destruována s větším zbytkem zachovaným v centru. Kostní trámečky /v této krajině obnaženy/ reparativně zaoblené, možno vyloučit postmortální změnu. Na medio-laterálních okrajích destruované oblasti hrotnaté apozice. Dolní facies terminalis tohoto obratlového těla v centru hluboce konkávní. Na jiném z bederních obratlů /L1?/ známky produktivního procesu při lokální destrukci levého dolního okraje těla, avšak obratel natolik postmortálně poškozen, že se o jeho celkovém stavu nelze vyjádřit. Rozsáhlá, pravděpod. zánětlivá destrukce, postihující zvláště jeden z bederních obratlů, vzhledem k reparativním projevům zřejmě dlouhodobě probíhající /specifická etiologie?/ - posudek L. Vyhnánka. Na základě délky kostí horní končetiny výška postavy zemřelé 160 cm /vysoká postava/.

BEURTEILUNG ZUM RÖMISCHEN BRAND- UND SKELETTGRAB AUS BRATISLAVA-RUSOVCE. Urnengrab 173, zum Gräberfeld II gehörend. Es war gestört und enthielt nur eine kleine Menge Leichenbrand eines Erwachsenen. Die Fragmente sind grazil,

aber diese Feststellung genügt nicht zur Bestimmung, dass es sich um ein Frauengrab handelt. An den Stellen des Produktionsobjektes war ein Grab mit stark beschädigtem Frauenskelett im Alter von 30-40 Jahren. Die Geschlechtsbestimmung stützt sich auf die ausgeprägte weibliche Beckenform. Frau von hoher Gestalt des eurybrachymorphen Typs. Auf einem der Lendenwirbel /offenbar L 3/ eine umfangreiche Destruktion, wahrscheinlich von einer Entzündung stammend; mit Rücksicht auf reparative Äusserungen kann geurteilt werden, dass die Entzündung /vielleicht spezifische Etiologie/ langfristig verlief /der Fund stark beschädigt/.

ЭКСПЕРТИЗ КРЕМАЦИОННОГО И СКЕЛЕТНОГО ПОГРЕБЕНИЙ РИМСКОГО ВРЕМЕНИ ИЗ Г. БРАТИСЛАВА-РУСОВЦЕ. Урновое погребение 173 принадлежит к могильнику II. Оно было разрушено и сохранилось только небольшое количество фрагментов сожженных костей взрослого. Фрагменты хрупки, но это не хватает для определения того, если дело касается погребения женщины. В местах производственного объекта находилось погребение сильно поврежденного скелета женщины, умершей в возрасте 30-40 лет. Диагноз пола опирался на выразительно женскую форму таза. Это была женщина высокого роста, эврибрахиморфного типа. На одном из поясничных позвонков /повидимому 3/ размерное разрушение предположительно воспалительного происхождения; ввиду лечебных явлений можно судить, что воспаление /может быть специфической этиологии/ длилось долгое время /находка сильно повреждена/.

ARCHEOLOGICKÝ VÝSKUM A PRIESKUM V JANÍKOCH

Etela S t u d e n í k o v á

Pri prieskume Z časti Žitného ostrova zistili Z. Farkaš a L. Zachar rozorávanie mohýl v obci Janíky /okr. Dunajská Streda/. Pri ďalších prieskumoch sme zaregistrovali, že skupina mohýl VII-IX v SZ časti Dolných Janík /Pichlerová 1967, s. 28-29, obr. 3-7/ bola zničená rekultivačnými prácami. Záchranný výskum:

M o h y l a V /časť Horné Janíky, poloha Frankdomb, 45-13-06, 1 : 10 000, 365 : 25 mm/. V porovnaní so zameraním v r. 1965 v. 1,75 znížená už o 50 cm. Okolo najvyššieho stredného bodu sme podľa uloženia násypových vrstiev predpokladali hrobovú komoru /Z časť násypu pre vegetáciu neodokrytá/. Podľa nálezov sústredených na úrovni tzv. pochovaného pôdneho typu /fragmenty keramiky a kamenné závažie/ i spôsobu budovania násypu ide o typickú mohylu z doby halštatskej. Otázne je situovanie hrobovej komory; v strede plášťa sa nenašla, druhotné zásahy do mohyly sa nezistili.

M o h y l a X /časť Dolné Janíky, priestor medzi mohylou II v polohe Kisdomb a mohylou I na pozemku J. Mucsku, č. p. 21; 45-13-07, 1 : 10 000, 472 : 39 mm/. Zisťovací výkop v predpokladanom strede 300 x 180 cm objavil už v h. 40 cm od povrchu zvyšky pohrebnej hranice a čiastočne spálenú výplň hrobovej jamy. Po rozšírení výkopu sa zistili typické násypové vrstvy mohýl z mladšej doby bronzovej a pri päte pôdorys obvodovej priekopy /š. 60 cm, h. 126 cm/. Hrob obsahoval bohatý keramický materiál a bronzové milodary porušené žiarom /dýka s jazykovitou rukoväťou, kopija, ihlica a pod./. Nálezy, spôsob budovania a tvar hrobovej jamy zaraďujú objekt do okruhu náčelníckych mohýl staršej fázy stredodunajských popolnicových polí. Keďže ide o centrálny hrob, sú pravdepod.

v nepreskúmanej väčšej časti mohyly aj vedľajšie hroby. Tento prvý nález mohyly čačianskej kultúry na Žitnom ostrove je spojovacím článkom medzi dvoma centrami tejto kultúry, t. j. slovenským Pohroním a Poiplím a maďarským Zadunajskom. Do nových súvislostí sa dostáva aj nález bronzov 80 m na S od mohyly, datovaný do HA_2 /Paulík 1972/.

V katastri Dolných a Horných Janík i na rozhraní katastrálneho územia obcí Janíky a Vlky /okr. Bratislava-vidiek/ sú rozorávané ďalšie násypy; zisťovacím výkopom sa z nich dokázala predbežne jedna mohyla /XI/. Výskum mohýl pokračuje.

Prieskum: Pozemok J. Mucsku /časť Dolné Janíky/ asi 30 m na S od mohyly I /54-13-07, 1 : 10 000, 460 : 23 mm/. Vo výkope odpadovej šachty v h. 118 cm súvislá vrstva stredovekej keramiky. V tesnom susedstve výkopu už skôr nájdené zvyšky roštu pece. Možno predpokladať súvis oboch nálezov. Početný keramický súbor reprezentuje bohatú typologickú škálu hrnčiarskych výrobkov. Dopĺňajú ho železné predmety /nožík, skoba/. Rámcové datovanie 14., resp. zač. 15. stor. /obr. 139/.

L i t e r a t ú r a

PAULÍK, J. 1972: Hromadný nález bronzových predmetov z Dolných Janík. In: Zbor. Slov. nár. Múz. 66. Hist. 12. Bratislava, s. 5-30.

PICHLEROVÁ, M. 1967: K otázke geografického vymedzenia oblasti východoalpských kniežacích mohýl na strednom Dunaji. In: Zbor. Slov. nár. Múz. 61. Hist. 7. Bratislava, s. 3-32.

ARCHÄOLOGISCHE GRABUNG UND GELÄNDEBEGEHUNG IN JANÍKY. Auf einem bedrohten hallstattzeitlichen Hügelgräberfeld in Janíky /Bez. Dunajská Streda/ untersuchte man: 1. Hügelgrab V /Gemeindeteil Horné Janíky/. An der vorausgesetzten Stelle der Grabkammer fanden sich auf dem Niveau eines sog. begrabenen Bodentyps auch Funde, die das Objekt in die Hallstattzeit datieren /der W-Teil nicht erforscht/. 2. Hügelgrab X /Gemeindeteil Dolné Janíky/. In 40 cm Tiefe von der Oberfläche Reste eines Scheiterhaufens und ein Teil der Füllerde der Grabgrube. Typische Hügelgrabschüttung aus der jüngeren Bronzezeit. Das zentrale Grab enthielt Keramikbeigaben und Waffen, die für die Čaka-Kultur der älteren Phase der mitteldanubischen Urnenfelder typisch sind. Der erste Fund eines Čaka-Hügelgrabes auf der Schüttinsel bildet ein Verbindungsglied zwischen den bekannten Zentren dieser Kultur in der SW-Slowakei und in N-Transdanubien. Die Grabung setzt weiter fort. 3. In der Nähe des Hügelgrabes I /Gemeindeteil Dolné Janíky/ beim Aushub ein ungewöhnlich reicher Keramikfund /Abb. 139/ aus dem 14. bzw. Anfang des 15. Jh.

АРХЕОЛОГИЧЕСКОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ И РАЗВЕДКИ В С. ЯНИКИ. На могильнике периода гальштата в с. Яники /рай. Дунайска-Стреда/ были обследованы: 1. Курган V /часть Горне-Яники/. В местах предполагаемой погребальной камеры найдены на уровне т. н. ископаемого почвенного типа также находки, датирующие объект периодом гальштата /3 часть не была исследована/. 2. Курган X /часть Дольне-Яники/. На гл. 40 см от поверхности остатки погребального костра и часть засыпки погребальной ямы. Типическая курганная насыпь младшего периода бронзы. Центральное погребение содержало керамические приложения и оружие типическое для чаканской культуры старшей фазы среднедунайских полей погребений. Первая находка чаканского кургана на Житном острове представляет соединяющее звено между известными центрами этой культуры

в ЮЗ Словакии и в С Задунавье. Исследование продолжается. 3. По близости кургана I /часть Дольне-Яники/ внеочередно количественная находка керамики /рис. 139/ XIV-XV вв.

NOVÉ NÁLEZY ZO ZOHORA

Etela S t u d e n í k o v á

V súvise s pripravovanou závlahou pozemkov a rekultivačnými prácami v katastri Zohora /okr. Bratislava-vidiek/ sa uskutočnil rozsiahly prieskum. Súčasne prebiehal záchranný výskum na známej lokalite Piesky /Studeníková 1978/ JV od obce na ľavom brehu Maliny. Z pôvodnej vyvýšeniny zachovaná iba SZ časť. V S profile zaniknutej exploatačnej jamy porušili zemné práce niekoľko kolových jamiek a sídliskových objektov; najzreteľnejšie sa rysovala kotlovitá jama - objekt 1/82. Z výplne početné črepy: hrnce a zásobnice so zdrsňovaným telom, amfory so žliabkovanou výzdobou, šálky s lievikovite nasadeným hrdlom, kónické misky /obr. 140: 3-5/ a zlomky mazanice s odtlačkami prútov. Keramika datuje objekt do staršej fázy stredodunajských popolnicových polí /podobne datované ostatné nálezy/. Na JZ okraji vyvýšeniny sme čiastočne očistili profily dvoch zahĺbených sídliskových objektov s kolovou konštrukciou, obsahujúcich rímsko-barbarské črepy /obr. 140: 11-15/. Pre objektívne dôvody /hraničné zariadenia/ sa preskúmali len sčasti; pravdepod. sú súčasné s rímsko-barbarskými objektmi preskúmanými v r. 1978. Zber: Okrem nálezov velatickej kultúry /obr. 140: 6, 9/ črepy stredodunajskej mohylovej kultúry /obr. 140: 1, 2/ a zlomky situlovitých nádob zo strednej doby laténskej /obr. 140: 7, 8, 10/. V blízkosti slovanského ohniska preskúmaného v r. 1978 na Z svahu vyvýšeniny slovanské črepy /obr. 140: 17-19/.

L i t e r a t ú r a

STUDENÍKOVÁ, E. 1978: Nálezy z doby bronzovej v Zohore, okr. Bratislava-vidiek. In: Zbor. Slov. nár. Múz. 72. Hist. 18. Bratislava, s. 9-37, tam aj staršia literatúra k nálezom v Zohore.

NEUFUNDE AUS ZOHOR. Bei der Rekultivierung ehemaliger Schottergruben in Zohor /Bez. Bratislava-Land/ gestörte Siedlungsobjekte /teilweise untersucht/. Objekt 1/82 - Grube von kreisförmigem Grundriss, die Keramik aus ihr gehört in die ältere Phase der mitteldanubischen Urnenfelder /Abb. 140: 3-5/. Weitere zwei Objekte enthielten römisch-barbarische Keramik /Abb. 140: 11-15/. Lesefunde bilden Scherben der mitteldanubischen Hügelgräberkultur, aus der Latène- und slawischen Zeit.

НОВЫЕ НАХОДКИ ИЗ С. ЗОГОР. Во время восстановления бывших гравийных карьеров в с. Зогор /рай. Вратислава-Видьек/ нарушены селищные объекты /частично исследованные/. Объект 1/82 - яма круглого плана, керамика из засыпки принадлежит к старшей фазе среднедунайских полей погребений /рис. 140: 3-5/. Дальнейшие два объекта содержали римско-варварскую керамику /рис. 140: 11-15/. Поверхностным сбором обретены черепки культуры среднедунайских курганов, латенские и славянские черепки.

TRETIA VÝSKUMNÁ SEZÓNA NA ZÁMČISKU V UNÍNE

Etela S t u d e n í k o v á

Záchranný výskum v Uníne /okr. Senica/ sa zameral na doplnenie poznatkov z predchádzajúcej sezóny /Studeníková 1982/ o stratigrafii pozdĺž vnútorného obvodu II. línie fortifikácie v areáli 1. predhradia. V sondách IIIB-východ a IIIB-západ sa potvrdila existencia samostatného horizontu osídlenia, identického s tzv. predmohylovým horizontom nálezov v prostredí stredodunajskej mohylovej kultúry. Výsledky prispeli k riešeniu problematiky začiatkov strednej doby bronzovej na slovenskom Pomoraví. Pokračovalo sa i vo výkopoch na akropole hradiska, ktorej Z časť je najviac vystavená devastácii. Stratigrafia pozdĺž vnútornej strany Z opevnenia svedčí o existencii niekoľkých horizontov osídlenia od maďarovsko-věteřovskej kultúry až po klasický mohylový horizont. Na ploche 4 x 20 m sa odkrylo päť sídliskových objektov, nerituálne uložená kostra dieťaťa s milodarmi a hromadný nález tepaných bronzových okrás s perličkovou výzdobou.

Na S od areálu Zámčiska nad strmým svahom centrálneho hrebeňa Unínskeho lesa v polohe Ku klancu je menšia opevnená plocha so zachov. valom a poloblúkovitou priekopou. Datovanie a príp. vzťah k Zámčisku overovala sonda 8 x 1 m. Ide o jednoduchú fortifikáciu, používanú iba veľmi krátko. Teleso valu zbudovali na lesnej pôde zo štrkovitohlinitého podložia priekopy /š. valu 3,1 m a zachov. v. 0,75 m/. Plytká hrotitá priekopa mala š. 4,3 m a h. 0,8 m. Nevýrazné črepy nevyriešili problém datovania lokality, i keď zloženie materiálu a spôsob vypálenia zodpovedajú charakteru hrubej keramiky zo Zámčiska.

L i t e r a t ú r a

STUDENÍKOVÁ, E. 1982: Výskum v Uníne v roku 1981. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1981. Nitra, s. 278-280.

DRITTE GRABUNGSSAISON AUF DEM ZÁMČISKO IN UNÍN. Die Rettungsgrabung in Unín /Bez. Senica/ orientierte sich auf die Lösung der stratigraphischen Situation bei der II. Befestigungslinie der 1. Vorburg und auf die Akropolis der Burg. Die stratigraphischen Beobachtungen der vorhergehenden Saisons wurden bestätigt. Am wichtigsten ist die Erfassung eines vorhügelgräberzeitlichen Fundhorizontes der mitteldanubischen Hügelgräberkultur. Ausserdem wurden 5 Siedlungsobjekte und ein Kindergrab mit Beigaben untersucht. Es fand sich ein Depotfund von getriebenem Bronzezierat. Ein Feststellungsschnitt auf der neuen Fundstelle im N des Areals von Zámčisko untersuchte die Befestigung. Das Scherbenmaterial datiert sie einstweilen nicht genauer.

ТРЕТИЙ ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИЙ СЕЗОН НА ГОРОДИЩЕ ЗАМЧИСКО В С. УНИН. Охранное исследование в с. Унин /рай. Сеница/ сосредоточилось на окончательное выяснение стратиграфической ситуации у внутренней зоны II-ой линии укреплений I-го предградья и на акрополь городища. Были подтверждены стратиграфические наблюдения предыдущих сезонов. Наиболее важным обнаружение горизонта находок докурганной ступени культуры среднедунайских курганов. Кроме того обследовано пять селищных объектов и погребение ребенка с приложениями. Найдена громадная находка бронзовых чеканных украшений.

Разведочный раскоп на новом местонахождении, к С от ареала Замчиско, обследовал укрепление. Керамический материал пока не позволяет более точную датировку.

ZÁCHRANNÝ VÝSKUM VČASNOSTREDOVEKÉHO SÍDLISKA V KOSIHÁCH NAD IPĽOM

Peter Šalkovský - Gabriel Nevizánsky

Prieskum J časti Veľkokrtíšskeho okresu /G. Nevizánsky/ zistil v katastri obce Kosihy nad Ipľom v polohe Kapasz /Kapáspuszta/ sídliskové objekty devastované ryhami zavlažovacieho potrubia /š. 2-3 m, h. 1,5-2 m/. Osada prerezaná v š. cca 200 x 100 m. Lokalita je na Z okraji obce na pravej strane hradskej Balog nad Ipľom - Kosihy nad Ipľom /M-34-135-C-d, 1 : 25 000, 129 : 36 mm/. Sídlisko založené na miernej vyvýšenine nad inundačným územím Ipľa /obr. 147/. Výskum /P. Šalkovský/ sa obmedzil pre h. sídliskového niveau 0,8-1,6 m od povrchu na začistenie stien ryhy paralelnej s hradskou, kde boli najvýraznejšie stopy osídlenia, zistenie profilov objektov a vybratie výplne ich zachov. zvyškov. Preskúmané fragmenty siedmich sídliskových objektov, stopy ďalších /zničených/ zaevidované pri zbere na vybagrovanej zemine pozdĺž ryhy.

Okrem objektu 2 /jama s oválno-kruhovým ústím, ku dnu zúžená, Ø ústia 1,5 m, zahĺbenie 1,1 m/ a objektov 1 a 5 /nevýrazných kotlovitých zahĺbení/ ostatné sú zvyšky zahĺbených sídliskových stavieb, podľa zachov. rozmerov pravdepod. obytné stavby so zahĺbením 0,4, 0,6 a 0,8 m a d. rezanej časti /profilu/ 2,8-2,9 m /objekty 3, 4, 6, 7/. V objekte 3 a 4 hlinená klenbová pec v rohu, čiastočne vyklenutá mimo štvoruholníkového pôdorysu /obr. 147/. Objekty 1-6 rozptýlené vo V časti ryhy, vzájomne vzdialené 8-20 m; izolovane, až 95 m na Z, objekt 7. Výplň obsahovala relatívne početné črepy, zvieracie kosti i kúsky mazanice. Železná lupa v objekte 2 dokladá miestne spracovanie rudy. Na základe predbežného rozboru keramiky pomerne jednotného charakteru sídlisko patrí do obdobia od prelomu 9. a 10. stor. do 11. stor. Sporadické i nálezy z 12.-13. stor. aj mladšie /biela keramika/. Nezdobená hrncovitá hnedá nádoba, tvarovo i technologicky podobná keramike pražského typu /obr. 146/, sa našla osihotená v ornici v h. 0,6 m; horná časť odoraná, popol, resp. kalcinované kostičky v nej neboli.

V Ipeľskej kotline je okolo dvadsať lokalít z 9., resp. 9.-10. stor. i niekoľko sídlisk z 10.-11. stor. /Petrovský-Šichman 1961; Vendtová 1964, s. 347-348, 354-355, 357-359/ s analógiami ku keramickému materiálu z Kosíh nad Ipľom /obr. 141-145/; pod. na viacerých súvekých sídliskách a pohrebiskách z J Slovenska i S, SV i J častí Maďarska /Točík 1978, s. 247-272; Bakay 1978; Mesterházy 1974, s. 95-174; Kovalovski 1980/. Objavená osada predstavuje včasnostredoveké korene obce, ktorá sa v historických dokumentoch spomína až v 14. stor.: 1326-1379 Kezeu, 1399 Ipolkeze /Bakács 1971, s. 130/.

Literatúra

BAKÁCS, I. 1971: Hont vármegye Mohács előtt. Budapest.

BAKAY, K. 1978: Honfoglalás- és államalápításkori temetők az Ipoly mentén. Szentendre.

KOVALOVSKI, J. 1980: Településásatások Tiszaeszlár-Bashalmon. Budapest.

MESTERHÁZY, K. 1974: Régészeti adatok Hajdú-Bihar megye területe IX-XIII. századi településtörténetehez. In: A Debreceni Déri Múz. Évk. Debrecen, s. 95-174.

PETROVSKÝ-ŠICHMAN, A. J. 1961: Archeologický prieskum stredného Poiplia v roku 1955. In: Študij. Zvesti Archeol. Úst. SAV. 7. Nitra.

TOČÍK, A. 1978: Záchranný výskum v Komjaticiach. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1977. Nitra, s. 247-272.

VENDTOVÁ, V. 1964: Výskum v Slovenských Ďarmotách v roku 1962. Archeol. Rozhl., 16, s. 347-348, 354-355, 357-369.

RETTUNGSGRABUNG EINER FRÜHMITTELALTERLICHEN SIEDLUNG IN KOSIHY NAD IPĽOM. Berieselungsgräben störten eine Siedlung /Abb. 141-147/ in Kosihy nad Ipľom /Bez. Veľký Krtíš/. Die Rettungsgrabung lieferte Siedlungsgruben und Halbgrubenhütten. Die Objekte 3 und 4 hatten in der Ecke einen Lehmkuppelofen, der teilweise aus dem viereckigen Grundriss hinausragte /Abb. 147/. Eisenluppe im Objekt 2 belegt örtliche Eisenerzverarbeitung. Aufgrund der vorläufigen Keramikanalyse wird die Siedlung an die Wende des 9. bis in das 10.-11. Jh. datiert. Sporadische Funde aus dem 12.-13. Jh. und auch jüngere /weisse Keramik/. Ein unverziertes braunes topfförmiges, vereinzelt in der Ackerkrume gefundenes Gefäss erinnert in Form und Technologie an den Prager Typus /Abb. 146/. Sein Oberteil war weggepflügt, Asche resp. kalzinierte Knochen enthielt es nicht. Die Ansiedlung stellt wahrscheinlich die Anfänge der frühmittelalterlichen Gemeinde dar, die in Schriftquellen erst im 14. Jh. unter dem Namen Kezeu /1326-1379/ und Ipolkeze /1399/ erwähnt wird /Bakács 1971, S. 130/.

ОХРАННОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ РАННЕСРЕДНЕВЕКОВОГО ПОСЕЛЕНИЯ В С. КОСИГИ-НАД-ИПЛЕМ. Оросительные желобы нарушили в с. Косиги-над-Иплем /рай. Велькы-Кртиш/ поселение /рис. 141-147/. Исследование открыло селищные ямы и полуземлянки. Объекты 3 и 4 имели в углу глиняную сводчатую печь, отчасти выходящую за окружность их четвероугольного плана /рис. 147/. Находка каравая выплавленного железа в объекте 2 доказывает местную обработку железной руды. На основе предварительного анализа керамики поселение датируется временем с перелома IX-X вв. до XI в. Найдены также спорадические находки XII-XIII вв. и младшего времени /белая керамика/. Неукрашенный горшковидный сосуд бурого цвета своей формой и технологией производства напоминает керамику пражского типа /рис. 146/. Он был найден одиноким в пахотной земле; его верхняя часть отпахана, пепла или кальцинированных косточек в нем не было. Поселок представляет предположительно раннесредневековые корни села, которое упоминается в письменных источниках только в XIV в. под названиями Кезеу /1326-1379/ и Ипольке зе /1399/ /Bakács 1971, стр. 130/.

ARCHEOLOGICKÝ PRIESKUM A ZÁCHRANNÉ AKCIE NA KYSUCIACH

Ondrej Šedo

K y s u c k é N o v é M e s t o, časť D u b i e /okr. Čadca/

Poloha Dubský mlyn na ľavom brehu Neslušského potoka pri jeho vyústení do údolia Kysuce /Okres Čadca, 1 : 50 000, 517 : 580 mm/. Mierny svah, obrátený na J, chránia od S výbežky Javorníkov. Pri úpravách priestoru budúcej vodnej nádrže splanírovali rozsiahle plochy oráčin a základy novovekého mlyna. V žltkavom kamenistom podloží na viacerých miestach zhluky uhlíkov, tmavšie sfarbené škvrny a kolové jamky bez vzájomných súvislostí a bez nálezov. Pri zbere sa našiel drobný kamenný hrot s retušou a miniatúrne črepy; nie je vylúčené datovanie do konca neolitu alebo do eneolitu. S obdobnými nálezmi z dolných Kysúc sú asi stopou sporadického osídlenia lengyelskej kultúry. Ďalšia skupina nevýrazných črepov dokumentuje lužické osídlenie, asi z neskorej doby bronzovej. Nepočetné zlomky keramiky z 13. a 17. stor. Intenzita osídlenia vo všetkých etapách veľmi malá.

H o r n ý V a d i č o v /okr. Čadca/

Na J úpätí vrchu Ladonhora na viacerých miestach stopy osídlenia. V rôznych výkopoch a informatívnych sondách tenká kultúrna vrstva s prepálenými pieskovcami a ojedinelými črepmi. Väčšia koncentrácia nálezov na úpätí J svahu Ladonhory, kde sa k jej masívu pripája členitý pahorkovitý terén, v Z časti tohto priestoru sídlisko lužickej kultúry asi z neskorej doby bronzovej /Okres Čadca, 1 : 50 000, 553 : 399 mm/. Vo V časti nad osadou Kubaščíci sídlisko púchovskej kultúry z doby laténskej /Okres Čadca, 1 : 50 000, 545 : 379 mm/. Tu sa našiel aj polotovar žarnova z materiálu s veľkými kremennými zrnami.

H o r n ý V a d i č o v a D o l n ý V a d i č o v /okr. Čadca/

Temeno vrchu Ladonhora sa nachádza v chotári Horného Vadičova, Z časť patrí k Dolnému Vadičovu /Okres Čadca, 1 : 50 000, 543 : 394 mm/; nadmor. v. 999 m. Na dlhom, úzkom hrebeni opevnenie najvyššej časti, akejsi akropoly. Prebiehalo po okraji skalnatého svahu na J strane, k S klesalo dolu stráňou a v podobe nízkej terénnej vlny uzatváralo úzku chránenú plochu. V jej Z časti viaceré krátke terasy bez stôp osídlenia, ktoré chýbajú aj v porušenej korune valu. Od akropoly hrebeň mierne klesá na Z. V hlinitých úsekoch sa medzi skalami sústredovali riečne okruhliaky. Opevnenie na S aj v týchto miestach tvorila nízka terénna vlna. V priestoroch umelých úprav ojedinelé uhlíky a vrstvy riečnych okruhliakov. Rez valom, situovaný v zárezе chodníka v najnižšom bode oblúka opevnenia, poskytol profil s deštrukciou vápencových kameňov a s humóznou hlinou, ktorá obsahovala uhlíky, spálené zrnká obilia a hrachu. Nepočetné drobné črepy z výkopu sú z neskorohalštatskej keramiky platěnického stupňa lužickej kultúry. Opevnenie sa využívalo iba krátko. Poloha na neprístupnom vrchu na okraji sídelného územia ho radí k refúgiám, ktoré sú známe v Liptove v prostredí oravskej skupiny.

R u d i n k a /okr. Čadca/ a Ž i l i n a, časť V r a n i e

Nad vstupom Kysuce do Žilinskej kotliny tvoria vrchy Brodnianka a Rochovica Kysuckú bránu. Opevnenie na Rochovici patrí do chotára Rudinky a Žiliny, časť Vranie. Rozkladá sa na oboch stranách dlhého vápencového hrebeňa /Okres Čadca, 1 : 50 000, 574 : 590 mm/. Val sa nedá sledovať na celom obvode, zachoval sa iba krátky úsek na V konci, inde priebeh naznačuje nevýrazná terénna vlna nad

strmými svahmi. Na celej opevnenej ploche niekoľko terénnych úprav - krátkych terás, zahĺbených do skalnatého vápencového podložia. Kultúrna vrstva tmavá, prestúpená uhlíkmi, vypálenými pieskovcami a hrudkami hliny, ojedinelé riečne okruhliaky. Nepočetná keramika datuje opevnenie pravdepod. do konca laténskej fázy púchovskej kultúry. Vzhľadom na významnú strategickú polohu vrchu možno očakávať aj nálezy z iných období.

G b e ľ a n y, K o t r č i n á Ľ ú č k a /okr. Žilina/ a D o l n ý V a d i č o v /okr. Čadca/

Rozsiahle rekultivačné práce na rozhraní chotárov Gbelian, Kotrčinej Lúčky a Dolného Vadičova porušili mohylový útvar. Vzhľadom na rozsah zásahov nie je isté stotožnenie s objektom uvádzaným už A. Petrovským-Šichmanom, neistá je i lokalizácia /Okres Čadca, 1 : 50 000, asi okolie bodu 605 : 425 mm/. Z mohyly po vytrhaní koreňov stromov a zhrnutí povrchu buldozérom ostal iba malý zvyšok, viacnásobne porušený. Mohyla sa nachádzala na pretiahnutom temene návršia nad rozvodím oddeľujúcim prítoky Váhu a Kysuce. V sedle na Z odtiaľ je jeden z najpohodlnejších priechodov z V časti Žilinskej kotliny na Kysuce a ďalej na S k Jablunkovskému priesmyku. Násyp zo sypkej, piesčitej hliny, presahujúci pôvodne Ø 8 m, spevňoval veniec kameňov. Ojedinele sa v ňom našli drobné ohladené črepy, vypálené pieskovce a uhlíky. Takmer v úrovni podložia sa pri predpokladanom strede objektu sústredovali v niekoľkých vrstvách pieskovcové balvany. Pod nimi bola hrobová jama s dlhšou osou v smere S-J. Jej steny prekrývali rozmerné kamenné platne; v J časti kamenný zával, na dne škvrny z organických látok, v S časti nádoba, v strede zvyšok stehennej kosti, pri nej železný nôž a kresací kameň. Podľa rozloženia hrobových prídavkov mŕtveho pochovali hlavou na J. Keramika datuje mohylu do 9. stor.

S v r č i n o v e c /okr. Čadca/

Na ploche novovekého opevnenia s bastiónmi v polohe Staré šance /Okres Čadca, 1 : 50 000, 91 : 559 mm/ sa objavila pod strhnutým trávnatým povrchom jama 330 x 60 cm, zahĺbená do kamenistého podložia. Výplň - tmavohnedá zemina s vypálenými hrudkami hliny, uhlíkmi a so zlomkami kachlíc, železné predmety a črepy. Jama mala dlhšiu os súbežnú s blízkym valom. Predpokladáme, že slúžila na odvádzanie dažďovej vody na jeho vnútornej strane. Väčšina výplne sa do nej dostala naraz pri opustení opevnenia. Spomedzi nálezov si pozornosť zasluhujú zlomky kachlíc. Časť zdobí štylizovaný vegetatívny ornament v poliach vymedzených pletencom, inú skupinu motívy uplatňované na ľudových drevených výrobkoch, ojedinelé exempláre heraldická orlica. Kachlice tvorili pôvodne odvrátené strany pece, nemali povrchovú úpravu. Engobované a glazované kusy po rozobratí, príp. deštrukcii vykurovacích zariadení odviezli a použili na inom mieste. Predbežne ich datujeme do 17.-18. stor.

S t a r á B y s t r i c a /okr. Čadca/

Pri stavbe rodinných domov na pravom brehu rieky Bystrice pri vyústení potoka Radôstka /Okres Čadca, 1 : 50 000, 405 : 315 mm/ v hline vyhádzanej z výkopov pre základy novostavieb sa našli črepy nádob, kachlice, troska a zlomky mlynských kameňov. Tvorili rozsiahle zhluky v nevýraznej kultúrnej vrstve; zdá sa, že vznikli pri vyvážaní odpadu a zvyškov deštrukcií zo železiarskych hút, ktoré v 18. a 19. stor. stáli asi 200 m po prúde rieky. Sklovité hrudy by mohli byť stopou činnosti sklárne. V profile jedného z výkopov sa črtala misovitá jama do h. asi 30 cm od povrchu. Čriepok z jej piesčitej, svetlej výplne pripomína

keramiku laténskej fázy púchovskej kultúry s vyluhovanými zrnkami vápencového ostriva, je však mimoriadne ohladený a ani jeho objav na ploche s množstvom vypálenej hliny z výsteliek novovekých technických zariadení neumožňuje rozhodnúť, či je najstaršou stopou prítomnosti človeka v centre oblasti osídlenej až za valašskej kolonizácie.

ARCHÄLOGISCHE FLURBEGEHUNGEN UND RETTUNGSAKTIONEN IM KYSUCA-GEBIET.

K y s u c k é N o v é M e s t o, Teil D u b i e /Bez. Čadca/. Besiedlungsspuren aus dem Endneolithikum oder Äneolithikum, der späten Bronzezeit, dem 13. und 17. Jh.

H o r n ý V a d i č o v /Bez. Čadca/. Unausgeprägte lausitzische Besiedlung aus der späten Bronzezeit und Besiedlung der Púchov-Kultur aus der Latènezeit.

H o r n ý V a d i č o v und D o l n ý V a d i č o v /Bez. Čadca/. An der Katastergrenze in 999 m Überseehöhe ein Refugium aus der späten Hallstattzeit. Im Innenareal nur Schichten von Flusskieseln, die zur Verteidigung gedient hatten, in der Walldestruktion wenige Scherben, Holzkohlestückchen, verkohlte Körner von Getreide und Hülsenfrüchten.

R u d i n k a /Bez. Čadca/ und Ž i l i n a, Teil V r a n i e. Befestigung der Púchov-Kultúr vom Abschluss ihrer Latène-Phase.

G b e Ľ a n y, K o t r č i n á L ú č k a /Bez. Žilina/, D o l n ý V a d i č o v /Bez. Čadca/. An den Katastergrenzen ein slawisches Hügelgrab, das bei Erdarbeiten gestört wurde. Unter dem Rest der Lehmaufschüttung eine Grabgrube, die mit einer Steinschicht überdeckt und mit Sandsteinplatten ausgelegt war. Das Skelett in S/Kopf/-N-Richtung bis auf geringfügige Reste vermodert. In der Beckengegend ein Eisenmesser und Zündstein, zu Füssen ein Gefäss. Die Funde datieren das Hügelgrab in das 9. Jh.

S v r č i n o v e c /Bez. Čadca/. Auf einer Fläche mit neuzeitlicher Befestigung Keramik, Eisenbruchstücke und eine grosse Menge von Kacheln aus dem 17.-18. Jh.

S t a r á B y s t r i c a /Bez. Čadca/. Keramik, Kacheln, Mühlsteinbruchstücke, Schlacke und gebrannte Lehmschollen vom Ofenverputz. Sie stammen von Abfällen und der Destruktion einer Eisenhütte und eines Pochwerkes aus dem 18. und 19. Jh. Als Lesefund wurde eine latènezeitliche/?/ Scherbe gewonnen.

АРХЕОЛОГИЧЕСКИЕ РАЗВЕДКИ И ОХРАННЫЕ ДЕЙСТВИЯ В ОБЛАСТИ КИСУЦЕ.

К и с у ц к е - Н о в е - М е с т о, часть Д у б ь е /рай. Чадца/. Следы заселения конца неолита или энеолита, позднего периода бронзы, XIII и XVII вв.

Г о р н и - В а д и ч е в /рай. Чадца/. Мало выразительное заселение лужицкой культуры позднего периода бронзы и заселение пуховской культуры периода латена.

Г о р н и - В а д и ч е в и Д о л ь н и - В а д и ч е в. /рай. Чадца/. На границе угодий сел на высоте 999 м над у. м. обнаружего убежище позднего периода гальштата. На внутренней площади только слои речных кругляков, служивших для обороны, в обвале вала небольшое количество черепков, угольки, обугленные зерна злаков и бобовых.

Р у д и н к а /рай. Чадца/ и Л и л и н а, часть В р а н ь е. Укрепление пуховской культуры заключительного времени ее латенской фазы.

Г б е л я н и, К о т р ч и н а - Л у ч к а /рай. Лилина/, Д о л ь н и - В а д и ч е в /рай. Чадца/. На границе угодий славянский курган, нарушенный земляными работами. Под остатками глиняной насыпи погребальная яма, выложенная песчаниковыми плитами и покрытая слоем камней. Костяк ориентировки Ю /голова/ - С почти полностью распался. В местах таза железный нож и огниво, у ног сосуд. Находки датируют курган IX в.

С в р ч и н о в е ц /рай. Чадца/. На площади с укреплениями нового времени керамика, железные фрагменты и большое количество кафлей XVII-XVIII вв.

С т а р а - Б и с т р и ц а /рай. Чадца/. Керамика, кафли, фрагменты мельничных жерновов, шлак и комы обожженной глины от обмазки печей. Они происходят из отбросов и обвалов железноплавильного цеха XVIII-XIX вв. Сбором приобретен черепок периода латена /?/.

DRUHÝ ROK VÝSKUMU SÍDLISKA Z MLADŠEJ DOBY KAMENNEJ V ŠARIŠSKÝCH MICHAĽANOCH

Stanislav S i š k a

Výskum neolitického a eneolitického sídliska v polohe Fedelemka v Šarišských Michaľanoch /okr. Prešov/ pokračoval na ploche skúmanej v r. 1981 /Šiška 1982, s. 272 n./.

S k u p i n a T i s z a d o b. K doposiaľ jedinému objektu 24 pribudlo šesť sídliskových jám z mladého stupňa kultúry s východnou lineárnou keramikou, čím sa na V Slovensku preskúmal najväčší súbor objektov z tohto obdobia. Všetky majú ráz menších odpadových jám alebo hliníkov; presnejšie určenie sťažuje rozrušenie následujúcimi osídleniami /väčšinou sledované len spodné časti/. Z týchto superpozícií sa vymyká pravidelne oválna jama 85 s výrazným inventárom skupiny Tiszadob, sčasti porušená zásobnou jamou 84 bukovohorskej kultúry; nad obidvoma sterilná piesková vrstvička, prekrytá pravidelnou obdĺžnikovou vrstvou s bohatými a zachov. nálezmi bukovohorskej kultúry, ktorú prikrývala deštrukcia zrúteného stropu domu /objekt 1, preskúmaný v r. 1981/. Všetkých šesť jám obsahovalo keramiku s charakteristickým rytým, často meandrovým ornamentom, doplneným - hojnejšie ako na iných príbuzných sídliskách - plošným náterom alebo osobitnými prvkami maľovanými čiernou farbou. Predovšetkým spojenie týchto dvoch výzdobných techník opäť dokladá úzke kontakty Prešovskej kotliny s Východoslovenskou nížinou, konkrétne so súvekými osídleniami skupiny Raškovce. Z nálezov skupiny Tiszadob sa ešte vymýmajú prvé zobrazenia ľudských tvárí v kultúre s východnou lineárnou keramikou na Slovensku, vyhotovené kombináciou rytej, plastickej a maľovanej techniky na hrdlách vázovitých nádob. Nezvyklým artefaktom je hlinená doštička /obr. 149/, zdobená na vrchnej strane meandrovým rytým ornamentom a štylizovanou ľudskou postavou; podľa obvodového žliabku na spodnej strane predpokladáme, že je príklopom mierne oválnej nádoby - pyxidy.

B u k o v o h o r s k á k u l t ú r a. Najintenzívnejšie osídlenie dokladajú sídliskové objekty a hroby bukovohorskej kultúry. Hrubšia čierna splavená vrstva väčšinou neumožnila rozlíšiť povrch objektov; nerozpoznali sa najmä plytšie kolové jamky, neucelený rad štyroch jamiek však svedčí o existencii už tretieho domu. Z ďalších 45 objektov bukovohorskej kultúry sú pozoruhodné zosku-

penia zásobných jám rôznych rozmerov s pravidelným kruhovým povrchom i dnom a kotlovite vyhĺbenými stenami, umiestené v pravidelnom rade. K poznávaniu spoločenských a nadstavbových javov prispieva i šesť kostrových hrobov /spolu už desať/, nepravidelne rozložených medzi sídliskovými jamami. Inventár objektov z tejto fázy osídlenia datuje trvanie osady do dvoch mikrofáz klasického stupňa /B/ bukovohorskej kultúry. Kvalitnú tenkostennú keramiku s charakteristickým ornamentom /obr. 148: 1-9/ z pásov alebo plôch jemne rytých línií sprevádza stredne hrubá keramika, častejšie zdobená rytým ornamentom v štýle skupiny Tiszadob. Potvrdzujú sa tým naše zistenia, že výtvarné tradície mladolineárnych skupín, podieľajúcich sa na formovaní a ovplyvňovaní bukovohorskej kultúry, pretrvávajú dlhšie na stredne hrubej keramike ako na tenkostennej keramike; len posledný druh nádob je najvýraznejším a najspoľahlivejším kritériom pri presnejšom určovaní nástupu nových kultúrnych prúdov i presnejšom relatívnom datovaní.

K u l t ú r a s k a n e l o v a n o u k e r a m i k o u. Osídlenie v strednom eneolite zastupuje 11 objektov - hliník, pec, nepravidelné jamy a najmä zásobné jamy tvarom blízke jamám bukovohorskej kultúry. Prekrývanie sa zásobných jám takisto nasvedčuje na dvojfázovú výstavbu aspoň niektorých častí osady alebo niektorých stavieb v rámci jedného stupňa s vyspelou kanelovanou keramikou. Ani na tomto sídlisku sa nezistila stavba s náznakmi príbytku. Najbohatšia na nálezy bola mohutná pec /pravidelne okrúhla a hlboká jama, vyplnená uhlíkmi a početnou keramikou, a zrútená klenba/. Takmer vo všetkých zásobných jamách - ináč chudobných na nálezy - pri stenách malé, zachov. jednouché šálky /2-6 exemplárov/; okrem symbolického či kultového významu dokladajú úmyselné zasypávanie týchto hospodárskych objektov po skončení ich pôvodnej funkcie.

S t r e d o v e k é o s í d l e n i e. Osamelým objektom takmer v strede lokality je zemnicový príbytok 34A so štvorcovým pôdorysom, deštruovaným kamenným kozubom a dlhým chodbovitým vchodom, datovaný nepočetnou keramikou a železnými predmetmi do 12.-13. stor. Obsahoval aj veľký depot semien konopy siatej /Šiška - Hajnalová 1983, s. 303 n./.

Na výskume pracoval technický pracovník M. Klčo /hlavne na úseku dokumentácie/. E. Hajnalová skúmala výplň viacerých zásobných jám bukovohorskej kultúry /cenný paleobotanický materiál/. Geofyzikálnymi meraniami /J. Tirpák/ sa zisťovali dve okrajové časti sídliska, situovaného na ostrohu. Sondami 4 x 20 m sa zachytil V okraj osady /S a J okraj vymedzený strmými svahmi/, Z okraj sa overí v r. 1983. Ak sa ani v tejto časti nezistí osídlenie /ako nasvedčuje spomínané meranie/, je reálna možnosť preskúmať počas dvoch-troch sezón celú osídlenú plochu. Bola by to prvá úplne preskúmaná neolitická a eneolitická osada na V Slovensku i v celom Potisí.

L i t e r a t ú r a

ŠIŠKA, S. 1982: Sídlisko z mladšej doby kamennej v Šarišských Michaľanoch. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1981. Nitra, s. 272-275.

ŠIŠKA, S. - HAJNALOVÁ, E. 1983: Stredoveké obydlie a depot semien konopy siatej v Šarišských Michaľanoch. In: Študij. Zvesti Archeol. Úst. SAV. 20. Nitra, s. 303-317.

ZWEITES GRABUNGSJAHR AUF DER JUNGSTEINZEITLICHEN SIEDLUNG IN ŠARIŠSKÉ MICHAĽANY. Man konstatierte 6 Siedlungsgruben der Tiszadob-Gruppe, einige waren von Objekten der Bükker Kultur überdeckt. Unter den Funden heben sich die ersten Darstellungen menschlicher Gesichter der Kultur mit östlicher Linearkeramik in der Slowakei und eine Tonplatte hervor /Abb. 149/ - ein Deckel zu einem Gefäss /Pyxis/. Die intentivste Besiedlung repräsentieren 45 Siedlungs-, besonders Vorratsgruben und 6 Skelettgräber; Siedlung und Gräber sind durch entwickelte Keramik /Abb. 148: 1-9/ in die klassische Phase /B/ der Bükker Kultur datiert. Besiedlung im mittleren Äneolithikum vertreten weitere 11 Objekte /Lehmgrube, Ofen, unregelmässige Gruben und Vorratsgruben/ aus der klassischen Stufe der Kultur mit kannelierter Keramik. Alleinstehend war die Grubenhütte 34A mit gangartigem Eingang, die ausser weniger Keramik und Eisenerzeugnissen auch ein grosses Depot von Hanfsamen enthielt /Šiška - Hajnalová 1983, S. 303 f./, 12.-13. Jh.

ВТОРОЙ ГОД ИССЛЕДОВАНИЯ ПОСЕЛЕНИЯ МЛАДШЕГО КАМЕННОГО ВЕКА В С. ШАРИШСКЕ-МИХАЛЯНИ. Обнаружено 6 селищных ям группы Тисадоб, некоторые из них перекрытые объектами буковогорской культуры. Среди находок внимание вызывают первые изображения в Словакии человеческих лиц в культуре восточной линейной керамики и глиняная дошечка /рис. 149/ - покрышка сосуда /пиксид/. Наиболее интенсивное заселение представлено 45 селищными, прежде всего запасными ямами и 6 скелетными погребениями; поселок и погребения датированы на основе развитой керамики /рис. 148: 1-9/ классической ступенью /B/ буковогорской культуры. Заселение в средний энеолит представлено 11 объектами /глиняный карьер, печь, неправильные ямы и зерновые ямы/ классической ступени культуры каннелированной керамики. Одинокой была землянка № 34A с коридоровидным входом, содержавшая кроме немногочисленной керамики и железных изделий также большое скопление семян конопли посевной /Šiška - Hajnalová 1983, стр. 303 и сл./ периода XII-XIII вв.

NEOLITICKÉ, ENEOLITICKÉ A SLOVANSKÉ SÍDLISKO V NOVOM TEKOVE

Stanislav Š i š k a

V ryhe na vodovodné potrubie, smerujúcej od artézskych studní medzi Novým Tekovom a Malými Kozmálovcami do obce Kálna nad Hronom /okr. Levice/, zozbierali robotníci nepočetné črepy /odovzdané Tekovskému múzeu v Leviciach; informácia P. Bchula/. V čase prieskumu /autor/ ryha vyhĺbená od studní na J v d. cca 1000 m. V jej stene sa črtala kultúrna vrstva hrubá 10-15 cm a 12 rozrušených sídliskových objektov väčšinou želiezovskej skupiny. Z profilov objektov i zo zeminy navŕšenej pozdĺž ryhy výrazná keramika najmä želiezovskej skupiny a v menšom počte i keramické doklady eneolitických a včasnohistorických osídlení. Nálezy i objekty v d. 800 m určujú aj jeden rozmer osídlenej plochy. Lokalita, situovaná na nízkej pretiahnutej vyvýšenine /najbližšia kóta 174,2 m/, vzdialenej od pravého brehu Hrona 1,5 km /M-34-134-A, 1 : 50 000, 368 : 162 mm/, v súčasnosti poľnohospodársky obrábaná, praveké sídlisko však nie je ohrozené.

Ž e l i e z o v s k á s k u p i n a. Keramika vo vykopanej zemine i v stenách ryhy v d. cca 700 m; s istotou k nej patrí 23 zdobených črepov; jedna váza je z profilu sídliskovej jamy /š. 220 cm, h. 80 cm/, podobná z profilu ďalšej jamy /h. 80 cm, š. 300 cm/. Keramika z hliny často zmiešanej s drobným pieskom, povrch sivý, sivočierny, zriedkavejšie hnedý.

1. Váza /1/4 doplnená/, povrch sivý až sivočierny; mierne stlačené guľovité telo, výrazné dno a vysoké lievikovité hrdlo; výzdoba tenko ryté obežné línie, spájané podob. krátkymi šikmými líniami, a zvislé žliabkované ryhy, pretínajúce tenko rytý ornament; na baňatosti tri horizontálne prevŕtané výčnelky v tvare chodidla; v. 25,3 cm, Ø ústia 15 cm, Ø dna 9,3 cm /obr. 150: 1/.

2. Fragment podobnej nádoby, svetlohnedý a sivočierny, zdobený pásmi tenko rytých krokvíc, presekávaných hlbokými vrypmi; pod chýbajúcim hrdlom výčnelok v tvare chodidla /obr. 150: 2/.

3. Črep z bikónickej misy, zdobený pásom troch oblúkovitých žliabkov, iný žliabok naznačuje ďalší pás /obr. 151: 3/.

4. Črep z baňatej nádoby, zdobený riedko rozloženými žliabkami /obr. 151: 2/.

5. Dva črepy s horizontálnymi žliabkami /obr. 151: 1/.

6. Fragment nižšej kónickej dutej nôžky /obr. 151: 4/.

7. Trinásť črepov s tenkými až stredne hrubými rytými líniami, presekávanými zvislými vrypmi /obr. 151: 5, 6, 8/.

8. Štyri črepy z menších nádobiek s obojstranne zdobenými stenami /obr. 151: 7, 9/.

L e n g y e l s k á k u l t ú r a. Osídlenie sa koncentruje len v d. 300 m a sčasti presahuje areál sídliska železovskej skupiny. Všetky výrazné keramické artefakty pochádzajú zo stredne hrubých až hrubostenných hrncovitých a zásobnicových nádob, vyrobených z hliny značne zmiešanej s hrubším pieskom, na povrchu drsných, svetlohnedej až červenohnedej farby.

1. Dve krátke pásikové uchá /obr. 152: 1, 5/.

2. Tri črepy z hrncovitých nádob s nízkym valcovitým, uprostred jamkovite stlačeným výčnelkom /obr. 152: 15/ a črep s bochníkovitým, na povrchu jamkovaným výčnelkom.

3. Črep s rovným ústím z hrncovitej nádoby, zdobený dvoma nízkymi hrotitými výčnelkami.

4. Päť nezdobených črepov z nádob vyrobených z piesčitého materiálu.

5. Zlomok z antropomorfnej plastiky /nôžka s chodidlom/, zdobenej v spodnej časti hlbokou ryhou; odlúpnutá vrstva na jednej strane naznačuje, že môže pochádzať z antropomorfnej nádoby /obr. 152: 4/.

K u l t ú r a s k a n e l o v a n o u k e r a m i k o u. Len štyri črepy dokumentujú osídlenie nositeľmi tejto kultúry; patria jej dvom stupňom /bolerázskej skupine a vyspelej kanelovanej keramike/.

1. Črep z hrncovitej nádoby s mierne vyhnutým presekávaným ústím, po celej ploche s rytými cikcakovitými ryhami /obr. 152: 6/.

2. Zlomok z väčšej hrncovitej nádoby s bochníkovitým výčnelkom a lúčovite rozloženými radmi plytkých jamiek /obr. 152: 3/.

3. Zlomok hrncovitej nádoby, pod vyhnutým ústím dvojrad jamiek.

4. Fragment misy, pod trochu stiahnutým ústím rad šikmých vrypov.

S l o v a n s k é o s í d l e n i e. Zlomok dna a dva menšie črepy zo svetlohnedých, resp. sivých hrncovitých nádob, vyrobených v ruke z piesčitého materiálu.

Viacnásobne osídlená lokalita má prvoradý význam pre príp. systematický výskum osady želiezovskej skupiny predovšetkým pre hustú koncentráciu objektov a zachovalosť nálezov; rekonštruované nádoby pôvodne celé, rozrušené až v súčasnosti. I keď niektoré črepy s hlbokým žliabkovaným ornamentom /obr. 150: 1-3/ nabádajú uvažovať aj o výskyte starej lineárnej keramiky, štruktúrou materiálu sa zhodujú s typickou želiezovskou keramikou na lokalite; ani žliabkovaná výzdoba nie je tomuto stredoneolitickému osídleniu na Z Slovensku cudzia. Vázovitá nádoba s výčnelkami /obr. 151: 1/ je charakteristickým tvarom želiezovskej skupiny, neobvyklá je však výzdoba - kombinácia tenko rytých horizontálnych a šikmých línií, preseknutých dlhými, hlbokými ryhami; len tento prvok môžeme považovať za výsledok vývoja, t. j. predlžovania zvislých vrypov. Nevylučujeme, že váza, vyzdvihnutá z profilu jamy bez výrazného sprievodného materiálu, reprezentuje oproti ostatným nálezom, ktoré datujeme do stredného stupňa želiezovskej skupiny, relatívne mladší sídliskový horizont. Nepočetná a málo výrazná je keramika lengyelskej kultúry. Hrubý piesočnatý materiál, typická svetlohnedá až červenkastá farba a sčasti i výrazné uchá /obr. 152: 1, 5/ datujú nálezy do starého eneolitu a predovšetkým do skupiny Brodzany-Nitra. Po definitívnom potvrdení datovania by lokalita patrila k najvýchodnejším náleziskám tejto skupiny, ktorej V hranicu súvislého osídlenia na Z Slovensku tvorí rieka Nitra. Výskum takéhoto sídliska by bol veľmi aktuálny; skupina Brodzany-Nitra patrí k najmenej známym v rámci lengyelskej kultúry /od 60-tych r. sa neobjavili nálezové fondy podstatnejšieho významu/. Ďalšie nálezy pre nepočetnosť iba dopĺňajú kataster lokalít boleráskej skupiny i bližšie neurčenej fázy klasickej kanelovanej keramiky /obr. 152: 3, 6/. To isté sa vzťahuje i na slovanskú keramiku, na ktorej nie je výzdoba ani ďalšie výrazné prvky /formy ústia, značky na dne a pod./; preto ju len rámcovo datujeme do 8.-9. stor.

NEOLITHISCHE, ÄNEOLITHISCHE UND SLAWISCHE SIEDLUNG IN NOVÝ TEKOV. Ein Wasserleitungsgraben in Nový Tekov /Bez. Levice/ störte eine Ansiedlung der Želiezovce-Gruppe. Nach Profilen der Siedlungsgruben in der Grabenwand mass die L. der besiedelten Fläche 800 m. Keramik datiert die Siedlung in die mittlere Stufe der Želiezovce-Gruppe /Abb. 150: 2, Abb. 151: 1-9/, nur eine Vase mit untypischer Verzierung /Abb. 150: 1/ vertritt die jüngere Stufe. Wenige weitere Funde der Lengyel-Kultur gehören ihrer äneolithischen Brodzany-Nitra-Gruppe an /Abb. 152: 1, 2, 4, 5/, eine Scherbe der Boleráz-Gruppe /Abb. 152: 6/ und vereinzelte Funde der entwickelten Phase der klassischen kannelierten Keramik /Abb. 152: 3/, 3 Keramikartefakte der slawischen Besiedlung /8.-9. Jh./.

НЕОЛИТИЧЕСКОЕ, ЭНЕОЛИТИЧЕСКОЕ И СЛАВЯНСКОЕ ПОСЕЛЕНИЕ В С. НОВИ-ТЕКОВ. Желоб для водопровода в с. Нови-Теков /рай. Левице/ нарушил поселок хельвовской группы. По профилям обнаруженных в стене желоба селищных ям длина заселенной площади - 800 м. Керамика датирует поселение средней ступенью хельвовской группы /рис. 150: 2, рис. 151: 1-9/, только одна ваза с атипическим украшением /рис. 150: 1/ представляет младшую ступень. Дальнейшие немногочисленные находки лендельской культуры принадлежат ее энеолитической группе Вродзани-Нитра /рис. 152: 1, 2, 4, 5/, один черепок относится к болеравской группе /рис. 152: 6/, еди-

ничные находки развитой фазе классической каннелированной керамики /рис. 152: 3/ и 3 керамических артефакта славянскому заселению /VII-IX вв./.

PREDBEŽNÁ SPRÁVA O VÝSKUME HRADNÉHO KOPCA V NITRE V ROKOCH 1930-1931

Anton T o č í k

Biskupský úrad v Nitre postúpil na spracovanie materiál, ktorý v r. 1932 deponoval v biskupskom archíve býv. Státní archeologický ústav v Prahe /26 vreciek/. Materiál dopĺňajú evid. karty vedúceho výskumu J. Böhma; 23 vreciek obsahovalo materiál z 10 sond na nám. Slovanskej vzájomnosti /pred morovým stĺpom/, ďalšie obsahovali nálezy z pohrebiska pri románskom kostolíku sv. Emeráma, zo zásypu jeho interiéru a z hradnej jaskyne. Výskum sa robil pod vedením J. Böhma a V. Mencla /1931, s. 64-79/. V r. 1930 sa skúmalo v kostole sv. Emeráma a v najbližšom okolí, v r. 1931 sa dokončili práce v kostole, vyhĺbila sa pokusná sonda pred biskupským palácom, desať sond pred morovým stĺpom a čiastočne sa vyčistila hradná jaskyňa /na nám. Slovanskej vzájomnosti pracovalo na zač. 20, neskôr 50 robotníkov, pracovný čas 6.00-19.00 hod. s hodinovou poludňajšou prestávkou/. Z poznámkového aparátu sa sčasti zrekonštruovala orientácia a situovanie pokusných sond: sonda I - d. 21,4 m, š. 2 m, V-Z, plošina v záhybe dnešnej cesty pri ohrade veľkoprepoštstva, sonda II - d. 20 m, š. 2 m, kolmo na sondu I, sonda III - d. 60 m, š. 2 m, pokračovanie sondy II, sonda IV - d. 60 m, paralelná so sondou III, sonda VI - d. 80 m, sonda VIII - d. 50 m /ostatné nezistené/. Najlepšie poznáme situáciu v sonde I, kde sa v hornej polovici priamo na skale odkryl hrob skrčenca, v strede sondy zvyšky kamenných základov rohu domu s kamennou deštrukciou, v dolnej pol. 3,5 m široká kamením dláždená cesta, ktorá sa používala do 17. stor.; na konci sondy sa črtala priekopa maďarovskej kultúry. V ostatných sondách v pôvodnej polohe len kultúrna vrstva maďarovskej kultúry a keltsko-dácka z 1. stor. pred n. l. Vo vyšších vrstvách primiešané nálezy z 9.-18. stor. Podľa Böhma na niekoľkých miestach zistené zvyšky základov domov deštruovaných v 17. stor. v súvise s budovaním fortifikácie. Nálezy maďarovskej kultúry /početná keramika a zvieracie kosti/ sa vyskytovali vo všetkých sondách, najväčšia koncentrácia v priestore medzi morovým stĺpom a záhybom cesty. Aj v sonde II odkrytá kultúrna jama s množstvom zvieracích kostí a početnou keramikou. V sondách II a V koncentrácia keltsko-dáckych nálezov s prevahou dáckej keramiky robenej v ruke. Sporadické nálezy z 9. stor. sú spolu s črepmi z 11. a 12. stor. pomiešané s materiálom zo 16. a 18. stor. So základmi domov zo 17. stor. korešpondujú glazované kachlice. Situácia a vývoj osídlenia hradného kopca, ako ich zistil J. Böhm, boli potvrdené pokusnou sondou v r. 1962 /profil od morového stĺpa po úpätie svahu naproti kanonickým domom/. Najstaršie nálezy z hradného kopca pochádzajú z tejto zisťovacej sondy. Sporadické osídlenie v neolite je tu doložené niekoľkými črepmi železovskej skupiny. Najintenzívnejšie bolo osídlenie v staršej dobe bronzovej a na začiatku strednej doby bronzovej. Súvislá kultúrna vrstva na celom hradnom kopci a zvyšky fortifikácie ukazujú na jeho významné postavenie v staršej dobe bronzovej na strednom Ponitrí. Priebeh priekopy, na ktorú narazil J. Böhm v sonde I, sa rozpoznal aj

pokusnou sondou pod morovým stĺpom /Točík 1964, s. 20, obr. 10/. Veľmi početná keramika datuje osídlenie na sklonok staršej a začiatok strednej doby bronzovej. Osídlenie ľudu s maďarovskou kultúrou sa koncentrovalo predovšetkým na nám. medzi Hradnou a Pribinovou ul., kde sa pri zemných prácach na niekoľkých miestach narušila hrubá kultúrna vrstva s početnými kultúrnymi jamami /Kujovský 1978, s. 156-158/. V materiáli maďarovskej kultúry má prevahu keramika, ktorá nevybočuje z rámca klasického stupňa. Z výskumu J. Böhma je pomerne málo zastúpená tenkostenná keramika krčiažkami, prevahu majú vázy, hrnce a rôzne typy misiek /obr. 153: 1, 3, 5/. Výzdoba s inkrustáciou ojedinelá. Po zániku maďarovského osídlenia ojedinelé črepy /obr. 153: 2, 4, 7/ pripúšťajú sporadické osídlenie v neskorej dobe bronzovej. Hradný kopec znovu osídlený Dákmi po porážke panónskych Keltov kráľom Burevistom v 1. stor. pred n. l. Dácky nálezový fond pozostáva predovšetkým z veľkých hrncovitých tvarov, vyrobených v ruke, mierne profilovaných, s prstovanými horizontálnymi a girlandovitými lištami a zátkovitými výstupkami /obr. 154: 1-9, obr. 155: 4-9/. Z výskumu J. Böhma je aj niekoľko črepov zo sivej na kruhu vytočenej keramiky pravdepod. vázovitých tvarov /obr. 155: 1/. Dácka v rukách i na kruhu vyhotovená keramika je zastúpená aj na nám. medzi Hradnou a Pribinovou ul. /kultúrne jamy/. Čo do počtu nálezov nemožno keltsko-dácke osídlenie hradného kopca porovnávať s hustým osídlením podhradia. Keltsko-dácke sídlisko v podhradí sa rozprestieralo na Mostnej ul. pozdĺž býv. Nitrice na ploche ca 600 x 50-100 m /Točík 1959, s. 844-848, 857-858/. Je pravdepodobné, že v 1. stor. pred n. l. hradný kopec slúžil najskôr ako refúgium a bol relatívne sporadicky osídlený len v období nepriateľského nájazdu. V nálezovom fonde z hradného kopca i rozsiahleho sídliska na podhradí je v porovnaní so súčasnými sídliskami na ľavom brehu Nitry na Chrenovej, Mikovom dvore /Chropovský 1977, s. 18-19/, príp. i na J Slovensku pomerne málo zastúpená keltská keramika. Na hradnom kopci niekoľko zvisle hrebeňovaných črepov /obr. 155: 3/ a dva malované črepy /obr. 155: 2/, na otvorenom sídlisku na podhradí zatiaľ malovaná keramika chýba, zato je tu tuhovaná, zvisle hrebeňovaná keramika, misky typu Gellért a črepy s rytou a vlešťovanou výzdobou. Poznatky z hradného kopca a podhradia svedčia, že v Nitre existovalo dôležité dácke centrum s pomerne slabými keltskými zásahmi /na rozdiel od súčasných lokalít JZ Slovenska/. Stredoveké osídlenie hradného kopca sa nepodarilo zistiť neporušené. Veľmi dôležité nálezy z 9. /obr. 156: 1/ a 10. stor. /obr. 156: 2/ sa našli pomiešané s mladšími nálezmi. Z ojedinelých nálezov na nám. Slovanskej vzájomnosti pri morovom stĺpe a na nám. medzi Hradnou a Pribinovou ul. by sa dalo usudzovať, že v dobe Veľkomoravskej ríše hradný kopec bol relatívne málo osídlený, resp. že v 9. stor. sa tu nachádzali objekty sakrálno-refugiálneho charakteru. Intenzívnejšie osídlenie sa predpokladá na základe nálezov v 11. a 12. stor.; vedľa bežnej poveľkomoravskej keramiky vyrábanej na kruhu /obr. 156: 4, 7-9/ pomerne hojná keramika väčších rozmerov s prímesou tuhy v materiáli /obr. 156: 3, 5, 6/. Najpočetnejšie sú nálezy z 15.-17. stor. /obr. 157: 1-12/; pre 15. a 16. stor. charakteristická sivá keramika s pokrývkami, zo 17. stor. hojnejšia glazovaná keramika. V dobe pred tureckým vpádom bol svah hradného kopca s nám. Slovanskej vzájomnosti zastavaný, o čom svedčia zvyšky kamenných základov, ktoré zistil J. Böhm i pokusná sonda v r. 1962 /Točík 1964, s. 14-15/. Pri zemných prácach na nám. medzi Hradnou i Pribinovou ul. i v miestach kanonických domov sa zachytila podobná situácia ako na svahu, avšak podľa nálezov tu bolo pravdepod. intenzívnejšie osídlenie od 9. do 13. stor.

L i t e r a t ú r a

BÖHM, J. - MENCL, V. 1931: Výskum na hradě Nitranském 1930-1931. Památ. archeol., skupina historická /díl 37/, s. 64-79.

CHROPOVSKÝ, B. 1977: Počiatky osídlenia mesta. In: Nitra. Bratislava, s. 18-19.

KUJOVSKÝ, R. 1978: Zisťovací výskum na Dobšinského námestí v Nitre. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1977. Nitra, s. 156-158.

TOČÍK, A. 1959: K otázke osídlenia juhozápadného Slovenska na zlome letopočtu. Archeol. Rozhl., 11, s. 841-848, 857-874.

TOČÍK, A. 1964: Opevnená osada z doby bronzovej vo Veselom. Bratislava.

TOČÍK, A. 1966: Archäologische Forschungen im slawischen Neutra /Nitra/. In: Acta Congressus historia slavicae salisburgensis in memoriam SS. Cyrilli et Methodii anno 1963 celebrati. Wiesbaden, s. 103-109.

VORBERICHT ÜBER DIE GRABUNG AUF DEM BURGBERG IN NITRA IN DEN JAHREN 1930-1931. Auf der Burg in Nitra wurde in den J. 1930-1931 eine historisch-archäologische Grabung realisiert /J. Böhm und V. Mencl/. Der Vorbericht ohne Funde publiziert /Böhm - Mencl 1931, S. 64-79/. Das Material, im Archiv des Bischofsamtes in Nitra hinterlegt, wurde im J. 1982 zur Bearbeitung weitergeleitet. Die Grabungsergebnisse aus der Sicht des heutigen Forschungsstandes, bestätigen, dass der Burgberg eines der bedeutendsten Befestigungszentren der Madarovce-Bevölkerung mit komplizierter Fortifikationsstruktur war /Točík 1964/, und eine ähnliche Rolle spielte er auch im 1. Jh. v. u. Z., als die Slowakei von dakischen Stämmen besetzt wurde. Trotz zahlreicher mittelalterlicher Eingriffe wurden typische dakische handgefertigte Keramikscherben in Begleitung von grauer scheibengedrehter Keramik und nur vereinzelten keltischen bemalten und graphitierten Scherben gewonnen /Abb. 154, 155/. Zusammen mit den Entdeckungen in der Vorburg /Točík 1959, S. 841/ und Erkenntnissen aus den Grabungen B. Chropovskýs am linken Nitraufer /Chropovský 1977, S. 18-19/ sind sie Zeugen, dass Nitra samt dem Burgberg ein Zentrum der dakischen Macht im breiten Gebiet nördlich der Donau war. Gewissermassen wurde die Ansicht /Točík 1966, S. 103/, dass der Burgberg im 9. Jh. unbewohnt war, widerlegt. Obwohl der Horizont aus dem 9.-17. Jh. bei Geländezurichtungen im 17. und 18. Jh. gestört wurde, bestätigten sporadische Keramikfunde aus dem 9. Jh. /Abb. 156: 1/ aus der Grabung im J. 1931, aus Versuchsschnitten und Erdarbeiten in den 60.-70er Jahren eine kontinuierliche Besiedlung vom 9. Jh. bis in die Gegenwart. Was für eine Rolle der Burgberg im 9. Jh. spielte, weiss man nicht, vermutlich jedoch eine sakral-refugiale. Nach der Fundmenge ist zu schliessen, dass im 11. Jh. eine intensive mittelalterliche Besiedlung mit der anwachsenden Macht der Arpaden-Dynastie begann.

ПРЕДВАРИТЕЛЬНОЕ СООБЩЕНИЕ ОБ ИССЛЕДОВАНИИ ЗАМКОВОГО ХОЛМА В НИТРЕ В 1930-1931 ГГ. На замковом холме в Нитре было в 1930-31 гг. осуществлено историко-археологическое исследование /Й. Бом и В. Менцл/. Предварительное сообщение /без находок/ было опубликовано /Böhm - Mencl 1931, стр. 64-79/. Материал, уложенный в архиве епископства в Нитре, был в 1982 г. предоставлен для обработки. С точки врения настоящего уровня знаний результаты исследования подтвердили, что замковый холм был одним из наиболее важных укрепленных центров народа мадяровской культуры со сложной систе-

мой укреплений /Točík 1964/ и подобную роль сыграл также в I в. до н. э., когда в Словакию заняли дакийские племена. Вопреки количеству средневековых вмешательств были приобретены черепки лепной, типически дакийской керамики, сопровожденные серой гончарной керамикой и спорадическими кельтскими раскрашенными и графитом покрытыми черепками /рис. 154, 155/. Совместно с обнаружениями в подградье /Točík 1959, стр. 841/ и результатами исследования Б. Хроповского на левом берегу Нитры /Chropovský 1977, стр. 18-19/ они доказывают, что Нитра, включая замковый холм, была центром дакийской власти на размерной территории к С от среднего Дуная. В определенной степени было опровергнуто мнение /Točík 1966, стр. 103/ о незаселенности замкового холма в IX в. Вопреки тому, что горизонт IX-XVII вв. был разрушен во время землеустроительных работ в XVII-XVIII вв., спорадические находки IX в. /рис. 156: 1/ из исследования в 1931 г., разведочных раскопов и земляных работ в 60-70 гг. подтвердили непрерывное заселение холма с IX в. до современности. Неизвестно, какую роль сиграл холм в IX в., но не исключено, что сакрально-убежищную. По количеству находок можно судить, что интенсивное средневековое заселение начинается в XI в. в связи с ростом власти династии Арпадов.

NOVÉ NÁLEZY Z JUHOZÁPADNÉHO SLOVENSKA

Anton T o č í k

B e š e ň o v /okr. Nové Zámky/

Na svahu ľavobrežnej terasy rieky Žitavy na cintoríne v polohe Bíróság /M-34-133-D-c, 1 : 25 000, 310 : 219 mm/ narezal L. Kecskés pri kopaní hrobovej jamy okrúhlu kultúrnu jamu; okrem zvieracích kostí obsahovala poškodenú nádobku /uloženie AÚ SAV v Nitre/, hnetenú, hrubostennú, nepravidelného povrchu, z plaveného materiálu, zdobenú rytými nepravidelnými vlnovkami a pod nimi radom zvislých čiar; tehlovočervená s tmavými fľakmi; v. 8,1 cm, Ø ústia 9,4 cm, Ø dna 7,1 cm. Nádoba pripomína rituálnu keramiku. Podľa materiálu, stavby tela a výzdoby najskôr patrí do okruhu keramiky z doby avarskej ríše, ktorá napodobuje tvary podunajského typu. Rámcovo datovaná do 7.-8. stor.

B o l e r á z /okr. Trnava/

Technické služby mesta Trnavy zriadili v polohe Zámok v strži pod opevnenou osadou zo staršej doby bronzovej a stredovekým hrádkom smetisko a krížom cez podhradie so stredovekou priekopou vybudovali cestu, ktorá narušila zvyšky stredovekého múru a sídliskovú vrstvu maďarovskej kultúry. Investor hrubo porušil predpisy o ochrane kultúrnych pamiatok.

B r a n č /okr. Nitra/

Pri stavbe maštalí JRD na hospodárskom dvore Starý majer /predtým Kenderföld - Konopné role/ v chotári býv. obce Veľká Ves /45-21-18, 1 : 10 000, 250 : 348 mm/ porušené objekty. Starý majer sa nachádza na sprašovej dune na ľavom brehu Starej Nitry, os duny SV-JZ, rozmery ca 300 x 150 m, v. asi 3 m. V r. 1951-52 pri zemných prácach zničené veľké množstvo črepov, kostí a údajne aj ľudské kostry. V r. 1980 sa začala rekonštrukcia majera a stavba kravínov. Podľa

výpovede členov stavebnej skupiny JRD pri výkope základov kravínov i ryhy sa dostávali na povrch početné črepy, mazanica a kosti. Na celej ploche pod ornicou v h. 50 cm je súvislá asi 30-40 cm hrubá vrstva s kultúrnymi jamami. Na sprašovej dune sa rozprestierala otvorená dedinská osada maďarovskej kultúry klasického stupňa /ca 200 x 100 m/. Išlo o osadu agrárneho charakteru, po ktorej zostala pomerne tenká kultúrna vrstva so sporadicky rozloženými jamami. Najviac nálezov v kultúrnej jame 1 - okrem početných kostí a prepálenej omietky džbánky typu A_2 a A_4 /obr. 158: 1-3/, misky D_3, D_4 /obr. 158: 5-8/ a misovité nádoby D_5 /obr. 158: 4/, amfory C_1 /obr. 158: 9/, C_5 /obr. 158: 10/, C_3, C_6. Z jám 2 a 3 črepy pravdepod. zásobníc. Sídlisko patrí do klasického stupňa maďarovskej kultúry /BA_3/ a korešponduje so sídliskom v polohe Mandáčka v Komjaticiach.

K o m j a t i c e /okr. Nové Zámky/

S. Podhorec zachránil nálezy pri výkope základov domu na Dolnej ul. /M-34-133-C-b, 1 : 25 000, 226 : 56 mm/. Na mieste údajne stála jedna z najstarších kníhtlačiarní na Slovensku /1574/. S. Podhorec zistil v základovej ryhe súvislú kultúrnu vrstvu a jamu, z ktorej pochádzajú črepy, zvieracie kosti a tehlovina /zrejme zvyšky odpadovej jamy príbytku zničeného v dobe tureckých vojen v 17. stor./. Výskum nie je možný. Črepy sú zo 16.-17. stor., časť z 15.-16. stor. Lokalizácia kníhtlačiarne na mieste nie je vylúčená.

15.-16. stor. Črep zo dna tmavosivej hrncovitej nádoby, vyhotovenej na kruhu; na dne obvodový prstenec a na celej ploche členitá plastická značka /asi kríž v kruhu/; hlina s prímesou piesku. Črepy z bledohnedej nádoby s členitým profilovaným okrajom, vyrobenej na kruhu. Črep oceľovosivej až čiernej farby z nádoby so zobákovite stvárneným okrajom.

17. stor. a/ Glazovaná keramika: Črep z plytkej misy, zvnútra žltá glazúra s hnedými vertikálnymi i horizontálnymi pásmi. Črep zo dna bielosivej nádoby, na vnútornej strane zelená glazúra, zvonka pásy od formovacieho drievka. b/ Neglazovaná keramika: Črep z čierneho, na vnútornej strane hrdla leštené ho hrnčeka s profilovaným ústím a pásikovým uchom s jamkou pri koreni. Dva črepy z bledohnedého hrnca so zobákovite formovaným okrajom; pod hrdlom pásik horizontálnych rýh. Tri črepy zo stien dvojuchého oceľovosivého hrnca; na pásikovom uchu pozdĺžny žliabok, pri koreni ucha jamka.

N i t r a, časť D o l n é Š t i t á r e

J. Tóth upozornil na objekty objavené pri terasovitej úprave v polohe Hardigáž asi 50-60 m od vyvieračky na hornom konci obce /M-34-121-G-d, 1 : 25 000, 276 : 284 mm/. Ide o batériu štyroch pecí na pálenie vápna; homolovité kopule z 2/3 zničené; v. 200 cm, š. 160 cm; steny vymazané a do zvoniva vypálené, hr. 10 cm + 10 cm nesúdržná hlina opálená do červena; zásyp tmavý, pásy akoby haseného vápna. Pece zapustené do podložia ca 50 cm od seba. Datovacie nálezy chýbali. Vo vrstve nad pôvodným terénom fragmenty zeleno glazovaných kachlíc asi z 19. stor. Pece sa zrejme používali najmenej pred 100 r.

T r n a v a, časť H r n č i a r o v c e

J. Kráľovič našiel v polohe Podolky záušnicu a črep, časove a kultúrne patriace k sebe. Nálezové okolnosti neznáme /pravdepod. z rozrušeného kostrového hrobu, ktorý môže korešpondovať s neďalekým pohrebiskom v Cíferi-Páci/.

1. Bronzová záušnica z okrúhleho drôtu, otvorená, tvar stlačeného krúžku; závesok z väčšieho pútka, na ňom menší perleťový korálik, navlečený na pevný

drôtik. Nie je vylúčené, že záušnica včítane závesku bola liata; Ø 2,2 cm, v. 2,9 cm. Záušnica je výrazným výrobkom šperkára z doby avarskej ríše. Podľa bežne používanej chronológie patrí na sklonok 7. a zač. 8. stor., t. j. do staršej fázy liatej industrie.

2. Črep zo steny nádoby vyrobenej na ručnom kruhu, materiál s drobnými zrnkami piesku; vypálenie veľmi dobré; tmavošedý s bledými škvrnami; na vnútornej strane stopy zvislého prstovania, vonkajší povrch zdobený viaczubým nástrojom - medzi zväzkami horizontálnych línií vlnovky; v. 7,7 cm.

NEUFUNDE AUS DER SÜDWESTSLOWAKEI.

B e š e ň o v /Bez. Nové Zámky/. Auf dem Friedhof ein beim Ausheben einer Grube gefundenes kleines handgefertigtes Gefäss aus dem 7.-8. Jh. und Tierknochen. Es könnte ein rituelles Gefäss sein.

B o l e r á z /Bez. Trnava/. Durch Erdarbeiten angeschnittene Reste eines mittelalterlichen Grabens und Walles, wie auch die Vorburg einer Höhensiedlung der Maďarovce-Kultur.

B r a n č /Bez. Nitra/. Gestörte Kulturgruben. Aus einer reichen wurde eine grössere Zahl von Gefässfragmenten gerettet /Abb. 158/, welche die Siedlung in die klassische Phase der Maďarovce-Kultur /BA_4/ datieren. Die an zwei Seiten von einem Fluss umflossene Siedlung gehört zum Typ der Talsiedlungen dieser Kultur.

K o m j a t i c e /Bez. Nové Zámky/. Beim Graben von Hausfundamenten eine Siedlungsschicht gestört. Scherben aus dem 15.-17. Jh. An dieser Stelle soll die älteste Buchdruckerei der SW-Slowakei gewesen sein /1574/. Die Siedlungsschicht spricht nicht gegen eine Besiedlung im 16., evtl. 15. Jh., aber Belege von der Existenz der Buchdruckerei wurden nicht gewonnen.

N i t r a, Teil D o l n é Š t i t á r e. Gestörte Batterie von 4 Öfen zum Kalkbrennen /200 x 160 cm, konische Kuppel, in die Unterlage eingetieft/. In der Schicht über den Ofenresten Bruchstücke von Kacheln aus dem 19. Jh.

T r n a v a, Teil H r n č i a r o v c e. Aus einem wahrscheinlich gestörten Skelettgrab ein Bronzering und ein Gefässfragment aus dem 7.-8. Jh.

НОВЫЕ НАХОДКИ ИЗ ЮГОЗАПАДНОЙ СЛОВАКИИ.

В е ш е н е в /рай. Нове Замки/. Во время выкапывания ямы на кладбище найден небольшой лепный сосуд VII-VIII вв. и звериные кости. Может быть это ритуальный сосуд.

В о л е р а з /рай. Трнава/. Земляными работами нарушены остатки средневекового рва и вала, а также подградье поселения на возвышенности мадяровской культуры.

В р а н ч /рай. Нитра/. Разрушены культурные ямы. Из богатой находками ямы спасено большое количество фрагментов сосудов /рис. 158/, которые датируют поселение классической фазой мадяровской культуры /BA_4/. Поселение, окруженное с двух сторон рекой, относится к типу низменных поселений этой культуры.

К о м ь я т и ц е /рай. Нове Замки/. Во время стройки фундаментов дома нарушен селищный слой. Черепки XV-XVII вв. Здесь должна была нахо-

дится древнейшая типография в ЮЗ Словакии /1574 г./. Селищный слой не исключает заселение в XVI-XV вв., но прямых доказательств наличия здесь книгопечатания нет.

Нитра, часть Дольне-Штитаре. Нарушена батарея 4 печей для жжения извести /200 x 160 см, конусовидный купол, углубленные в грунт/. Фрагменты кафлей XIX в. в слое над остатками печей.

Трнава, часть Грнчяровце. Бронзовая серьга и фрагмент сосуда VII-VIII вв., предположительно из разрушенного скелетного погребения.

VEĽKOMORAVSKÉ HRADISKO V JURE PRI BRATISLAVE

Katarína Tomčíková

Hradisko v Jure pri Bratislave /okr. Bratislava-vidiek/ je na JV výbežku Malých Karpát nad býv. obcou Neštich /44-22-13, 1 : 10 000, 78 : 39 mm/. Archeologický výskum sa uskutočnil v r. 1957-58 a 1962 /Kraskovská 1963, s. 67-103/. Najstaršie bolo osídlenie v staršej dobe železnej, ťažisko vo veľkomoravskom období, zo stredoveku stopy osídlenia z 13.-14. stor. Slovanské hradisko sa skladá z dvoch častí - na V vlastné hradisko, na Z predhradie, opevnené tromi valmi. Pri obhliadke sa zistili vážne zásahy do systému opevnenia na SZ a JZ obvode v š. 10-25 m /výstavba rekreačných objektov a odbočky lesnej cesty, prebiehajúcej Z časťou hradiska a pokračujúcej valom opevnenia/. Zničila sa vstupná brána zo SZ do predhradia, SZ časť jeho vonkajšieho valu a JZ časť valu predhradia. Stavebné akcie spôsobili nenahraditeľnú škodu v neskúmaných miestach. Pri prieskume sa našiel železný nôž s rovnou čepeľou a odsadeným dlhším tŕňom, d. 14,5 cm, š. 2 cm, z veľkomoravského obdobia. Podobné typy z výskumu hradiska uvádza Ľ. Kraskovská /1963, obr. 15: 9, 10/.

Literatúra

KRASKOVSKÁ, Ľ. 1963: Veľkomoravské hradisko v Jure pri Bratislave. In: Sbor. Slov. nár. Múz. 57. Bratislava, s. 67-103.

GROSSMÄHRISCHER BURGWALL IN JUR PRI BRATISLAVE. Auf dem slawischen Burgwall in Jur pri Bratislave /Bez. Bratislava-Land/ störten Bauktionen das Befestigungssystem. Bei der Begehung wurde ein Eisenmesser aus grossmährischer Zeit gefunden.

ВЕЛИКОМОРАВСКОЕ ГОРОДИЩЕ В С. ЮР-ПРИ-БРАТИСЛАВЕ. На славянском городище в с. Юр-при-Братиславе /рай. Братислава-Видьек/ строительные работы нарушили систему укреплений. Во время осмотра найден железный нож великоморавского периода.

POHREBISKO LUŽICKEJ KULTÚRY V ŽIARI NAD HRONOM

Gejza T r g i n a

V tretej výskumnej sezóne v Žiari nad Hronom, býv. časť Horné Opatovce, poloha Dlhé diely, bolo prvoradé skúmanie pohrebiska lužickej kultúry. Lokalita je na Z od troskového poľa Závodu SNP. V pokusných rezoch sa ukázalo, že pohrebisko západným smerom nepokračuje. Odkryla sa plocha cca 400 m² /už v h. 30 cm presakovala spodná voda z neďalekého troskového poľa - obr. 159/. Hroby sa zachytávali v h. 30-35 cm; väčšina poškodená hlbokou orbou; prevažne jednoduchá hrncovitá, prípadne amforovitá urna, niekedy prikrytá miskou. Hrob 18/82 obsahoval tri nádoby, vyššiu jednoduchú misu a dva črpáky /obr. 165: 1-3/. Zvyšky kremácie sa nezistili, hrob považujeme za kenotaf. Hroby boli zahĺbené do štrkopiesčitého podložia, nedal sa zistiť tvar ani rozmery jamiek; dva hroby na úrovni pôvodného povrchu označené prstencom z menších riečnych okruhliakov. V hrobe 17/82 okraj menšej amforovitej urny /obr. 165: 7/ tesne obložený prstencom s vnútorným Ø 10-12 cm a vonkajším Ø cca 27 cm. Časť podobného prstenca i v hrobe 9/82; zo zachov. polkruhovej časti usudzujeme na vonkajší Ø asi 90 cm. Odkryli sa i štyri mohyly porušené hlbokou orbou.

M o h y l a I/82. Prstenec z riečnych okruhliakov, v SV časti orbou rozvláčený do stredu /obr. 160 a 163: 1/, vonkajší Ø ca 440 cm, vnútorný 340 cm. Veľká amforovitá popolnica so štyrmi jazykovitými výčnelkami na vydutí /obr. 163: 2/, prekrytá veľkou dvojuchou misou /obr. 164: 3/, dva fragmenty prepáleného bronzového predmetu a dve bronzové ihlice /obr. 164: 7, obr. 165: 6/.

M o h y l a II/82. Rozrušená konštrukcia z riečnych okruhliakov, miestami zmiešaných s lomovými kameňmi /obr. 161/. V amforovitej urne zlomky dvoch bronzových ihlíc /jedna stočená/.

M o h y l a III/82. Obvodový prstenec z veľkých lomových kameňov v SV a JZ časti rozrušený orbou, vonkajší Ø cca 600 cm, vnútorný Ø 460-490 cm. Dve veľké amforovité urny prekryté misami /obr. 162/. V jednej z nich bronzová ihlica /obr. 165: 5/ a množstvo nedopálených kostičiek.

M o h y l a IV/82. Zdevastovaná, tvar a rozmery nezistené. Amforovitá popolnica pod veľkým okruhliakom /sekundárne zavlečeným?/ obsahovala okrem zvyškov kremácie bronzovú ihlicu /obr. 165: 4/, fragmenty štítovej spony a prepálený bronzový predmet.

Ľud lužickej kultúry pochovával na tomto pohrebisku hlavne v stupni HA. Dve ihlice z mohyly I/82 posúvajú začiatky pochovávania ku koncu stupňa BD.

GRÄBERFELD DER LAUSITZER KULTUR IN ŽIAR NAD HRONOM. In der dritten Grabungssaison deckte man neben einfachen, in die Schotter-Sand-Unterlage eingetieften, vorläufig in die Stufe HA datierten Gräbern auch vier Hügelgräber ab. Das Inventar aus einem von ihnen - 2 Bronzenadeln /Abb. 164: 7, Abb. 165: 6/ - verschiebt die Entstehung des Gräberfeldes an das Ende der Stufe BD.

МОГИЛЬНИК ЛУЖИЦКОЙ КУЛЬТУРЫ В Г. ЖЯР-НАД-ГРОНОМ. Кроме простых погребений, углубленных в песчано-щебневую подпочву и датированных предварительно ступенью HA, были в ходе третьего исследовательского сезона открыты 4 кургана. Инвентарь одного из них - две бронзовые булавки /рис. 164: 7 и рис. 165: 6/ относит возникновение могильника к концу ступени BD.

ŠTVRTÁ SEZÓNA ZÁCHRANNÉHO VÝSKUMU PRI LODENICIACH V KOMÁRNE

Alexander T r u g l y

Z pohrebiska z obdobia avarskej ríše v Komárne /Trugly 1980, 1981a, b, 1982/ sa odkryli hroby 81-84 /zachytil sa SV okraj pohrebiska/: hrob 81 - jazdec, hrob 82 - dospelý, hroby 83 a 84 - dieťa. Detské hroby a hrob dospelého chudobné na nálezy.

Jazdecký hrob 81 /obr. 166/, SZ-JV, 240 x 160 x 215 cm, jazdec na pravej strane, kôň na ľavej, rovnako orientovaní, SZ časť porušená, kosti rozhádzané, ľudská lebka chýbala, v h. 165 cm pravdepod. lebka ovce. Na hrudi sklenené korálky /obr. 166: 1/, bronzové spony šiat /obr. 166: 2, 3/ a bronzové kovania opaska /obr. 166: 4-7/, medzi konskými kosťami bronzové kovania postroja /obr. 166: 8-17/, železná pracka /obr. 166: 18/ a železné obruče vedierka /obr. 166: 19/, medzi ľudskými kosťami železný nôž /obr. 166: 20/, na pravej strane nohy nádoba /obr. 166: 21/. Pozlátené bronzové lisované spony šiat /d. 3 cm, s uškom 3,5 cm, š. 2,4 cm, v. 1,2 cm/, duté, na povrchu a na boku orámované perlovcom, v strede s kameňom, hore s uškami, na bokoch prelamované, okolo úponka /obr. 166: 2, 3/, sú na Slovensku jediné tohto typu. Z Maďarska známe napr. z lokalít Cikó, Csuny, Üllő z mladšieho obdobia avarskej ríše /Sz. Garam 1978/. Spony spolu s korálikmi v jazdeckom hrobe umožňujú predpokladať pochovanie ženy /žena bojovníka?/.

L i t e r a t ú r a

SZ. GARAM, É. 1978: A közép avarkor sírobulussal keltezhető leletköre. Archaeol. Ért., 105, s. 206-216.

TRUGLY, A. 1980: Záchranný výskum pohrebiska z doby avarskej ríše pri lodeniciach v Komárne. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1979. Nitra, s. 240-241.

TRUGLY, A. 1981a: Záchranný výskum z doby avarskej ríše v Komárne-Lodeniciach. Archeol. Rozhl., 33, s. 49-54.

TRUGLY, A. 1981b: Pokračovanie výskumu pohrebiska z obdobia avarského kaganátu pri lodeniciach v Komárne. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1980. Nitra, s. 317-320.

TRUGLY, A. 1982: Tretia sezóna výskumu pohrebiska z obdobia avarskej ríše v Komárne-Lodeniciach. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1981. Nitra, s. 295-297.

VIERTE SAISON DER RETTUNGSGRABUNG IN DER SCHIFFSWERFT VON KOMÁRNO. Abgedeckt wurden 4 Gräber. Reitergrab 81 /240 x 160 x 216 cm/, gestört, die Knochen breitgeworfen, der Schädel fehlte. Zwischen den Funden bemerkenswerte vergoldete bronzene gepresste Gewandfibeln mit einem Stein in der Mitte /Abb. 166: 2, 3/. In der Slowakei die einzigen Exemplare, Analogien in Ungarn, z. B. Cikó, Csuny, Üllő, werden in die jüngere Zeit des Awarenreiches datiert /Sz. Garam 1978/. Die Gewandfibeln samt den Perlen im Reitergrab deuten auf eine bestattete Frau /Frau eines Kriegers?/. Die Gräber 82 /Erwachsener/, 83 und 84 /Kinder/ - waren fundarm.

ЧЕТВЕРТНЙ СЕЗОН ОХРАННОГО ИССЛЕДОВАНИЯ У ВЕРФИ В Г. КОМАРНО. Открыты 4 погребения. Всадническое погребение 81 /240 x 160 x 215 см/ нарушено, кости разбросаны, череп отсутствовал. Среди находок интересны позолочен-

ные прессованные бронзовые фибулы для одежды с камнем по середине /рис. 166: 2, 3/. В Словакии они пока единичны, но в Венгрии имеются аналогии, напр. Цико, Чуни, Улло, датируются младшим периодом аварской империи /Sz. Garam 1978/. Фибулы для одежды наряду с бусиками в всадническом погребении указывают на возможность, что здесь была захоронена женщина /жена воина?/. Погребения 82 /взрослый/ 83 и 84 /детские/ содержали бедный инвентарь.

VÝSKUM ZVYŠKOV ROMÁNSKEHO KARNERA V BRATISLAVE-JAROVCIACH

Vladimír T u r č a n

Na cintoríne v Bratislave, časť Jarovce, sa narazilo na kamenný murovaný objekt obsahujúci ľudské kosti, poškodenú hrncovitú nádobu, črepy a klince z rakiev. Objekt je zhruba v strede cintorína používaného od zač. 19. stor. do súčasnosti /Bratislava 9-4, 1 : 5 000, 308 : 356 mm/. Odkryla sa spodná časť stavby kruhovitého pôdorysu, h. 150 cm, hr. múru 60-70 cm, vnútorný Ø 240 cm. Murivo z lomového, nahrubo otesaného kameňa, usporiadaného do riadkov, kladené na kompaktné maltové lôžko. V SZ časti stavby okienko, zúžené a klesajúce smerom do vnútra. V tomto mieste sa zachovala aj nadzemná časť do v. 30 cm /obr. 167: 1, 2/. Výplň tvorilo veľké množstvo ľudských kostí /lebky ležali zhruba pri okraji, v strede panvy a lopatky, medzi nimi dlhé kosti/. Nádoba zistená na povrchu predstavuje kvalitný tovar, vyrábaný v 15. stor. predovšetkým vo viedenských dielňach /Habovštiak 1959, s. 460/. Opatrená je dvoma hviezdicovitými kolkami na ústí.

Podľa tvaru i charakteru stavby a spôsobu zhotovovania muriva ide o podzemnú časť románskej sakrálnej architektúry - karnera /nadzemná časť s kaplnkou sa nezachovala/. Na Z Slovensku najstarší karner /12. stor./ zistený na Bratislavskom hrade /Štefanovičová 1975, s. 64-65, 69/. Karner v Jarovciach bol používaný, ako dokázala nádoba na jeho vrchu, do konca 15. stor. V 16. stor. sa prisťahovali chorvátski kolonisti. V súvise s tým sa zrejme končí pôvodné osídlenie. Na lokalite sa uskutoční zisťovací výskum. Pripravuje sa zámer na ochranu objektu a prezentáciu verejnosti.

L i t e r a t ú r a

HABOVŠTIAK, A. 1959: K otázke tzv. kolkovanej keramiky na Slovensku. Slov. Archeol., 7, s. 460-476.

ŠTEFANOVIČOVÁ, T. 1975: Bratislavský hrad v 9.-12. storočí. Bratislava.

UNTERSUCHUNG DER ÜBERRESTE EINES ROMANISCHEN KARNERS IN BRATISLAVA-JAROVCE. Bei Geländezurichtungen auf dem Friedhof in Bratislava, Teil Jarovce, stellte man den unterirdischen Teil einer steinernen runden Architektur, voll mit Menschenknochen, fest. Oben befand sich ein topfförmiges Gefäss aus dem 15. Jh., in der Füllerde einige Scherben und Sargnägel. Die Besiedlung von Jarovce ist erst mit der Einwanderung der Kroaten im 16. Jh. belegt, der Karner aus dem 11.-15. Jh. bestätigt auch ältere Besiedlung. /Abb. 167./

ИССЛЕДОВАНИЕ ОСТАТКОВ РОМАНСКОГО КАРНЕРА В БРАТИСЛАВЕ-ЯРОВЦЕ. Во время землеустроительных работ в Братиславе, часть Яровце, обнаружена подземная часть каменной кругообразной стройки, заполненная количеством человеческих костей. Вверху находился горшковидный сосуд XV в., в засыпке несколько черепков и гвозди от гробов. Заселение Яровце доказано пока лишь приходом сюда хорват в XVI в., но карнер XI-XV вв. является свидетельством старшего заселения этой местности. /Рис. 167./

ZÁCHRANNÝ VÝSKUM SLOVANSKÉHO SÍDLISKA V MOSTE PRI BRATISLAVE

Vladimír T u r č a n

Slovanské sídlisko v Moste pri Bratislave /okr. Bratislava-vidiek/ je pri konci obce na pravej strane cesty do Tomášova /44-24-05, 1 : 10 000, 383 : 290 mm/. Časť sídliska zničená pri ťažbe štrku. Preskúmali sa štyri objekty narušené v J profile štrkovej jamy. Zachov. časti neumožnili rekonštruovať pôvodný pôdorys a určiť funkciu stavieb. Pri objekte 1 kolová jamka, situovaná pri vonkajšej stene. Keramika datuje sídlisko do 8.-9. stor. Okrem fragmentu okraja pražnice starobylého tvaru získané výlučne hrncovité nádoby, zdobené na tele zväzkami vlnovky, vpichmi alebo rytými pásmi, výnimočne viacnásobná vlnovka aj na vnútornej strane okraja. Jediný nekeramický nález - zlomok železného nožíka. Sídlisko je dôležitým dokladom slovanského osídlenia Žitného ostrova, odkiaľ podobné nálezy chýbali. Na lokalite sa uskutoční systematický výskum.

RETTUNGSGRABUNG IN EINER SLAWISCHEN SIEDLUNG IN MOST PRI BRATISLAVE. Es wurden 4 gestörte Objekte einer slawischen Siedlung aus dem 8.-9. Jh. untersucht. Sie enthielten Keramik von topfförmigen Gefässen mit Wellenlinien und eingeritzten Bändern als Verzierung, die Randscherbe einer Röstpfanne und ein Eisenmesserfragment. Slawische Funde fehlten bislang von der Schüttinsel.

ОХРАННОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ СЛАВЯНСКОГО ПОСЕЛЕНИЯ В С. МОСТ-ПРИ-БРАТИСЛАВЕ. Были обследованы 4 нарушенных объекта славянского поселения VIII-IX вв. Содержали керамику горшковидных форм, украшенную волнистыми линиями и ровными поясами, черепок от края латки и фрагмент железного ножа. Славянские находки на Житном острове пока не были встречены.

ZISŤOVACÍ VÝSKUM ZANIKNUTÉHO STREDOVEKÉHO HRÁDKU V RADVANOVCIACH

Adrián V a l l a š e k - Michal S l i v k a

Radvanovce /okr. Vranov nad Topľou/ majú podľa B. Varsíka /1964, s. 366/ názov od slovanského osobného mena Radvan, Radovan; v r. 1349 sa uvádzajú ako Raduanfalva /usudzuje na vznik až v 13. stor., čo dosvedčuje označenie "falva"/. Z obce pochádzajú zlomky pravekej keramiky /neolit?/ a obsidiánový nukleus. Hrádok /obr. 168, 169/ leží cca 1250 m S od dediny na kopci Váračka /Hrádok/,

kóta 502,0 m /M-34-103-D-d, 1 : 25 000, 115 : 86 mm/. Vzdušnou čiarou cca 600 m na SZ je fortifikačný útvar Zadňa hura /výskum r. 1961 - Polla 1962, s. 52-76; Gácsová 1977, s. 198/. Lokalitu Váračka objavil J. Macák /1972/, zamerali ju F. Markuš, J. Repčák a M. Slivka /1976/, poznatky z prieskumov zverejnil M. Slivka /1979, s. 125-134/. Skutočnosť, že v neveľkých vzdialenostiach ležia tri stredoveké fortifikačné útvary - Radvanovce-Váračka, Medzianky-Zámek, Chmeľov-Zadňa hura - dali podnet na tandemový zisťovací výskum v Medziankach i Radvanovciach /autori príspevku/.

Opevnený útvar na Váračke je situovaný na vrchol mierne pretiahnutého horského chrbta s pomerne prudkými svahmi na S, Z a V, odkiaľ po vrstevnici viedla prístupová cesta, zväčša zachovaná dodnes. Najvyššie miesto chrbta pred začatím výstavby vyrovnali. Jadro opevneného priestoru vytvára pravidelná plošina 28 x 16 m s mierne zaoblenými nárožiami; v J časti, oproti ostatnej nižšej o 1,5 m, bolo nádvorie, š. iba 5-6 m, kam ústila i prístupová cesta po preklenutí priekopy. Vo zvýšenej strednej a S časti plošiny objekty opevnenia. Podľa výsledkov výskumu i geofyzikálneho merania /J. Tirpák/ sa predpokladá väčší obytný objekt so zrubovou konštrukciou na kamenistomazanicovej podmurovke, orientovaný pravdepod. S-J. Medzi objektom a drevenou palisádou chrániacou plošinu menšie nádvorie; na J strane vyvýšenej plošiny /v blízkosti vstupu/ pravdepod. drevená zrubová veža, postavená na kamenistomazanicovej podmurovke, zabezpečujúca vstup i obranu a pozorovateľsko-hlásnu službu. Okrem palisády na okraji plošiny objekt chránila i obvodová priekopa s valovým opevnením obopínajúcim celé plateau; h. 1,5-3 m /opevnená plocha 46 x 34 m/. Vzhľadom na malý rozsah jadra predpokladajú sa hospodárske objekty mimo opevnenej plochy, pravdepod. na J predpolí.

Nepočetné nálezy /predovšetkým keramika/ datujú hrádok do 13.-15. stor. Ako servilis Ujvárskeho hradu sa objavuje v susednom Chmeľovci r. 1251 Germanus, syn Visobura /Varsik 1977, s. 260/. Belo IV. mu v r. 1259 potvrdil dedičný majetok a oslobodil ho od povinností voči Šarišskému hradu /Varsik 1973, s. 260; Polla 1962, s. 74/. Časť majetku mu odcudzili krížovníci, ktorých r. 1212 usadil Ondrej II. v susednom Chmeľove, kde vybudovali kláštor a podľa B. Varsika /1973, s. 260/ i dedinu. Je viac než pravdepodobné, že sídlom Germana bol hrádok na Váračke. Na prelome 14.-15. stor. sa majiteľmi stali Bebekovci /Ratkoš 1964, s. 43; Varsik 1977, s. 344/. Listina palatína Detricha Bebeka z r. 1400 potvrdzovala rozsah pôvodného majetku Germana /Varsik 1977, s. 261-262/. Noví majitelia v súlade s dobovými zvyklosťami modernizovali interiéry honosnými kachľovými pecami /nálezy z 15. stor. v pokusnej sonde J. Macáka/. Zánik hrádku súvisí pravdepod. s prítomnosťou bratríckych vojsk v okolí.

Hrádky na Váračke a Zámku v Medziankach /vzdušnou čiarou ani nie 3,5 km/, existujúce viac-menej v rovnakom období, sú stavebne diametrálne odlišné. Na Váračke bol obranyschopný, no "len" drevený hrádok, v Medziankach honosný kamenný hrádok. Potvrdzuje sa, že napriek dobovej poplatnosti rozhodujúce i pri výstavbe takýchto objektov boli finančné možnosti staviteľov.

L i t e r a t ú r a

GÁSCOVÁ, A. 1977: Boje Mateja I. proti Jánovi Jiskrovi z Brandýsa a bratríkom v rokoch 1458-1467. Histor. Čas., 25, s. 193-208.

POLLA, B. 1962: Historickoarcheologický výskum na bratríckej posádke v Chmeľove. Nové Obz. 4. Košice, s. 52-76.

RATKOŠ, P. 1964: Vznik a osídlenie makovického hradného panstva do začiatku 17. storočia. In: Prísp. k Dej. vých. Slov. Košice, s. 19-43.
SLIVKA, M. 1979: Opevnené sídla drobnej stredovekej šľachty v oblasti stredného Šariša. In: Nové Obz. 21. Košice, s. 113-143.
VARSIK, B. 1964: Osídlenie Košickej kotliny. 1. Bratislava.
VARSIK, B. 1973: Osídlenie Košickej kotliny. 2. Bratislava.
VARSIK, B. 1977: Osídlenie Košickej kotliny. 3. Bratislava.

FESTSTELLUNGSGRABUNG EINER MITTELALTERLICHEN BURGWÜSTUNG IN RADVANOVCE. Die befestigte kleine Feudalburg in Radvanovce /Bez. Vranov nad Topľou/ war auf dem Gipfel eines Bergrückens mit 3 Steilhängen situiert. Den Kern bildete ein Plateau von 28 x 16 m; in dem 1,5 m tieferen S-Teil ein kleiner Burghof, in den der Zufahrtsweg nach Überqueren des Grabens mündete. Im mittleren und N-Teil Blockbauten auf Stein-Lehm-Sockeln, wahrscheinlich ein Wohnobjekt und Turm, der den Eingang sicherte. Ausser der Palisadenbefestigung auf dem Rand des Plateaus schützte die Burg ein Umfassungsgraben mit einer Wallbefestigung /befestigte Fläche 46 x 34 m/. Das Begleitmaterial datiert die Feudalburg in das 13.-15. Jh. Als Bauherrn und ersten Besitzer bezeichnet man Germanus, den Sohn des Visobur, der 1251 im heutigen Nachbardorf Besitzungen gewann. An der Wende des 14./15. Jh. wurde die Bebek-Familie Besitzer. Der Untergang der kleinen Burg hängt wahrscheinlich mit dem Aufenthalt der Hussiten um die Mitte des 15. Jh. zusammen. /Abb. 168, 169./

ОПРЕДЕЛИТЕЛЬНОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ ПРЕКРАТИВШЕГО СУЩЕСТВОВАНИЕ НЕБОЛЬШОГО ЗАМКА ПЕРИОДА СРЕДНЕВЕКОВЬЯ В С. РАДВАНОВЦЕ. Укрепленный небольшой замок в с. Радвановце /рай. Вранов-над-Топльоу/ располагался на вершине горного массива с тремя склонами. Его ядро составляла площадь 28 x 16 м; в ее D части, 1,5 м ниже площади, находился небольшой двор, в который вела подходная дорога через перекрытый ров. В средней и северной частях находились срубные стройки на глинито-каменистых подмуровках, предположительно жилой объект и башня, обеспечивающая вход. Кроме палисада вокруг площади весь объект был защищен также окружным рвом и укрепительными валами /укрепленная площадь 46 x 34 м/. Сопровождающий материал датирует небольшой замок XIII-XV вв. Его строителем и первым владельцем считается Германус, сын Висобура, который в 1251 добился владений в сегодняшнем соседнем селе. На переломе XIV-XV вв. стали его владельцами Бебековцы. Гибель небольшого замка связана предположительно с пребыванием здесь войск братиков около половины XV в. /Рис. 168, 169./

STREDOVEKÉ KOSTRY Z DETVIANSKEJ ULICE V PIEŠŤANOCH

Mária V o n d r á k o v á

V Piešťanoch /okr. Trnava/ na Detvianskej ul. začal AÚ SAV v r. 1981 zisťovací výskum zrúcanín gotickej stavby /A. Ruttkay/. Pri základoch sa odkrylo sedem hrobov porušených stavbou, datovaných do 11.-13. stor. /kostry porušené i viacerými zásahmi v súčasnosti, ich torzá sa nevybrali/. V r. 1982 sa odkrylo

z vonkajšej strany základov 14 hrobov /8-21/ so 16 kostrami, značne neúplnými a poškodenými /superpozícia/. Napriek tomu sa zistili aspoň základné informácie.

H r o b 8. Infans III, 7-8 r. Neúplné zlomky lebky a postkraniálneho skeletu gracilnej stavby so slabo vyvinutým RSÚ.

H r o b 9. Infans III, 10-11 r. Neúplné zlomky lebky a postkraniálneho skeletu strednej stavby so stredne vytvoreným RSÚ.

H r o b 10. a/ Žena, maturus II. Neúplné zlomky lebky a postkraniálneho skeletu strednej stavby so stredne vytvoreným RSÚ. Zuby veľmi abradované, s hrubou vrstvou zubného kameňa, postihnuté silnou difúznou paradentózou, pod koreňmi troch zubov vpravo hore dutiny po radikulárnych cystách /I_2, C, P_1/. b/ Infans III, 6-7 r. Zlomok mandibuly a pravá jarmová kosť.

H r o b 11. Muž/?/, adultus. Zlomky kostí dolných končatín strednej stavby so stredne vytvoreným RSÚ.

H r o b 12. a/ Adultus. Zlomky pletencov a kostí dolných končatín strednej až robustnej stavby so stredne až mohutne vytvoreným RSÚ. b/ Infans I. Drobné zlomky kostričky novorodenca.

H r o b 13. Infans III. Zlomky kostí dolných končatín strednej stavby so stredne vyvinutým RSÚ.

H r o b 14. Infans II, 9-12 mesiacov. Drobné zlomky kostričky.

H r o b 15. Muž, adultus. Veľmi poškodená až v zlomkoch zachovaná a neúplná horná časť postkraniálneho skeletu strednej stavby so stredne vytvoreným RSÚ. L_5 postihnutý obojstrannou spondylolýzou v isthme oblúka, spojenou so spondylolystézou, ktorá spôsobila spondylózne a spondylartrózne zmeny na L_5 a S_1.

H r o b 16. Muž, adultus. Neúplné zlomky lebky a veľmi poškodený až v zlomkoch zachovaný postkraniálny skelet strednej stavby so stredne vytvoreným RSÚ. Vľavo dole na M_1 karies, dva krčné stavce spojené do synostotického bloku, na promontóriu spondylózne zmeny.

H r o b 17. Muž, maturus I. V zlomkoch zachované kránium a drobné zvyšky postkraniálneho skeletu /stavce, kľavikula, rebrá/ robustnej stavby s mohutne vytvoreným RSÚ. V lambdovom šve ossicula Wormiana a C_6 postihnutý deformujúcou spondylózou.

H r o b 18. Muž, maturus. Neúplné zlomky postkraniálneho skeletu /horné končatiny a rebrá/ strednej až robustnej stavby s mohutne vytvoreným RSÚ. Chrbtica postihnutá ťažkou univerzálnou deformujúcou spondylózou i spondylartrózou. Artróza pravého lakťového kĺbu.

H r o b 19. Muž, maturus. Neúplné zlomky mandibuly, fragmenty neurokránia a dolnej časti postkraniálneho skeletu strednej stavby so stredne až mohutne vytvoreným RSÚ. Zuby silno miskovito abradované, difúzna paradentóza. Na celej chrbtici mierny náznak deformujúcej spondylózy a spondylartrózy. Na atlase pravostranný foramen arcuale, na ľavej strane nie je uzavretý, ale výrazne naznačený.

H r o b 20. Muž, adultus II. Veľké, ale neúplné zlomky lebky a fragmenty postkraniálneho skeletu strednej až robustnej stavby s mohutne vytvoreným RSÚ. Ossa Wormiana a rozdvojený koreň I_2 vpravo hore asi 2 mm od apexu.

H r o b 21. Adultus. Fragmenty tíbií a ossa pedis strednej stavby so stredne vytvoreným RSÚ.

Zo 16 pochovaných bolo 6 nedospelých a 10 dospelých, z toho 6 mužov, 1 žena a 3 jedinci neurčeného pohlavia /tab. 1/.

Tab. 1. Prehľad veku a pohlaví pochovaných

Vek	Pohlavie				Spolu
	muži	ženy	neurčené		
			dospelí	nedospelí	
infans I	-	-	-	12a	1
infans II	-	-	-	14	1
infans III	-	-	-	8, 9, 10b, 13	4
adultus	15, 16, 20	-	11, 12, 21	-	6
maturus	17, 18, 19	10a	-	-	4
Spolu	6	1	3	6	16

MITTELALTERLICHE SKELETTE AUS DER GASSE DETVIANSKA ULICA IN PIEŠŤANY. Die Autorin legt eine grundlegende anthropologische Bestimmung der Skelette aus dem Teil des Gräberfeldes aus dem 11.-13. Jh. in Piešťany /Bez. Trnava/ vor. Im J. 1982 deckte man in der Umgebung der Fundamente eines sakralen gotischen Baues 14 Gräber /Gräber 8-21/ mit 16 Skeletten ab /die Skelette aus den Gräbern 1-7 vom J. 1981 blieben nicht erhalten/. Die Übersicht über Geschlecht und Alter auf Tab. 1.

СРЕДНЕВЕКОВЫЕ КОСТЯКИ С ДЕТВЬЯНСКОЙ УЛ. В Г. ПЬЕШТЯНИ. Автор статьи приводит основное антропологическое определение костяков из части могильника XI-XIII вв. в г. Пьештяни /рай. Трнава/. В 1982 г. по близости фундаментов руин готической сакральной стройки обнаружено 14 погребений /погребение 8-21/ с 16 скелетами /костяки из погребений 1-7 1981 г. не сохранились/. Половой и возрастный обзор приведен в табл. 1.

NOVÉ NÁLEZY LUŽICKEJ KULTÚRY V TOPOĽČANOCH

Egon W i e d e r m a n n

Nepočetný súbor črepov z pozemku J. Katráka na ul. Mieru 1385 v Topoľčanoch /M-34-121-A-d, 1 : 25 000, 130 : 240 mm/ odovzdal Ing. M. Grech. V čase obhliadky boli základové ryhy, z ktorých pochádza keramický súbor, zabetónované. Majiteľ poskytol zostávajúcu časť materiálu /črepy, zvieracie kosti/ i informácie Pri kopaní základov zistili v h. cca 180 cm od povrchu šedočiernu vrstvu /hr. 100-120 cm, d. asi 200 cm/. Obsah - črepy, kosti a kamene. Ide pravdepod. o narušený objekt lužickej kultúry z neskorej doby bronzovej, ktorý mohol byť súčasťou rozľahlého sídliska. Miesto nálezu leží takmer uprostred plochy mierne stúpajúcej k riečke Chocina medzi futbalovým štadiónom a korytom rieky. Tento terén bol intenzívne osídľovaný už v predlužickom období /neolit, eneolit/, v priebehu mladšieho obdobia sa osídlenie posúvalo smerom k Chocine /čačianska, velatická, lužická, rímsko-provinciálna kultúra/. Nové nálezy lužickej kultúry

/hrubostenná keramika z nekvalitného materiálu, na tele horizontálne a šikmé vertikálne žliabky - obr. 171: 5-8/ pomáhajú objasňovať štruktúru a rozsah osídlenia regiónu topoľčianskej kotliny v neskorej dobe bronzovej.

NEUFUNDE DER LAUSITZER KULTUR IN TOPOĽČANY. Ein gestörtes Objekt der Lausitzer Kultur aus der späten Bronzezeit, wahrscheinlich der Teil einer ausgedehnten Siedlung. Die dickwandige Keramik aus unqualitativem Lehm ist mit horizontalen und schrägen vertikalen Riefen auf dem Gefässkörper verziert /Abb. 171: 5-8/ und repräsentiert die junglausitzische Entwicklung in der Region des Topoľčany-Beckens.

НОВЫЕ НАХОДКИ ЛУЖИЦКОЙ КУЛЬТУРЫ В Г. ТОПОЛЬЧАНИ. Нарушен объект лужицкой культуры позднего периода бронзы, предположительно часть размерного поселения. Толстостенная керамика из малокачественной глины, украшенная на тулове горизонтальными, косыми и вертикальными желобками /рис. 171: 5-8/ представляет развитие младшей фазы лужицкой культуры в области тополь-чанской котловины.

VÝSKUM NA STAVENISKU DIVADLA ANDREJA BAGARA V NITRE

Egon W i e d e r m a n n

Záchranný výskum na stavenisku Divadla Andreja Bagara prebiehal v historickom jadre Nitry na Leninovom nám. nedaleko hradného návršia /M-34-133-A-a, 1 : 25 000, 113 : 117 mm/. Pri hĺbení jamy pre pódium sa odkryla plocha 31 x 28 m /sektor A/, čím sa odstránili zvyšky novovekej zástavby a navážky /tehlovina + kameň/ do h. cca 150 cm a dosiahla sa stredoveká niveleta. Na ploche už v minulosti zachytené sídlisko maďarovskej kultúry a pohrebisko nitrianskej skupiny. V období výkopových prác rozrušený kostrový hrob a stredoveký objekt /obhliadka E. Chropovská, J. Cszászta/. Pre pohyb pilotážneho mechanizmu po ploche a i. sektor A sa len sledoval a podľa možnosti sa expresne začistili objekty a vybral materiál. Záchranný výskum sa realizoval až po rozsiahlej plošnej odkrývke stavebnej plochy /sektor B/; vybagrovala sa zemina do h. 300 cm. Po preskúmaní 35 objektov a 8 profilov už nebolo možné pokračovať vo výskume /plocha zväčša zabetónovaná/.

P r o f i l 7. V SZ časti sektora B bol začistený profil výkopu v d. 7 m a do h. 3 m. Pre vrstvu deštrukcie, vtlačenej buldozérom do podložia, nebolo možné výkop prehĺbiť do najspodnejších pleistocénnych vrstiev. Horizonty sú označené zhora nadol /obr. 170/. Na profile 7 sa javilo sedem základných vrstiev, z nich päť sídliskových:

1 /0-45 cm/ - deštrukcia /asfalt, betón, planírka, tehla/

2a /45-100 cm/ - hnedošedá vrstva s dvoma planírkami, ktoré oddeľujú vrstvy 2a, 2b; s touto vrstvou súvisí pravdepod. aj základ 2, zahĺbený do vrstvy 2b

2b /100-145 cm/ - hnedá zemina

3 /145-220 cm/ - piesok /zistené vo všetkých profiloch SZ časti sektora B/

4 /220-240 cm/ - hnedo-šedočierna vrstva

5 /240-255 cm/ - piesok

6 /225-280 cm/ - humusovitá homogénna černozem

7 /280-300 cm/ - pevná kompaktná hnedozem

Keramický materiál obsahovali vrstvy 2a, 2b, 4, 6 /obr. 170/. Vrstva 7 /nebolo možné preskúmať pre spomínaný zával deštrukciou/ podľa terénnej situácie patrí pravekému osídleniu. I napriek fragmentárnosti keramického materiálu možno pozorovať vo výzdobe i profilácii prvky viažúce sa k jednotlivým sídliskovým fázam. Výrazná je variabilita profilácie okrajov v mladších stredovekých vrstvách.

GRABUNG AUF DER BAUSTELLE DES ANDREJ-BAGAR-THEATERS IN NITRA. Es wurden 35 Siedlungsobjekte und 8 stratigraphisch wichtige Profile dokumentiert. Das ungestörte Profil 7 wies 7 stratigraphische Schichten auf, davon waren 2a, 2b, 4, 6 mittelalterlich und 7 urzeitlich /Abb. 170/. Die mittelalterlichen Siedlungshorizonte enthielten wenig zahlreiches Scherbenmaterial. Ausgeprägt ist die Variabilität der Ränderprofilierung in den jüngeren mittelalterlichen Schichten.

ИССЛЕДОВАНИЕ СТРОЙКИ ТЕАТРА ИМ. А. БАГАРА В НИТРЕ. Продокументировано 35 селищных объектов и 8 профилей, которые важны с точки врения стратиграфии. В ненарушенном профиле 7 находилось 7 стратиграфических слоев. Из них слои 2a, 2b, 4, 6 средневековые и слой 7 доисторический /рис. 170/. Средневековые селищные горизонты содержали немногочисленный керамический материал. Выразительна изменчивость профилировки краев в младших средневековых слоях.

ZÁCHRANNÝ VÝSKUM SÍDLISKA Z NESKOREJ DOBY KAMENNEJ A NESKOREJ DOBY BRONZOVEJ V HAJNEJ NOVEJ VSI

Egon W i e d e r m a n n - Peter R o m s a u e r

Pri výstavbe vodnej nádrže Urmince II sa uskutočnili opakované obhliadky /J. Balko, O. Kelemenová, P. Romsauer, A. Točík, E. Wiedermann/ v polohe Lúky /M-34-121-A-c, 1 : 25 000, 300 : 226 mm/ v Hajnej Novej Vsi /okr. Topoľčany/. Následný záchranný výskum zistil medzi vrstvou černozeme /30-50 cm/ a spraše - s častým obsahom vápenatých zhlukov - tmavohnedú glejovitú zeminu /20-40 cm/. Pôdorysy objektov relatívne dobre postrehnuteľné, pokiaľ neboli zahĺbené do šedočiernych vrstiev /zaniknuté koryto? bahnovisko?/, hr. miestami 150-200 cm. Črepy zo zberu dokladajú osídlenie v mladšej dobe bronzovej, dobe laténskej a rímskej. Nálezy sa koncentrovali na plochom ľavobrežnom výbežku terasy potoka Dolina. Miesto využívané ako zemník, čím bola zdevastovaná podstatná časť sídliskovej plochy. Výskum sa sústredil predovšetkým na vybratie obsahu porušených objektov - 16 kultúrnych jám, z toho štyri zásobnice kuželovitého tvaru s rovným dnom a dva funkčne súvisiace obytné objekty. Črepový materiál zachovalý. Napriek

tomu, že zber zistil nálezy z doby laténskej a rímskej, výskum neodkryl ani jeden objekt z týchto období. Zachytil sa SSV okraj sídliska lužickej kultúry /obr. 171: 1-4/ a bošáckej skupiny /obr. 171: 9-11/.

RETTUNGSGRABUNG EINER SIEDLUNG AUS DER SPÄTSTEINZEIT UND DER SPÄTBRONZEZEIT IN HAJNÁ NOVÁ VES. Die Grabung verlief beim Bau eines Wasserbehälters. Durch Lesefunde und vorläufige Begehungen stellte man Besiedlung aus der jüngeren Bronzezeit, der Latène- und römischen Zeit fest. Die Rettungs-Feststellungsgrabung richtete sich vor allem auf 16 gestörte Objekte aus der Spätsteinzeit /Abb. 171: 9-11/ und der Spätbronzezeit /Abb. 171: 1-4/, auch auf die Abdeckung des NNO-Randes der Siedlung der Träger der Lausitzer Kultur und der Bošáca-Gruppe.

ОХРАННОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ ПОСЕЛЕНИЯ ПОЗДНЕГО КАМЕННОГО ВЕКА И ПОЗДНЕЙ БРОНЗЫ В С. ГАЙНА-НОВА-ВЕС. Исследование осуществилось у стройки водяного резервуара. Во время сбора и предварительного осмотра обнаружено заселение младшего периода бронзы, латенского и римского периодов. Охранно-определительное исследование сосредоточилось прежде всего на 16 нарушенных объектов позднего каменного века /рис. 171: 9-11/, поздней бронзы /рис. 171: 1-4/ и открытие ССВ окраины поселения народов лужицкой культуры и бошацкой группы.

VÝSKUM POHREBISKA A SÍDLISKA Z DOBY AVARSKEJ RÍŠE V ŠTÚROVE-OBIDE

Jozef Z á b o j n í k

V Štúrove v časti Obid v polohe Ökör hálás /okr. Nové Zámky/ sa preskúmalo 45 kostrových hrobov, šesť sídliskových objektov a úseky pravdepod. pravekých žľabov, zistených r. 1981. V rôznych častiach pohrebiska sa vyhĺbilo sedem sond /celková d. 188 m/. Preskúmané hroby pomerne chudobné /môže byť ovplyvnené i skutočnosťou, že v sonde XXIII sedem skúmaných hrobov zväčša zničila ryha na vodovodné potrubie/. Pohrebné zvyklosti sa v zásade nelíšia od obyčajov na súvekých pohrebiskách. Jamy väčšinou obdĺžnikové, niekedy so zaoblenými rohmi, príp. mierne lichobežníkové, steny zväčša zvislé, vyskytli sa i strmo šikmé; dno zvyčajne rovné, menšie priehlbne v priestore hlavy a nôh ojedinelé. V niekoľkých prípadoch stupňovitá úprava stien - v štyroch hroboch pozdĺž dlhších stien, v troch v kratších stenách. Vo veľkom počte hrobov drevená konštrukcia, dvoj-, štvor- a šesťkolová, kombinovaná vo viacerých prípadoch s dreveným obložením kostry, príp. roštom nad ňou. Použitie konštrukcie nebolo viazané na hroby s bohatším inventárom; v hroboch chudobne vybavených jedincov i v malých detských hroboch často zložité konštrukcie. Prevládajúcou orientáciou SZ-JV /odchýlka SSZ-JJV/ sa radí pohrebisko do veľkej skupiny pohrebísk s takto orientovanými hrobmi. Zomrelých pochovávali v natiahnutej polohe na chrbte s rukami pozdĺž tela. Ojedinelé anomálie najmä v uložení končatín /pokrčenie, príp. prekríženie nôh v kolenách, ich uloženie v tvare kosoštvorca, odtiahnutie rúk od tela a pod./. Sedem hrobov porušených; väčšinou menšie zásahy do oblasti hrudníka. Kostra v hrobe 99 nemala lebku. Nemožno zistiť, či ide o pochovanie bezhlavého tela alebo dodatočný zásah. Jedna kostra takmer úplné rozhádzaná. Zásahy do hrobov

boli, zdá sa, motivované rituálnymi príčinami; vykrádanie málo pravdepodobné pre chudobnosť hrobov. Hrobový inventár sa obmedzuje na keramiku, častejšie len črepy, zvieracie kosti, pracku, nôž, praslen, jednoduchý šperk; v siedmich hroboch celá nádoba, v 22 v zásype fragmenty rôznej veľkosti a kvality. Keramika je buď v ruke robená alebo na kruhu obtáčaná /obr. 172: 8, 11, 12/. V niekoľkých prípadoch v zásype fragmenty väčších hrncovitých nádob /obr. 172: 2, 7/, identické s časťou inventára blízkych sídliskových objektov /obr. 172: 1, 3-6/. Zvieracie kosti /väčšinou hydina/ v 11 hroboch, v jednom škrupiny vajíčok. V 17 hroboch pracka, niekedy i dve, nôž v 10, železný, prípadne bronzový krúžok v štyroch, praslen v troch. Ojedinelé i sklené koráliky v malom počte, jednoduché krúžkové náušnice, ocieľky, ihelník, kosák a neurčiteľné železné zlomky. Priemerne vybavené hroby /103, 122/ obsahovali jednoduché bronzové náramky, náušnice so sklenými príveskami, prípadne iné zriedkavo sa nachádzajúce predmety.

Ca 40 m od Z okraja pohrebiska sonda zachytila šesť sídliskových objektov rôznej veľkosti, tvaru a účelu. Okrem pravdepod. odpadových jám /objekty 2, 3 a 5/ sú pre riešenie sídliskovej problematiky predveľkomoravského obdobia dôležité obytné objekty 4, 6 a 7. Objekt 4, sčasti zničený ryhou vodovodného potrubia, mal mierne nepravidelný štvoruholníkový tvar, zvislé steny a rovné dno /pravdepod. čiastočne zahĺbená chata s hlinenou pecou mimo interiéru/. Na časti dna udupaná podlaha so zvyškami uhlíkov a popola. Objekt 4 /chata/ na SZ strane porušený jamou okrúhleho tvaru - objektom 5. Zrejmú superpozíciu mladšieho objektu dokladá i črep v jeho výplni, patriaci vyspelou profiláciou do mladšej fázy včasnostredovekej keramiky /obr. 172: 9/. Dôležitá je i superpozícia objektov 6 a 7. Objekt 7, pravdepod. kruhový, s nerovným dnom, zväčša porušený takmer štvorcovou, čiastočne zahĺbenou chatou s deštruovanou kamennou pieckou. K týmto objektom priliehal na SV komplex jám a žľabov neznámeho účelu. Zatiaľ čo objekt 6 /chata/ obsahoval pomerne veľa črepov, starší objekt 7 bol bez nálezov. Keramické fragmenty v objekte 6 sú z nádob hrubo vyhotovených vo voľnej ruke, niekedy z veľkých hrncov /obr. 172: 10/, vyskytli sa aj zlomky na kruhu obtáčaných nádob s esovitou profiláciou ústia, ako i zlomok dokonalej keramiky, ktorá v domácej surovine napodobňuje sivú keramiku. Objekty 4 a 6 majú analógie na sídlisku z obdobia avarskej ríše v Dunaújvárosi /Bóna 1973/. Evidentná je i podobnosť časti črepov z oboch nálezísk. Tento fakt i výskyt fragmentu nádoby napodobňujúcej sivú keramiku umožňuje datovať prinajmenšom objekt 6 do staršej fázy obdobia avarskej ríše, t. j. do 7. stor. Hroby sú však podľa príloh z 8. stor. Za posledné dve sezóny výskumu na lokalite sa neobjavil hrobový celok zo staršieho obdobia. Len niektoré hroby skúmané v r. 1963 časovo korešpondujú s objektom 6. Pretože pohrebisko ani sídlisko nie sú kompletne preskúmané, uzávery sú len predbežné.

L i t e r a t ú r a

BÓNA, I. 1973: VII. századi avar települések és árpád-kori magyar falu Dunaújvárosban. Budapest.

ABDECKUNG VON GRÄBERFELD UND SIEDLUNG AUS DER AWARENZEIT IN ŠTÚROVO-OBID. Die fortlaufende Grabung in Štúrovo, Teil Obid /Bez. Nové Zámky/ ergab 45 Skelettgräber, 6 Siedlungsobjekte und Abschnitte der 1981 festgestellten urzeitlichen /?/ Rinnen. Die Grabgruben überwiegend rechteckig, die Wände senkrecht evtl. steil-schräg, die Sohle gerade, in einigen Fällen eine

stufenförmige Wandgestaltung; Vertiefungen auf der Sohle nur vereinzelt; in vielen Gruben eine Zwei-, Vier- oder Sechspfostenkonstruktion, kombiniert mit einem Rost evtl. einer Holzverkleidung. Vorwiegende Orientierung NW-SO /Abweichung nach NNW/, die auf zeitgleichen Gräberfeldern üblich ist. Die Bestatteten in gestreckter Rückenlage mit den Armen längs des Körpers. Anomalien in der Bettung der Gliedmassen. In 7 Fällen waren die Gräber wahrscheinlich aus rituellen Gründen gestört. Beigaben: überwiegend Scherben, Tierknochen, weniger häufig ganze Gefässe /Abb. 172: 8, 11, 12/, tägliche Gebrauchsgegenstände. In einigen Fällen in der Füllerde Fragmente grösserer topfförmiger Gefässe /Abb. 172: 2, 7/, die mit dem Inventar der nahen Siedlungsobjekte identisch sind /Abb. 172: 1, 3-6/. Am häufigsten vertreten waren Eisenschnallen, Messer, Ringe, Spinnwirtel, vereinzelt Glasperlen, einfache runde Ohrringe, ein Feuerstahl, Nadelbehälter und eine Sichel. In den durchschnittlich ausgestatteten Gräbern Ohrringe mit Glasanhänger und einfache Bronzearmringe. Ca. 40 m westlich des Gräberfeldes eine Siedlung mit den wahrscheinlichen Abfallgruben 2, 3, 5 und den Wohnobjekten 4, 6 und 7. Das Objekt 4, zum Teil vernichtet, hat unregelmässige Form, senkrechte Wände und Reste eines erhaltenen Fussbodens, im NO von aussen einen Lehmofen, im NW vom Objekt 5 gestört, das ausser anderem auch eine Scherbe mit ausgeprägter Profilation enthielt - jüngerer Abschnitt des Frühmittelalters /Abb. 172: 9/. Das Objekt 7 durch die teilweise eingetiefte Hütte 6 mit einem Steinofen gestört. Scherben aus der Hütte 6 stammen von handgefertigten /Abb. 172: 10/ oder auch nachgedrehten Gefässen. Wichtig ist die Scherbe einer Nachahmung /in örtlichem Rohstoff/ der sog. grauen Keramik. Diese Tatsache wie auch Analogien mit Siedlungsformen in Dunaújváros /Bóna 1973/ datieren zumindest das Objekt 6 in die ältere Phase des Awarenreiches /7. Jh./. Die Gräber sind aus dem 8. Jh. Weder das Gräberfeld noch die Siedlung sind komplett erforscht, die Schlussfolgerungen sind nur vorläufig.

ИССЛЕДОВАНИЕ МОГИЛЬНИКА И ПОСЕЛЕНИЯ ПЕРИОДА АВАРСКОЙ ДЕРЖАВЫ В Г. ШТУРОВО-ОБИД. Во время продолжающегося исследования в г. Штурово, часть Обид /рай. Нове-Замки/ изучено 45 скелетных погребений, 6 селищных объектов и отрезки доисторических /?/ желобов, обнаруженных в 1981 г. У погребальных ям преимущественно прямоугольный план, стены вертикальные или круто косые, днище плоское. В некоторых случаях обнаружено ступенчатое членение стен; депрессии на дне единичны; в большом количестве ям конструкция состоит из двух, четырех или шести столбов, комбинированная с решеткой или выкладкой. Преобладающая ориентировка СЗ-ЮВ /отклонение к ССЗ/ обычна на современных могильниках. Умершие похоронены в вытянутом положении на спине с руками рядом тела. Иногда встречены аномалии в уложении конечностей. В 7 случаях погребения нарушены предположительно вследствие ритуала. Приложения, в преимуществе черепки, звериные кости, иногда также целные сосуды /рис. 172: 8, 11, 12/, все предметы повседневного потребления. В нескольких случаях найдены в засыпке фрагменты больших горшковидных сосудов /рис. 172: 2, 7/, идентичные с инвентарем близких селищных объектов /рис. 172: 1, 3-6/. Чаще всего встречались железные пряжки, ножики, кружки, пряслица, единичные стеклянные бусики, простые кружковые серьги, огниво, игольник, серп. В средне богатых погребениях находились серьги со стеклянной под-

веской и простые бронзовые браслеты. Около 40 м к З от могильника находится поселение. Кроме предположительно мусорных ям 2, 3, 5 важны жилищные объекты 4, 6 и 7. Отчасти разрушенный объект 4 неправильной формы имеет вертикальные стены и дно с остатками сохранившего пола. На СВ внешней стороне к нему примыкала глиняная печь, на СЗ его нарушал объект 5, содержавший черепок с выразительной профилировкой времени младшего периода раннего средневековья /рис. 172: 9/. Объект 7 нарушен частично углубленным жилищем с каменной печкой. Черепки из жилища 6 происходят от лепных сосудов /рис. 172: 10/, а также подправленных на кругу. Важной находкой является черепок /из местного сырья/ имитации т. н. серой керамики. Этот факт и аналогии с селищными формами из г. Дунауйварош /Bóna 1973/ датируют жилища, по крайней мере объект 6, старшей фазой аварской державы /VII в./. Погребения относятся к VIII в. Ни могильник, ни поселение не обследованы полностью, заключения только предварительны.

ZÁCHRANNÝ VÝSKUM V STUDIENKE

Lev Z a c h a r

Výskum v polohe Mláky pri obci Studienka /okr. Senica/ nadviazal na S a V okraj plochy preskúmanej v r. 1981 /Zachar 1982, s. 309/. Odkryli sa objekty 13-15, 17, 18/82: 2 polozemnice, 2 kultúrne jamy a nadzemný objekt. Nálezy z objektov potvrdili datovanie osídlenia /stupeň LC_2/ v predchádzajúcich sezónach /Zachar 1981, obr. 187: 1-7/. V závere výskumu sa v okolí realizoval geomorfologický a hydrogeologický prieskum, ktorý poskytne údaje k celkovému modelu vzniku a existencie osady na viatych pieskoch Záhorskej nížiny.

L i t e r a t ú r a

ZACHAR, L. 1981: Záchranný výskum v Studienke. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1980. Nitra, s. 326-327.

ZACHAR, L. 1982: Záchranný výskum laténskeho sídliska v Studienke, okr. Senica. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1981. Nitra, s. 309-310.

RETTUNGSGRABUNG IN STUDIENKA. Es wurde die dritte Grabungsetappe auf der latènezeitlichen Siedlung in der Gemeinde Studienka /Bez. Senica/ realisiert. Abgedeckt wurden die Objekte 13-15, 17, 18/82: 2 Halbgrubenhütten, 2 Kulturgruben und 1 oberirdisches Objekt. Die Funde bestätigten die Datierung der Besiedlung in die Stufe LC_2.

ОХРАННОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ В С. СТУДЬЕНКА. Осуществлен третий этап исследования латенского поселения у с. Студьенка /рай. Сеница/. Открыты объекты 13-15, 17, 18/82: 2 полуземлянки, 2 культурные ямы и 1 селищный объект. Находки подтвердили датировку поселения ступенью LC_2.

ARCHEOLOGICKÝ VÝZKUM NA SITNĚ ROKU 1982

Pavel Ž e b r á k

Vrch Sitno /1009 m n. m./ spadá do katastrálního území obce Ilija /okr. Žiar nad Hronom/. Prvé archeologické nálezy objevil zde A. Kmeť /1902/. Při výzkumu středověkého hrádku na V ostrožně Sitna odvedl nesmírný kus práce J. Truchlík. Následoval systematický výzkum pravěkého hradiště zač. 70. let /Z. Liptáková/. V l. 1978-79 J. Labuda zkoumal areál středověkého hrádku i tzv. akropoli pravěkého hradiště v blízkosti chaty A. Kmetě /Labuda 1981, s. 113-123/. Zjistilo se, že se jedná o významnou lokalitu středověkou i z mladší a pozdní doby bronzové. V souvislosti se zemními pracemi uskutečnil Archeologický ústav SAV /P. Žebrák/ ve spolupráci se Slovenským banským múzeem /J. Labuda/ záchranný výzkum. Rýha pro vysokonapěťové káble retranslační stanice na vrcholu Sitna protala celé V temeno /obr. 173/. Začínala v místech tzv. akropole a sbíhala k obvodovému valu hradiště, přičemž řezala vnitřní val. Její d. 580 m, Ø š. 1 m, h. 0,75-1,5 m.

V rýze na tzv. akropoli /m 0-40/ se nezachytil žádný objekt. Nadložní vrstvy, tvořeny andosoly /0,4-0,6 m/, pod nimiž následovala sterilní vrstva směsi andezitové suti se světle hnědou půdou /pedologická stratigrafie charakteristická pro temeno Sitna v celé délce/, podléhají velmi rychle vodní erozi /Pelíšek 1961, s. 245/, co vysvětluje těžkosti při určování objektů v kamenitém podloží. V této části rýhy se nalezly fragmenty keramiky z pozdní doby bronzové i z vrcholného středověku. Fragment bronzové jehlice v souvislosti s dříve nalezenou polovinou kadlubu na odlévání bronzových dlátek potvrzuje domněnku o existenci metalurgické dílny v této části hradiště /Labuda 1981, s. 120/.

V rýze nad příčným valem, ktorý dělí pravěké hradiště na prostor přilehlý k tzv. akropoli /0-230/ a plochu mezi valem příčným a obvodovým /230-580/, dolní část hradiště, se nalezlo malé množství keramiky. Profil vrstev ukázal neporušenou přírodní stratigrafii, pouze v m 119-124 větší koncentrace keramických fragmentů signalizovala sídlištní objekt/?/. Sonda A /obr. 173/ zde nepotvrdila předpoklad. Nalezená keramika spadá do pozdní doby bronzové. Nalezl se tu i kamenný nástroj nepravidelného tvaru se zřetelnými stopami práce na užitkové ploše /drtidlo?/. Nejvýše položené a terasovitě upravené části Sitna byly osídlené jen ve velmi malém měřítku /intenzívnější osídlení se předpokládá pouze na akropoli/.

Kolmo na m 230 se táhne příčný val /funkci objasní pouze systematický výzkum/. Profil rýhy ukázal prozatím osídlení jen na ploše dolní části hradiště a ne, jak se předpokládalo, také nad valem /Labuda 1981, s. 119/. Rýha přeťala val v místech pro plošný výzkum nevhodných /husté křoví/, proto se soustředila pozornost na důkladné zjištění profilu. Ukázal destruovanou kamennou konstrukci jádra, překrytého nasypanou hlínou. Předpokládaná dřevěná roštová konstrukce se nezachytila; 4,3 m níže od jádra valu se nalezla nízká kamenná zídka, zřejmě zpevňující hliněný násyp proti vodní erozi. Bezprostředně pod valem větší koncentrace objektů. Jeden z nich, prozkoumán v sondě B /m 269-273, obr. 173/, byl zahloubený sídlištní objekt s orientací delší osy V-Z /4,3 x 3,2 m, max. h. 0,8 m/. V SZ části objektu dvě kůlové jamky, obložené plochými kameny postavenými užší hranou do země a zajištěnými velkou kamennou plotnou. Kůlové jamky obsahovaly keramiku z pozdní doby bronzové, datující objekt. Důležité je to proto, neboť v objektu byl běhoun i ležák rotačního mlýnku z raného středověku /z výhozu rýhy, strati-

graficky nepodchycené/. Souvislejší osídlení pod vnitřním valem potvrzují i výsledky výzkumu Z. Liptákové /nepublikované, nález. zpr. 5904/72 v AÚ SAV/. Nižší a opět terasovitě upravené části temena Sitna byly podle výsledků zkoumání profilu rýhy méně osídlené /m 290-426/, lze však zde předpokládat osídlení ve středověku /nález gotického klíče/. Od m 426 /ve vzdálenosti asi 100 m kolmo na obvodový val/ začíná silná koncentrace pravěkých sídlištních objektů. Prostor se vyznačoval bohatostí nálezů a lze zde předpokládat nejdůležitější komponent osídlení. Ve složité stratigrafii vrstev, zkomplikované splachy půdy z vyšších míst, nalezeno v profilu rýhy, ale hlavně v jejím výhozu množství fragmentů keramiky z mladší a pozdní doby bronzové. Vyzdviženo také 16 bochníkovitých kamenných podložek pro drcení obilí, několik fragmentů závaží i dva přesleny, což vede k závěru, že pravěké hradiště nesloužilo pouze jako refugium, ale bylo i trvale osídleno. V těsné blízkosti brány hradiště /m 540-560/, využívané pro vstup i dnes, v místech, kde A. Kmeť předpokládal vzhledem k velkému počtu nálezů železoviny středověké metalurgické objekty, byla velká koncentrace archeologických předmětů. Kromě množství železoviny, úlomku bronzového plíšku, dvou fragmentů středověkých podkov a železných nožíků se objevily dva fragmenty ručně tvarované grafitové keramiky, první důkaz osídlení Sitna v době laténské. Rýha porušila i spodní partie pravěké brány, odkryla vrstvu propálených uhlíků a popele /spálený obranný objekt?/ a pokračovala i mimo prostory hradiště; 48 m od brány se nacházelo malé množství pravěké keramiky. Výzkum zjistil profil vrstev temene Sitna a zachránil relativně velký počet keramických fragmentů z pozdní doby bronzové. Na základě množství nálezů zemědělského charakteru lze předběžně uvažovat o trvalém osídlení pravěkého hradiště a koncentraci osídlení. Výzkum pokračuje.

L i t e r a t u r a

KMEŤ, A. 1902: Ďalšie výskumy z obvodu Sitna. b. m. /Citácia v MEDVECKÝ, K.: Dielo Andreja Kmeťa. Bojnice 1924./

LABUDA, J. 1981: Výsledky doterajšieho archeologického výskumu na Sitne. In: Študij. Zvesti Archeol. Úst. SAV. 19. Nitra, s. 113-123.

PELÍŠEK, J. 1961: Atlas hlavních půdních typů ČSSR. Praha.

ARCHÄOLOGISCHE GRABUNG AUF SITNO IM JAHRE 1982. In der Gemeinde Ilija /Bez. Žiar nad Hronom/ erfasste man auf dem Berggipfel des Sitno ein Schichtenprofil, eine Konzentration von Siedlungsobjekten im Areal des urzeitlichen Burgwalls und es wurde eine grosse Menge von Keramikfragmenten aus der späten Bronzezeit gerettet. Man fand auch latènezeitliche Graphittonkeramik und einige von einem gotischen Schlüssel begleitete Scherben aus dem Mittelalter. Die grosse Menge von Funden landwirtschaftlichen Charakters /Bodensteine von Getreidemühlen, Tongewichte und Spinnwirtel/ gestattet es, eine dauernde Besiedlung des Sitno anzunehmen. Die Rettungsgrabung setzt fort. /Abb. 173./

АРХЕОЛОГИЧЕСКОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ СИТНО В 1982 Г. В с. Илия /рай. Жяр-над-Гроном/ определен профиль слоев вершины горы Ситно, скопление селищных объектов внутри доисторического городища и спасено большое количество фрагментов керамики младшего и позднего периодов бронзы. Найдена также графитная керамика периода латена и несколько средневековых черепков,

сопровожденных готическим ключом. Большое количество предметов земледельческого характера /каменные подставки для растирания зерна, глиняные грузила и пряслица/ позволяет высказать мнение о непрерывности заселения Ситно. Охранное исследование продолжается. /Рис. 173./

VÝSLEDKY KRÁTKODOBÉHO VÝZKUMU V LAPÁŠI

Pavel Z e b r á k

Záchranný výzkum probíhal na laténském sídlišti, porušeném výkopem rýhy produktovodu v katastrálním území obce Lapáš /okr. Nitra/. Na lokalitu upozornil J. Uharček, který nalezl nedaleko sídliště keramiku z mladší doby bronzové /záchranné práce uskutečnili techničtí pracovníci AÚ SAV pod vedením autora příspěvku/. Rýha porušila osamocený sídlištní objekt z mladší doby bronzové /M-34-133-A-b, 1 : 25 000, 189 : 241 mm/ a laténské sídlištní objekty /uvedená mapa, 204 : 250 mm/, které se rýsovaly ve sterilním sprašovém podloží. Nejbohatší materiál byl v zahloubeném sídlištním objektu III /d. 240 cm, h. 55 cm/. Přesné rozměry i tvar nezjištěné /jednu delší stranu zničila rýha, druhou zakrývalo množství zeminy z výkopu/. Objekt bohatý na grafitovou hřebenovanou keramiku převážně situlového tvaru i množství mazanice, otočené dokonale vyhlazenou a vypálenou stranou dolů. Zveřejnění nálezů nedovoluje rozsah ani účel této publikace. Pro názornost publikujeme fragment okraje ústí nejčastěji zastoupeného tvaru a typu: ovalený okraj grafitové soudkovité situly, vyrobené na kruhu, na těle zdobené svislým hřebenováním, pod okrajem plytké okružní žlábky, d. 9,7 cm, š. 0,7 cm a v. 7,2 cm /obr. 174: 3/. Analogická keramika se nachází především na pohřebištích /Benadik 1961, s. 175–208/, ale objevuje se taktéž na synchronních sídlištích, např. Stupava /Farkaš - Turčan 1983, s. 19/. Datuje se do středolaténského období. Keramiku z Lapáše podle plochého a hrubšího hřebenování lze zařadit do stupně LC_2 /Benadik 1961, s. 190/. V okolí objektu nalezeno několik kulturních jam s analogickou keramikou. Z jedné jámy vyzdvižena pravěká keramika, blíže kulturně neurčená, snad z mladší doby bronzové či halštatu. Keramika doby laténské doplňuje mapu osídlení Nitranska o novou lokalitu.

L i t e r a t u r a

BENADIK, B. 1961: Grafitová keramika v laténskych hroboch na Slovensku. Slov. Archeol., 9, s. 175–208.

FARKAŠ, Z. - TURČAN, V. 1983: Praveké a včasnostredoveké osídlenie Stupavy. Vlastiv. Čas., 32, č. 1, s. 17–21.

ERGEBNISSE EINER KURZFRISTIGEN GRABUNG IN LAPÁŠ. In der Gemeinde Lapáš /Bez. Nitra/ realisierte man die Abdeckung einer durch Erdarbeiten gestörten latènezeitlichen Siedlung. Es wurde eine Siedlungsgrube untersucht, die eine grosse Menge latènezeitlicher Graphitton-Keramik enthielt, die durch flachen und gröberen Kammstrich /Abb. 174: 3/ an das Ende der Mittellatènezeit /LTC_2/ datiert ist. Ausser latènezeitlichen Objekten rettete man Keramikmaterial aus der jüngeren Bronzezeit. Die gefundene latènezeitliche Keramik ergänzt die Besiedlungskarte des Nitra-Gebietes in dieser Zeit um eine neue Lokalität.

РЕЗУЛЬТАТЫ КРАТКОВРЕМЕННОГО ИССЛЕДОВАНИЯ В С. ЛАПАШ. В с. Лапаш /рай. Нитра/ осуществлено исследование латенского поселения, нарушенного земляными работами. Обследована селищная яма, содержавшая большое количество латенской графитной керамики, датированной на основе мелкого и грубого гребенчатого узора /рис. 174: 3/ концом среднего латена /LC_2/. Кроме латенских объектов спасен также керамический материал младшего периода бронзы. Находки керамики периода латена дополняют карту заселения района г. Нитры в этот период новым местонахождением.

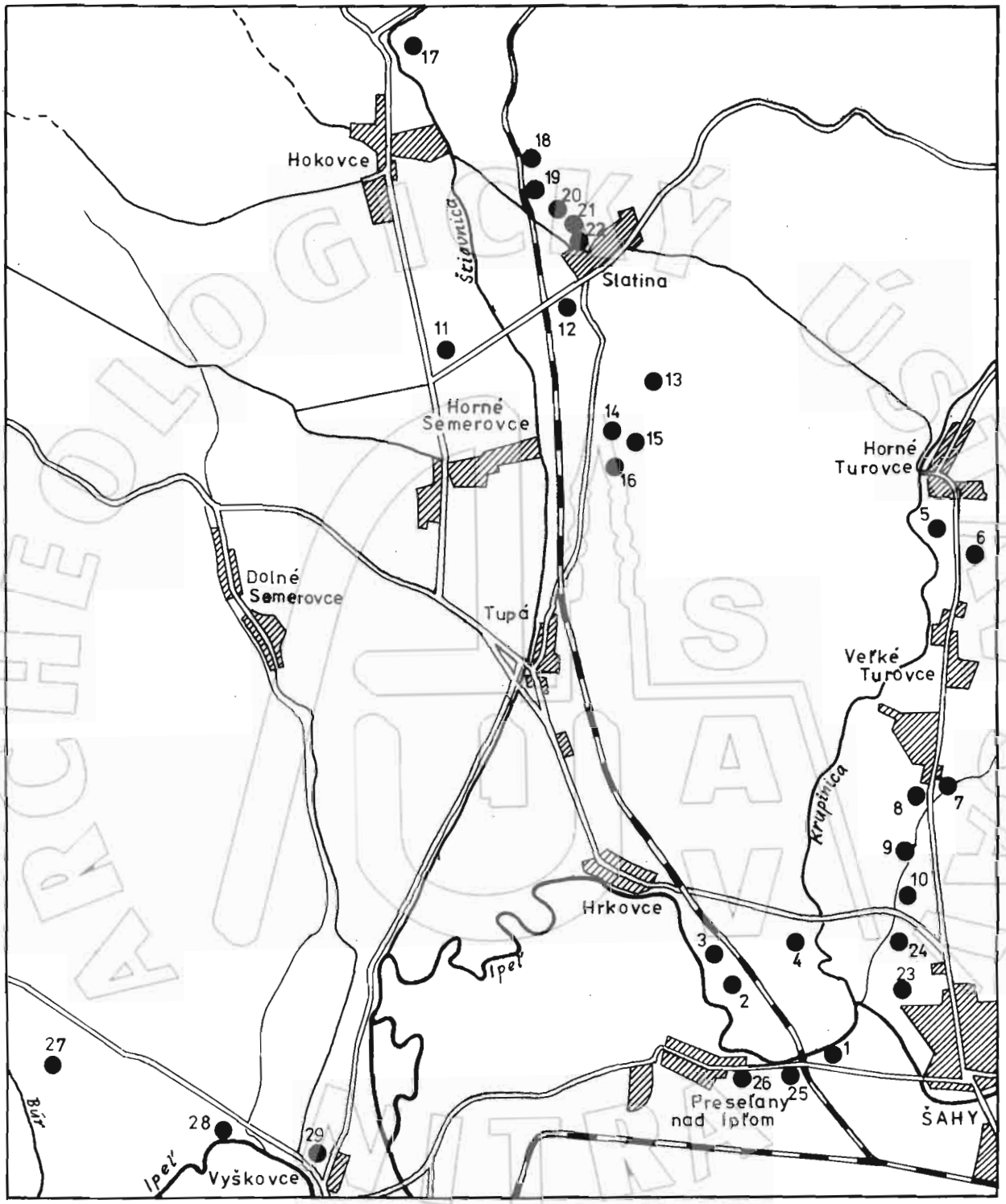
VÝSLEDKY PRŮZKUMU V BOĽKOVCÍCH

Pavel Ž e b r á k

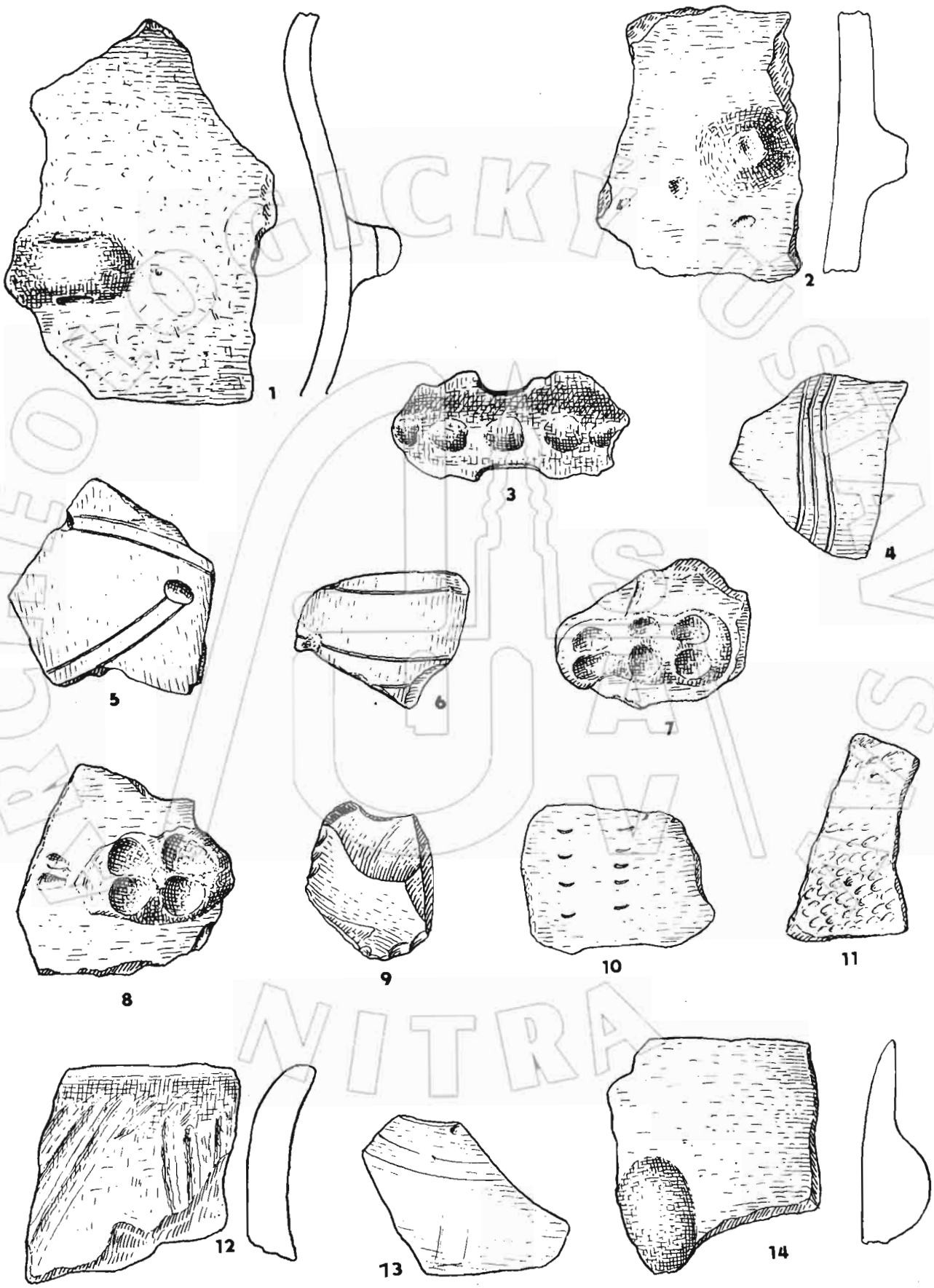
Průzkum trasy plynovodu v okr. Rimavská Sobota a Lučenec /V. Furmánek, G. Nevizánsky, J. Balko a P. Žebrák/ sledoval úsek Lučenec - Veľké Dravce. V JZ části katastru obce Boľkovce /okr. Lučenec/ v poloze Veľké pole /M-34-136-B-a, 1 : 25 000, 329 : 17 mm/ kóta 191, v místech nálezů fragmentů atypické pravěké keramiky /archiv Archeologického ústavu SAV, nález. zpr. 6330/72/, se zjistila sídlištní keramika kyjatické kultury. Naleziště se rozkládá na výše položených částech V svahu údolí řeky Ipľu /asi 20 m nad úrovní hladiny/ zhruba 120 m od řeky. Zachránilo se množství atypické keramiky; blíže zařaditelné jen fragmenty okrajů nádob, např. fragment facetovaného okraje ústí miskovité nádoby z velmi dobře vyplaveného materiálu, obě strany okrověhnědé a hlazené, d. 6,7 cm, š. 0,7 cm a v. 3,3 cm /obr. 174: 1/, a pupík nádoby z hlíny s příměsí drobných kaménků, okrověhnědý a s hladkým povrchem, d. 8,3 cm, š. 4,3 cm a v. 3,7 cm /obr. 174: 2/. Materiál doplňuje mapu osídlení lidu kyjatické kultury o novou lokalitu na středním Poiplí.

ERGEBNISSE DER GELÄNDEBEGEHUNG IN DER GEMEINDE BOĽKOVCE. In der Gemeinde Boľkovce /Bez. Lučenec/ wurde atypische Siedlungskeramik der Kyjatice-Kultur festgestellt; einstufbar sind nur Fragmente von Mündungsrändern /Abb. 174: 1/ und ein plastischer Buckel /Abb. 174: 2/. Damit wurde die Besiedlungskarte der Träger der Kyjatice-Kultur um eine neue Fundstelle im mittleren Eipeltal ergänzt.

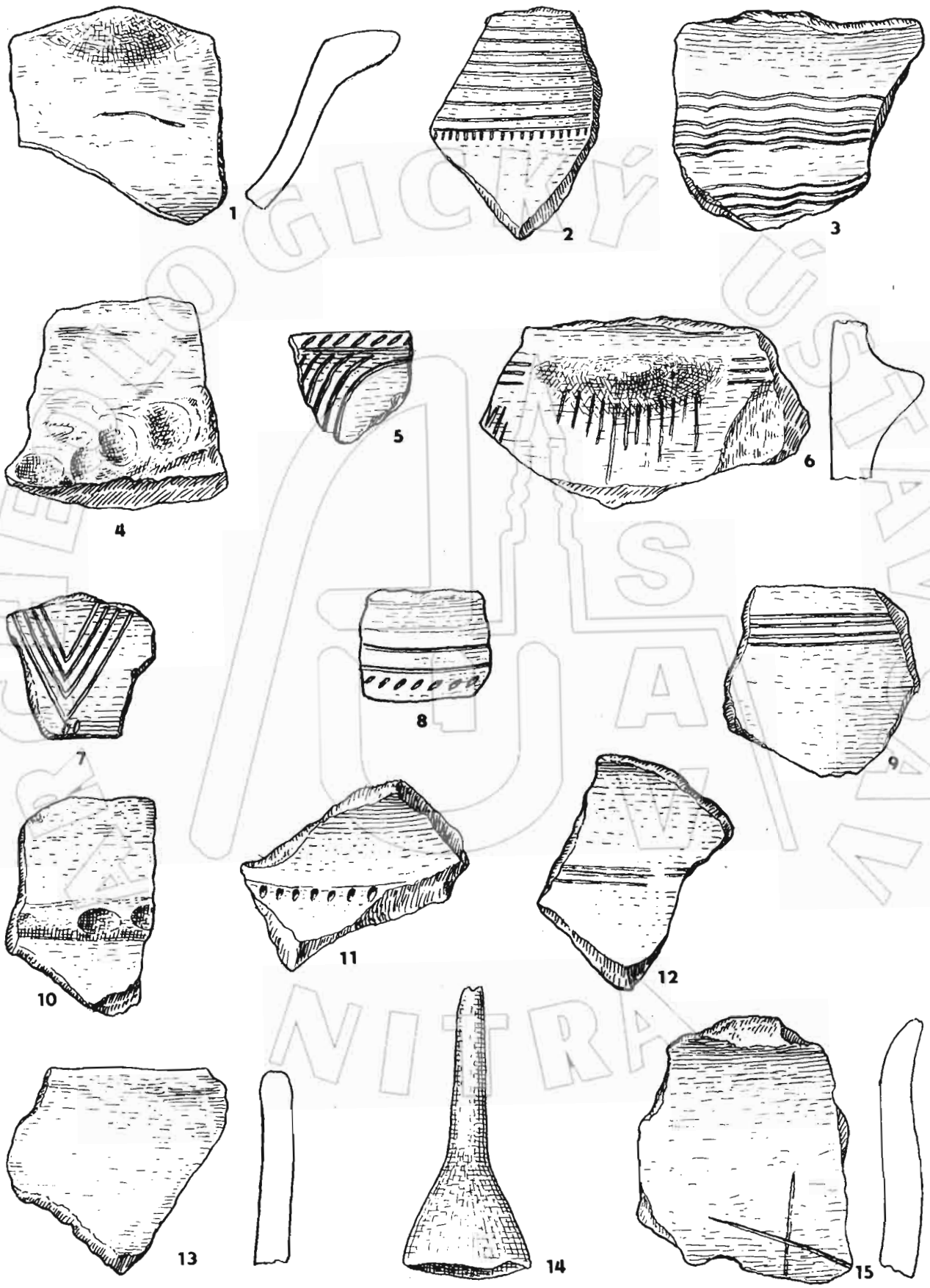
РЕЗУЛЬТАТЫ РАЗВЕДОК В С. БОЛЬКОВЦЕ. В с. Больковце /рай. Лученец/ обнаружена атипическая селищная керамика киятицкой культуры; отнести можно только фрагменты краев устья /рис. 174: 1/ и пластический пупок /рис. 174: 2/. Дополнена карта заселения народа киятицкой культуры новым местонахождением в области среднего Поиплья.

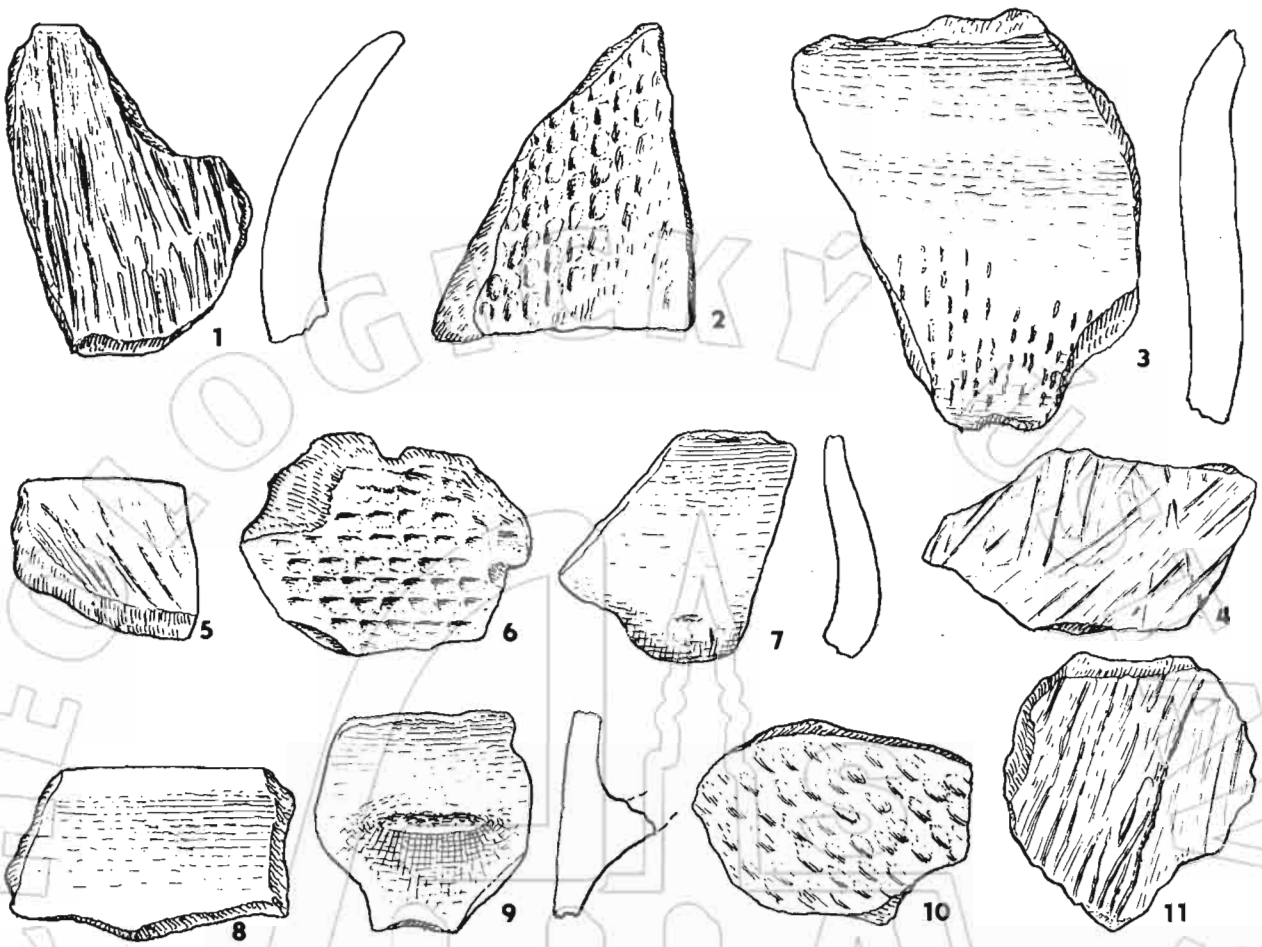
Obr. 1. Mapa objavených archeologických lokalít. (L. Bánesz - G. Nevizánsky, s. 25.)

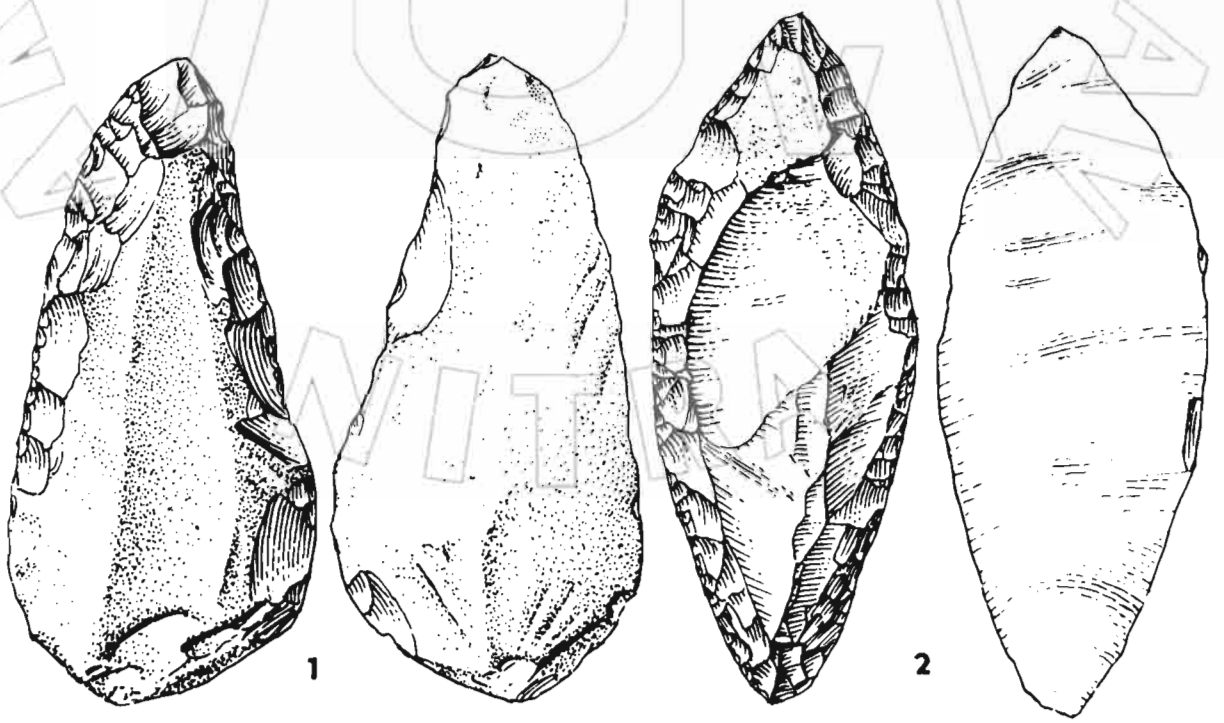
Obr. 2. Nálezy z prieskumu dolného toku Krupinice a Štiavnice. 1-13 - Horné Turovce, 14 - Slatina. (L. Bánesz - G. Nevizánsky, s. 25.)

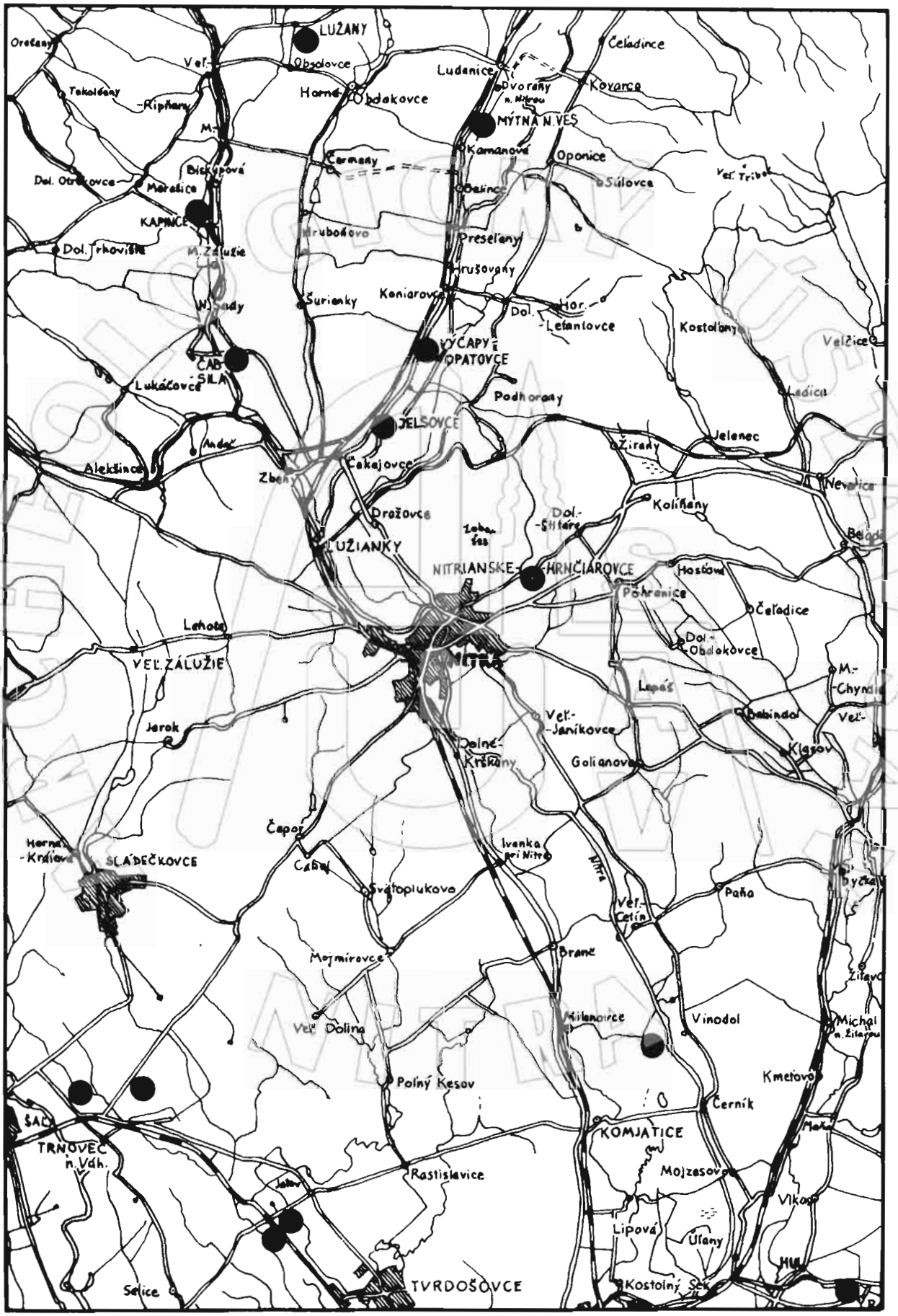
Obr. 3. Sídliskové nálezy z prieskumu dolného toku Krupinice a Štiavnice. 1-9, 14, 15 - Veľké Turovce, časť Dolné Turovce, 10-13 - Slatina. (L. Bánesz - G. Nevizánsky, s. 25.)

Obr. 4. Nálezy zo sídliska hatvanskej kultúry zo Sazdíc. (L. Bánesz - G. Nevizánsky, s. 25.)

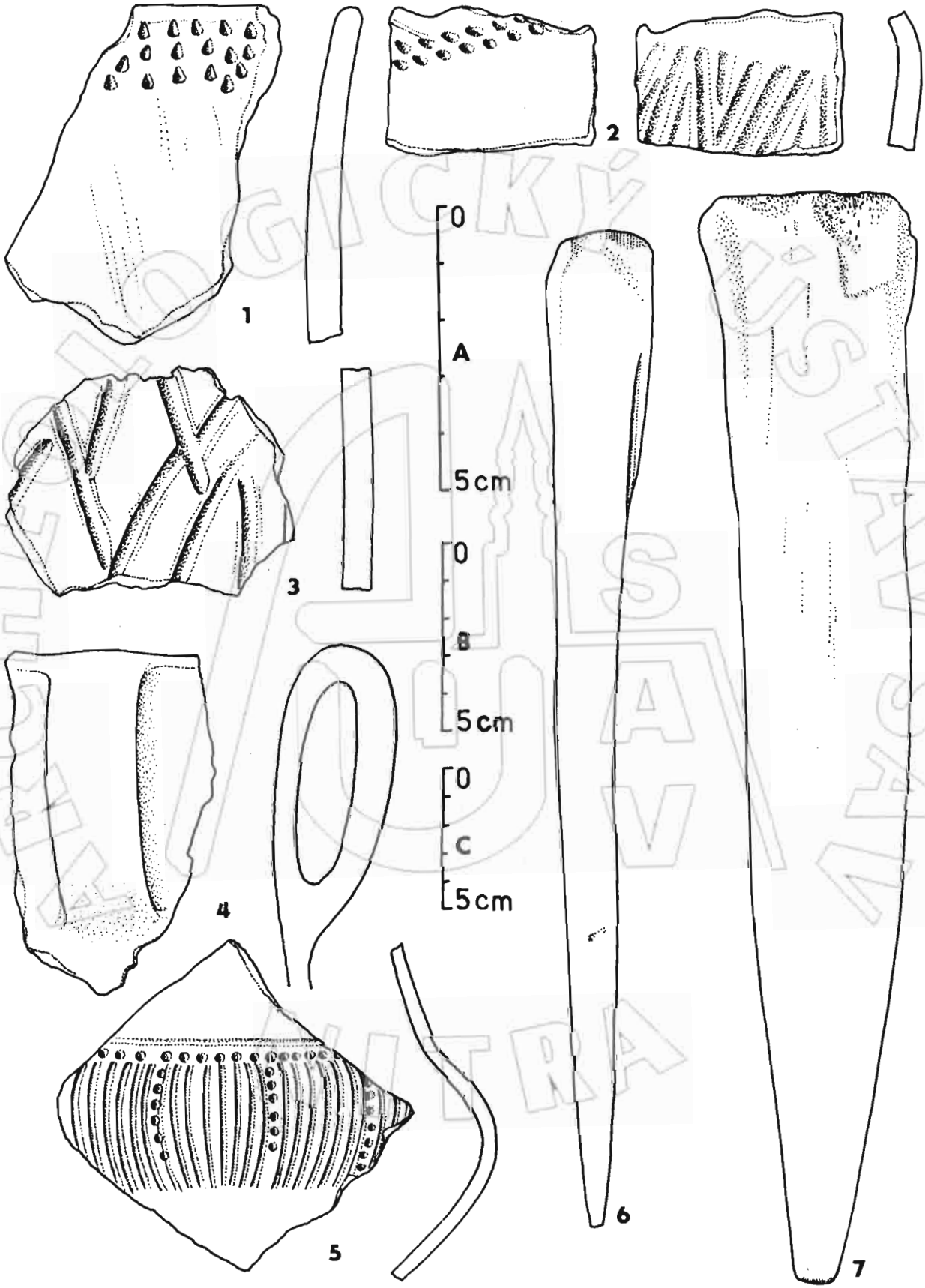
Obr. 5. Trenčianske Bohuslavice. 1 - reutilizovaný moustériensky hrot z rádiolaritu, druhotne použitý v gravettiene, pracovisko B, 2 - dvojhrot /bohuslavický hrot/ z pazúrika, pracovisko A. (J. Bárta, s. 30.)

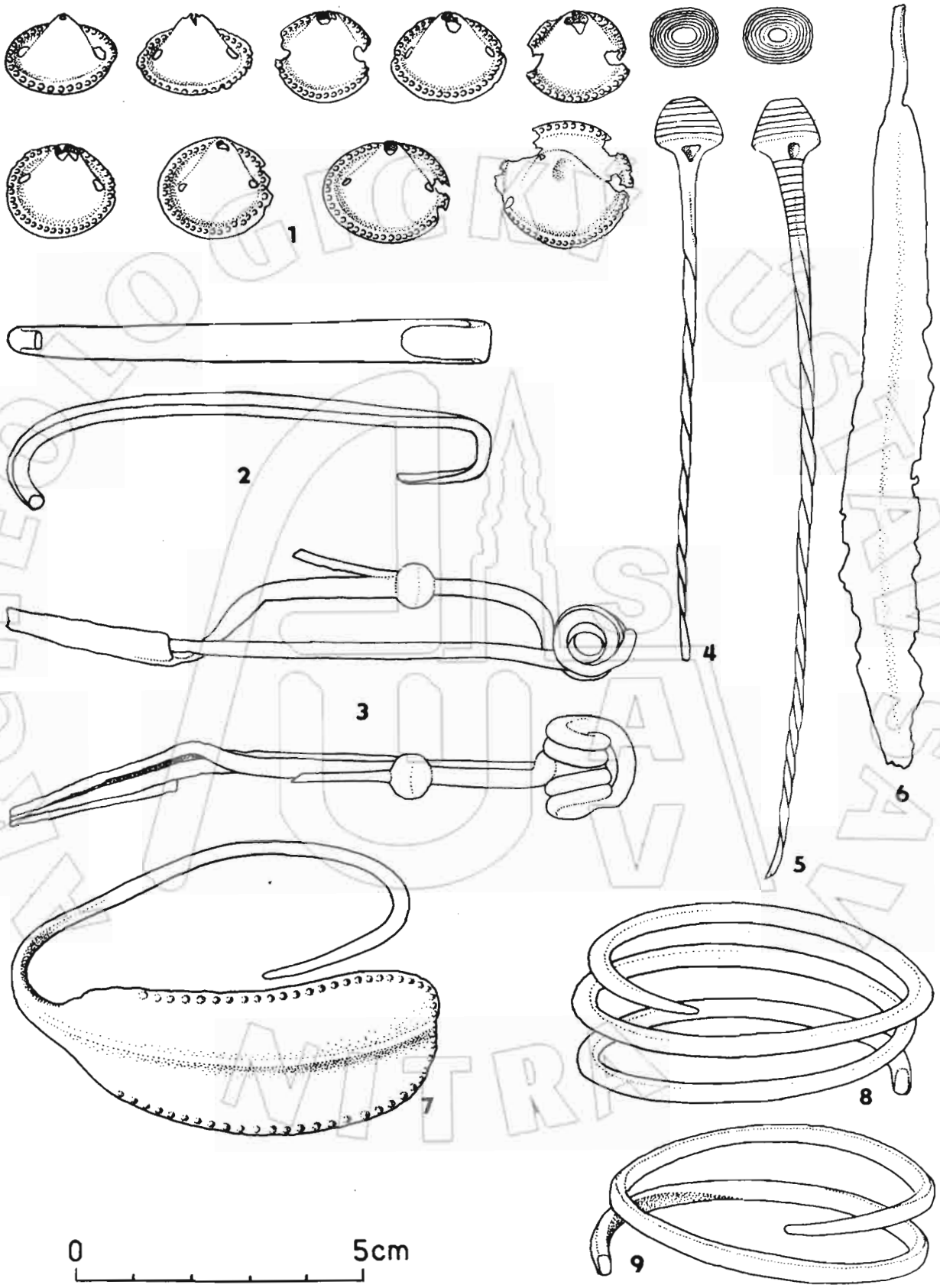
Obr. 6. Mapa pohrebísk nitrianskej skupiny, ku ktorým sa hľadali sídliská. (J. Bátora, s. 38.)

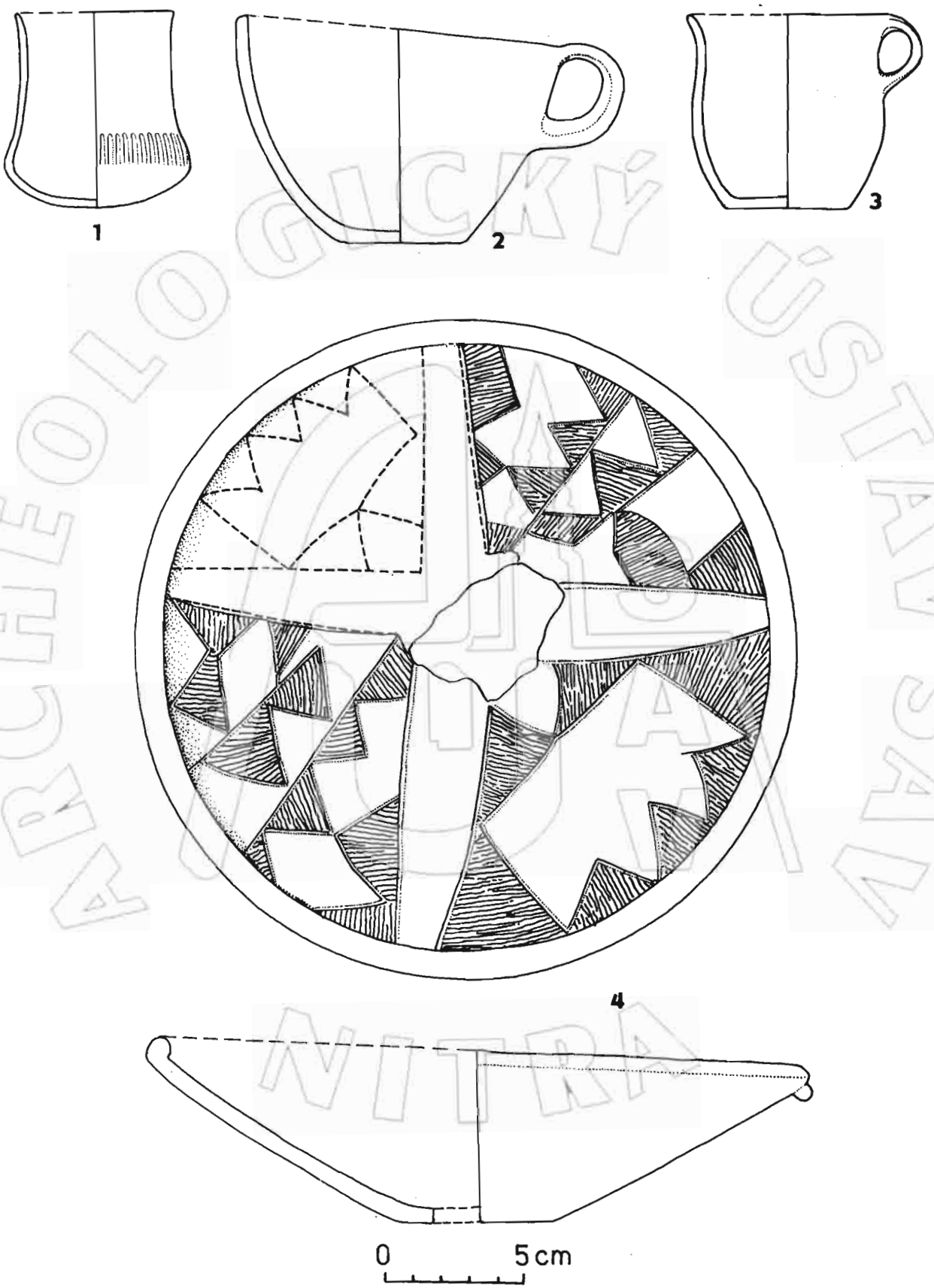
Obr. 7. Jelšovce. Praveké a slovanské črepy z prieskumu. (J. Bátora, s. 40.)

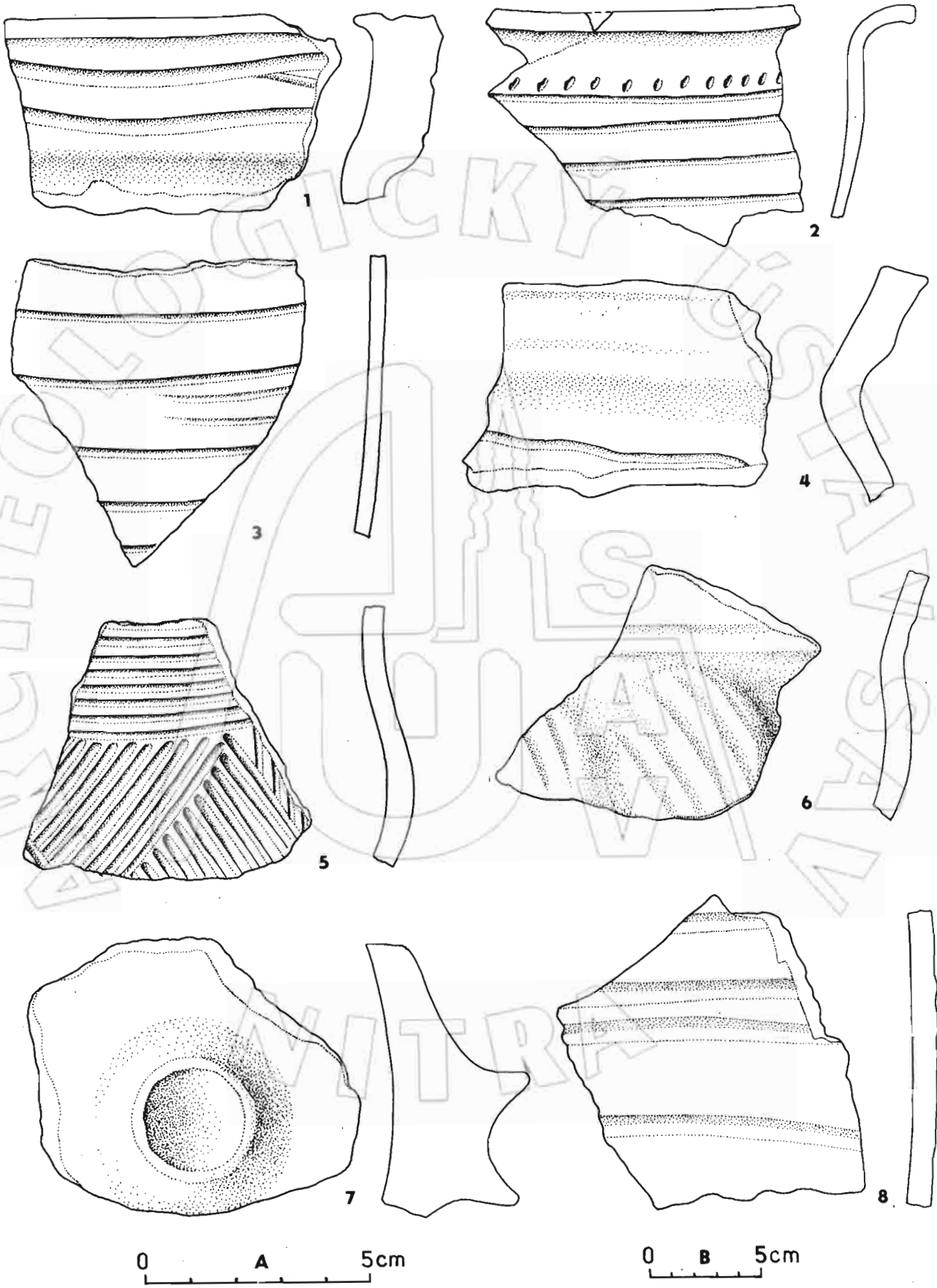
Obr. 8. Jelšovce. Nálezy z prieskumu. 1-3, 5 - kultúra s kanelovanou keramikou, 4, 7 - skupina Kosihy-Čaka, 6 - nitrianska skupina. Mierka A: 6, 7; B: 5; C: 1-4. (J. Bátora, s. 38.)

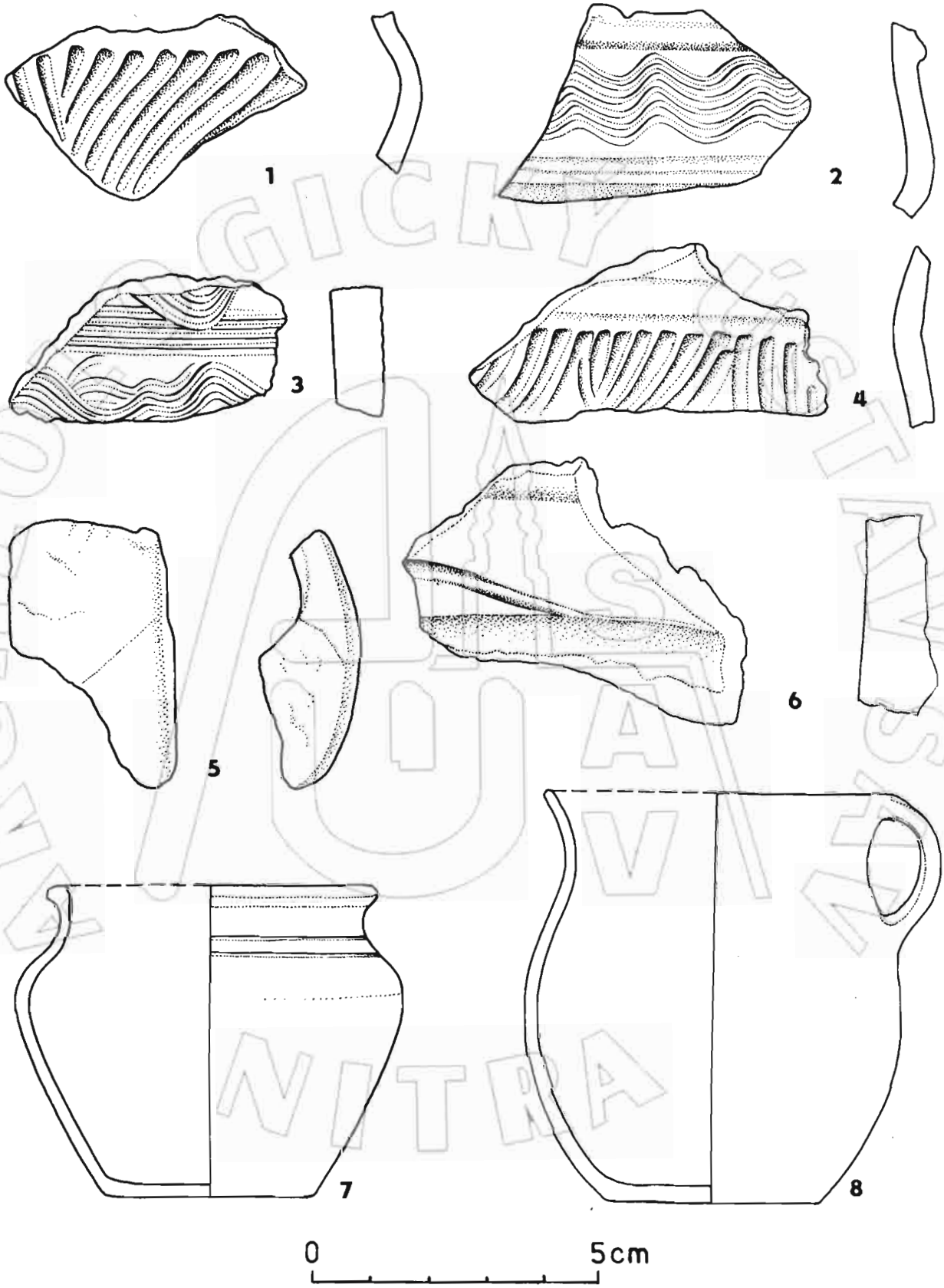
Obr. 9. Jelšovce. 1, 4, 5 - bronzová industria z výskumu únětico-maďarovského pohrebiska, 2 - bronzová zápona z únětico-maďarovského hrobu, 3 - železná spona z mladšej doby laténskej, 6-9 - medená industria nitrianskej skupiny. (J. Bátora, s. 38, 40.)

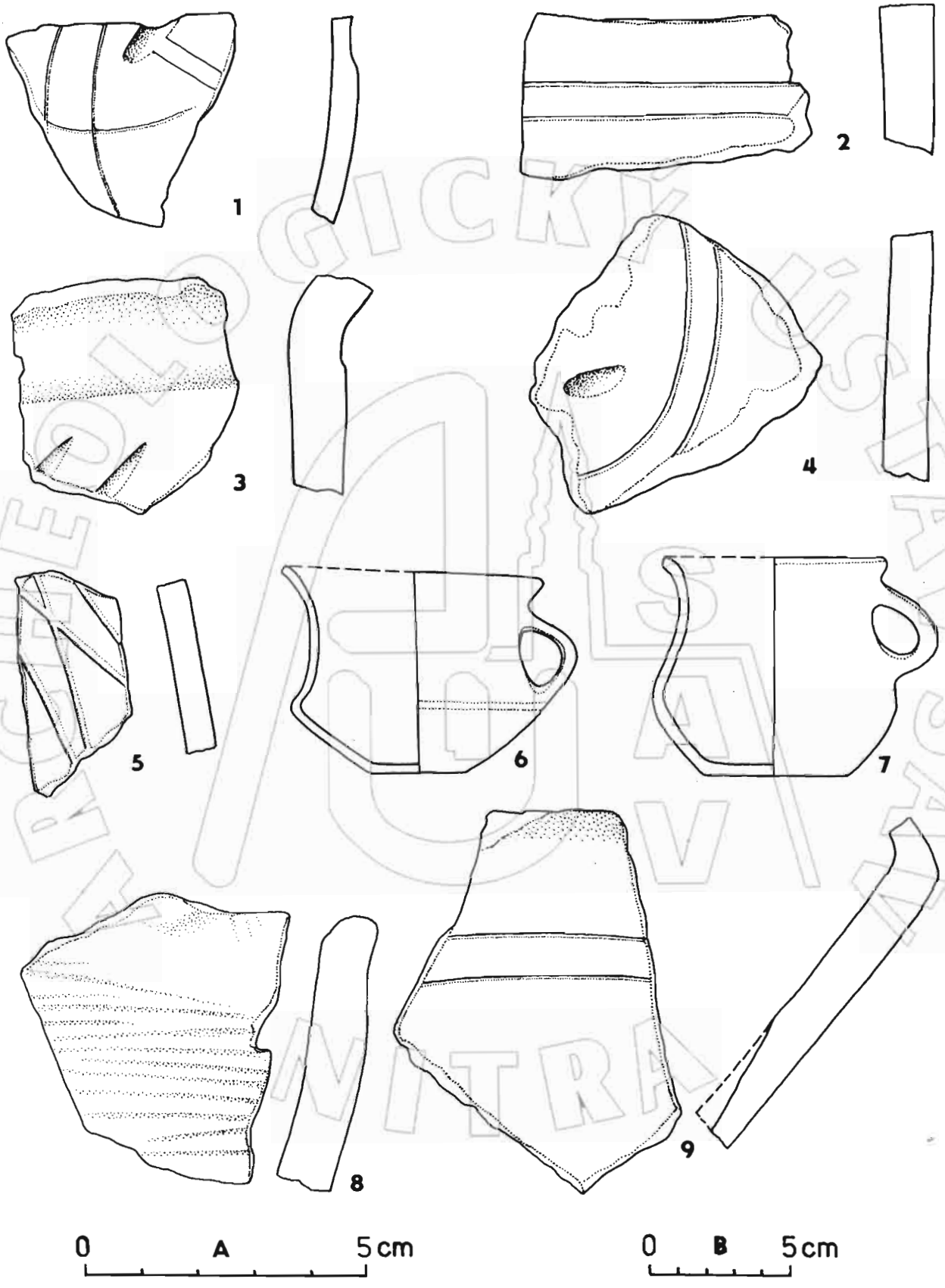
Obr. 10. Jelšovce. Výber keramického materiálu zo záchranného výskumu. (J. Bátora, s. 40.)

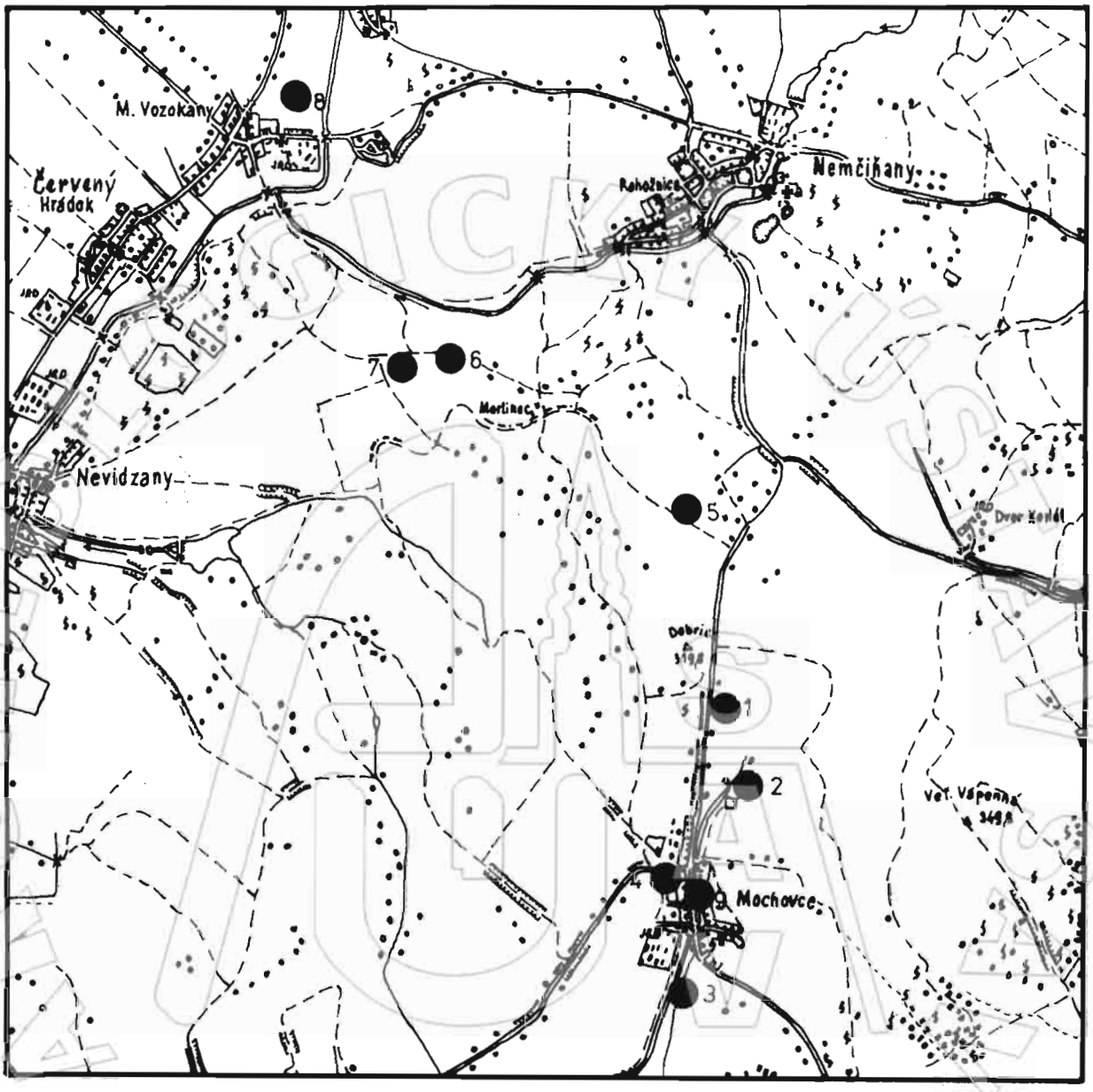
Obr. 11. Jelšovce. Výber črepov zo záchranného výskumu. Mierka A: 1, 4, 6-8; B: 2, 3, 5. (J. Bátora, s. 40.)

Obr. 13. Jelšovce. Keramický materiál zo záchranného výskumu. (J. Bátora, s. 40.)

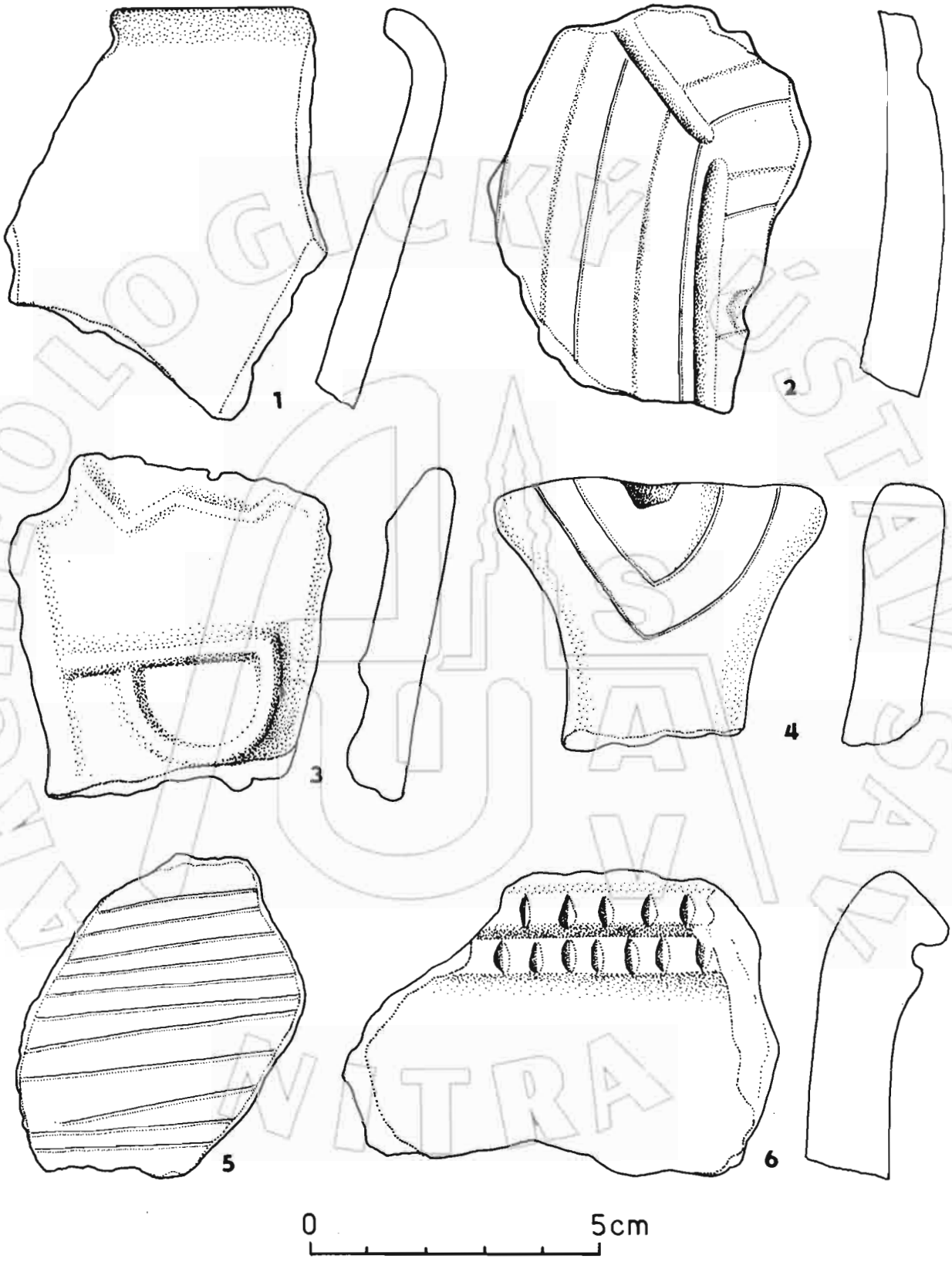
Obr. 14. Výber nálezov. 1-7 - Ludanice, časť Mýtna Nová Ves, 8, 9 - Čermany. Mierka A: 1-5, 8-9; B: 6, 7. (J. Bátora, s. 36.)

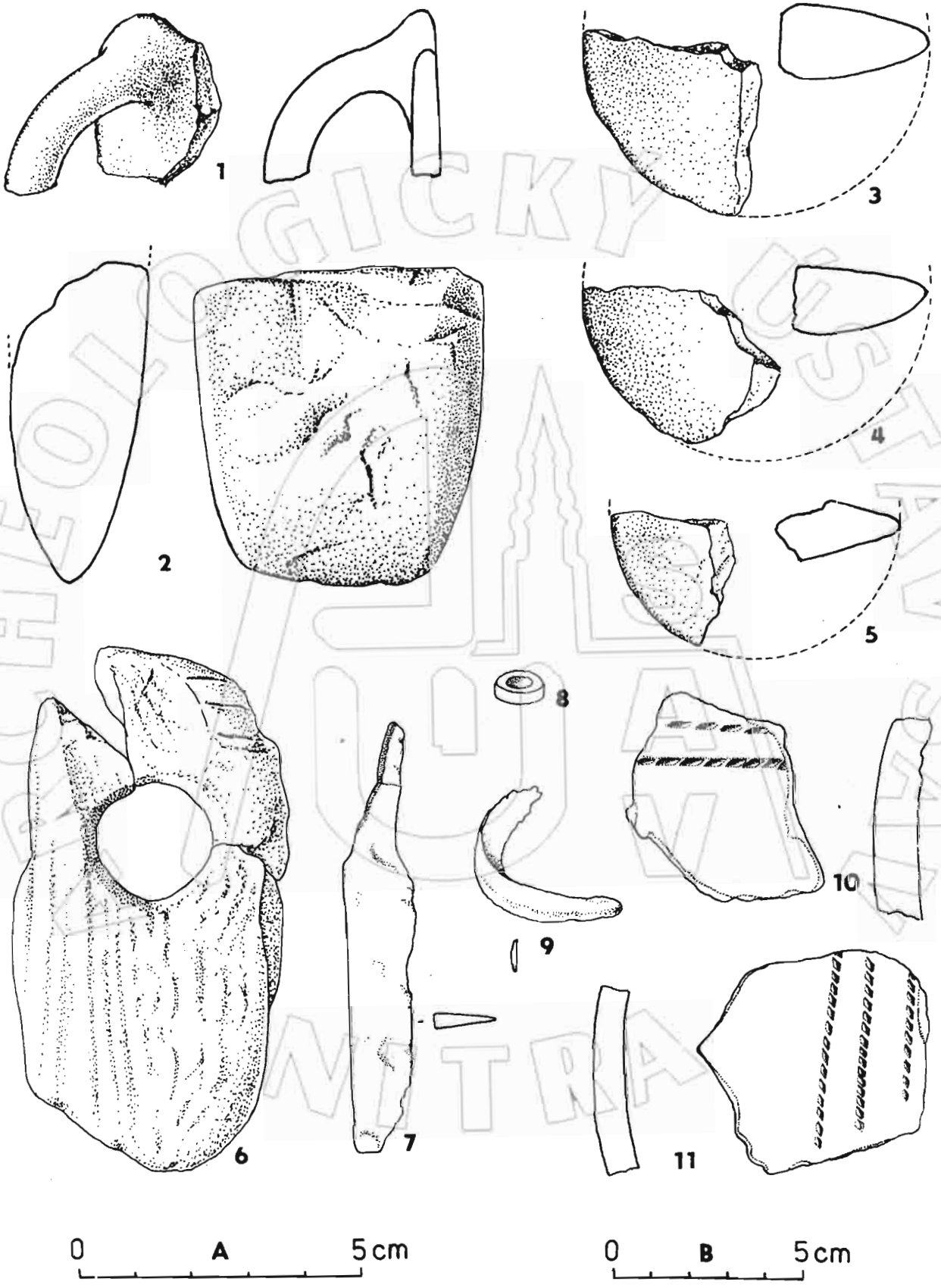
Obr. 15. Mochovce. Mapa lokalít zistených pri výstavbe atómovej elektrárne. (J. Bátora, s. 43.)

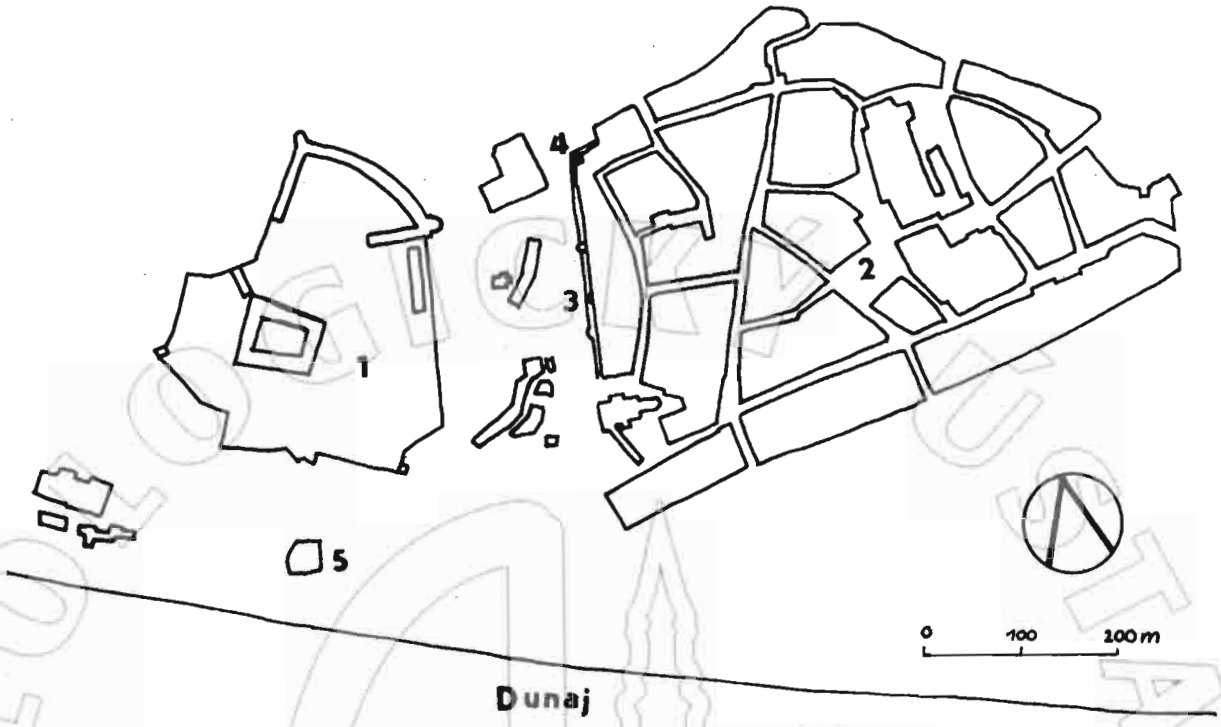
Obr. 16. Výber nálezov. 1-9, 11 - Mochovce, 10 - Komjatice, 12 - Podlužany, 13 - Výčapy-Opatovce. (J. Bátora, s. 36, 38, 43.)

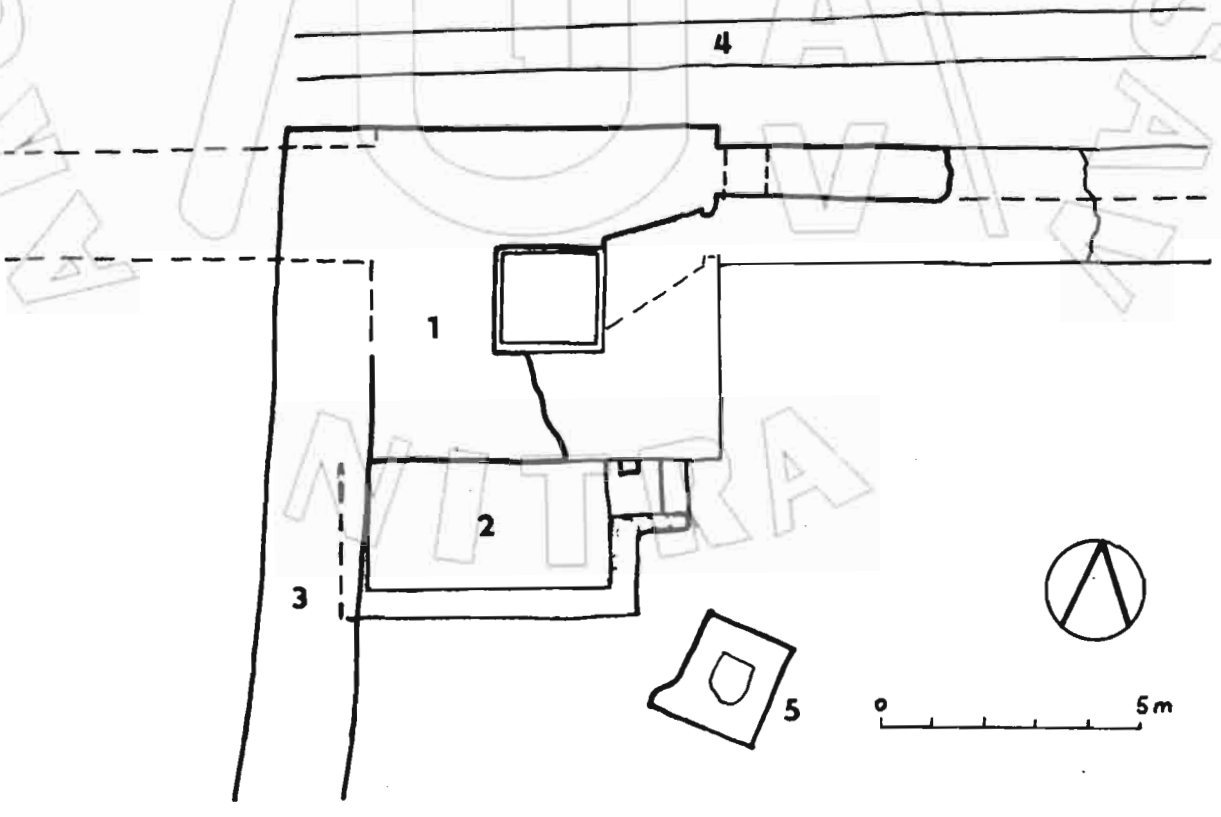
Obr. 17. Výber nálezov. 1, 6 - Nové Vozokany, časť Malé Vozokany, 2-5 - Nemčiňany. (J. Bátora, s. 43.)

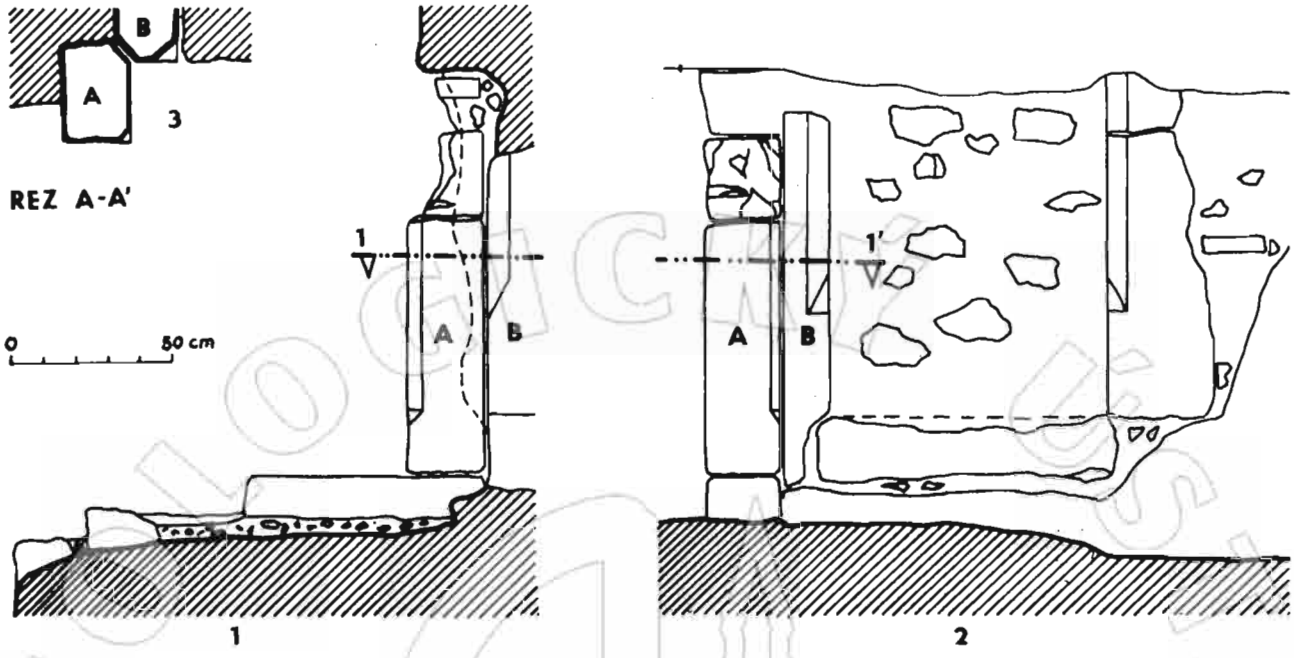
Obr. 18. Výber nálezov. 1-6 - Nemčiňany, 7 - Lužany, 8-11 - Ludanice, časť Mýtna Nová Ves. Mierka A: 1-5, 7-11; B: 6. (J. Bátora, s. 38, 43.)

Obr. 19. Bratislava. Situácia v centre historického jadra: 1 - areál hradu, 2 - mestská rezervácia, 3 - Z časť mestského opevnenia, 4 - miesto nálezu veže, 5 - Vodná veža. (P. Baxa - V. Ferus, s. 49.)

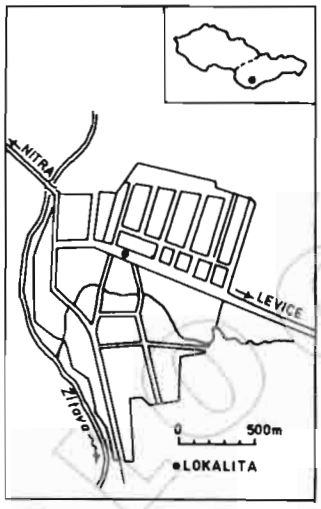
Obr. 20. Bratislava /Kapitulská ul., parcela 431/. Veža v SZ nároží mestského opevnenia: 1 - veža, 2 - objekt 7/82, 3 - hradbový múr Z časti mestského opevnenia, 4 - parkanový múr, 5 - hutnícka pec. (P. Baxa - V. Ferus, s. 49.)

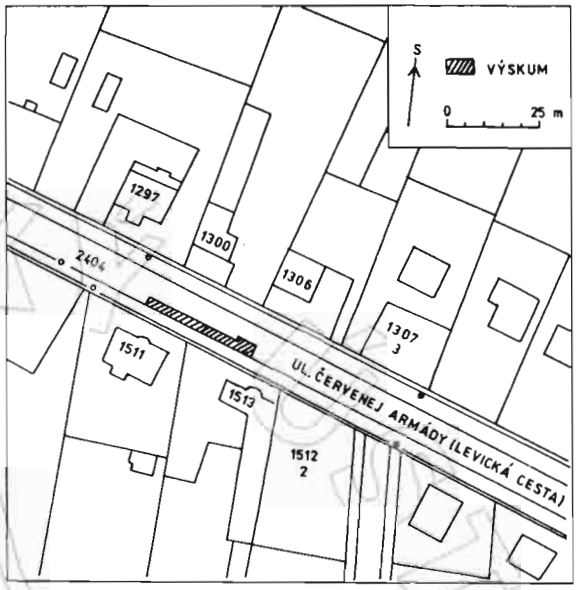
Obr. 21. Bratislava /Kapitulská ul., parcela 431/. 1 - detail vstupného portálu v 1. poschodí veže, 2 - portál vstupu do parkanu mestského opevnenia. (P. Baxa - V. Ferus, s. 49.)

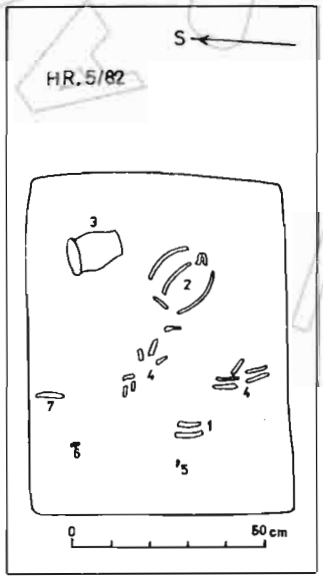
Obr. 22. Bratislava /Kapitulská ul., parcela 431/. Hmota veže po očistení od stavebnej sutiny. (P. Baxa - V. Ferus, s. 49.)

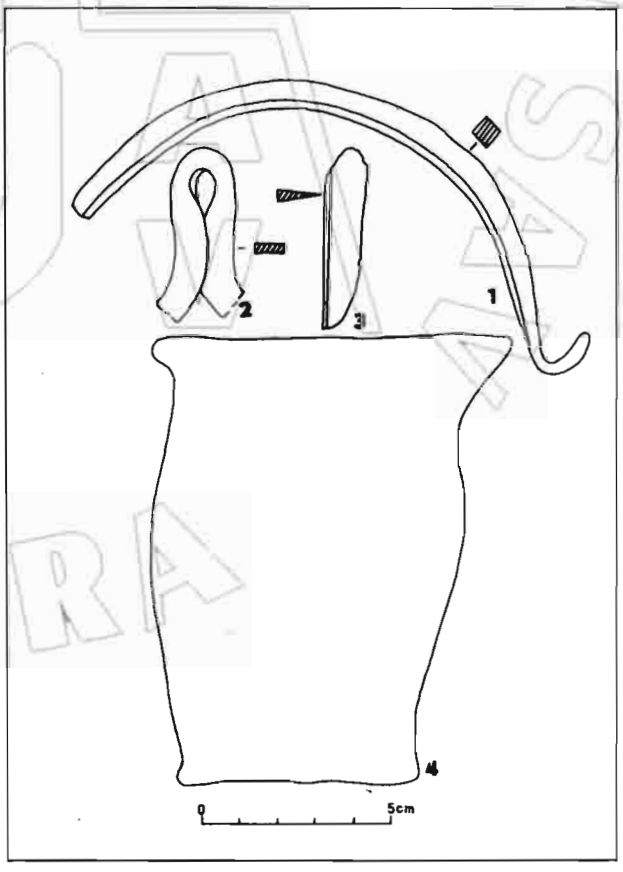
Obr. 23. Vráble. Situačný plán. (D. Bialeková, s. 53.)

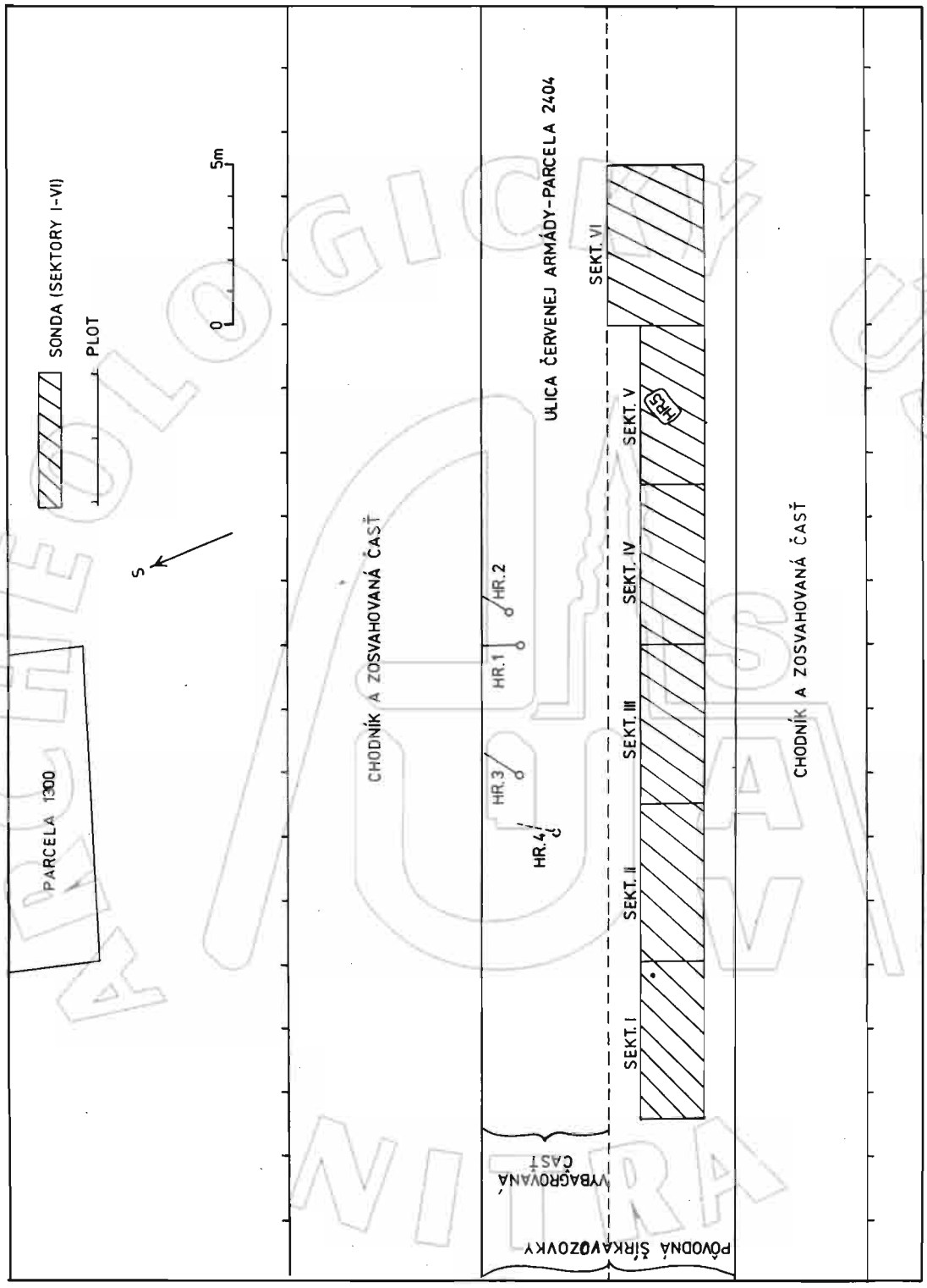
Obr. 24. Vráble. Výsek z katastrálnej mapy z r. 1956. (D. Bialeková, s. 53.)

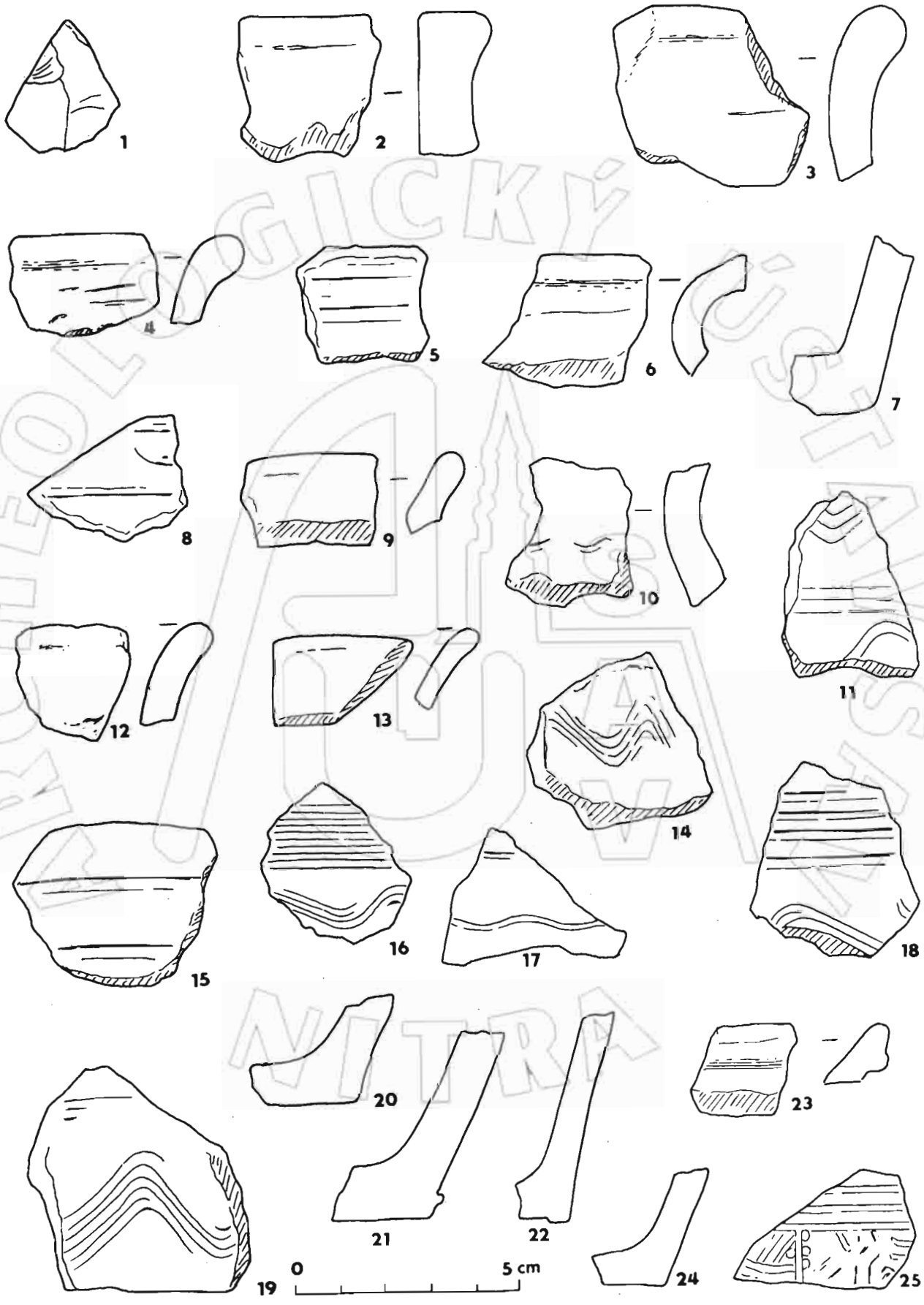
Obr. 25. Vráble. Plán hrobu 5/82 s označením výskytu nálezov. (D. Bialeková, s. 53.)

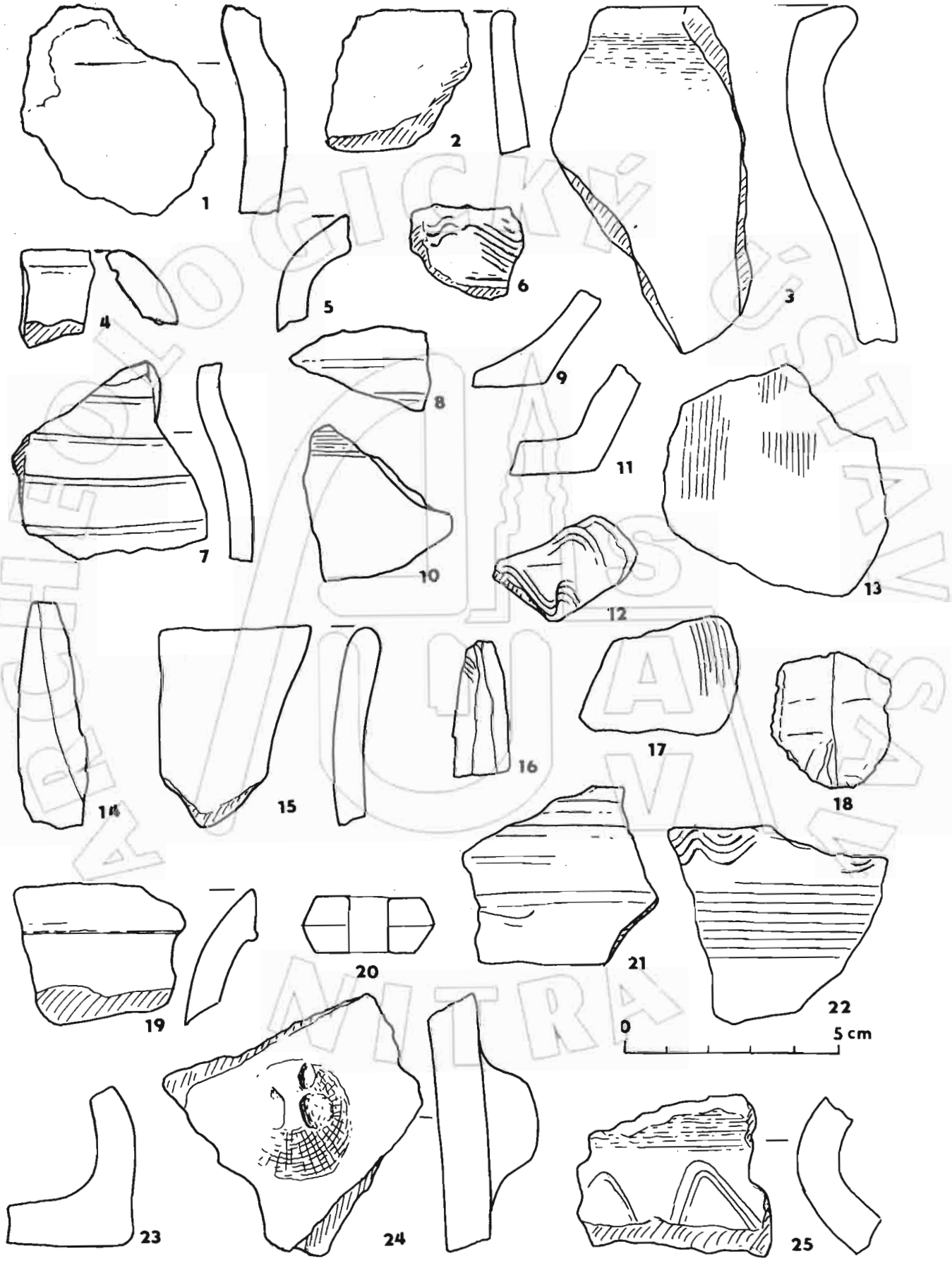
Obr. 26. Vráble. Nálezy z hrobu 5/82: 1 - rúčka vedierka, 2 - ataša vedierka, 3 - nožík, 4 - nádoba. (D. Bialeková, s. 53.)

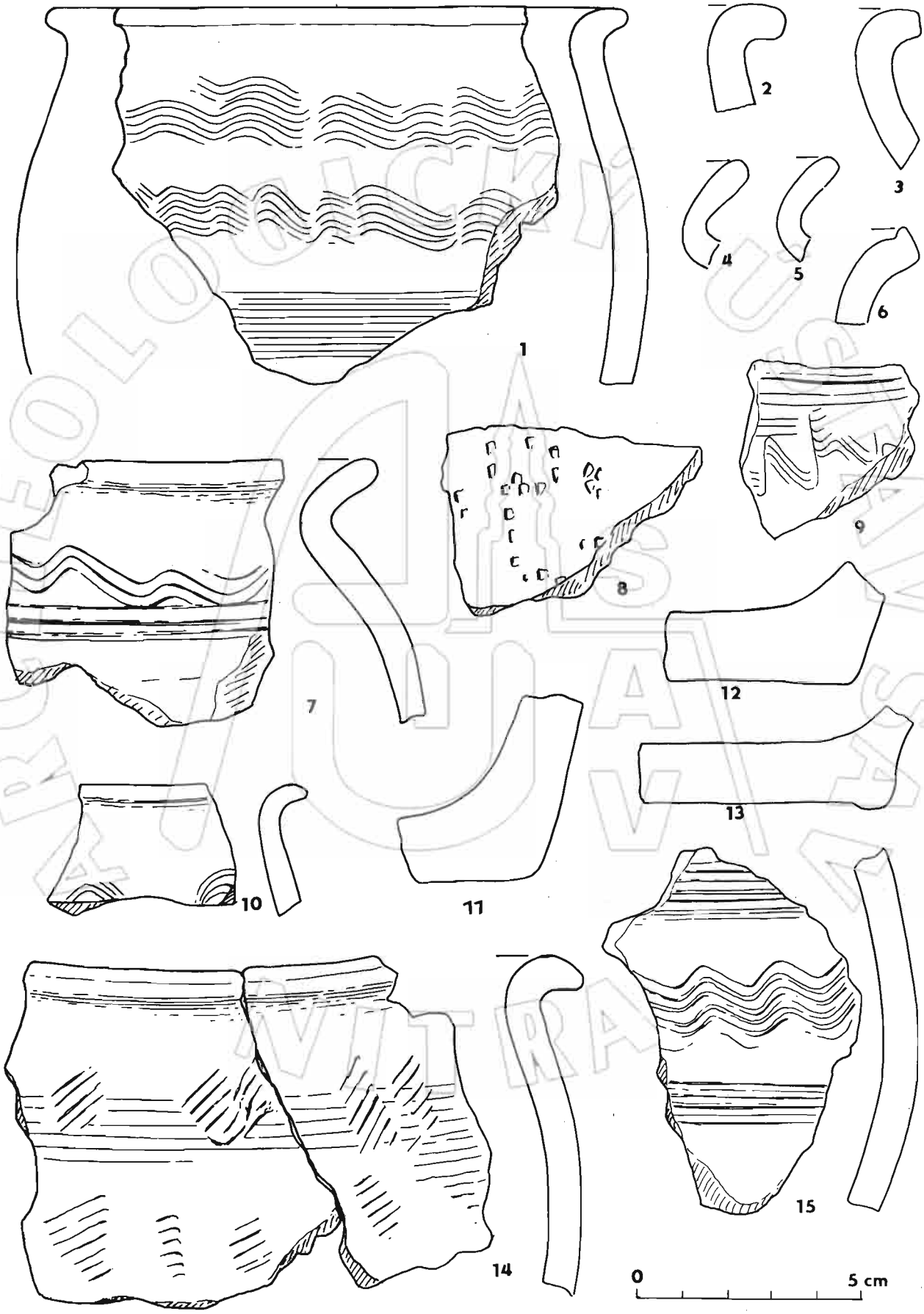
Obr. 27. Vráble. Situačný plán výskumu. (D. Bialeková, s. 53.)

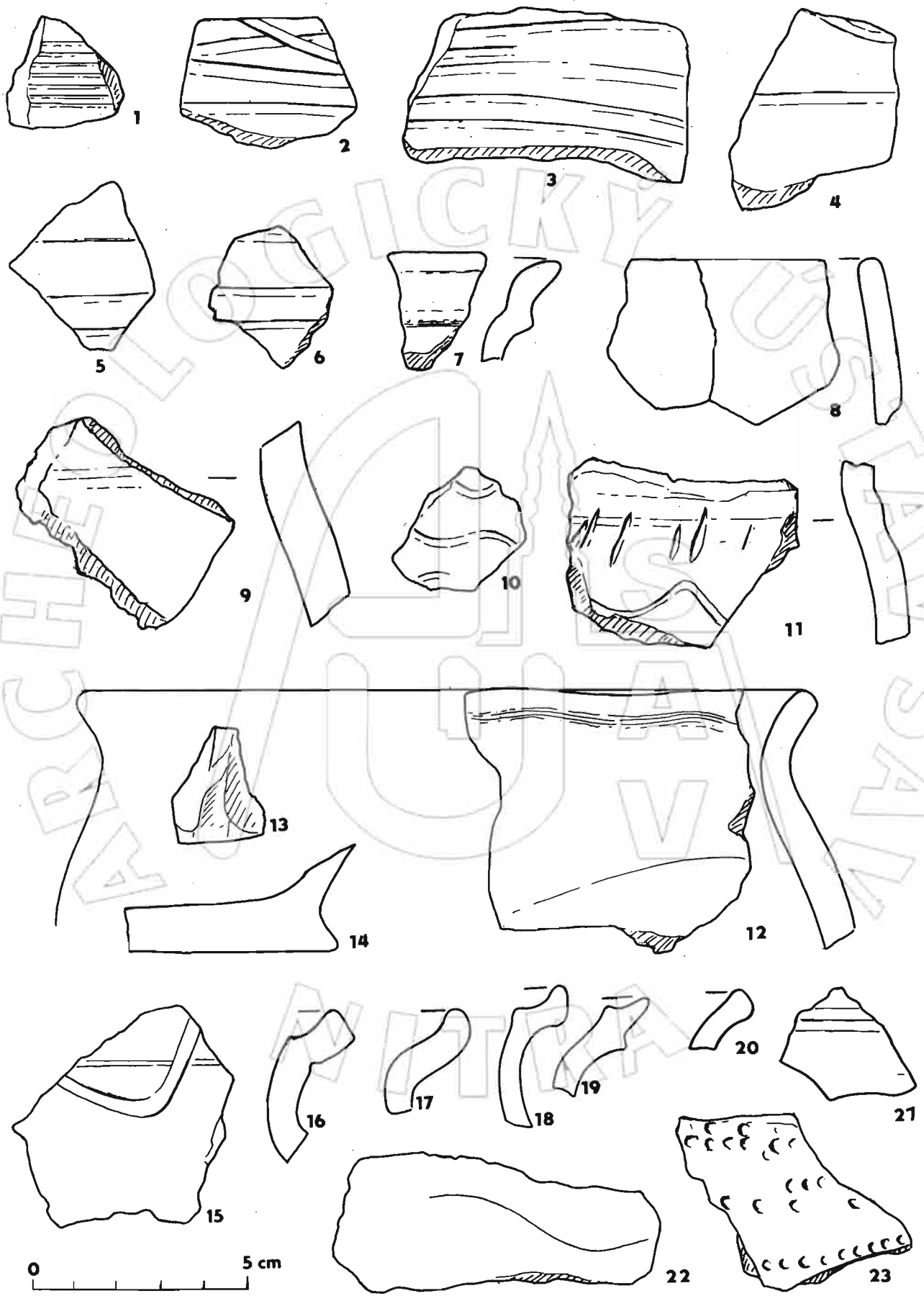
Obr. 28. 1-9 - Bačkov /Žárjová, Višňovčík/, 10-25 - Brekov /Nive/. 1 - neolit, 2, 3 - doba halštatská, 4 - doba včasnoslovanská, 5, 6, 8, 9 - 10.-11. stor., 7 - doba rímska, 10-22, 24 - 9.-10. stor., 23, 25 - stredovek. (V. Budinský-Krička, s. 57.)

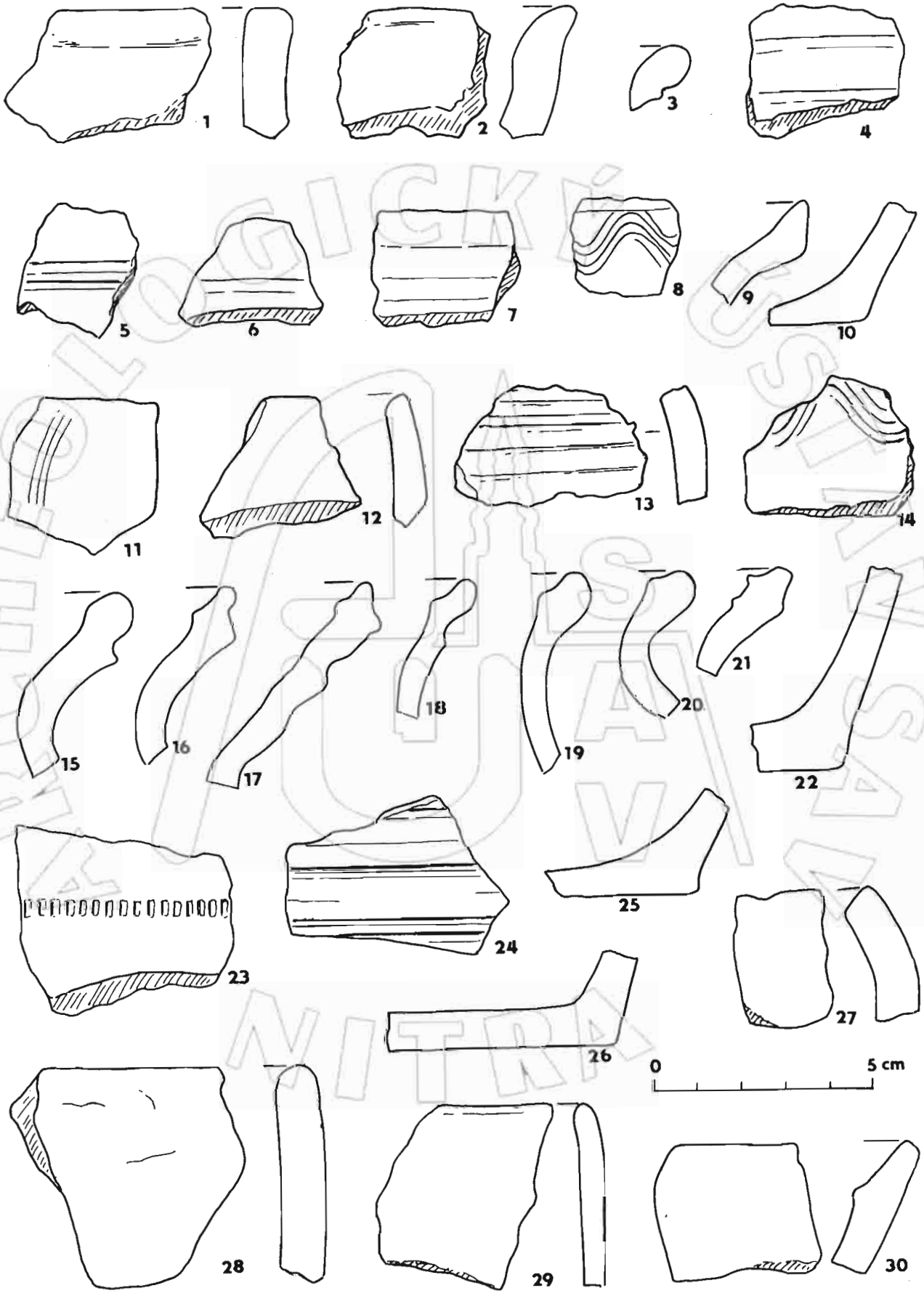
Obr. 29. Budkovce /1-12 - Hurka I, 13-25 - Hurka II/. 1-3, 23, 24 - doba halštatská, 4, 5, 7-11, 19 - vrcholný stredovek, 6, 12, 20-22, 25 - 9.-10. stor. 13-18 - neolit, 20-22, 25 - slovanský sídliskový objekt 1/82. (V. Budinský-Krička, s. 57.)

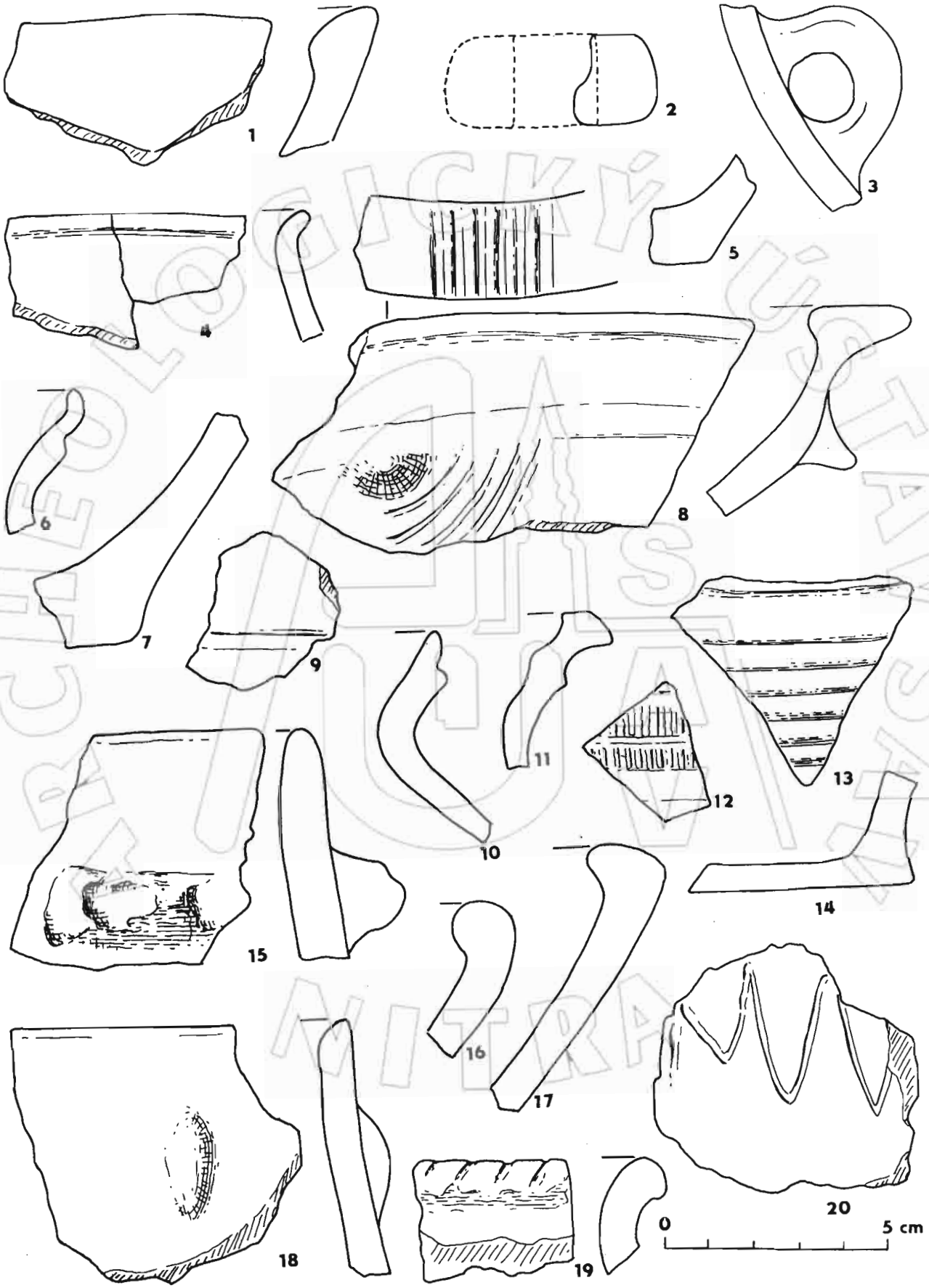
Obr. 30. Budkovce /Hurka II/. Nálezy zo sídliskového objektu 2/82, 9.-10. stor. (V. Budinský-Krička, s. 57.)

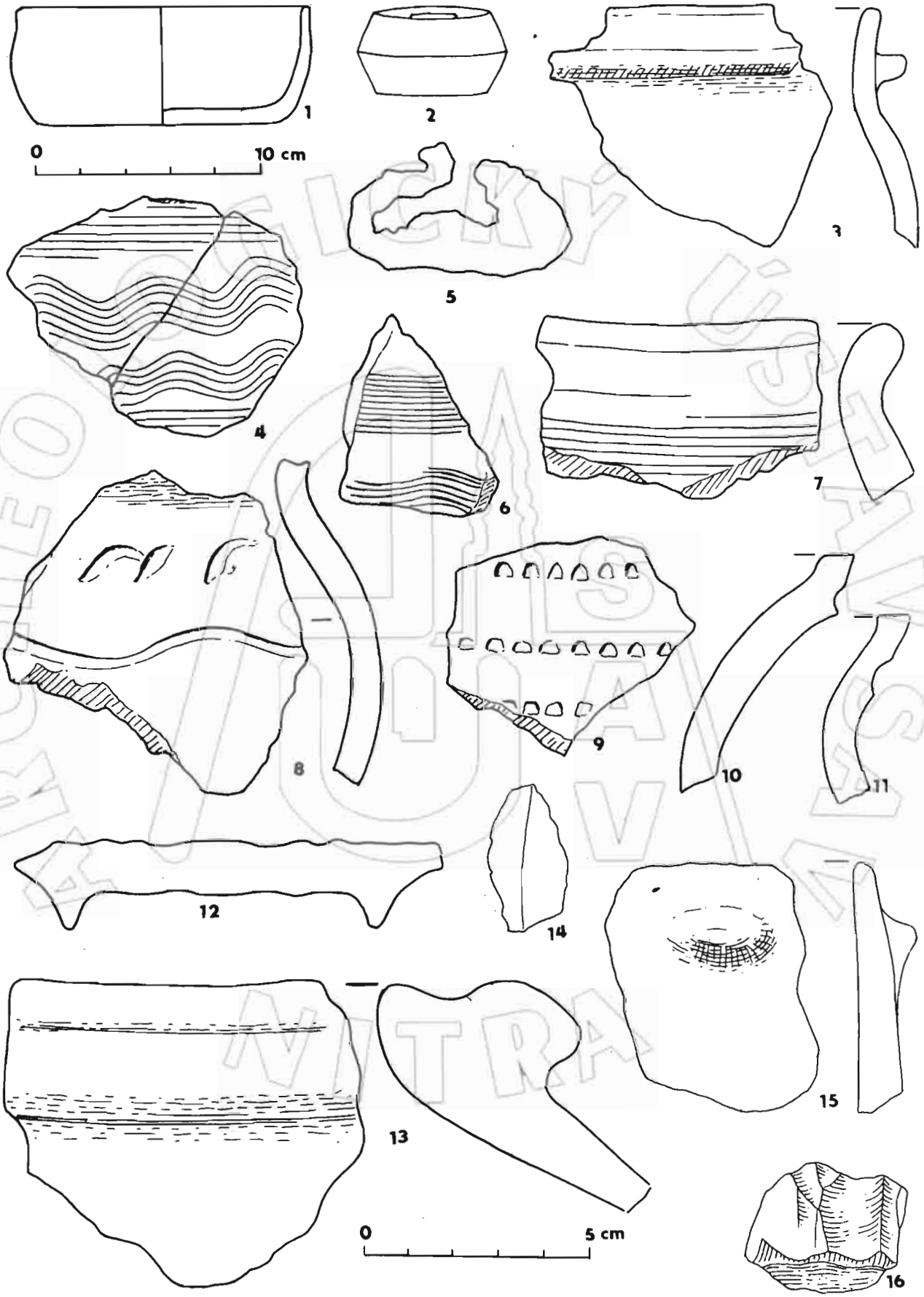
Obr. 31. 1-14 - Budkovce /1-7 - Staré Sliepkovce, 8-14 - Vicmandova hura/, 15-23 - Drahňov. 1-3 - 9.-10. stor., 4-7, 10, 11 - 11.-12. stor., 8, 13 - neolit, 9, 12, 14 - doba rímska, 15-23 - 12.-13. stor. (V. Budinský-Krička, s. 57.)

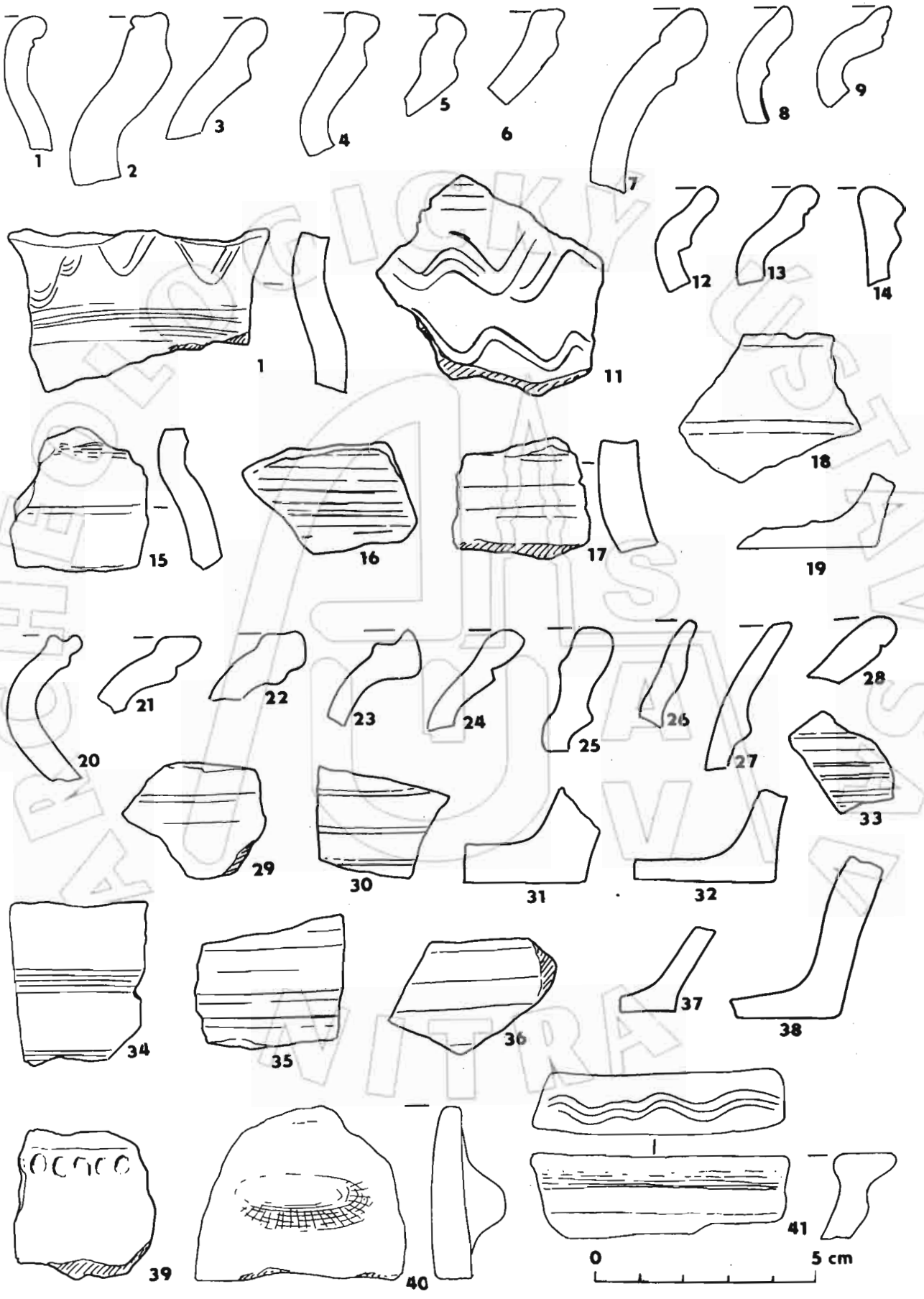
Obr. 32. 1-13 - Drahňov /1-6 - Homokdomb, 7-10 - Lugoš, 11-13 - Maďaročka/, 14-26 - Dúbravka, časť Komanica, 27-30 - Dvorianky /Kinčošské lúky/. 1, 2, 27-30 - doba halštatská, 3-7, 9, 10 - 11.-12. stor., 8, 13, 14 - 9.-10. stor., 11, 12 - neolit, 15-26 - 13.-15. stor. (V. Budinský-Krička, s. 57.)

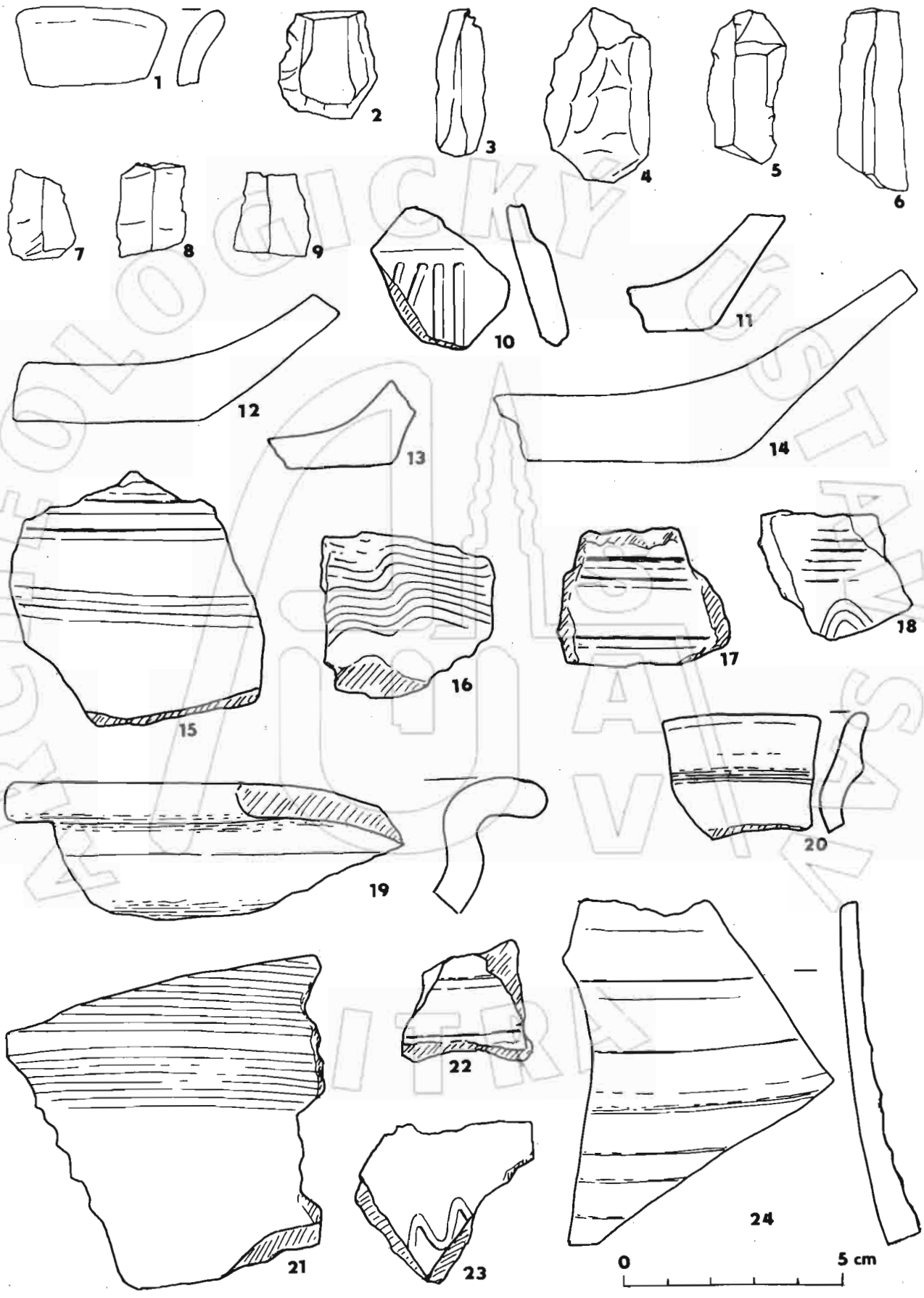
Obr. 33. Dvorianky /1-8 - Kinčošské lúky, 9-14 - Studzinky, 15-20 - Veľký köveš/. 1-5, 7, 15-18 - mladšia doba bronzová až doba halštatská, 6 - 12.-14. stor., 8 - stredná doba bronzová, 9-14 - 13.-15. stor., 19-20 - doba predveľkomoravská. (V. Budinský-Krička, s. 57.)

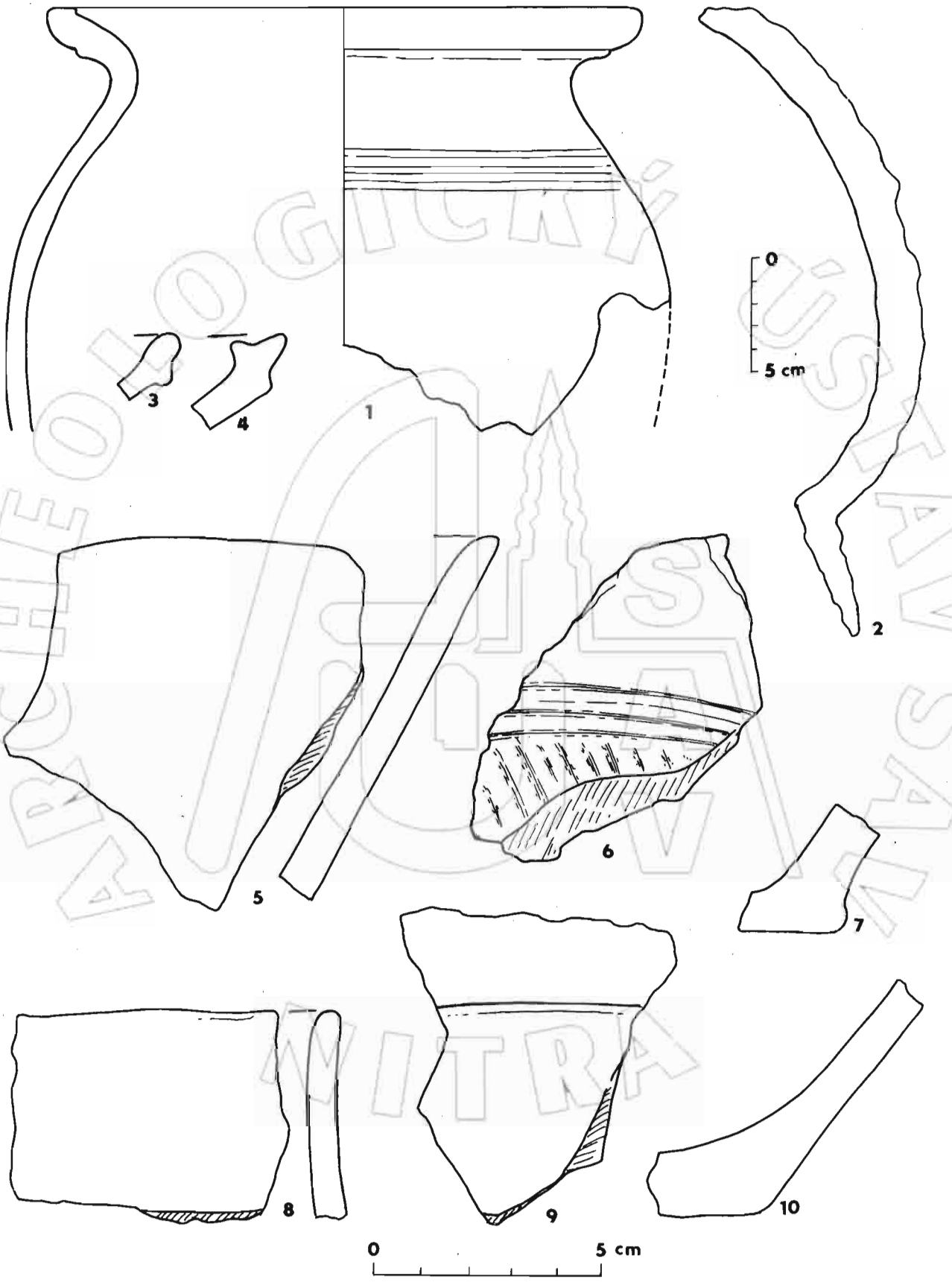
Obr. 34. 1-11 - Dvorianky /Veľký köveš/, 12, 13 - Hatalov /Veterník/, 14-16 - Nacina Ves, časť Vybuchanec /Markušovská debra/. 1-7 - doba predveľkomoravská, 8-11 - vrcholný stredovek, 12, 13 - doba rímska, 14-16 - neolit. 1-3, 7 - sídliskový objekt 15; 4 - sídliskový objekt 12; 5 - sídliskový objekt 10; 8-11 - kultúrna vrstva. (V. Budinský-Krička, s. 57.)

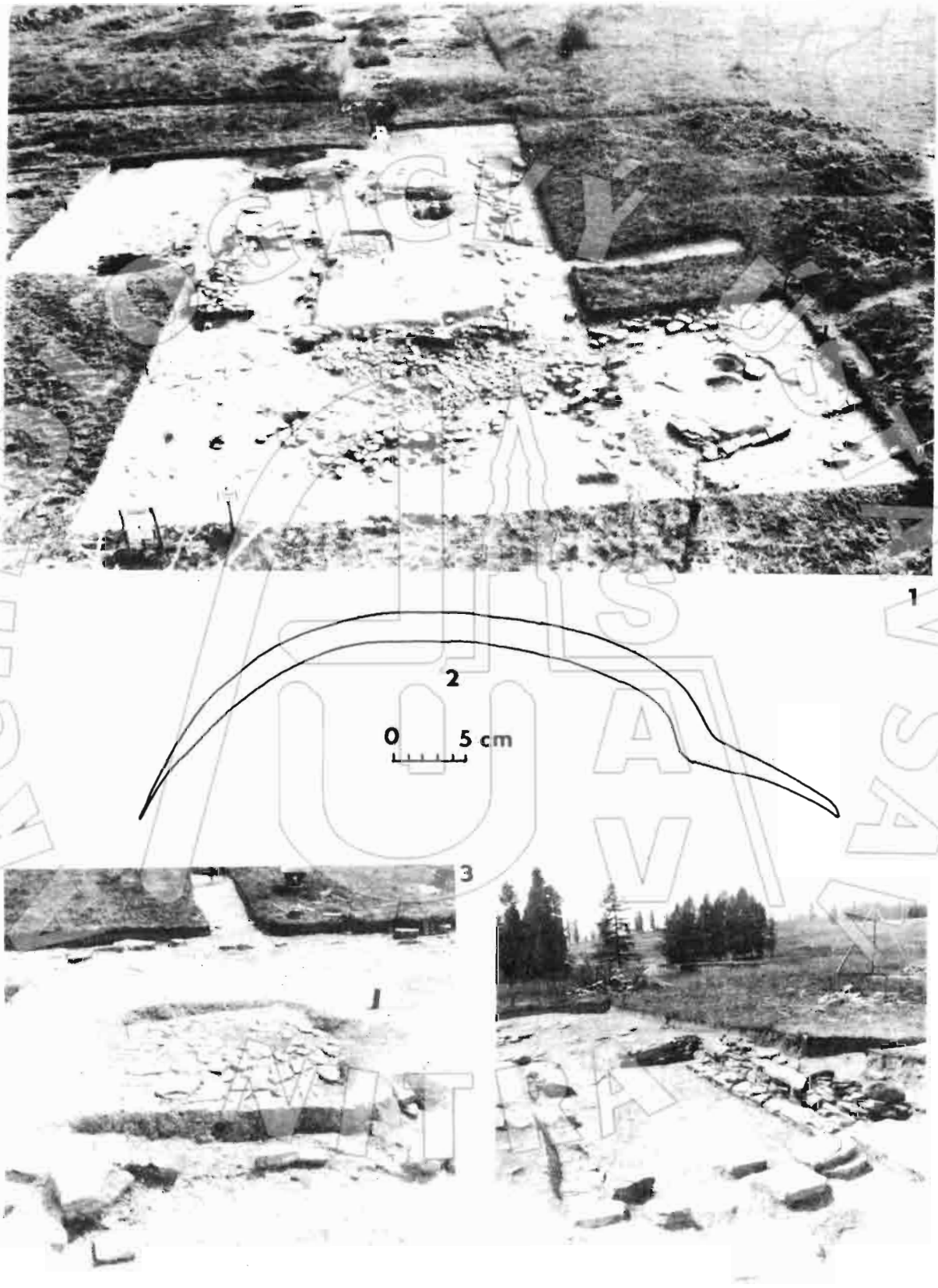
Obr. 35. 1-38, 40, 41 - Nacina Ves, časť Vybuchanec /1-19 - Markušovská debra, 20-38 - Koscelek, 40, 41 - Ritkaš/, 39 - Nacina Ves /Chraščice/. 1-38 - vrcholný až neskorý stredovek, 39, 40 - mladšia doba bronzová, 41 - stredná doba bronzová. (V. Budinský-Krička, s. 57.)

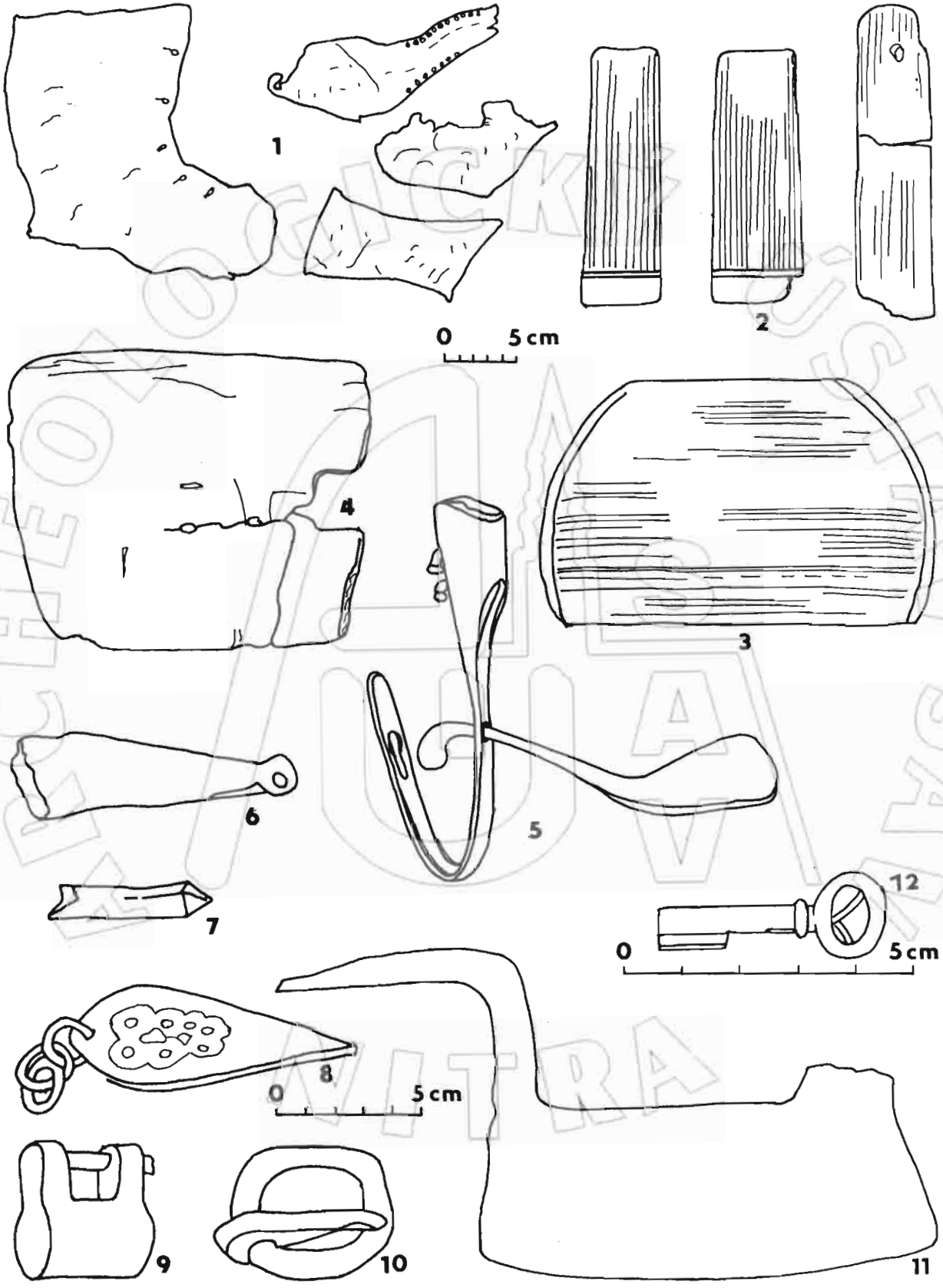
Obr. 36. 1-14 - Nacina Ves, časť Vybuchanec /Ritkaš/, 15-24 - Sirník /Határdomb/. 1, 10-14 - mladšia doba bronzová, 2-9 - neolit, 15-18, 21-23 - 9.-10. stor., 19, 24 - doba rímska až začiatok doby sťahovania národov, 20 - 11. stor. (V. Budinský-Krička, s. 57.)

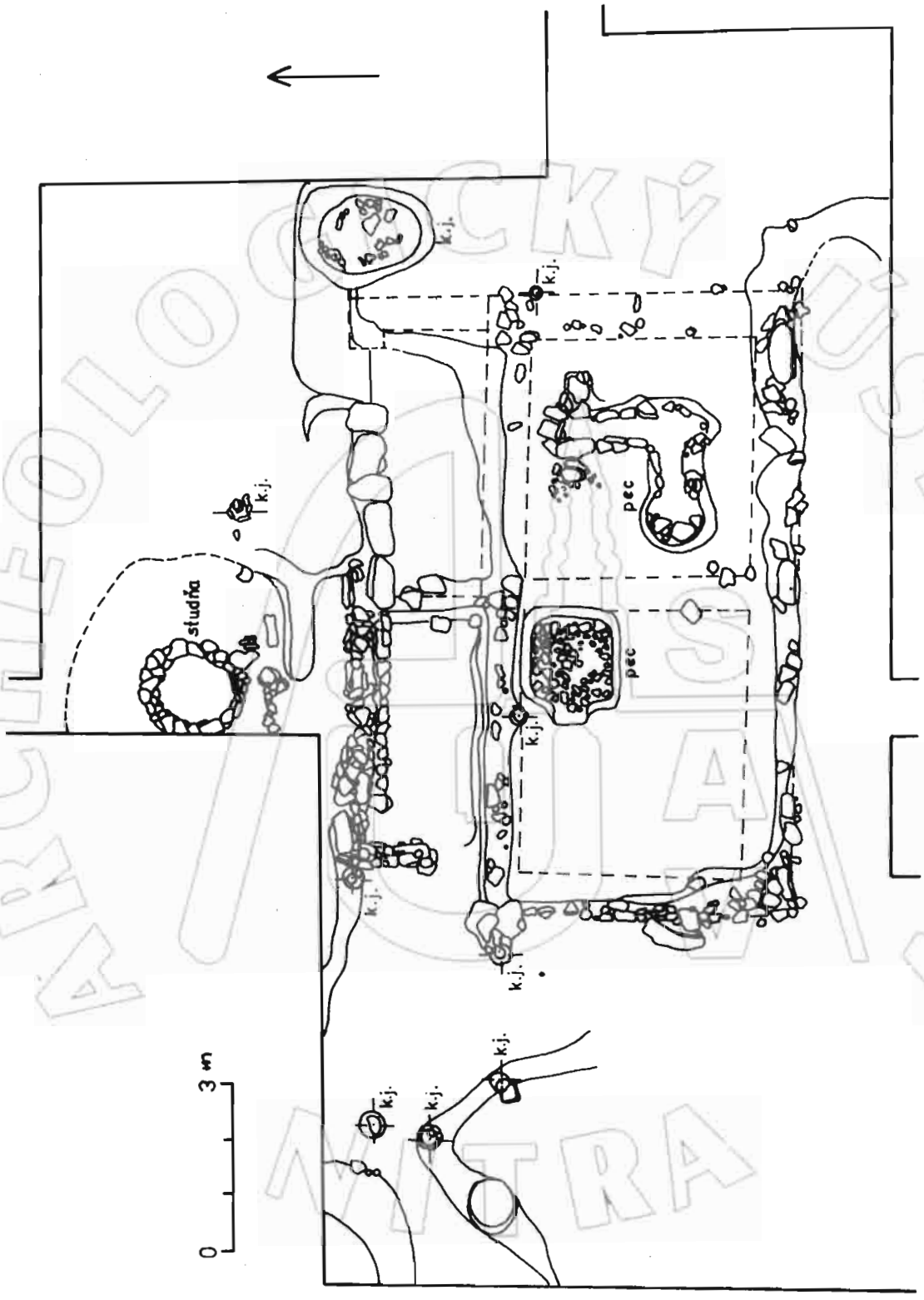
Obr. 37. Žbince. 1-4, 9 - stredovek, 5-8, 10 - mladšia doba bronzová. (V. Budinský-Krička, s. 57.)

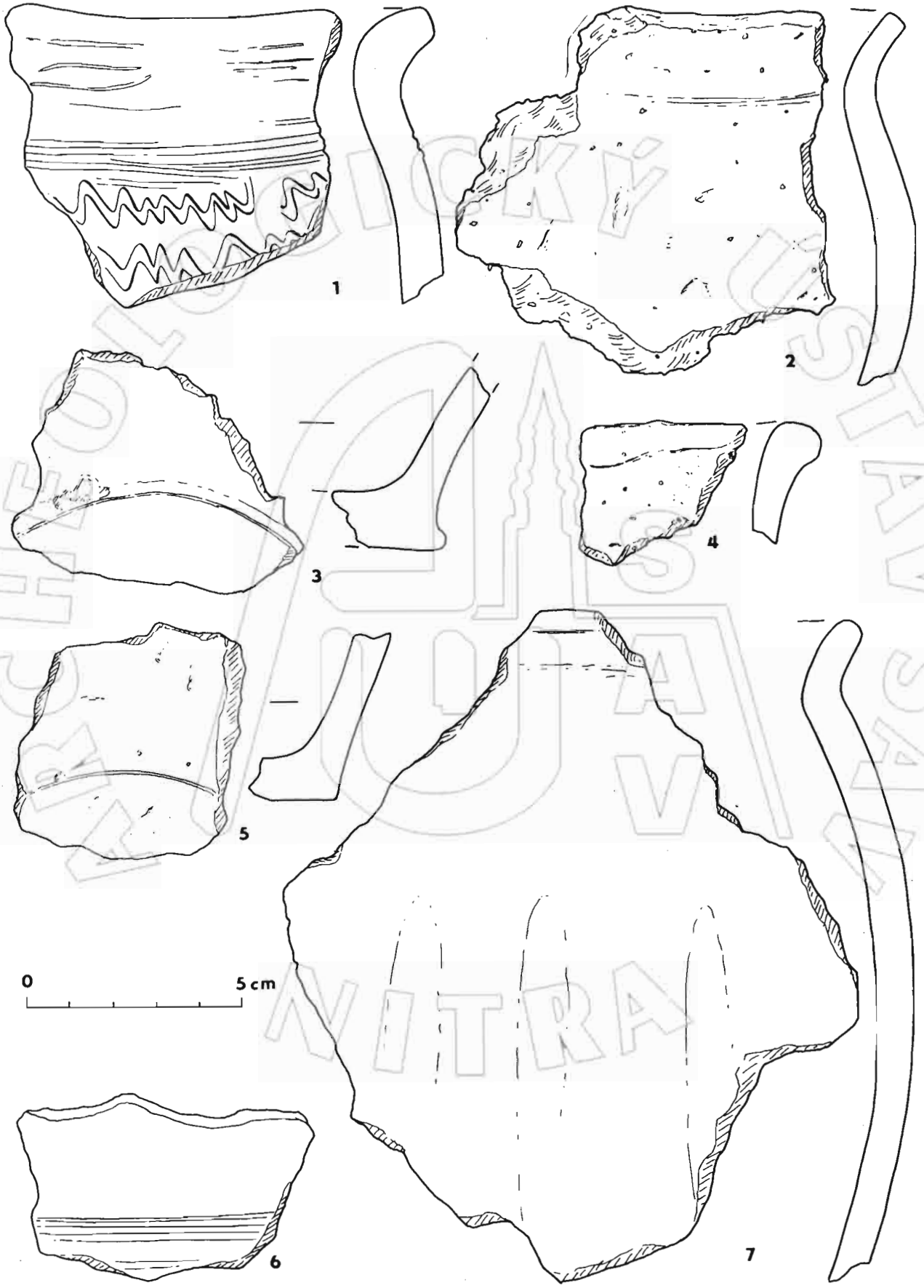

Obr. 38. Pavľany /Krigov/. 1 - základy dvojpriestorového domu, 2 - železný kosák, 14.-15. stor., 3 - kamenná dlažba pece v miestnosti 1, 4 - múrik prístavku 1. (D. Čaplovič - F. Javorský, s. 70.)

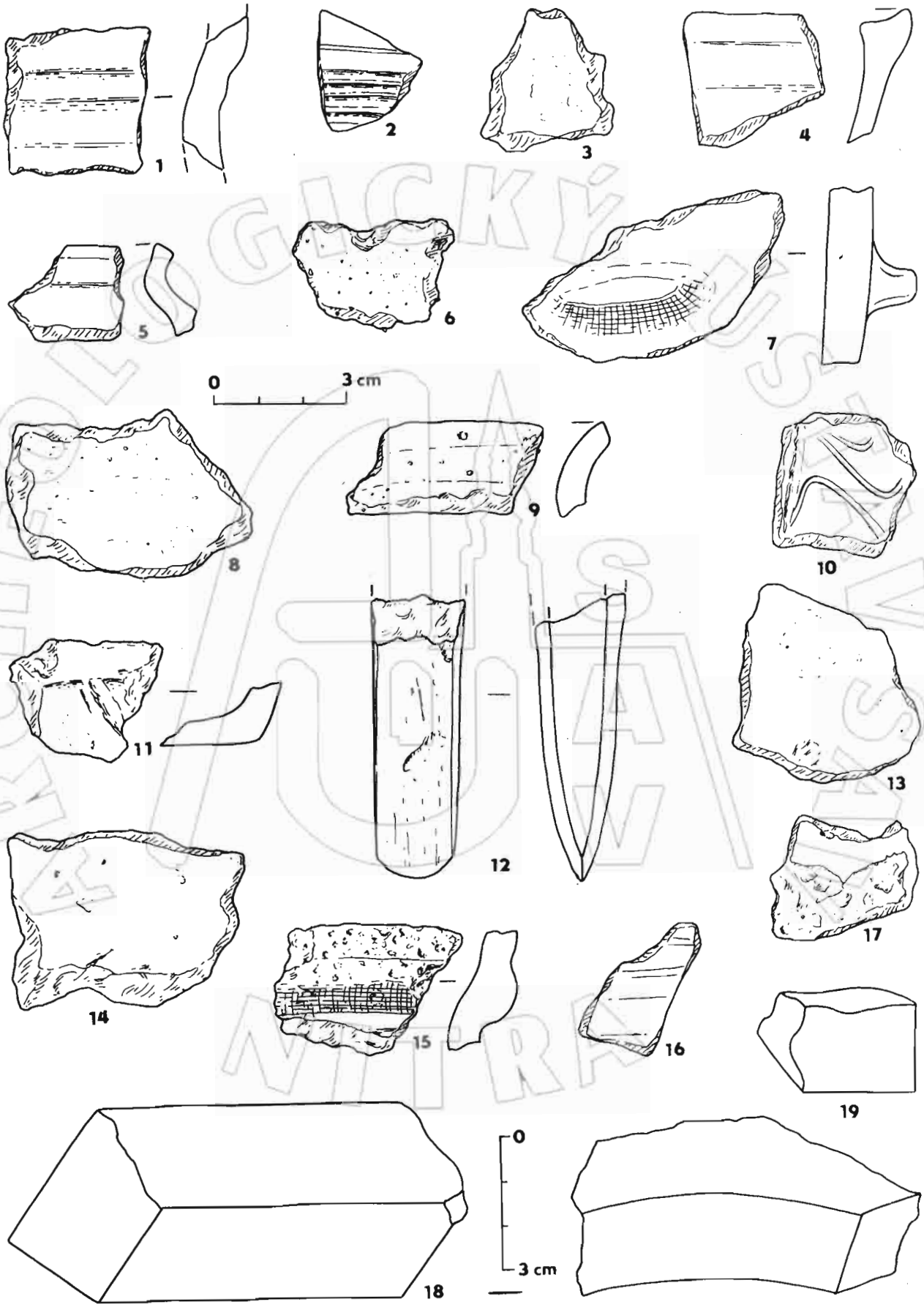

Obr. 39. Pavľany /Krigov/. 1 - koža z topánok, 2, 3 - drevené vedro, 4 - drevená lopata, 5 - železný hák na ťahanie vedra, 6 - zubadlo, 7 - strelka šípu, 8 - železný prívesok, 9 - visací zámok, 10 - železná pracka, 11 - železný sekáč, 12 - železný kľúč. 14.-15. stor. (D. Čaplovič - F. Javorský, s. 70.)

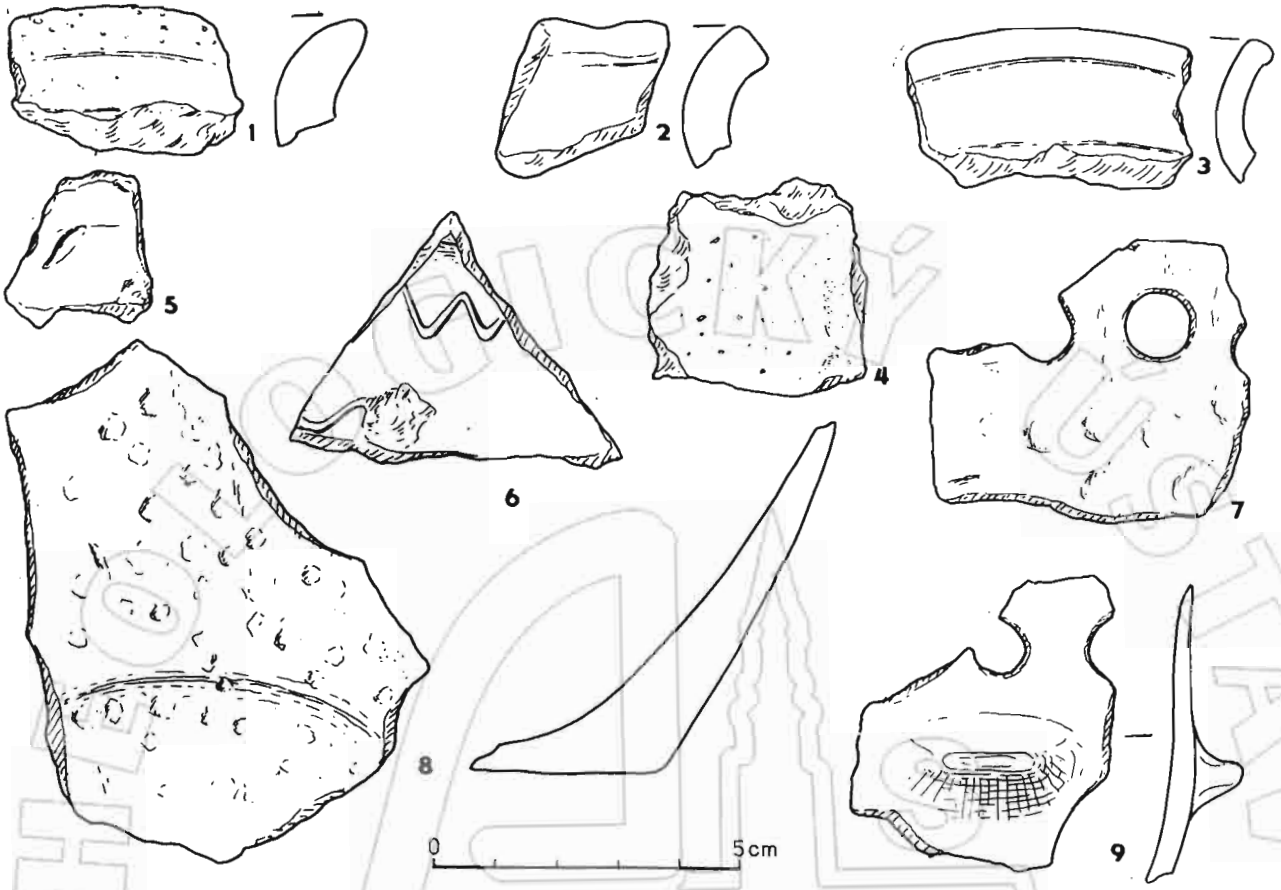

k.j.
k.j.
k.j.

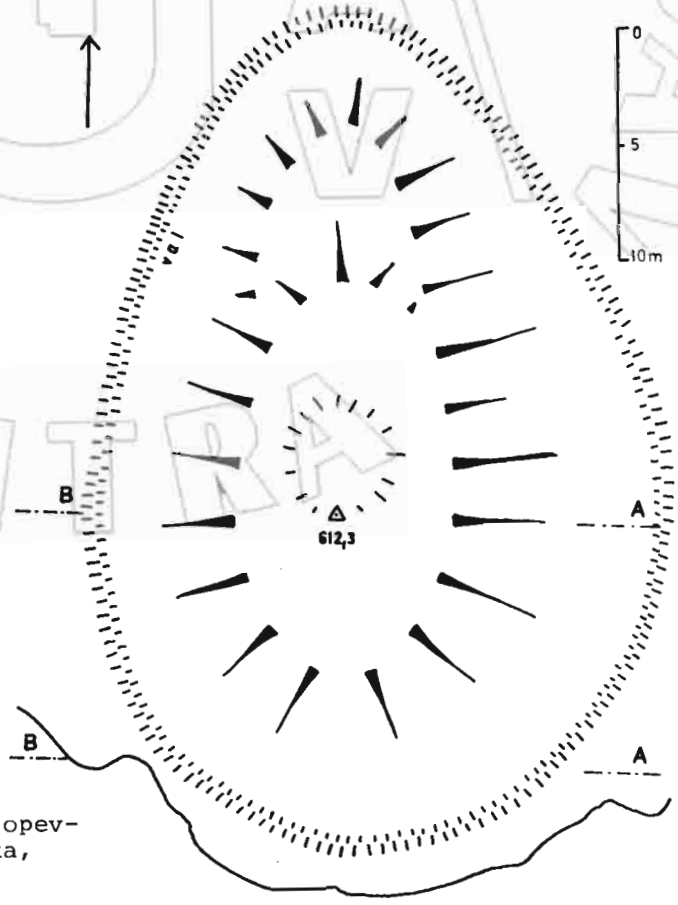
Obr. 41. Kojatice /Nad potok/. Výber nálezov z objektov. Staršia a mladšia doba rímska, 8.-9. stor. (D. Čaplovič - M. Slivka, s. 73.)

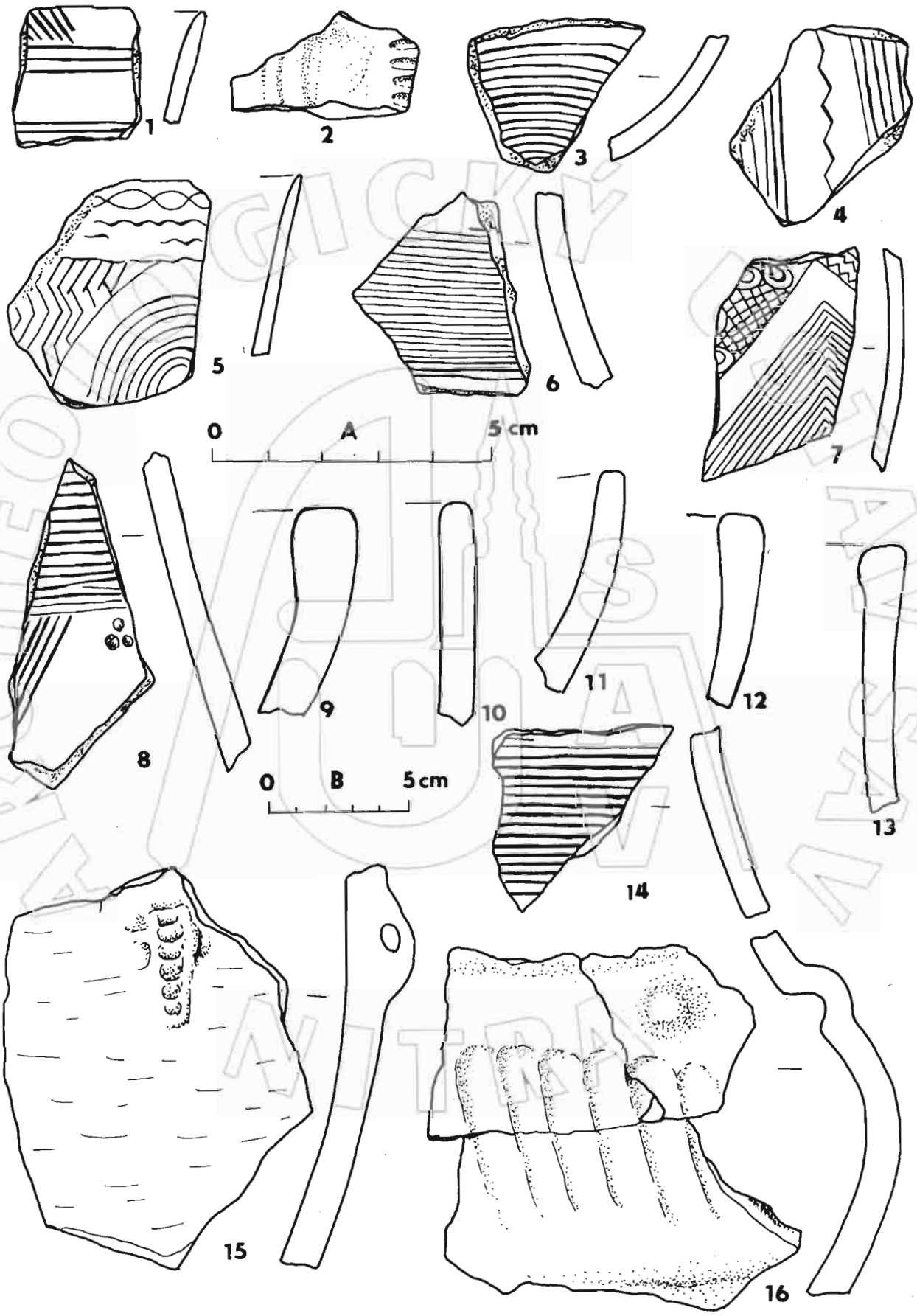
Obr. 42. 1, 2 - Marhaň /Čapľanky/, 3-5 - Nemcovce, časť Zimná Studňa, 6-9 - Fintice /Várhegy/, 10-13 - Svinia /okolie kostola, Sabultov/, 14 - Chminianska Nová Ves /Pankovec/, 15-20 - Hrabkov /Hradisko, augustiánsky kláštor/. (D. Čaplovič - M. Slivka, s. 73.)

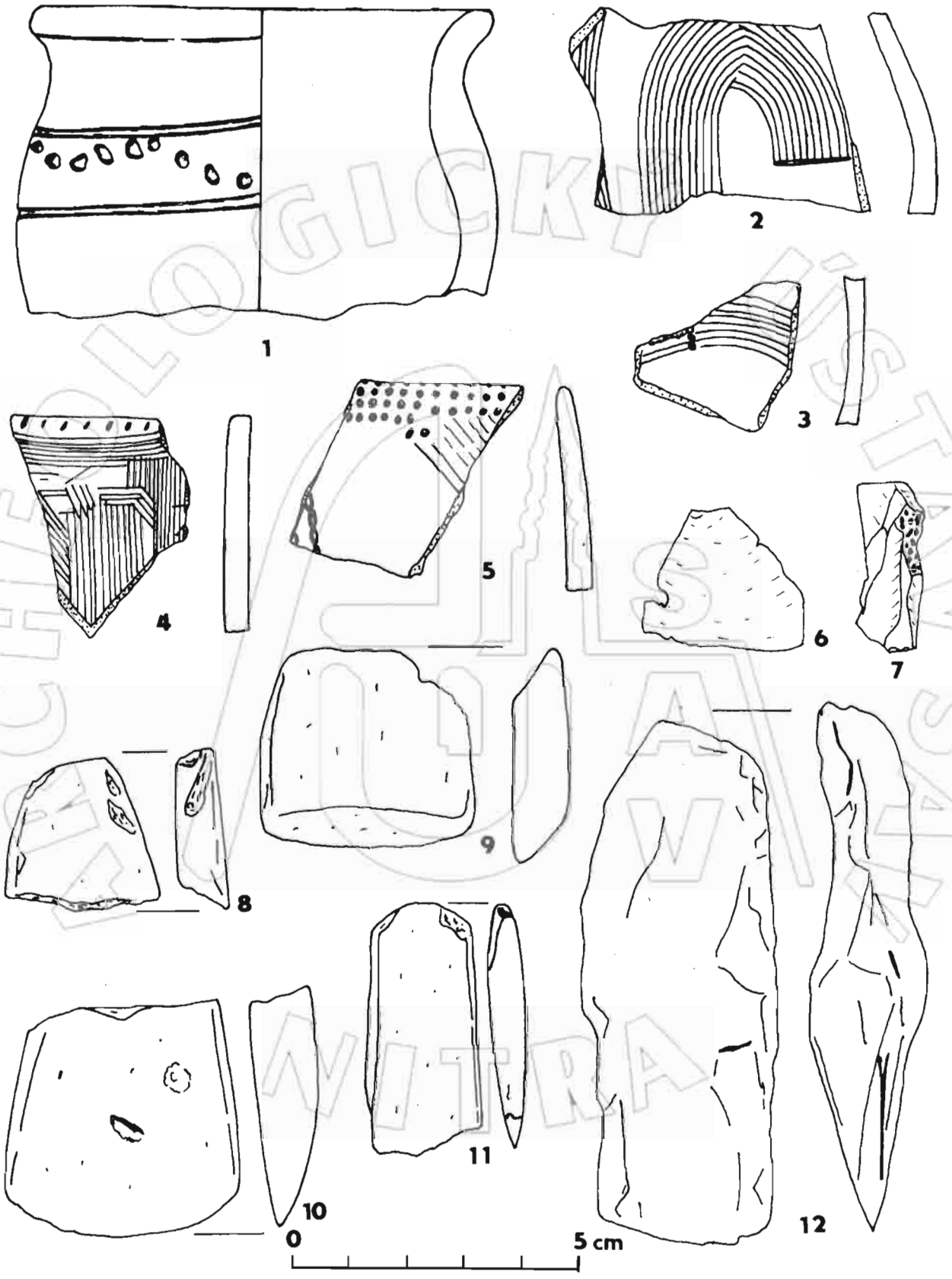
Obr. 43. 1-6 - Chminianska Nová Ves /Pankovec/, 1-6 - 9.-10. stor., 7-9 - Svinica /dvor JRD/, výber nálezov z kultúrnej vrstvy z mladšej doby kamennej. (D. Čaplovič, s. 67; D. Čaplovič - M. Slivka, s. 73.)

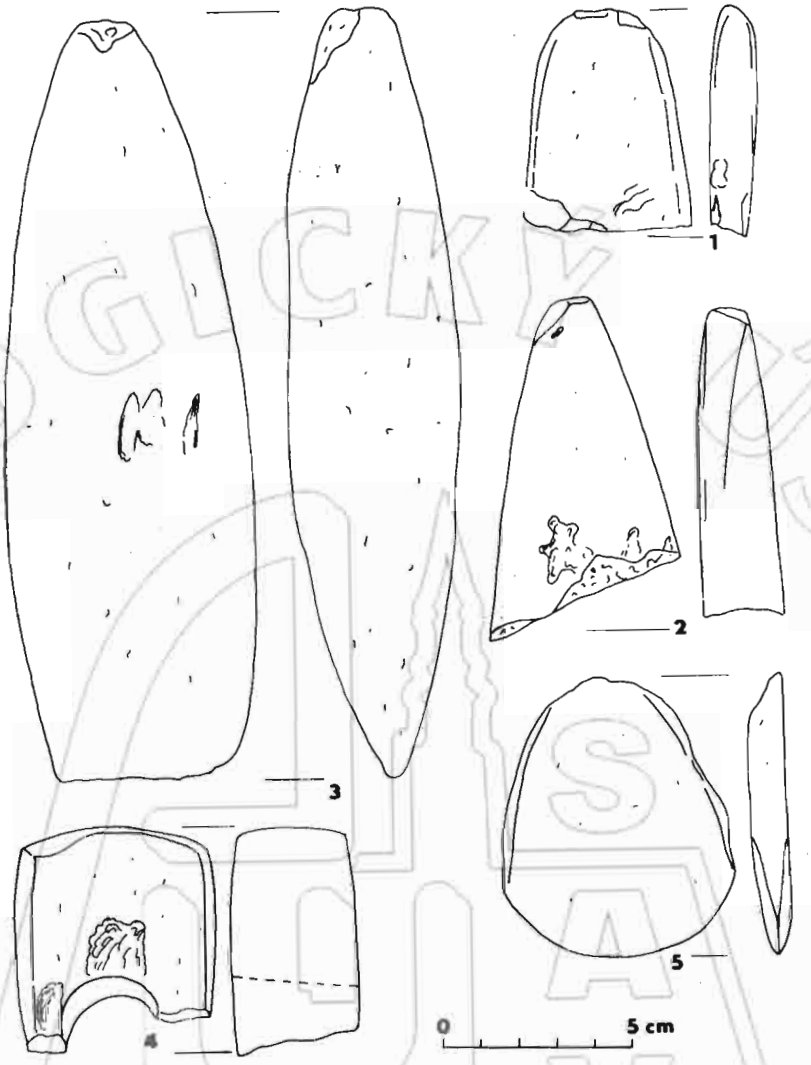
Obr. 44. Hrabkov /Hradisko/. Pôdorys opevnenej plochy. (D. Čaplovič - M. Slivka, s. 73.)

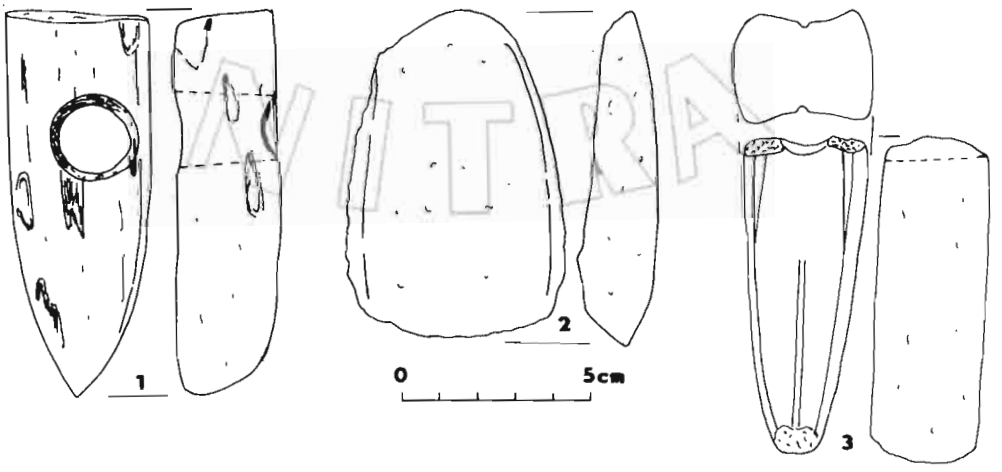
Obr. 45. Silica /jaskyňa Silická Ľadnica/. Výber nálezov. 1-3, 6, 8-16 - kyjatická kultúra, 4, 5, 7 - bukovohorská kultúra. Mierka A: 1-12, 14; B: 13, 15. (S. Demeterová, s. 80.)

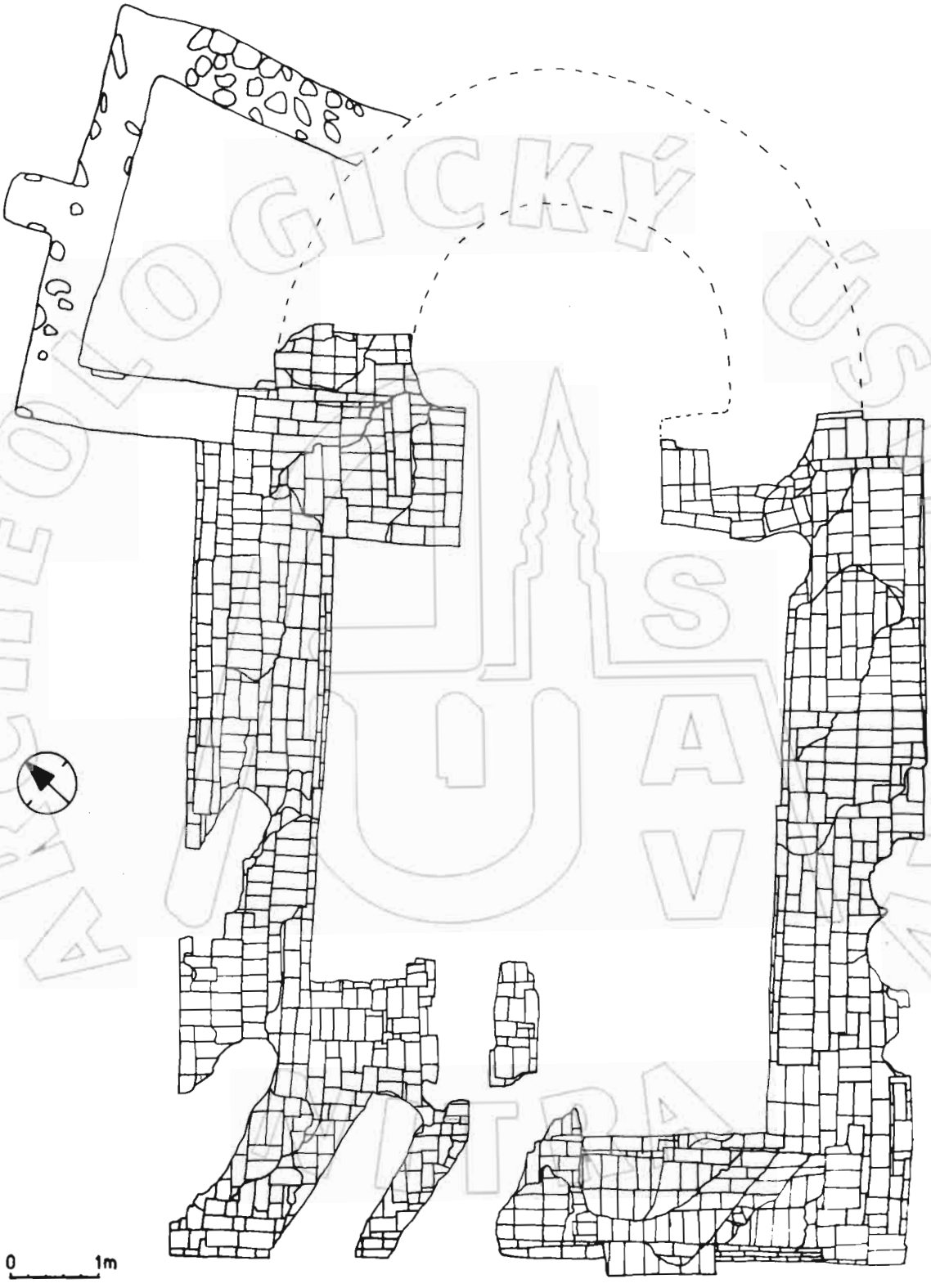
Obr. 46. 1, 8, 10 - Bratislava, časť Dúbravka /Devínska Kobyla/, 2-7 - Zemplín, 9, 11, 12 - Šenkvice. (Z. Farkaš, s. 82, 83, 85.)

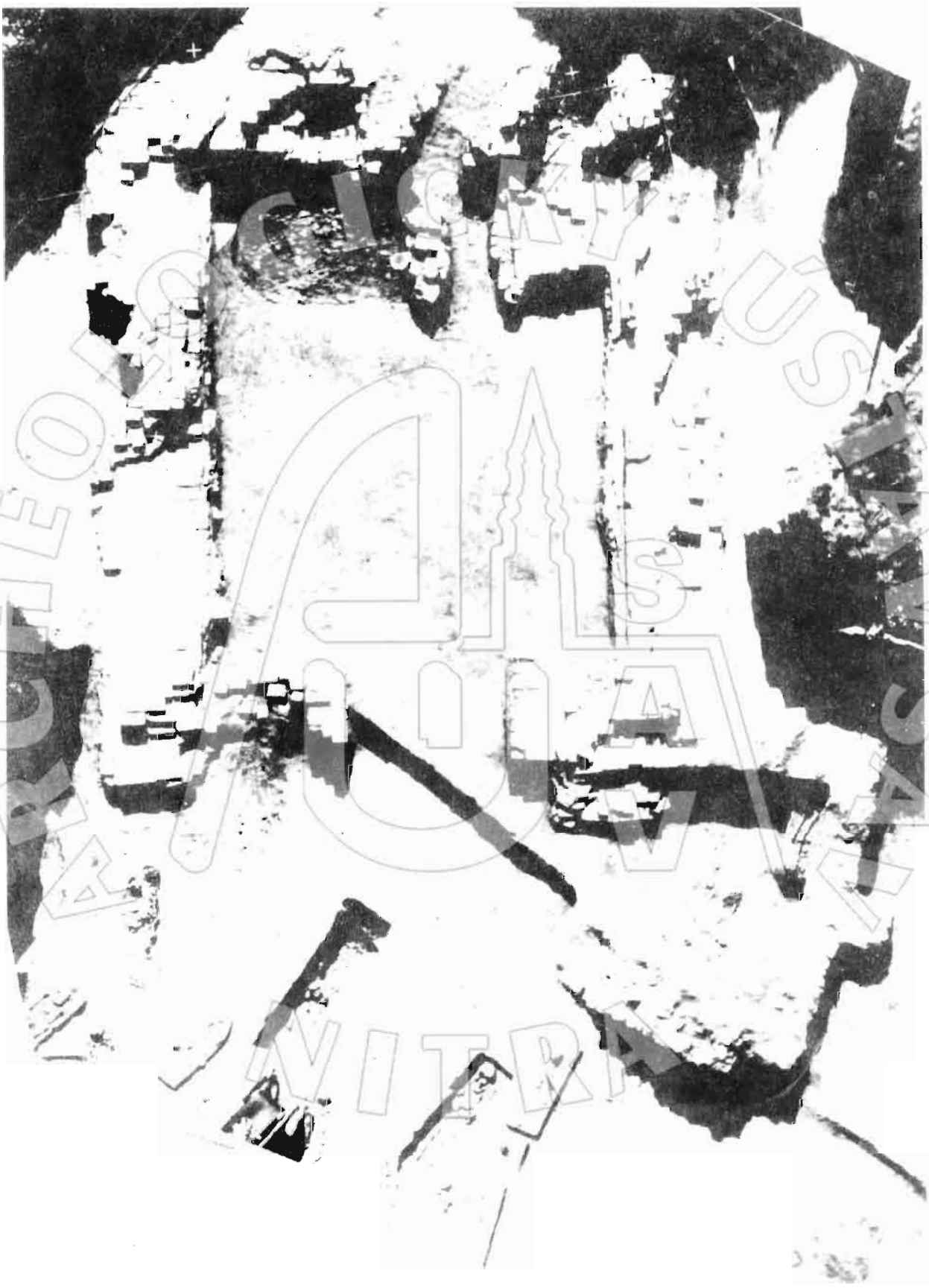
Obr. 47. 1, 5 - Senkvice, 2 - Bratislava /Mlynská dolina/, objekt 3/82, 3 - Bratislava, časť Karlova Ves /Slobodné vinohrady/, 4 - Bratislava, časť Kamzík. (Z. Farkaš, s. 83.)

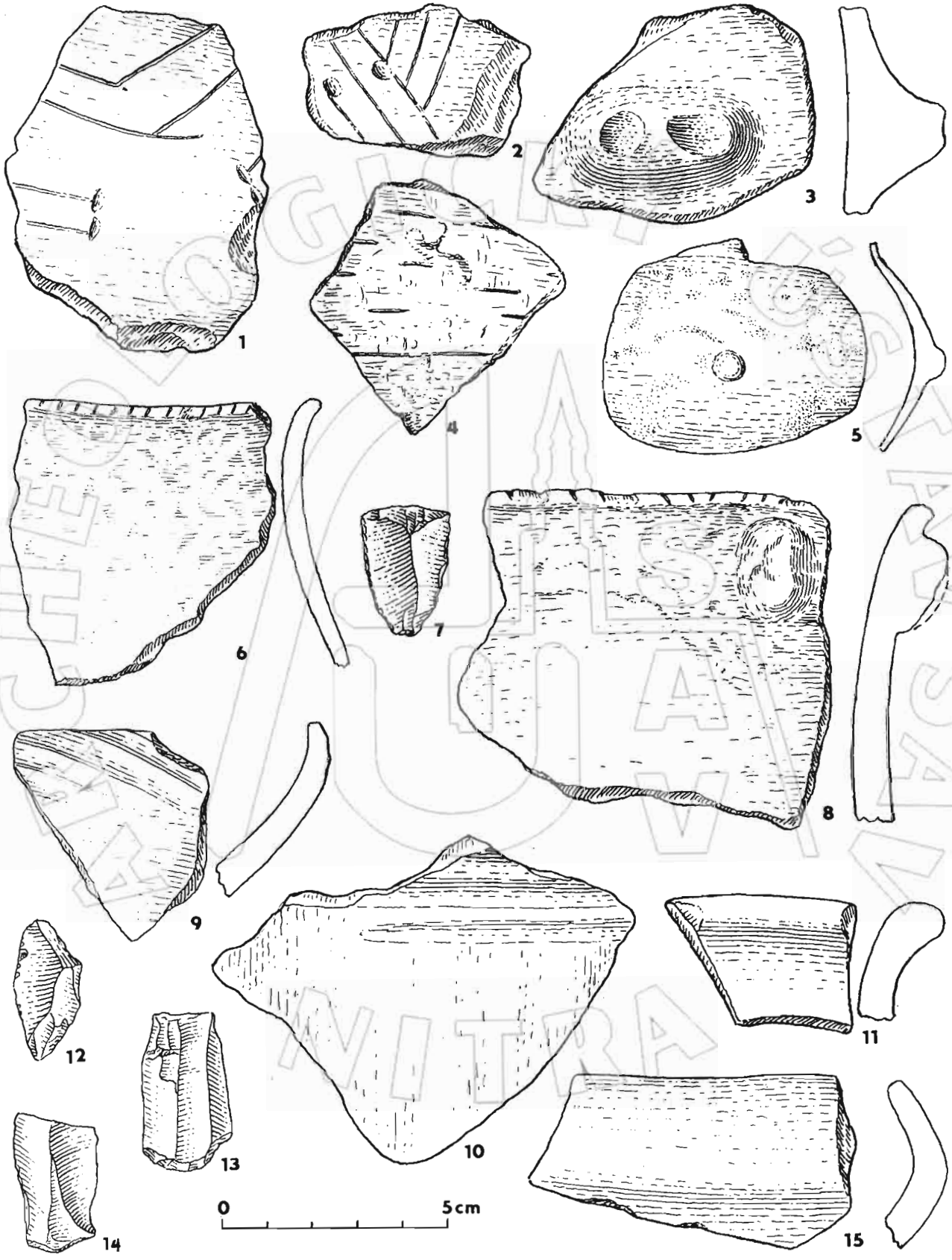
Obr. 48. 1 - Chorvátsky Grob, 2, 3 - Bratislava, časť Záhorská Bystrica /Krče, Dievčí hrádok/. (Z. Farkaš, s. 83.)

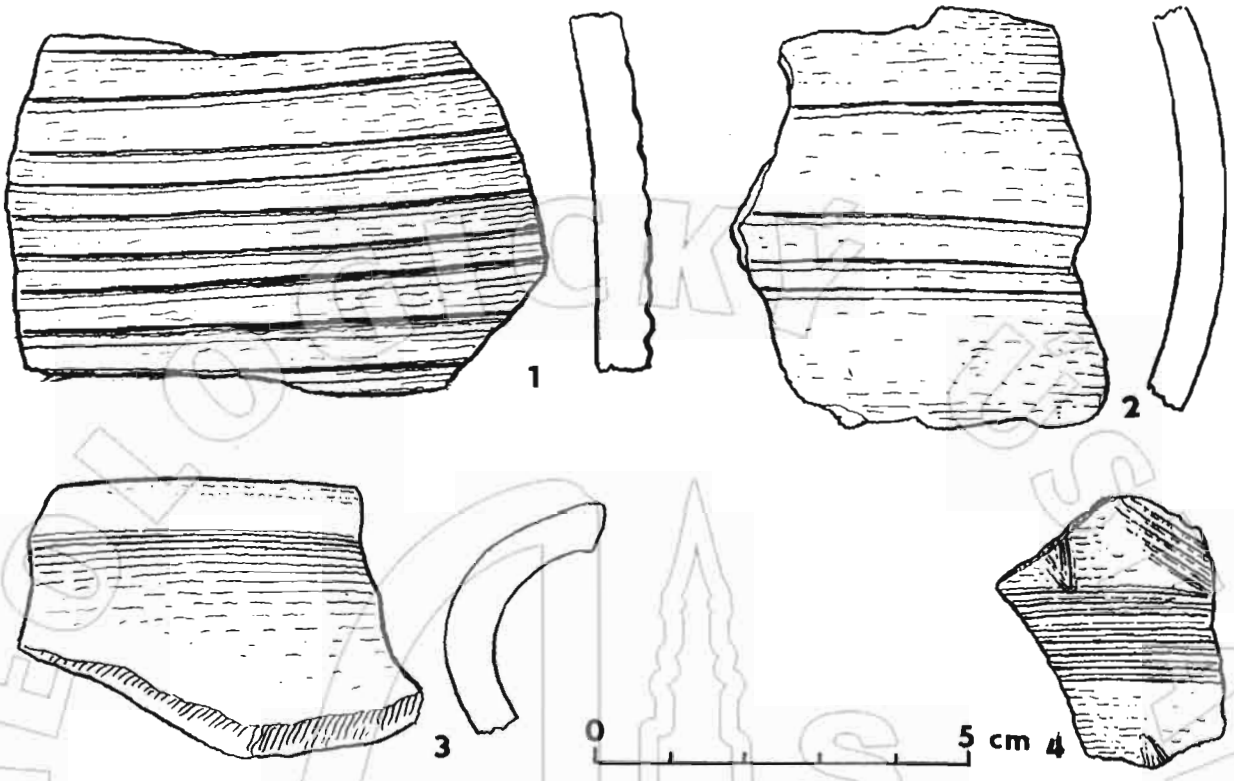
Obr. 49. Pinciná /Temetődomb/. Základy stredovekého kostola (V. Furmánek - I. Tóthová, s. 87.)

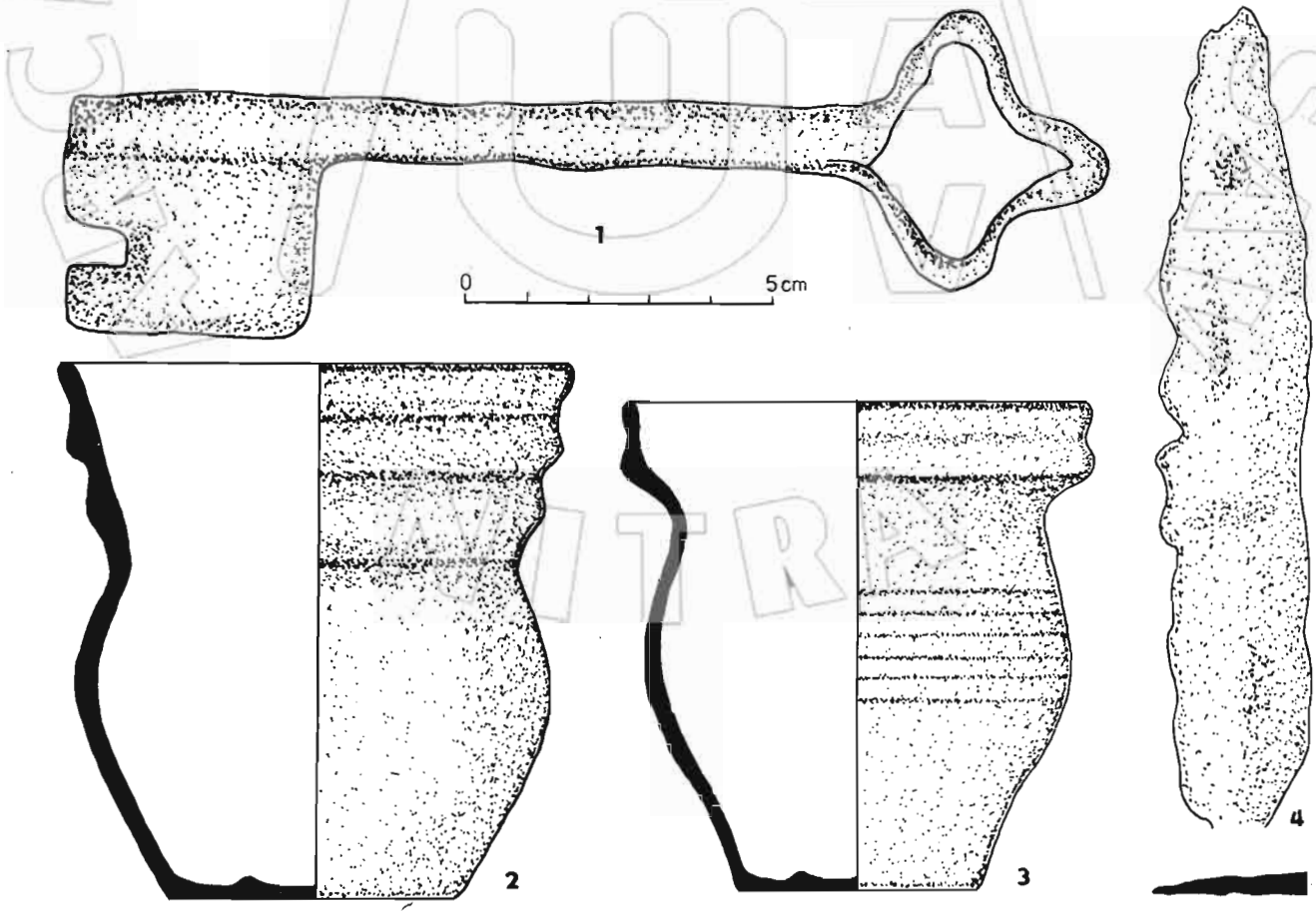
Obr. 50. Pinciná /Temetödomb/. Základy stredovekého kostola, fotogrametrický záber J. Żuk-Olszewski. (V. Furmánek - I. Tóthová, s. 87.)

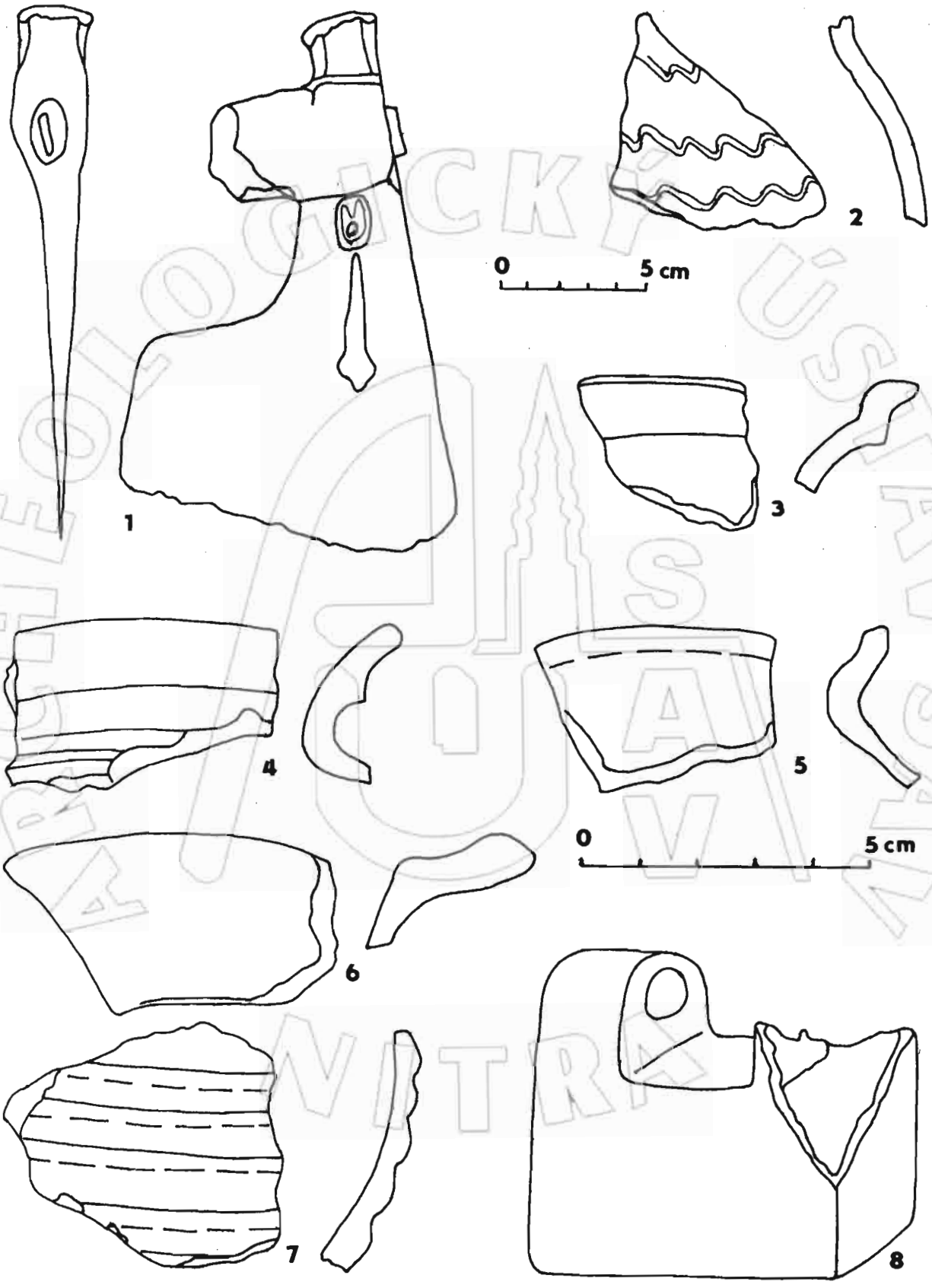
Obr. 51. Zlaté Moravce. Výber keramického materiálu a štiepanej industrie. (M. Hanuliak, s. 92.)

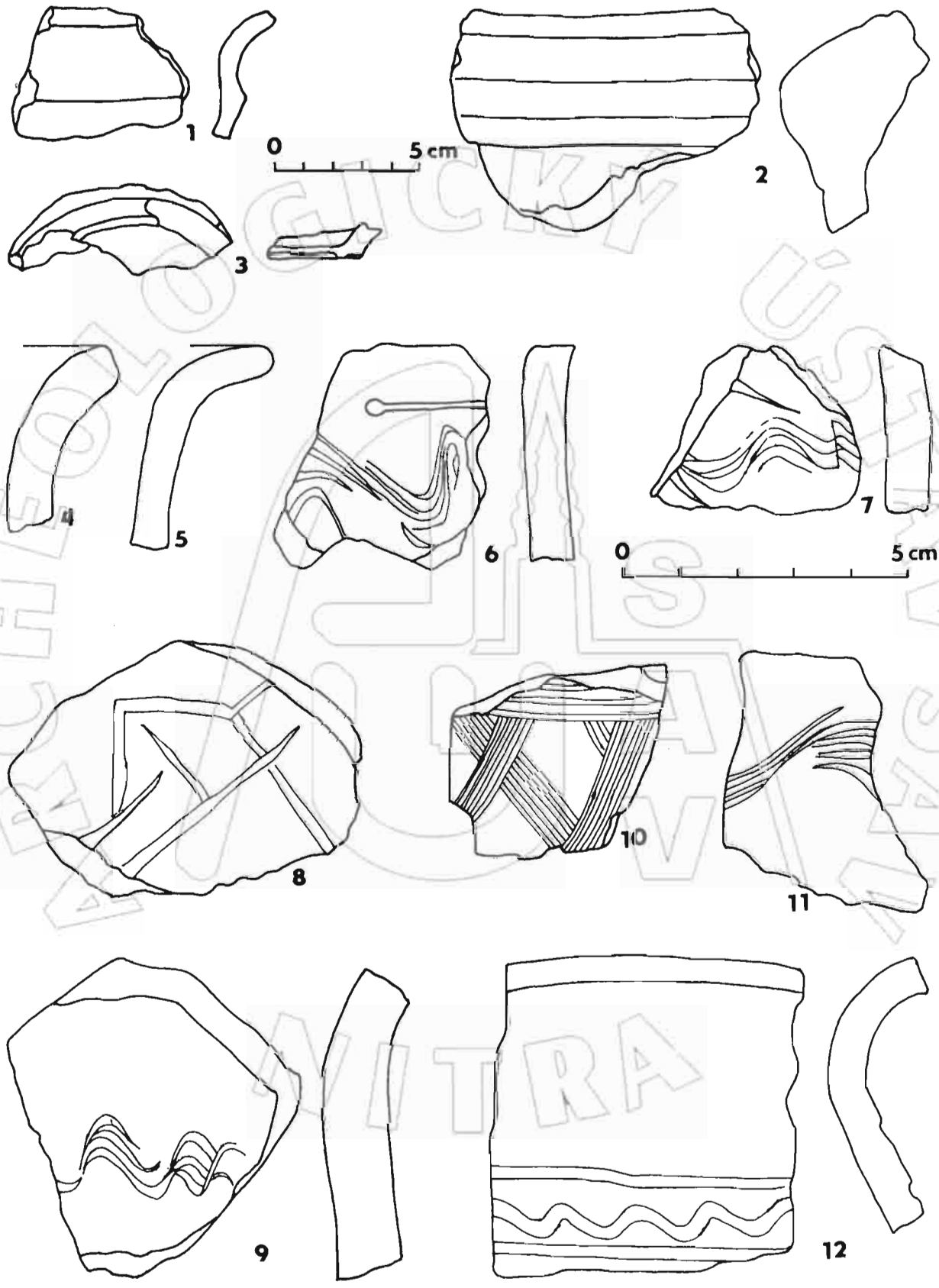
Obr. 52. Zlaté Moravce. Výber keramického materiálu. (M. Hanuliak, s. 92.)

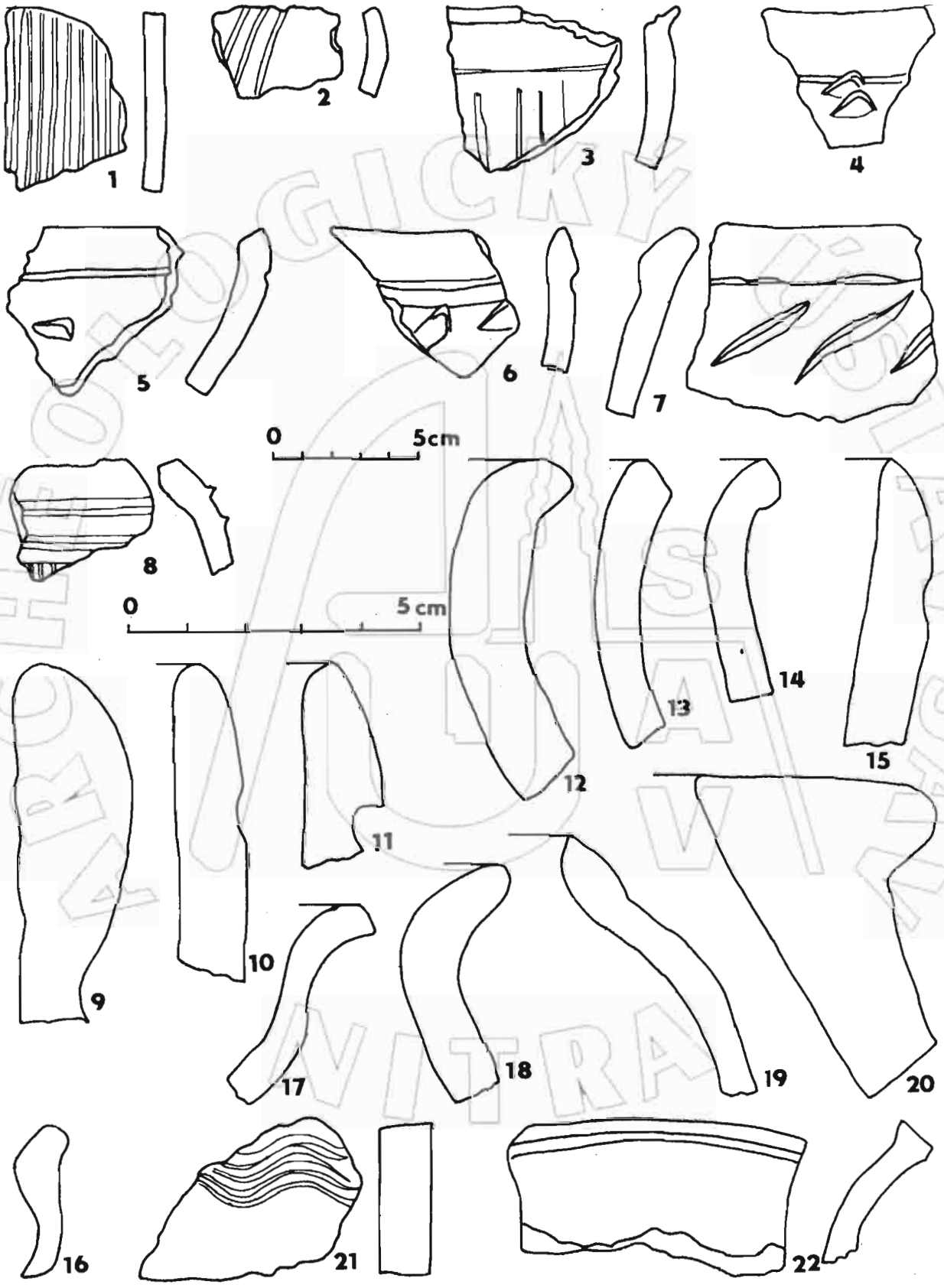
Obr. 53. Trebišov /stará časť mesta/. 1 - kľúč, 2, 3 - biela keramika, 4 - nôž. 13. stor. (J. Chovanec, s. 97.)

Obr. 54. 1 - Košická Belá /Ružínska jaskyňa/, železná sekera, 15.-16. stor., 2-8 - Hôrka /Komarovce/, výber keramiky z 10.-15. stor. a visací zámok z 15. stor. (F. Javorský, s. 99.)

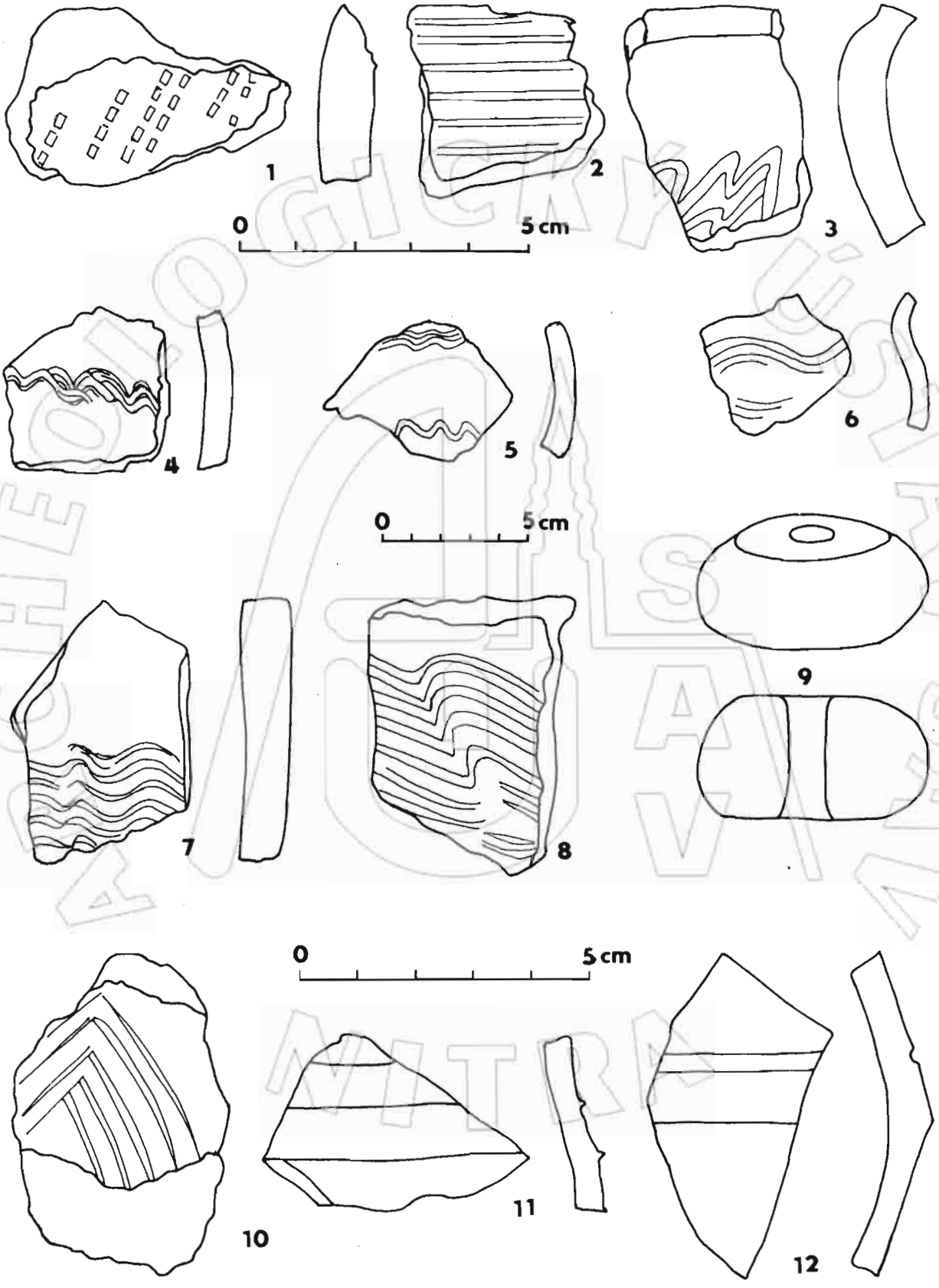
Obr. 55. Hôrka, časť Primovce /Kapustnice/. 1 - črep z dvojkónickej misy, doba bronzová, 2, 3 - črepy z mladšej doby rímskej, 4-11 - výber črepov z 8.-11. stor., 12 - črep z hrncovitej nádoby, 13. stor. (F. Javorský, s. 99.)

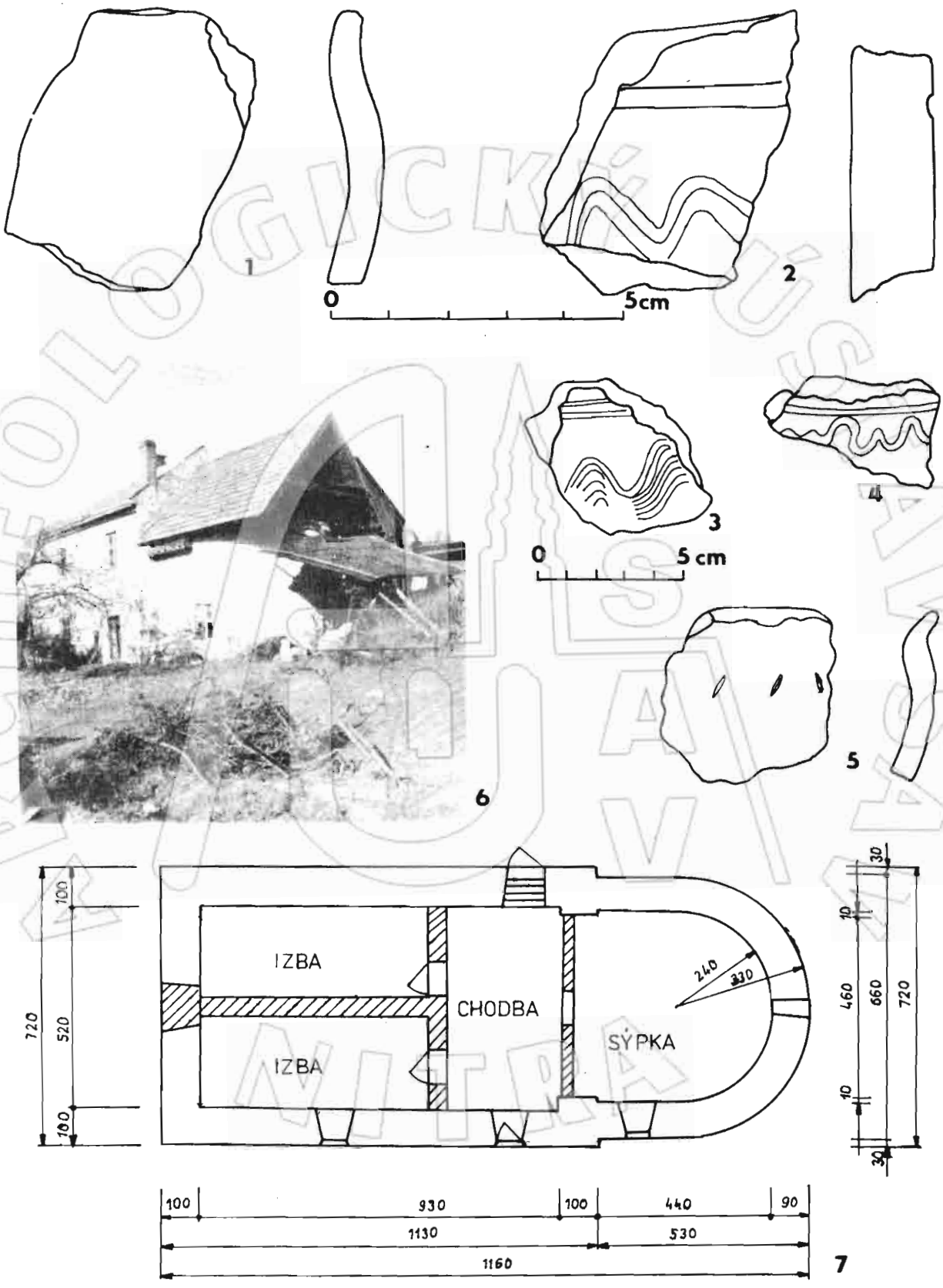
Obr. 56. Jánovce, časť Machalovce /Pod hradiskom/. Výber črepov. 1-19 - púchovská kultúra, 1.-2. stor., 20 - 9. stor., 21 - 13. stor. (F. Javorský, s. 99.)

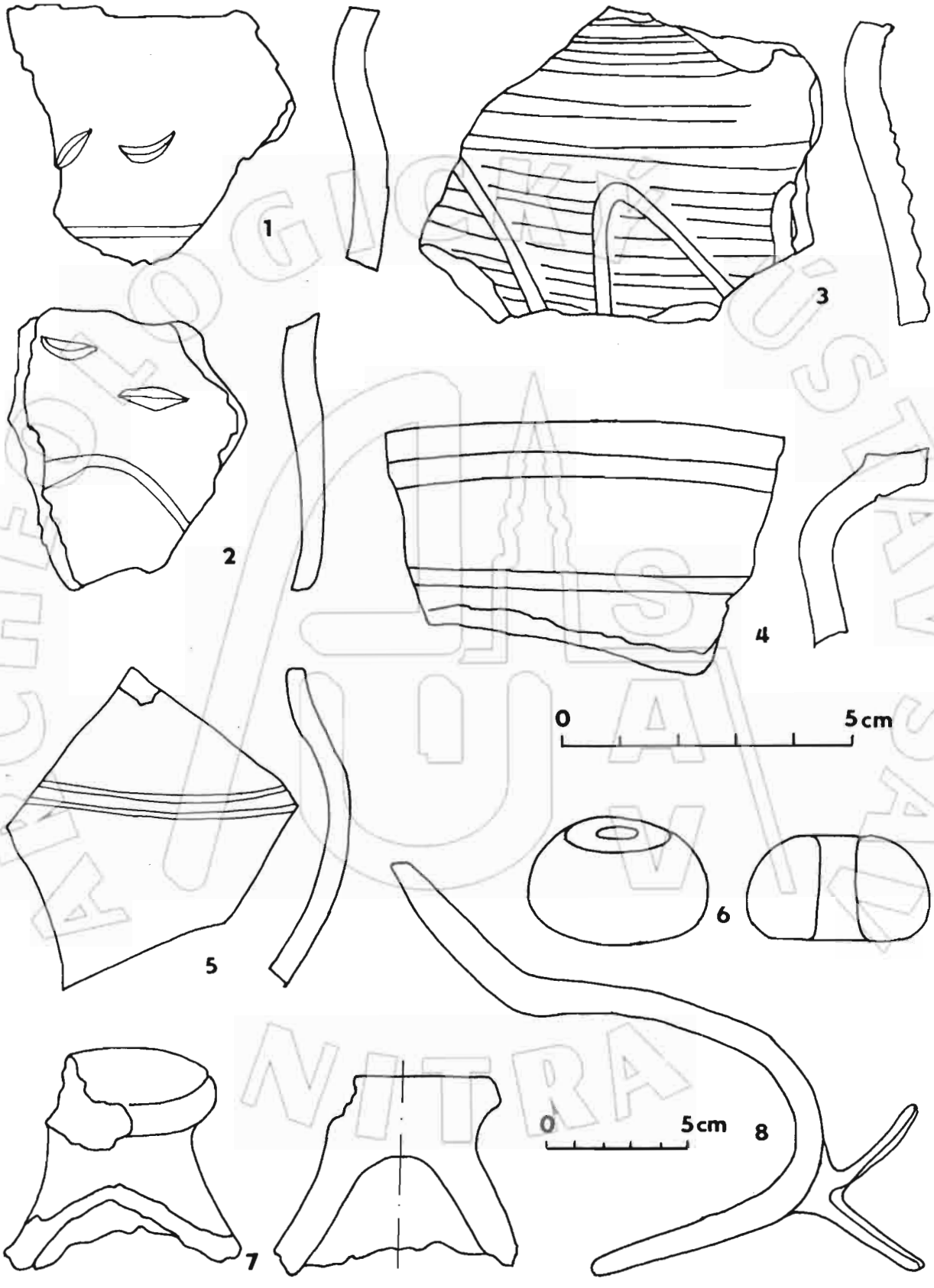
Obr. 57. Poprad, časť Stráže /1 - Hlboký potok, 2-9 - Peheng, 10-12 - Na rázcestí/. Výber črepov. 1 - 9.-10. stor., 2-4 - mladšia doba rímska, 5-9 - 8.-10. stor., 10-12 - 9.-10. stor. (F. Javorský, s. 99.)

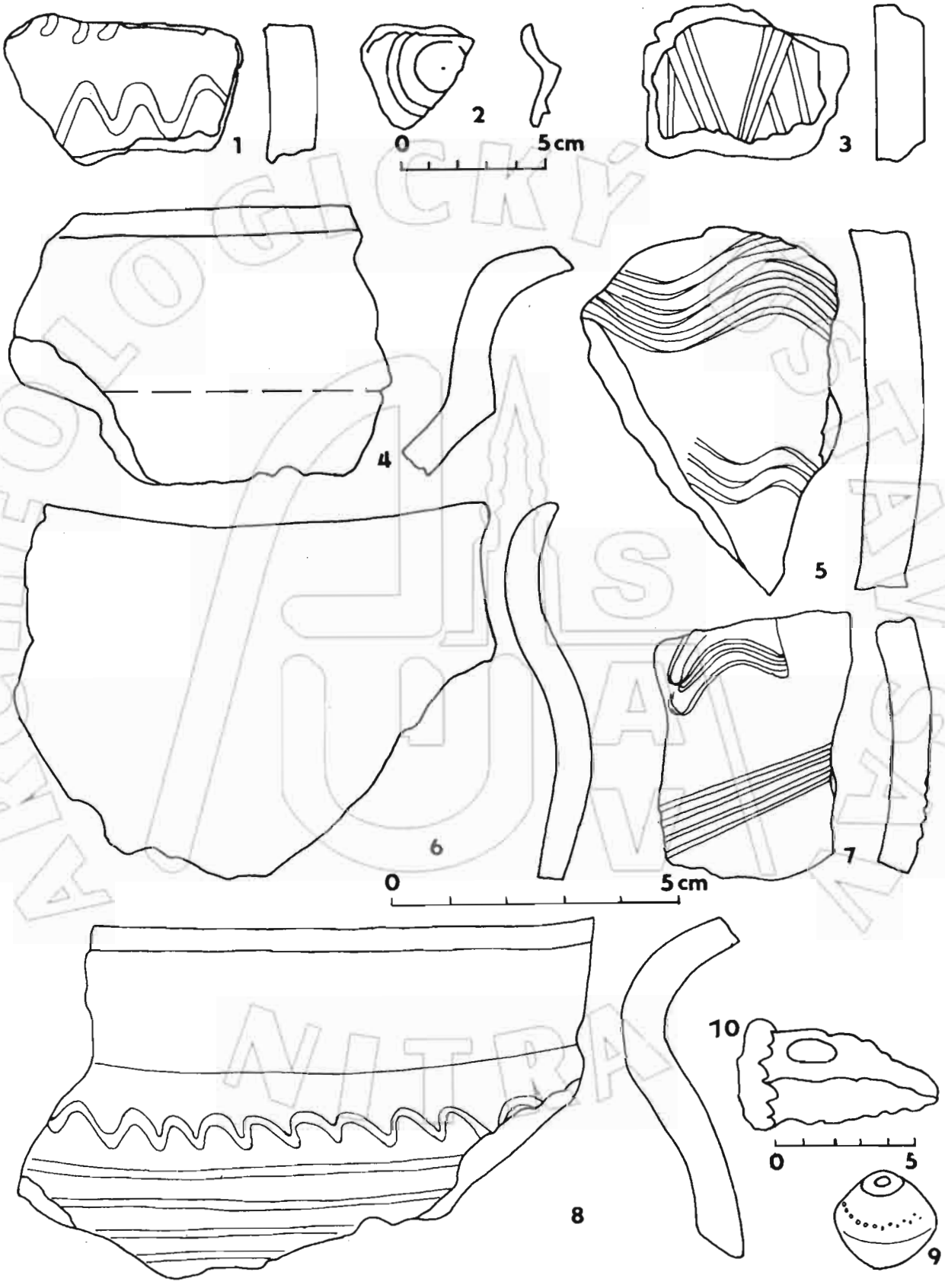
Obr. 58. 1-8 - Poprad, časť Stráže /Vinná jama/, výber črepov z 9.-10. stor., 9-12 - Spišský Štiavnik /Rybník II/, črepy z mladšej doby rímskej. (F. Javorský, s. 99.)

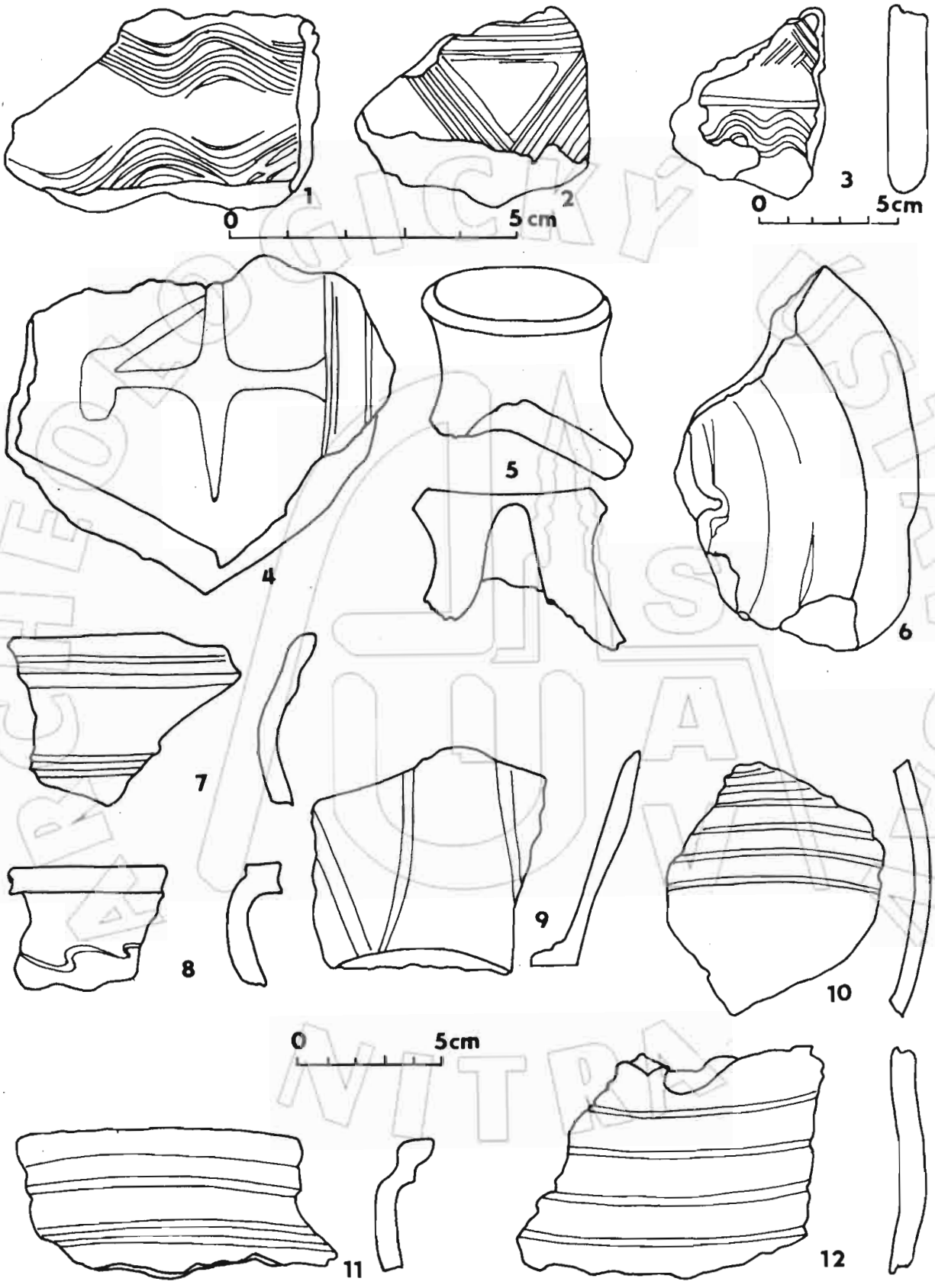
Obr. 59. 1, 2 - Spišský Štiavnik /Rybník II/, výber črepov z mladšej doby rímskej, 3-5 - Vlková /Levkovce, Pod Kosovým kruhom/, črepy z 8.-10. stor., 6, 7 - Vlková /Levkovce/, 6 - súčasný stav kostola, 7 - pôdorys kostola. (F. Javorský, s. 99.)

Obr. 60. Vlková /Horanské/. 1-7 - výber črepov z 13.-15. stor., 8 - ostroha z 15. stor. (F. Javorský, s. 99.)

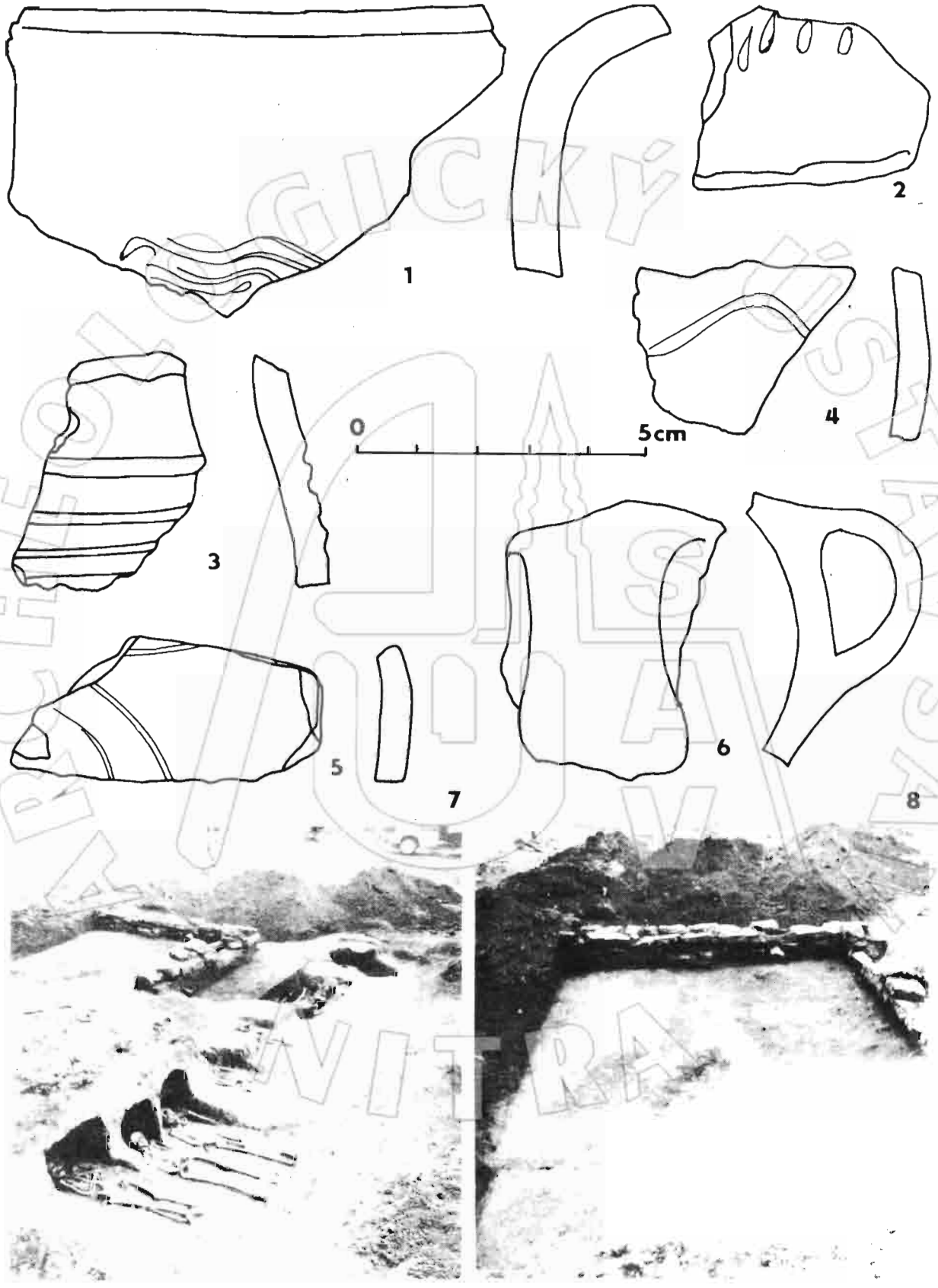
Obr. 61. 1-9 - Vlková /1 - Pod Orlovcom, 2-7 - Pod Okrúhlou, 8, 9 - Pri prednej priekope/, 1 - črep z mladšej doby rímskej, 2, 4, 6 - výber črepov z doby bronzovej, 3, 5, 7 - výber črepov z 9.-10. stor., 8 - 9.-10. stor., 9 - hlinený praslen z 9.-10. stor., 10 - Vydrník /Pod hrádkom/, železné kladivko z 15. stor. (F. Javorský, s. 99.)

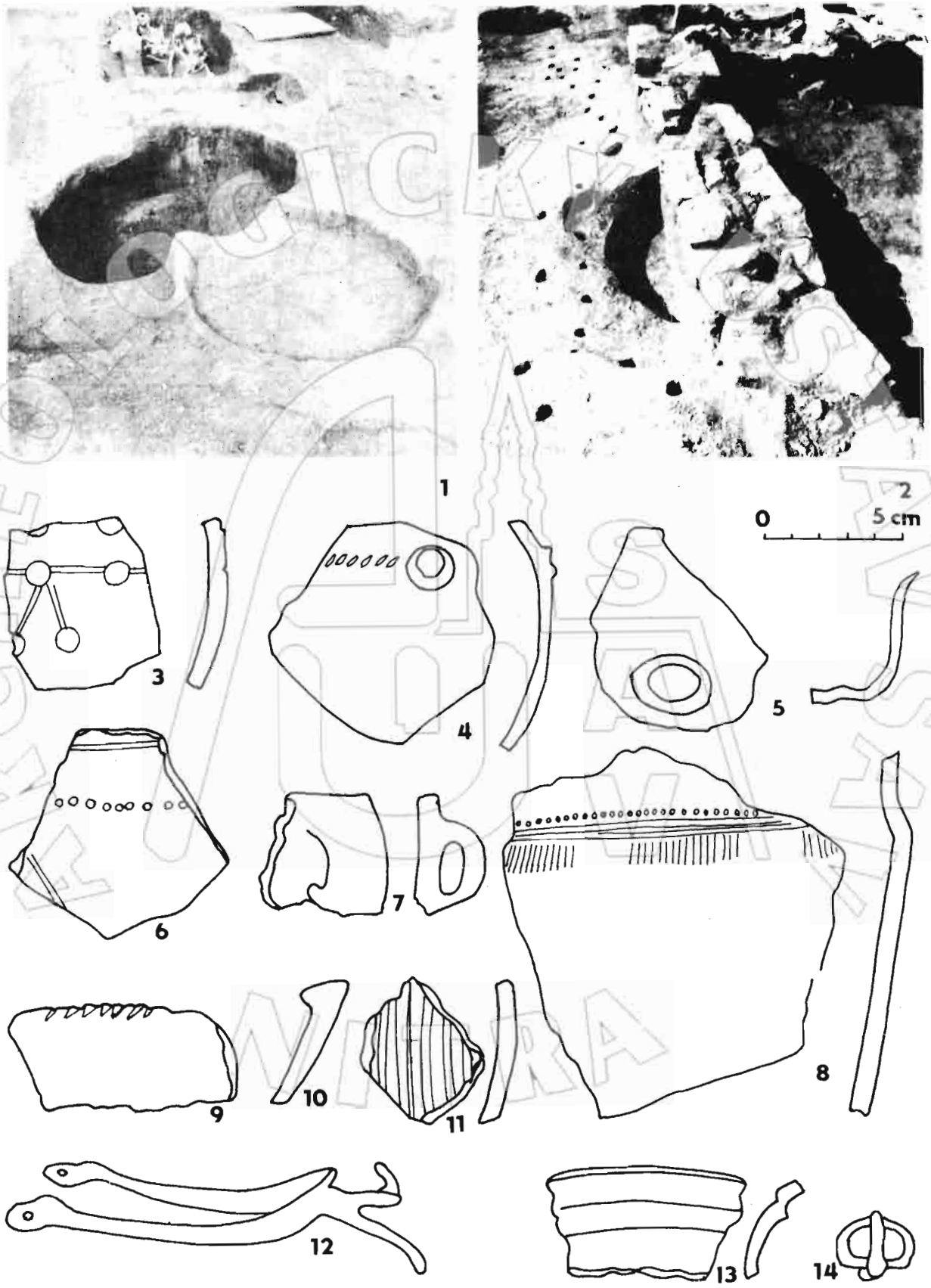
Obr. 62. Výber črepov. 1, 2 - Vydrník /Pod hradom/, 9.-10. stor., 3 - Domanovce /Na dlhom/, mladšia doba rímska, 4-12 - Gelnica /Banícke nám./, 13.-15. stor. (F. Javorský, s. 99.)

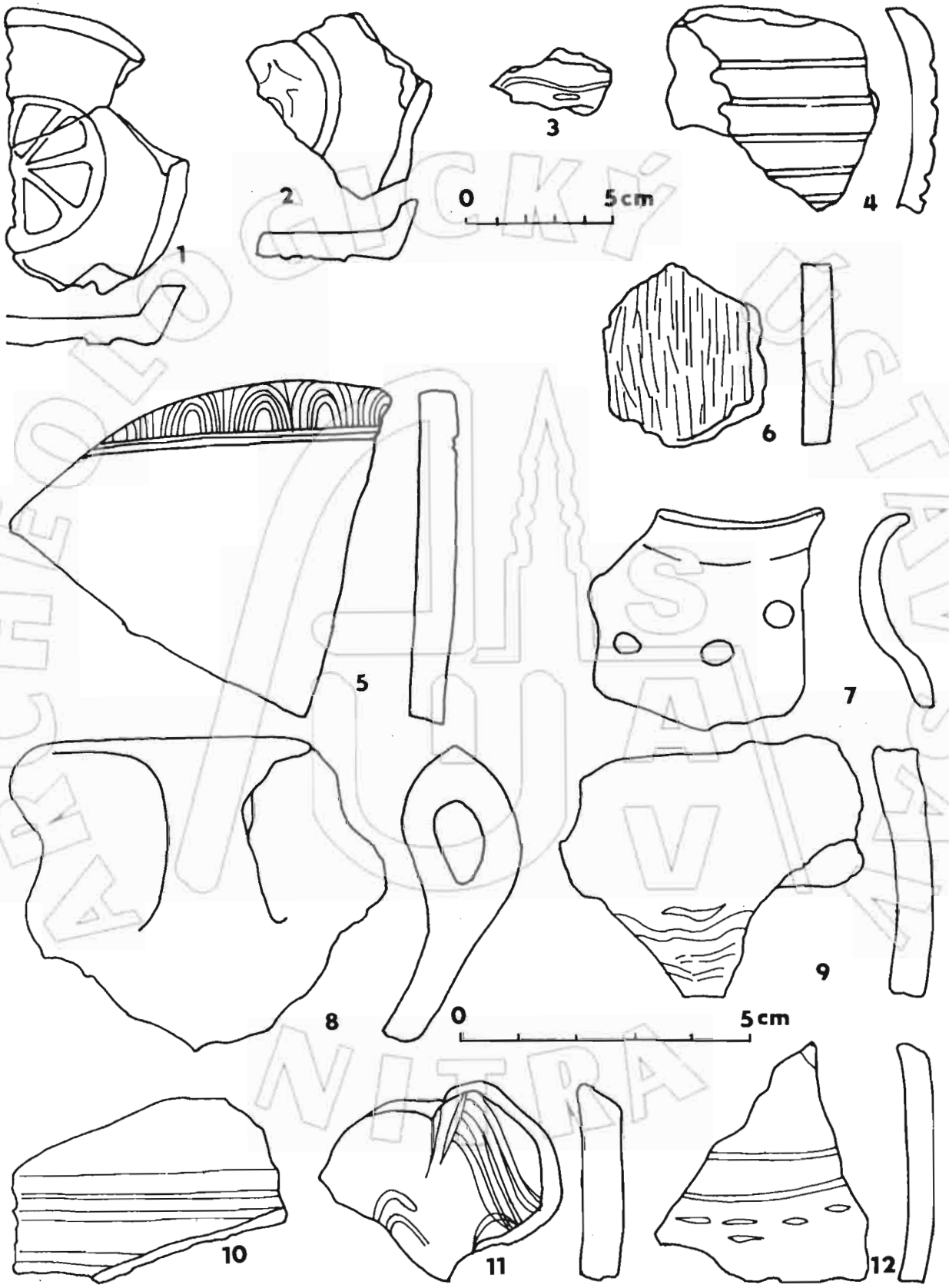
Obr. 63. Výber črepov. 1-6 - Iliašovce /Pod Prostredným vrchom/, doba bronzová, 7-10 - Kurimany /Pod Rehbergom/, 9.-10. stor., 11, 12 - Letanovce /Sedliská/, 11 - mladšia doba rímska, 12 - 9. stor. (F. Javorský, s. 99.)

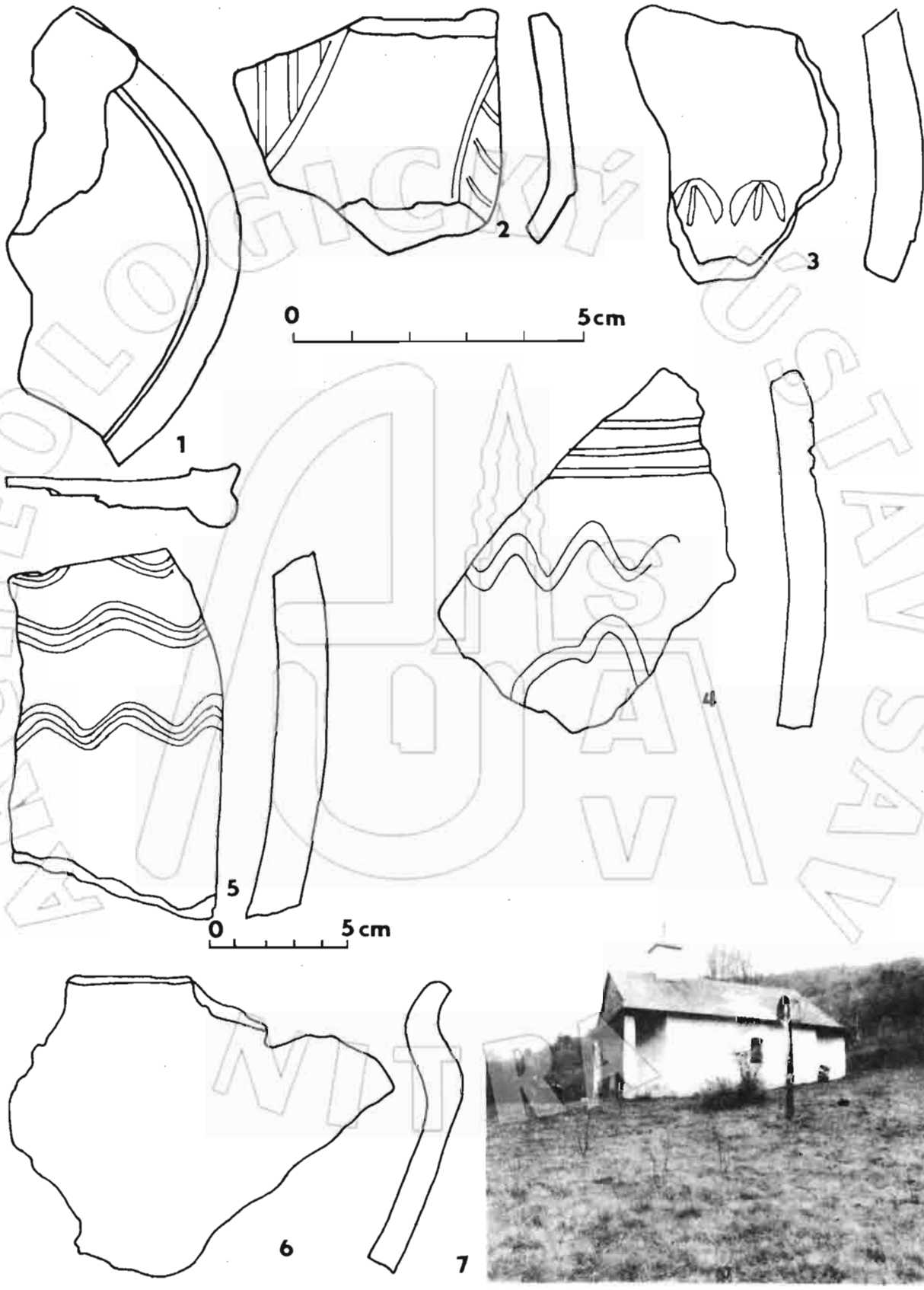
Obr. 64. 1-4 - Letanovce /Strelníky/, výber črepov z 9.-12. stor., 5-6 - Levoča /cesta Slobody/, výber črepov z mladšej doby bronzovej, 7, 8 - Levoča /Podkova/, 7 - skúmaná plocha, 8 - hroby a kultúrne jamy pod objektom 3/82. (F. Javorský, s. 99.)

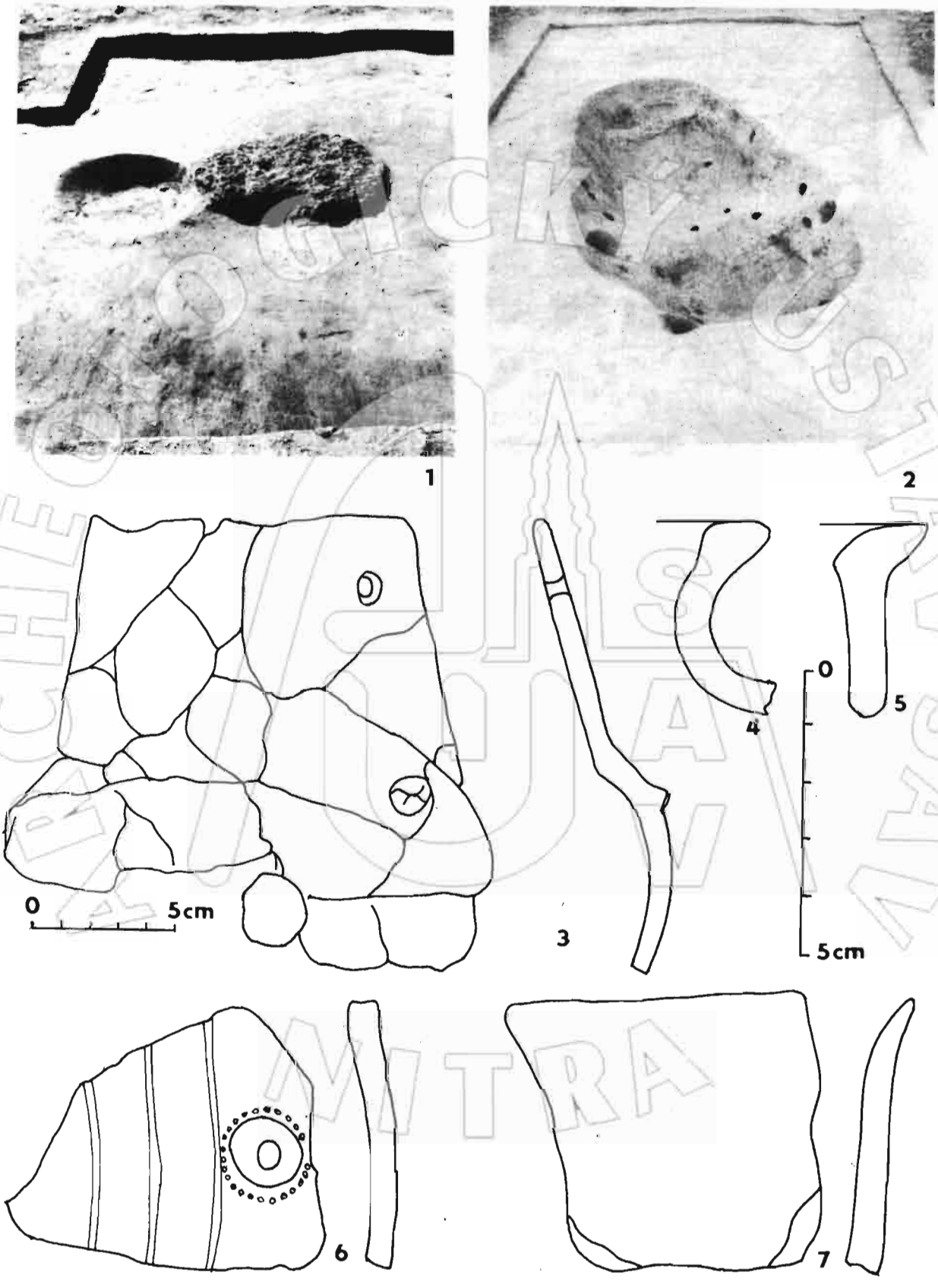
Obr. 65. Levoča /Podkova/. 1 - zemnica 1/82, 2 - zemnica 2/82, 3-11, 13 - výber črepov, 12 - ostroha, 14, železná pracka z hrobu 6/82. 1, 2 - mladšia doba bronzová, 3-5 - neolit, 6-11 - doba bronzová, 12 - 15. stor., 13 - 13. stor., 14 - 14. stor. (F. Javorský, s. 99.)

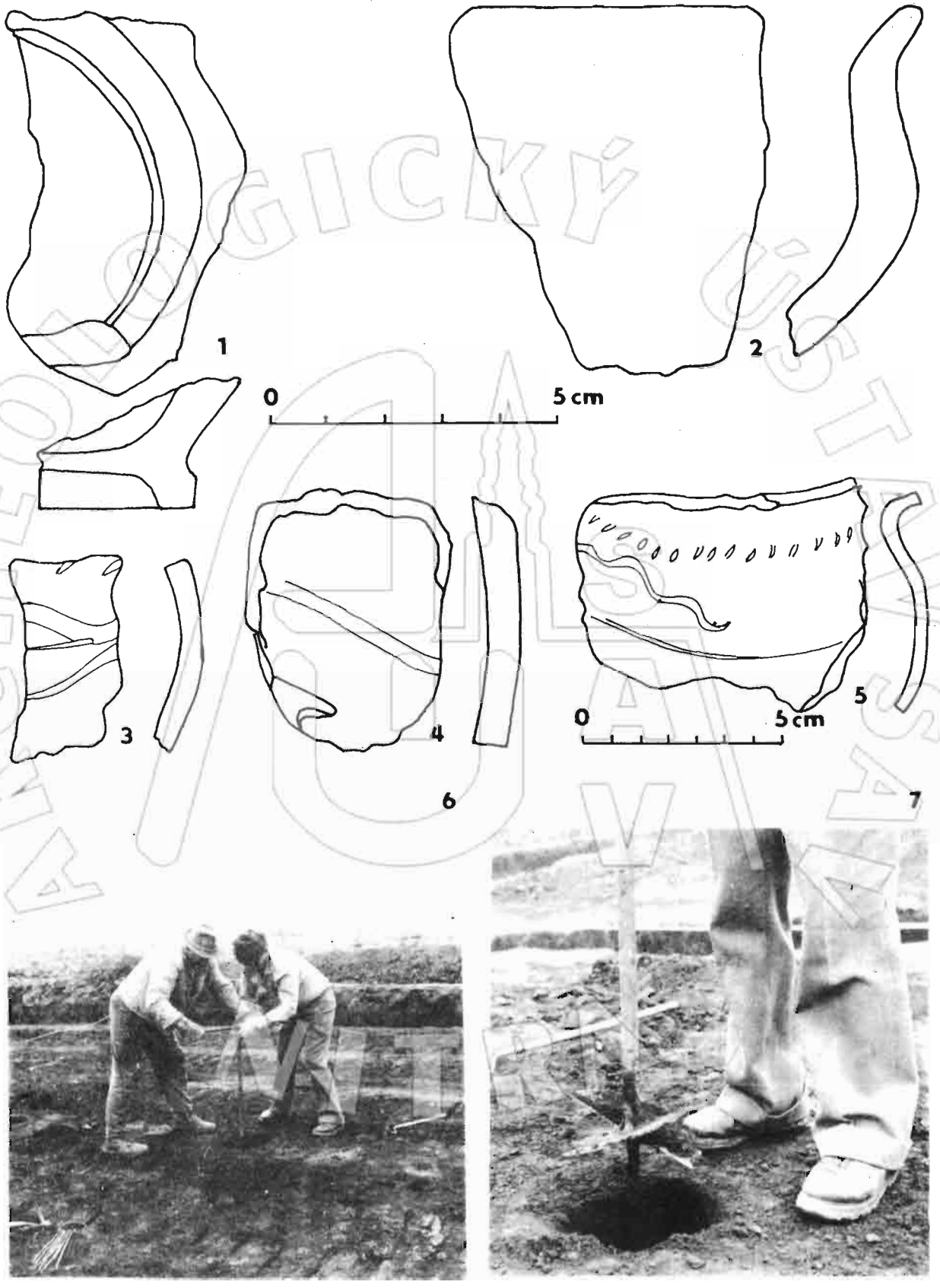
Obr. 66. Výber črepov. 1-4 - Ordzoviany /Pusté pole/, 10.-14. stor., 5 - Spišská Nová Ves /Smižianska roveň/, terra sigillata, 6, 7 - Spišské Tomášovce, časť Hadušovce /Chmelník/, doba bronzová, 8 - Spišské Tomášovce /Pod hruškou/, mladšia doba bronzová, 9-12 - Spišský Hrhov /Nad rybníčkom/, 9.-12. stor. (F. Javorský, s. 99.)

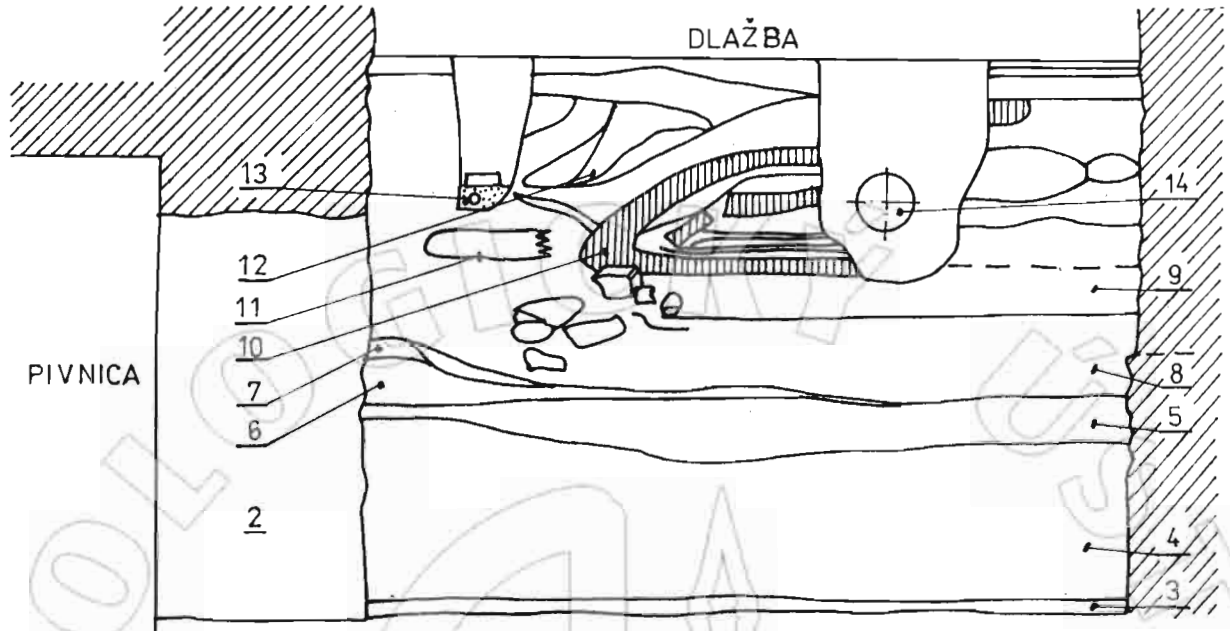
Obr. 67. 1-6 - Spišský Štvrtok /Nižné Garhalovské/, 1 - črep sivej keramiky z mladšej doby rímskej, 2-6 - výber črepov z 9.-12. stor., 7 - Legnava /Monastier/, kostol (F. Javorský, s. 99.)

Obr. 68. Spišská Nová Ves. 1 - pec s predpecnou jamou v objekte 7/82, 2 - objekt 8/82, 12.-13. stor., 3-7 - výber črepov z doby bronzovej. (F. Javorský, s. 99.)

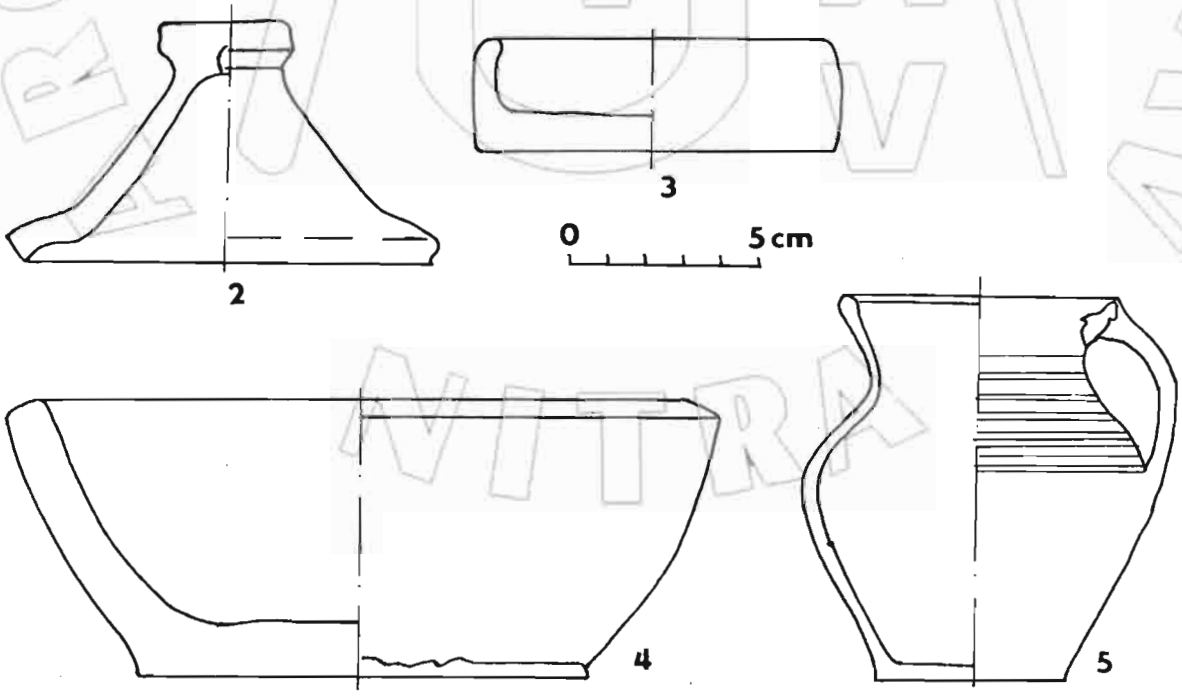

Obr. 69. Spišská Nová Ves. 1, 2 - črepy z mladšej doby rímskej, 3-5 - črepy z 11.-13. stor., 6, 7 - sondáž ručným vrtákom. (F. Javorský, s. 99.)

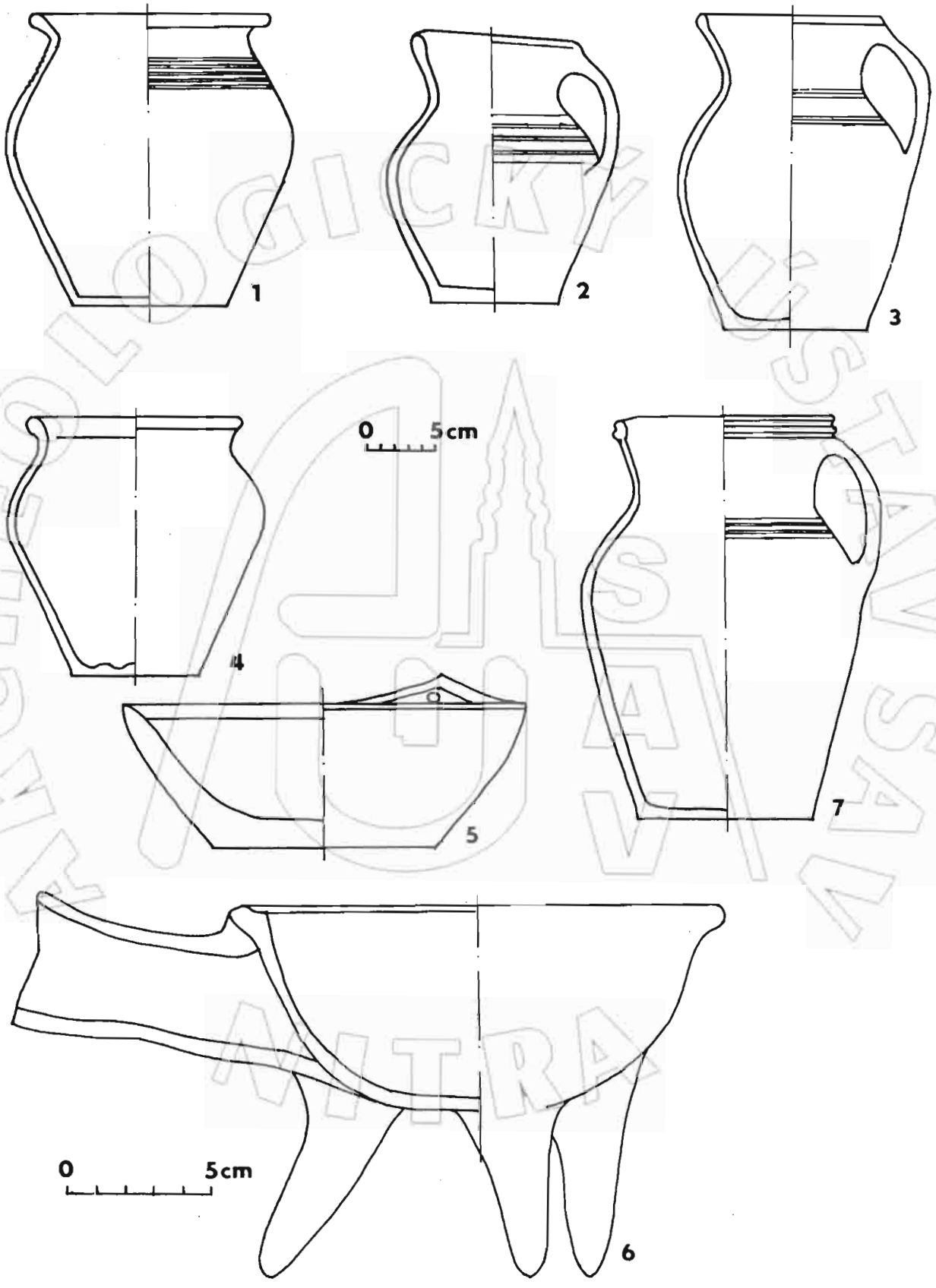

1 ŠTRKOVÉ PODLOŽIE
2 PREBÚRANÝ MÚR PIVNICE
3 PODLAHA OBJ. Z 15.STOROČIA
4 PLANÍRKA
5 ŽELEZNÁ TROSKA
6 POPOL A UHLÍKY
7 HLINA
8,9 POPOLOVITÁ ZEMINA
10 HLINENÁ PEC
11 DREVO
12 ZÁSYP NAD PECOU
13 ELEKTRICKÝ KÁBEL
14 PLYNOVÉ POTRUBIE

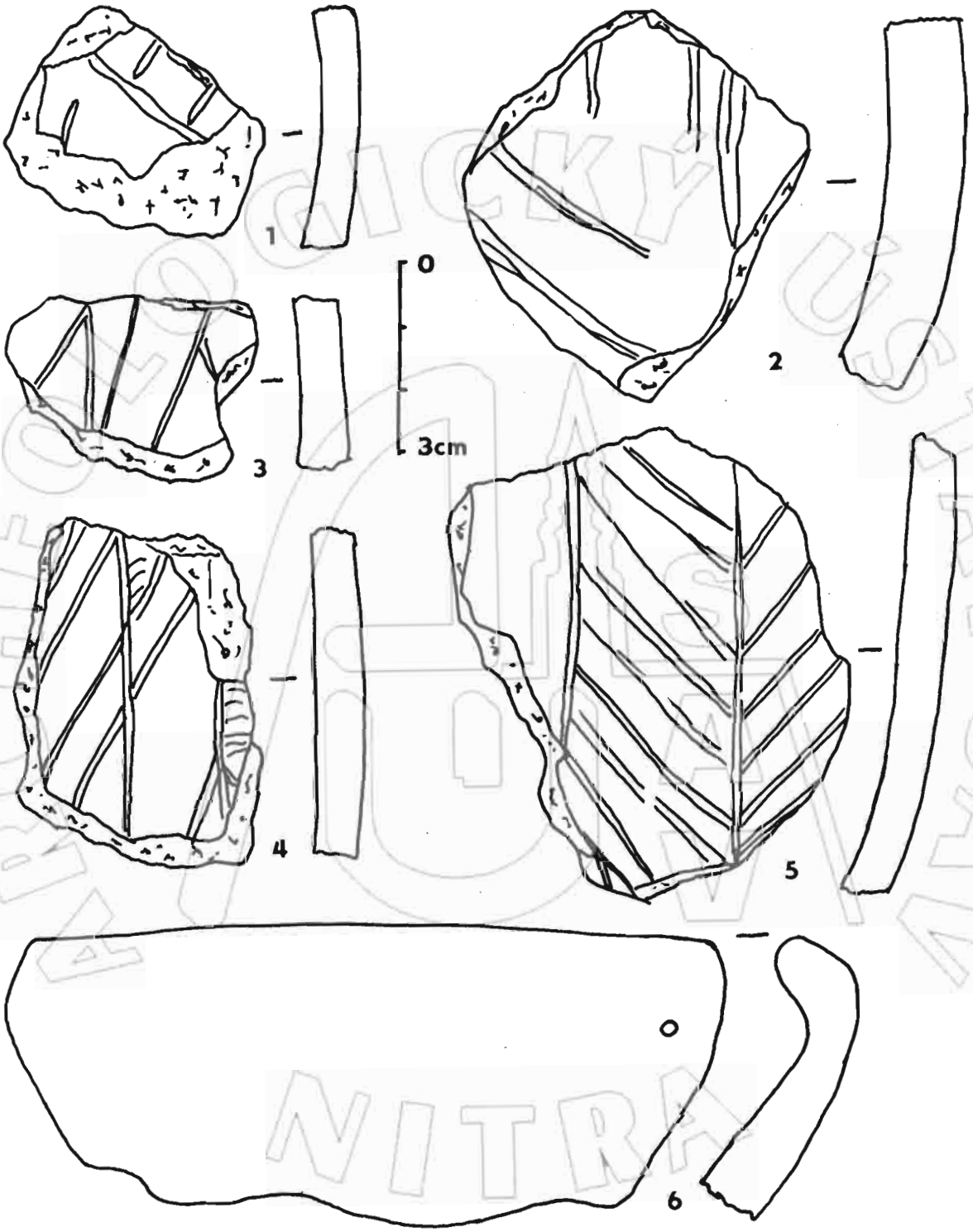
1

Obr. 70. Spišská Nová Ves /Stredná škola banícka/. 1 - profil sondy s časťou pece, 2-5 - keramika z 15. stor. (F. Javorský, s. 99.)

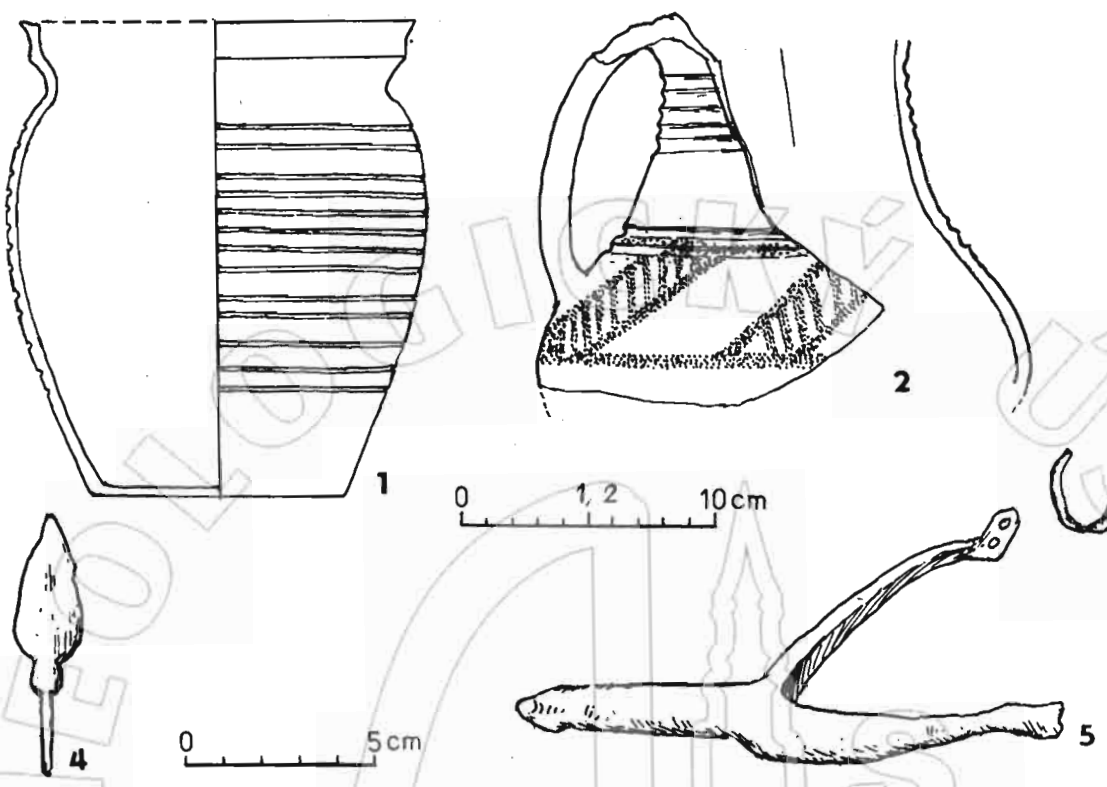
Obr. 71. Spišská Nová Ves /Stredná škola banícka/. Keramika z 15. stor. (F. Javorský, s. 99.)

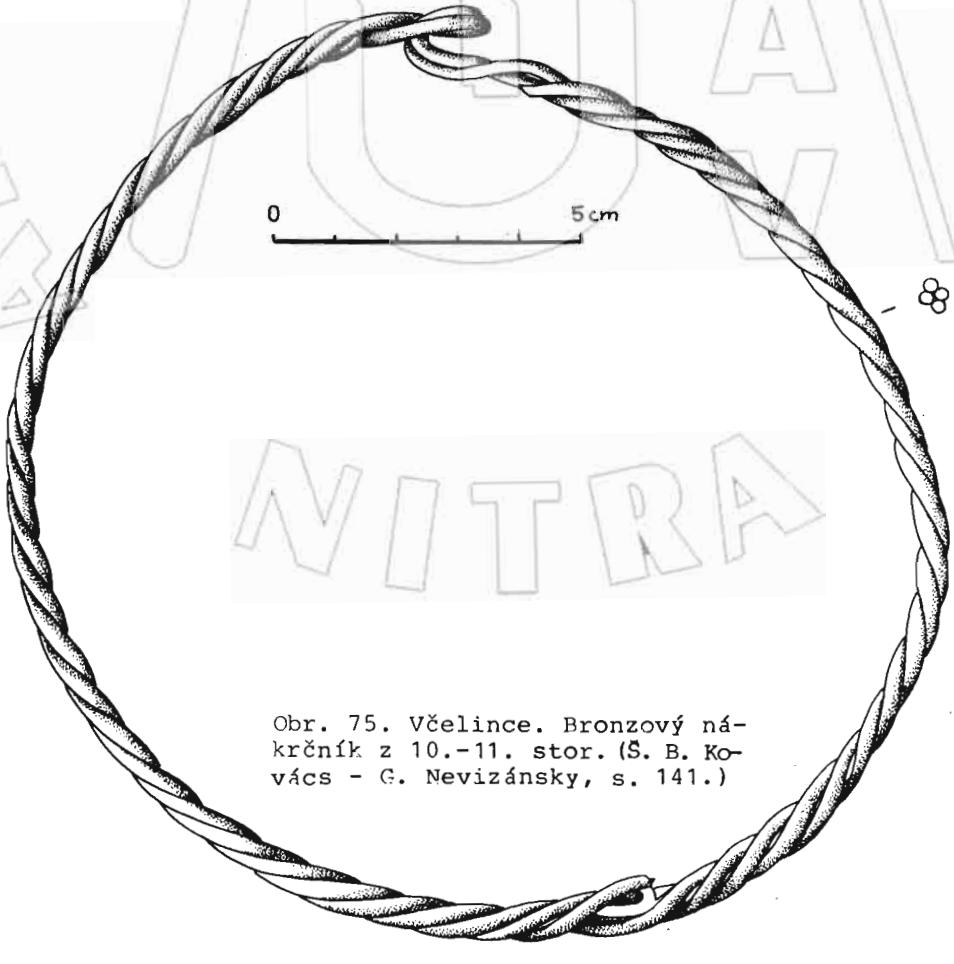
Obr. 72. 1-5 - Stretavka, 6 - Drienovec. (Ľ. Kaminská, s. 124.)

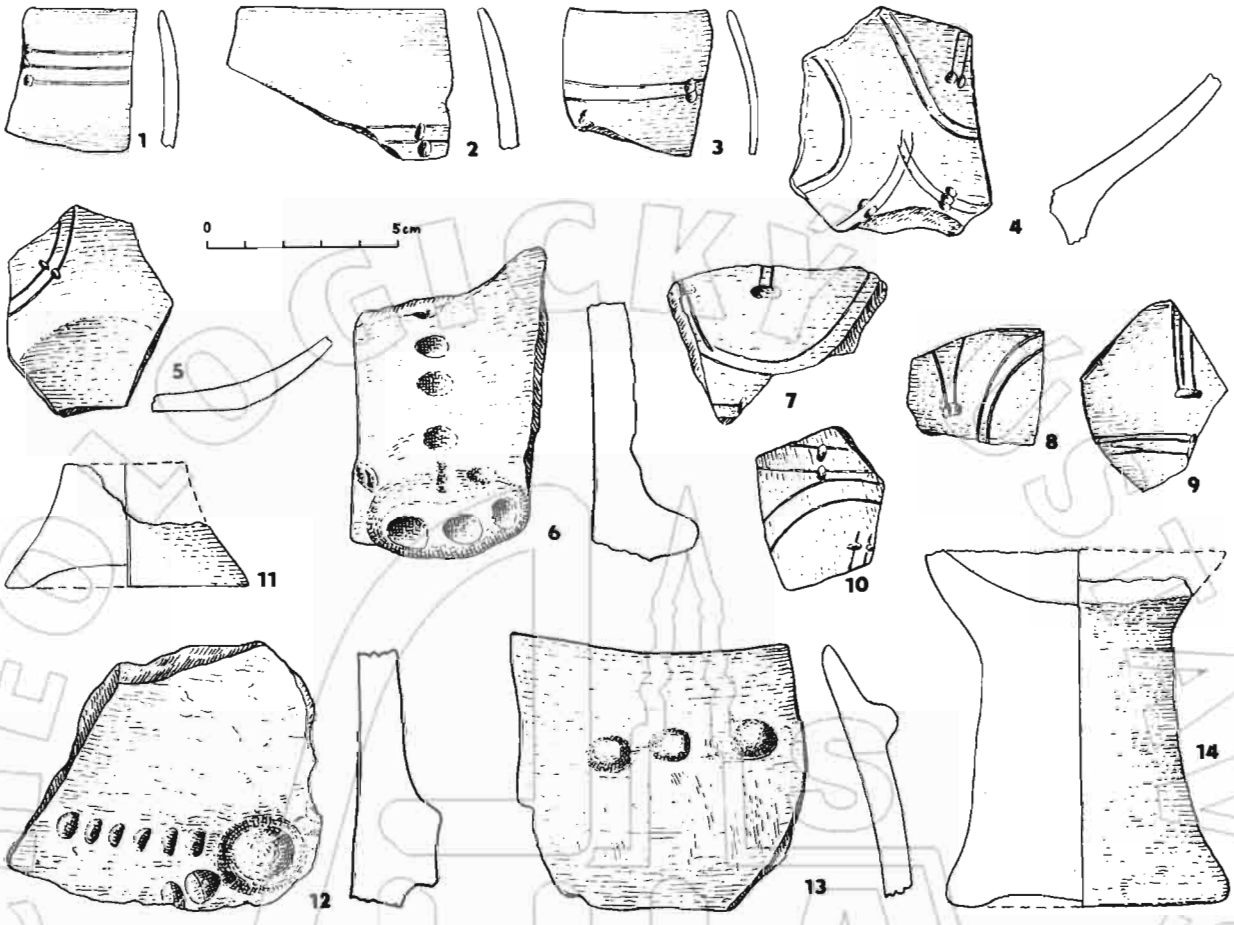
Obr. 73. 1-3, 5 - Čičarovce, 4, 6, 7 - Veľký Horeš. (Ľ. Kaminská - I. Cheben, s. 128.)

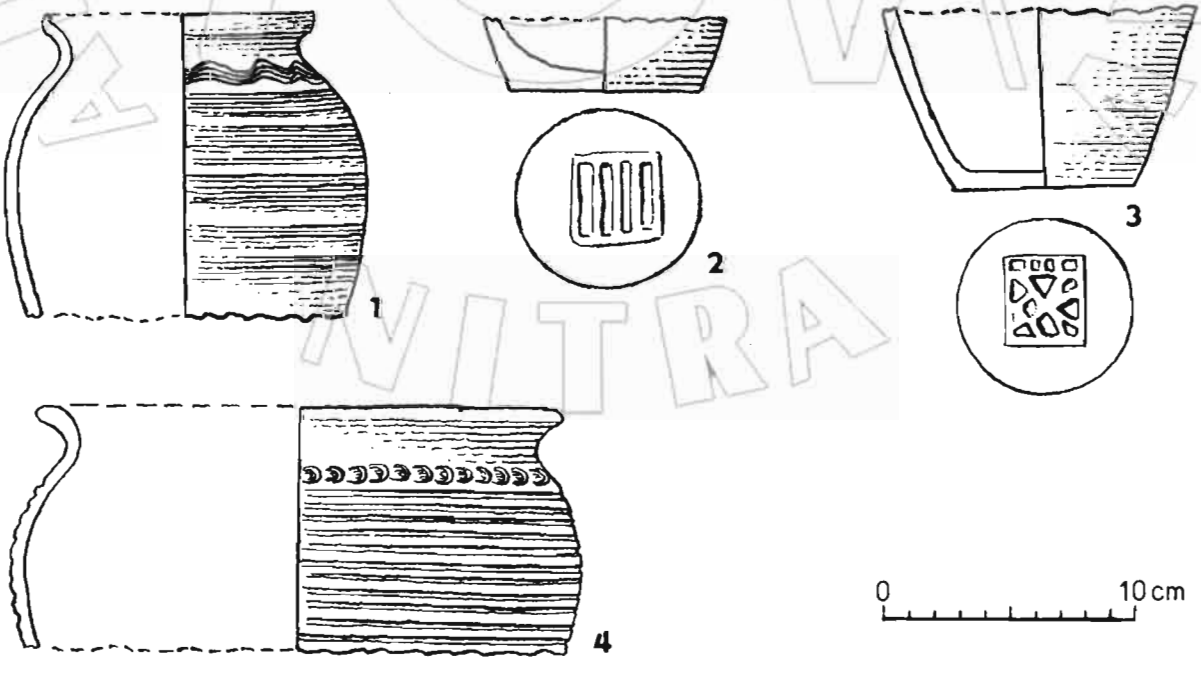
Obr. 74. Rimavská Sobota. Stredoveké nálezy. (Š. B. Kovács, s. 140.)

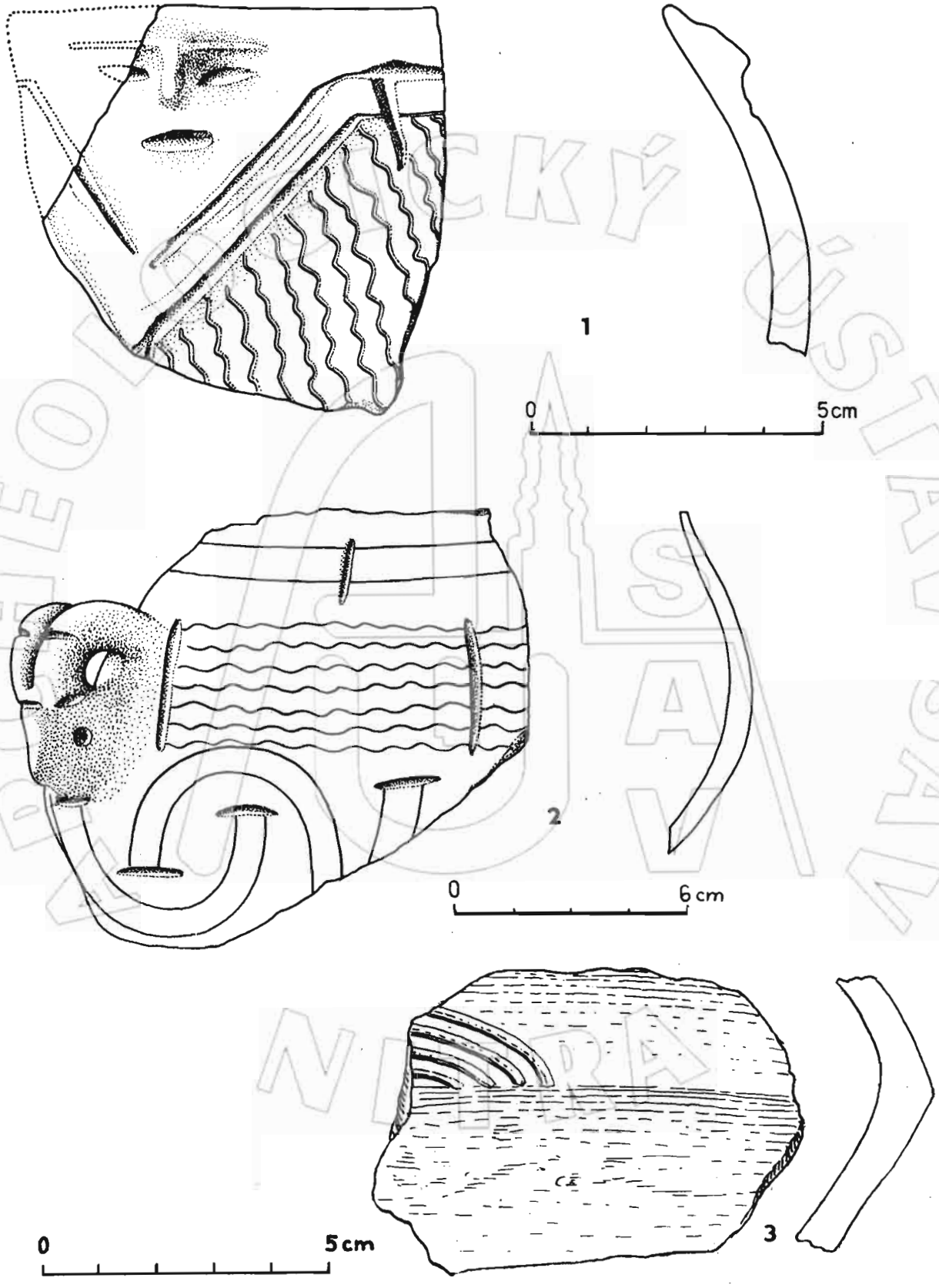
Obr. 75. Včelince. Bronzový nákrčník z 10.-11. stor. (Š. B. Kovács - G. Nevizánsky, s. 141.)

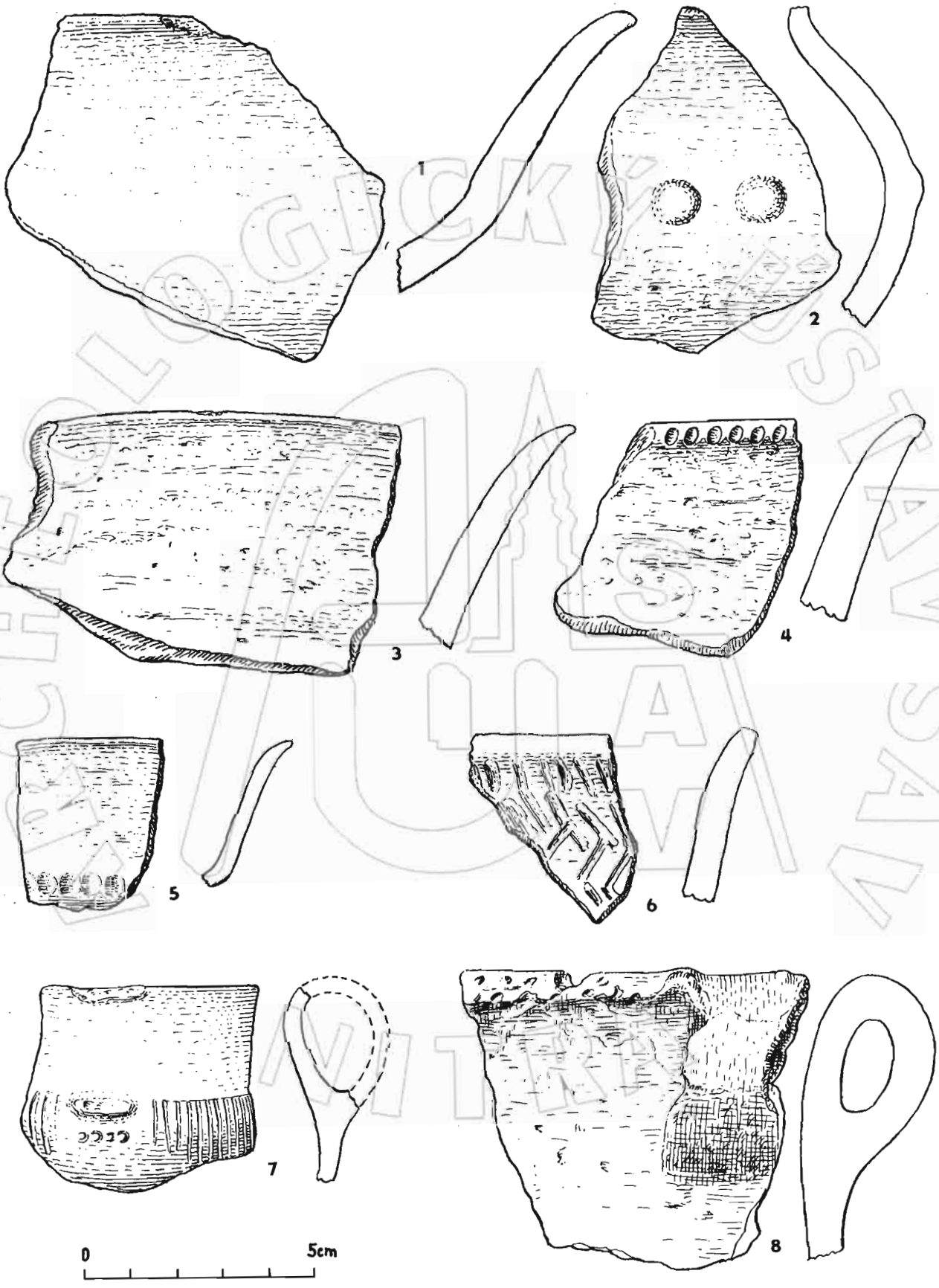
Obr. 76. Mužla, časť Čenkov. 1-14 - výber nálezov z objektu 166. (I. Kuzma - O. Oždáni - M. Hanuliak, s. 143.)

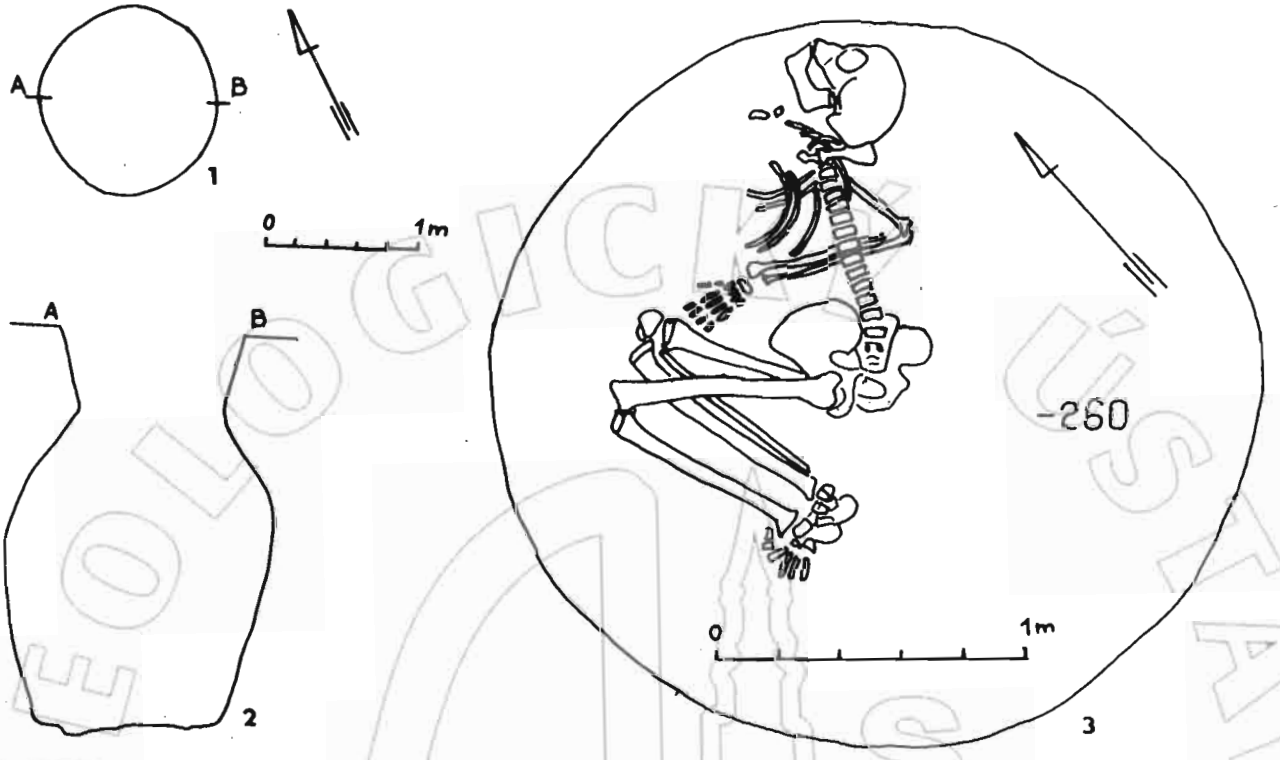
Obr. 77. Mužla, časť Čenkov. 1-4 - výber nálezov z objektu 109. (I. Kuzma - O. Oždáni - M. Hanuliak, s. 143.)

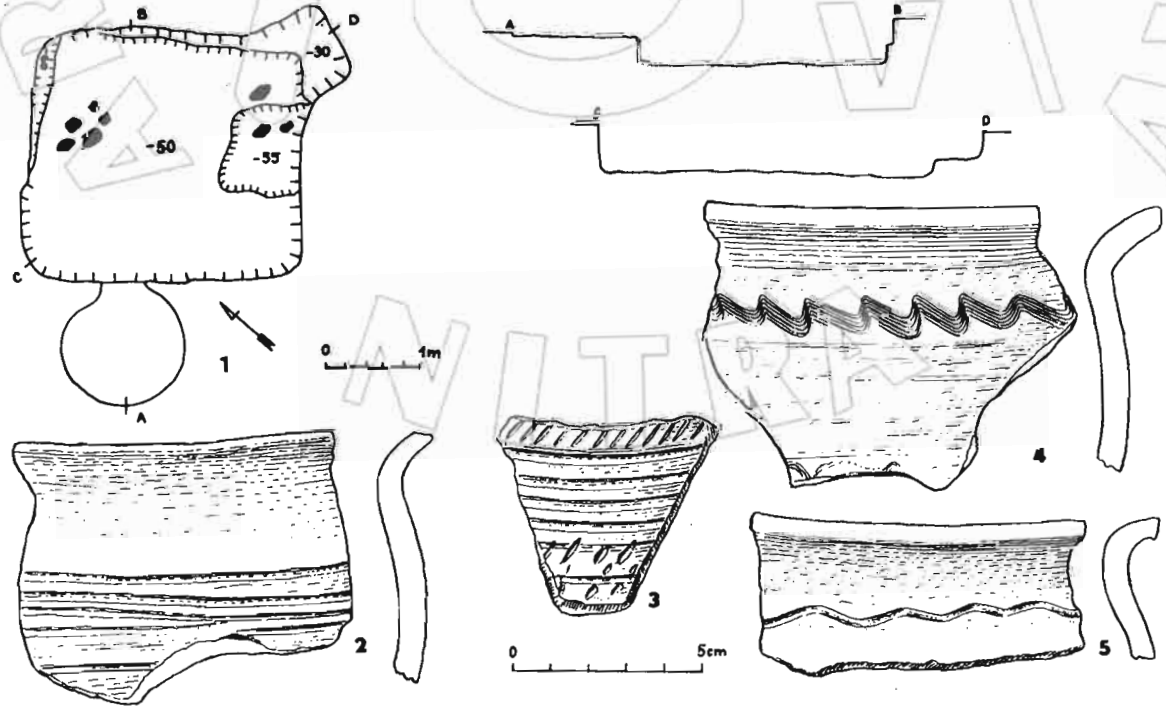
Obr. 78. Mužla, časť Čenkov. 1 - reliéfne zobrazenie ľudskej tváre, 2 - fragment amfory s baraňou hlavičkou, 3 - objekt 90. (I. Kuzma - O. Ožďáni - M. Hanuliak, s. 143.)

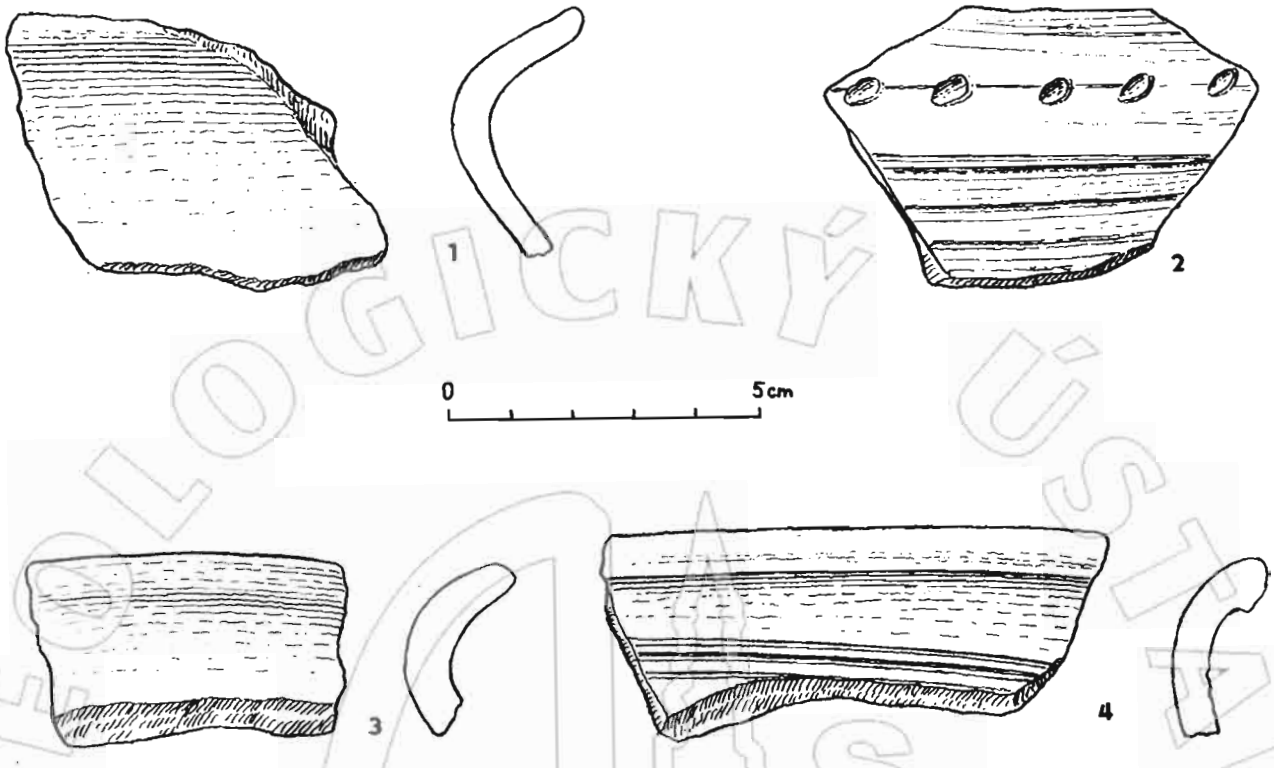
Obr. 79. Mužla, časť Čenkov. 1-8 - výber nálezov z objektu 145. (I. Kuzma - O. Oždáni - M. Hanuliak, s. 143.)

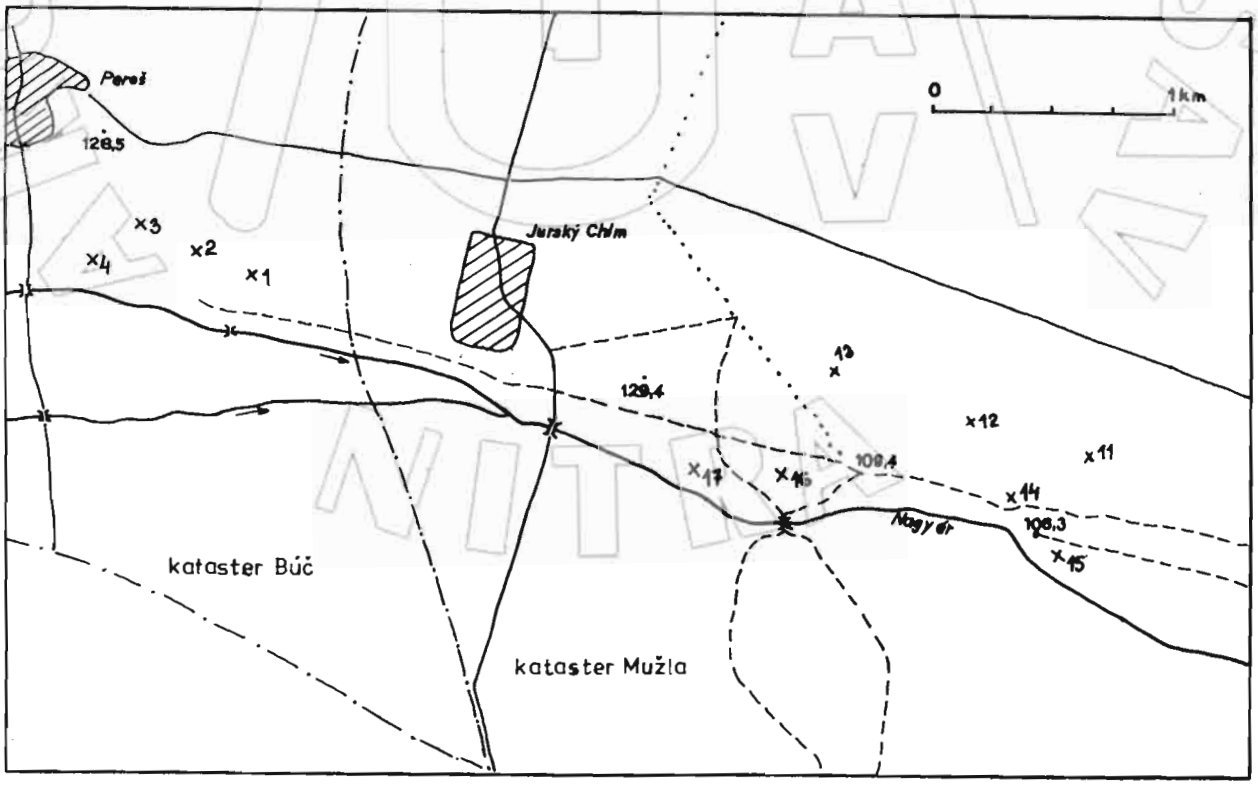
Obr. 80. Mužla, časť Čenkov. 1, 2 - pôdorys a profil objektu 71, 3 - kostra v objekte 71. (I. Kuzma - O. Oždáni - M. Hanuliak, s. 143.)

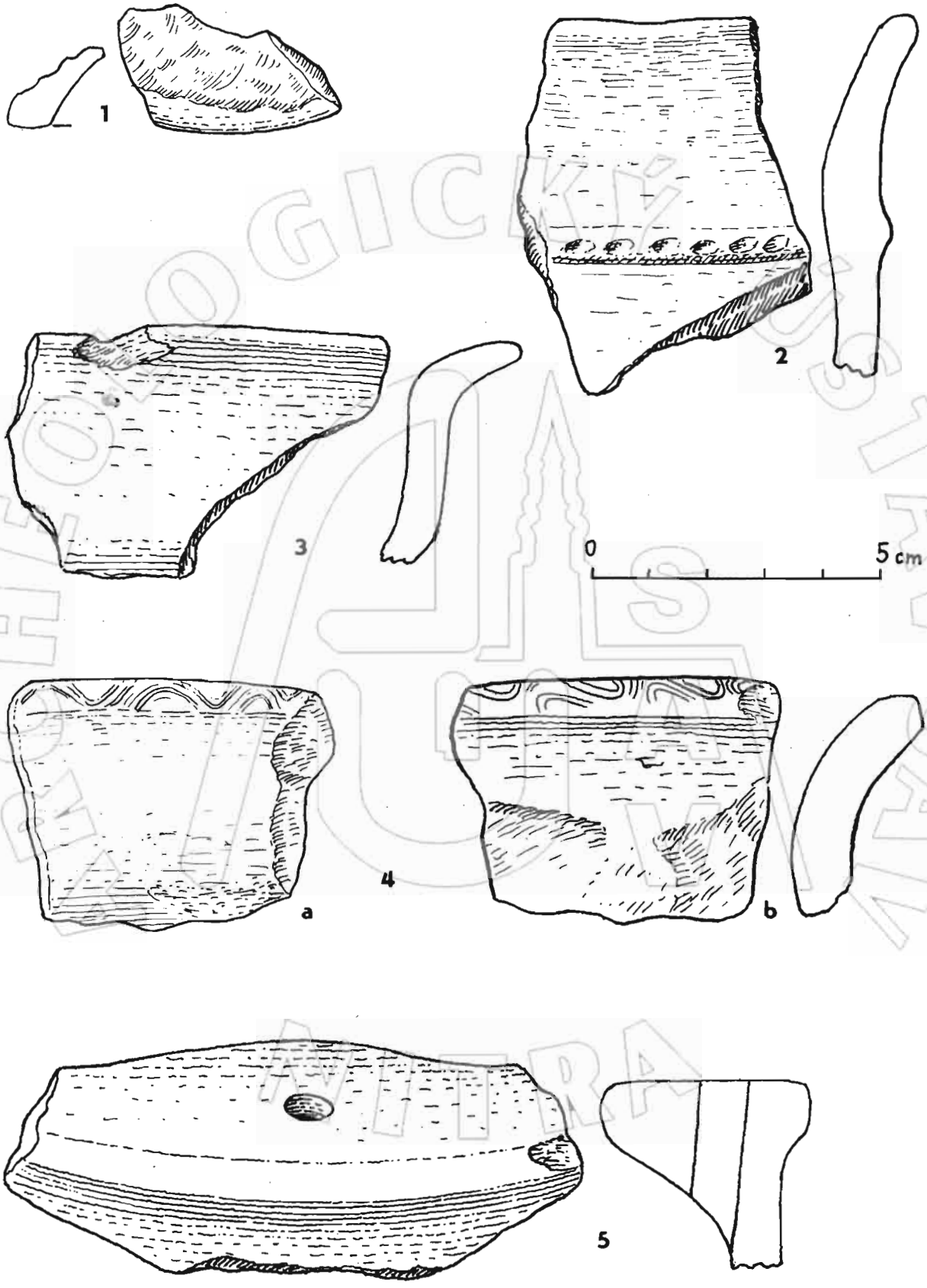
Obr. 81. Mužla, časť Čenkov. 1 - pôdorys chaty 100, 2-5 - výber nálezov z objektu 100. (I. Kuzma - O. Oždáni - M. Hanuliak, s. 143.)

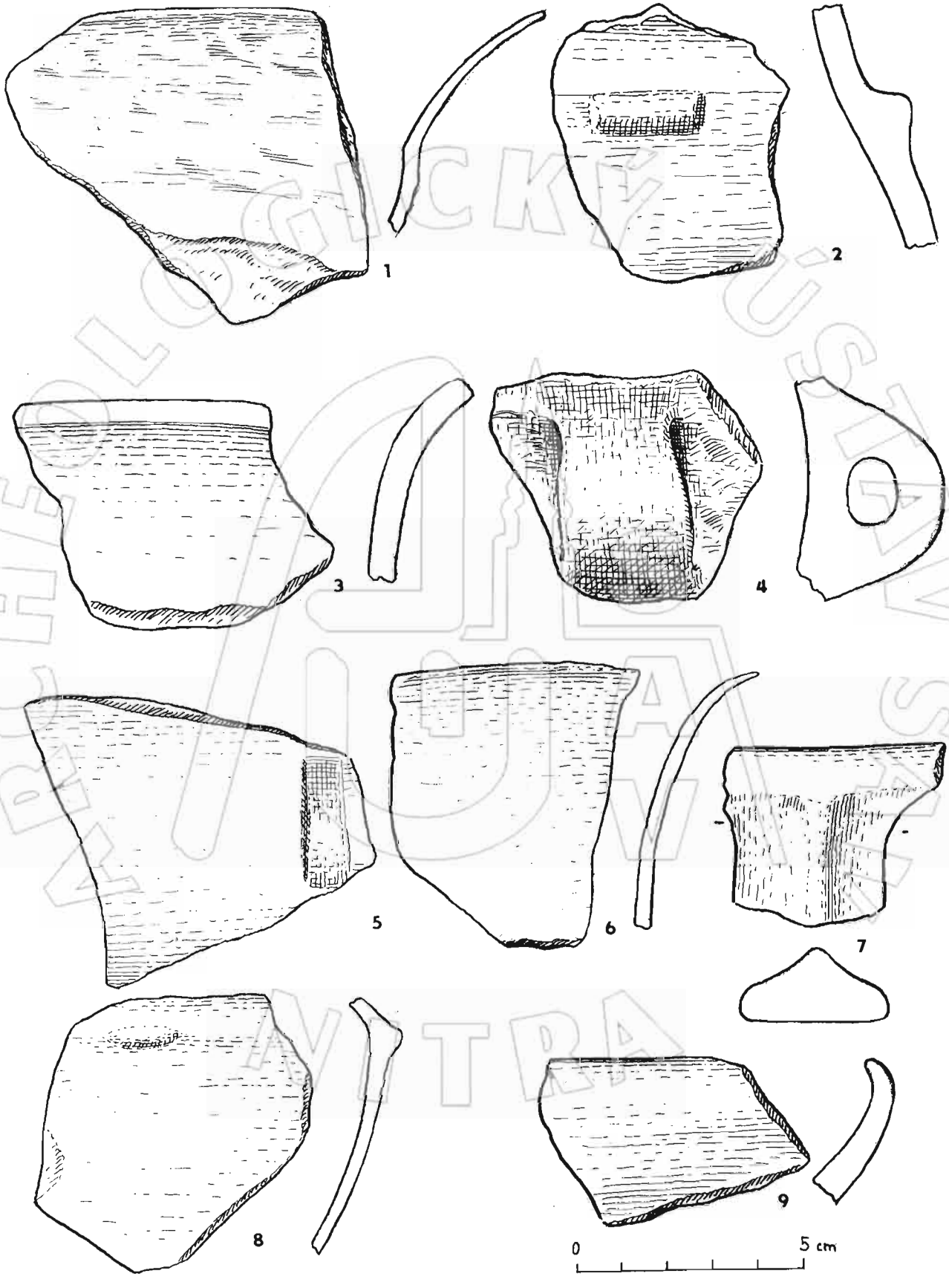
Obr. 82. Mužla, časť Čenkov. 1-4 - výber nálezov z objektu 120. (I. Kuzma - O. Oždáni - M. Hanuliak, s. 143.)

Obr. 83. Mapka nálezísk v katastroch obcí Búč a Mužla. (I. Kuzma - J. Rajtár, s. 148.)

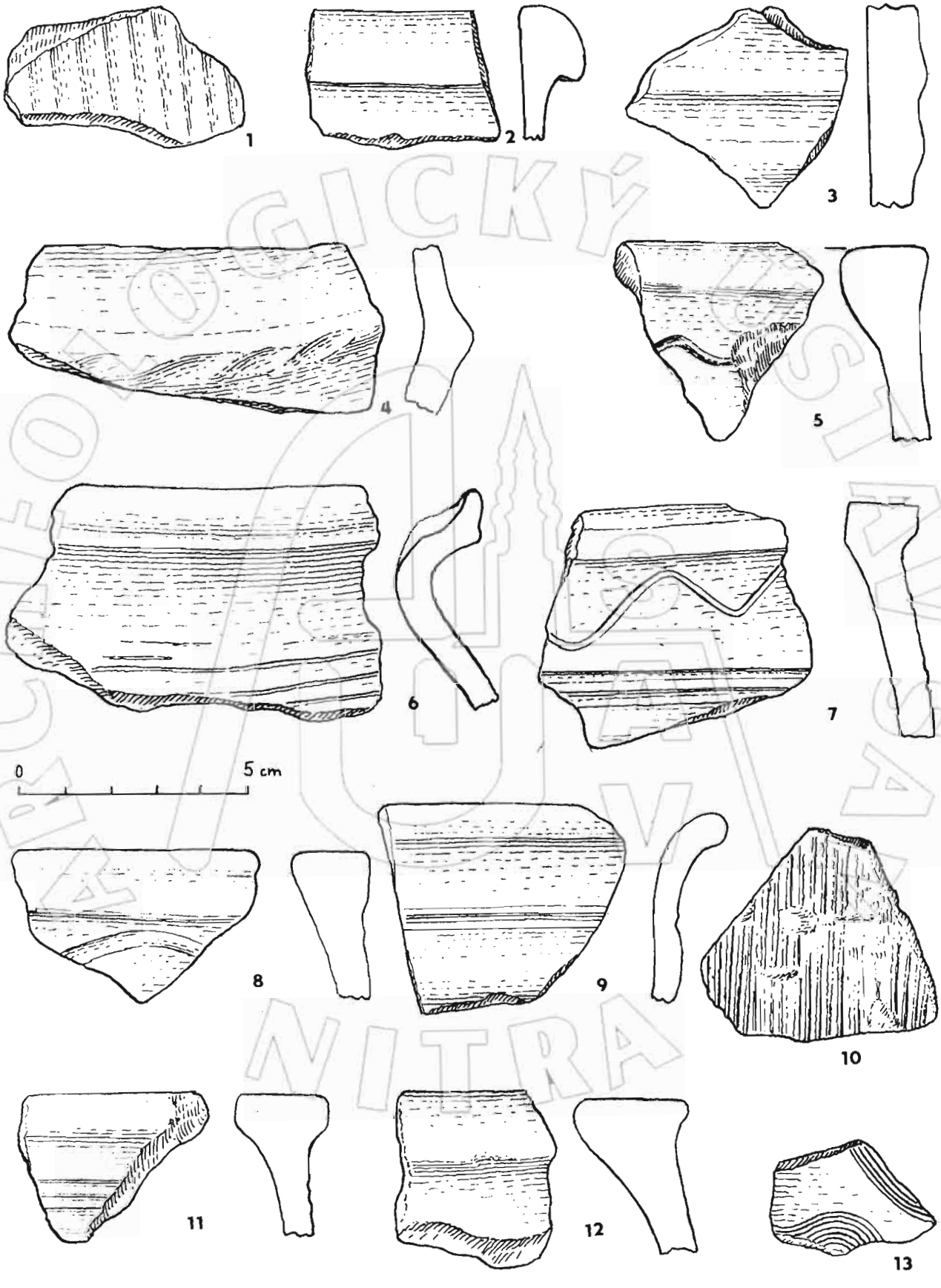
Obr. 84. 1 - Búč 1; 2, 3 - Búč 2; 4 - Búč 3; 5 - Búč 4. (I. Kuzma - J. Rajtár, s. 148.)

Obr. 85. 1-4 - Iža, 5-9 - Marcelová 1. (I. Kuzma - J. Rajtár, s. 148.)

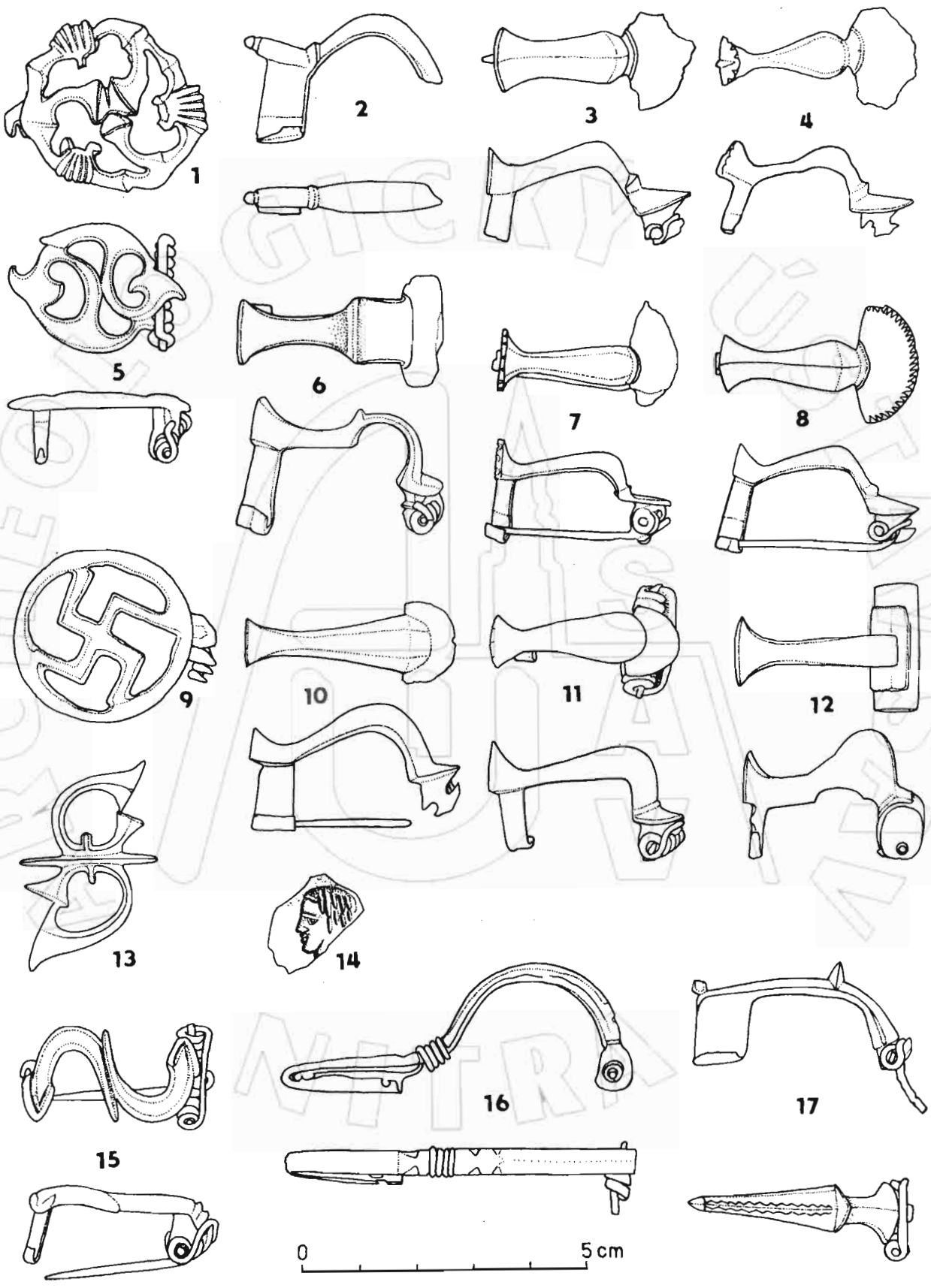
Obr. 86. 1-8 - Marcelová 1; 9 - Marcelová 2; 10 - Mužla 14. (I. Kuzma - J. Rajtár, s. 148.)

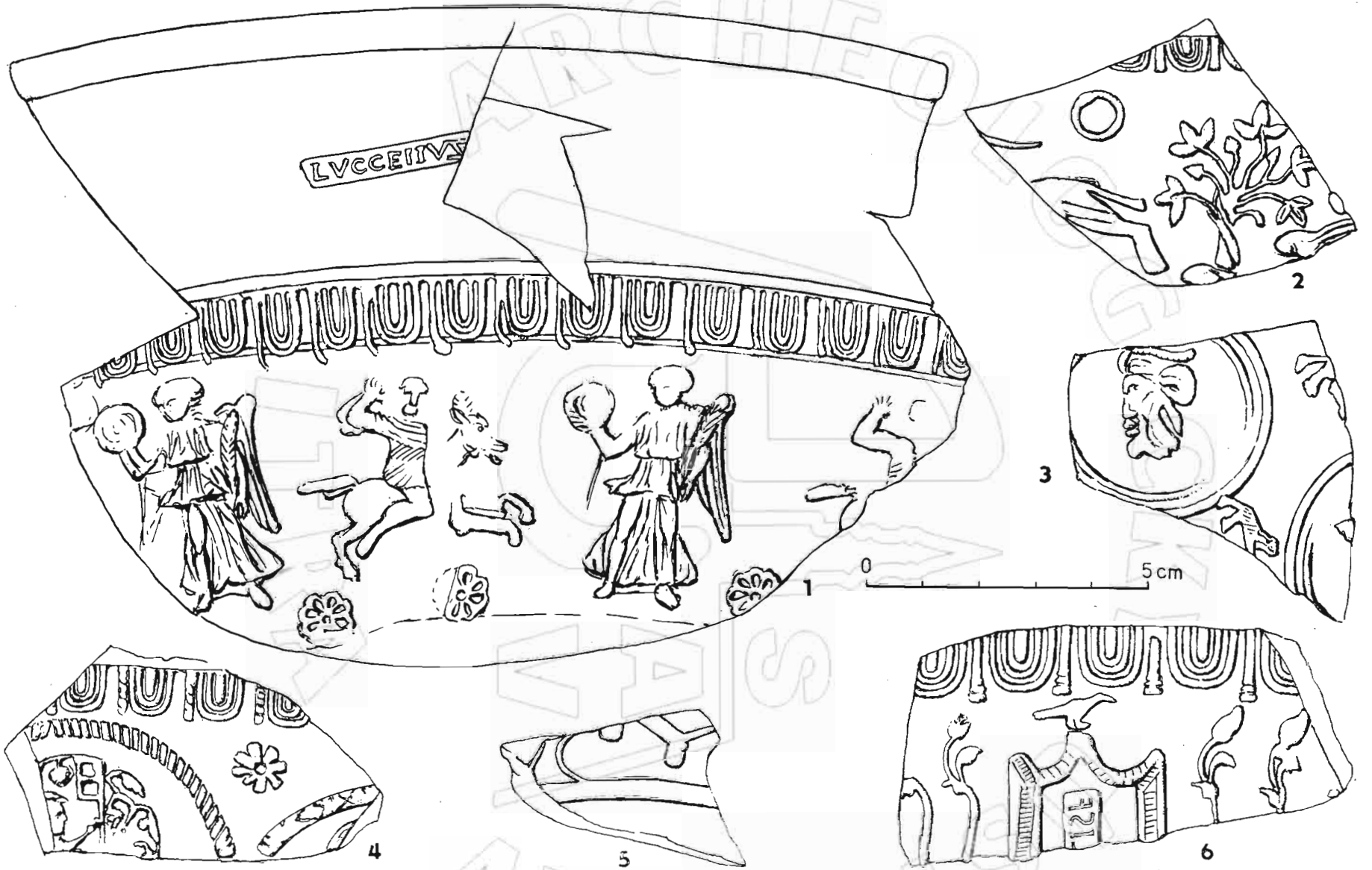
Obr. 87. 1-7 - Mužla 14; 8-11 - Mužla 15; 12, 13 - Mužla 16. (I. Kuzma - J. Rajtár, s. 148.)

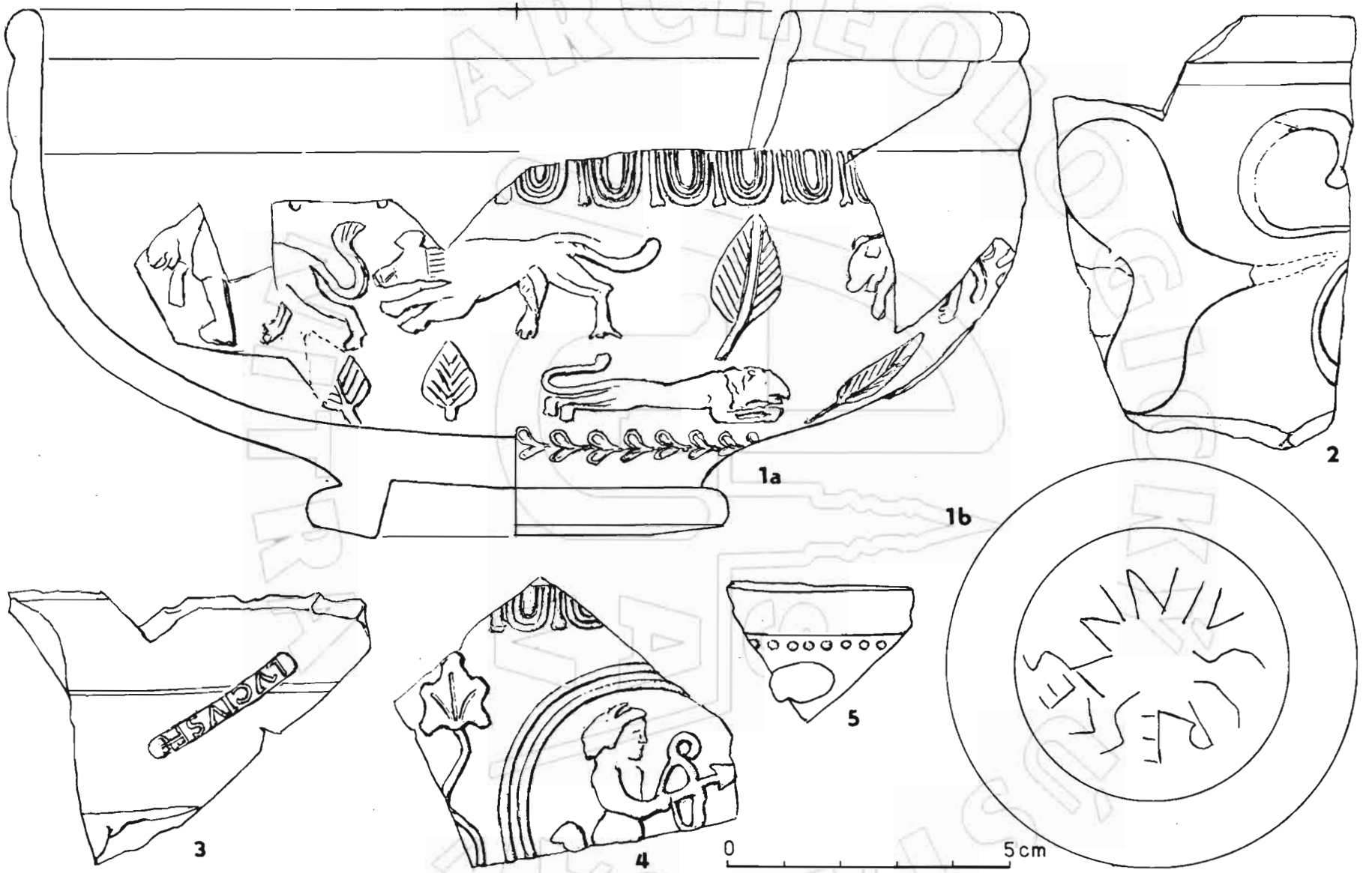
Obr. 88. 1, 2 - Mužla 16; 3-10 - Mužla 17. (I. Kuzma - J. Rajtár, s. 148.)

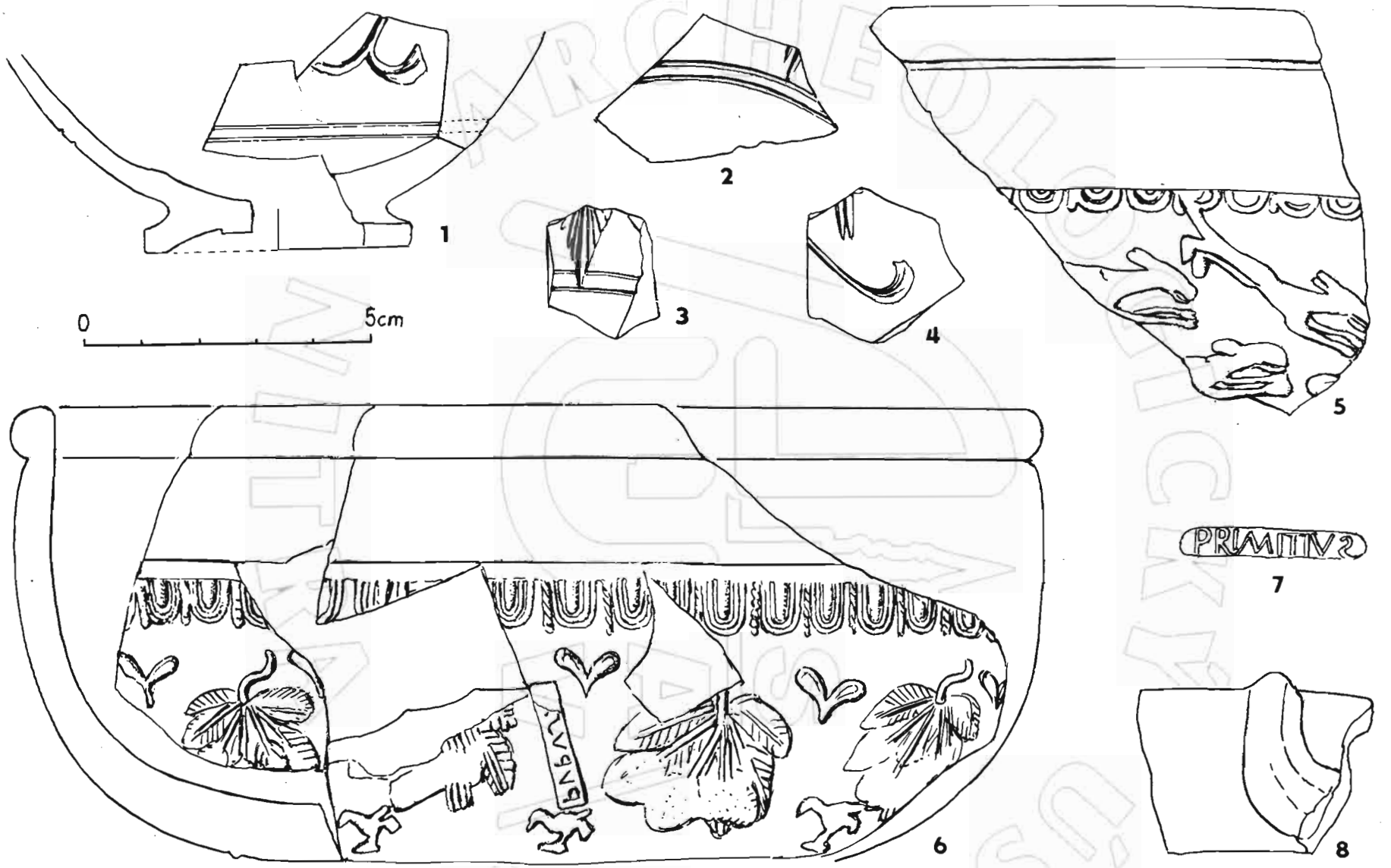
Obr. 89. Iža. 1-12, 15-17 - bronzové spony, 13 - bronzové kovanie, 14 - jaspisová gema. (K. Kuzmová - J. Rajtár, s. 150.)

Obr. 90. Iža. Terra sigillata, 1 - Westerndorf, 2-6 - Rheinzabern. (K. Kuzmová - J. Rajtár, s. 150.)

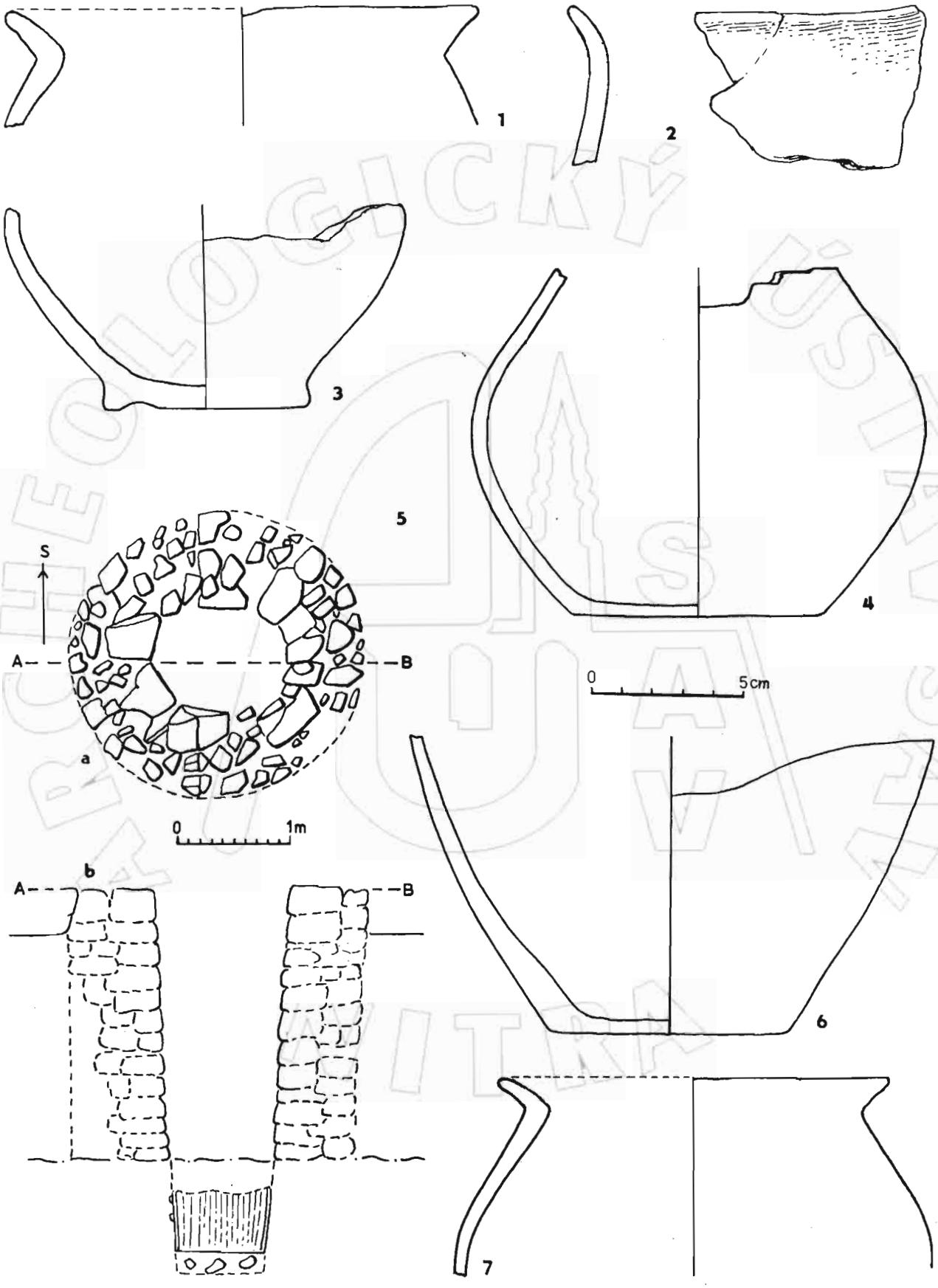
Obr. 91. Iža. Terra sigillata, 1-4 - Rheinzabern, 5 - Westerndorf. (K. Kuzmová - J. Rajtár, s. 150.)

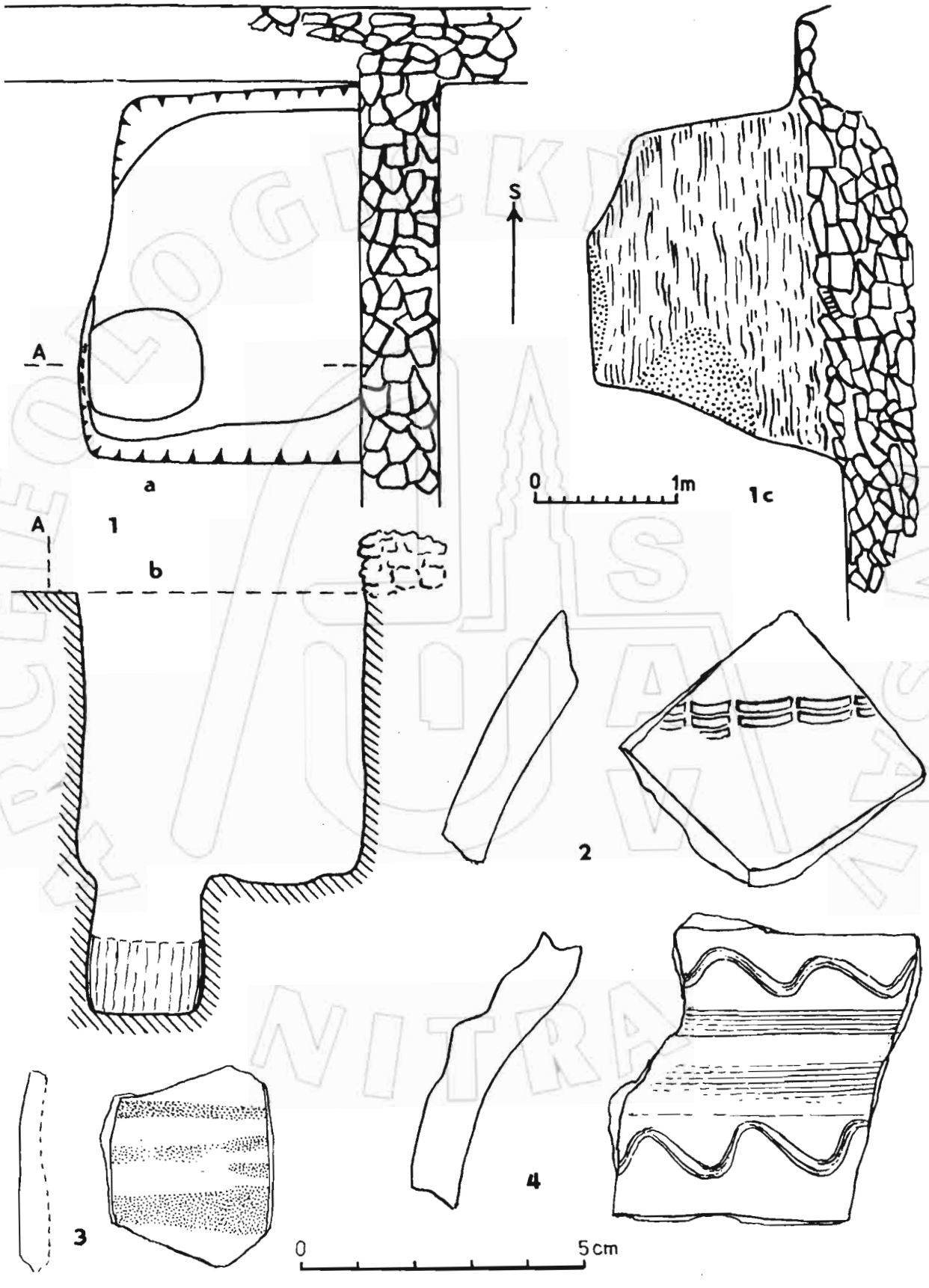
Obr. 92. Iža. Terra sigillata, 1-4 - s rytou výzdobou, 5-7 - Rheinzabern, 8 - zlomok mortária. (K. Kuzmová - J. Rajtár, s. 150.)

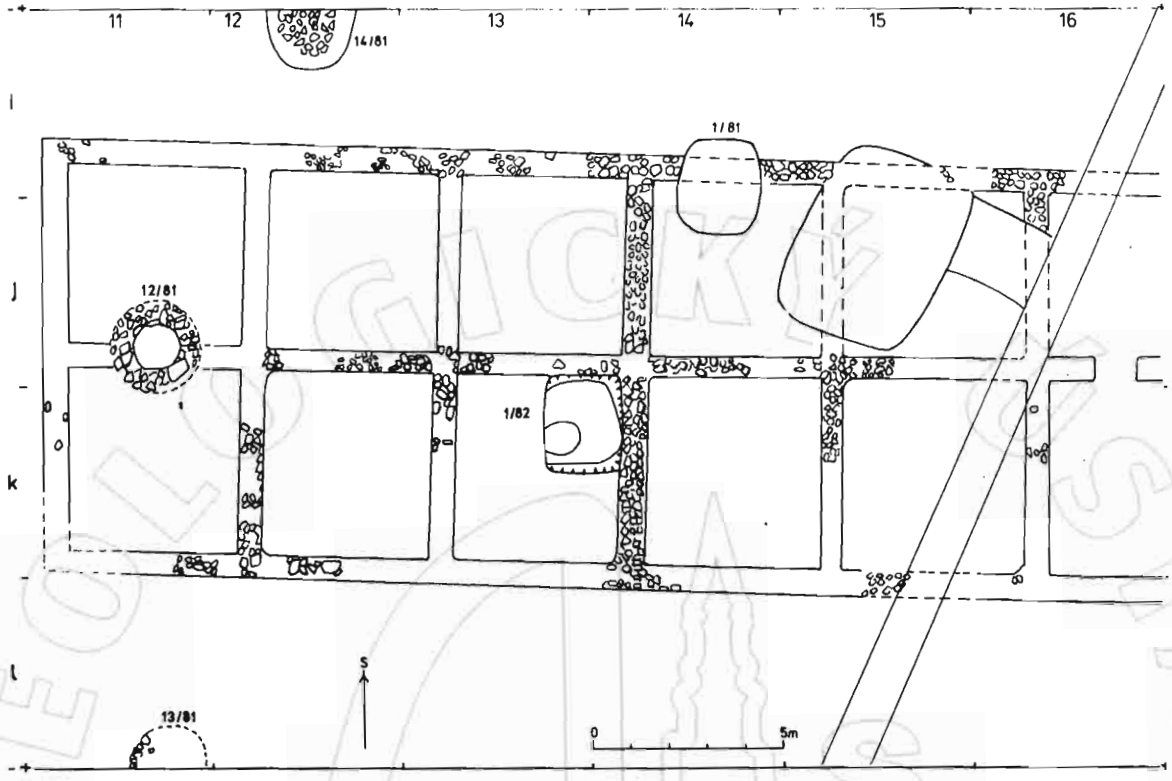
Obr. 93. Iža. Terra sigillata, 1, 4 - Rheinzabern, 2, 3 - Westerndorf. (K. Kuzmová - J. Rajtár, s. 150.)

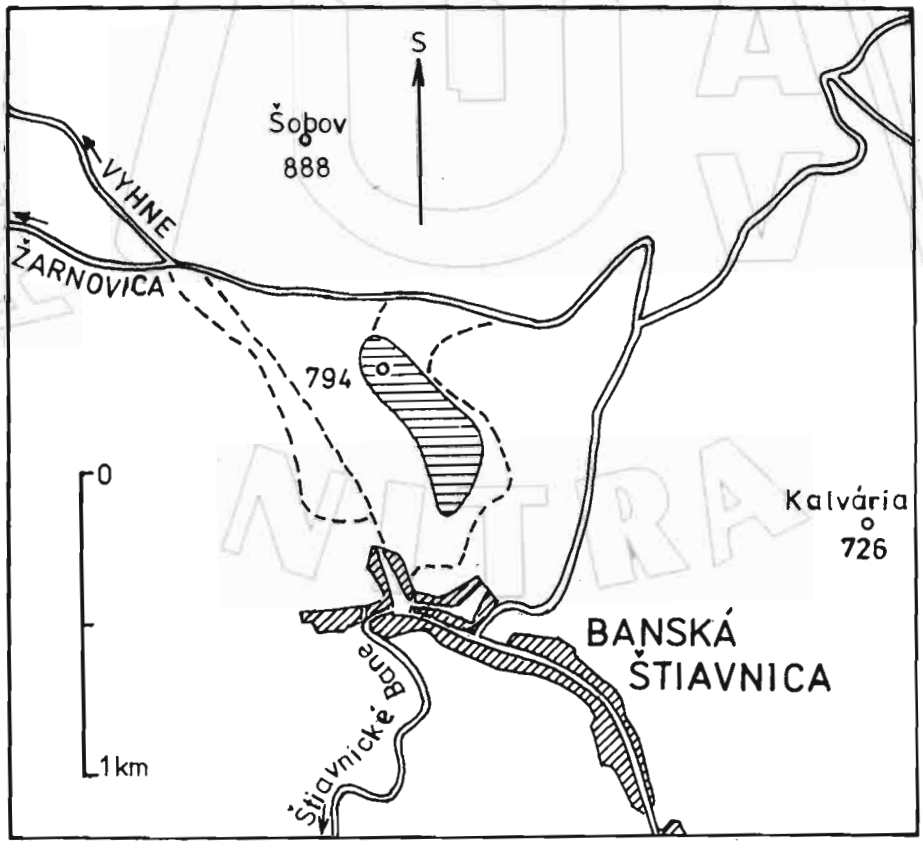
Obr. 94. Iža. 1-4, 6, 7 - keramika hnetená v rukách zo studne 1; 5a, 5b - studňa 1, pôdorys a zvislý rez. (K. Kuzmová - J. Rajtár, s. 150.)

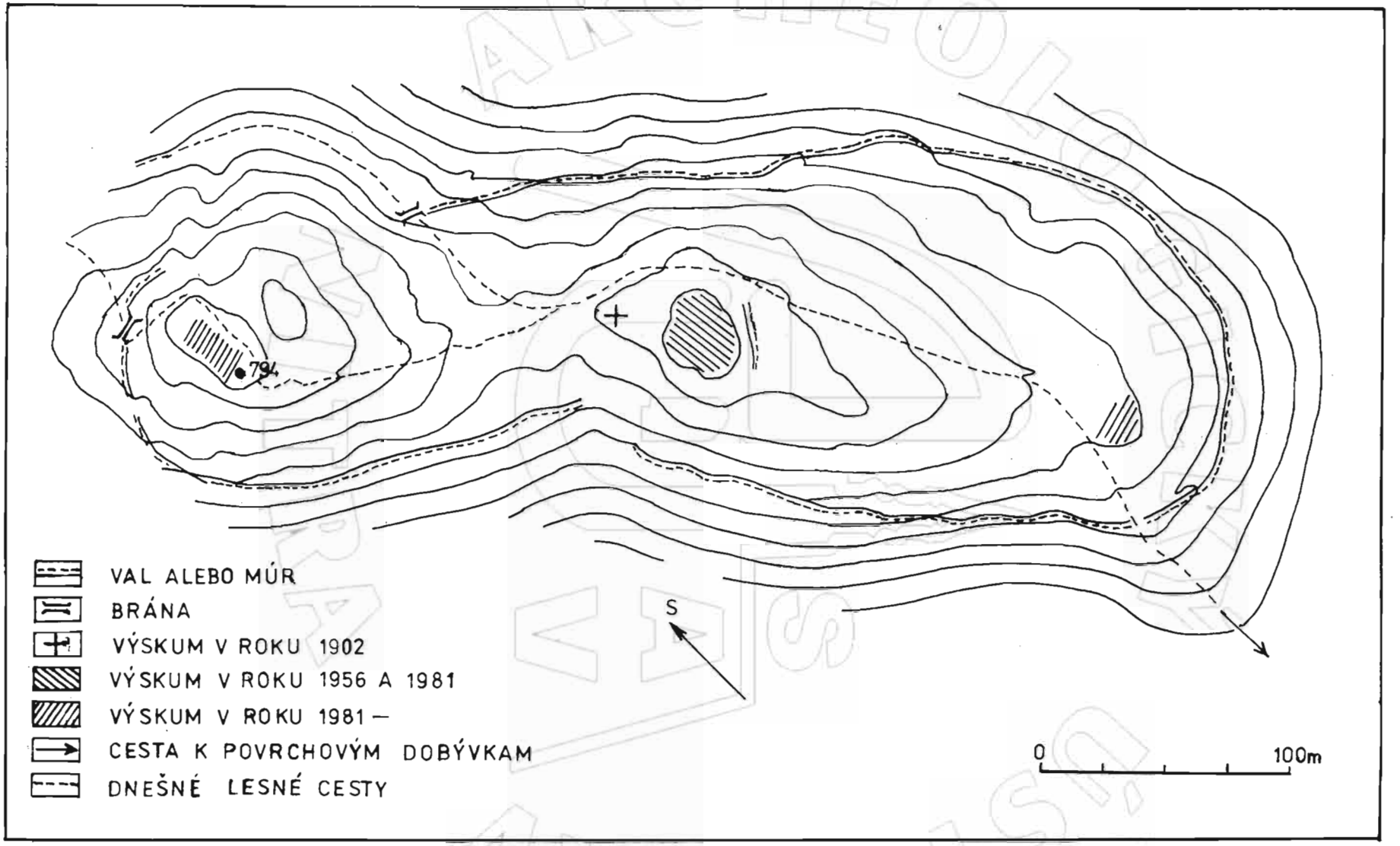
Obr. 95. Iža. 1a, b, c - studňa 2, pôdorys, zvislý rez a východný profil, 2-4 - črepy neskororímskej keramiky zo studne 1. (K. Kuzmová - J. Rajtár, s. 150.)

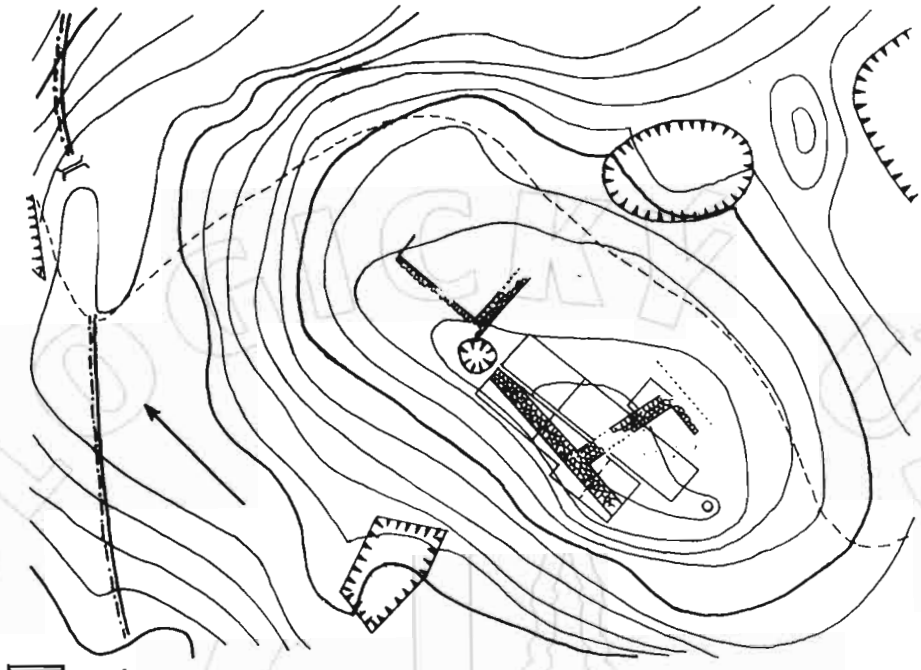
Obr. 96. Iža. Pôdorys stavby I. (K. Kuzmová - J. Rajtár, s. 150.)

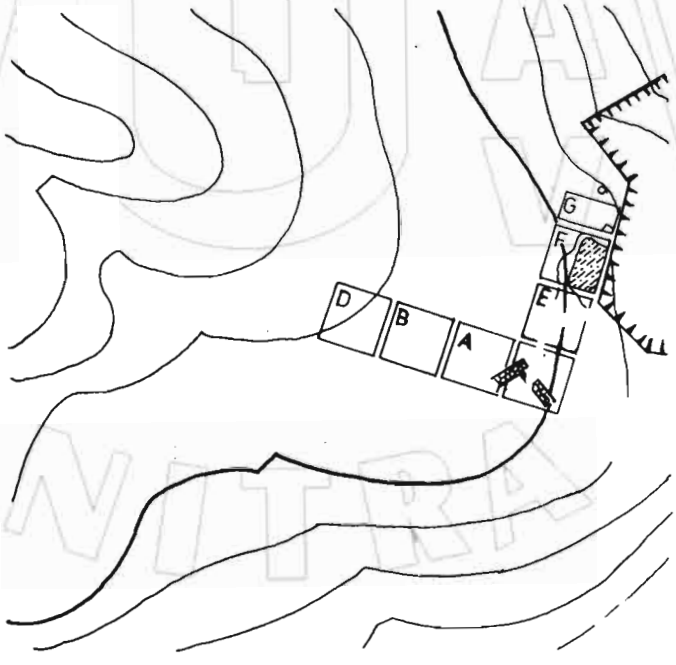

Obr. 97. Banská Štiavnica. Situačný plán; Staré mesto vyznačené vodorovným šrafovaním. (J. Labuda, s. 156.)

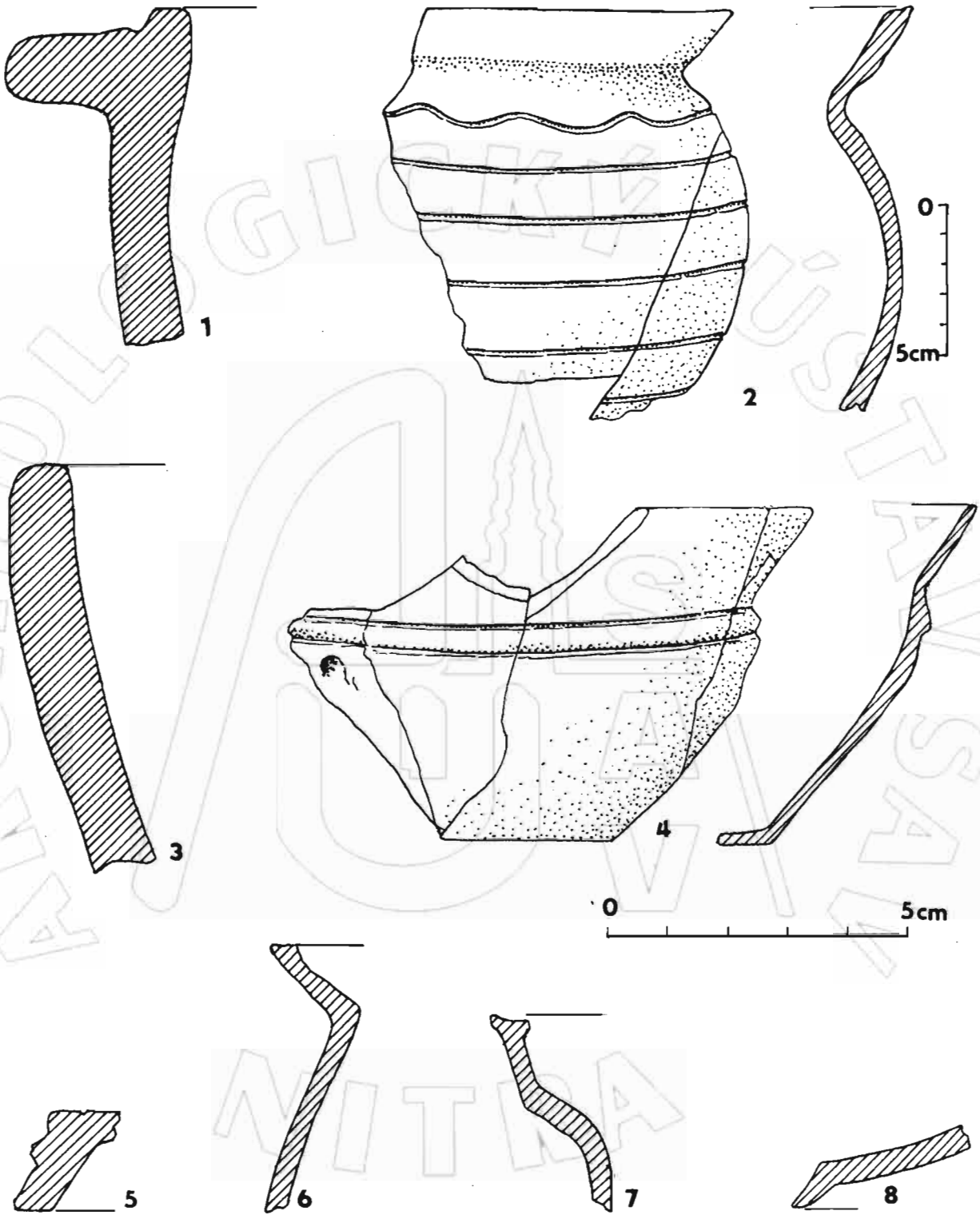

Obr. 98. Banská Štiavnica /Staré mesto/. Celkový plán. (J. Labuda, s. 156.)

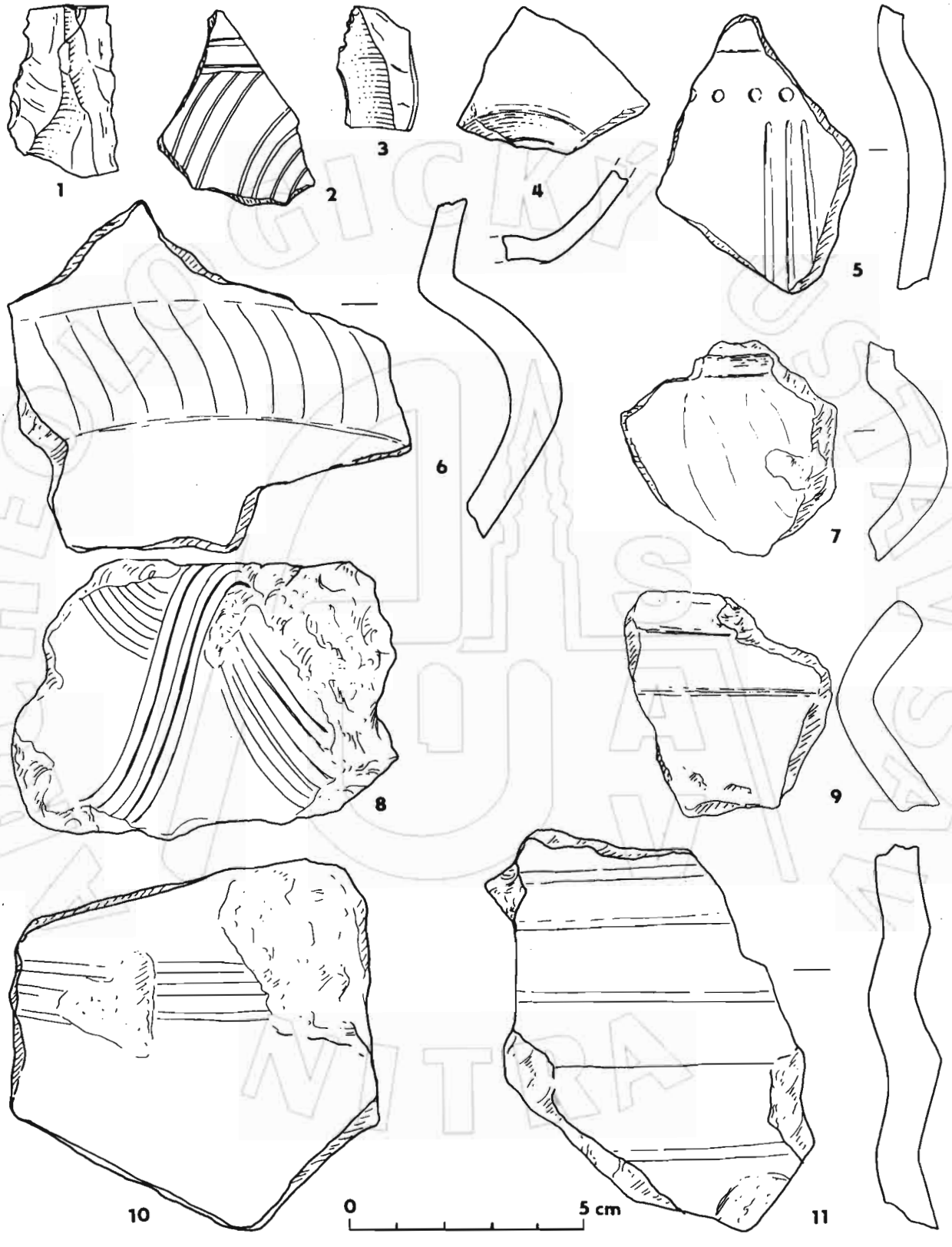
Obr. 99. Banská Štiavnica /Staré mesto/. 1 - detail polohy 1; 2 - detail plošiny nad povrchovými dobývkami. (J. Labuda, s. 156.)

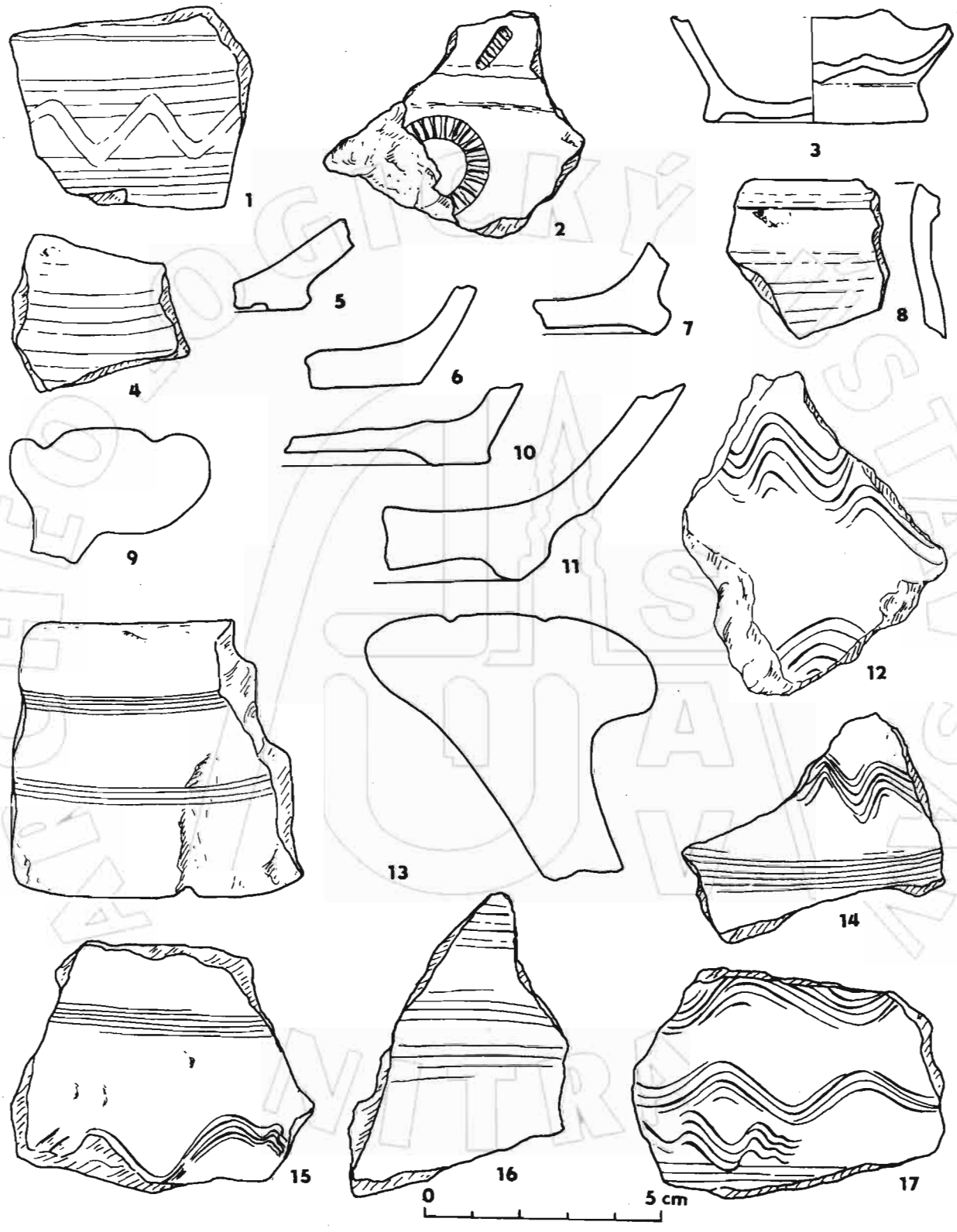
Obr. 100. Banská Štiavnica /Staré mesto/. 1, 3-6 - nálezy z plošiny nad povrchovými dobývkami, 2, 7, 8 - nálezy z polohy 1. (J. Labuda, s. 156.)

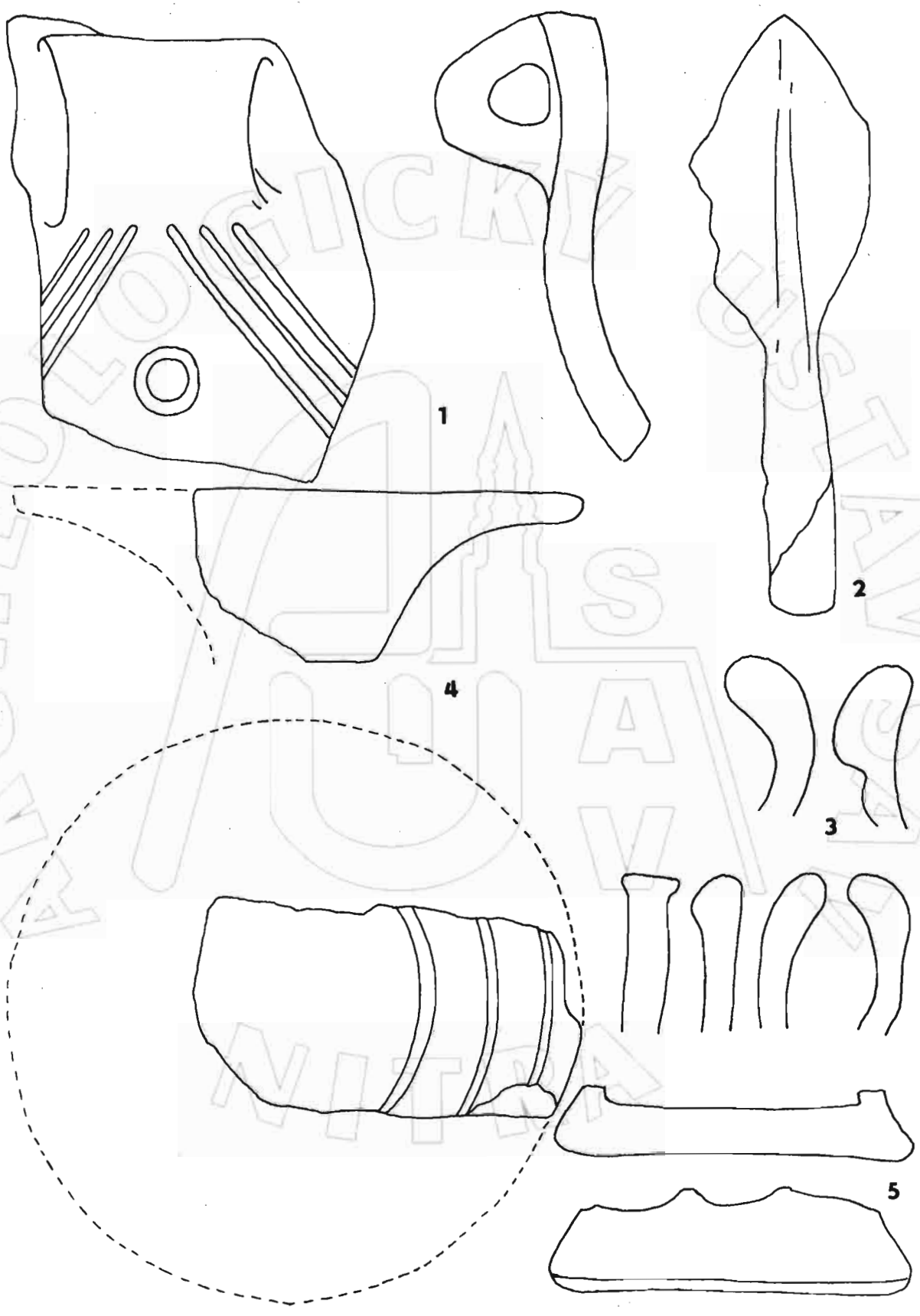
Obr. 101. Banská Štiavnica /Staré mesto/. 1, 2, 4-8, 10 - nálezy z plošiny nad povrchovými dobývkami, 3, 9 - nálezy z polohy 1. (J. Labuda, s. 156.)

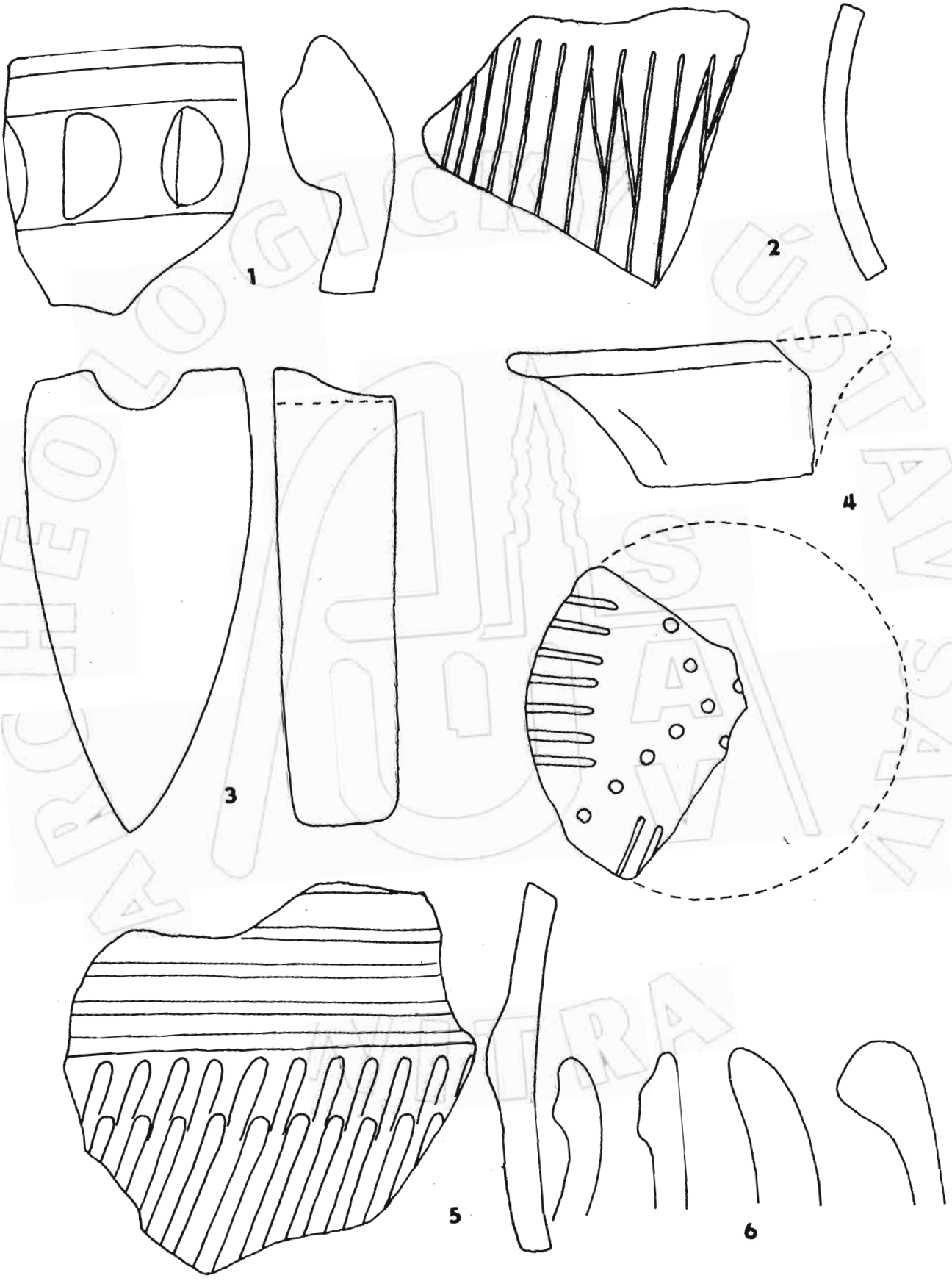
Obr. 102. Šarišské Michaľany. 1-3 - neolit, 4-7 - doba bronzová, 8-11 - doba rímska. (M. Lamiová-Schmiedlová, s. 158.)

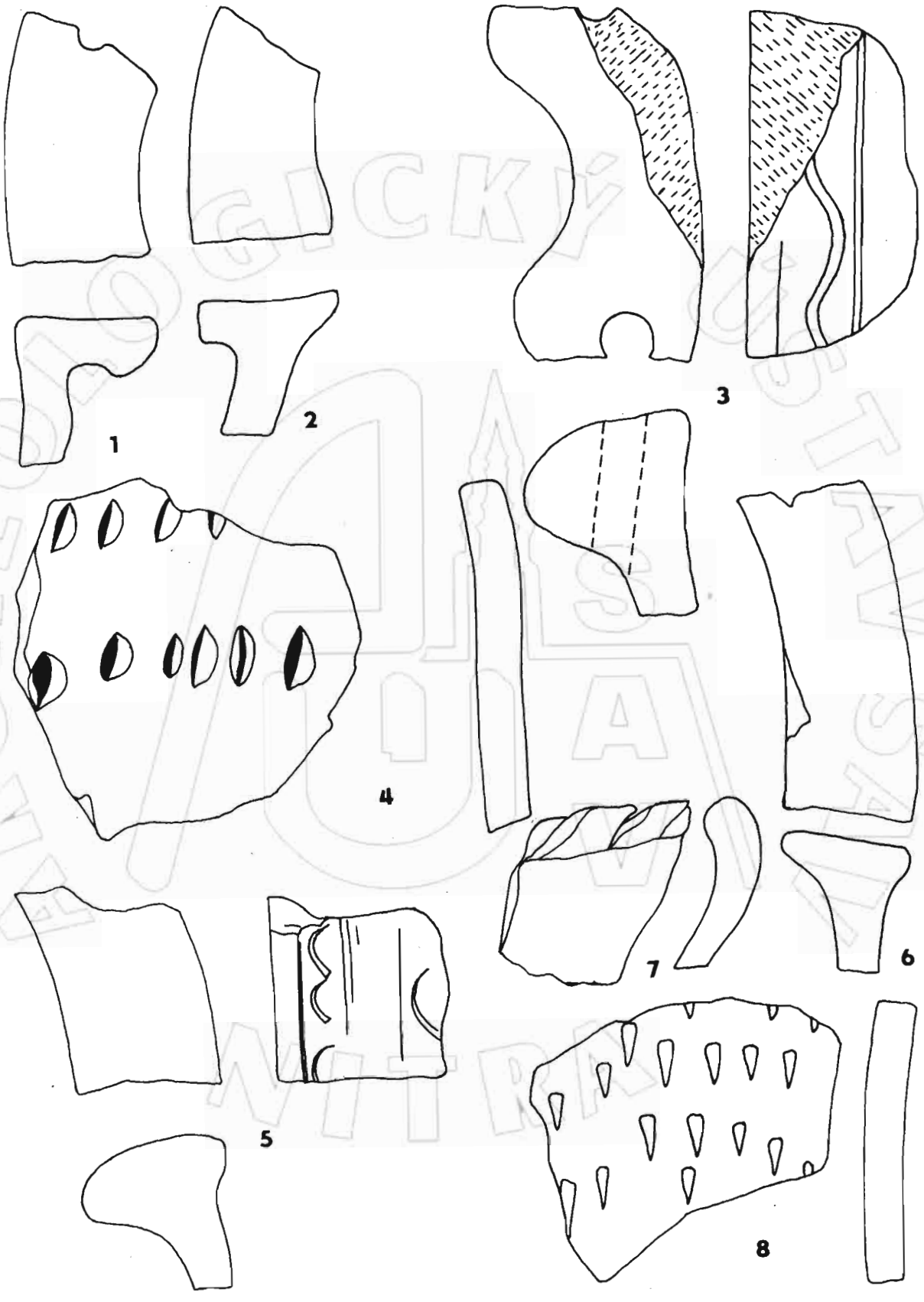
Obr. 103. Šarišské Michaľany. 1-13 - doba rímska, 14-17 - slovanská keramika. (M. Lamiová-Schmiedlová, s. 158.)

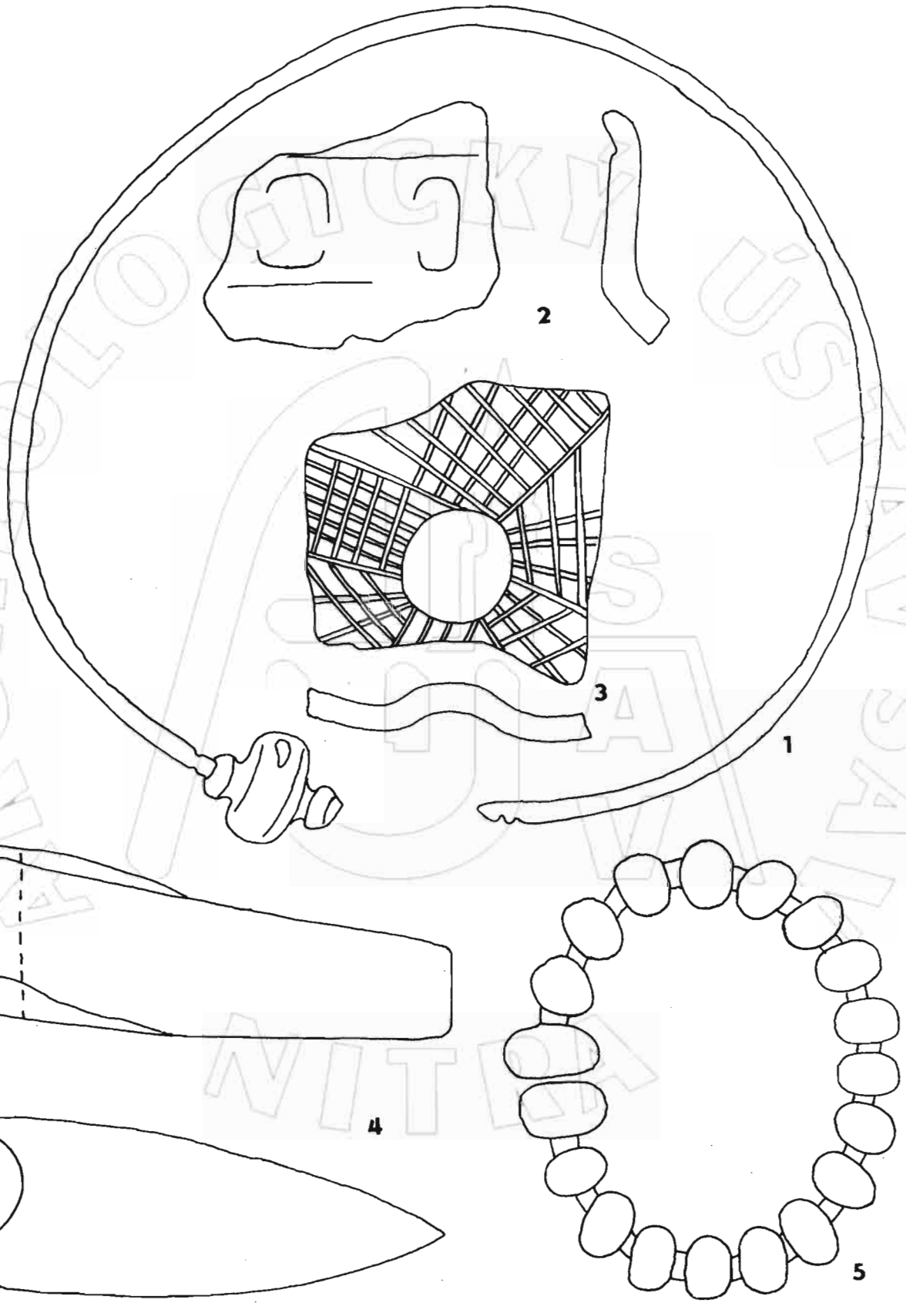
Obr. 104. 1, 4 - Nová Vieska, 2 - Černík, 3, 5 - Nové Zámky. (J. Liszka, s. 159.)

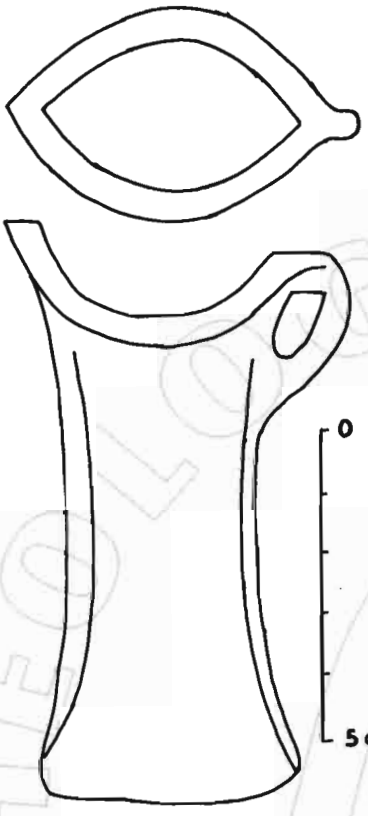
Obr. 105. 1-6 - Nová Vieska. (J. Liszka, s. 159.)

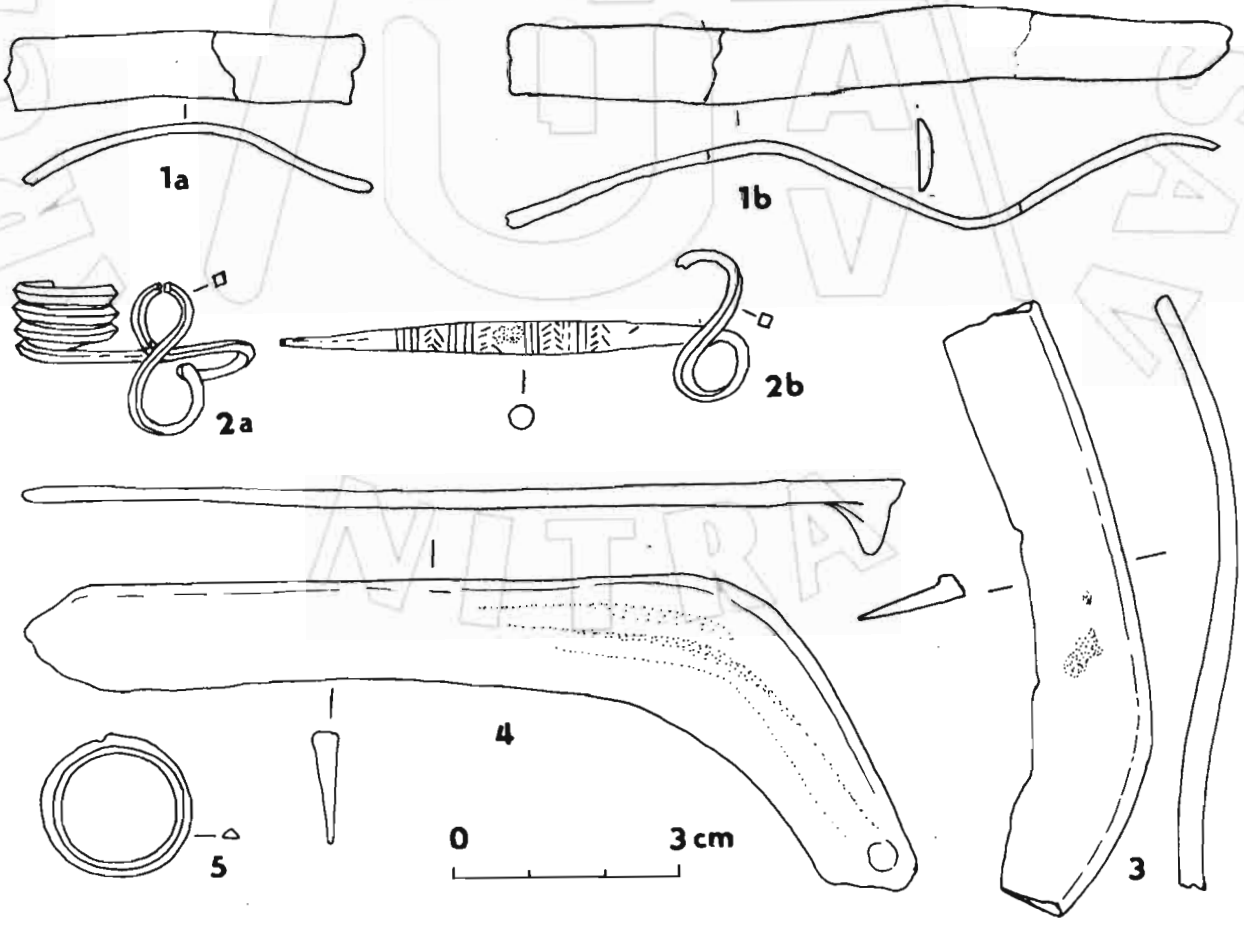
Obr. 106. 1, 2 - Zemné, 3, 5 - Nová Vieska, 4, 6-8 - Nové Zámky. (J. Liszka, s. 159.)

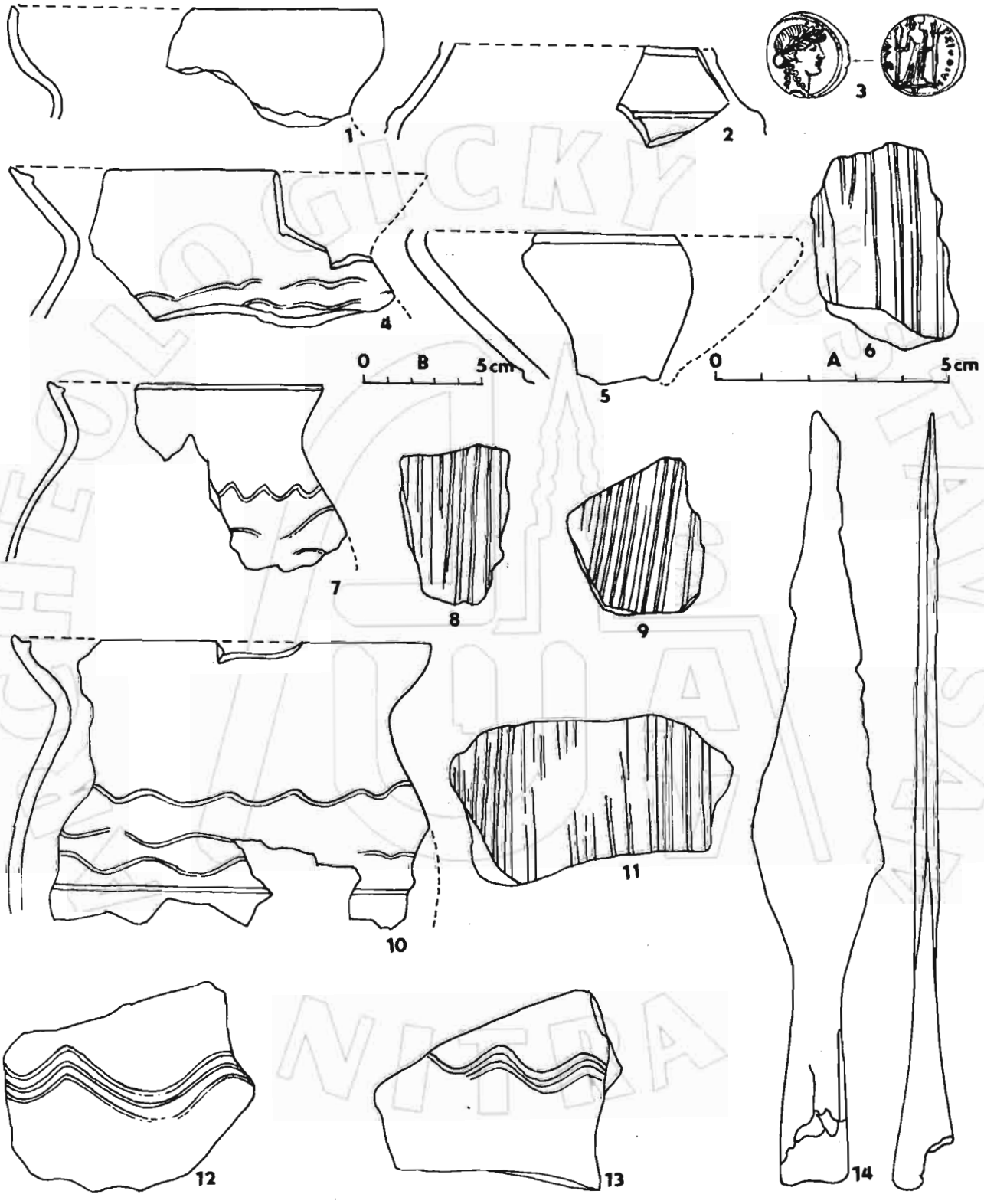
Obr. 107. 1, 4 - Černík, 2, 3 - Nové Zámky, 5 - Sikenička. (J. Liszka, s. 159.)

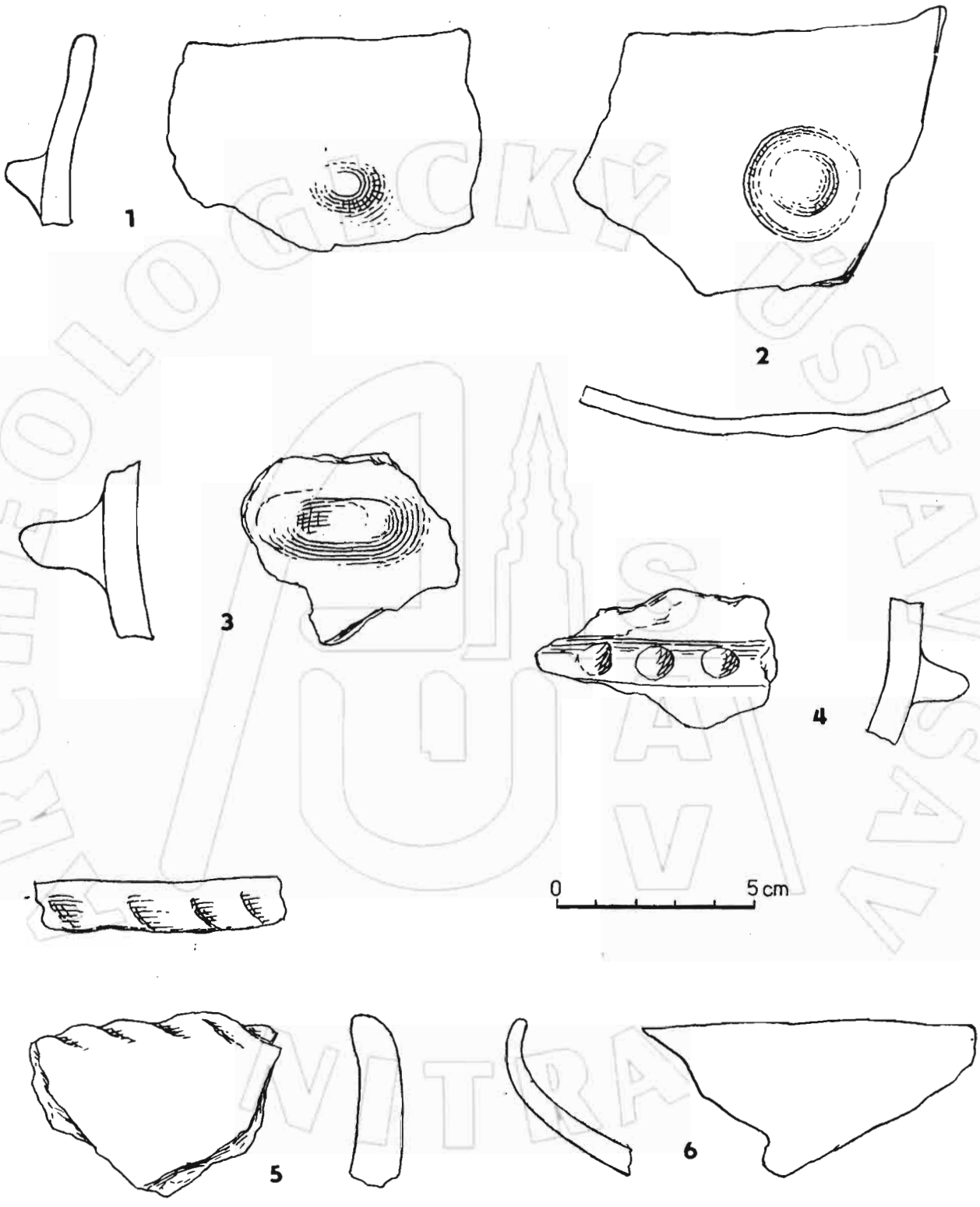
Obr. 108. Hermanovce nad Topľou. Bronzová sekerka. (H. Mačalová, s. 162.)

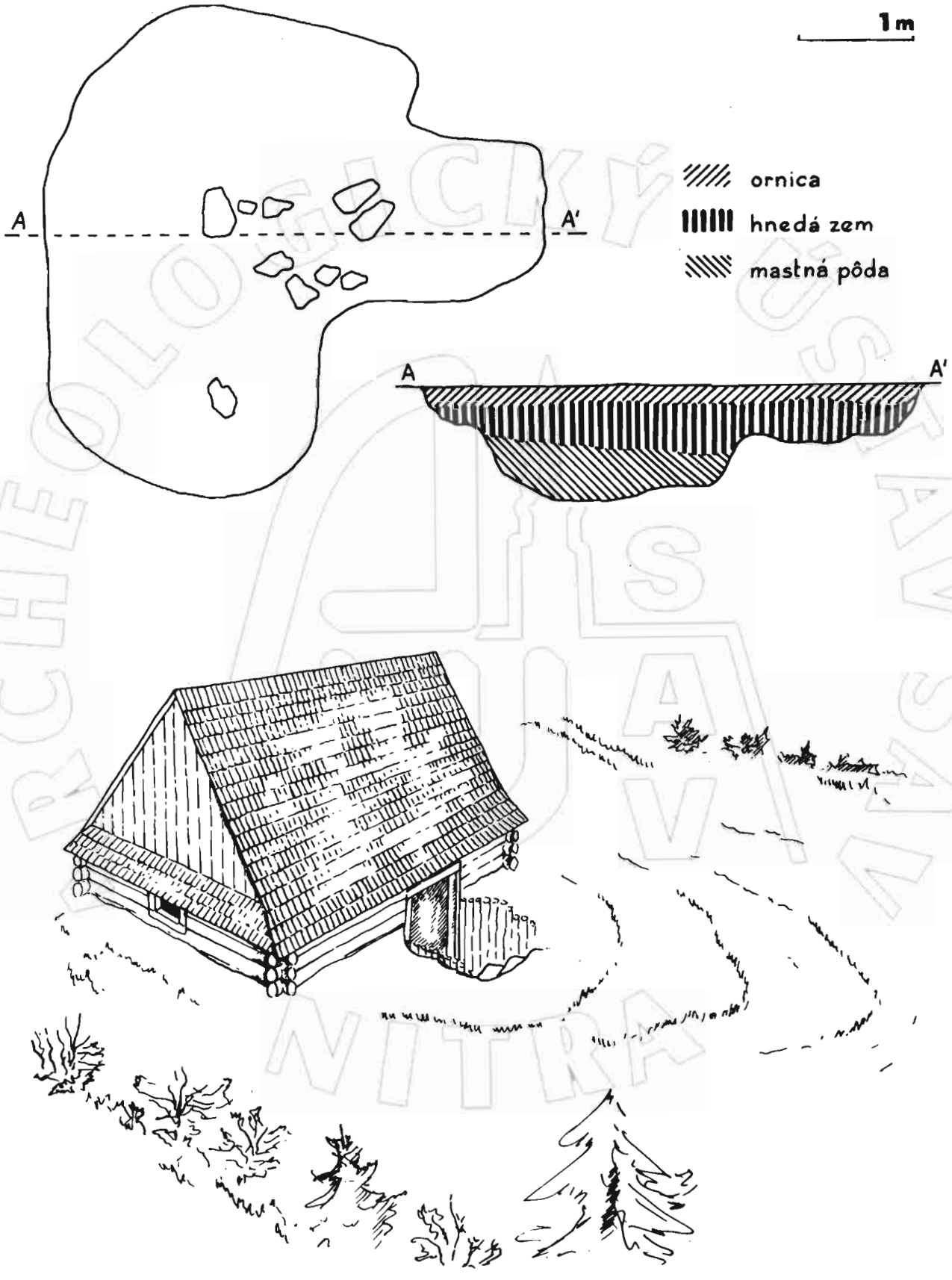
Obr. 109. Ardovo. Bronzové predmety, neskorá doba bronzová. (E. Miroššayová, s. 164.)

Obr. 110. Výber nálezov. 1, 4, 7, 10 - Divina /Hradisko/, 2, 5, 6 - Konská /Kozienka/, 3 - Stránske /Pasienky/, strieborná rímska minca, 8, 12 - Gbeľany /Prostredný lán/, 9, 11 - Jasenové /Pod háj/, 13 - Žilina, časť Brodno /Sedlište/, 14 - Belá, železný hrot kopije. Mierka A: 3, 6, 11-13; B: 1, 2, 4, 5, 7-10, 14. (J. Moravčík, s. 168.)

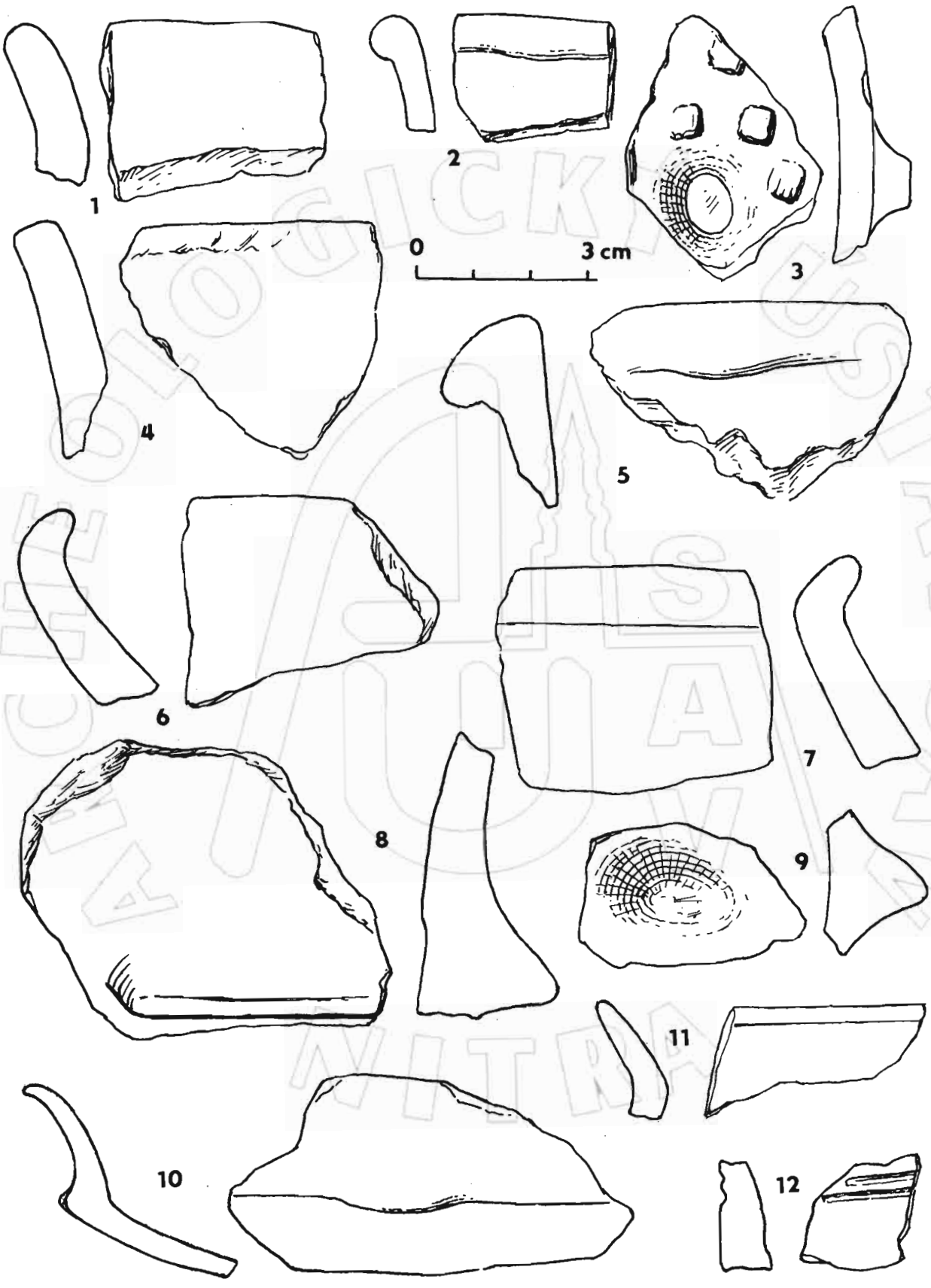
Obr. 111. Slovenské Ďarmoty. Nálezy z halštatského objektu. (G. Nevizánsky, s. 176.)

Obr. 112. Štrba /Hrachovisko-Zemská/. Príbytok z 15. stor. (B. Novotný, s. 183.)

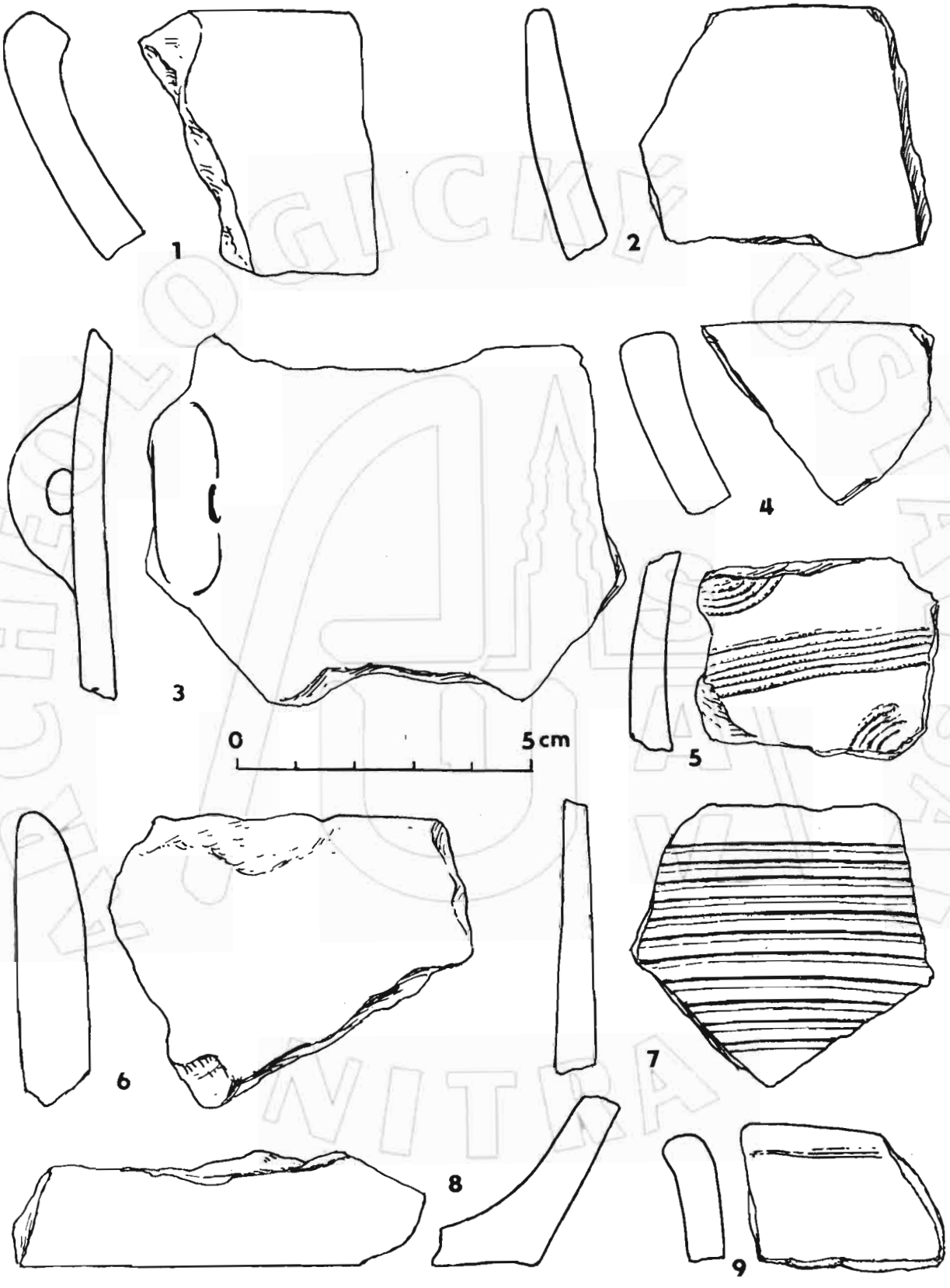
Obr. 113. Štrba /Hrachovisko-Zemská/. Výber nálezov. (B. Novotný, s. 183.)

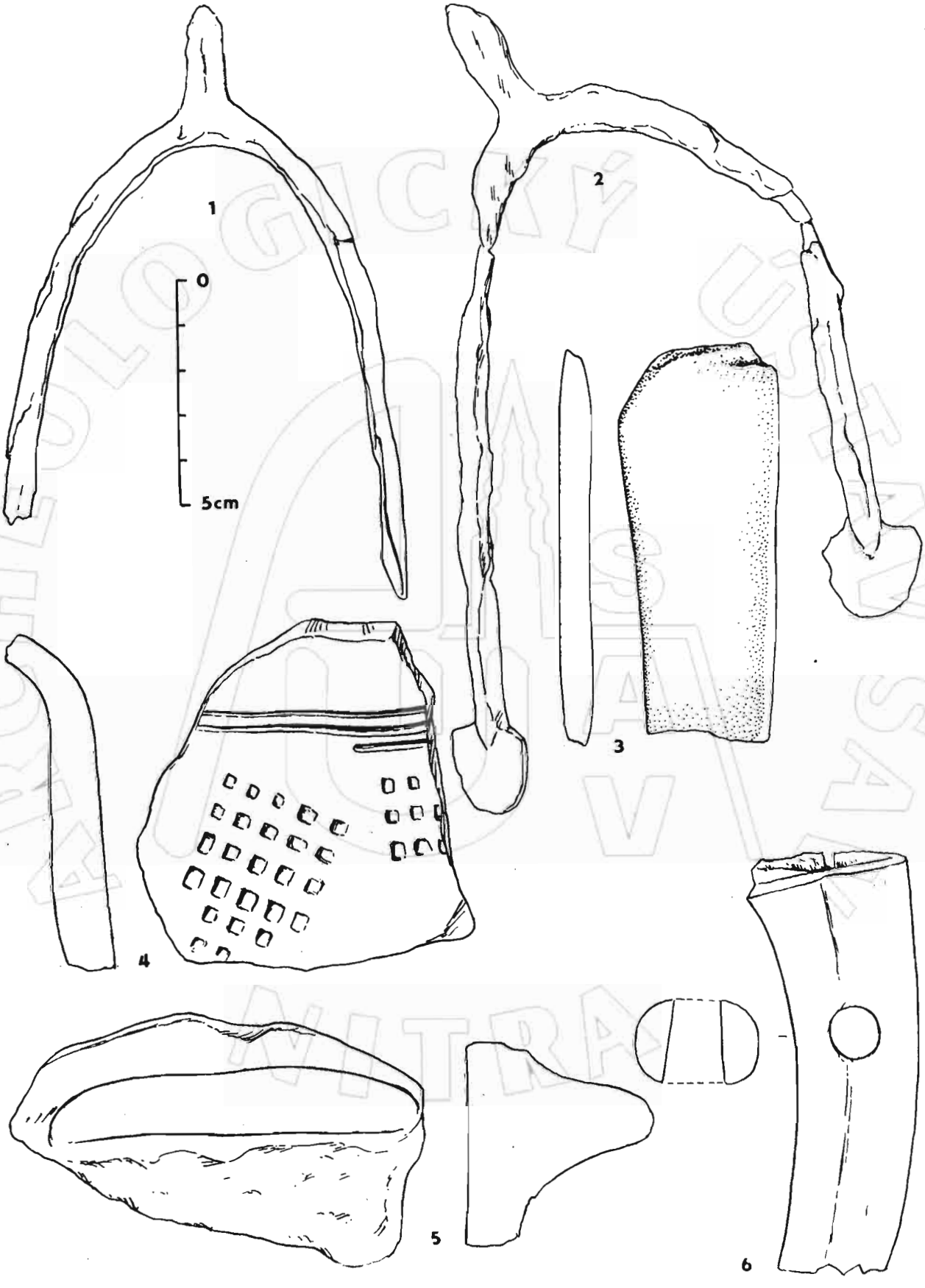
Obr. 114. Lipovany I. Výber črepov. 1, 2, 4-12 - pilinská a kyjatická kultúra, 3 - mladý eneolit. (O. Oždáni - P. Žebrák, s. 189.)

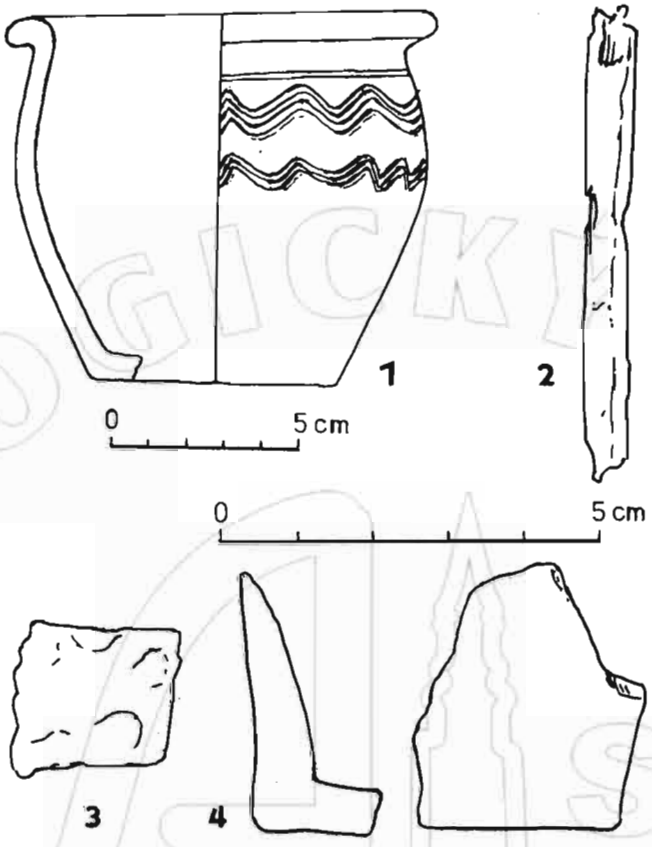
Obr. 115. Lipovany I-IV. 1-4, 9, 10 - črepy pilinskej a kyjatickej kultúry, 5, 6 - rohovcové odštepy, pravek, 7, 8 - stredovek. (O. Oždáni - P. Žebrák, s. 189.)

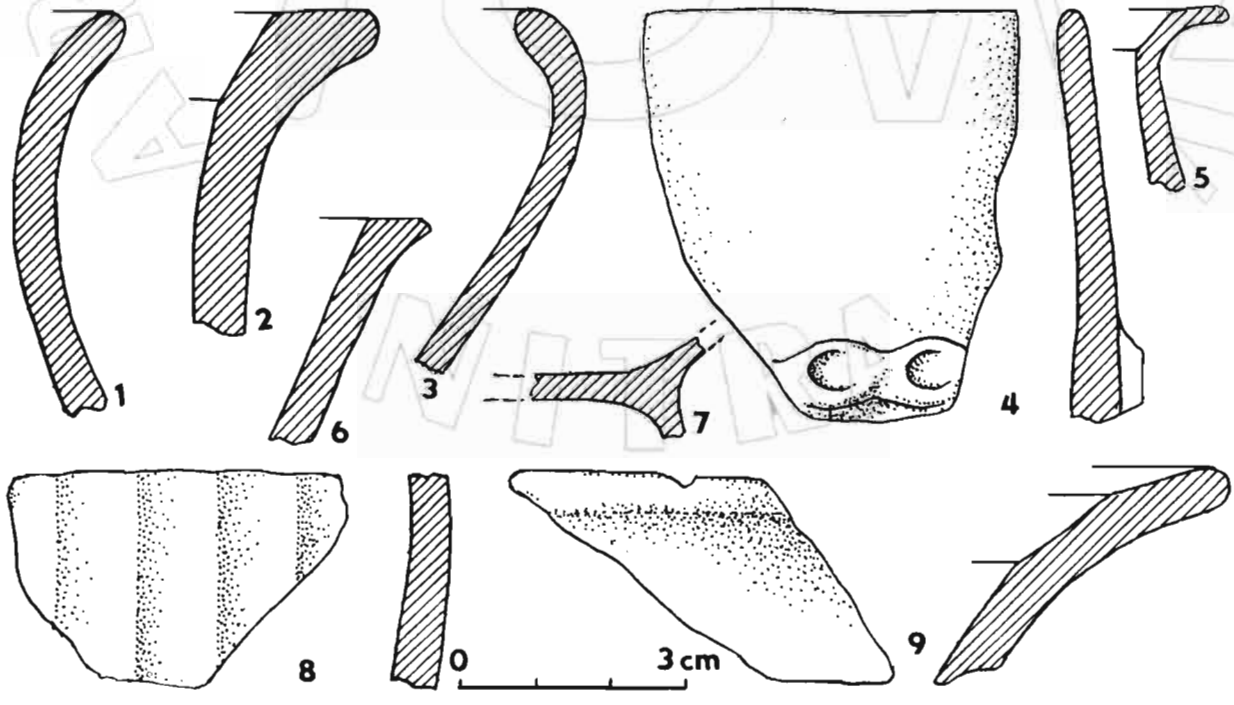
Obr. 116. 1-4 - Rapovce I, kyjatická kultúra, 5-7 - Rapovce II, 5 - včasný stredovek, 6, 7 - kyjatická kultúra, 8, 9 - Mikušovce, 8 - stredovek, 9 - pilinská kultúra. (O. Ožďáni - P. Žebrák, s. 189.)

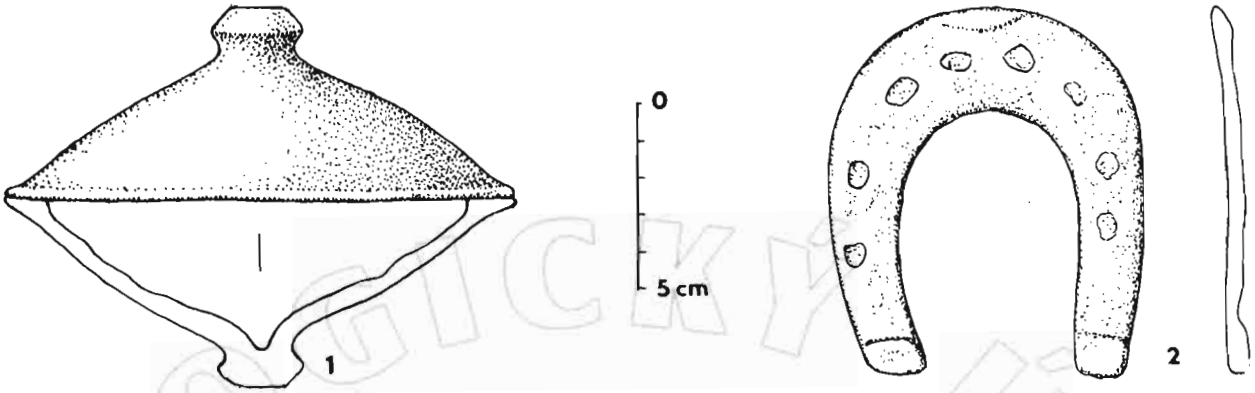
Obr. 117. 1-3, 6 - Vráble, 1-3 - obsah hrobu 3/82, 9. stor., 6 - parohová bočnica, maďarovská kultúra, 4, 5 - Rapovce II, 4 - včasný stredovek, 5 - kyjatická kultúra. (O. Oždáni - R. Kujovský, s. 186; O. Oždáni - P. Žebrák, s. 189.)

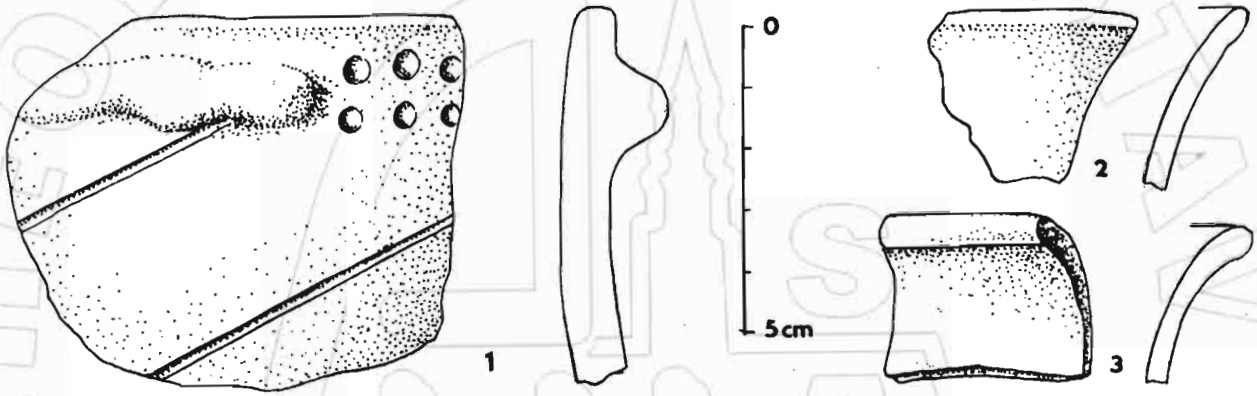
Obr. 118. 1-3 - Vráble, obsah hrobu 3/82, 9. stor., 4 - Mikušovce, pilinská kultúra. (O. Ožďáni - R. Kujovský, s. 186; O. Ožďáni - P. Žebrák, s. 189.)

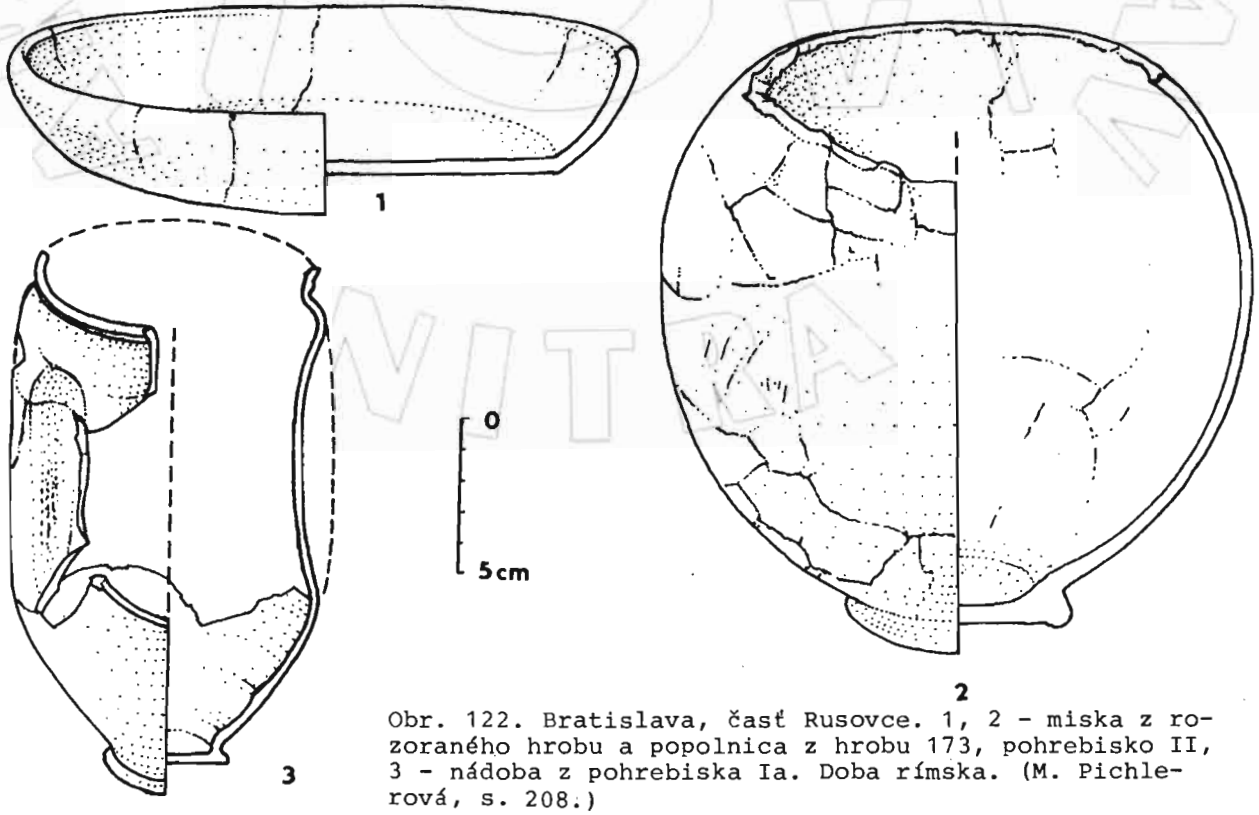
Obr. 119. Salka. Črepy keramiky z čačianskej osady. (J. Paulík, s. 197.)

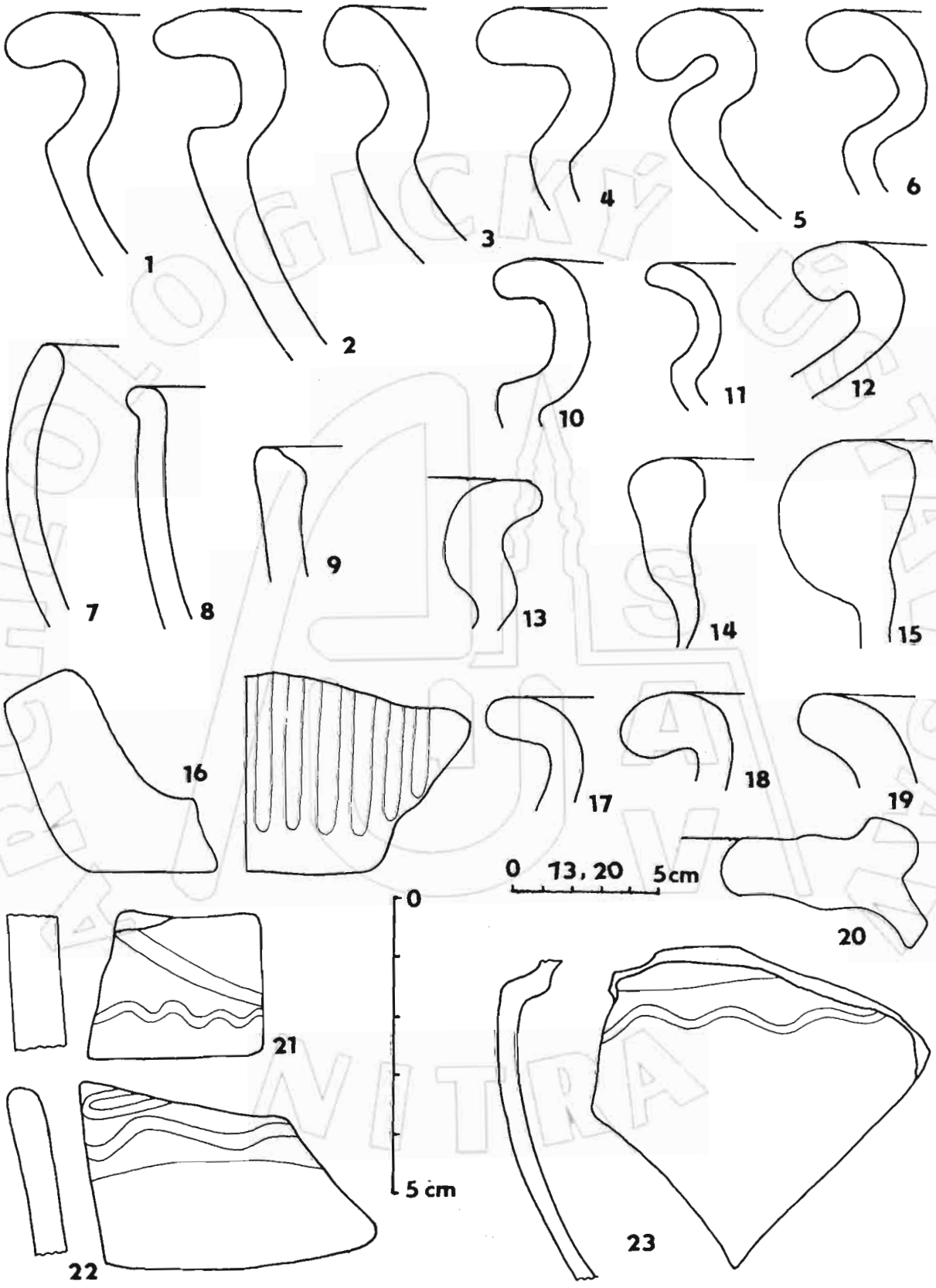
Obr. 120. Bratislava /Štátna banka/. Pokrývka a železná podkova. (J. Paulík, s. 196.)

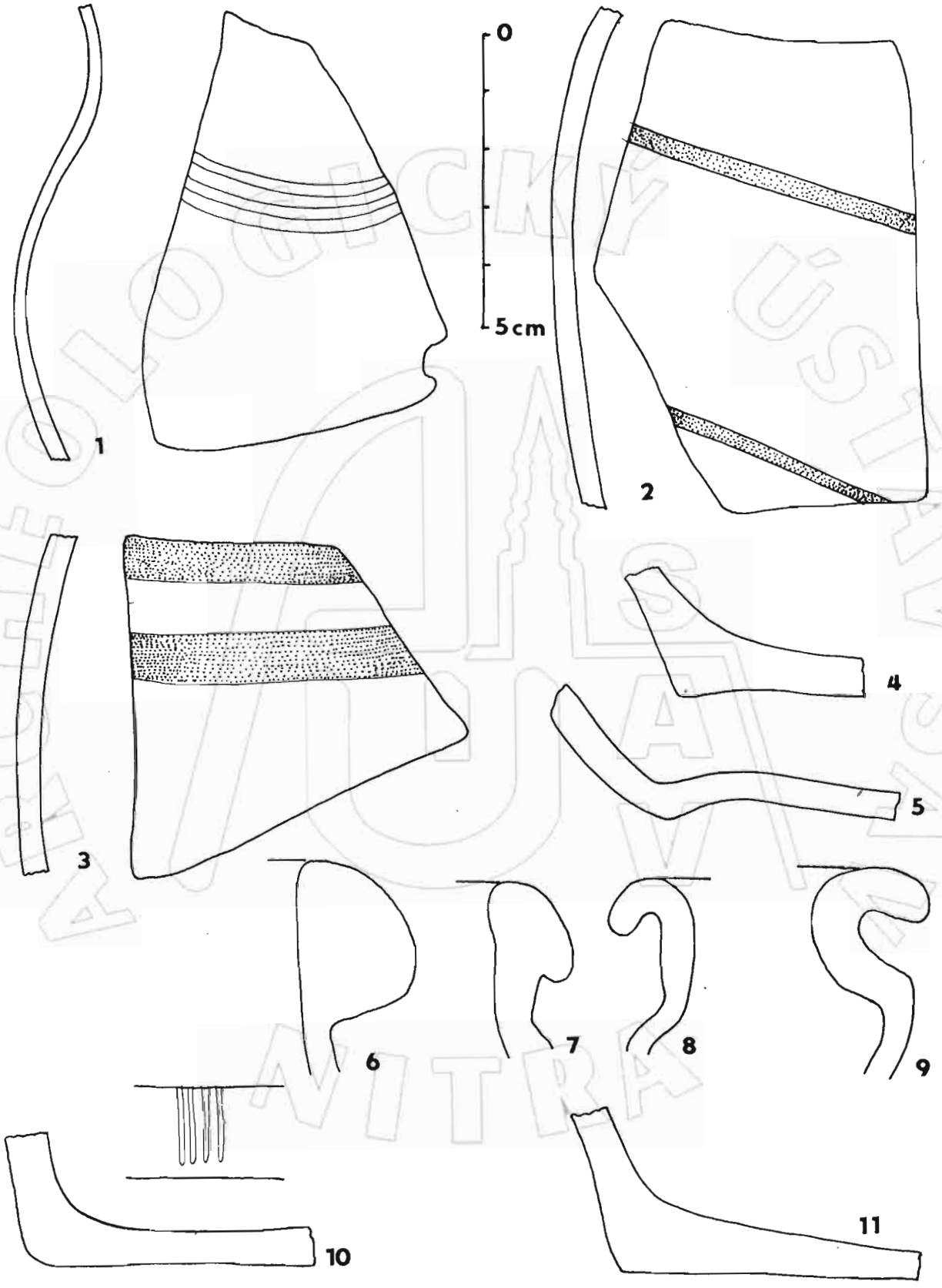
Obr. 121. Bielovce. Nálezy na pravekých ostrovných osadách. 1 - kultúra s kanelovanou keramikou, 2 - čačianska kultúra, 3 - doba laténska. /J. Paulík, s. 198.)

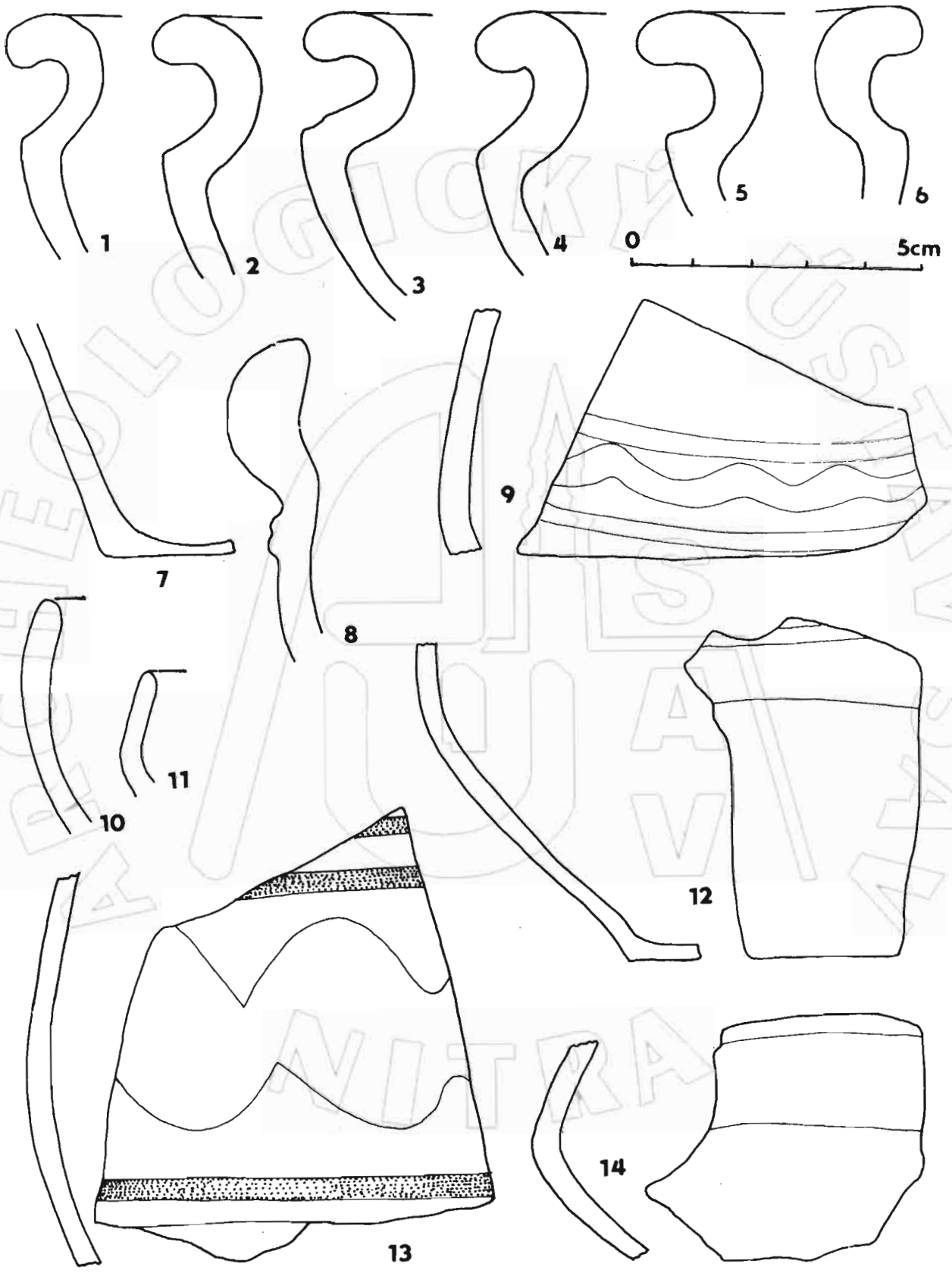
Obr. 122. Bratislava, časť Rusovce. 1, 2 - miska z rozoraného hrobu a popolnica z hrobu 173, pohrebisko II, 3 - nádoba z pohrebiska Ia. Doba rímska. (M. Pichlerová, s. 208.)

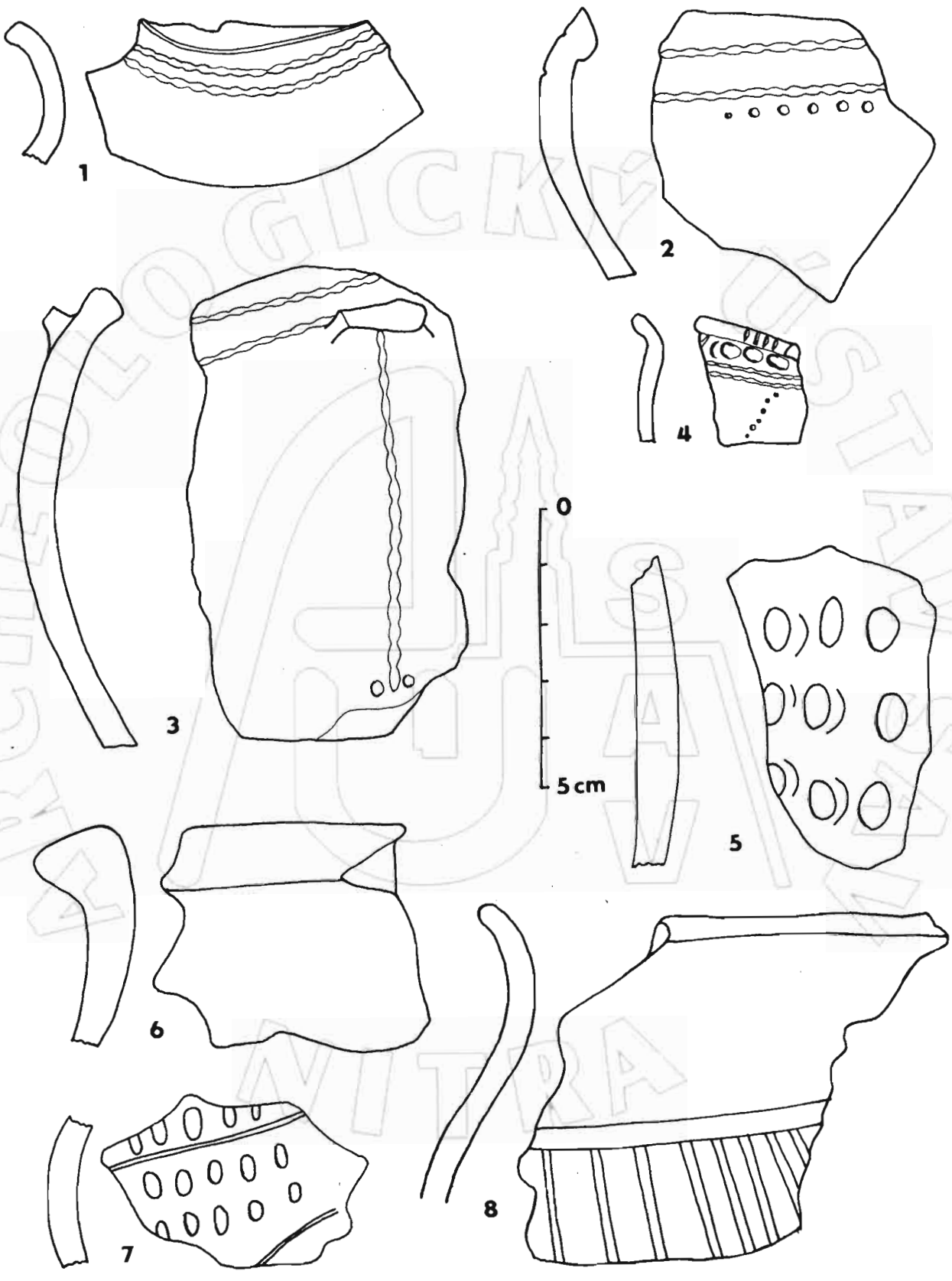
Obr. 123. Komárno /Leninove sady/. Výber nálezov z objektu 1. (P. Ratimorská, s. 211.)

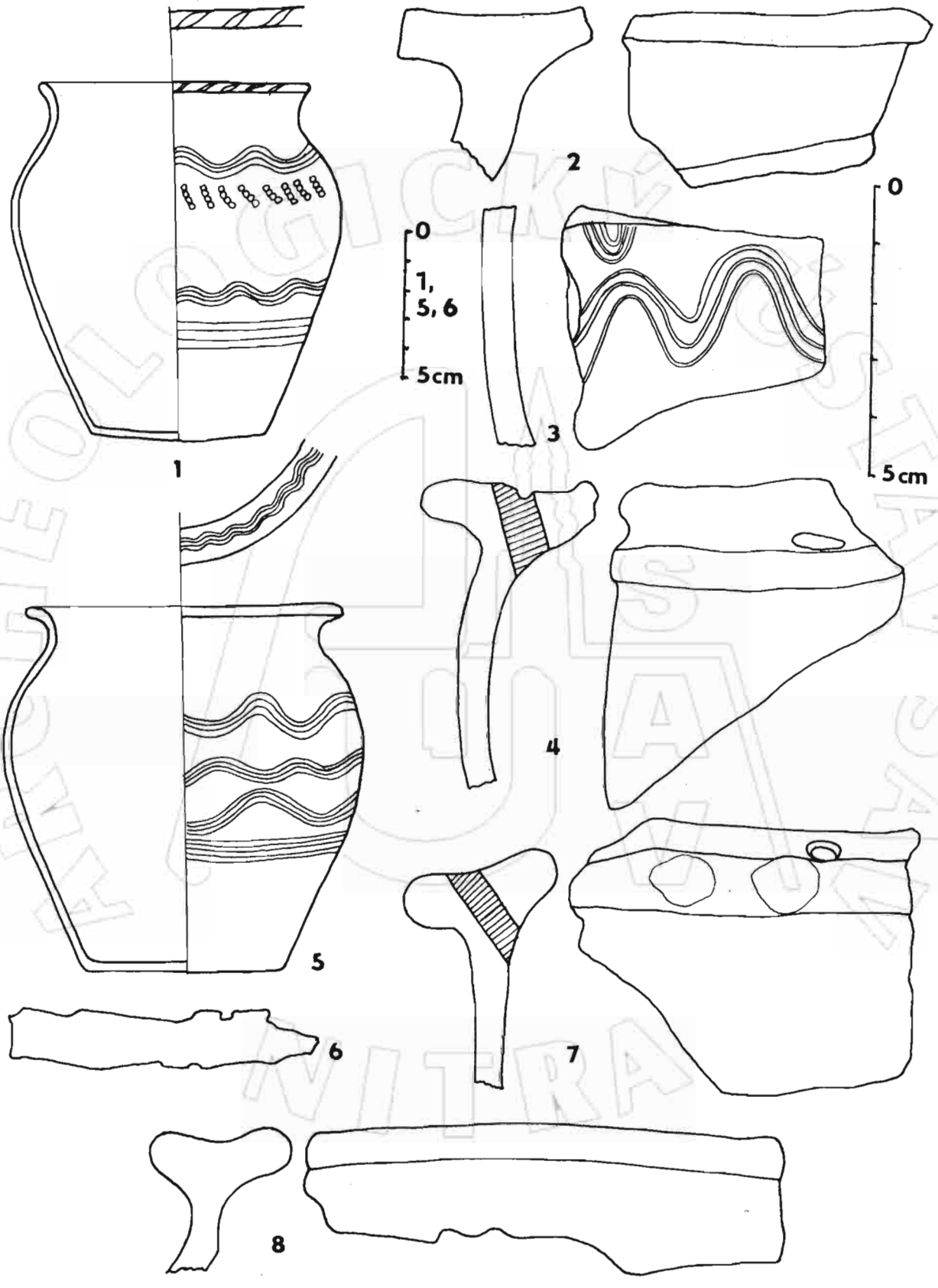
Obr. 124. Komárno /Leninove sady/. Výber nálezov. 1-5 - objekt 1; 6-11 - objekt 1a. (P. Ratimorská, s. 211.)

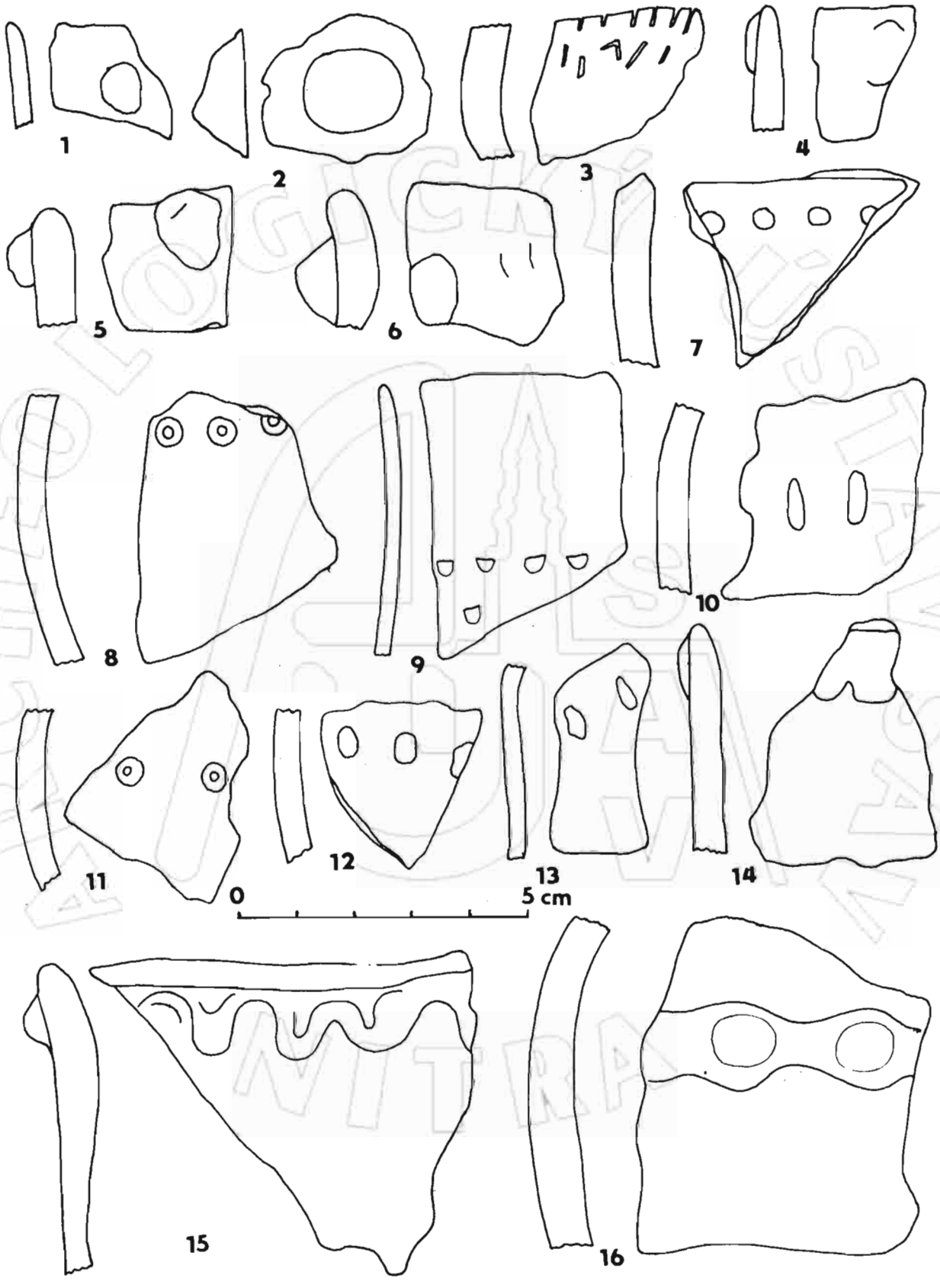
Obr. 125. Komárno /Leninove sady/. Výber nálezov z objektu 2. (P. Ratimorská, s. 211.)

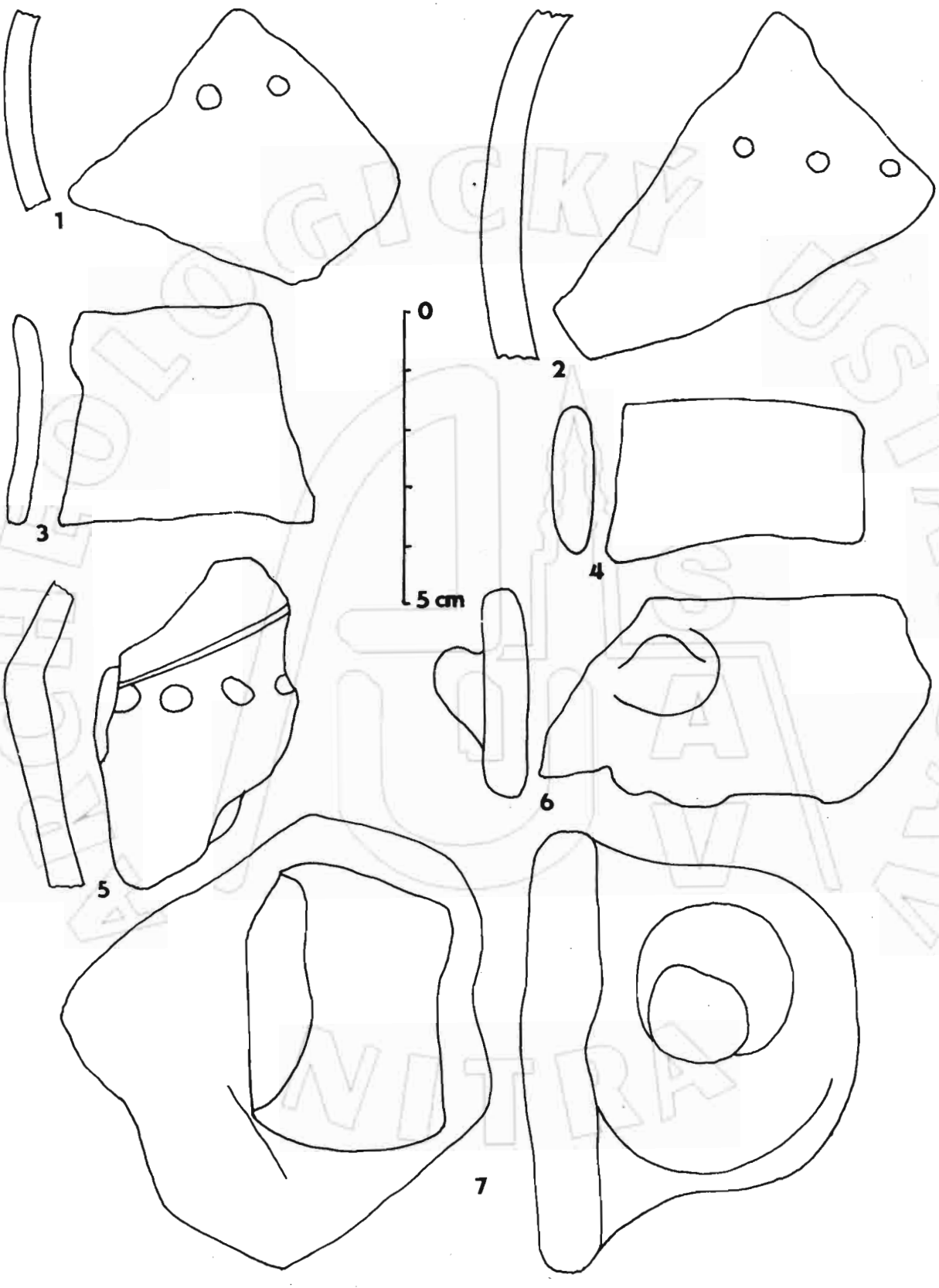
Obr. 126. Výber nálezov. 1-4 - Komárno /Leninove sady/, objekt 2; 5-8 - Opatovský Sokolec. (P. Ratimorská, s. 211, 214.)

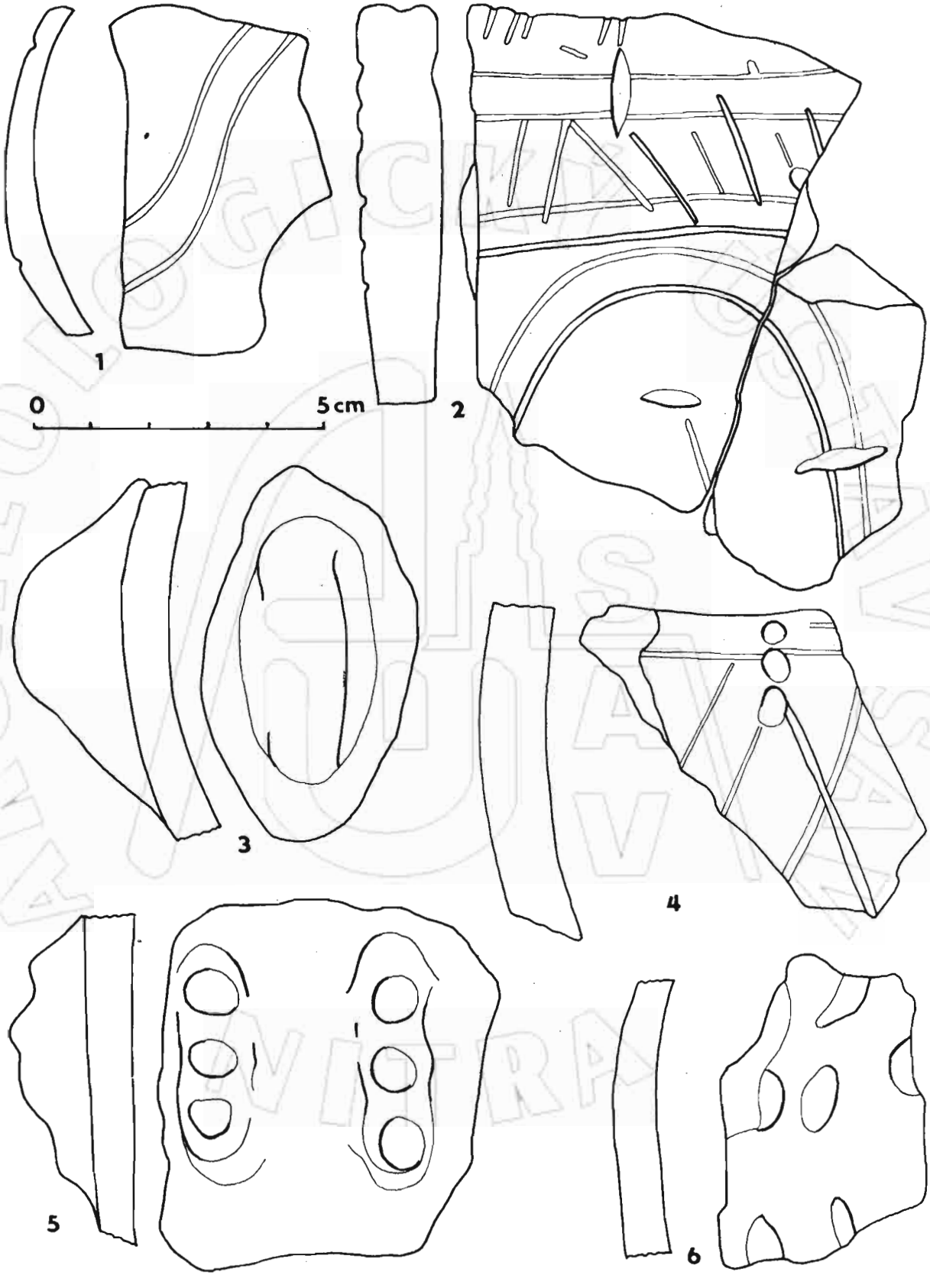
Obr. 127. Opatovský Sokolec. 1, 6 - hrob 2; 5 - hrob 1; 2-4, 7, 8 - výber nálezov. 10.-12. stor. (P. Ratimorská, s. 214.)

Obr. 128. Modrany /Újvári völgy/. Výber nálezov. Badenská kultúra. (P. Ratimorská, s. 211.)

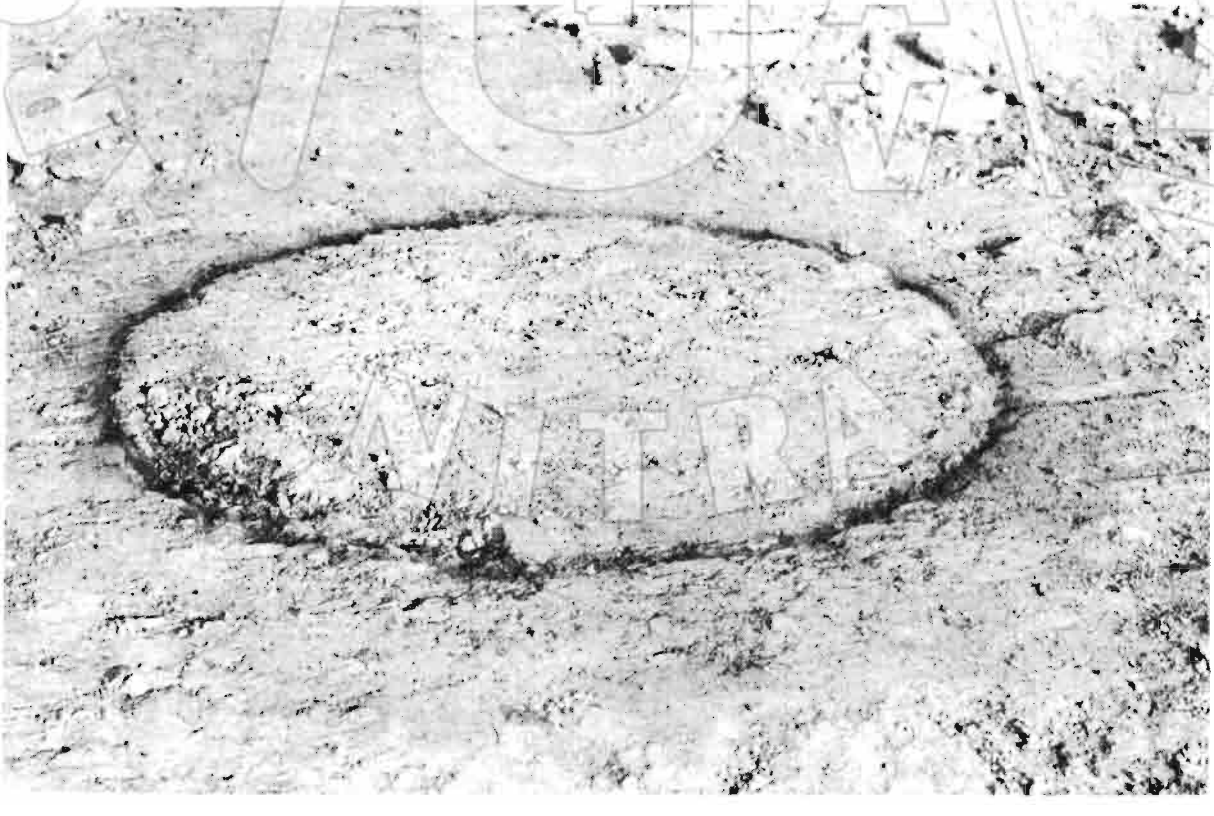
Obr. 129. Modrany /Újvári völgy/. Výber nálezov. Badenská kultúra. (P. Ratimorská, s. 211.)

Obr. 130. Marcelová /Faluhelyi dűlő/. Výber nálezov. Kultúra s lineárnou keramikou, želiezovská skupina. (P. Ratimorská, s. 211.)

Obr. 131. Prievidza, časť Veľká Lehôtka. Hradisko. (M. Remiášová, s. 218.)

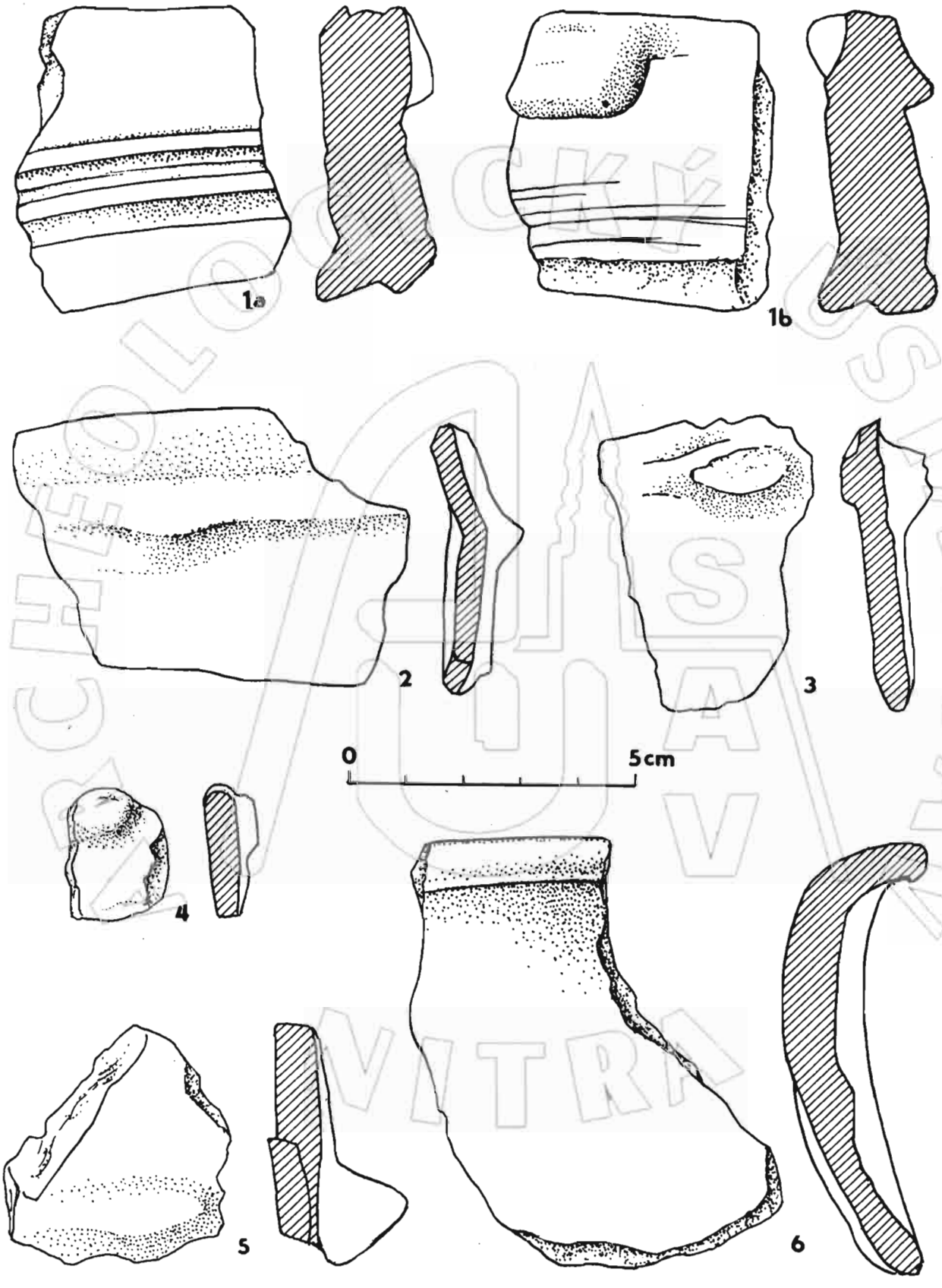
Obr. 132. Koš. Dechtárska jama 1/82 pred vybratím výplne. (M. Remiášová, s. 218.)

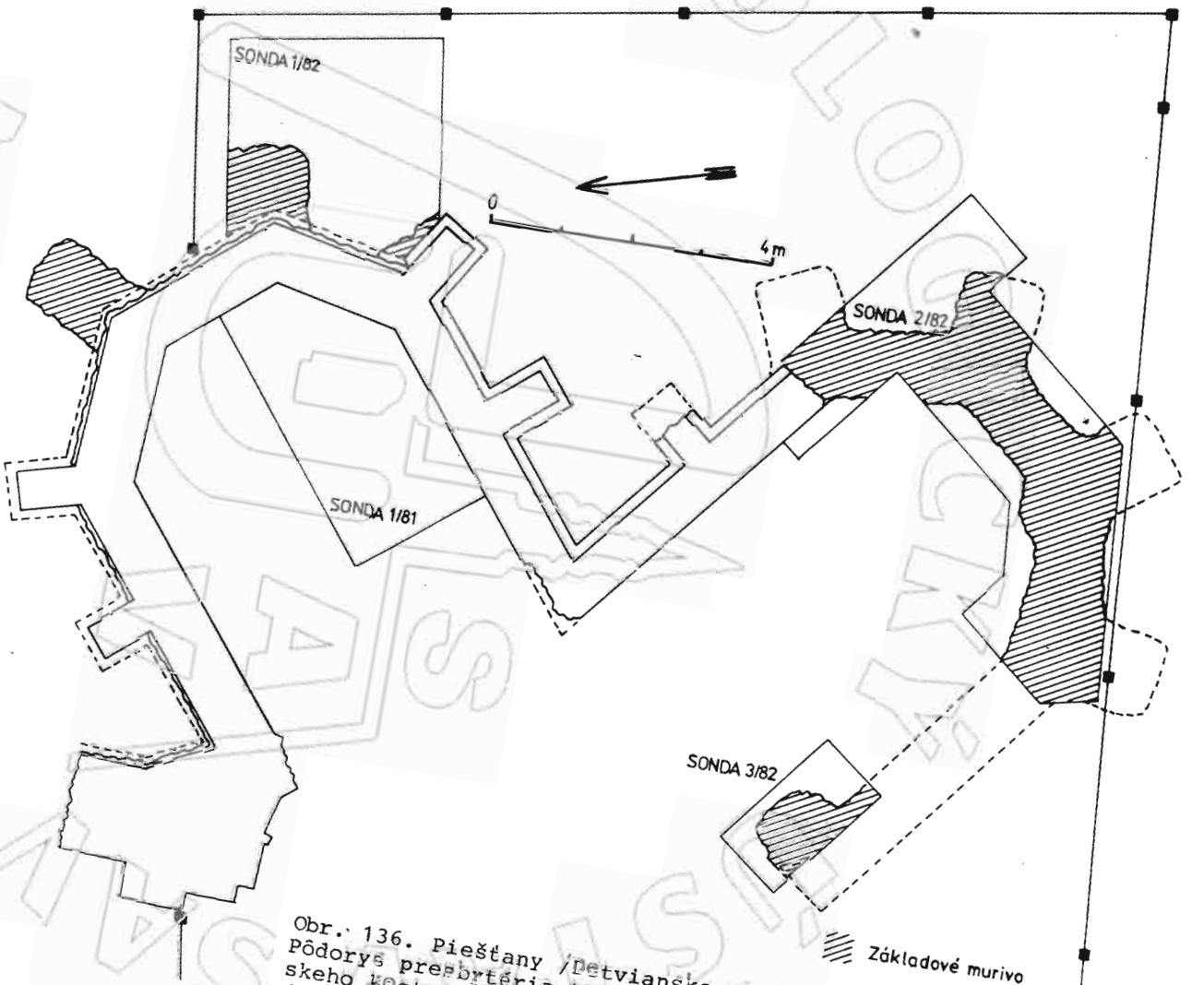
Obr. 133. Koš. Dechtárska jama 2/82 pred vybratím výplne. (M. Remiášová, s. 218.)

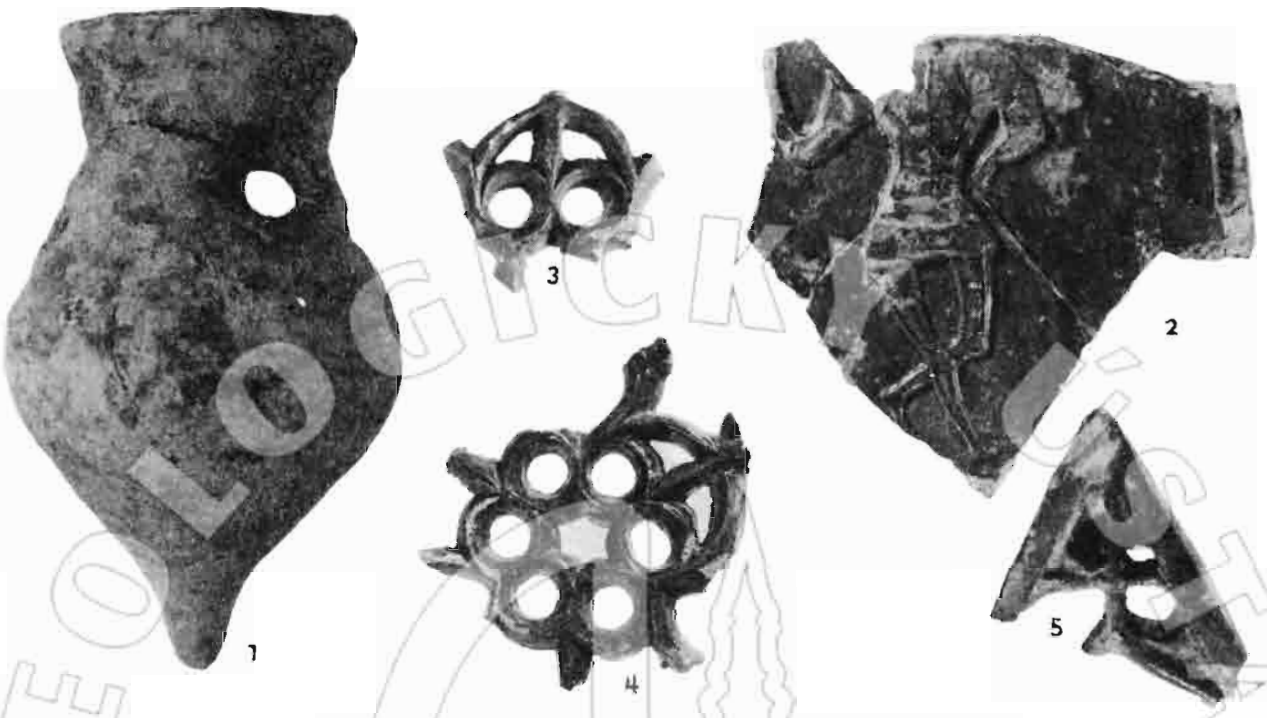
Obr. 134. Koš. Dechtárska jama 2/82 počas vyberania výplne. (M. Remiášová, s. 218.)

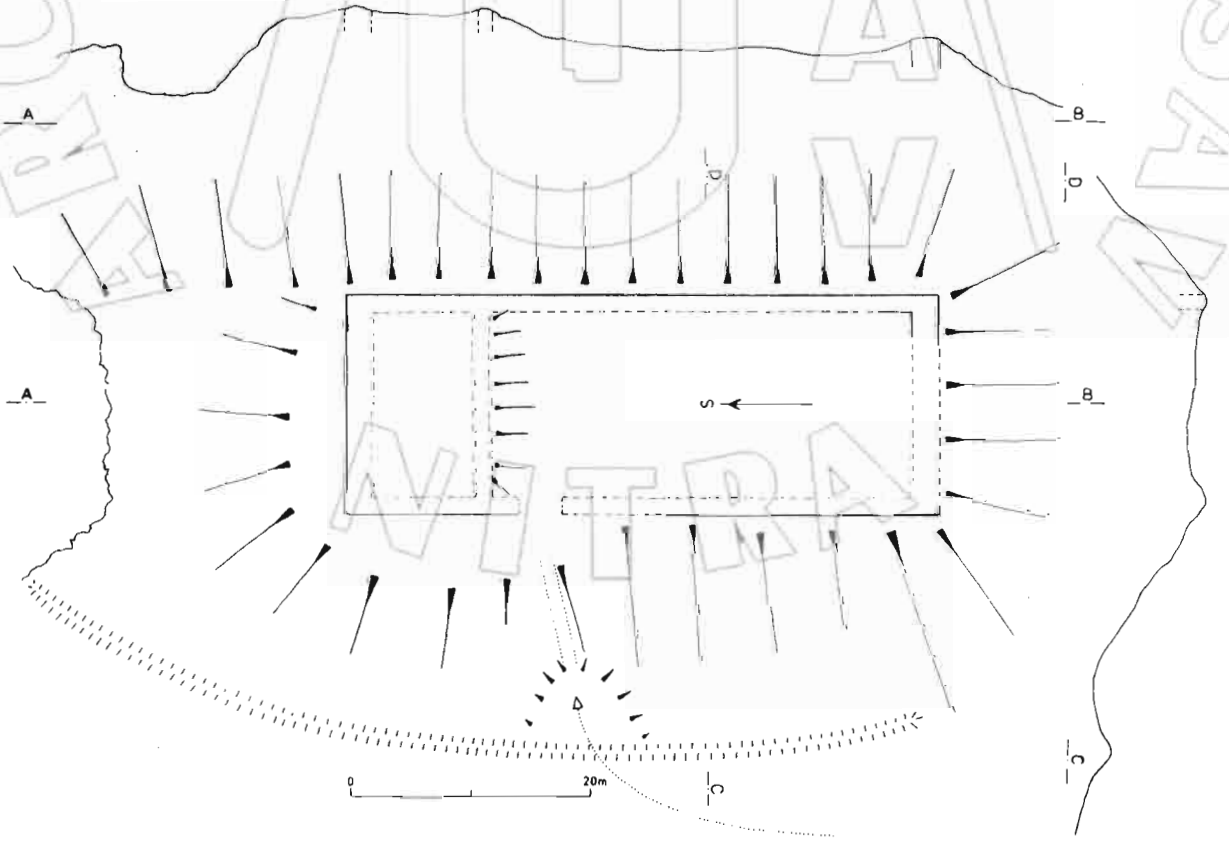
Obr. 135. Prievidza, časť Veľká Lehôtka. Výber črepov, neolit. (M. Remiášová, s. 218.)

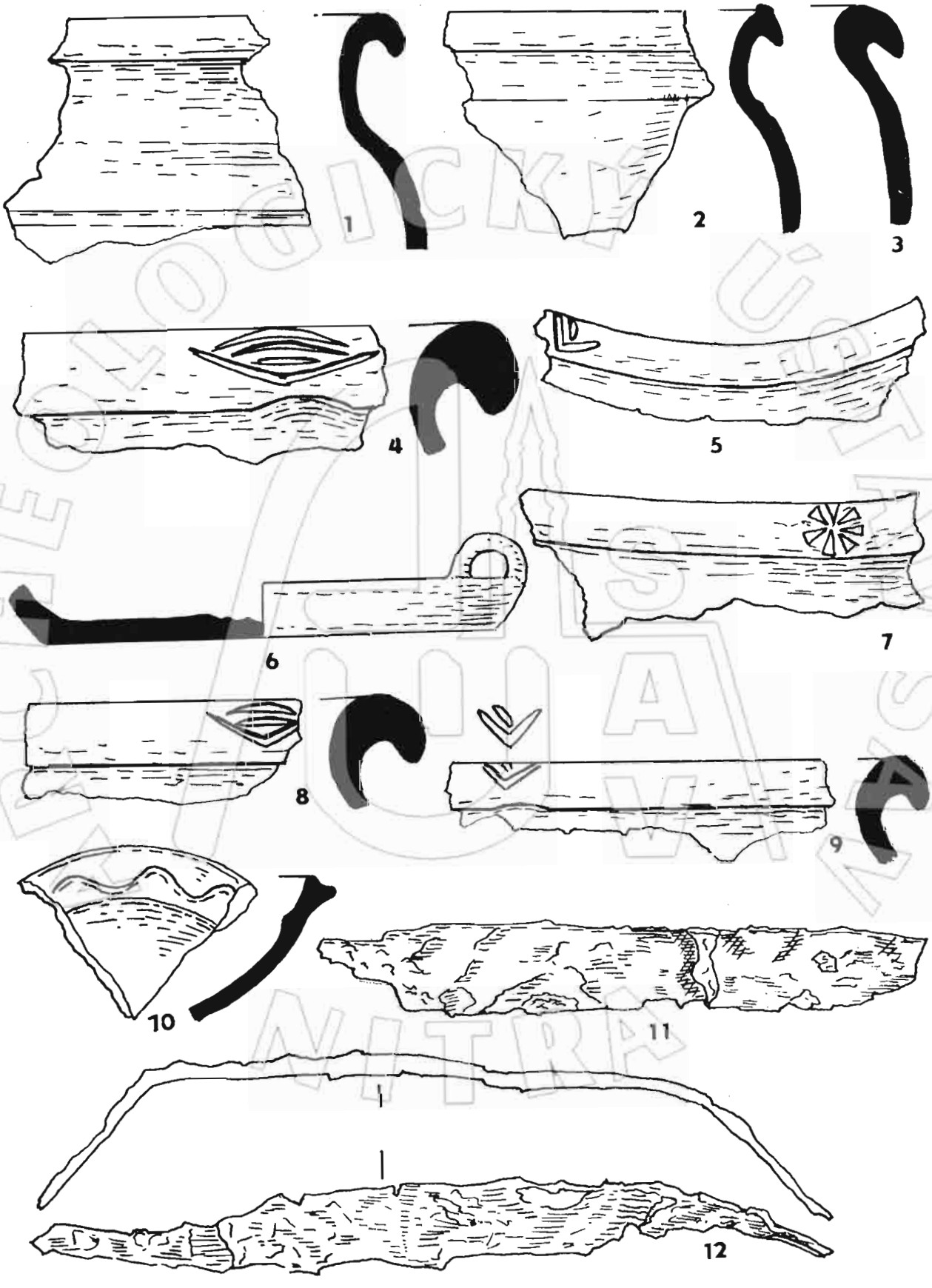
Obr. 136. Piešťany /Detvianska ul./. Pôdorys presbytéria tzv. templárskeho kostola /výskum v r. 1981-82/. (A. Ruttkay, s. 220.)

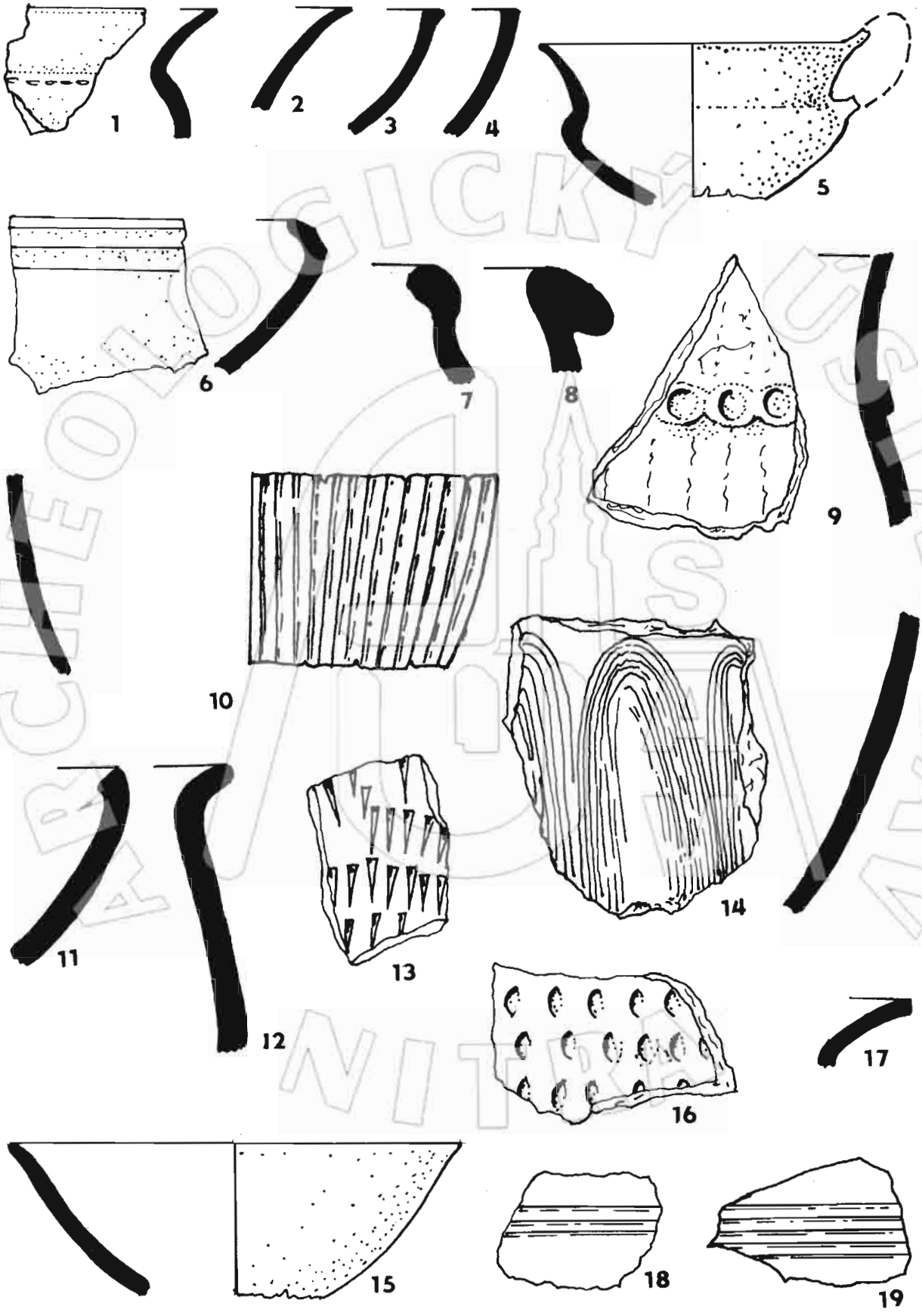
Obr. 137. Prešov. Výber kachlíc. (M. Slivka, s. 226.)

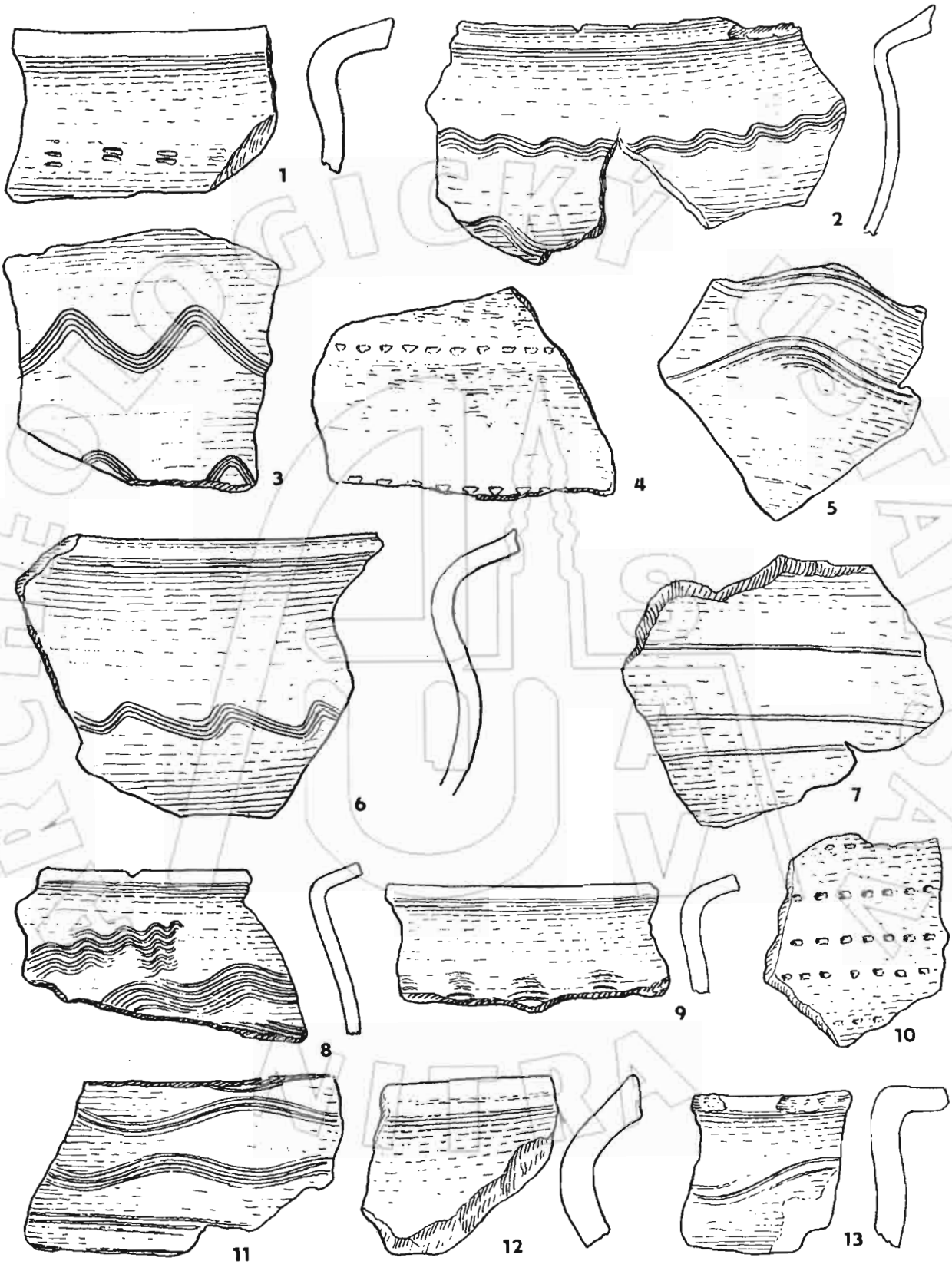
Obr. 138. Skároš. Situačný pôdorys hrádku. (M. Slivka - A. Vallašek, s. 227.)

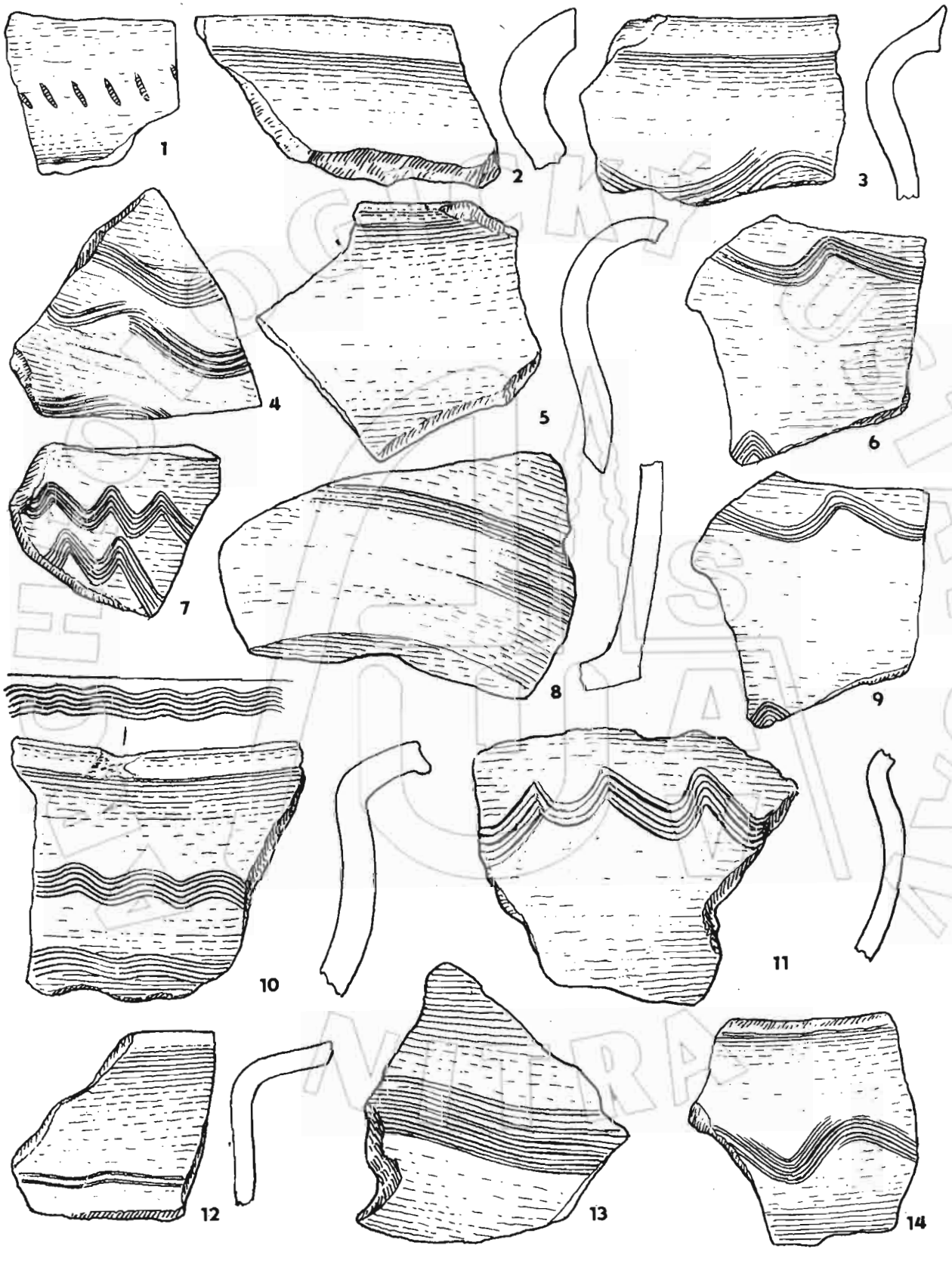
Obr. 139. Janíky, časť Dolné Janíky. Výber stredovekých nálezov. (E. Studeníková, s. 230.)

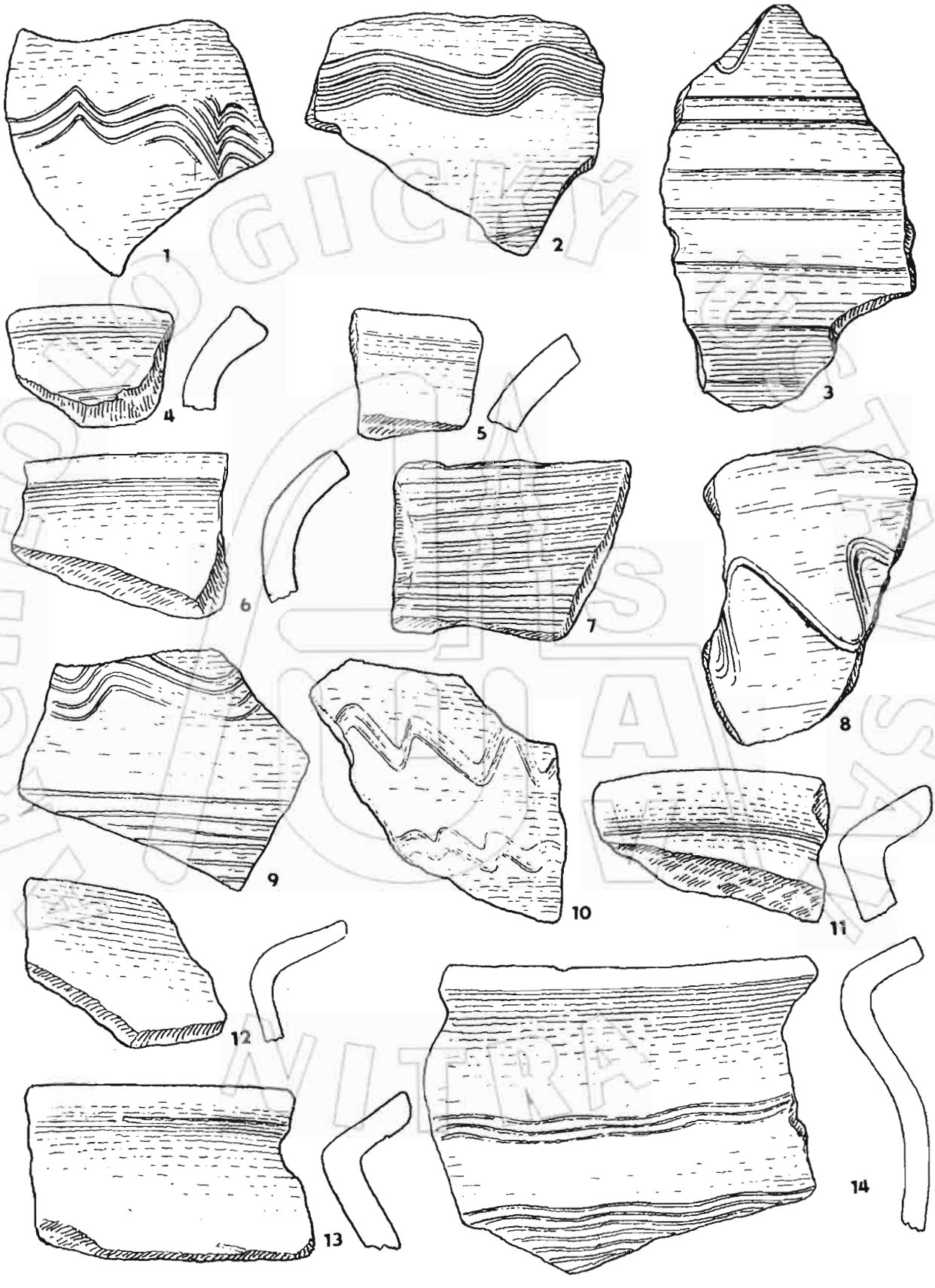
Obr. 140. Zohor. 1, 2 - stredodunajská mohylová kultúra, 3-5 - výber nálezov z objektu 1/82, velatická kultúra, 6, 9 - velatická kultúra, 7, 8, 10 - doba laténska, 11-16 - črepy z rímsko-barbarského sídliskového objektu, 17-19 - slovanské črepy. (E. Studeníková, s. 232.)

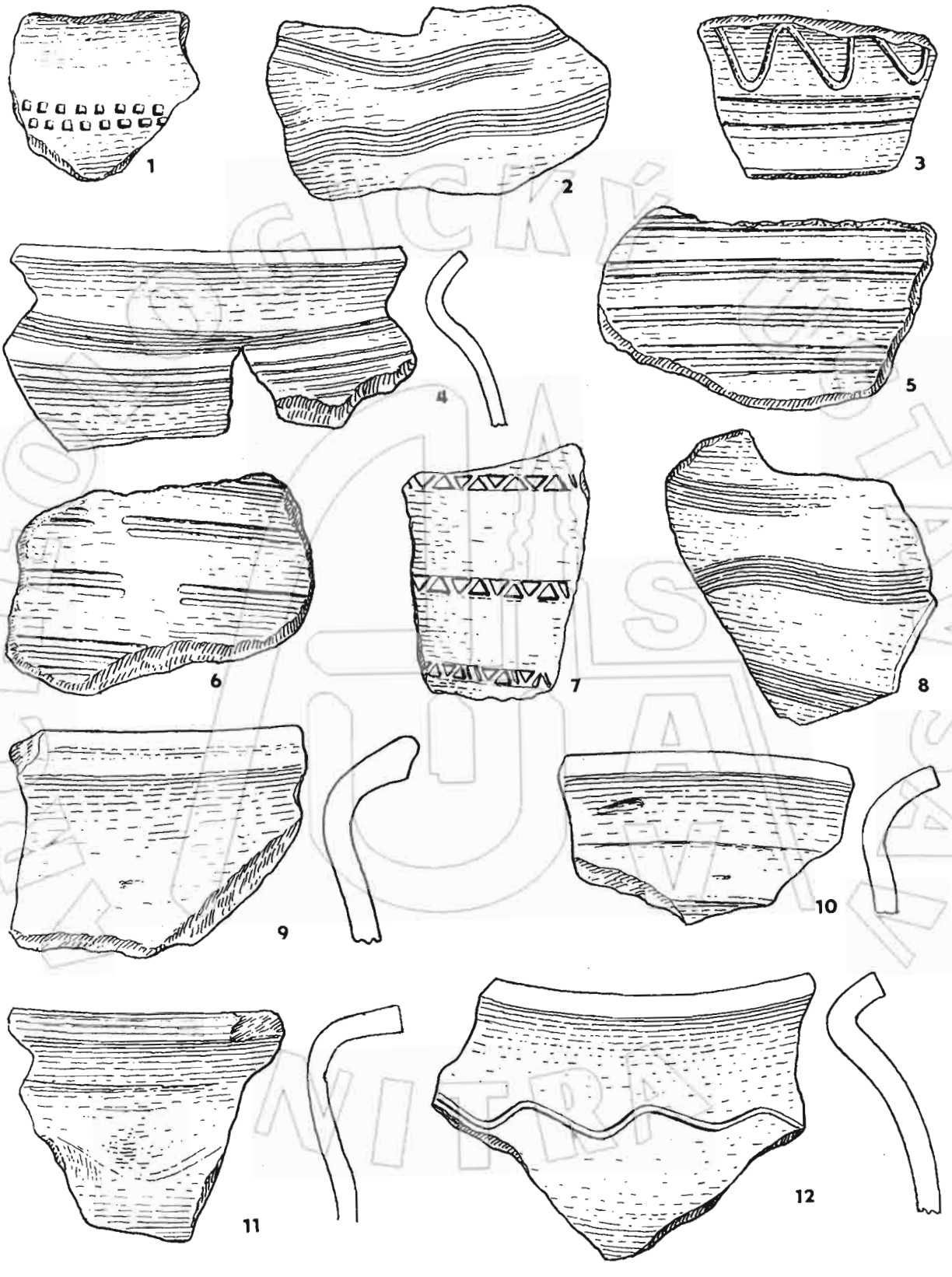
Obr. 141. Kosihy nad Ipľom. 1-6 - výber z objektu 1; 7-13 - výber z objektu 2. (P. Šalkovský - G. Nevizánsky, s. 234.)

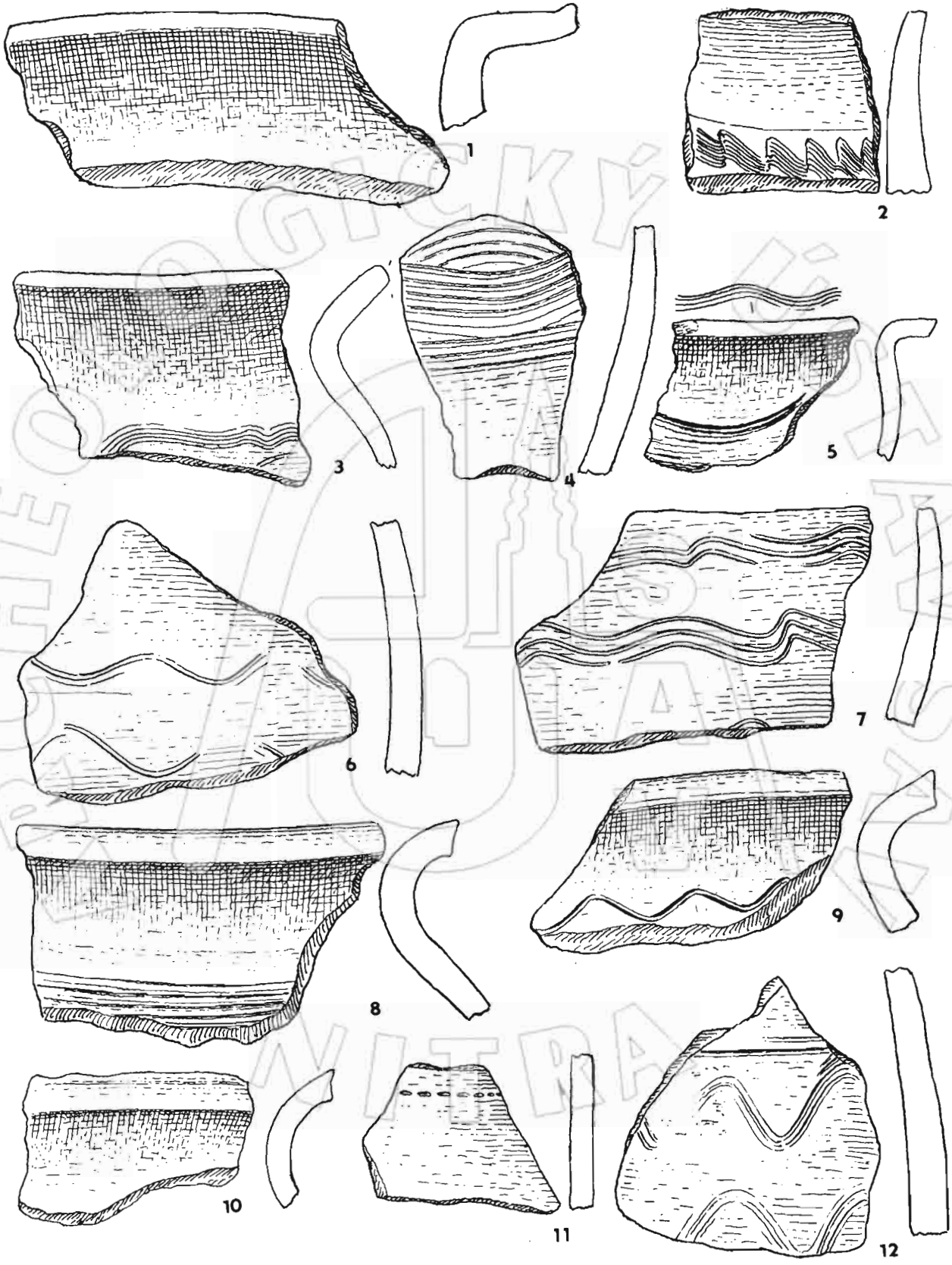
Obr. 142. Kosihy nad Ipľom. 1-10 - výber z objektu 2; 11-14 - výber z objektu 3. (P. Šalkovský - G. Nevizánsky, s. 234.)

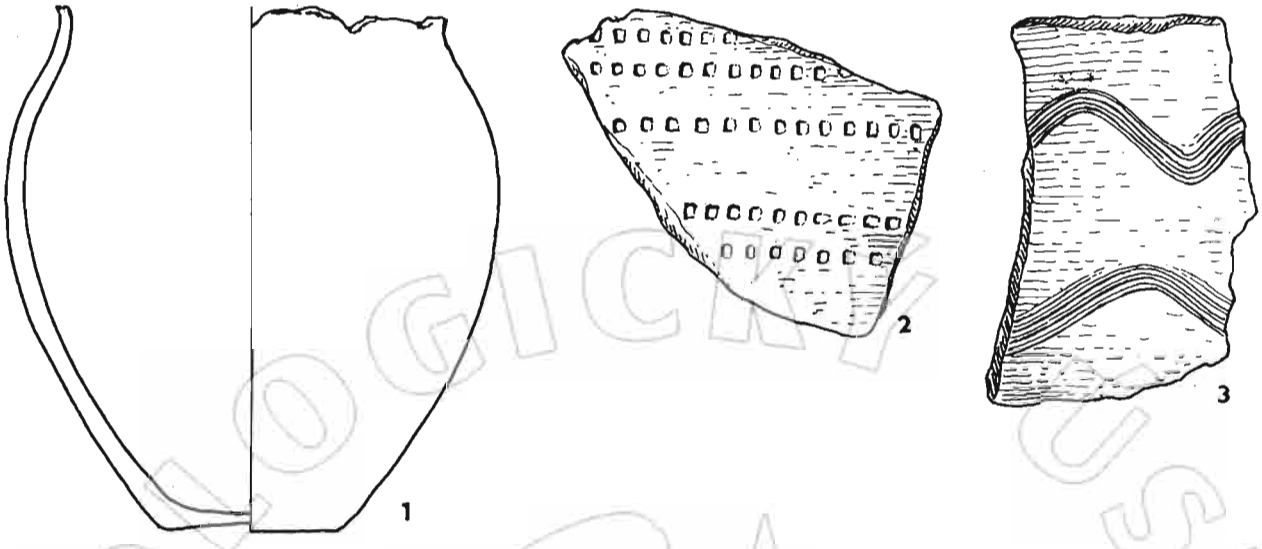
Obr. 143. Kosihy nad Ipľom. 1-3 - výber z objektu 3; 4-8 - výber z objektu 4; 9-14 - výber z objektu 5. (P. Šalkovský - G. Nevizánsky, s. 234.)

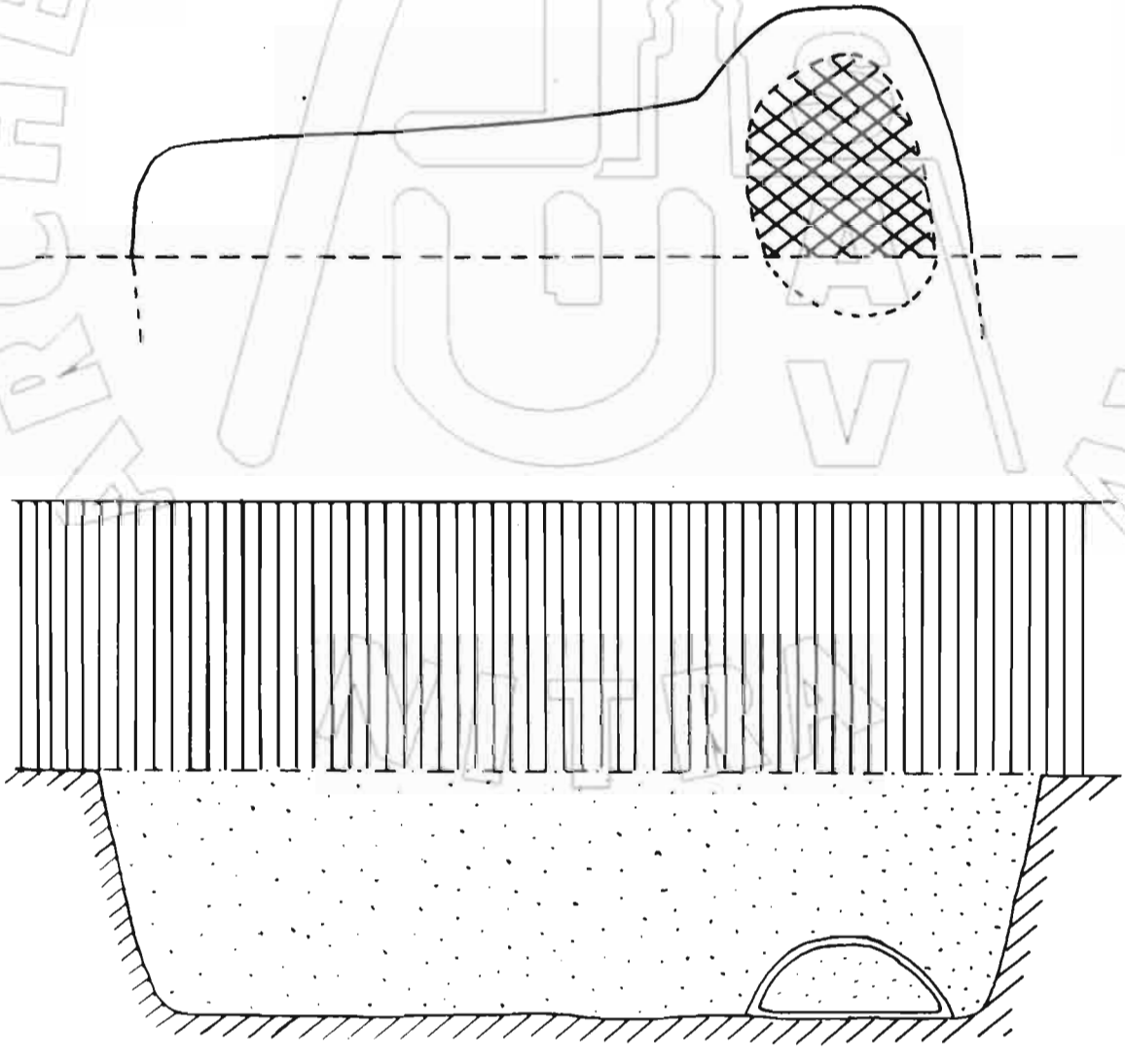
Obr. 144. Kosihy nad Ipľom. 1-11 - výber z objektu 6; 12 - zber. (P. Šalkovský - G. Nevizánsky, s. 234.)

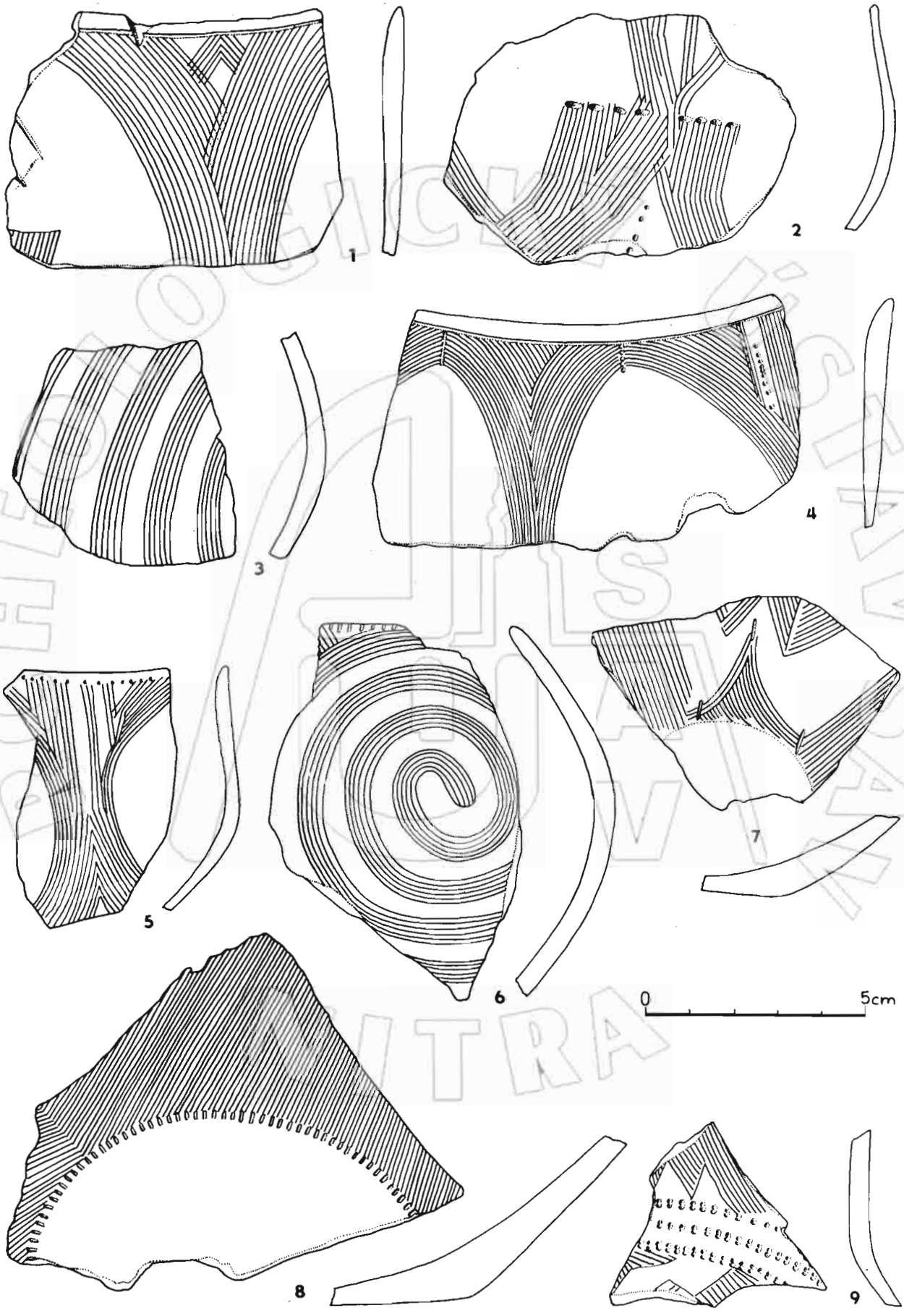
Obr. 145. Kosihy nad Ipľom. Výber nálezov zo zberu. (P. Šalkovský - G. Nevizánsky, s. 234.)

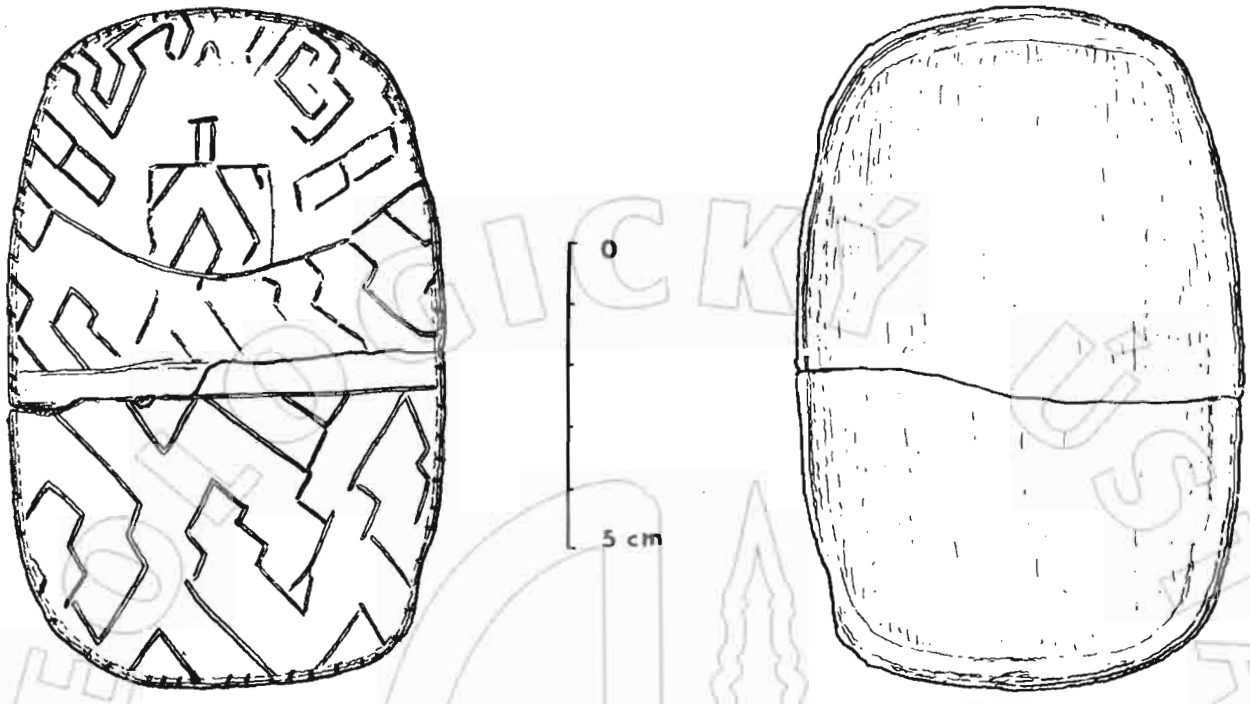
Obr. 146. Kosihy nad Ipľom. Keramika zo zberu. (P. Šalkovský - G. Nevizánsky, s. 234.)

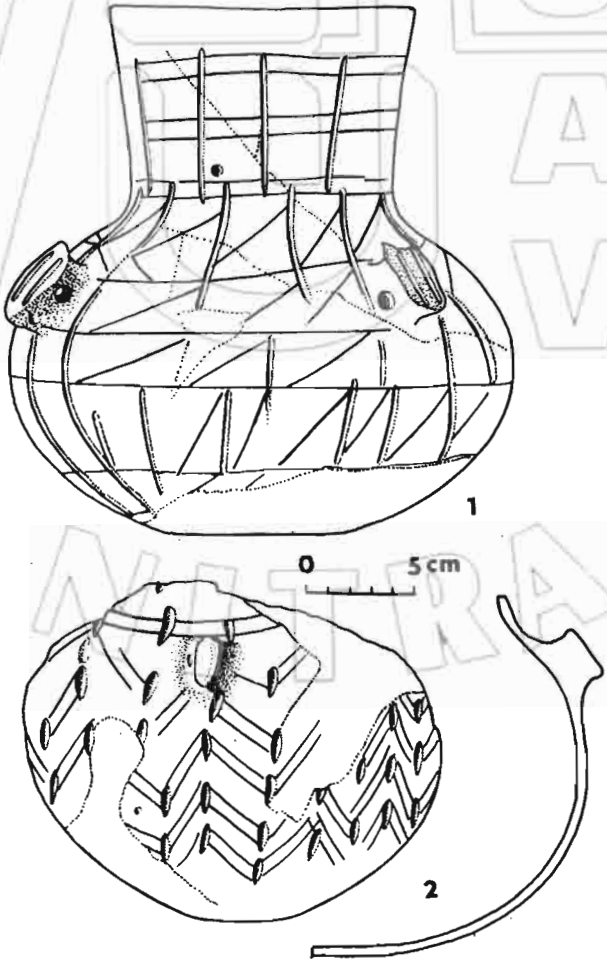
Obr. 147. Kosihy nad Ipľom. Pôdorys a profil objektu 3. (P. Šalkovský - G. Nevizánsky, s. 234.)

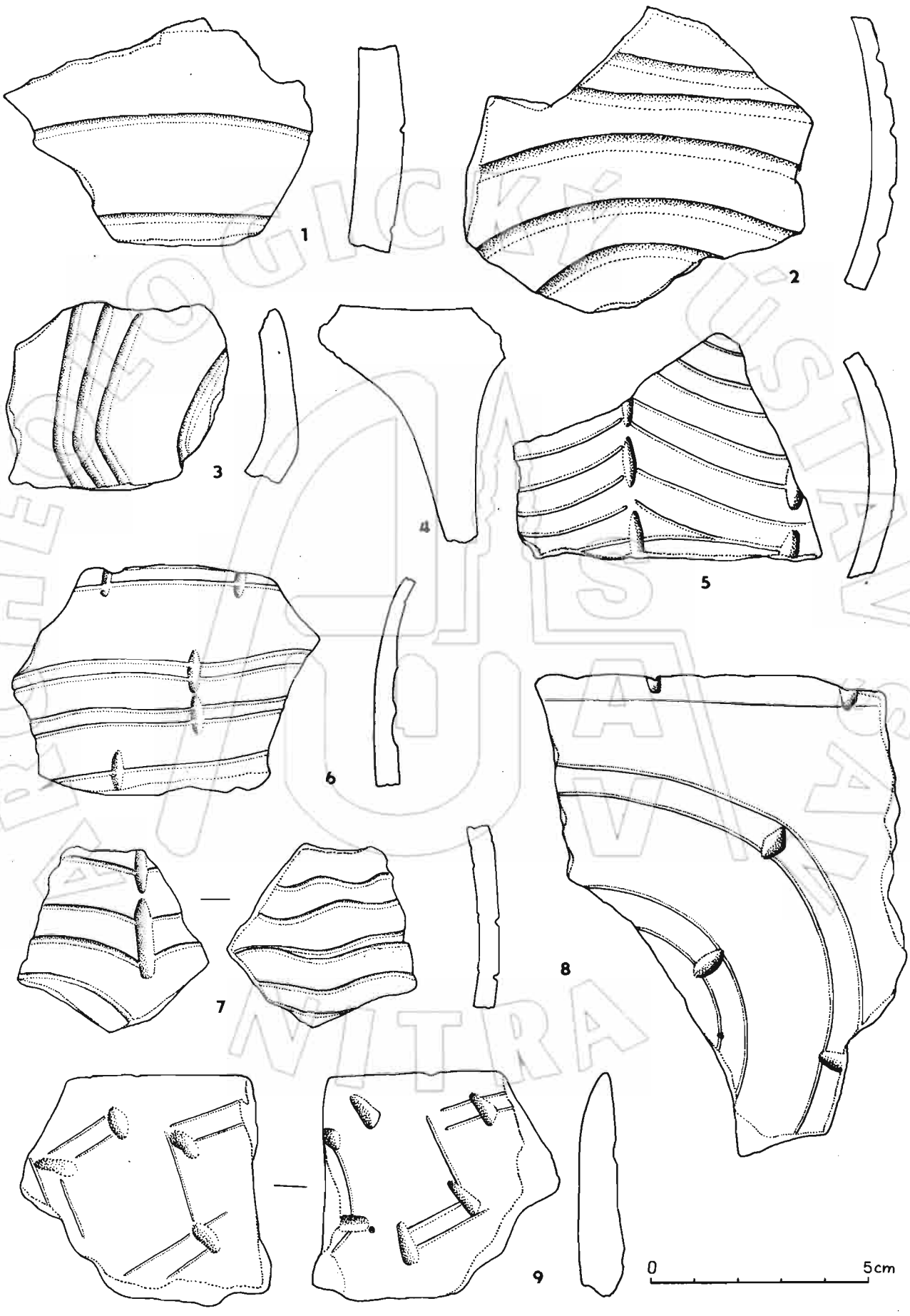
Obr. 148. Šarišské Michaľany. Tenkostenná keramika bukovohorskej kultúry. (S. Šiška, s.239.)

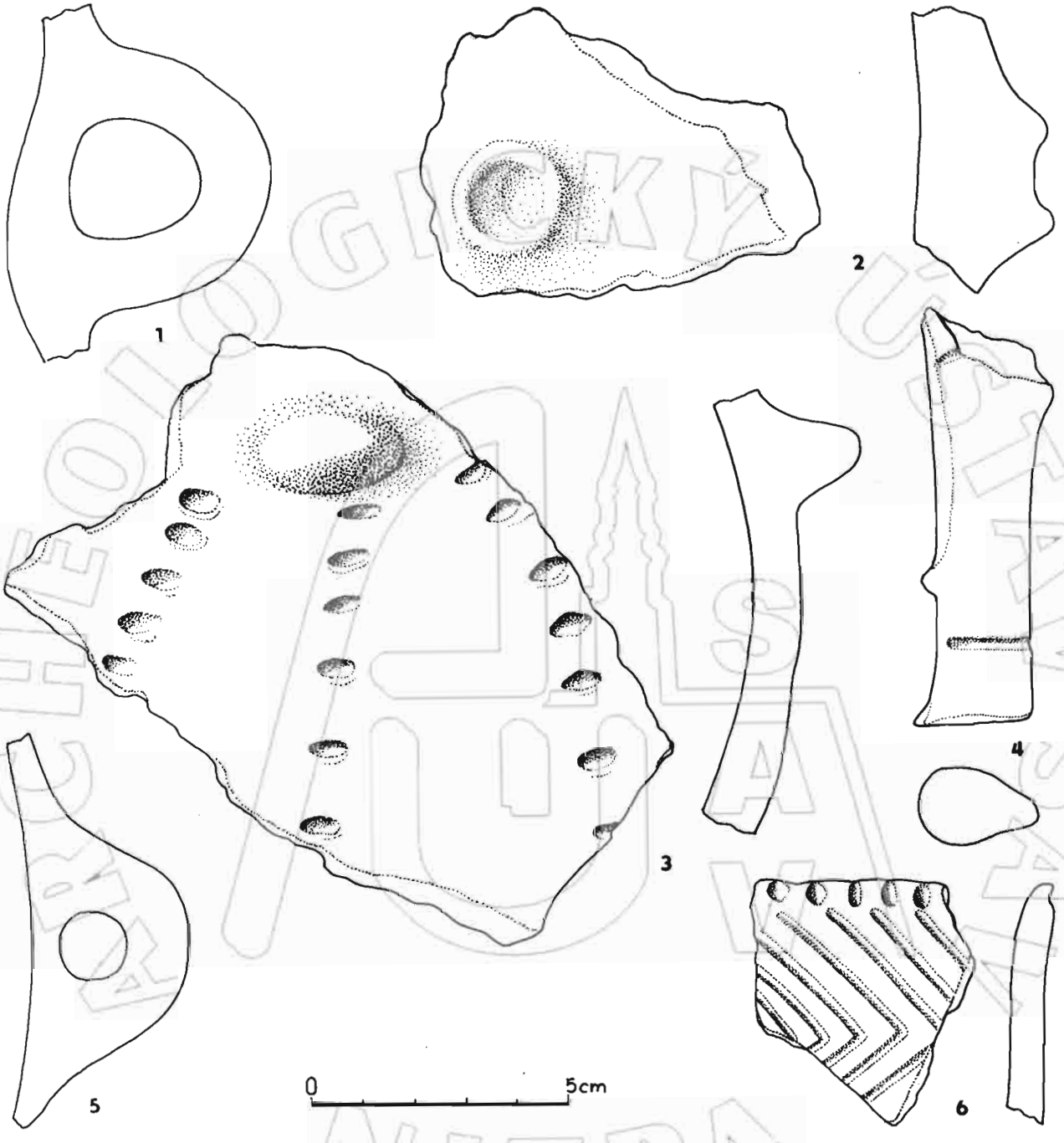
Obr. 149. Šarišské Michaľany. Hlinená doštička /príklop/, kultúra s východnou lineárnou keramikou, skupina Tisza-dob. (S. Šiška, s. 239.)

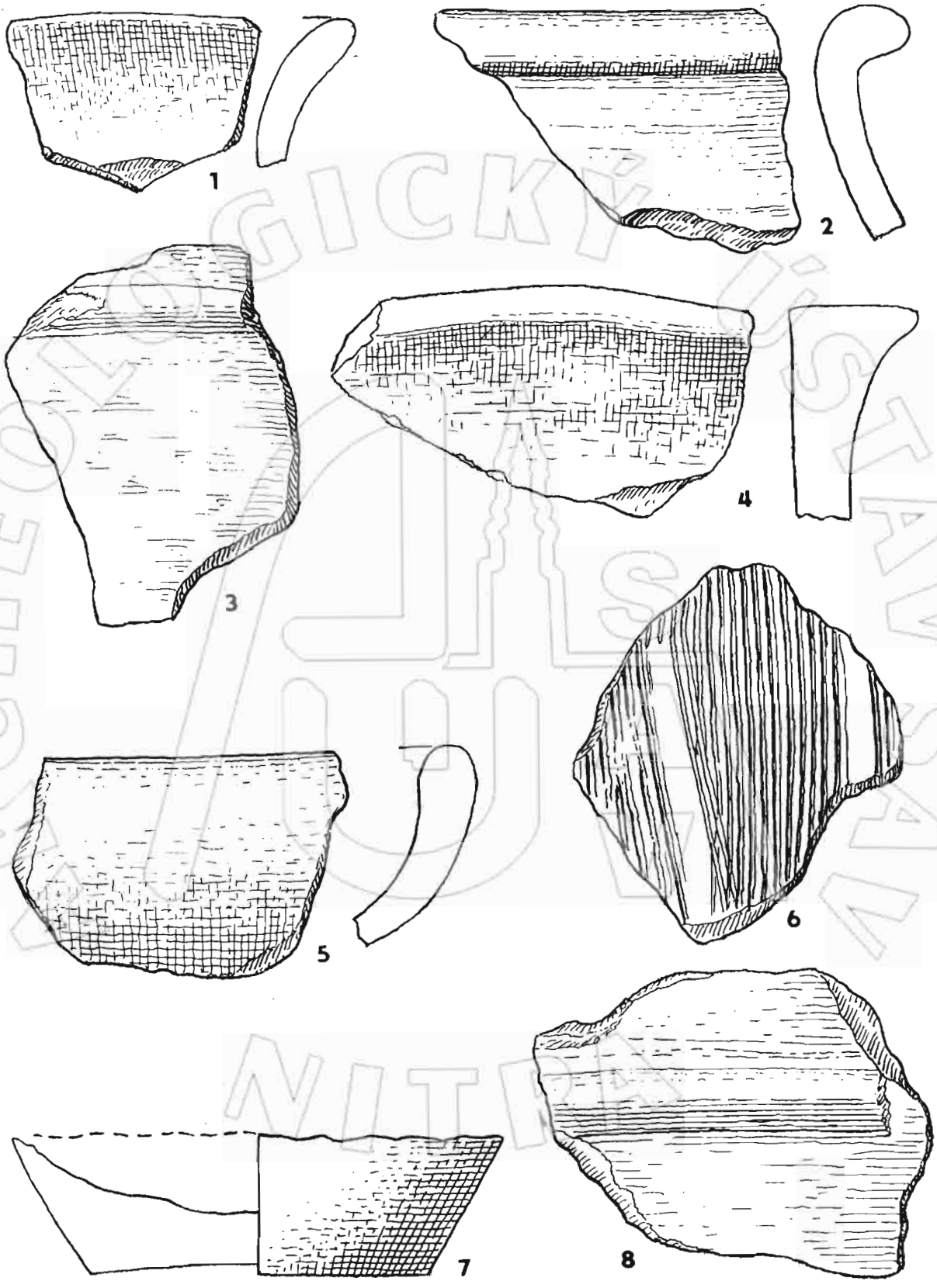
Obr. 150. Nový Tekov. Keramika želiezovskej skupiny z profilov sídliskových objektov. (S. Šiška, s. 241.)

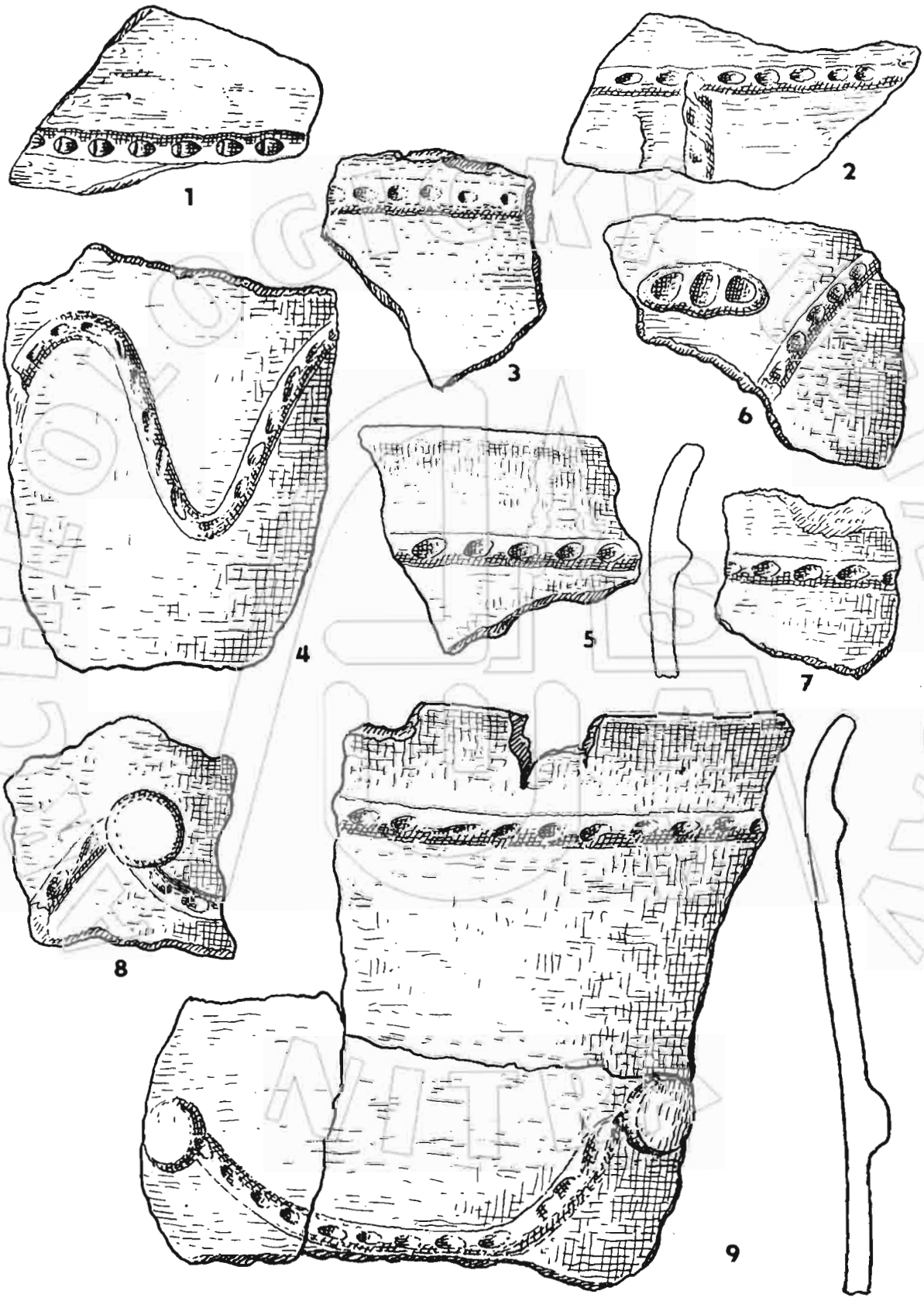
Obr. 151. Nový Tekov. Keramika želiezovskej skupiny, zber. (S. Šiška, s. 241.)

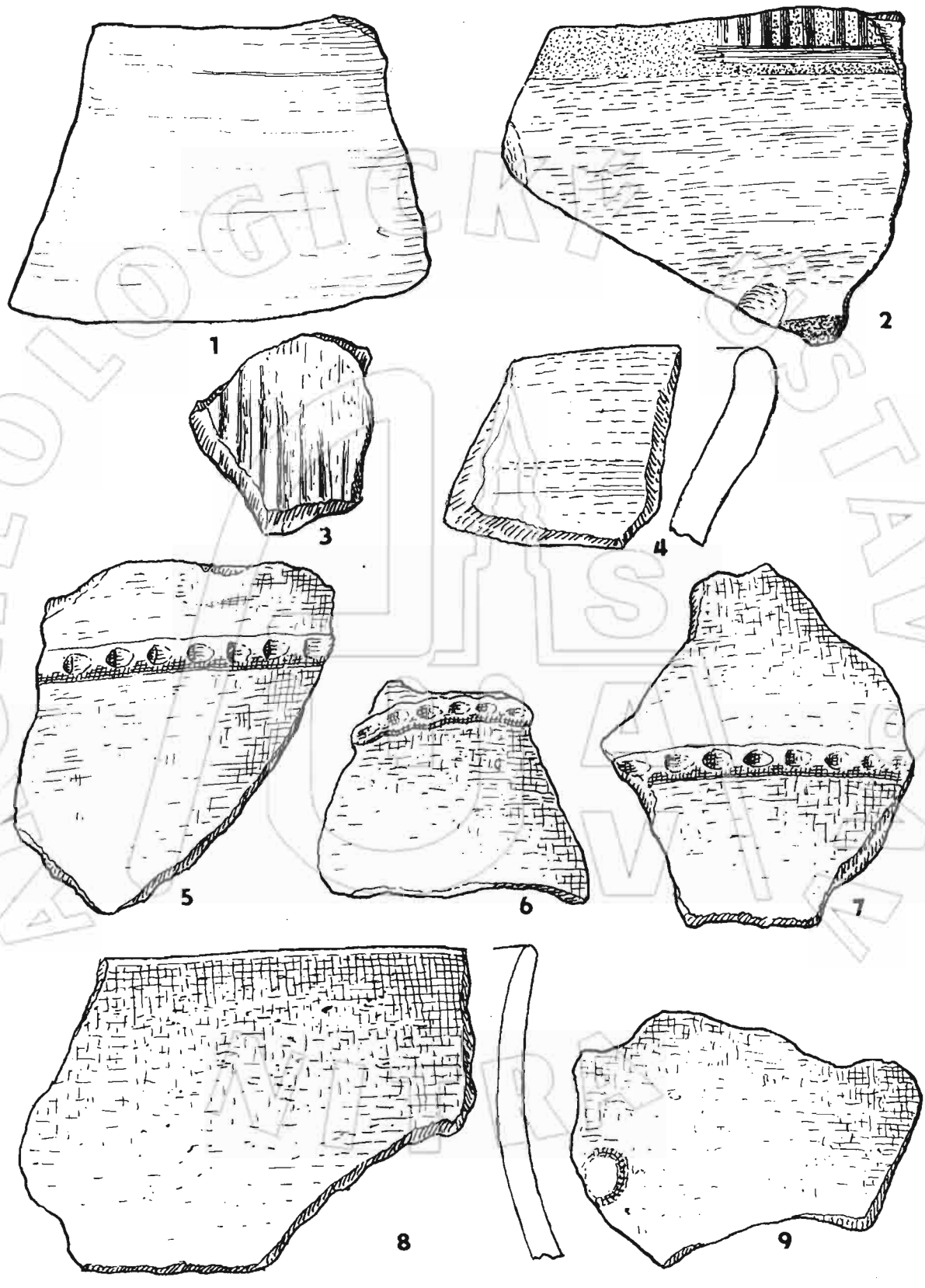
Obr. 152. Nový Tekov. 1, 2, 4, 5 - lengyelská kultúra, skupina Brodzany-Nitra, 3 - kultúra s kanelovanou keramikou, 6 - bolerázska skupina. (S. Šiška, s. 241.)

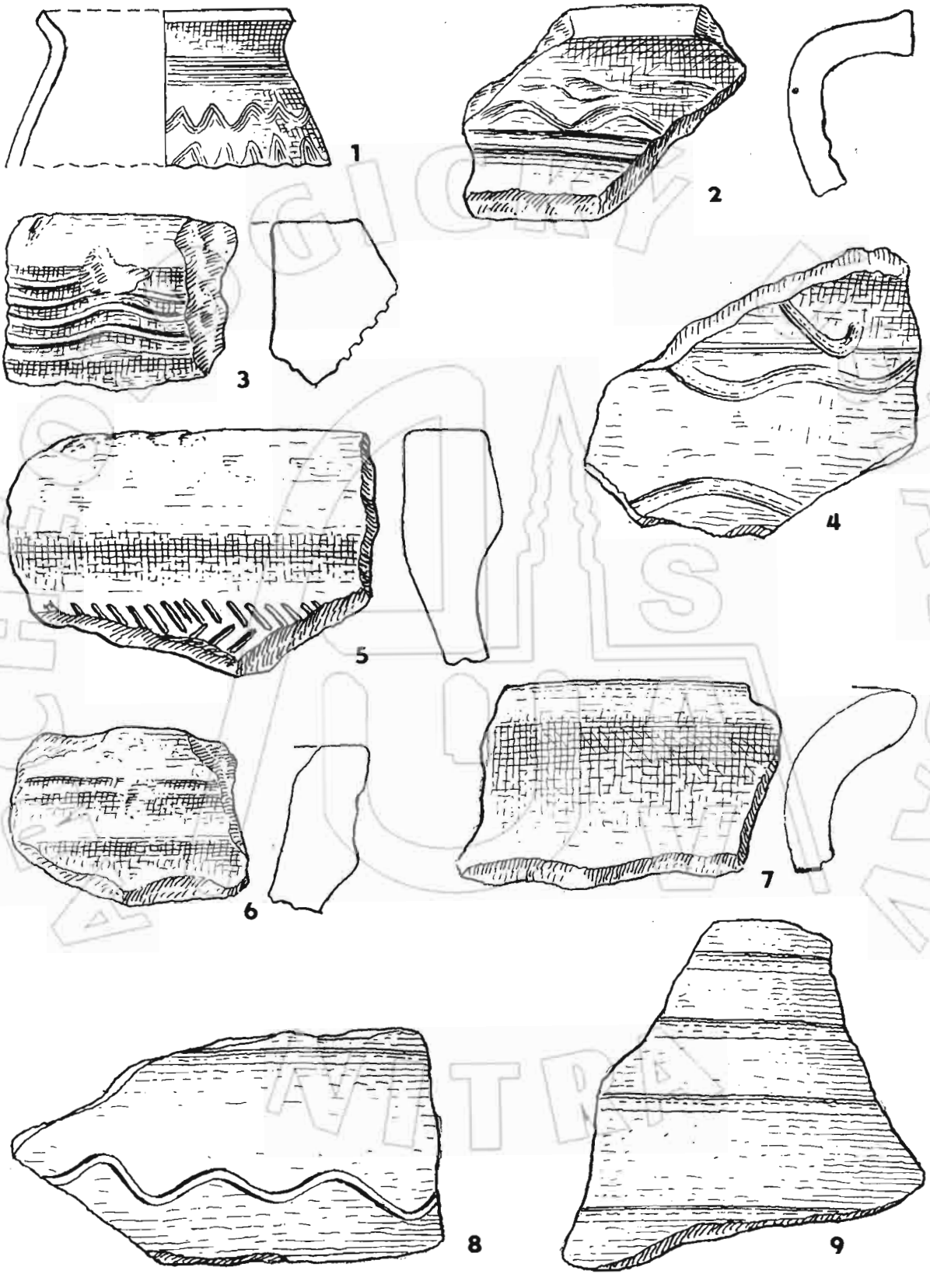
Obr. 153. Nitra /nám. Slovanskej vzájomnosti/. 1, 3, 5, 6, 8 - maďarovská kultúra, 2, 4, 7 - neskorá doba bronzová. (A. Točík, s. 244.)

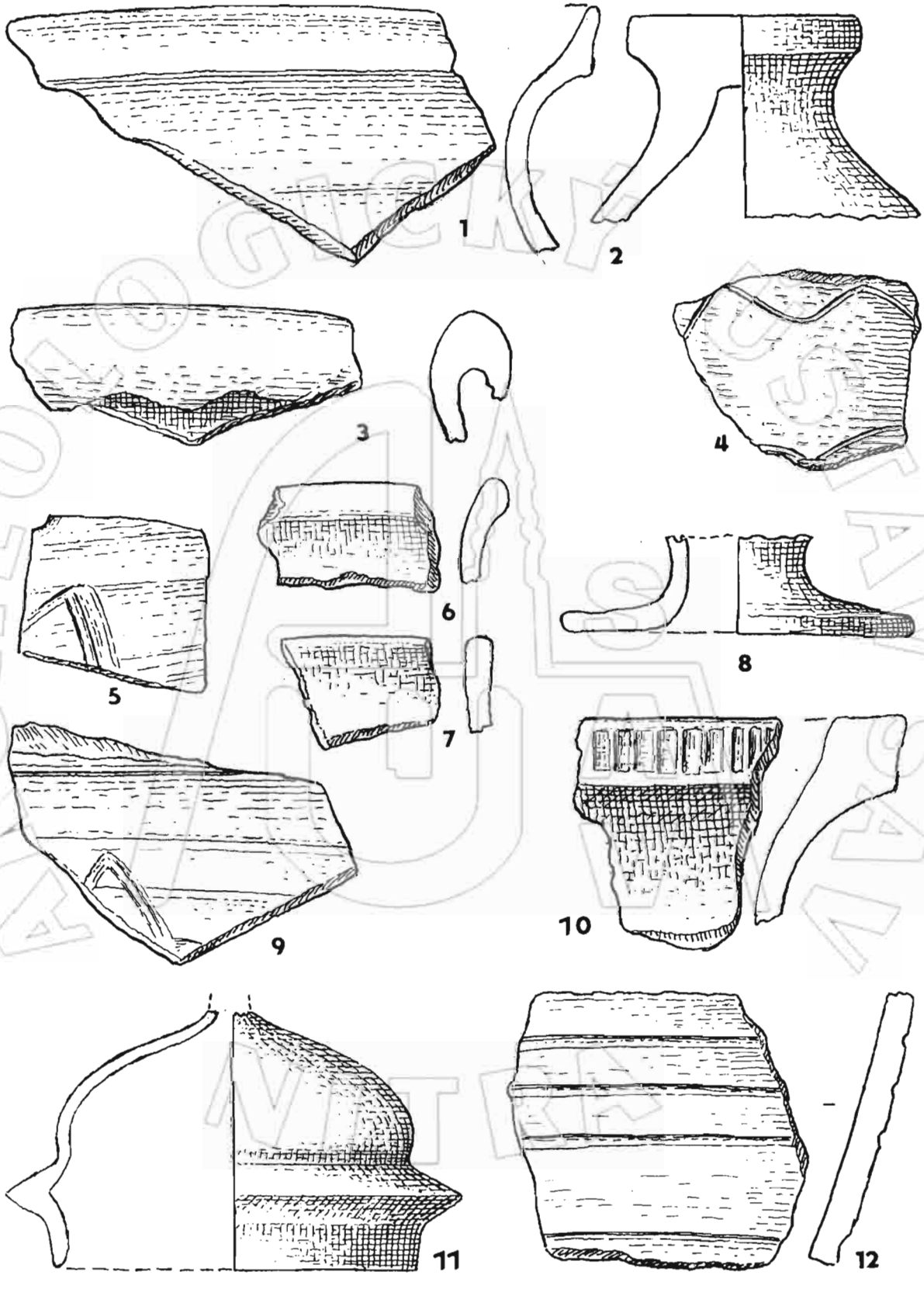
Obr. 154. Nitra /nám. Slovanskej vzájomnosti/. Keltsko-dácka kultúra, 1. stor. pred. n. l. (A. Točík, s. 244.)

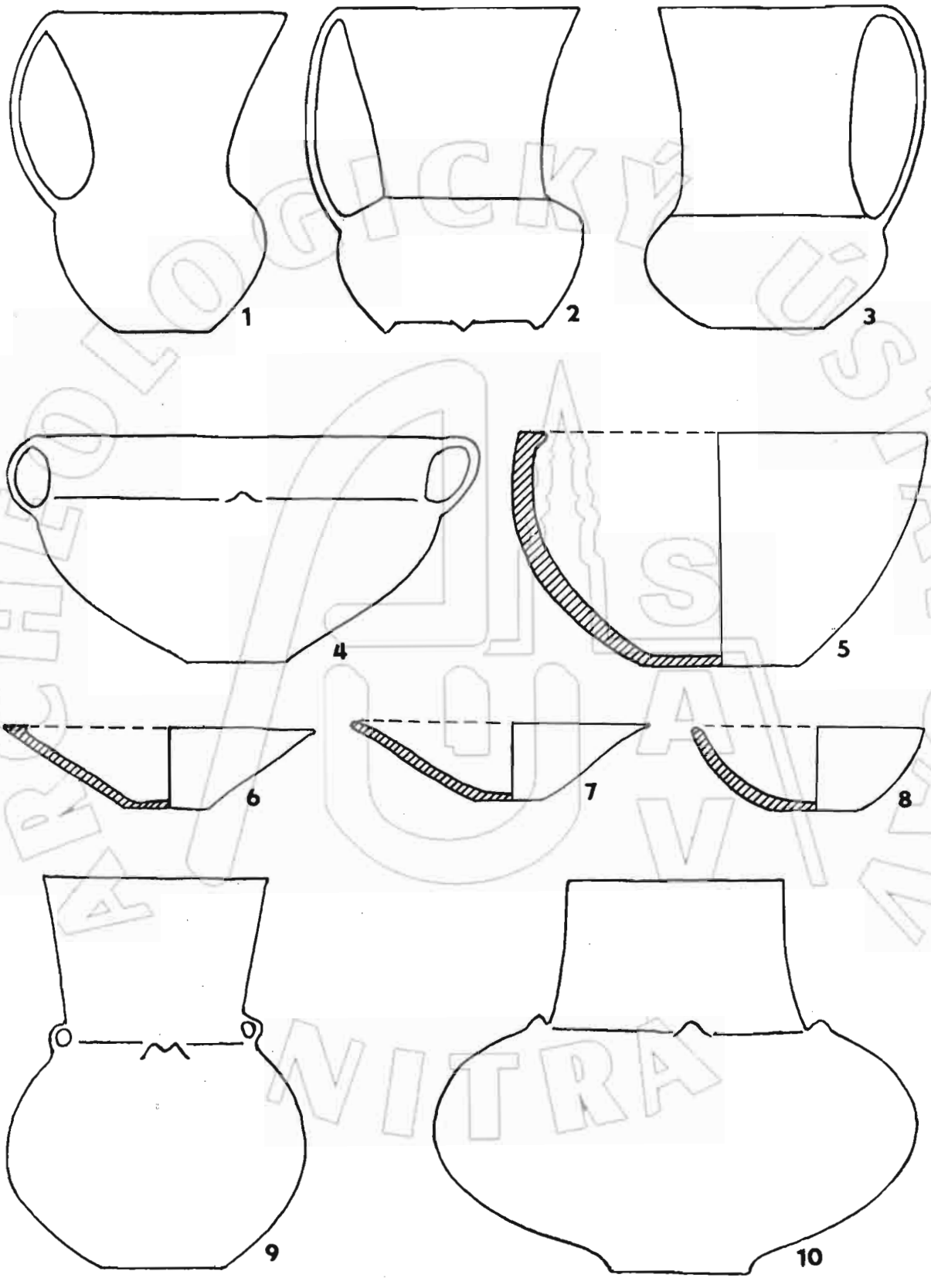
Obr. 155. Nitra /nám. Slovanskej vzájomnosti/. Keltsko-dácka kultúra. (A. Točík, s. 244.)

Obr. 156. Nitra /nám. Slovanskej vzájomnosti/. 1 - 9.-10. stor., 2-9 - 10.-12. stor. (A. Točík, s. 244.)

Obr. 157. Nitra /nám. Slovanskej vzájomnosti/. 15.-17. stor. (A. Točík, s. 244.)

Obr. 158. Branč /Starý majer/. Rekonštruované nádoby maďarovskej kultúry. (A. Točík, s. 247.)

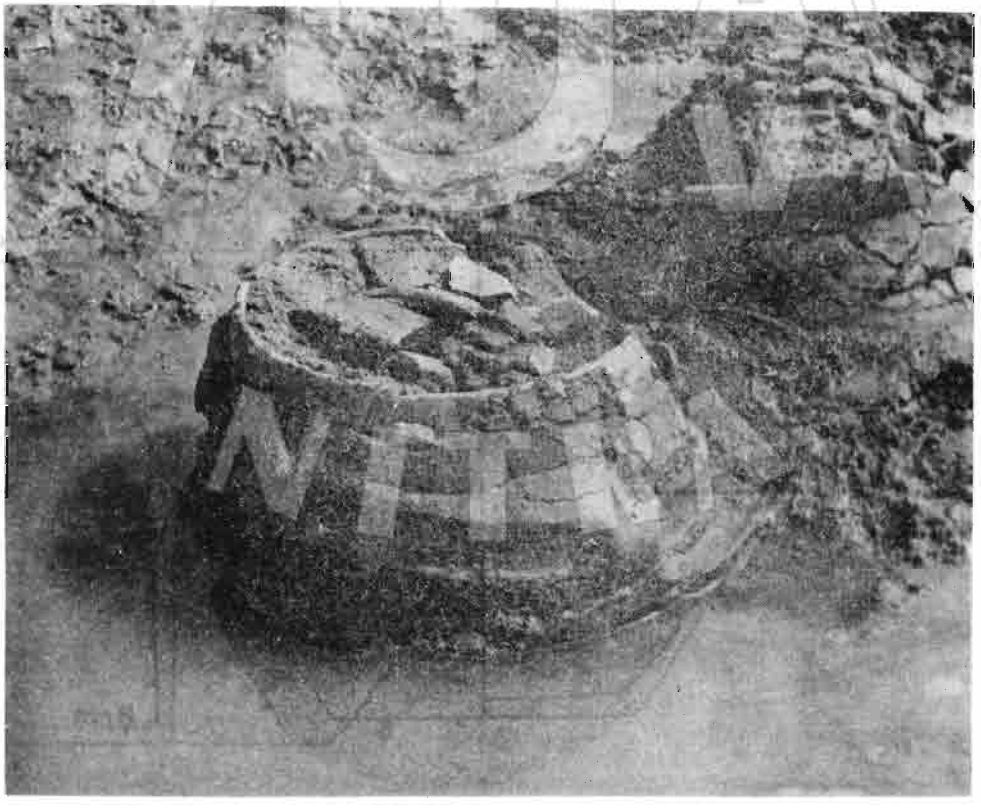
Obr. 159. Žiar nad Hronom, časť Horné Opatovce /Dlhé diely/. Rez R6/82, zaplavený spodnou vodou. (G. Trgina, s. 251.)

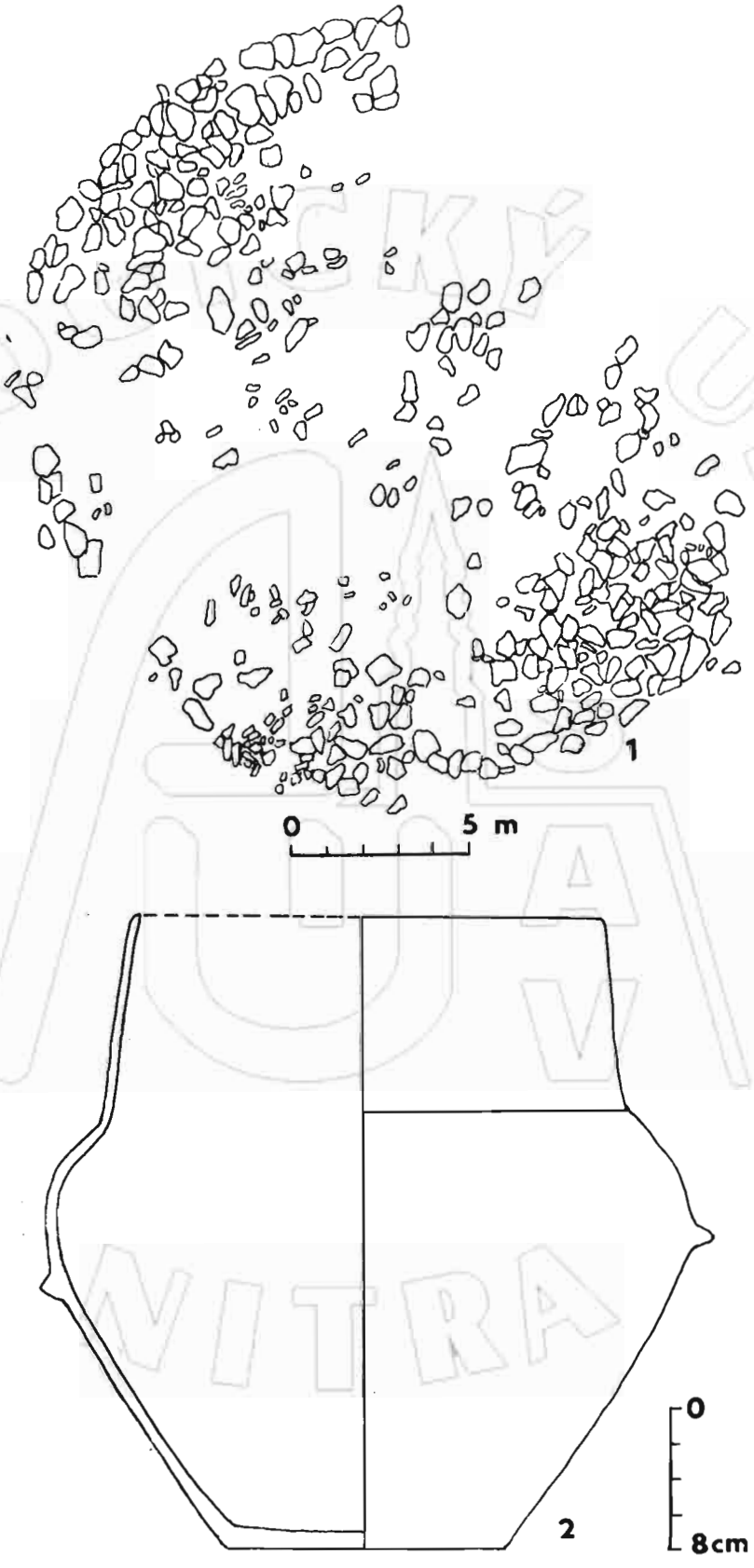
Obr. 160. Žiar nad Hronom, časť Horné Opatovce /Dlhé diely/. Mohyla I/82. (G. Trgina, s. 251.)

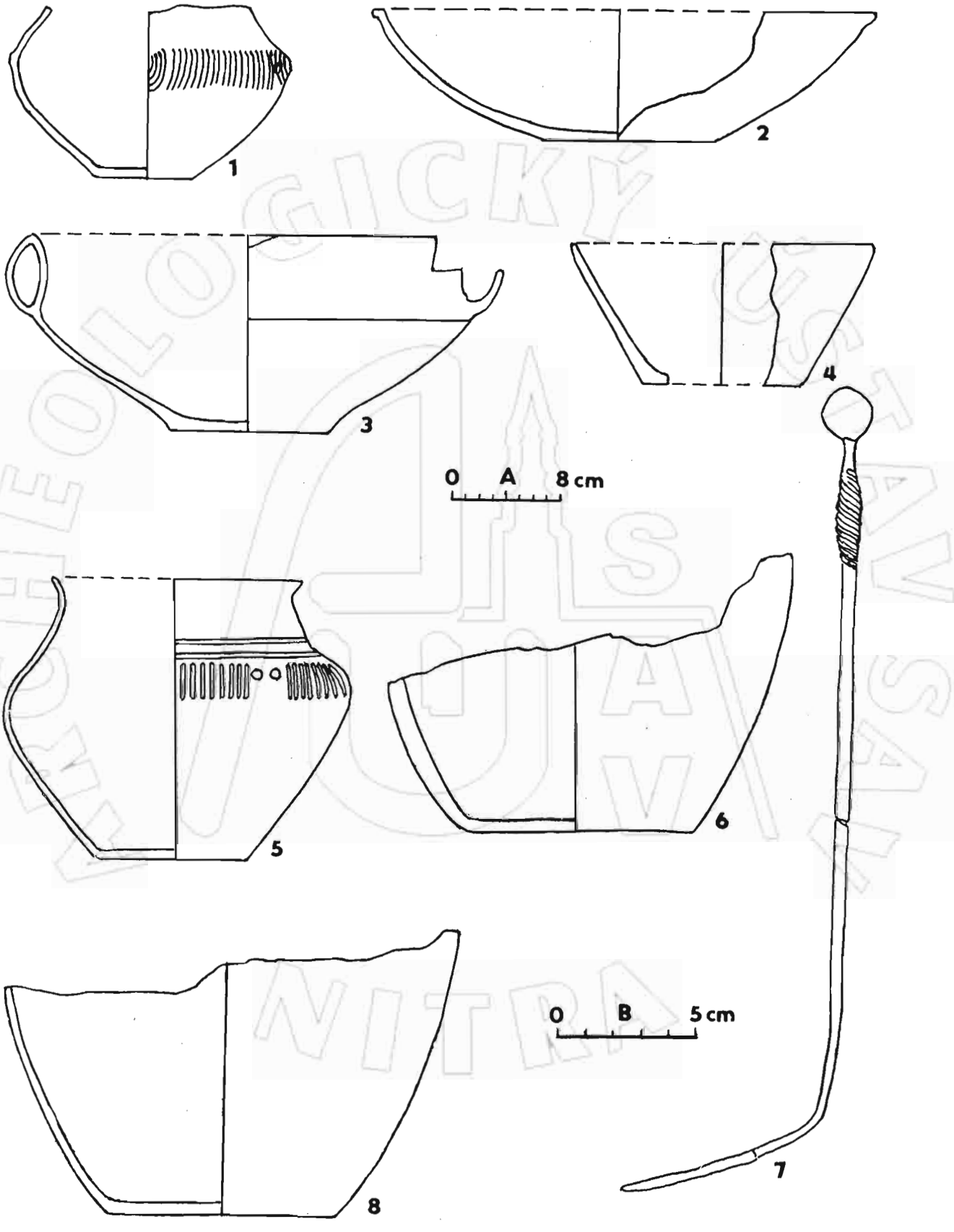
Obr. 161. Žiar nad Hronom, časť Horné Opatovce /Dlhé diely/. Mohyla II/82. (G. Trgina, s. 251.)

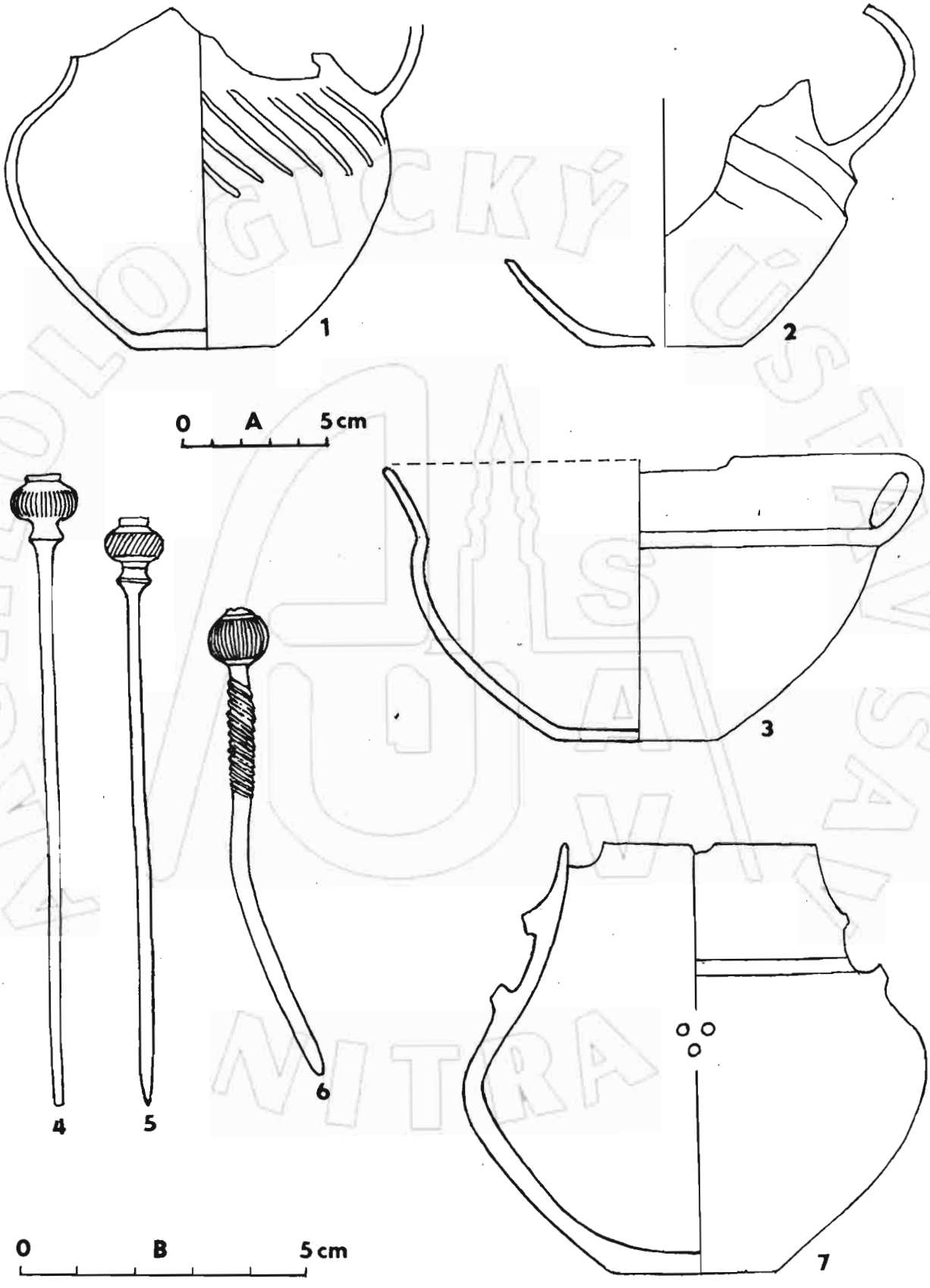
Obr. 162. Žiar nad Hronom, časť Horné Opatovce /Dlhé diely/. Hrob v mohyle III/82. (G. Trgina, s. 251.)

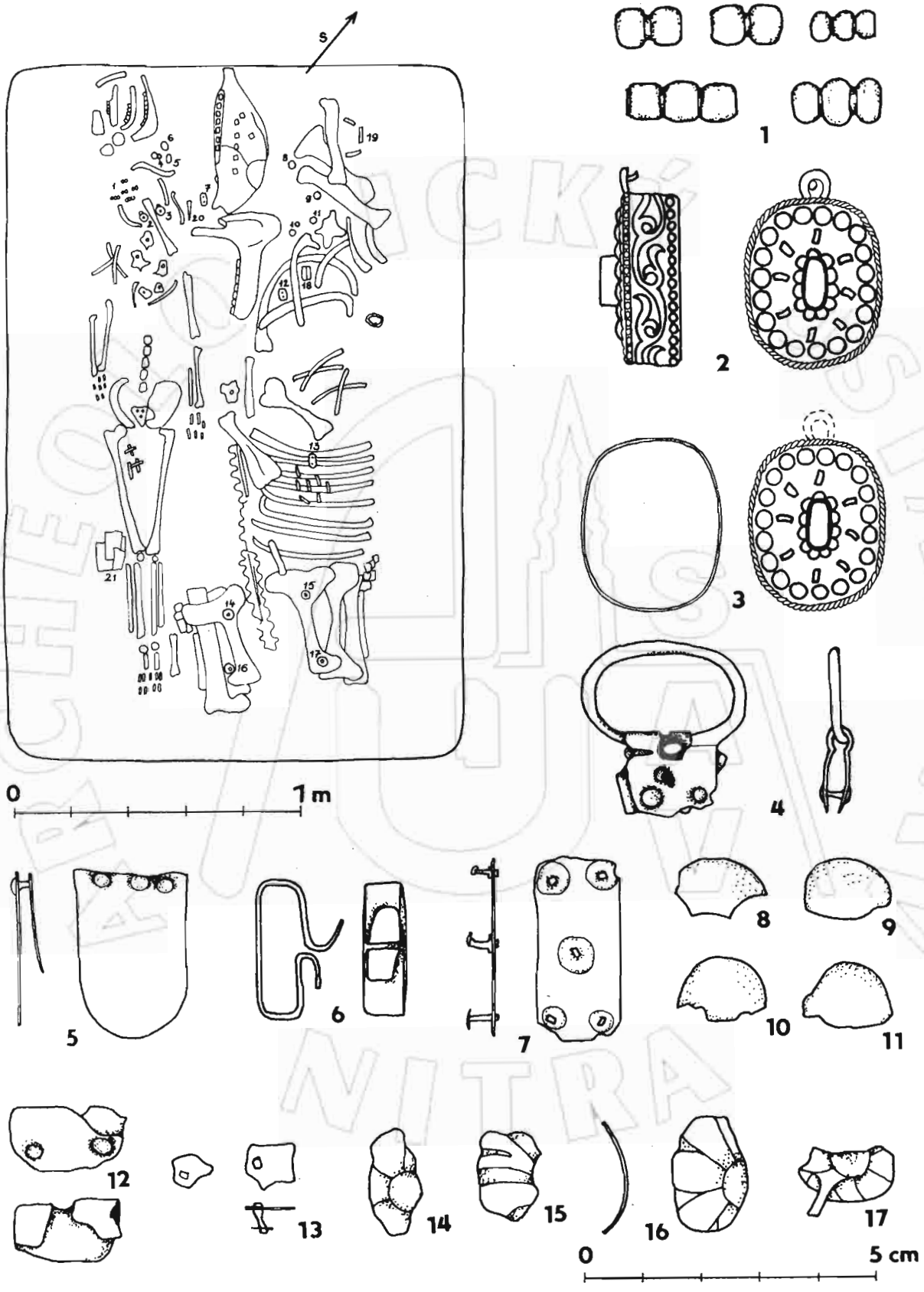
Obr. 163. Žiar nad Hronom, časť Horné Opatovce /Dlhé diely/. 1 - mohyla I/82; 2 - urna z mohyly I/82. (G. Trgina, s. 251.)

Obr. 164. Žiar nad Hronom, časť Horné Opatovce /Dlhé diely/. 1 - hrob 6/82; 2, 4, 6 - hrob 5/82; 3, 7 - mohyla I/82; 5 - hrob 3/82; 8 - hrob 7/82. Mierka A: 1; B: 2-8. (G. Trgina, s. 251.)

Obr. 165. Žiar nad Hronom, časť Horné Opatovce /Dlhé diely/. 1-3 - hrob 18/82; 4 - mohyla IV/82; 5 - mohyla III/82; 6 - mohyla I/82; 7 - hrob 17/82. Mierka A: 1-3, 6, 7; B: 4, 5. (G. Trgina, s. 251.)

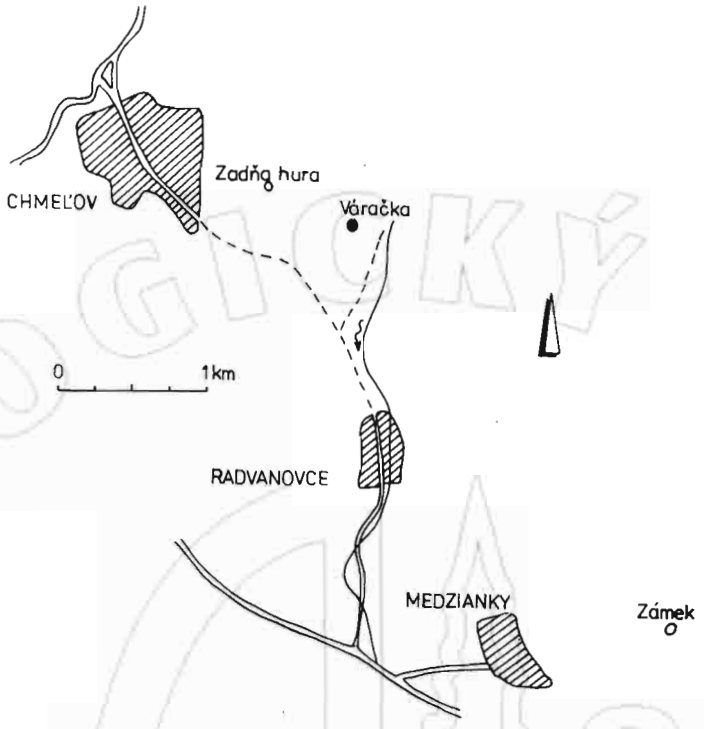

Obr. 166. Komárno /lodenice/. Jazdecký hrob 81. 1-7 - kovania opaska, 8-17 - kovania konského postroja. (A. Trugly, s. 252.)

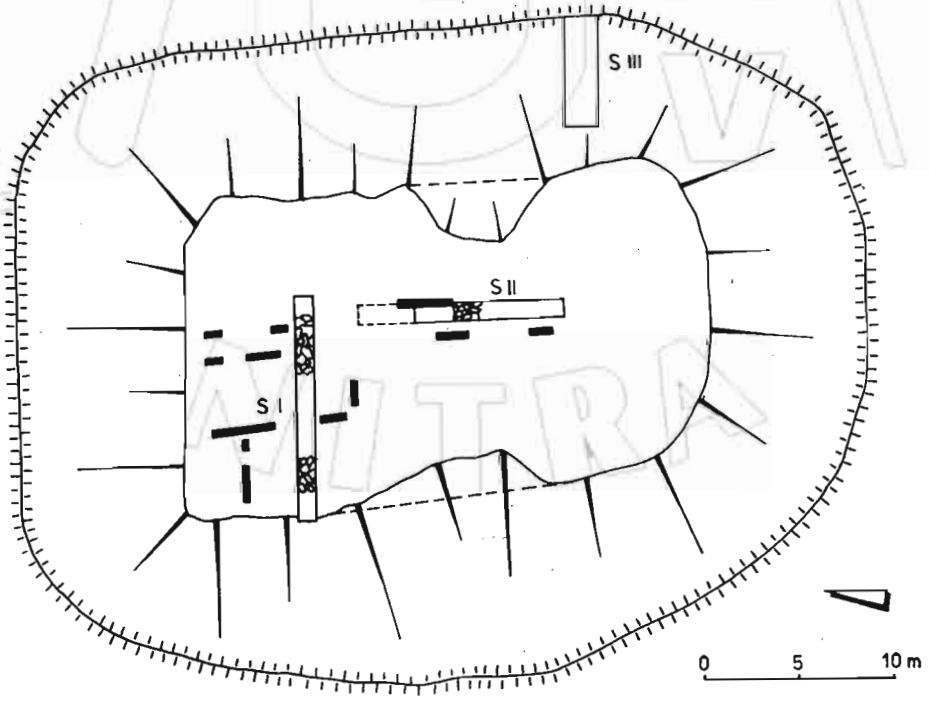

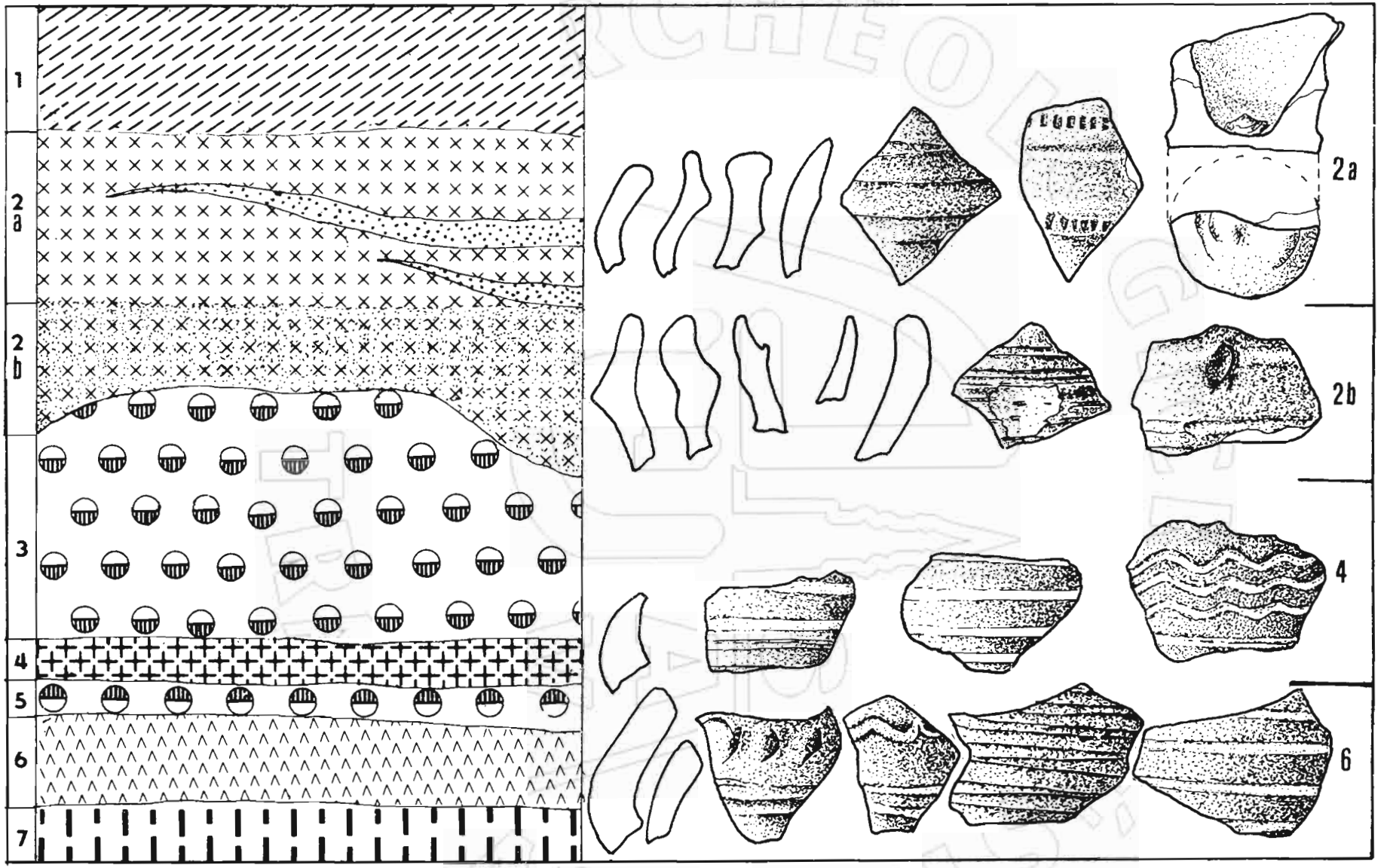
Obr. 167. Bratislava, časť Jarovce. 1 - kostnica po odkrytí, 2 - detail okienka /vnútorná strana/, 12.-15. stor. (V. Turčan, s. 253.)

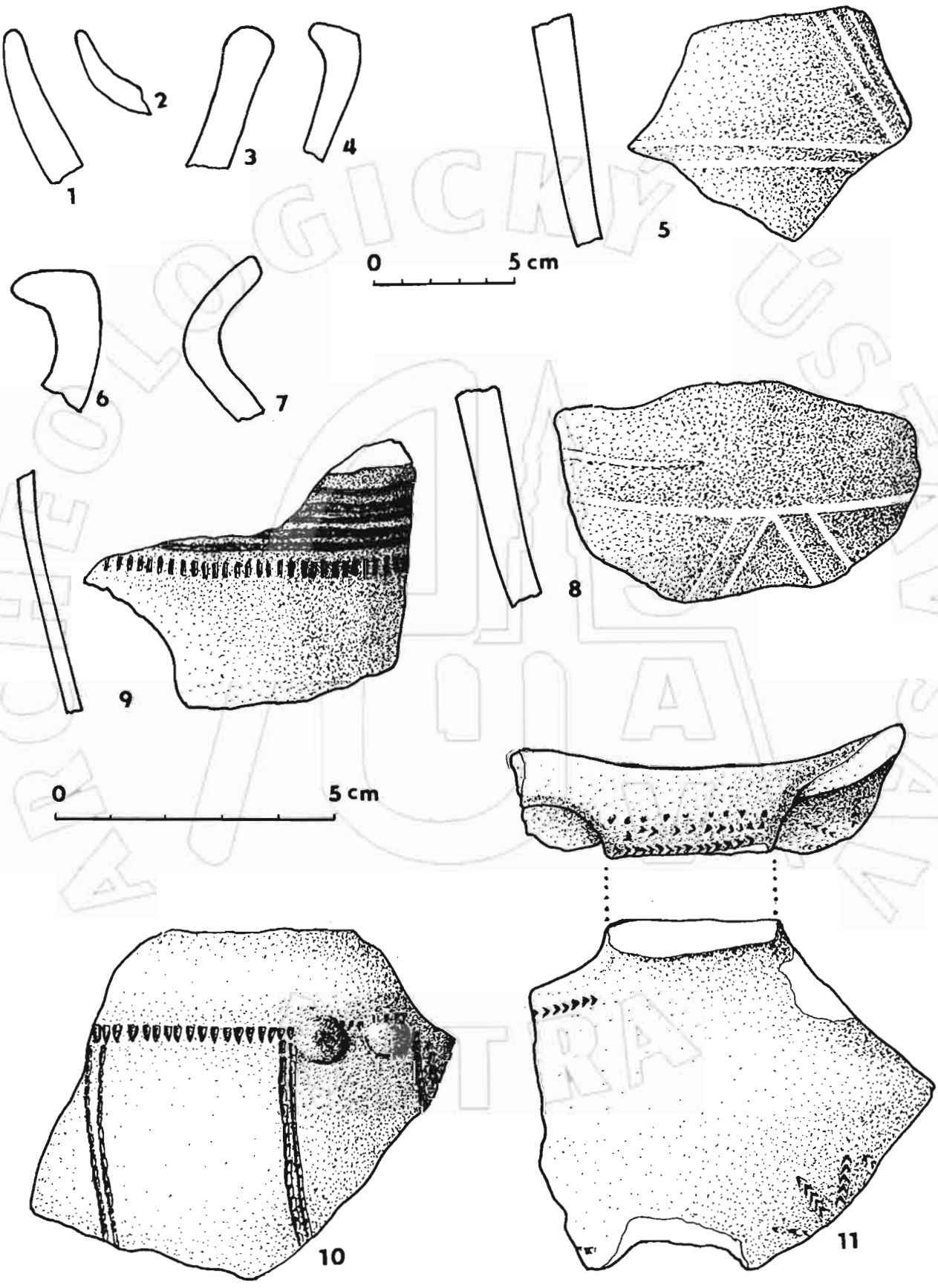
Obr. 168. Radvanovce /Váračka/. Situačný náčrt lokality a susedných opevnených objektov. (A. Vallašek - M. Slivka, s. 254.)

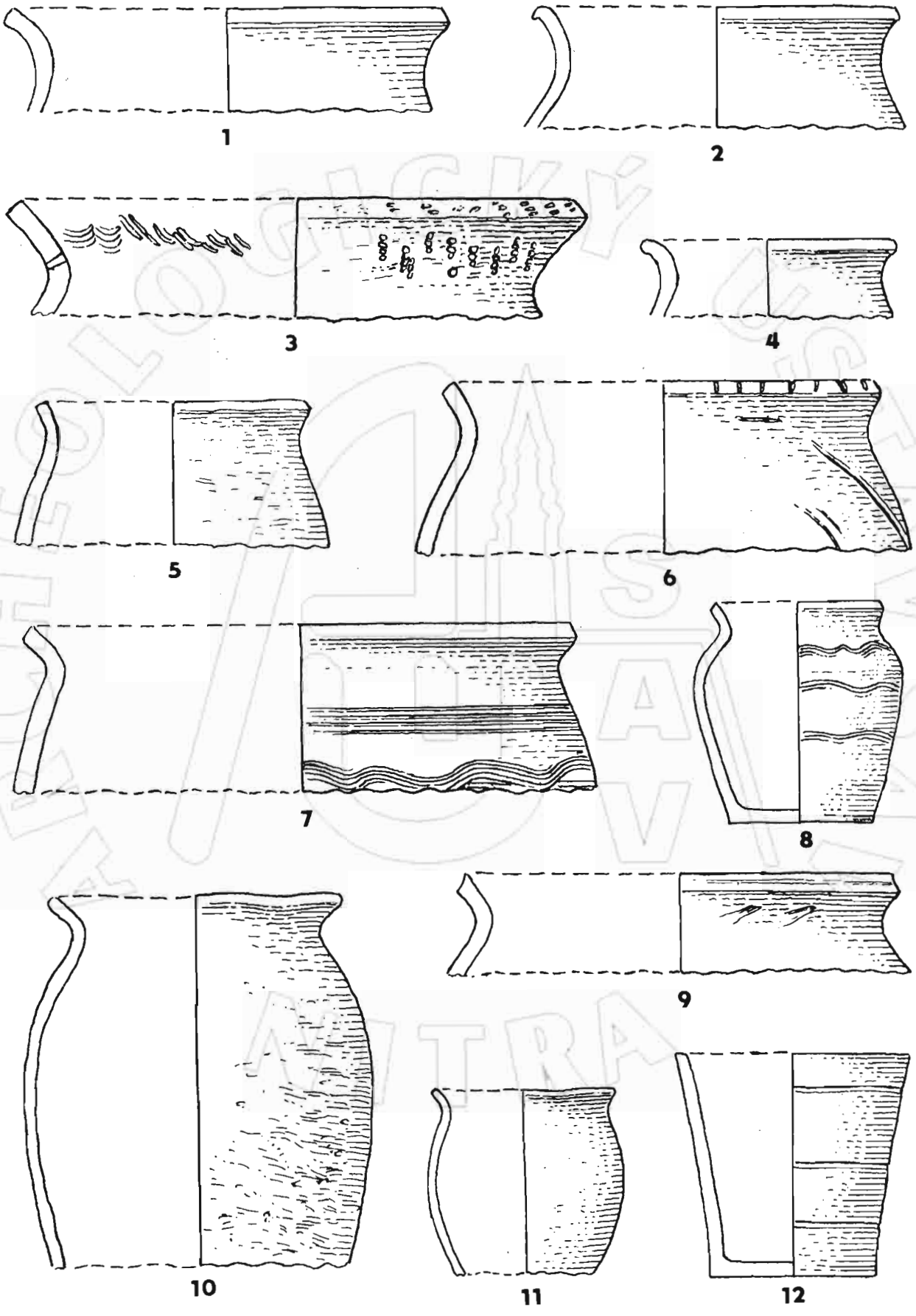
Obr. 169. Radvanovce /Váračka/. Pôdorys hrádku; čierno vyznačené geofyzikálne meranie. (A. Vallašek - M. Slivka, s. 254.)

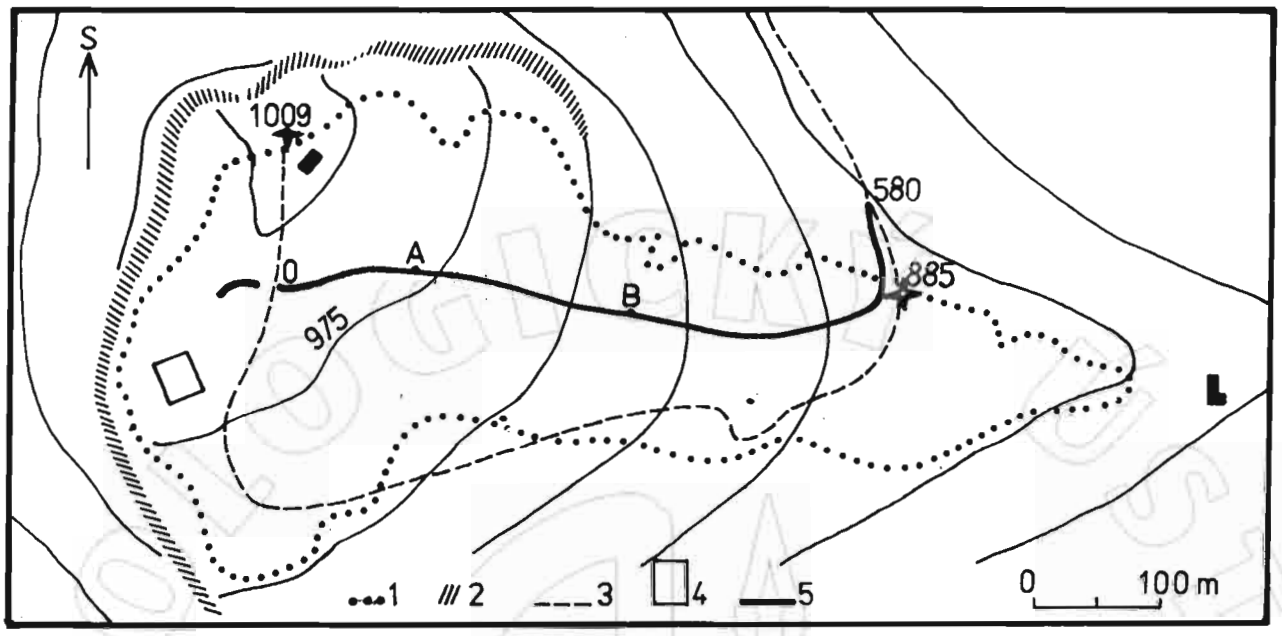
Obr. 170. Nitra /stavenisko Divadla Andreja Bagara/. Profil 7. Stratigrafia sídliskových vrstiev; legenda v príspevku. (E. Wiedermann, s. 259.)

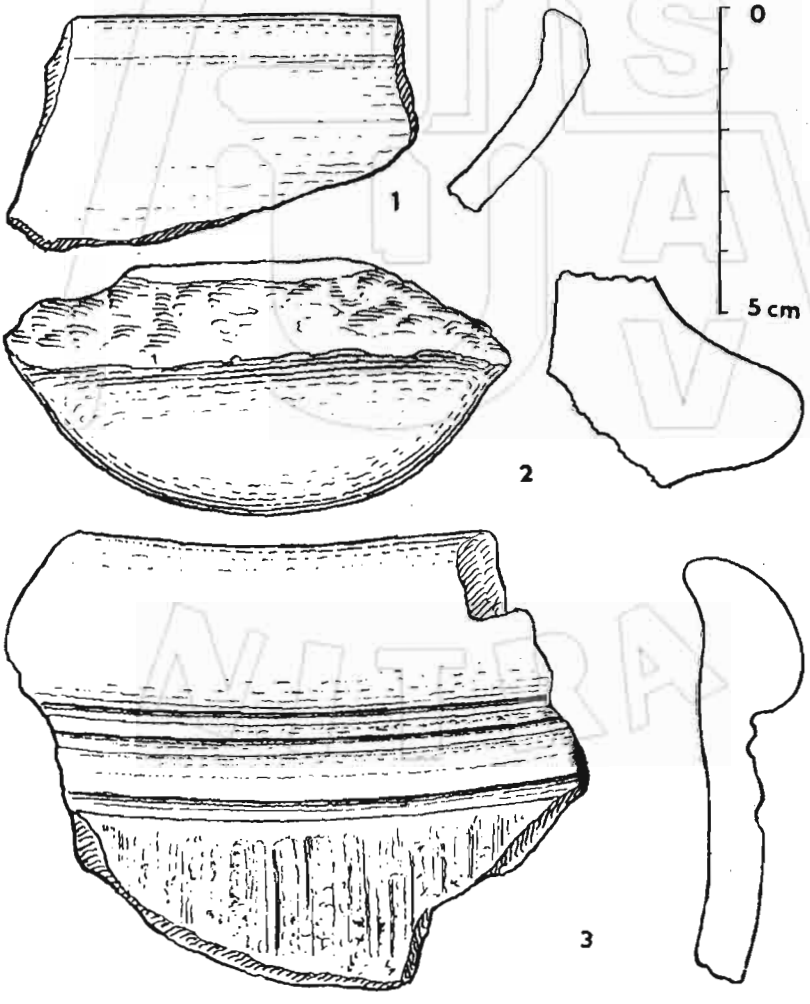
Obr. 171. 1-4, 9-11 - Hajná Nová Ves /Lúky/, 5-8 - Topoľčany /ul. Mieru/. 1-8 - lužická kultúra, 9-11 - bošácka skupina. (E. Wiedermann, s. 258; E. Wiedermann - P. Romsauer, s. 260.)

Obr. 172. Štúrovo, časť Obid. Keramika z hrobov a sídliskových objektov. (J. Zábojník, s. 261.)

Obr. 173. Ilija. Plán výkopu rýhy na temeni Sitna. 1 - okraj lesa, 2 - linie skalisek, 3 - cesta, 4 - retranslační věž, 5 - rýha. (P. Žebrák, s. 265.)

Obr. 174. 1, 2 - Boľkovce /Veľké pole/, fragment okraje ústí miskovité nádoby, pupík nádoby, obě kyjatická kultura, 3 - Lapáš, fragment ústí grafitové situlovité nádoby, doba laténská. (P. Žebrák, s. 267, 268.)

TEXTE ZU DEN ABBILDUNGEN

Abb. 1. Karte der entdeckten archäologischen Lokalitäten. (L. Bánesz - G. Nevizánsky, S. 25.)

Abb. 2. Funde von der Begehung des Krupinica- und Štiavnica-Unterlaufes. 1-13 - Horné Turovce, 14 - Slatina. (L. Bánesz - G. Nevizánsky, S. 25.)

Abb. 3. Siedlungsfunde von der Begehung des Krupinica- und Štiavnica-Unterlaufes. 1-9, 14-15 - Veľké Turovce, Teil Dolné Turovce, 10-13 - Slatina. (L. Bánesz - G. Nevizánsky, S. 25.)

Abb. 4. Funde aus einer Siedlung der Hatvan-Kultur in Sazdice. (L. Bánesz - G. Nevizánsky, S. 25.)

Abb. 5. Trenčianske Bohuslavice. 1 - Reutilisierte Moustier-Spitze aus Radiolarit, sekundär im Gravettien benützt, Arbeitsstelle B, 2 - Doppelspitze /Bohuslavice-Spitze/ aus Feuerstein, Arbeitsstelle A. (J. Bárta, S. 30.)

Abb. 6. Karte von Gräberfeldern der Nitra-Gruppe, zu denen Siedlungen gesucht wurden. (J. Bátora, S. 38.)

Abb. 7. Jelšovce. Urzeitliche und slawische Scherben von der Geländebegehung. (J. Bátora, S. 40.)

Abb. 8. Jelšovce. Funde von der Begehung. 1-3, 5 - Kultur mit kannelierter Keramik, 4, 7 - Kosihy-Čaka-Gruppe, 6 - Nitra-Gruppe. Massstab A: 6, 7; B: 5; C: 1-4. (J. Bátora, S. 38.)

Abb. 9. Jelšovce. 1, 4, 5 - Bronzeindustrie von der Grabung des Aunjetitz-Maďarovce-Gräberfeldes, 2 - Bronzeschliesse aus einem Aunjetitz-Maďarovce-Grab, 3 - Eisenfibel aus der jüngeren Latènezeit, 6-9 - Kupferindustrie der Nitra-Gruppe. (J. Bátora, S. 38, 40.)

Abb. 10. Jelšovce. Keramikauswahl von der Rettungsgrabung. (J. Bátora, S. 40.)

Abb. 11. Jelšovce. Scherbenauswahl von der Rettungsgrabung. Massstab A: 1, 4, 6-8; B: 2, 3, 5. (J. Bátora, S. 40.)

Abb. 12. Jelšovce. Scherbenauswahl von der Rettungsgrabung. Massstab A: 6; B: der Rest. (J. Bátora, S. 40.)

Abb. 13. Jelšovce. Keramikmaterial von der Rettungsgrabung. (J. Bátora, S. 40.)

Abb. 14. Fundauswahl. 1-7. Ludanice, Teil Mýtna Nová Ves, 8, 9 - Čermany. Massstab A: 1-5, 8-9; B: 6, 7. (J. Bátora, S. 36.)

Abb. 15. Mochovce. Karte der Lokalitäten, die beim Bau des Atomkraftwerkes festgestellt wurden. (J. Bátora, S. 43.)

Abb. 16. Fundauswahl. 1-9, 11 - Mochovce, 10 - Komjatice, 12 - Podlužany, 13 - Výčapy-Opatovce. (J. Bátora, S. 36, 38, 43.)

Abb. 17. Fundauswahl. 1, 6 - Nové Vozokany, Teil Malé Vozokany, 2-5 - Nemčiňany. (J. Bátora, S. 43.)

Abb. 18. Fundauswahl. 1-6 - Nemčiňany, 7 - Lužany, 8-11 - Ludanice, Teil Mýtna Nová Ves. Massstab A: 1-5, 7-11; B: 6. (J. Bátora, S. 38, 43.)

Abb. 19. Bratislava. Situation im Zentrum des historischen Kerns: 1 - Burgareal, 2 - städtische Reservation, 3 - W-Teil der Stadtbefestigung, 4 - Fundstelle des Turmes, 5 - Wasserturm. (P. Baxa - V. Ferus, S. 49.)

Abb. 20. Bratislava /Kapitulská ul., Parzelle 431/. Turm in der NW-Ecke der Stadtbefestigung: 1 - Turm, 2 - Objekt 7/82, 3 - Mauer des W-Teils der Stadtbefestigung, 4 - Zwingermauer, 5 - Verhüttungsofen. (P. Baxa - V. Ferus, S. 49.)

Abb. 21. Bratislava /Kapitulská ul., Parzelle 431/. 1 - Detail des Eingangsportals im 1. Stock des Turmes, 2 - Eingangsportal in die Zwingermauer der Stadtbefestigung. (P. Baxa - V. Ferus, S. 49.)

Abb. 22. Bratislava /Kapitulská ul., Parzelle 431/. Turmmasse nach der Säuberung vom Bauschutt. (P. Baxa - V. Ferus, S. 49.)

Abb. 23. Vráble. Situationsplan. (D. Bialeková, S. 53.)

Abb. 24. Vráble. Ausschnitt aus der Katasterkarte vom J. 1956. (D. Bialeková, S. 53.)

Abb. 25. Vráble. Plan von Grab 5/82 mit eingetragenem Fundvorkommen. (D. Bialeková, S. 53.)

Abb. 26. Vráble. Funde aus Grab 5/82: 1 - Eimerhenkel, 2 - Eimerattache, 3 - Messer, 4 - Gefäss. (D. Bialeková, S. 53.)

Abb. 27. Vráble. Grabungsplan. (D. Bialeková, S. 53.)

Abb. 28. 1-9 - Bačkov /Žárjová, Višňovčík/, 10-25 - Brekov /Nive/. 1 - Neolithikum, 2, 3 - Hallstattzeit, 4 - frühslawische Zeit, 5, 6, 8, 9 - 10.-11. Jh., 7 - römische Zeit, 10-22, 24 - 9.-10. Jh., 23, 25 - Mittelalter. (V. Budinský-Krička, S. 57.)

Abb. 29. Budkovce /1-12 - Hurka I, 13-25 - Hurka II/. 1-3, 23, 24 - Hallstattzeit, 4, 5, 7-11, 19 - Hochmittelalter, 6, 12, 20-22, 25 - 9.-10. Jh., 13-18 - Neolithikum, 20-22, 25 - slawisches Siedlungsobjekt 1/82. (V. Budinský-Krička, S. 57.)

Abb. 30. Budkovce /Hurka II/. Funde aus dem Siedlungsobjekt II/82, 9.-10. Jh. (V. Budinský-Krička, S. 57.)

Abb. 31. 1-14 - Budkovce /1-7 - Staré Sliepkovce, 8-14 - Vicmandova hura/, 15-23 - Drahňov. 1-3 - 9.-10. Jh., 4-7, 10, 11 - 11.-12. Jh., 8, 13 - Neolithikum, 9, 12, 14 - römische Zeit, 15-23 - 12.-13. Jh. (V. Budinský-Krička, S. 57.)

Abb. 32. 1-13 - Drahňov /1-6 - Homokdomb, 7-10 - Lugoš, 11-13 - Maďaročka/, 14-26 - Dúbravka, Teil Komanica, 27-30 - Dvorianky /Kinčošské lúky/. 1, 2, 27-30 - Hallstattzeit, 3-7, 9, 10 - 11.-12. Jh., 8, 13, 14 - 9.-10. Jh., 11, 12 - Neolithikum, 15-26 - 13.-15. Jh. (V. Budinský-Krička, S. 57.)

Abb. 33. Dvorianky /1-8 - Kinčošské lúky, 9-14 - Studzinky, 15-20 - Veľký köveš/. 1-5, 7, 15-18 - jüngere Bronzezeit bis Hallstattzeit, 6 - 12.-14. Jh., 8 - mittlere Bronzezeit, 9-14 - 13.-15. Jh., 19-20 - vorgrossmährische Zeit. (V. Budinský-Krička, S. 57.)

Abb. 34. 1-11 - Dvorianky /Veľký köveš/, 12, 13 - Hatalov /Veterník/, 14-16 - Nacina Ves, Teil Vybuchanec /Markušovská debra/. 1-7 - vorgrossmährische Zeit, 8-11 - Hochmittelalter, 12, 13 - römische Zeit, 14-16 - Neolithikum. 1-3, 7 - Siedlungsobjekt 15; 4 - Siedlungsobjekt 12; 5 - Siedlungsobjekt 10; 8-11 - Kulturschicht. (V. Budinský-Krička, S. 57.)

Abb. 35. 1-38, 40, 41 - Nacina Ves, Teil Vybuchanec /1-19 - Markušovská debra, 20-38 - Koscelek, 40, 41 - Ritkaš/, 39 - Nacina Ves /Chraščice/. 1-38 - Hoch- bis Spätmittelalter, 39, 40 - jüngere Bronzezeit, 41 - mittlere Bronzezeit. (V. Budinský-Krička, S. 57.)

Abb. 36. 1-14 - Nacina Ves - Teil Vybuchanec /Ritkaš/, 15-24 - Sirník /Határdomb/. 1, 10-14 - jüngere Bronzezeit, 2-9 - Neolithikum, 15-18, 21-23 - 9.-10. Jh., 19, 24 - römische Zeit bis Anfang der Völkerwanderungszeit, 20 - 11. Jh. (V. Budinský-Krička, S. 57.)

Abb. 37. Zbince. 1-4, 9 - Mittelalter, 5-8, 10 - jüngere Bronzezeit. (V. Budinský-Krička, S. 57.)

Abb. 38. Pavlany /Krigov/. 1 - Fundamente eines zweiräumigen Hauses, 2 - Eisensichel, 14.-15. Jh., 3 - gepflasterte Ofensohle im Raum 1, 4 - Mauer des Anbaues 1. (D. Čaplovič - F. Javorský, S. 70.)

Abb. 39. Pavlany /Krigov/. 1 - Leder von Schuhen, 2, 3 - Holzeimer, 4 - Holzschaufel. 5 - Eimerhaken zum Hochziehen des Eimers, 6 - Trense, 7 - Pfeilspitze, 8 - eiserner Anhänger, 9 - Hängeschloss, 10 - Eisenschnalle, 11 - eisernes Haumesser, 12 - Eisenschlüssel. 14.-15. Jh. (D. Čaplovič - F. Javorský, S. 70.)

Abb. 40. Pavlany /Krigov/. Grundriss des zweiräumigen Hauses mit Anbauten und dem Brunnen. (D. Čaplovič - F. Javorský, S. 70.)

Abb. 41. Kojatice /Nad potok/. Fundauswahl aus Objekten. Ältere und jüngere römische Zeit, 8.-9. Jh. (D. Čaplovič - M. Slivka, S. 73.)

Abb. 42. 1, 2 - Marhaň /Čaplanky/, 3-5 - Nemcovce, Teil Zimná Studňa, 6-9 - Fintice /Várhegy/, 10-13 - Svinia /Umgebung der Kirche, Sabultov/, 14 - Chminianska Nová Ves /Pankovec/, 15-20 - Hrabkov /Hradisko, Augustinerkloster/. (D. Čaplovič - M. Slivka, S. 73.)

Abb. 43. 1-6 - Chminianska Nová Ves /Pankovec/, 1-6 - 9.-10. Jh., 7-9 - Svinica /Wirtschaftshof der LPG/, Fundauswahl aus einer jungsteinzeitlichen Kulturschicht. (D. Čaplovič, s. 67; D. Čaplovič - M. Slivka, s. 73.)

Abb. 44. Hrabkov /Hradisko/. Grundriss der befestigten Fläche. (D. Čaplovič - M. Slivka, S. 73.)

Abb. 45. Silica /Höhle Silická ľadnica/. Fundauswahl. 1-3, 6, 8-16 - Kyjatice-Kultur, 4, 5, 7 - Bükker Kultur. Massstab A: 1-12, 14; B: 13, 15. (S. Demeterová, S. 80.)

Abb. 46. 1, 8, 10 - Bratislava, Teil Dúbravka /Devínska Kobyla/, 2-7 - Zemplín, 9, 11, 12 - Šenkvice. (Z. Farkaš, S. 82, 83, 85.)

Abb. 47. 1, 5 - Šenkvice, 2 - Bratislava /Mlynská dolina/, Objekt 3/82, 3 - Bratislava, Teil Karlová Ves /Slobodné vinohrady/, 4 - Bratislava, Teil Kamzík. (Z. Farkaš, S. 83.)

Abb. 48. 1 - Chorvátsky Grob, 2, 3 - Bratislava, Teil Záhorská Bystrica /Krče, Dievčí Hrádok/. (Z. Farkaš, S. 83.)

Abb. 49. Pinciná /Temetődomb/. Mittelalterliche Kirchenfundamente. (V. Furmánek - I. Tóthová, S. 87.)

Abb. 50. Pinciná /Temetődomb/. Mittelalterliche Kirchenfundamente, photogrammetrische Aufnahme J. Żuk-Olszewski. (V. Furmánek - I. Tóthová, S. 87.)

Abb. 51. Zlaté Moravce. Auswahl von Keramikmaterial und Spaltindustrie. (M. Hanuliak, S. 92.)

Abb. 52. Zlaté Moravce. Auswahl von Keramikmaterial. (M. Hanuliak, S. 92.)

Abb. 53. Trebišov /Teil der Altstadt/. 1 - Schlüssel, 2-3 - weisse Keramik, 4 - Messer. 13. Jh. (J. Chovanec, S. 97.)

Abb. 54. 1 - Košická Belá /Höhle Ružínska jaskyňa/, Eisenaxt, 15.-16. Jh., 2-8 - Hôrka /Komarovce/, Keramikauswahl aus dem 10.-15. Jh. und ein Hängeschloss aus dem 15. Jh. (F. Javorský, S. 99.)

Abb. 55. Hôrka, Teil Primovce /Kapustnice/. 1 - Scherbe einer doppelkonischen Schüssel, Bronzezeit, 2-3 - Scherben aus der jüngeren römischen Zeit, 4-11 - Scherbenauswahl aus dem 8.-11. Jh., 12 - Scherbe eines topfförmigen Gefässes, 13. Jh. (F. Javorský, S. 99.)

Abb. 56. Jánovce, Teil Machalovce /Pod hradiskom/. Scherbenauswahl. 1-19 - Púchov-Kultur, 1.-2. Jh., 20 - 9. Jh., 21 - 13. Jh. (F. Javorský, S. 99.)

Abb. 57. Poprad, Teil Stráže /1 - Hlboký potok, 2-9 - Peheng, 10-12 - Na rázcestí/. Scherbenauswahl. 1 - 9.-10. Jh., 2-4 - jüngere römische Zeit, 5-9 - 8.-10. Jh., 10-12 - 9.-10. Jh. (F. Javorský, S. 99.)

Abb. 58. 1-8 - Poprad, Teil Stráže /Vinná jama/, Scherbenauswahl aus dem 9.-10. Jh., 9-12 - Spišský Štiavnik /Rybník II/, Scherben aus der jüngeren römischen Zeit. (F. Javorský, S. 99.)

Abb. 59. 1, 2 - Spišský Štiavnik /Rybník II/, Scherbenauswahl aus der jüngeren römischen Zeit, 3-5 - Vlková /Levkovce, Pod Kosovým kruhom/, Scherben aus dem 8.-10. Jh., 6, 7 - Vlková /Levkovce/, 6 - gegenwärtiger Befund der Kirche, 7 - Grundriss der Kirche. (F. Javorský, S. 99.)

Abb. 60. Vlková /Horanské/. 1-7 - Scherbenauswahl aus dem 13.-15. Jh., 8 - Sporn aus dem 15. Jh. (F. Javorský, S. 99.)

Abb. 61. 1-9 - Vlková /1 - Pod Orlovcom, 2-7 - Pod Okrúhlou, 8, 9 - Pri prednej priekope/, 1 - jungrömerzeitliche Scherbe, 2, 4, 6 - Scherbenauswahl aus der Bronzezeit, 3, 5, 7 - Scherbenauswahl aus dem 9.-10. Jh., 8 - 9.-10. Jh., 9 - Tonwirtel aus dem 9.-10. Jh., 10 - Vydrník /Pod hrádkom/, Eisenhammer aus dem 15. Jh. (F. Javorský, S. 99.)

Abb. 62. Scherbenauswahl. 1, 2 - Vydrník /Pod hradom/, 9.-10. Jh., 3 - Domanovce /Na dlhom/, jüngere römische Zeit, 4-12 - Gelnica /Banícke námestie/, 13.-15. Jh. (F. Javorský, S. 99.)

Abb. 63. Scherbenauswahl. 1-6 - Iliašovce /Pod Prostredným vrchom/, Bronzezeit, 7-10 - Kurimany /Pod Rehbergom/, 9.-10. Jh., 11, 12 - Letanovce /Sedliská/, 11 - jüngere römische Zeit, 12 - 9. Jh. (F. Javorský, S. 99.)

Abb. 64. 1-4 - Letanovce /Strelníky/, Scherbenauswahl aus dem 9.-12. Jh., 5-6 - Levoča /cesta Slobody/, Scherbenauswahl aus der jüngeren Bronzezeit, 7, 8 - Levoča /Podkova/, 7 - Grabungsfläche, 8 - Gräber und Kulturgruben unter dem Objekt 3/82. (F. Javorský, S. 99.)

Abb. 65. Levoča /Podkova/. 1 - Grubenobjekt 1/82, 2 - Grubenobjekt 2/82, 3-11, 13 - Scherbenauswahl, 12 - Sporn, 14 - Eisenschnalle aus Grab 6/82. 1, 2 - jüngere Bronzezeit, 3-5 - Neolithikum, 6-11 - Bronzezeit, 12 - 15. Jh., 13 - 13. Jh., 14 - 14. Jh. (F. Javorský, S. 99.)

Abb. 66. Scherbenauswahl. 1-4 - Ordzoviany /Pusté pole/, 10.-14. Jh., 5 - Spišská Nová Ves /Smižianska roveň/, Terra Sigillata, 6, 7 - Spišské Tomášovce, Teil Hadušovce /Chmelník/, Bronzezeit, 8 - Spišské Tomášovce /Pod hruškou/, jüngere Bronzezeit, 9-12 - Spišský Hrhov /Nad rybníčkom/, 9.-12. Jh. (F. Javorský, S. 99.)

Abb. 67. 1-6 - Spišský Štvrtok /Nižné Garhalovské/, 1 - Scherbe der grauen Keramik aus der jüngeren römischen Zeit, 2-6 - Scherbenauswahl aus dem 9.-12. Jh., 7 - Legnava /Monastier/, Kirche. (F. Javorský, S. 99.)

Abb. 68. Spišská Nová Ves. 1 - Ofen mit Vorofengrube im Objekt 7/82, 2 - Objekt 8/82, 12.-13. Jh., 3-7 - Scherbenauswahl aus der Bronzezeit. (F. Javorský, S. 99.)

Abb. 69. Spišská Nová Ves. 1, 2 - Scherben aus der jüngeren römischen Zeit, 3-5 - Scherben aus dem 11.-13. Jh., 6, 7 - Sondage mit Handbohrer. (F. Javorský, S. 99.)

Abb. 70. Spišská Nová Ves /Mittelschule für Bergbau/. 1 - Profil des Schnittes mit dem Teil eines Ofens, 2-5 - Keramik aus dem 15. Jh. (F. Javorský, S. 99.)

Abb. 71. Spišská Nová Ves /Mittelschule für Bergbau/. Keramik aus dem 15. Jh. (F. Javorský, S. 99.)

Abb. 72. 1-5 - Stretavka, 6 - Drienovec. (Ľ. Kaminská, S. 124.)

Abb. 73. 1-3, 5 - Čičarovce, 4, 6, 7 - Veľký Horeš. (Ľ. Kaminská - I. Cheben, S. 128.)

Abb. 74. Rimavská Sobota. Mittelalterliche Funde. (Š. B. Kovács, S. 140.)

Abb. 75. Včelince. Bronzener Halsring aus dem 10.-11. Jh. (Š. B. Kovács - G. Nevizánsky, S. 141.)

Abb. 76. Mužla, Teil Čenkov. 1-14 - Fundauswahl aus Objekt 166. (I. Kuzma - O. Ožďáni - M. Hanuliak, S. 143.)

Abb. 77. Mužla, Teil Čenkov. 1-4 - Fundauswahl aus Objekt 109. (I. Kuzma - O. Ožďáni - M. Hanuliak, S. 143.)

Abb. 78. Mužla, Teil Čenkov. 1 - Reliefdarstellung eines menschlichen Gesichtes, 2 - Amphorenfragment mit einem Widderkopf, 3 - Objekt 90. (I. Kuzma - O. Ožďáni - M. Hanuliak, S. 143.)

Abb. 79. Mužla, Teil Čenkov. 1-8 - Fundauswahl aus Objekt 145. (I. Kuzma - O. Ožďáni - M. Hanuliak, S. 143.)

Abb. 80. Mužla, Teil Čenkov. 1, 2 - Grundriss und Profil von Objekt 71, 3 - Skelett im Objekt 71. (I. Kuzma - O. Ožďáni - M. Hanuliak, S. 143.)

Abb. 81. Mužla, Teil Čenkov. 1 - Grundriss der Hütte 100, 2-5 - Fundauswahl aus Objekt 100. (I. Kuzma - O. Ožďáni - M. Hanuliak, S. 143.)

Abb. 82. Mužla, Teil Čenkov. 1-4 - Fundauswahl aus Objekt 120. (I. Kuzma - O. Ožďáni - M. Hanuliak, S. 143.)

Abb. 83. Karte der Fundstellen in den Gemeindekatastern von Búč und Mužla. (I. Kuzma - J. Rajtár, S. 148.)

Abb. 84. 1 - Búč 1; 2, 3 - Búč 2; 4 - Búč 3; 5 - Búč 4. (I. Kuzma - J. Rajtár, S. 148.)

Abb. 85. 1-4 - Iža, 5-9 - Marcelová 1. (I. Kuzma - J. Rajtár, S. 148.)

Abb. 86. 1-8 - Marcelová 1; 9 - Marcelová 2; 10 - Mužla 14. (I. Kuzma - J. Rajtár, S. 148.)

Abb. 87. 1-7 - Mužla 14; 8-11 - Mužla 15; 12, 13 - Mužla 16. (I. Kuzma - J. Rajtár, S. 148.)

Abb. 88. 1, 2 - Mužla 16; 3-10 - Mužla 17. (I. Kuzma - J. Rajtár, S. 148.)

Abb. 89. Iža. 1-12, 15-17 - Bronzefibeln, 13 - Bronzebeschlag, 14 - Jaspisgemme. (K. Kuzmová - J. Rajtár, S. 150.)

Abb. 90. Iža. Terra Sigillata, 1 - Westerndorf, 2-6 - Rheinzabern. (K. Kuzmová - J. Rajtár, S. 150.)

Abb. 91. Iža. Terra Sigillata, 1-4 - Rheinzabern, 5 - Westerndorf. (K. Kuzmová - J. Rajtár, S. 150.)

Abb. 92. Iža. Terra Sigillata, 1-4 - mit Ritzverzierung, 5-7 - Rheinzabern, 8 - Mortariumscherbe. (K. Kuzmová - J. Rajtár, S. 150.)

Abb. 93. Iža. Terra Sigillata, 1, 4 - Rheinzabern, 2, 3 - Westerndorf. (K. Kuzmová - J. Rajtár, S. 150.)

Abb. 94. Iža. 1-4, 6, 7 - handgefertigte Keramik aus dem Brunnen 1; 5a, 5b - Brunnen 1, Grundriss und Vertikalschnitt. (K. Kuzmová - J. Rajtár, S. 150.)

Abb. 95. Iža. 1a, b, c - Brunnen 2, Grundriss, Vertikalschnitt und O-Profil, 2-4 - spätrömerzeitliche Keramikscherben aus dem Brunnen 1. (K. Kuzmová - J. Rajtár, S. 150.)

Abb. 96. Iža. Grundriss des Gebäudes I. (K. Kuzmová - J. Rajtár, S. 150.)

Abb. 97. Banská Štiavnica. Situationsplan; die Altstadt durch horizontale Schraffierung angedeutet. (J. Labuda, S. 156.)

Abb. 98. Banská Štiavnica /Altstadt/. Gesamtplan. (J. Labuda, S. 156.)

Abb. 99. Banská Štiavnica /Altstadt/. 1 - Detail der Lage 1; 2 - Detail des Plateaus über den oberflächlichen Schürfplätzen. (J. Labuda, S. 156.)

Abb. 100. Banská Štiavnica /Altstadt/. 1, 3-6 - Funde vom Plateau über den oberflächlichen Schürfplätzen, 2, 7, 8 - Funde von der Lage 1. (J. Labuda, S. 156.)

Abb. 101. Banská Štiavnica /Altstadt/. 1, 2, 4-8, 10 - Funde vom Plateau über den oberflächlichen Schürfplätzen, 3, 9 - Funde von der Lage 1. (J. Labuda, S. 156.)

Abb. 102. Šarišské Michaľany. 1-3 - Neolithikum, 4-7 - Bronzezeit, 8-11 - römische Zeit. (M. Lamiová-Schmiedlová, S. 158.)

Abb. 103. Šarišské Michaľany. 1-13 - römische Zeit, 14-17 - slawische Keramik. (M. Lamiová-Schmiedlová, S. 158.)

Abb. 104. 1, 4 - Nová Vieska, 2 - Černík, 3, 5 - Nové Zámky. (J. Liszka, S. 159.)

Abb. 105. 1-6 - Nová Vieska. (J. Liszka, S. 159.)

Abb. 106. 1, 2 - Zemné, 3, 5 - Nová Vieska, 4, 6-8 - Nové Zámky. (J. Liszka, S. 159.)

Abb. 107. 1, 4 - Černík, 2, 3 - Nové Zámky, 5 - Sikenička. (J. Liszka, S. 159.)

Abb. 108. Hermanovce nad Topľou. Bronzeaxt. (H. Mačalová, S. 162.)

Abb. 109. Ardovo. Bronzegegenstände, Spätbronzezeit. (E. Miroššayová, S. 164.)

Abb. 110. Fundauswahl. 1, 4, 7, 10 - Divina /Hradisko/, 2, 5, 6 - Konská /Kozienka/, 3 - Stránske /Pasienky/, römische Silbermünze, 8, 12 - Gbeľany /Prostredný lán/, 9, 11 - Jasenové /Pod háj/, 13 - Žilina, Teil Brodno /Sedlište/, 14 - Belá, eiserne Lanzenspitze. Massstab A: 3, 6, 11-13; B: 1, 2, 4, 5, 7-10, 14. (J. Moravčík, S. 168.)

Abb. 111. Slovenské Ďarmoty. Funde aus einem hallstattzeitlichen Objekt. (G. Nevizánsky, S. 176.)

Abb. 112. Štrba /Hrachovisko-Zemská/. Wohnhaus aus dem 15. Jh. (B. Novotný, S. 183.)

Abb. 113. Štrba /Hrachovisko-Zemská/. Fundauswahl. (B. Novotný, S. 183.)

Abb. 114. Lipovany I. Scherbenauswahl. 1, 2, 4-12 - Pilinyer und Kyjatice-Kultur, 3 - Jungäneolithikum. (O. Ožďáni - P. Žebrák, S. 189.)

Abb. 115. Lipovany I-IV. 1-4, 9, 10 - Scherben der Pilinyer und Kyjatice-Kultur, 5, 6 - Hornsteinabsplisse, Urzeit, 7, 8 - Mittelalter. (O. Ožďáni - P. Žebrák, S. 189.)

Abb. 116. 1-4 - Rapovce I, Kyjatice-Kultur, 5-7 - Rapovce II, 5 - Frühmittelalter, 6, 7 - Kyjatice-Kultur, 8, 9 - Mikušovce, 8 - Mittelalter, 9 - Pilinyer Kultur. (O. Ožďáni - P. Žebrák, S. 189.)

Abb. 117. 1-3, 6 - Vráble, 1-3 - Inhalt von Grab 3/82, 9. Jh., 6 - Geweihtrense, Maďarovce-Kultur, 4, 5 - Rapovce II, 4 - Frühmittelalter, 5 - Kyjatice-Kultur. (O. Ožďáni - R. Kujovský, S. 186; O. Ožďáni - P. Žebrák, S. 189.)

Abb. 118. 1-3 - Vráble, Inhalt von Grab 3/82, 9. Jh., 4 - Mikušovce, Pilinyer Kultur. (O. Ožďáni - R. Kujovský, S. 186; O Ožďáni - P. Žebrák, S. 189.)

Abb. 119. Salka. Keramikscherben aus einer Čaka-Siedlung. /J. Paulík, S. 197.)

Abb. 120. Bratislava /Staatliche Bank/. Topfdeckel und Hufeisen. (J. Paulík, S. 196.)

Abb. 121. Bielovce. Funde auf urzeitlichen Inselsiedlungen. 1 - Kultur mit kannelierter Keramik, 2 - Čaka-Kultur, 3 - Latènezeit. (J. Paulík, S. 198.)

Abb. 122. Bratislava, Teil Rusovce. 1, 2 - Schüssel aus einem zerpflügten Grab und Urne aus Grab 173, Gräberfeld II, 3 - Gefäss aus Gräberfeld Ia. Römische Zeit. (M. Pichlerová, S. 208.)

Abb. 123. Komárno /Leninove sady/. Fundauswahl aus Objekt 1. (P. Ratimorská, S. 211.)

Abb. 124. Komárno /Leninove sady/. Fundauswahl. 1-5 - Objekt 1; 6-11 - Objekt 1a. (P. Ratimorská, S. 211.)

Abb. 125. Komárno /Leninove sady/. Fundauswahl aus Objekt 2. (P. Ratimorská, S. 211.)

Abb. 126. Fundauswahl. 1-4 - Komárno /Leninove sady/, Objekt 2; 5-8 - Opatovský Sokolec. (P. Ratimorská, S. 211, 214.)

Abb. 127. Opatovský Sokolec. 1, 6 - Grab 2; 5 - Grab 1; 2-4, 7, 8 - Fundauswahl. 10.-12. Jh. (P. Ratimorská, S. 214.)

Abb. 128. Modrany /Ujvári völgy/. Fundauswahl. Badener Kultur. (P. Ratimorská, S. 211.)

Abb. 129. Modrany /Ujvári völgy/. Fundauswahl. Badener Kultur. (P. Ratimorská, S. 211.)

Abb. 130. Marcelová /Faluhelyi dülő/. Fundauswahl. Kultur mit Linearkeramik, Želiezovce-Gruppe. (P. Ratimorská, S. 211.)

Abb. 131. Prievidza, Teil Veľká Lehôtka. Burgwall. (M. Remiášová, S. 218.)

Abb. 132. Koš. Teergrube 1/82. Vor dem Aushub der Füllerde. (M. Remiášová, S. 218.)

Abb. 133. Koš. Teergrube 2/82. Vor dem Aushub der Füllerde. (M. Remiášová, S. 218.)

Abb. 134. Koš. Teergrube 2/82. Während dem Ausheben der Füllerde. (M. Remiášová, S. 218.)

Abb. 135. Prievidza, Teil Veľká Lehôtka. Scherbenauswahl, Neolithikum. (M. Remiášová, S. 218.)

Abb. 136. Piešťany /Detvianska ul./. Grundriss des Presbyteriums der sog. Templer-Kirche /Grabung in den J. 1981-82/. (A. Ruttkay, S. 220.)

Abb. 137. Prešov. Auswahl von Kacheln. (M. Slivka, S. 226.)

Abb. 138. Skároš. Situationsgrundriss der Burg. (M. Slivka - A. Vallašek, S. 227.)

Abb. 139. Janíky, Teil Dolné Janíky. Auswahl mittelalterlicher Funde. (E. Studeníková, S. 230.)

Abb. 140. Zohor. 1, 2 - mitteldanubische Hügelgräberkultur, 3-5 - Fundauswahl aus Objekt 1/82, Velatice-Kultur, 6, 9 - Velatice-Kultur, 7, 8, 10 - Latènezeit, 11-16 - Scherben aus römisch-barbarischem Siedlungsobjekt, 17-19 - slawische Scherben. (E. Studeníková, S. 232.)

Abb. 141. Kosihy nad Ipľom. 1-6 - Auswahl aus Objekt 1; 7-13 - Auswahl aus Objekt 2. (P. Šalkovský - G. Nevizánsky, S. 234.)

Abb. 142. Kosihy nad Ipľom. 1-10 - Auswahl aus Objekt 2; 11-14 - Auswahl aus Objekt 3. (P. Šalkovský - G. Nevizánsky, S. 234.)

Abb. 143. Kosihy nad Ipľom. 1-3 - Auswahl aus Objekt 3; 4-8 - Auswahl aus Objekt 4; 9-14 - Auswahl aus Objekt 5. (P. Šalkovský - G. Nevizánsky, S. 234.)

Abb. 144. Kosihy nad Ipľom. 1-11 - Auswahl aus Objekt 6; 12 - Lesefunde. (P. Šalkovský - G. Nevizánsky, S. 234.)

Abb. 145. Kosihy nad Ipľom. Auswahl von Lesefunden. (P. Šalkovský - G. Nevizánsky, S. 234.)

Abb. 146. Kosihy nad Ipľom. Keramik aus Lesefunden. (P. Šalkovský - G. Nevizánsky, S. 234.)

Abb. 147. Kosihy nad Ipľom. Grundriss und Profil von Objekt 3. (P. Šalkovský - G. Nevizánsky, S. 234.)

Abb. 148. Šarišské Michaľany. Dünnwandige Keramik der Bükker Kultur. (S. Šiška, S. 239.)

Abb. 149. Šarišské Michaľany. Tonplättchen /Deckel/, Kultur mit östlicher Linearkeramik, Gruppe Tiszadob. (S. Šiška, S. 239.)

Abb. 150. Nový Tekov. Keramik der Želiezovce-Gruppe aus Profilen von Siedlungsobjekten. (S. Šiška, S. 241.)

Abb. 151. Nový Tekov. Keramik der Želiezovce-Gruppe, Lesefunde. (S. Šiška, S. 241.)

Abb. 152. Nový Tekov. 1, 2, 4, 5 - Lengyel-Kultur, Brodzany-Nitra-Gruppe, 3 - Kultur mit kannelierter Keramik, 6 - Boleráz-Gruppe. (S. Šiška, S. 241.)

Abb. 153. Nitra /nám. Slovanskej vzájomnosti/. 1, 3, 5, 6, 8 - Maďarovce-Kultur, 2, 4, 7 - Spätbronzezeit. (A. Točík, S. 244.)

Abb. 154. Nitra /nám. Slovanskej vzájomnosti/. Kelto-dakische Kultur, 1. Jh. v. u. Z. (A. Točík, S. 244.)

Abb. 155. Nitra /nám. Slovanskej vzájomnosti/. Kelto-dakische Kultur. (A. Točík, S. 244.)

Abb. 156. Nitra /nám. Slovanskej vzájomnosti/. 1 - 9.-10. Jh., 2-9 - 10.-12. Jh. (A. Točík, S. 244.)

Abb. 157. Nitra /nám. Slovanskej vzájomnosti/. 15.-17. Jh. (A. Točík, S. 244.)

Abb. 158. Branč /Starý majer/. Rekonstruierte Gefässe der Maďarovce-Kultur. (A. Točík, S. 247.)

Abb. 159. Žiar nad Hronom, Teil Horné Opatovce /Dlhé diely/. Schnitt R6/82, von Grundwasser überschwemmt. (G. Trgina, S. 159.)

Abb. 160. Žiar nad Hronom, Teil Horné Opatovce /Dlhé diely/. Hügelgrab I/82. (G. Trgina, S. 251.)

Abb. 161. Žiar nad Hronom, Teil Horné Opatovce /Dlhé diely/. Hügelgrab II/82. (G. Trgina, S. 251.)

Abb. 162. Žiar nad Hronom, Teil Horné Opatovce /Dlhé diely/. Grab im Hügelgrab III/82. (G. Trgina, S. 251.)

Abb. 163. Žiar nad Hronom, Teil Horné Opatovce /Dlhé diely/. 1 - Hügelgrab I/82; 2 - Urne aus Hügelgrab I/82. (G. Trgina, S. 251.)

Abb. 164. Žiar nad Hronom, Teil Horné Opatovce /Dlhé diely/. 1 - Grab 6/82; 2, 4, 6 - Grab 5/82; 3, 7 - Hügelgrab I/82; 5 - Grab 3/82; 8 - Grab 7/82. Massstab A: 1; B: 2-8. (G. Trgina, S. 251.)

Abb. 165. Žiar nad Hronom, Teil Horné Opatovce /Dlhé diely/. 1-3 - Grab 18/82; 4 - Hügelgrab IV/82, 5 - Hügelgrab III/82, 6 - Hügelgrab I/82, 7 - Grab 17/82. Massstab A: 1-3, 6, 7; B: 4, 5. (G. Trgina, S. 251.)

Abb. 166. Komárno /Schiffswerft/. Reitergrab 81. 1-7 - Gürtelbeschläge, 8-17 - Pferdegeschirrbeschläge. (A. Trugly, S. 252.)

Abb. 167. Bratislava, Teil Jarovce. 1 - Beinhaus nach der Abdeckung, 2 - Fensterdetail /Innenseite/, 12.-15. Jh. (V. Turčan, S. 253.)

Abb. 168. Radvanovce /Váračka/. Situationsskizze der Lokalität und benachbarten befestigten Objekte. (A. Vallašek - M. Slivka, S. 254.)

Abb. 169. Radvanovce /Váračka/. Grundriss der Burg; schwarz die geophysikalische Messung eingetragen. (A. Vallašek - M. Slivka, S. 254.)

Abb. 170. Nitra /Baustelle des Andrej-Bagar-Theaters/. Profil 7. Stratigraphie der Siedlungsschichten; die Legende im Beitrag. (E. Wiedermann, S. 259.)

Abb. 171. 1-4, 9-11 - Hajná Nová Ves /Lúky/, 5-8 - Topoľčany /ul. Mieru/. 1-8 - Lausitzer Kultur, 9-11 - Došáca-Gruppe. (E. Wiedermann, s. 258; E. Wiedermann - P. Romsauer, s. 260.)

Abb. 172. Štúrovo, Teil Obid. Keramik aus Gräbern und Siedlungsobjekten. (J. Zábojník, S. 261.)

Abb. 173. Ilija. Grabungsplan des Schnittes auf dem Gipfel des Sitno. 1 - Waldrand, 2 - Felslinien, 3 - Weg, 4 - Retranslationsturm, 5 - Schnitt. (P. Žebrák, S. 265.)

Abb. 174. 1, 2 - Bolkovce /Veľké pole/, Fragment vom Mündungsrand eines schüsselförmigen Gefässes, Buckel eines Gefässes, beide Kyjatice-Kultur, 3 - Lapáš, Randstück eines Situla-förmigen Graphittongefässes, Latènezeit. (P. Žebrák, S. 267, 268.)

ПРИМЕЧАНИЯ К РИСУНКАМ

Рис. 1. Карта обнаруженных археологических местонахождений. /Л. Ванес - Г. Невизански, с. 25./

Рис. 2. Находки из разведок в нижнем течении рр. Крупиница и Штьявница. 1-13 - Горне-Туровце, 14 - Слатина. /Л. Ванес - Г, Невизански, с. 25./

Рис. 3. Селищные находки из разведок нижнего течения рр. Крупиница и Штьявница. 1-9, 14, 15 - Вельке-Туровце, часть Дольне-Туровце, 10-13 - Слатина. /Л. Ванес - Г. Невизански, с.25./

Рис. 4. Находки с поселения гатванской культуры в с. Саздице. /Л. Ванес - Г. Невизански, с. 25./

Рис. 5. Тренчянске-Богуславице. 1 - вторично использованный мустьерский наконечник из радиоларита, опять использованный в граветтский период, рабочая площадка В, 2 - двойный наконечник /богуславицкий наконечник/ из радиоларита, рабочая площадка А. /Й. Барта, с. 30./

Рис. 6. Карта могильников нитранской группы, к которым искались поселения. /Й. Батора, с. 38./

Рис. 7. Ельшовце. Доисторические и славянские черепки из разведок. /Й. Батора, с. 40./

Рис. 8. Ельшовце. Находки из разведок. 1-3, 5 - культура каннелированной керамики, 4, 7 - группа Косиги-Чака, 6 нитранская группа. Масштаб А: 6, 7; В: 5; С: 1-4. /Й. Батора, с. 38./

Рис. 9. Ельшовце. 1, 4, 5 - бронзовая индустрия из исследования унетицко-мадяровского могильника, 2 - бронзовая запона из унетицко-мадяровского погребения, 3 - железная фибула младшего периода латена, 6-9 - медная индустрия нитранской группы. /Й. Батора, с. 38, 40./

Рис. 10. Ельшовце. Выбор керамического материала из охранного исследования. /Й. Батора, с. 40./

Рис. 11. Ельшовце. Выбор черепков из охранного исследования. Масштаб А: 1, 4, 6-8; В: 2, 3, 5. /Й. Батора, с. 40./

Рис. 12. Ельшовце. Выбор черепков из охранного исследования. Масштаб А: 6; В: остаток. /Й. Батора, с. 40./

Рис. 13. Ельшовце. Керамический материал из охранного исследования. /Й. Батора, с. 40./

Рис. 14. Выбор находок. 1-7 - Луданице, часть Митна-Нова-Вес, 8, 9 - Чермани. Масштаб А: 1-5, 8, 9; В: 6, 7. /Й. Батора, с. 36./

Рис. 15. Моховце. Карта местонахождений обнаруженных во время стройки атомной электростанции. /Й. Батора, с. 43./

Рис. 16. Выбор находок. 1-9, 11 - Моховце, 10 - Комьятице, 12 - Подлужаки, 13 - Вичапи-Спатовце. /Й. Батора, с. 36, 38, 43./

Рис. 17. Выбор находок. 1, 6 - Нове-Возокани, часть Мале-Возокани, 2-5 - Немчиняни. /Й. Батора, с. 43./

Рис. 18. Выбор находок. 1-6 - Немчиняни, 7 - Лужани, 8-11 - Луданице, часть Митна-Нова-Вес. Масштаб А: 1-5, 7-11; В: 6. /Й. Батора, с. 38, 43./

Рис. 19. Братислава. Ситуация в центре исторического ядра: 1 - ареал замка, 2 - городской заповедник, 3 - 3 часть городских укреплений, 4 - место обнаружения башни, 5 - Водная башня. /П. Вакса - В. Ферус, с. 49./

Рис. 20. Братислава /Капитулска ул., участок 431/. Башня в СЗ углу городского укрепления: 1 - башня, 2 - объект 7/82, 3 - стена 3 части городского укрепления, 4 - заборная стена, 5 - металлургическая печь. /П. Вакса - В. Ферус, с. 49./

Рис. 21. Братислава /Капитулска ул., участок 431/. 1 - деталь вступительного портала на 2-м этаже башни, 2 - вступительный портал в забор городского укрепления. /П. Вакса - В. Ферус, с. 49./

Рис. 22. Братислава /Капитулска ул., участок 431/. Башня после устранения строительных обвалов. /П. Вакса - В. Ферус, с. 49./

Рис. 23. Врабле. Ситуационный план. /Д. Бьялекова, с. 53./

Рис. 24. Врабле. Часть поземельной карты 1956 г. /Д. Бьялекова, с. 53./

Рис. 25. Врабле. План погребения 5/82 с обозначенными местами находок. /Д. Бьялекова, с. 53./

Рис. 26. Врабле. Находки из погребения 5/82: 1 - ручка ведерка, 2 - аташа ведерка, 3 - ножик, 4 - сосуд. /Д. Вьялекова, с. 53./

Рис. 27. Врабле. Ситуационный план раскопок. /Д. Вьялекова, с. 53./

Рис. 28. 1-9 - Вачков /Марйова, Вишневчик/, 10-25 - Вреков /Ниве/. 1 - неолит, 2, 3 - период гальштата, 4 - раннеславянский период, 5, 6, 8, 9 - X-XI вв., 7 - римский период, 10-22, 24 - IX-X вв., 23, 25 - средневековье. /В. Будински-Кричка, с. 57./

Рис. 29. Будковце /1-12 - Гурка I, 13-25 - Гурка II/. 1-3, 23, 24 - период гальштата, 4, 5, 7-11, 19 - развитое средневековье, 6, 12, 20-22, 25 - IX-X вв., 13-18 - неолит, 20-22, 25 - славянский селищный объект 1/82. /В. Будински-Кричка, с. 57./

Рис. 30. Будковце /Гурка II/. Находки из селищного объекта 2/82, IX-X вв. /В. Будински-Кричка, с. 57./

Рис. 31. 1-14 - Будковце /1-7 - Старе-Сльепковце, 8-14 - Вицмандова-Гура/, 15-23 - Драгнев. 1-3 - IX-X вв., 4-7, 10, 11 - XI-XII вв., 8, 13 - неолит, 9, 12, 14 - римский период, 15-23 - XII-XIII вв. /В. Будински-Кричка, с. 57./

Рис. 32. 1-13 - Драгнев /1-6 - Гомокдомб, 7-10 - Лугош, 11-13 - Мадярочка/, 14-26 - Дубравка, часть Комениця, 27-30 - Дворьянки /Кинчошске-Луки/. 1, 2, 27-30 - период гальштата, 3-7, 9, 10 - XI-XII вв., 8, 13, 14 - IX-X вв., 11, 12 - неолит, 15-26 - XIII-XV вв. /В. Будински-Кричка, с. 57./

Рис. 33. Дворьянки /1-8 - Кинчошске-Луки, 9-14 - Студзинки, 15-20 - Вельки-Ковеш/. 1-5, 7, 15-18 - время с младшего периода бронзы до периода гальштата, 6 - XII-XIV вв., 8 - средний период бронзы, 9-14 - XIII-XV вв., 19-20 - довеликоморавский период. /В. Будински-Кричка, с. 57./

Рис. 34. 1-11 - Дворьянки /Вельки-Ковеш/, 12, 13 - Гатялов /Ветерник/, 14-16 - Нацина-Вес, часть Вибуханец /Маркушовска-Дебра/. 1-7 - довеликоморавский период, 8-11 - развитое средневековье, 12, 13 - римский период, 14-16 - неолит. 1-3, 7 - селищный объект 15; 4 - селищный объект 12; 5 - селищный объект 10; 8-11 - культурный слой. /В. Будински-Кричка, с. 57./

Рис. 35. 1-38, 40, 41 - Нацина-Вес, часть Вибуханец /1-19 - Маркушовска-Дебра, 20-38 - Косцелек, 40-41 - Риткаш/, 39 - Нацина-Вес /Хращице/. 1-38 - время с развитого до позднего средневековья, 39, 40 - младший период бронзы, 41 - средний период бронзы. /В. Будински-Кричка, с. 57./

Рис. 36. 1-14 - Нацина-Вес, часть Вибуханец /Риткаш/, 15-24 - Сирник /Гатардомб/. 1, 10-14 - младший период бронзы, 2-9 - неолит, 15-18, 21-23 - IX-X вв., 19, 24 - время с римского периода до начала переселения народов, 20 - XI в. /В. Будински-Кричка, с. 57./

Рис. 37. Збинце. 1-4, 9 - средневековье, 5-8, 10 - младший период бронзы. /В. Будински-Кричка, с. 57./

Рис. 38. Павляни /Кригов/. 1 - фундаменты двухкамерного дома, 2 - железный серп, XIV-XV вв., 3 - каменный пол печи в помещении 1, 4 - стенка пристройки 1. /Д. Чаплович - Ф. Яворски, с. 70./

Рис. 39. Павляни /Кригов/. 1 - кожа ботинок, 2, 3 - деревянное ведро, 4 - деревянная лопата, 5 - железный подвесной крюк для ведра, 6 - удила, 7 - наконечник стрелы, 8 - железная подвеска, 9 - висячий замок, 10 - железная пряжка, 11 - железная тяпка, 12 - железный ключ. XIV-XV вв. /Д. Чаплович - Ф. Яворски, с. 70./

Рис. 40. Павляни /Кригов/. План двухкамерного дома с пристройками и колодцем. /Д. Чаплович - Ф. Яворски, с. 70./

Рис. 41. Коятице /Над-Поток/. Выбор находок и объектов. Старший и младший римский период, VIII-IX вв. /Д. Чаплович - М. Сливка, с. 73./

Рис. 42. 1, 2 - Маргань /Чаплянки/, 3-5 - Немцовце, часть Зимна-Студня, 6-9 - Финтице /Варгедь/, 10-13 - Свинья /вокруг костела, Сабультов/, 14 - Хминьянска-Нова-Вес /Панковец/, 15-20 - Грабков /Градиско, августинский монастырь/. /Д. Чаплович - М. Сливка, с. 73./

Рис. 43. 1-6 - Хминьянска-Нова-Вес /Панковец/, 1-6 - IX-X вв., 7-9 - Свиница /двор ЕСК/, выбор находок из культурного слоя младшего каменного века. /Д. Чаплович, с. 67; Д. Чаплович - М. Сливка, с. 73./

Рис. 44. Грабков /Градиско/. План укрепленной площади. /Д. Чаплович - М. Сливка, с. 73./

Рис. 45. Силица /пещера Силицка-Лядница/. Выбор находок. 1-3, 6, 8-16 - кияцицкая культура, 4, 5, 7 - буковогорская культура. Масштаб А: 1-12, 14; В: 13, 15. /С. Деметерова, с. 80./

Рис. 46. 1, 8, 10 - Братислава, часть Дубравка /Девинска-Кобила/, 2-7 - Земплин, 9, 11, 12 - Шенквице. /З. Фаркаш, с. 82, 83, 85./

Рис. 47. 1, 5 - Шенквице, 2 - Братислава /Млинска-Долина/, объект 3/82, 3 - Братислава, часть Карлова-Вес /Слободне-Виногради/, 4 - Братислава, часть Камзик, /З. Фаркаш, с. 83./

Рис. 48. 1 - Хорватски-Гроб, 2, 3 - Братислава, часть Загорска-Бистрица /Крче, Дьевчи-Градок/. /З. Фаркаш, с. 83./

Рис. 49. Пинцина /Теметодомб/. Фундаменты средневекового костела. /В. Фурманек - И. Тотова, с. 87./

Рис. 50. Пинцина /Теметодомб/. Фундаменты средневекового костела, фотограмметрический снимок Й. Жук-Олшевски. /В. Фурманек - И. Тотова, с. 87./

Рис. 51. Злате-Моравце. Выбор керамического материала и отщепленной индустрии. /М. Ганульяк, с. 92./

Рис. 52. Злате-Моравце. Выбор керамического материала. /М. Ганульяк, с. 92./

Рис. 53. Требишов /старая часть города/. 1 - ключ, 2, 3 - белая керамика, 4 - нож. XIII в. /И. Хованец, с. 97./

Рис. 54. 1 - Кошицка-Бела /пещера Ружинска-Яскиня/, железный топор, XV-XVI вв., 2-8 - Гуорка /Комаровце/, выбор керамики X-XV вв. и висячий замок XV в. /Ф. Яворски, с. 99./

Рис. 55. Гуорка, часть Примовце /Капустнице/. 1 - черепок биконической миски, период бронзы, 2, 3 - черепки младшего римского периода, 4-11 - выбор черепков VIII-XI вв., 12 - черепок горшковидного сосуда, XIII в. /Ф. Яворски, с. 99./

Рис. 56. Яновце, часть Махаловце /Под-Градиском/. Выбор черепков. 1-19 - пуховская культура, I-II вв., 20 - IX в., 21 - XIII в. /Ф. Яворски, с. 99./

Рис. 57. Попрад, часть Страже /1 - Глбоки-Поток, 2-9 - Пегенг, 10-12 - На-Разцести/. Выбор черепков. 1 - IX-X вв., 2-4 - младший римский период, 5-9 - VIII-X вв., 10-12 - IX-X вв. /Ф. Яворски, с. 99./

Рис. 58. 1-8 - Попрад, часть Страже /Винна-Яма/, выбор черепков IX-X вв., 9-12 - Спишски-Штьявник /Рибник II/, черепки младшего римского периода. /Ф. Яворски, с. 99./

Рис. 59. 1, 2 - Спишски-Штьявник /Рибник II/, выбор черепков младшего римского периода, 3-5 - Влкова /Левковце, Под-Косовим-Кругом/, черепки VIII-X вв., 6, 7 - Влкова /Левковце/, 6 - современное состояние костела, 7 - план костела. /Ф. Яворски, с. 99./

Рис. 60. Влкова /Горанске/. 1-7 - выбор черепков XIII-XV вв., 8 - шпора XV в. /Ф. Яворски, с. 99./

Рис. 61. 1-9 - Влкова /1 - Под-Орловцом, 2-7 - Под-Скруглоу, 8, 9 - При-Предней-Прьекопе/, 1 - черепок младшего римского периода, 2, 4, 6 - выбор черепков периода бронзы, 3, 5, 7 - выбор черепков IX-X вв., 8 - IX-X вв., 9 - глиняное пряслице IX-X вв., 10 - Видрник /Под-Градком/, железный молоток XV в. /Ф. Яворски, с. 99./

Рис. 62. Выбор черепков. 1, 2 - Видрник /Под-Градом/, IX-X вв., 3 - Домановце /На-Длгом/, младший римский период, 4-12 - Гельница /пл. Ваницке/, XIII-XV вв. /Ф. Яворски, с. 99./

Рис. 63. Выбор черепков. 1-6 - Ильяшовце /Под-Простредним-Врхом/, период бронзы, 7-10 - Куримани /Под-Регбергом/, IX-X вв., 11, 12 - Летановце /Седлиска/, 11 - младший римский период, 12 - IX в. /Ф. Яворски, с. 99./

Рис. 64. 1-4 - Летановце /Стрелники/, выбор черепков IX-XII вв., 5-6 - Левоча /дорога Свободы/, выбор черепков младшего периода бронзы, 7, 8 - Левоча /Подкова/, 7 - исследованная площадь, 8 - погребения и культурные ямы под объектом 3/82. /Ф. Яворски, с. 99./

Рис. 65. Левоча /Подкова/. 1 - землянка 1/82, 2 - землянка 2/82, 3-11, 13 - выбор черепков, 12 - шпора, 14 - железная пряжка из погребения 6/82. 1, 2 - младший период бронзы, 3-5 - неолит, 6-11 - период бронзы, 12 - XV в., 13 - XIII вв., 14 - XIV в. /Ф. Яворски, с. 99./

Рис. 66. Выбор черепков. 1-4 - Ордзовьяни /Пусте-Поле/, X-XIV вв., 5 - Спишска-Нова-Вес /Смижянска-Ровень/, терра сигиллата, 6, 7 - Спишске-Томашовце, часть Гадушовце /Хмельник/, период бронзы, 8 - Спишске-Томашовце /Под-Грушкоу/, младший период бронзы, 9-12 - Спишски-Гргов /Над-Рибничком/, IX-XII вв. /Ф. Яворски, с. 99./

Рис. 67. 1-6 - Спишски-Штврток /Нижне-Гаргаловске/, 1 - черепок серой керамики младшего римского периода, 2-6 - выбор черепков IX-XII вв., 7 - Легнава /Монастьер/, костел./Ф. Яворски, с. 99./

Рис. 68. Спишска-Нова-Вес. 1 - печь с предпечной ямой в объекте 7/82, 2 - объект 8/82, XII-XIII вв., 3-7 - выбор черепков периода бронзы. /Ф. Яворски, с. 99./

Рис. 69. Спишска-Нова-Вес. 1, 2 - черепки младшего римского периода, 3-5 - черепки XI-XIII вв., 6, 7 - зондаж ручным буром. /Ф. Яворски, с. 99./

Рис. 70. Спишска-Нова-Вес /Горнопромышленное училище/. 1 - профиль раскопа с частью печи, 2-5 - керамика XV в. /Ф. Яворски, с. 99./

Рис. 71. Спишска-Нова-Вес /Горнопромышленное училище/. Керамика XV в. /Ф. Яворски, с. 99./

Рис. 72. 1-5 - Стретавка, 6 - Дрьеновец. /Л. Каминска, с. 124./

Рис. 73. 1-3, 5 - Чичаровце, 4, 6, 7 - Вельки-Гореш. /Л. Каминска - И. Хебен, с. 128./

Рис. 74. Римавска-Собота. Средневековые находки. /Ш. Б. Ковач, с. 140./

Рис. 75. Вчелинце. Бронзовое височное кольцо X-XI вв. /Ш. В. Ковач - Г. Невизански, с. 141./

Рис. 76. Мужла, часть Ченков. 1-14 - выбор находок из объекта 166. /И. Кузма - О. Ождяни - М. Ганульяк, с. 143./

Рис. 77. Мужла, часть Ченков. 1-4 - выбор находок из объекта 109. /И. Кузма - О. Ождяни - М. Ганульяк, с. 143./

Рис. 78. Мужла, часть Ченков. 1 - рельефное изображение человеческого лица, 2 - фрагмент амфоры с головкой барана, 3 - объект 90. /И. Кузма - О. Ождяни - М. Ганульяк, с. 143./

Рис. 79. Мужла, часть Ченков. 1-8 - выбор находок из объекта 145. /И. Кузма - О. Ождяни - М. Ганульяк, с. 143./

Рис. 80. Мужла, часть Ченков. 1, 2 - план и профиль объекта 71, 3 - костяк в объекте 71. /И. Кузма - О. Ождяни - М. Ганульяк, с. 143./

Рис. 81. Мужла, часть Ченков, 1 - план жилища 100, 2-5 - выбор находок из объекта 100. /И. Кузма - О. Ождяни - М. Ганульяк, с. 143./

Рис. 82. Мужла, часть Ченков. 1-4 - выбор находок из объекта 120. /И. Кузма - О. Ождяни - М. Ганульяк, с. 143./

Рис. 83. Карта находок в кадастрах сел Буч и Мужла. /И. Кузма - Я. Райтар, с. 148.

Рис. 84. 1 - Буч 1; 2, 3 - Буч 2; 4 - Буч 3; 5 - Буч 4. /И. Кузма - Я. Райтар, с. 148./

Рис. 85. 1-4 - Ижа, 5-9 - Марцелова 1. /И. Кузма - Я. Райтар, с. 148./

Рис. 86. 1-8 - Марцелова 1; 9 - Марцелова 2; 10 - Мужла 14. /И. Кузма - Я. Райтар, с. 148./

Рис. 87. 1-7 - Мужла 14; 8-11 - Мужла 15; 12, 13 - Мужла 16. /И. Кузма - Я. Райтар, с. 148./

Рис. 88. 1, 2 - Мужла 16; 3-10 - Мужла 17. /И. Кузма - Я. Райтар, с. 148./

Рис. 89. Ижа. 1-12, 15-17 - бронзовые фибулы, 13 - бронзовая оковка, 14 - яшмовая гемма. /К. Кузмова - Я. Райтар, с. 150./

Рис. 90. Ижа. Терра сигиллата, 1 - Вестерндорф, 2-6 - Рейнцаберн. /К. Кузмова - Я. Райтар, с. 150./

Рис. 91. Ижа. Терра сигиллата, 1-4 - Рейнцаберн, 5 - Вестерндорф. /К. Кузмова - Я. Райтар, с. 150./

Рис. 92. Ижа. Терра сигиллата, 1-4 - с резным узором, 5-7 - Рейнцаберн, 8 - фрагмент мортария. /К. Кузмова - Я. Райтар, с. 150./

Рис. 93. Ижа. Терра сигиллата, 1, 4 - Рейнцаберн, 2, 3 - Вестерндорф. /К. Кузмова - Я. Райтар, с. 150./

Рис. 94. Ижа. 1-4, 6, 7 - лепная керамика из колодца 1; 5a, 5b - колодец 1, план и вертикальный разрез. /К. Кузмова - Я. Райтар, с. 150./

Рис. 95. Ижа. 1a, b, c - колодец 2, план, вертикальный разрез и восточный профиль, 2-4 - черепки позднеримской керамики из колодца 1. /К. Кузмова - Я. Райтар, с. 150./

Рис. 96. Ижа. План стройки 1. /К. Кузмова - Я. Райтар, с. 150./

Рис. 97. Банска-Штьявница. Ситуационный план; Старый город обозначен штрихованием. /Й. Лабуда, с. 156./

Рис. 98. Банска-Штьявница /Старе-Место/. Полный план. /Й. Лабуда, с. 156./

Рис. 99. Банска-Штьявница /Старе-Место/. 1 - деталь положения 1; 2 - деталь площади над поверхностными добычами. /Й. Лабуда, с. 156./

Рис. 100. Банска-Штьявница /Старе-Место/. 1, 3-6 - находки с площади над поверхностными добычами, 2, 7, 8 - находки с положения 1. /Й. Лабуда, с. 156./

Рис. 101. Банска-Штьявница /Старе-Место/. 1, 2, 4-8, 10 - находки с площади над добычами, 3, 9 - находки с положения 1. /Й. Лабуда, с. 156./

Рис. 102. Шаришске-Михаляни. 1-3 - неолит, 4-7 - период бронзы, 8-11 - римский период. /М. Ламиева-Шмидлова, с. 158./

Рис. 103. Шаришске-Михаляни. 1-13 - римский период, 14-17 - славянская керамика. /М. Ламиева-Шмидлова, с. 158./

Рис. 104. 1, 4 - Нова-Вьеска, 2 - Черник, 3, 5 - Нове-Замки. /Й. Лиска, с. 159./

Рис. 105. 1-6 - Нова-Вьеска. /Й. Лиска, с. 159./

Рис. 106. 1, 2 - Земне, 3, 5 - Нова-Вьеска, 4, 6-8 - Нове-Замки. /Й. Лиска, с. 159./

Рис. 107. 1, 4 - Черник, 2, 3 - Нове-Замки, 5 - Сикеничка. /Й. Лиска, с. 159./

Рис. 108. Германовце-над-Топлоу. Бронзовый топорик. /Г. Мачалова, с. 162./

Рис. 109. Ардово. Бронзовые предметы, поздний период бронзы. /Е. Мирошшайова, с. 164./

Рис. 110. Выбор находок. 1, 4, 7, 10 - Дивина /Градиско/, 2, 5, 6 - Конска /Козьенка/, 3 - Странске /Пасьенки/, серебряная римская монета, 8, 12 - Гбеляни /Прострелни-Лан/, 9, 11 - Ясенове /Под-Гай/, 13 - Жилина, часть Бродно /Седлиште/, 14 - Бела, железный наконечник копья. Масштаб А: 3, 6, 11-13; В: 1, 2, 4, 5, 7-10, 14. /Й. Моравчик, с. 168./

Рис. 111. Словенске-Дярмоти. Находки из гальштатского объекта. /Г. Невизански, с. 176./

Рис. 112. Штрба /Граховиско-Земска/. Жилище XV в. /Б. Новотни, с. 183./

Рис. 113. Штрба /Граховиско-Земска/. Выбор находок. /Б. Новотни, с. 183./

Рис. 114. Липовани I. Выбор черепков. 1, 2, 4-12 - пилинская и киятицкая культуры, 3 - младший энеолит. /О. Ождяни - П. Жебрак, с. 189./

Рис. 115. Липовани I-IV. 1-4, 9, 10 - черепки пилинской и киятицкой культур, 5, 6 - отщепы из роговика, доисторическое время, 7, 8 - средневековье. /О. Ождяни - П. Жебрак, с. 189./

Рис. 116. 1-4 - Раповце I, киятицкая культура, 5-7 - Раповце II, 5 - раннее средневековье, 6, 7 - киятицкая культура, 8, 9 - Микушовце, 8 - средневековье, 9 - пилинская культура. /О. Ождяни - П. Жебрак, с. 189./

Рис. 117. 1-3, 6 - Врабле, 1-3 - содержание погребения 3/82, IX в., 6 - роговой псалий, мадяровская культура, 4, 5 - Раповце II, 4 - раннее средневековье, 5 - киятицкая культура. /О. Ождяни - Р. Куйовски, с. 186; О. Ождяни - П. Жебрак, с. 189./

Рис. 118. 1-3 - Врабле, содержание погребения 3/82, IX в., 4 - Микушовце, пилинская культура. /О. Ождяни - Р. Куйовски, с. 186; О. Ождяни - П. Жебрак, с. 189./

Рис. 119. Салка. Черепки керамики с поселения культуры Чака. /Й. Паулик, с. 197./

Рис. 120. Братислава /Госбанк/. Покрышка и железная подкова. /Й. Паулик, с. 196./

Рис. 121. Вьеловце. Находки с доисторических поселений на островах. 1 - культура каннелированной керамики, 2 - чаканская культура, 3 - период латена. /Й. Паулик, с. 198./

Рис. 122. Братислава, часть Русовце. 1, 2 - миска из распаханного погребения 173, могильник II, 3 - сосуд из могильника Ia. Римский период. /М. Пихлерова, с. 208./

Рис. 123. Комарно /Ленинове-Сади/. Выбор находок из объекта 1. /П. Ратиморска, с. 211./

Рис. 124. Комарно /Ленинове-Сади/. Выбор находок. 1-5 - объект 1; 6-11 - объект 1а. /П. Ратиморска, с. 211./

Рис. 125. Комарно /Ленинове-Сади/. Выбор находок из объекта 2. /П. Ратиморска, с. 211./

Рис. 126. Выбор находок. 1-4 - Комарно /Ленинове-Сади/, объект 2; 5-8 - Опатовски-Соколец. /П. Ратиморска, с. 211, 214./

Рис. 127. Опатовски-Соколец. 1, 6 - погребение 2; 5 - погребение 1; 2-4, 7, 8 - выбор находок. X-XII вв. /П. Ратиморска, с. 214./

Рис. 128. Модрани /Уйвари-Волги/. Выбор находок. Баденская культура. /П. Ратиморска, с. 211./

Рис. 129. Модрани /Уйвари-Волги/. Выбор находок. Баденская культура. /П. Ратиморска, с. 211./

Рис. 130. Марцелова /Фалугели-Дуло/. Выбор находок. Культура линейной керамики, жельезовская группа. /П. Ратиморска, с. 211./

Рис. 131. Прьевидза, часть Велька-Легуотка. Градиско. /М. Ремиашова, с. 218./

Рис. 132. Кош. Дегтярная яма 1/82 перед вынутием засыпки. /М. Ремиашова, с. 218./

Рис. 133. Кош. Дегтярная яма 2/82 перед вынутием засыпки. /М. Ремиашова, с. 218./

Рис. 134. Кош. Дегтярная яма 2/82 во время вынутия засыпки. /М. Ремиашова, с. 218./

Рис. 135. Прьевидза, часть Велька-Легуотка. Выбор черепков, неолит. /М. Ремиашова, с. 218./

Рис. 136. Пьештяни /Детвьянска ул./. План пресбитерия т. н. тамплиерского коетела /исследование 1981-82 гг./. /А. Рутткай, с. 220./

Рис. 137. Прешов. Выбор кафлей. М. Сливка, с. 226./

Рис. 138. Скарош. Ситуационный план небольшого замка. /М. Сливка - А. Валлашек, с. 227./

Рис. 139. Яники, часть Дольне-Яники. Выбор средневековых находок. /Э. Студеникова, с. 230./

Рис. 140. Зогор. 1, 2 - культура среднедунайских курганов, 3-5 - выбор находок из объекта 1/82, велатицкая культура, 6, 9 - велатицкая культура, 7, 8, 10 - период латена, 11-16 - черепки из римско-варварского селищного обьекта, 17-19 - славянские черепки. /Э. Студеникова, с. 232./

Рис. 141. Косиги-над-Ипллем. 1-6 - выбор из объекта 1; 7-13 - выбор из объекта 2. /П. Шалковски - Г. Невизански, с. 234./

Рис. 142. Косиги-над-Иплем. 1-10 - выбор из объекта 2; 11-14 - выбор из объекта 3. /П. Шалковски - Г. Невизански, с. 234./

Рис. 143. Косиги-над-Иплем. 1-3 - выбор из объекта 3; 4-8 - выбор из объекта 4; 9-14 - выбор из объекта 5. /П. Шалковски - Г. Невизански, с. 234./

Рис. 144. Косиги-над-Иплем. 1-11 - выбор из объекта 6; 12 - сбор. /П. Шалковски - Г. Невизански, с. 234./

Рис. 145. Косиги-над-Иплем. Выбор находок из сбора. /П. Шалковски - Г. Невизански, с. 234./

Рис. 146. Косиги-над-Иплем. Подъемная керамика. /П. Шалковски - Г. Невизански, с. 234./

Рис. 147. Косиги-над-Иплем. План и профиль объекта 3. /П. Шалковски - Г. Невизански, с. 234./

Рис. 148. Шаришске-Михаляни. Тонкостенная керамика буковогорской культуры. /С. Шишка, с. 239./

Рис. 149. Шаришске-Михаляни. Глиняная дошечка /крышка/, культура восточной линейной керамики, группа Тисадоб. /С. Шишка, с. 239./

Рис. 150. Нови-Теков. Керамика жельезовской группы из профилей селищных объектов. /С. Шишка, с. 241./

Рис. 151. Нови-Теков. Керамика жельезовской группы, сбор. /С. Шишка, с. 241./

Рис. 152. Нови-Теков. 1, 2, 4, 5 - лендельская культура, группа Бродзани-Нитра, 3 - культура каннелированной керамики, 6 - болеразская группа. /С. Шишка, с. 241./

Рис. 153. Нитра /пл. Славянской взаимности/. 1, 3, 5, 6, 8 - мадяровская культура, 2, 4, 7 - поздний период бронзы. /А. Точик, с. 244./

Рис. 154. Нитра /пл. Славянской взаимности/. Кельто-дакийская культура, I в. до н. э. /А. Точик, с. 244./

Рис. 155. Нитра /пл. Славянской взаимности/. Кельто-дакийская культура. /А. Точик, с. 244./

Рис. 156. Нитра /пл. Славянской взаимности/. 1 - IX-X вв., 2-9 - X-XII вв. /А. Точик, с. 244./

Рис. 157. Нитра /пл. Славянской взаимности/. XV-XVII вв. /А. Точик, с. 244./

Рис. 158. Бранч /Стари-Маер/. Реконструированные сосуды мадяровской культуры. /А. Точик, с. 247./

Рис. 159. Ляр-над-Гроном, часть Горне-Опатовце /Длге-Дьели/. Рев R6/82 залитый грунтовой водой. /Г. Тргина, с. 251./

Рис. 160. Ляр-над-Гроном, часть Горне-Опатовце /Длге-Дьели/. Курган I/82. /Г. Тргина, с. 251./

Рис. 161. Ляр-над-Гроном, часть Горне-Опатовце /Длге-Дьели/. Курган II/82. /Г. Тргина, с. 251./

Рис. 162. Ляр-над-Гроном, часть Горне-Опатовце /Длге-Дьели/. Погребение в кургане III/82. /Г. Тргина, с. 251./

Рис. 163. Ляр-над-Гроном, часть Горне-Опатовце /Длге-Дьели/. 1 - курган I/82; 2 - урна из кургана I/82. /Г. Тргина, с. 251./

Рис. 164. Ляр-над-Гроном, часть Горне-Опатовце /Длге-Дьели/. 1 - погребение 6/82; 2, 4, 6 - погребение 5/82; 3, 7 - курган 1/82; 5 - погребение 3/82; 8 - погребение 7/82. Масштаб А: 1; В: 2-8. /Г. Тргина, с. 251./

Рис. 165. Ляр-над-Гроном, часть Горне-Опатовце /Длге-Дьели/. 1-3 - погребение 18/82; 4 - курган IV/82, 5 - курган III/82, 6 - курган I/82, 7 - погребение 17/82. Масштаб А: 1-3, 6, 7; В: 4, 5. /Г. Тргина, с. 251./

Рис. 166. Комарно /верфь/. Всадническое погребение 81. 1-7 - оковки пояса, 8-17 - оковки конской сбруи. /А. Тругли, с. 252./

Рис. 167. Братислава, часть Яровце. 1 - карнер после открытия, 2 - деталь окошка /внутренняя сторона/, XII-XV вв. /В. Турчан, с. 253./

Рис. 168. Радвановце /Варачка/. Ситуационный набросок местонахождения и соседних укрепленных объектов. /А. Валлашек - М. Сливка, с. 254./

Рис. 169. Радвановце /Варачка/. План небольшого замка; геофизическое измерение обозначено черным цветом. /А. Валлашек - М. Сливка, с. 254./

Рис. 170. Нитра /стройка Театра им. Андрея Багара/. Профиль 7. Стратиграфия селищных слоев; легенда в статье. /Э. Видерман, с. 259./

Рис. 171. 1-4, 9-11 - Гайна-Нова-Вес /Луки/, 5-8 - Тополькчани /ул. Мьеру/. 1-8 - лужицкая культура, 9-11 - бошацкая группа. /Э. Видерман, с. 258; Э. Видерман - П. Ромсауер, с. 260./

Рис. 172. Штурово, часть Обид. Керамика из погребений и селищных объектов. /Й. Забойник, с. 261./

Рис. 173. Илия. План желоба на темени Ситно. 1 - край леса, 2 - линия скал, 3 - дорога, 4 - ретрансляционная мачта, 5 - желоб. /П. Жебрак, с. 265./

Рис. 174. 1, 2 - Больковце /Вельке-Поле/, фрагмент края устья мискообразного сосуда, пупок сосуда, оба киятицкая культура, 3 - Лапаш, фрагмент устья графитного ситулообразного сосуда, период латена. /П. Жебрак, с. 267, 268./

ARCHEOLOGICKÉ VÝSKUMY A NÁLEZY NA SLOVENSKU V ROKU 1982

Zodpovedný redaktor univ. prof. PhDr. Bohuslav Chropovský, DrSc.
Redaktorka publikácie PhDr. Eva Kolníková, CSc.
Výkonná redaktorka Helena Bublová
Technická redaktorka Melánia Líšková
Nemecký preklad Berta Nieburová
Ruský preklad Peter Porubský

Vydavateľ Archeologický ústav Slovenskej akadémie vied v Nitre
Rok vydania 1983
Náklad 500 výtlačkov
429 strán, 174 obrázkov, 1 mapa
Vytlačilo Reprografické stredisko Archeologického ústavu Slovenskej akadémie vied v Nitre ako svoju 28. publikáciu